M. S. en 4.º pergamino bien tratado, con 305 hojas.

3 prælectiones Canonicas.

Rotulata

Disquisitiones Canonicas.

Prælectiones, quæ hoc lib. continent.

ADTITULUM

De rescriptis apparatus.

Literaria vice huius tituli moris pro nostris celebrem rescriptorum tractationem statui dilucidandum, et scilicet omnium fere interpretum commune dictamen sit totam hanc elucubrationem solemnibus recitationibus ad ponderis pondera inhabit. inventa admplera quibus libenter adeo recenseri praeterito quadriennio tempore impossibile est ratione ut nostri muneris est commendatum relinquere quippe ille stilus totus corruerit. in enodationibus qui non sunt esse ut patet ex his qui vulgarunt. dedicauit. h. tit. quo loci tota appellationis materia prolixis enodationibus solet explicari cap. 2. eodem, ubi abominibus tractatur. de gratia clerici persuasi, aliis rebus iuramentum consonantibus quarum propria sedes est tit. de iur. iud. quibus enucubrationibus fere cuncta alterio gerente agitur, et pro tempus non patitur ad alia rescriptorum praecipua devenire evenit, ut primaevae huius tituli elementa iuris canonici cultoribus non sine decore lateant unde hoc literario curriculo opere pretium duxi rescriptorum tractatum, quo cotidianus est usus frequentem plenius perageret non propria ductus ad Pauli sententia l. 25. ff. de liberatione legatorum ibi, *et plenius rem quae ad hanc spectat attingas cotidiana enim sunt.* Quod efficere studebo distribuendo rescriptorum notationem per singula, et determinata capita, quibus expressa erunt, quae in hoc rescriptorum vasto pelago, et quae ad interpretationibus permittitur: subtilitate magnitudinem, et huius rei necessitatem multis commendant Rebuffus in commentariis ad constitutiones regias tit. de rescriptis in principio Menochius de arbitrariis casu 210. institutionum maiorum tit. 4. Cutterius lib. 2. observationum cap. 32. quibus add. ~~Leonelli de~~ ~~rescriptorum~~ ~~itione~~ sarespiona rescriptorum lo omne de pr. de rescriptis apostolicis in principio.

Ad notionem, et etimologiam huius vocis rescribere permittere necesse est iuris Auctoribus inherendo quibus hoc solent inquirere unde dicta sint nomina quippe ex ignorata vocum significatione qui in legibus procedit ex varietate, materiis ducendi ratione varie reperiuntur unde Imperatorem Iustinianum admonuit contra verbis iuris per dictas sententias ut remaneat.

BIBLIOTECA P... NO 8 D ... VILLA

BIBLIOTECA PROVINCIAL Y DE LA UNIVERSIDAD DE SEVILLA

2

Rebuffus de verborum significatione in principio argumentis relatis
in l. 1. § rescripta iuncta lege 2. C. de veteri iure enucleando vul
gare enim est vocesque signa conceptuum ut adverterunt Par
ladorius lib. 1. rerum quotidianarum cap. 14. Merillius lib. 1. observationum
cap. 10. Cuiacius in l. 1. ff. de iustitia, et iure facit illud Gellij noctium
atticarum lib. 13. cap. 10. multisque illustrat iure consultus Labeo qui ver
borum origines plerumque perscrutatus est eiusque scientia usus fuit ut iuris nodos
dissolveret. exstant exempla in l. 1. ff. de adquirenda possessione l. 1.
ff. de servitutibus l. Labeo ff. de supellectili legata l. 1. ff. de praevaricatio
nibus l. inter 174. l. malum 242. § videamus ff. de verborum signi
ficatione l. 4. § verbum 2. de bonorum raptorum. 3

Huius igitur verbi rescribere
varias significationes in primis notarunt Budaeus ad pandectas in l.
si uxorem de rescriptis verbis verbo rescribere Rebuffus ubi
supra Petrus Gregorius de rescriptis in principio quibus addo Ol
dracum de literis Principum praeludio 3. num. 8. Vulengeria de im
perio romano lib. 3. cap. 1012. his tamen omnibus vulgatior accep
tior huius vocis rescribere est scripto respondere hoc namque
verbum non a verbo rere, et a verbo scribere dictum, ut sibi per
suasit Mornaeus in rubrica de summa trinitate, et fide catholica
et sic recitandi alios quos commemorat Rebuffus ubi supra num.
7. sed componitur ex particula re, et verbo scribere, ac hac ra
tione iuxta notissimam significationem rescribere dicitur qui scriben
ti respondet alio scripto, ut ex Cicerone Ovidio, et alijs annota
runt Brisonius Petrus Gregorius, et alij supra relatum Saaguelt in
praesenti num. 104. Osualdus Hilliger adnotatus ad Donelum parte
quartam lib. comentariorum cap. 5. litera C. 4

Hinc iure consulti rescribere di
cebantur quando consultationibus suis responsa praestabant quod
contingebat quando de aliqua forensi ijs orie batur controversia l.
ex contractu 44. ff. de re iudicata l. 3. § 19. de bonorum possessioni
bus l. finali § de minoribus l. apud 20. § de optione legata l. cum
uxori 58. ff. de legatis 3. l. 22. § 2. ff. de statu liberis l. Aristo 46.
§ ~~[illegible]~~ de manumissis testamento l. 27. § ff. locati l. 92. § si quis
ff. de petitis bonis tex. in l. finali ff. de iure iurando ibi: quod nobi
placet rescribere mihi Dosualdus de auctoritate prudentium
cap. 14. cum sequenti 5

Ex his rescripta vocantur responsiones

sive rescriptiones seu consultationibus hanc. l. sese D. l. genera-
lis ff. de officio presidis l. D. § de statu hominum l. licet ff. de usu-
fructu legato l. rescriptorum ff. de distractione pignorum explicant
Alexander ab Alexandro dierum genialium lib. 6. cap. 2. nu. 4.
Gragun ad hunc tit. nu. 2. Amaya lib. 1 observationum cap. 1.
nu. 108. Vulteyus ubi supra.

Quamvis in continuatione titu- 6
lorum non sit laborandum ut observat Gothofredus in l. 2. ff. de statu
hominum Cujacius lib. 10. Pauli ad edictum, et in l. ff. de calumnia
toribus Richardus in l. Gallus nu. D. ff. de liberis, et posthumis
ossaltus ad Donellum lib. 1. commentariorum cap. 1. perstat esse
permittere Beatum Raimundum post titulum de constitutionibus rubricam
de rescriptis inseruisse quia rescripta sunt constitutiones, eo du-
ne semper species l. 1. ff. de constitutionibus § quod principi placuit
iuri de iure naturali nontamen generalis pro acceptione
constitutio omnes iuris canonici, et civilis constitutiones con-
tinent sive a Principe sive a quocumque alio inferiore con-
stitutionis condende potestatem habente ex ordinario ut de ec-
clesiastica constitutione cuiu. cap. 6 D. n. 142. de constitutio-
nibus quo sensu accipit constitutio in dicta Rubrica, et con-
tinet imprimis canones sanctorum Apostolorum secundum nume-
rum prescriptum in cap. 2. et 4. distinctione 16. concilia gene-
ralia de quibus distinctione 17. sinodum provincialem, et pri-
vatam ut habet distinctione 18. epistolas decretales distinc-
tione 19. 20. de qua relatio, et novit Sironius in paratitlis ad ti-
de constitutionibus privatae ipsae constitutiones sunt rescripta quae Prin-
cipis inter partes constituit cap. constitutio distinctione 2. l. 1. de
legibus l. 7. § sed Pretor ff. de minoribus ex qua hanc constitutio-
nis rationem defendunt Petrus Gregorius in sintagma ad hunc
tit. cap. 1. Abbas in preservatim, et Antonius de Butrio valenti
in paratitlis ad hunc tit. quibus addo Cironium ubi supra ad
hunc tit.

Rescriptum vox generalis est, et com- 7
prehendit privilegium beneficium Principis, et alia rescripta,
quae emanarunt non solum ad iuris observantiam sed etiam preter
vel contra ius, et in hac generali significatione sumitur in
hoc tit. sub quo tractatur de privilegiis cap. 1. et cap. cum ordinem
cap. constitutus hoc tit. cap. si propter hoc tit. in textu dispen-

dispensationibus cap. significasti cap. quamvis 16. in dubiis cap. finali hoc tit. in 6. literis beneficialibus cap. exte, et cap. sequenti cap. eiusdem hoc tit., et litteris ad lites cap. ceterum cap. ad haec cap. non nulli hoc tit. Ioannes Varius et in summa decretalium in proemio, et in hac littera significatione Auctore Rebuffo in tractatu de rescriptis nu. 5 rescriptum, et consensio Principis per literas auctoritas legitime facta sive secundum ius vel praeter vel contra aliquid concedat. 8

Nec est hic omittendum quod post quam populus in Principem omne imperium transtulit l. regia que de eius imperio lata est l. 1. ff. de constitutionibus l. 2 § novissime ff. de origine iuris l. 1. § sed hoc studiosa C. de adcommittenda emendando § sed quod institutum de iure naturali de quo l. in d. ligendo novo iure enim l. 3. C. de testamentis l. ultima C. de caducis tollendis Faber in iuris prudentia tit. 2. principio 7 illatione 3. Donellus cap. 9., et ibi Osualdus litera C. Amaia lib. 1. observationum cap. 1. Principes consules caperunt praesentes per libellos ut ex Suetonio in Augusto constat cap. 45 et 93., et in Domitiano cap. 17. Martial. lib. 8. epigrammate finali l. ul. ff. de officio procuratoris Caesaris l. non distinguemus § cum quidam ff. de receptis arbitris l. licet 23. ff. de usufructu legato Leonis constitutione 1. l. 3. et 5 ff. quibus modis usufructus amittatur Cuiacius lib. 14. observationum cap. 17 Robertus lib. 1. animadversionum cap. 5. quia responsiones vim legis obtinebant ad legatis iuribus unde patet ratio decidendi ad tex. in l. nequiquam 9. § ubi decretum ff. de officio proconsulis absentes frequenter epistolis consulebant ut videre est in Plinio epistola 27 et 29. plura lege re Vulengerius de imperio romano lib. 3. cap. 12 Brisonius lib. antiquitatum cap. 7. Pancirolus in notitia utriusque imperij cap. 95. cum sequenti Osualdus ad Donelium ubi supra Gotofredus in notis ad legem 1. C. quando libellus tit. Varonius anno 34 nu. 228. 9

Unde Ulpianus in l. ff. de constitutionibus scribit Principum placita per consuetudinem fieri epistolis quando in rebus arduis, et obscuris magistratus, et alij per libellos Principem consulebant, et hac ratione imperatorum responsiones, et rescripta dicebantur epistole, ut de epistola Divi Severi patet in l. finali C. de constitutionibus pecuniae Divi Pij in l. regula ff.

§ si quis ignorans ff. de iuris, et facti ignorantia l. in testamento
§ ff. de fidei iussoribus, Divi Severi in l. 1. ff. de officio praefecti vi-
gilum cum aliis dubitaret eorum responsio aliquando forma l. 2. C de
officio praefecti vigilum l. apertissime C de iudiciis l. 4 C. de lega-
tis l. 4. C de iure fisci lib. 10. cum aliis a D. Francisco de Amaia
lib. 1. observationum cap. 1. nu. 10.) quibus addo Valenzuelam
et Pansirolum ubi supra nuncupatas sanctiones imperatorias ad tit. de
constitutionibus late, et late de hac re Ricciullum de quibus pertracta-
re, quae hic deserviunt non ut ait Polinius relatus Amaia ubi
proxime minime necessarium esse putavi, ut de iis quae recte annul-
nis dicta sunt de vero sermo haberetur. 10

Ex his de plano infertur cum ecclesiae gu-
bernatio Petro, eiusque successoribus a Christo Domino concessa sit Mat-
thaei 16. Barbosa de universo iure ecclesiastico lib. 1. cap. 1. nu. 16.
Olivarius Navarrus de sacro ecclesiae principatu lib. 3. cap. 9. vers.
item potestas cap. cum non ea cum similibus de poenitentiis, et remissio-
nibus opus fuit ut de rebus ecclesiasticis dubiis pontifices libe-
ris ipsos ex epistolis consulerent: ut constat ex epistola 4. Fe-
licis Papae cap. in aurem de baptismo ubi ~~[illegible]~~ communiter
doctores cap. 1. hoc tit. ubi in integra sic legitur: sicut Romana ec-
clesia omnium ecclesiarum disponente Domino Mater, et Magi-
stra existit, et nos qui eidem ecclesiae licet immeriti superna di-
spositione providentia praesidemus prout Dominus ministra-
vit consultationibus respondere cogimur singulorum, ex quo evi-
dens: dubia apostolicae circumspectioni providentiae de cla-
rare: Hinc in cap. 13. de officio, et potestate iudicis delega-
ti cogit. Pontifex suis responsis sub dubio ambiguitates tollere
conferatur textus in cap. edocere in prima collectione decretali-
um cap. 30 quamvis 24 quaestione 1. ubi Beatus Irenaeus in expositio-
ne symboli testatur: ad fidem apostolicam semper ad magistrum
pertinere rescripta, dirigere, et docere. 11

Pro quo illud monendum est pd. licet supra
causam tex. in cap. 1. et 2. contineri materiam non propriam huius
tit. sed aliorum scilicet de appellationibus, et iure iudices tamen
non inde inferendum est non bene collocari praedicta iura sub
hac rubrica, ut de cap. 1. fecerat Antonius Augustinus in notis
ad tex. in cap. 1. hoc. tit. in prima collectione ubi Bernardum licet
modeste arguit, nam tex. debet titulis cohaerere ut notant Bar-

Bartolus, et comunit. interpretes in l. Imperator ff. de in diem adiectio-
ne unde optime Antonius Augustinus textus in dicto cap. 1. apprime inse-
rit potuisse sub rubrica de appellationibus quia illa e materia qua
precipue tractatur in dicto cap., et sic inserit. in q. tomo conciliorum post
concilium Lateranense, et in prima colectione e cap. 12. de appellatio-
nibus ut educare a Bernardo Saluentantii viri pace non infert.
ex hac ratione predictum iure esse vagantia, et extra propios titu-
los translata qr. solent nonnulle decisiones plures materias
fouere proinde non uni tantum titulo conuenire sed par-
tim propter rerum cognitionem diversis rubricis applicari ut fatetur
Iustinianus in l. 2 § siquidem 14. C. de veteri iure nucleando
quod in presenti evenit nam qd. in dicto cap. 1. non solum de appella-
tionibus sed diversorum rescriptorum concernentium, et ante latione
appellationis quae e principalis dicti capitis, ea hac ratione recte huic ru-
bricae adscribitur idem de capite 2. dicendum. 12

Verum tamen esse aliquas dictio-
nes extitere supinus, et extra proprios titulos vagantes, et in-
minus propria rubrica translatas ut observat Cuiacius lib. 3.
observationum cap. 37 de l. ultima ff. de iure deliberandi l. le-
ge ff. de collationibus ita [illegible], et Donellum lib. 9. commenta-
riorum cap. 3 litera D. qd. et in iure canonico exponimus
ut patet ex pluribus capitibus quae recensere prolixum
et in praesentiarum arbitror. Quid, et quotuplex sit rescriptum
cap. [illegible]

Quid, et tuplex sit rescriptum caput primum. 1

Rescripti diffinitiones diversae, et variae a scriptoribus traduntur
et constat ex abate Hostiensi, et reverio in presenti glosa in
rubrica hoc tit. Bartolo in l. benefitium ff. de constitutionibus Bal-
do in l. falso C. de diversis rescriptis Rebuffo de rescriptis nu.
11. Padilla in rubrica C. de diversis rescriptis nu. 2 Didaco Perez
in l. 4. et 22. ordinamenti Regie institutionem moralium lib. 10.
Ioanne de Vanagel in summa decretalium in presenti Valensi in
parat. ad hunc tit. Suarez de legibus cap. 2. nu. 8. Donelo
lib. 1. commentariorum cap. 9. Saaguir in presenti Leonela de
surreptione rescriptorum cap. 3. sed harum diffinitionum bona mihi
quae magis accomodatur rescripti substantiae eiusq. quid rei sine

prolixitati tedio explicat hec ē Constitutio a Principe vel eius auctoritate scripto facta qualibet supplici vel scripte consultationi de iure respondet. 2

Vox constitutio in hac diffinitione loco generis ē, et continet tamquam species edicta, decreta, et rescriptum ut patet ex l. 1. ff. de constitutionibus l. 3. c. de legibus § sed quod principi placuit de iure naturali etc. ubi pluribus enumeratis habetur, hec sunt que constitutiones appellantur edicta dicitur quod Princeps aut alius superior proprio motu aliquid fieri iubet decreta quae inter aliquos controversia ~~[illegible]~~ causa cognita, et partibus auditis diiudicatur l. 3. ff. de his que in testamento delentur l. 1. ff. de officio assessorum l. nequidquam 9. § ubi decretum ff. de officio proconsulis l. decreta 48. ff. de re iudicata Vulteius ubi supra et cuius in proemio decretorum. Rescriptum vocatur quo libellis supplicantium vel consultationibus respondetur. Connanus lib. 1. commentariorum cap. 16. Donellus lib. 1. cap. 9. et ibi Osualdus literis B, et D. et alij supra relati. 3

In l. 1. ff. de constitutionibus, et § sed quod principi de iure naturali etc. indistincte cavetur rescripta, edicta, et decreta constitutiones esse unde frequenter dubitatur an leges generales sint, et generales esse videtur in forma ex illa indistincta vocum conceptione ibi habentur quae constitutiones appellantur. Id. licet in edictis recte verificatur lege 3. C. de legibus ibi vel in certo edicti vocabulo, Nuncupantur. Ex quibus constat plurimorum vasti codices tum Teodosi tum Iustiniani Imperatorum ut patet ex approbatione illius canonis ut patet universalis ecclesie in concilio [illegible], editi et a Iustiniano approbati in novella 131. tamen non idem iuris ē inde decretis interlocutionibus, et rescriptis quae hec non possunt esse generales leges ut cavetur in l. 2, et 3. C. de legibus. 4

Non levem his partem habet textus in l. finali C. de legibus l. 3. § Divus ff. de sepulchro violato cap. in causis de re iudicata cap. 5. 16 q. 3. quibus iuribus docemur decreta rescripta interlocutiones et sententias leges generales esse tantum ē difficultas hoc iustitia, et precipue legis ultime C. de legibus, et Connanus lib. 1. commentariorum cap. 16. et Duarenus ad tit. de constitutionibus scribunt sententiam dictae legis 2, et 3.

C. de legibus ubi cavetur decreta, et rescripta non esse leges generales
vide si correcta in lege ultima C. de legibus, et per consequens Ius
tinianum priorem constitutionem Theodosii emendasse argumento
textus in l. posteriores ff. de legibus quod etiam ex primis senserunt Ur-
banum 3. in cap. gratum, de officio, et potestate iudicis delegati
qui decisionem predecessoris sui Lucii 3i. relatam in cap. relatum eodem
titulo correxit ita Quintana de iurisdictione tit. delegatione 5
et communiter scribentes in dictis iuribus.

Omissa plurium correctione
respondeo l. ultime codice de legibus dicendum totam huius quaes-
tionem decisionem pendere ex voluntate, et animo Principis nam
decretum, et rescriptum ex emergentibus et necessitatibus originem
sumserunt argumento text. in cap. canonica argumento text.
de sententia excommunicationis ita dicentis in presenti pro-
gressibus decernere, et rescribere Principes videntur si ex ordinum
decreti, et rescripti dimovet, et privatorum causis et negotiis
separatim pertinent Gelius cap. 2 lib. 10 l. 11. de diversis rescrip-
tis refert Divus Augustinus in solutione tertij diei cum donatistis
et sic decretum, et rescriptum ex quisitur sunt leges speciales, et
solum faciant ius causis, et personis pro quibus emanarunt dic-
ta l. 2. C. de legibus tamen possunt esse constitutiones generales
et vim legis universalis optinere si ille animus conditoris est
per interpretationem donat Cironius dictum in dicta l. finali C.
de legibus ne alias pugnet cum l. 2. et 3. C. eodem. 6

Tota difficultas in dignoscendo
hoc animo, et quando Princeps legem generalem intendat facere
etiam rescripto, et decreto ut in dicta l. finali in qua et multum
interest an Princeps aliquid decernat in colloquentes et res-
cribat inter certas personas an dubium aliquem legem declaret
primo casu edictum decretum, et rescriptum verius esse non esse
leges generales ex quisitur sed tantum facere eius quod nominatas
et determinatas personas dicta l. 2. C. de legibus, erit igitur
sententia Principis sive ex consultatione sive ex cognitio-
ne lex dicenda et huius rei ratio reddi potest nam prius est
quod Princeps intendat aliquam legem facere quam quod lex
in effectu facta dicatur. g. sed quod institutionum de iure na-
turali iuncta expositione dicti verbo placuit ut decernit
Principem sententiam proferentem, et rescribentem in dubio vi

dari legē solū constituere inter illas personas inter quas ius di-
cit decernit, et rescribit non quoad omnes de quibus non cogita-
uit argumento textus in l. 16. § si quis ff. de testamentaria tutela.
et hec ē genuina interpretatio l. 2 et 3. C. de legibus. 7

Secundo casu quando Princeps occasione alicuius dubij, et litis dirimendae legē a liguā dubiū explicat eiusq. sententiā, et mentē declarat tunc illa Principis declaratio vim legis vniuersalis habet quod verificat. etiā, et si declaratio proveniat a Principe per modū interlocutionis decreti aut rescripti qr. non facit legē nouā sed dubiū declarat argumento tex. in l. heredes palā ff. qui testamenta facere possunt interpretatio enim legis, et declaratio ad Principē pertinent l. ex facto ff. de vulg. et pup. 12. de iudicijs cap. 2. de officio, et potestate iudicis delegati, et hac doctrina ē deuandus tex. in l. finali C. de legibus ne pugnet cū l. 2. et 3. C. eodē quis interpretatio ni fallor conuendat. in dicta l. finali ibi vt regalē sensū contineant generalē legē Suarez de legibus lib. 3. cap. 19. nu. 12. Sanchez lib. 2. de matrimonio disputatione 14. nu. 4. Castrensis in l. 2. C. de legibus Burgos de Paz in proemio legū Tauri a nu. 452. 8
Sales de legibus disputatione 2. sectione 8.

Vnde dicendū ē Vlpianū in l. 1. ff. de constitutionibus. dū ait decreta, et interlocutiones leges esse intelligendū casu quo Princeps habet animū sanciendi, et perficiendi legē vt ibi ratiocinat. Antonius Faber nam et si decretū excitet sit lex priuata tamen voluntates Principis facit decretū constitutionē generalē vt patet ex textu in cap. tibi 12. §. in imo de rescriptis in cap. 6. versiculo incipientes de electione in 6. iuncta expositione D. Roderici de Acuña in proemio decreti nu. 15. conferunt tradita Asironio vbi supra. 9

Patet ex his interpretatio ad tex. in dicto cap. in causis de re iudicata vbi cauet. sententias Principis in similibus causis legē facere non ab illa sed ad illā casū referenda sunt verba quo Princeps intendit legem generalē facere huius interpretationis sunt Abbas in dicto cap. nu. 2. Alexander de Neuo, et Cuiatius ibi Petrus Gregorius lib. 1. de rescriptis cap. 54. nu. 8.

Apparet etiam ex prelibatis inter-
pretatio ad tex. in cap. 5. 16 questione 3. ubi ex eo pontifici sen-
tentia que precipit restitui parochias ab alieno Episcopo
occupatas proprio Episcopo in ceteris similibus causis ius facit
quia in illa specie Pontifex expressit se velle illam sententiam
generaliter servari quod aperte demonstrant verba dicti ca-
pitis ibi formam in ceteris conditionibus precipimus. 10

Hac luce denotatur etiam
textus in l. 3 § divus ff. de sepulcro violato, nam ideo ibi re-
scriptum generale fuit, et potuit legem municipalem abrogare
quia instar legis generalis latum est ut explicat Fornerius lib. 1 se-
lectorum cap. 13 quippe illo rescripto cavebatur pena quadragin-
ta aureorum in eos qui civitate cadavera sepelirent quod l.
12. tabularum vetitum erat ut observant Romanus ad legem
12 tabularum ~~vetitum erat ut observant~~ id parens legem hanc
his verbis conceptam hominem mortuum in urbe ne sepelito neve
urito quod Divus Adrianus rescripsit ut observaretur
illa sancta, et justa lex generalis, et universalis de non sepe-
liendo neque urendo homine mortuo in civitate et tolerata
legem municipalem id permittentem ut cavetur in dicta l. 3. § Di-
vus ibi quibus tamen si lex municipalis permittat in civitate
sepeliri que arguunt animum ferendi legem generalem
etiam et si rescripto expressum consonant verba tex. ibi quia gene-
ralia sunt rescripta, et oportet imperialia statuta suam
vim optinere sed de hac re latius infra conveniunt hic tex.
in l. finali ff. de accessionibus l. 1. §. interdum ff. de legitimis
tutoribus l. Divi 7. ff. ad legem falcidiam l. quoties 7. § sed si
in corpore ff. de heredibus instituendis. 11

Succedunt in dispositione illa ver-
ba Principis vel eius auctoritate ut demonstratur Principis
esse rescripta concedere, et aliorum non absolute sed Principis auc-
toritate publica auctoritate legem relatae incipitibus sequentibus
secuntur in dispositione verba illa scripto, facta que adeo sunt
ut commendetur rescriptum scripto fieri mox enim fuit Principis
sua manu subscribere rescripta hinc legibus Neronem in ca-
pitali homine sententias subscripsisset dixisse quam vellet
nescire literas ut refert Suetonius in Nerone scribit La-
pidius de Alexandro Severo in eius vita post meridiem con-

suetu esse subscribere Suetoniu sic constat de Augusto scrip-
sisse. Patre Cesare vulgo reprehensu qd. inter spectan-
du epistolis libelisqz legendis aut rescribendis vacare li-
belis loco Principis rescribebant l. 32. § 14. ff. de receptis
arbitrijs, et qui libelu dabat sacru rescriptu expectabat
l. 4. ff. de appellationibus recipiendis ibi libelu Principi da-
re, et sacru rescriptu spectare, sine rescripta subscriptiones
appellant: l. 1. ff. de constitutionibus l. siquis 29. ff. ad legem corneliam
de falsis principio institutionu quibus non e permissu facere
testamentu epistola etia aliquando Principes rescribebant
l. finali § 5 ff de iuris, et facti ignorantia ex his rescripta dican-
tur adnotationes, et epistole sacre l. vl. C. de proximis sacro-
ru scriniorum lib 12. adnotatio rescriptu Principis significat
sacra manu scriptu l. 1. C. ad legem corneliam de sicarijs ubi Go-
tofredus litera D l. 10. C. de sacrosanctis ecclesijs l. vl. C. de mono- 12
polijs Valenzuelus de imperio romano lib 3. cap. 82.
Hinc premaxica sanctiones,
edicta, et similia vel propia manu sive anotatione Principis
subscribebat[64] vel sacro sigili insigniebant: ut ex inumeris
locis in C. Teodosiano patet l. 6. C. de diversis scriptis anotatio
fiebat per subscriptione cu brevi relatione rei geste non verorum
de nominis expositione cap. 6 de fide estrumentorum novela 126
cap 6. aliquando cu rei geste anotatione adhibebat. Sacru Sigi-
lu l. 4. C. Teodosiano de extra ordinarijs criminibus id e sa-
cro oraculo seu precepto manu Principis conscripto Sirmonius
in parattildis ad tit. de constitutione etia subscriptio, et adno-
tatio ut tenet Sirmonius ubi proxime adhibenda manu of-
ficialiu cancelarie romane eode etia modo quo Imperatores
rescripta seu propia manu vel questoris firmata aut sigilo
vel bula aurea emittebant dicta l. 4. C. Teodosiano de extra 13
rijs criminibus.
Non e hic omittenda differentia in-
ter anotatione, et subscriptione signu, et sigilu signare,
et subscribere na signare e re simpliciter attingere vel sigi-
lu aponere aut subscribere, et adnotare e narratione fere
et decreti totius cause exponere ita Sirmonius in observatio-
nibus canonicis lib 2. cap 19, et ego didici ex elegantia
textus in l. 1. Codice de precibus Imperatori offerendis ibi ut

ut praefecto praetorio iuxta annotationis nostrae decretum demandaremus erat quoque familiare, et solemne Principibus ut libellum subscriptum signarent anulo signatumque restituerent his qui libellum porrexerant quo pertinet illud Suetoni in diplomatibus epistolisque signandis Augustum initio sphinge usum fuisse Traianus vero nunquam scripto respondebat quippe verebatur ne contra leges moresque maiorum ad alias causas referrent. haec rescripta conveniunt a Panzirola
de claris legum interpretibus lib. 1. cap. 1. 14

Superest ut explicentur verba illa Dionis rescripti libelo suplici vel scriptae consultationem decernere respondet quae addita sunt ut intelligatur consuetudinem adeundo Principem pro quicumque a Principe desiderabat eum adire solebat vel per epistolam vel per libellum l. non distinguemus 32. § 14. ff. de receptis arbitris l. neque in dubio 21. ff rem ratam haberi l. adeo 27. §. penultimo ff locati l. licet 23. ff. de usu fructu legato ut adnotavit supra in apparatu Brissonius lib. 3. antiquitatum cap. 7. Tacitus lib. 4. analium Menochius de arbitrariis centuria 4. casu 314. nu.
22. Cuiacius lib. 12. observationum cap. 8. 15

Debuerunt aliquae ex illis verbis libelo suplici ut quae licet vetustate ad quae in usu iam abolita sunt, et eorum usus nullus sit notitia tamen necessaria videtur. elegans textus in cap. 2. distinctiones praemittendum est igitur Imperatorum loco inter alia extitisse scrinium libelorum cuius proprius praefectus erat magister qui libelos suplices Principi legandos recipiebat, et quid fieri placuisset notabat auctore Lampridio in Severo vocabatur iste Magister scrinii libelorum l. 2 § quae omnia C. de veteri iure enucleando appellabatur etiam Magister libelorum praefuisse ut patet ex inscriptione legis unicae ff de officio praefecti praetorio de cuius notitia Panzirola ubi proxime quando quoque vero disceptationis negotium erat in consilio ibi quid respondendum esset disputabatur, et haec cognitio vocabatur. pertinet namque pro Iustinianus cognitionem ad libelos respondet l. ult. C. de proximis sacrorum scriniorum lib. 1. ibi idem sacrarum epistolarum sacrorumque libelorum, et cognitionum. et cognitores sunt appellati pro postulationum seu ambiguitatis libelorum causis

perpendebant aut delegatus consulebant l. vlt. C. ubi cla-
rissimi viri Ill.mi Panzirola ubi supra. 16

Quia ad magistrum libellorum per-
tinebat ambiguitates libellorum causas elucidare, et quid periculi
illet notare hinc compositio iure consultum Papinianum Magistrum
libellorum imperante Severo ut tenet Panzirola ubi supra noti-
cia dirimisse lege rescriptum 12 ff de distractione pignorum ibi rescrip-
tum est ab Imperatore libelo agente Papiniano nec alia ratione
scribit Trifoninus in dicta l. rescriptorum libelos egisse Papinia-
num nisi quia eius auctoritate ita responsum fuit Panzirola ubi proxi-
me omnino videndus, et laudandus ad magistrum libellorum perti-
nebant etiam Principis rescripto exponere die, et consule vacuo
approbare ex quo dicto antiquo rescripto Brisonius lib. 3. antiquitatum
cap. 7. Riccardus ad legem 91 ff. de regulis iuris quos laudat, et
sequitur Oiuelbus ad Donelum lib. 1. cap. 6. litera E. conferunt Du-
arenus lib. 1. disputationum cap. 41. Balbon in cap. 1. de libeli obli-
gatione num. 1. cum duobus sequentibus Amaia lib. 1. observationum
cap. 1. in fine his consequens est referre illa verba supplici libelo ad-
precantes et illa scripsi consultatione consulentibus in obscuris
rebus, et ardius Principem l. 1. ff. de appellationibus l. veru 11. § ex praefect.
de minoribus l. 1. ff. de ventre inspiciendo Amaia ubi proxime ere
sunt quas in dictione rescripti tradit Donelus lib. 1. commentariorum cap. 7. 17

Quamvis consultatio Principis
in omnibus causis, et omnibus personis tam privatis quam publicis
supra relatis iuribus tam in respondendi in Principe, et consu-
lendi in magistratibus, et aliis privatis non ita generale erat ut
omnibus liceret Principi respondere, et omnibus Principem con-
sulere ~~sed proconsulem~~ l. 6 § legatos ff. de officio proconsulis ibi
legatos non oportet Principem consulere sed proconsulem, et huius
ratio est quia Principis erat solum creare, et nominare le-
gatum argumento tex. in l. 6. § sicut ff. de officio proconsulis qui
debet mercere proconsuli ita ut ab ipso pendeat, et iuris-
dictionem emendicare dicto § sicut iunctis his dixi in tractatu
de officio, et potestate Iudicis delegati Antonius Faber in ratio- 18
nali ad dictam l. 6. § legatos ff. de officio proconsulis.

Relata explicata verba dictionis
rescripti locum iste considerat perque rescriptum distinguere ab edicto
quod non in consultatione aut supplici libelo consistit sed in libera

Principis voluntate cap. 6. versiculo superest de electione in 6. l. 3 C. de legibus in vulgaris explicare Laurentius Valla lib. 5 cap. 58 Donelus ubi supra Faber in iurisprudentia Papiniana lib. 1. tit. 2. principio 3. illatione 2. Connanus lib. 1. commentariorum cap. 16. 19

Deinde distinguuntur rescripta ab edicto quod scilicet Princeps interponit et componit litem nam Princeps graviores causas quibus interesse solebat edicto iudicabant ut refertur Valerius Maximus lib. 3. cap. 7. Plutarchus Romulo de Julio Caesare de Augusto Tiberio, et Claudio Suetonius de Traiano, et Adriano in eorum vitis plura Lipsius in exempli politicis cap. 9. quo referendum puto edictum imperatorum de quibus in l. 3. ff de his quae in testamento delentur l. penultima ff ad legem Juliam de vi privata illustrat Gotofredus in dicta l. 3. Donelus, et Connanus ubi 20
supra.

Ultimum quod in distinctione rescripti superest elucidandum sunt verba illa quae de iure respondet his verbis cavete Principes in dubio de iure rescribere solitos l. 2. C. de diversis rescriptis, et pragmaticis l. rescripta 7 Codice de precibus etc. l. 19. C. de praescriptionis l. si quando C. de inofficioso testamento Saavedra de l. politica lib. 2. cap. 4. num. 4. inde traditum a Principe in suo rescripto non videri alteri praeiudicare l. 2. § merito ff. ne quid in loco publico fiat cap. extrema de auctoritate, et usu pali, et ideo rescripta semper praesumuntur concessa ut iuri, et aequitati convenientia Menochius lib. 2. de praesumptionibus praesumptione 7. Mascardus de probatione conclusione 129, et communiter alij. 21

Decendit ex his ratio quae inter rescripta aliquando coniungantur l. 1. § 4. ff nihil novari l. falsa 33. ff. de conditionibus, et demonstrationibus l. 4. § contra ff. de doli mali, et metus exceptione l. 9 C. quorum appellationes his inhaerendo ~~Jus~~ Justus Papirius in libros aliquot de constitutionibus addiderit in his imperatorum rescripta inseruit tamquam iuri conformia, et appellatione constitutionum contenta ut liquet ex l. 14 ff. de servitutibus urbanorum l. 17. ff. de servitutibus rusticorum l. 71. ff. de contra

de contrahenda emptione et aliis plurimis locis qui ex his libris
in pandectis referuntur. 22

Et nihil mirū qd. Principes regu-
lariter secundū ius responderent qr. non aliter rescribere, et
constituere solebant nisi cū consilio peritorū l. Divus 17 ff de
iure patronatus l. Plautius 4 2. ff ad legē falsidiā l. ait prae-
tor §1. ff quae in fraudē creditorū Lampridius in alexandro se-
vero ibi neque ullam constitutionē sacravit sine viginti iurisp-
peritis, et ibi fuit praeterea illi consuetudo ut si iure aut de nego-
tijs tractaret solos doctos, et disertos adhiberet: hoc habet Spartia-
nus in Elio Adriano in consilio habuit non amicos suos aut
comites solū sed iuris consultos, et praecipue Juliū Celsum
Salviū Julianū Neratiū Priscū aliosqz quos tamen senatus
probaret per Salviū Julianū edictū in unū volumen collectū
senatus auctoritatē vim legis voluit habere Adrianus ut re-
fert Panzirola de claris legū interpretibus lib. 1. cap. 2. et Juli-
ani, et Papiniani sententia respondet Justinianus in l. penul-
tima C. de condictione indebiti l. rescript quas ascribit Capitoli-
nus ibi habuit semū praefectos quorū ex auctoritate, et peri-
culo semper iura dictavit usui aut ē Scaevola praecipue
iuris consulto conferente tex. in l. 2., et finali C. de legibus l. 9. §.
3 versiculo sed et facto ff de quod metus causa ibi me accidere 23.
te interlocutū esse. et

His obstat nā Principes plura re-
scripta concedere solitos contra fidē qd. iure cautū et cuius exē-
mpla extant in l. Imperator 8. ff. de postulando iuncta l. 4.
ff. de excusationibus l. 3. ff. de interdictis, et relegatis l. rescriptum
10. de paenis iuncta rescriptionis §6. ff. mandati l. 3 § quamvis ff. si
cuius quaeā per legē falsidiā l. 1. §. si cohaerendis, ff. ad legē falsi-
diā l. 2. ff de bonis damnatorū iuncta l. eius qui 27. ff. de iu-
re fisci l. constibus quibus accedit quod scribit Capitolinus in
vita Mariani Imperatoris qui cū esset iuris peritissimus, et
amantissimus decrevit abolere omnes Principū constitutio-
nes ut eccam agere non ex rescriptis sed iure rationes dubi-
tandi eliduntur dicendo qd. quamvis Princeps non rescribat
secundū ius rescribit de iure id ē praecipito ut prol. talis
constitutio servetur. licet regulis iuris non sit conformis
non absolute sed aliqua speciali ratione suadente qua

sensu enim accipiendum existimo verbum de iure quod in d. ratione
positum est quae hic desiderant petenda sunt capite sequenti. 24

Ex precedenti ulteriori rescripti,

et illius constitutione conditio sequitur rescriptorum summa divisio, et
precipua in rescripto gratiae, et Iustitiae hoc tractatio quamvis non
innobilem, et sterilem materiam operatur satis erit in presentiarum bre
viter per tractare quod late eam prosequitur Germonius, et Rebuffo in
presenti Sironius Valenti Ioannes de Evangel in paratitlis ad ha
tit. Petrus Gregorius de rescriptis cap. 2. Oldradus de literis Prin
cipum, et mandatis prelectio 7, et 8. relata divisio rescriptorum
constat ex extravaganti sedis de officio delegati in communibus de
rescriptis gratiae habetur mentio in tit. ff. ad Turpilianum, et de
obligationibus, et C. de precibus imperatori offerendis cap. man
datum cap. Abbatem hoc tit. cap. si gratiose hoc tit. in 6. cum adductis
in apparatu nu. 7. l. 1., et per totam rubricam C. de immunitate ne
mini concedenda lib. 10. Rescripta gratiae sunt quae ex gratia seu
beneficio aut liberalitate Principis procedunt Petrus Gre
gorius ubi proxime nu. 15. quae proprie dicuntur privilegia de
quibus lib. 5 extra distinguuntur a rescriptis enim si cum illis ali
quo conveniant quoad cum difficultate conceduntur, et stricte sunt
accipienda Consulendi Decembus ad l. 12 tabularum cap. 2. Pi
nelus in l. 3. C. de bonis maternis unde privilegia immunitatis
concessa ad munera seu onera non excogitata, et postea super
venientia non extenduntur argumento tex. in l. rutilia pola
67. l. 77. ff. de contrahenda emptione observationem in l.
1. codice de immunitate nemini concedenda lib. 10. nu. 22.
et ibi Lucubrati. 25

Videtur obstare relato principio tex.
in l. beneficium 3. ff. de constitutionibus quo loci docemur beneficium
Principis late esse interpretandum reiecta emendatione
Claudii ad § 6. institutionum de iure naturali dicendum
plenissime esse interpretanda privilegia, et beneficia Prin
cipis si voluntate eius non opponitur interpretatio quae debet
da est ex qualitate privilegii concessi ita illi gerius ad Done
lum lib. 1. cap. 5. litera F. cui addendi sunt Antonius Faber iuris
prudentia tit. 2. principio P. illationes. Coranius ad l.
1. ff. de constitutionibus qua lucem sunt donandi tex. alias difficile in
l. 1. in fine de iure immunitatis l. Vacatio 13. ff. de mune

de muneribus, et honoribus quibus iuribus statutum est privilegium immunitatis posteris, et descendentibus concessum non comprehendere masculos, ex feminis natos licet in contrarium esse videantur stare plura iuris auctorum responsa in l. 1. et 3. ff. de liberali causa l. 3. ff. de interdictis, et relegatis l. si ita scriptum 15. ff. de legatis 2. lege liberorum 122. ff. de verb. sig. quia ea non verificantur in privilegio immunitatis concesso descendentibus, et posteris, quia cum privilegium vacationem munerum et immunitatem conferat solum potest pertinere ad illos qui sunt de familia quippe dignitas est conditio patris sola expectate in his rebus argo. tex. in cap. ubicumque de poenis in 6. l. 22., et 36. C. de decurionibus lib. 10. l. 1. §. qui ex duobus iuncta l. 6. §. filius ff. ad municipalem l. liberos 10. ff. de senatoribus cap. 2. de conversione infidelium, et quia feminae non continent familiam §. 1. institutionum de legitima agnatorum tutela l. pronuntiatio §. communi ff. de verb. sig. recte iuris consulti in l. 1. ff. de iure immunitatis, et in l. 14. ff. de muneribus, et honoribus aserunt privilegio vacationis, et immunitatis concesso alicui suis liberis descendentibus et posteris non contineri masculos ex feminis natos secundum intentionem Principis inductam ex qualitate privilegii concessi respicientis solum familiam ex regulis verificationis l. 13. ff. de muneribus et honoribus quibus regulis in dubio interpretemur Principem conformem argo. tex. in l. si quando C. de inofficioso testamento hanc interpretationem debeo D. Francisco de Amaea in l. 1. C. de immunitate nemini concedenda lib. 10. nu. 28.

Appellatione rescriptorum gratiae dispensationes, et privilegia comprehenduntur quae continent remitionem iuris communis quod omnes aeque alio modo obligat l. 3. l. sacratissime 9. C. de legibus l. constitutiones C. de iuris, et facti ignorantia cap. 1., et finali de constitutionibus cap. si quis omne 7. distinctione cap. si romanorum 19. distinctione dispensatio est misericordia quae relaxat rigorem disciplinae communis ab eo qui potestatem habet ex certis causis scilicet pietatis necessitatis vel utilitatis cap. requiritis 9. §. nisi rigor 1. questione 7. cap. 1. §. finali 14. distinctione ad dispensationem etiam pertinet privilegium in quo receditur a iure communi sunt enim privilegia privatae leges quae gratiam — obligationis

gratiã faciunt vel ob religionẽ vel ob necessitatẽ vel ob
exigitionẽ obsequi vel ob alias causas cap. si. 25. q. 1. et
aliqua ex his constat Pontificẽ Adrianũ concessisse Ca
rolo regi privilegiũ investiendi Episcopos eligendi
Pontificẽ, et ordinandi sedẽ apostolicã cap. Adrianus
et sequendo 63. distinctione ecce ẽ tex. in cap. in sinodo
63. distinctione de qua re late agit in tractatu de pre
bendis, et dignitatibus cap. quibus modis obtineantur be
neficiã, et dignitates ecclesiasticæ in fine.

Non ẽ omittendũ quod
non omnes immunitates, et privilegia sunt contra rẽ pu
blicã neque contra publicã utilitatẽ non obstante le
ge illa antiqua 12. tabularũ ibi privilegia ne irrogato
ita Cicero lib. 3. de legibus qui pro domo sua testat. nihil
esse crudelius nihilque perniciosius in republica nihilque
minus romana civitas ferre posset quã privilegiũ sequit.
Duccardus ad leges 12. tabularũ cap. 2. nã plerumque
in privilegijs vertit publica utilitas veluti si privilegiũ
aut immunitas concedatur propter operã egregie navatã
erga rẽ publicã argu. tex. in l. bello amissi 18. ff. de ex
cusationibus l. 1. in prin. ibi ob egregiã in rẽ publicã ob in
signẽ fidẽ, et q. ẽ ut laudanda ibi ob belli civilis meri
ta ff. de consilijs vel ob studiorũ progressus vel literarũ
peritiã quibus meritis utilis ẽ reipublicæ vir aliquis exi
mius l. si duas 6. § et § ẽ autẽ 8. cũ sequenti ff. de exa
cusationibus facit etiã tex. in l. non tantũ § 2. ff eodẽ vel ob
servitia principis exhibita vel ob splendorẽ dignitatis l. eos
11. cũ sequenti C. de excusationibus lib. 10. hic non imme
rito scribit IC. in l. 1. ff. de vacatione munerũ omnẽ ex
cusationẽ sua equitate niti qui ad iungendi sunt tex.
in l. 13. in fine ff. de publicis iudicijs l. servum 33. § ulti. neque
ff. de procuratoribus variis rescripta iustitiæ, et gratiæ tra
dunt in praesenti d[illegible] interpretes quas libenter omitto
quia late prosequuntur supra relati, et Menochius
casu 261. ~~[illegible]~~ et 202. lib. 2. centuria 3.

Rescripta gratiæ quibus
Romanus Pontifex alicui gratiã, et beneficiũ faciunt
sub dividuntur in provisiones beneficiorũ ecclesiasticorum.

quæ

quę vacant, et in literas spectativas seu mandata ad bene
fitia vacatura quę in principibus secularibus possunt bene
fitijs, et alijs offitijs acomodari in indulgentias dispensatio
nes remitiones, et absolutiones quā diuisionē, et varias
rescriptorū formas prosequitur Petrus Gregorius de rescrip
tis lib. 1. cap. 2. nu. 37. et a nobis late dicendū ē in trac
tatu de obreptione, et subreptione rescriptorū.

Cū rescripta gratię seu privi
legia alicuius concedantur, et rei, et causę alicuius personę l. ex
pluribus 42. ff. de administratione tutorū Quironda de pri
vilegijs q. 4. nu. 64. dimanat alia subdivisio rescriptorū
gratię siue privilegiorū in realia, et personalia prima
semper duratura regulariter l. 2. C. de dicariis rescriptis
et praemmaticis ex contrario alia l. 21. ff. de constitutionibus cū alus
tis in tractatu de offitio, et potestate iudicis delegati cap.
vlt. vulgo quaeritur quemodo cognoscatur privilegia esse
realia aut personalia regula certa ē in hac re ad dig
noscendā hanc qualitatē tā in rescriptis gratię quā ius
titię inspiciendā esse verba, et attendendā conditionē
privilegij seu rescripti ita fere omnes, et Aias de Mesa lib. 2
variarū cap. 27. nu. 1. nā si verba privilegij dirigantur ad per
sonā privilegiū seu rescriptū personale stimatur l. 1. §. perso
nis ff. de iure immunitatis l. forma §. quā quā ff. de cen
sibus l. 1. § permititur ff. de aqua cotidiana, et estiua Barto
lus in l. 1. nu. 2 ff. de constitutionibus Boerius decisione 177. nu. 16. la
de Barbosa in l. qa. tale nu. 2. ff. soluto matrimonio si
vero in causā, et in rē realia argo tex. in cap. quoniam
abbas de offitio, et potestate iudicis delegati cap. 11. de iu
dicijs hoc modo causa, et res non respiciunt personā qa. in
hac spetie licet res, et causa faciant rescriptū reale
d. cap. 11. tamen ille respectus ad personā redit concessio
nē personalē argo tex. in l. penultima ff. de servitute
l. vbi legatū proponitur ff. ius eundi qd. ē servitus per
sonalis l. si fundū ff. eodē, et qa. concessio quid facta res
pecta personę, et afectu filię scilicet restabrices respondet
consultus concessionē fecundū personalē nec ad heredes
transire vnde colligit Albericus ibi qd. concessus con ce
datur quę sinsi natura realis ē contēplatione certe per
sonę

vona transfunditur in personalem, et quamvis hoc contro-
versum sit ut ipse Arias ubi proxime tamen certissimi
iuris est quod illud privilegium conceditur ex causa respectiva ad
personam est personale si qualitas rei hoc admittat
Lucas de Pena in l. sordidorum C. de excusationibus mu-
nerum lib. 10. Iason[+] lib. 89. lib. 3. consilio

Apparet causam, et rem esse
respectivam ad personam, et rescriptum aut concessionem esse
personalem si beneficium conferatur observantia, et bene
merita argumento tex. in l. 1. in fine ff. de constitutionibus §. sed quod ins-
titutionum de iure naturali, et merito quidem quia sicut
servitia sunt personalia perit, et concessionis liberi
exaudiri personales quod a principe fiunt ex causa
remunerationis Iason consilio 89. vers. 2. facit lib.
3. nam in hac spetie constat merita personalia dedisse
causam concessioni hac ratione acquisierunt est regula tex.
in l. in omnibus 68. ff. de regulis iuris faciunt tex. in l.
si actionem C. de pactis l. sordidorum C. de excusationibus mu-
nerum lib. 10. conducunt tradita a Castrensi consilio 399.
nu. 2. in fine ff. ~~soluto matrimonio~~, et nu. 5. lib. 1. Are-
tino in l. maritum columna 3. in fine ff. soluto matrimo-
nio Baldo in l. ult. ff. de constitutionibus conferunt quae tradi-
di in tractatione de ofitio, et potestate iudicis delega-
ti cap. ult.

Alia sunt rescripta quae vocan-
tur iustitiae, et sunt illa quae virtutis iustitiae administran-
dae causa dantur quorum mentio habetur in cap. penul-
timo de crimine falsi cap. 1. de multis petitionibus cap.
ceterum cap. ad haec cap. non nulli h. t. quae ius inter
partes statuerunt cap. constitutus de concessione prae-
bendae l. 2. et 3. C. de legibus Franciscus in cap. si quis nulla
de praebendis in 6. et in dubio rescriptum praesumitur ius-
titiae, et qui gratiam allegat illam probare debet cap.
fraternitatis de sismaticis Terminianus in cap. si quis
nulla nu. 5. ubi, et quid Diaconus et Franciscus nu. 1.
de praebendis in 6. Ioannes Andreas in cap. in causis post nu-
merum 34. et 38. de electione et ibi Panormitanus nu.
11. et 12. Sironias, et Valens in praesenti titulo 2. tomo mo-
ralium

valitu app. hec igit. rescripta ex iuris ordine procedant gra
tie vero ex Principis liberalitate, et beneficio illa semper
decernitur l. 2. c. de diversis rescriptis, et pragmaticis ex
contrario ipsa supra valatis iuribus explicat docte Sironi
us ubi sup. Debemus semper in rescriptis respicere magis
iuridicis causa conceptu e rescriptu quo ad quem dirigat.
na licet ad unu dirigat. tamen ad plures et alios ex
tendit. si in eo contineant. l. 1. c. de diversis rescriptis
et pragmaticis qd. procedat modo expresse modo tacite
et ex competentia Principis voluntate aut ex qualitate
causis contineant. argo. tex. in cap. 11. de iudiciis.

Rescripta iustitie subdividunt.
in delegationes brevia, et alia similia quoru aliqua expe
diunt sub bula quaedam sub sigillo anuli piscatoris quaeda
sub sigilo Beate Virginis Marie quae diuone late prosequit. Pe
trus Gregorius ubi sup. nu. 7. 8. sunt et alia rescripta que
vocant simplicia nonque nihil ad mixtu habeant sed
qa emittebant sine sigilo aut anotatione Principis vel
questoris eo salicet inscio ut ex quadam novella Valentinia
ni de omicidio novit. tenet Sironius in paratitlis ad nu
tu tit. reiecta sententia Cuiatii ad l. finale c. de bono
ru petitionibus sublatis lib. 10. asserentis rescripta simplicia
esse que subnotata aquestore solo vel amagistro scriniora
edebant. na ex contrario conqueritur Imperator qd. res
cripta illa questore inscio darent. ut ex verbis dicte no
velle ibi. cu rescripta huiusmodi etia viro ilustri questo
re nesciente procedant probat Sironius ubi proxime
ex quibus aparet questoris rescripta non fuisse simpli
cia qa propter asiduas principum ocupationes ad eoru
aures vota suplicantiu non perveniebant sed tota ius
titie pondus penes questore erat ut ex dicta novella
probat Sironius quod fiebat ut etia eo inconsulto magis
tri scriniorum et memorialis qui scriniarii appellabant
in cap. ad audientiam de prescriptionibus ad libelos respon
derent qd. Valentinianus in causis omicidii ex re
belit ut in vero videatur tex. in l. ul. c. de petitionibus
bonoru sublatis.

Inter rescriptorum genera

fulgent

fulgent, et alia que mixta dicuntur nam feri nullum rescriptum quod
aliquid comixtionis non habeat ut tenent Petrus Gregorius
lib. 1. de rescriptis cap. 53. nouiter Oldradus de literis Principum
preludio 25. in princ. mixtum dicit compositum ex duobus simpli-
cibus et utriusque spetiei qualitatem participat arg. tex. in l. re-
rum mixtura ff. de usucapionibus l. 3. § pomponius ff. de rei
vindicatione qua ratione mixte actiones dicuntur que utri-
usque actionis in rem scilicet et personam conditionem parti-
cipant l. 1. l. item habeo 21. l. inter cohoeredes 44. § 4.
ff. familie herciscunde l. 1. et 4. ff. communi dividundo l. 7.
cum sequentibus ff. finium regundorum l. 37. ff. de obligationi-
bus, et actionibus § sequens 16. institutionum de actioni-
bus. Donellus lib. 19. com. cap. 2. litera G. et ibi Osualdus
An. Fab. lib. 20. coniecturarum cap. 10. conferent Jason
consilio 74. lib. 3. columna 2. circa medium versus
Parisius consilio 200. nu. 17. lib. 3 eleganter Osualdus ad
Don. lib. 8. cap. 3. lit. A.

Exemplum in hac re deduci
potest quando Princeps mandat iudici ut aliquam gratiam
supplicanti faciat nam in quantum iubet iudici ut gra-
tiam faciat rescriptum gratie stimatur quatenus vero est
necessaria cognitio rescriptum ad iusticiam pertinet ita
Oldradus ubi sup. quod euenit in rescriptis, et conce-
ssionibus officiorum, et beneficiorum que tempori intelliguntur
supposita idoneitate persone que cognitionem cause desiderat
arg. tex. in cap. 29. de prebendis in l. cum similibus l. 1. §
proinde ff. de variis, et extra ordinariis cognitionibus, et
gratia consistit in eo quod Princeps alium inter alios dignos
elegerit, et ceteris preposuerit, quippe desiderare bene-
ficium officium vel administrationem in republica nisi ultroneam
Principis voluntate sacrilegium est l. fin. C. de criminibus at
partim etiam consistit concessio officiorum in merito vocatur sup-
plicationibus quod redit rescriptum iusticie, et hac ratione Prin-
ceps sine causa adimere non potest magistratum semel con-
cessum arg. tex. in l. iuris peritos ff. de excusationibus
et hac ratione dicitur in l. more § ff. de iurisdic-
tione omnium iudicum magistratus suo beneficio habere iu-
risdictionem neque libere adimi posse clausula que in lite-

ris

officialiu' solet opponi ibi: et tamdiu provisus gaudeat eo officio, vel quamdiu Principi placuerit na' tamdiu placere Principi debet et intelligitr quamdiu viro bono placere potest arg. tex. in l. Pais 41. §. sorore ff. ad trebelianu'.

Ista rescripta mixta interdu' natura' literaru' ad lites sortiuntr interdu' aliq rationes, talinus in cap. ad audientia' nu. 19. ubi Lamor [illegible] nu. 10. in ij. de rescriptis To[illegible] consilio 22 [illegible] nu. 12 lib. 2. et alijs quos laudat, et sequitr Oldradu' ubi proxime litere delegatorie que existimantr iustitie et expirant re integra per morte' concedentis cap. significavit cu' alijs de offitio, et potestate iudi. dele. qdo. veniuntr cu' concessione gratis sortiuntr natura' literaru' gratie, et non iustitie cap. si super q. de offitio, et potestate iud. dele. in 6. cap. si quis de prebendis in 6. ex hornant traditi, et laudati a Oldrado ubi proxime qui late pertractat qdo. mixta rescripta sequuntr natura' unius, et qdo. alterius simplicis brevitr. hic monendu' qd mixtu' sequitr natura' simplicis nobilioris, et magis prevalentis arg. tex. in l. ermaphroditus ff. de statu hominu' l. 6. §. fin. ff. de liberis et posthu. cu' similibs. et regulare e' mixtu' assumere natura' illius simplicis qd. erit ei utilius, et favorabilius Jason in l. imperiu' nu 2. ff. de iurisdictione Oldradus ubi proxime. Einde natura' simplicis potentioris, Angelus consilio 48. et natura' illius qd principalitr intentatr cap. si super q. de offitio, et potest. iud. dele. in 6. cap. si quis de prebendis in 6. aliq regule possunt proponi in hac re disponenda quas consulto omittimus cu' alijs sit locus, et qa. late prosequitr Oldradus ubi proxime.

Ultimo rescripta in genere dividuntur in generalia, et particularia de quibs dictu' e' in explicatione diffinis, et latius in cap. sequenti, et cap. de concursu rescriptoru'; in rationalia, et irrationalia subreptitia, et obreptitia de quibs in cap. de subreptione, et obreptione rescriptoru' in favorabilia, et odiosa que late prosequuntr Rebuffus ubi supra, et in praxi beneficiaria tit. de differentijs rescriptoru' Azor in 1. tomo moraliu' lib. 7. cap. 31. et hec de diffinitione, et divisione rescriptoru' sufficiant. De potestate, et effectu rescriptoru' cap. 2u

De potestate et effectu rescriptorum
Cap. 9um

Iam de diffone, et divisione rescriptorum dictum est, sequitur ut de eorum potestate, et effectu agatur. et quidem rescripta sunt constitutiones, legis vigorem, et constitutionis potestatem adeoque effectum habent l. 1. ff. de constit. l. 9. § cum praetor vers. sed ex facto ff. de metus causa ibi: exceptionem constitutionem colligit. l. 3. C. de legib. § sed quod instit. de iure naturali Covarrubias lib. 1. com. cap. 16. Don. lib. 9. cap. 9 et ibi Osualdus litera A. et D.

Huic primo obstare videtur nam in l. 3. C. de legib. habetur rescriptum edictum esse: sed edictum non est constitutio ut ex inscriptione dictae rubricae apparet ibi: de legib. et constit., et edictis: igitur nec rescriptum erit constitutio nam illa coniunctio in relata inscriptione opponitur inter diversa. Augetur difficultas: rescriptum distinctum esse speciem ab edicto satis sese commendatum, et contrarium scribitur in d. l. 3. ibi tamquam indistinctae speciei proponuntur illis verbis, nam satis est edicti eas nuncupationibus censeri. Respondetur dictam l. 3. esse intelligendam quod id quod rescribitur in edicto proponitur non vero quod rescriptum secundum suam naturam consideratur argumento deducto ex inscriptione rubricae dicendum ibi: de edictis distinctae agi non quia a constitutione diversa sint sed quia praecipue in illo tit. tractatur ut notari solet in rubrica ff. de liberis, et posthumis et C. de servitutib. et aqua, et in rubrica de praebendis, et dignitatib. est igitur constitutio genus quod tamquam species continet edictum, decretum, et rescriptum, comprehendit quoque orationes principis a senatu amplexas argumento tex. in l. oratio ff. de sponsalib. l. cum statius ff. de donationib. cum similib. continet etiam privilegium quod beneficium appellatur in l. beneficium ff. de constitut.

Hoc 2o obstare videtur quod olim rescripta prolixe, et constitutione non observabantur l. 1. § si coheredis portio ff. ad l. falcidiam l. si remunerandi 6. § Marcus ff. mandati quib. iurib. commendatur

commendat iureconsultos contra imperatorū res-
cripta responsa prohibuisse q. non substinerent: si rescrip-
ta pro lege, et constitutione observarent: argu. tex. in l.
non dubiū C. de legib. pro quo sententiā compendio
Duarenus de condictione indebiti cap. 6. vers. aliud
3. § pupillus ff. de negotijs gestis l. 3. ff. comodati l. 13. ff.
de condictione indebiti l. si pupillus 3 § 1. ff. de autoritate
tutorū.

Respondet: predicta rescripta
non esse de his quę princeps generaliter constituebat sed
de illis quę inter singulas personas concedebant: ita Du-
arenus ubi sup. vers. rescripta Ubaldus ad Don. lib. 1.
cap. 9. litera D. nā hęc decreta in controversijs partes
tūc ius non faciebat nisi usu recepta esset argu. tex. in l. 3. C.
de legib. Bartolus in l. 1. ff. de constib., et hac ratione
Paulus in l. 1. §. si cohęredis ff. ad l. falcidiā contra rescrip-
tū Imperatoris Antonini ~~improbata sequitr~~: rescribere
ausus fuit et sententia Antonini improbata sequitr:
Cassij opinionē iuris ratione motus: constat papinianū
qui semper Principi assidebat ei dicere ausus ut non obser-
re apparet ex l. omnibus 23. ff. de minorib. l. paula Cali-
maco 27. §. 1. ff. de legatis 3. l. cladius 97. ff. de adquirenda
hereditate l. ult. ff. de iure fisci q. in d. l. si coheredis
facit: iuris consultus non ut l. conderet, sed ut suam
sententiā declararet docent Cuiac. l. 15. observatio-
nū cap. 14. Anto. Fab. lib. 4. coniecturarū cap. 13. Va-
lentia ilustriū tomo 1. tractatu 1. cap. 7. Duarenus ad
tit. ff. ad l. falcidiā cap. 3. 2.º respondet in d. §. si cohęre-

dis tempore quo processit rescriptū effectū legis, et con-
stitutionis habuisse, sed postea magis probata sententia
contraria desijsse pro l. servari videndus Cuiac. ubi
sup. nec modo obstat tex. in l. 6. § marcus ff. mor dati
nā ut tenet Faberlignari ad dictā l. procedit in ditione
li spetie pro pleniori interpretatione ex §. marcus Ubu-
aldus ad Don. lib. 8. cap. 3.

Ex his quę sup. dictione rescrip-
ta dicta sunt apparet effectū, et potestatē rescripti, et
quę

suinaturā ut solū ius faciat personis, et valg. proquiby
emanavit rescriptū l. 2. et 3. C. de legib. ut sup. adue-
dij erat hic animaduertere totā rescriptorū potestatē
ex hoc tri, ex voluntate Principis rescribentis ad hoc
ut rescripti spetiis estimetr. spetialis singularis aut
universalis ita Molina de primogenijs cap. 2. 4. nu. 24.
et ut de potestate non dubitetr. de voluntate quærendū
ē ut observavit Averrius in § sed qd institutionum de
iure naturali, et sic iterū commendandū ē qd aliqdo
Princeps inter certas personas utilitate privata suadente
te constituit, et tunc rescriptū effectū, et potestatē
habet constitutionis spetialis, et non egreditr. personā
l. 1. ff. de constitib. cuius generis spetiis habentr. in l. adop-
tio 3. 3. ut sequentr. ff. de adoptionibus l. ... ff. de
religiosis et sumptibus funerū l. si cenatus l. qui in pro-
uintia ff. de ritu nuptiarū cap. proposuit de concessione pre-
bende cap. 2. de resto facit illud qd libris scribit de
postliminio ... quotiens igitr. voluntas Principis
non exprimitr. dicendū ē illis solis personis et causis
rescripta legē facere pro quib. promulgata sunt l. 2.
et 3. C. de legib. unde intelligenda veniunt verba Ul-
piani in l. 1. § 1. ff. de constitib. ibi: si cui sine exem-
plo subvenit personā non egreditr. sine exemplo sub-
venire dicitr. Princeps ex interpretatione ut aliquid
in singulari causis constituit non adiciens ut reliqui
Principes eodē iure utantr. ratio huius principij iā
satis commendatr. sup. cap. 1.

Obstat huic prio. difficilis
tex. in cap. cū 7. h. t. quo loci proponentr. manda-
tū rescriptū aut literæ exequutoriales quibus Ponti-
fex præcipit decano, et cap. Tornacensi sede vacante
ibi: ante tuā promotionē, et ibi nec esses adhuc in epis-
copū + ut Petrū clericū legentē iudaicā originē ... (+ consecratus)
ciente, et divinæ gratiæ ad fidē conuersū in canonicū
reciperent, et ei præbendā assignarent executionē ca-
pitulū, et Decanus exhibebat apre dicto mandato
qa. asserebant præbendarū donationē solius Episco-
pi esse cap. 2. ne sede vacante cap. ... cū

reino

vero ne sede vacante in 6. cap. 1. de institutionibus in 6. qui praetextu exequutionem rescripti et mandati renuebant. excusationem improbat Pontifex electo in Archidiacono episcopo confirmato, et consecrato quia ex data literarum sufficienter apparebat Archidiacono et capitulo extitisse tempore datae literarum de recipiendo Petro in canonicum ex his non obscure infertur rescriptum directum solum capitulo, et decano et personis eiusdem certis personis in illis quibus emissum est sed alium efficere Archidiaconum scilicet postea Episcopum electum alias iusta esset excusatio Episcopi at non contempti in rescripto quam improbat Pontifex, ibi cum tempore quo literae ipsae datae fuerunt de capitulo ipso esset quibus verbis elidit excusatio Episcopi renuentis ex exequutione rescripti apostolici illo colore quod iniuste ad capitulum remissum fuisset mandatum ita Glosa 8 et 9. in d. cap. ea te, Abbas et fere caeteri antiquiores.

Augetur difficultas nam eius videtur inferri teneri Episcopum ex equutioni mandare literas ad capitulum sede vacante directas quae sententia fuit Abbatis, et Antiquiorum in d. ca. te h. t. quod difficile redditur nam literae de quibus in d. cap. ca te vel emittebantur ad capitulum tanquam ad ordinarium praebendarum collatorem vel tanquam successorem Episcopi in collatione vel tanquam ad exequutorem delegatum apostolicum iuxta tex. in cap. cum h. t. in 6. si in primo vel 2.° casu accipiantur literae illarum exequutio non erat capituli nam capitulum in beneficiorum collatione quae tantum pertinent ad Episcopum de iure aut de consuetudine non succedit cap. 1. ne sede vacante in 6. cap. unico ne sede vacante in 6. si in 3.° casu claudiantur literae [redacted] non tantum sede vacante sed et postquam Episcopus creatus exequi tenetur capitulum adeo ut Episcopus praefatas literas expedire non possit argo tex. in cap. si soli cap. si capitulo de concessione praebendae in 6.

Pluribus omissis traditis a glosa in dicto capite ea te verbo infecto ostiensi cardinali Abbate anno 11 Decio anno 6. respondetur ideo mandatum ad capitulum sede vacante emissum

teneri

teneri Episcopum exequi postea creatum qa capitulum sede
vacante tempore quo emanauit mandatum vices gerebat
Episcopi mortui, et hac ratione ad capitulum non tam
quam ad ordinarium collatorem nec tanquam ad successorem
precise nec tanquam ad executorem Apostolicum sed tan
quam vices gerentem executio rescripti pertinuit ut pa
tet ex d. cap. ibi: si quidem ante tuam promotionem ex
ibi te adhuc in capitulo existente et cum cessarent vi
ces Episcopi per promotionem, et consecrationem Archi
diaconi hinc ipso existente episcopo obligatio exequ
tionis antea ad capitulum pertinens virtute mandati
directi ad capitulum sede vacante non simpliciter sed
prout vices gerebat cepit ad Episcopum pertinere non
virtute ut dictum est extensiua sed comprehensiua
inducta ex voluntate Pontificis rescribentis capitulo
sede vacante in factum Episcopi ita Innocentius, et Abbas
in citato capite cum te nu. 14. Baldus, et Cardinalis nu. 10. Fe
linus nu. 16. Decius nu. 7. Paulinus de potestate capituli pri
ma parte q. 10. Garcias de beneficiis 6. parte cap. 2. nu. 27.
omnino videndus pro rationibus dubitandi quae vulga
rit. solent huic interpretationi opponi.

Obstant adhuc sequentes
considerationes nam si mandatum emissum fuisset capitulo
sede vacante ut gerenti vices Episcopi posset literas ex
equi, et nulla excusatio esset in non exequendis literis
qa collatio prebendarum ad episcopum pertineret ut patet
in d. cap. cum te, ibi: qa collatio prebendarum ad te expec
tabat Omissa expositione Decij in d. cap. nu. 9. rationi
dubitandi satis fiet dicendo ideo capituli excusationem ad
missam qa tempore quo rescriptum fuit exhibitum sedes non
vacabat sed iam erat electus Episcopus, et confirmatus,
et per consequens vices capituli cessarunt, et non potuit
mandatum exequi qd sede vacante datum fuerat ut
constat ex tex. ibi collatio prebendarum ad te etc. qui
bus docemur ad Episcopum non absolute pertinere
sed ad te id est ad illum nouiter electum quem Pontifex
ad loquitur fecit integra qui extat apud Antonium Au
gustinum collectione 2. decretalium cap. 3. ti. 7.

Deinde opponit. traditę interpreta-
tioni nā in d. cap. Archidiaconus existente electo, et confir-
mato Episcopo executionē literarum remeeboregę nullū
mandatū receperat de conferenda prębenda ut constat
ex tex. ibi respondisti qd nullū mandatū receperas, et hoc
ideo qr mandatū non sibi sed capitulo sede vacan-
te absolute, et non ut vicē gerenti directū erat,
quā excusationē improbat Pontifex qr tēpore datę
literarū de capitulo erat ibi de capitulo ipso esses, et
ibi non esses adhuc in Episcopū consecratus ergo non
fuit directū mandatū capitulo sede vacante ut vices
gerenti Episcopi nā si hoc ita esset sicuti quilibet
Episcopus tenet. ex regulis iuris exequi literas dire-
ctas capitulo sede vacante ut vices gerenti Episcopi
teneret exequi prefatus Archidiaconus electus, et con-
secratus Episcopus ut pluribz comendant Garcia de
beneficijs parte 2. cap. 2. nu. 26. et seq. Sbrozius de vica-
rio Episcopi lib. 2. q. 64 nu. 5. Zelinus in d. cap. eodē nu.
16., et non desiderarent ad hoc ut teneretur literas exe-
qui qd tēpore datę literarū esset de capitulo, et per con-
sequens sibi etiā directe proponerentur. literę qd. ex dictione con-
tra pugnat cū intentione, et ratione Pontificis, ibi
de capitulo ipso esses, et ibi sicut qui eras Archidiaco-
nus; et canonicus, et ibi non esses adhuc in Episcopum
consecratus quibz non obscure infert. Pontificē innui-
sse Episcopū ad executionē literarū ut sibi etiā
directarū qr de capitulo erat tēpore datę, et non qr
obligatio capituli sede vacante exequendi mandatū
ut vices Episcopi gerentis extincta fuit, et cepit
per electionē, et consecrationē ad Episcopū pertinere.

Respondet Decius in
presenti nu. 7. illa verba de capitulo ipso esses, et alia
esse ratione obquā Episcopus tenet. exequi manda-
tū hęc interpretatio conueniet. nā sicuti quilibet Epis-
copus tenet. exequi literas capitulo ut vices geren-
ti directas ut supra cauet. tenet. Archidiaconus ipse
electus confirmatus, et consecratus Episcopus nullo alio
considerato, et si elusoria esset expositio dictorū verborū.

Vnde

Unde quidē praeceptor salmar
ticensis tenet praedicta verba apposita fuisse non quasi ra
ut existimabat Delius ubi sup. sed ad reiiciendā Epis
copi excusationē de qua inverso ... ibi q[uo]d nullū man
datū receperat, et ad comendandū tempore datae rescripti
non extitisse Episcopū cui mandatū dirigeretur. nec tunc
dirigi poterat praefato archidiacono qui adhuc de capitulo
erat huic interpretationi liberate adhaereo cui addo illud
etiā apposita fuisse praedicta verba non ut necessario de
siderata sed ut clariori luce Episcopi excusatio convince
ret. et necessaria illatione inferebat. q[uo]d cum Episco
pus tempore datae erat de capitulo Archidiaconus neque
et canonicus si data literarū alter dilet sine ambiguitate
videret obligationē exequendi in capitulo mandatū apos
tolicū extincta extitisse per electionē, et consecratio
nē, et in ipsū non in proprium collatorē translatū, et sicut
si esset adhuc de capitulo teneretur Archidiaconus li
teras exequi multo potius necessitabat extincta po
testate capituli per illius electionē, et consecrationē.

eligible rescripta ut sup.
Traditū ē deinde certis personis iubente Principe ut
in alijs causis ius faciant, et observent. cap. licet
10. q. 3. cap. 4. de filijs presbiterorum, et ista sunt rescripta
quae ex voluntate Principis ut generalia admittuntur
quae illa intentione emanarunt cap. ad aures ibi
cum non sit nostrae intentionis hoc titulo hac luce
iugiter donaret. text. in l. 3. §. divus ff. de sepulchro violato
l. 1. §. finali ff. de tutoribus etiam l. quotiens 9. §. cum
si in corpore ff. de heredibus instituendis l. [illegible] 9. §. fina
lis ff. ad legem falcidiam l. finali ff. de excusationi
bus, et hac ratione excludendū ē q[uo]d vulgariter dicitur
q[uo]d non rescribitur ad omnes rescriptū [illegible]
capite si ignorantiae ubi glossa ... distinctione cap.
miramur 61 distinctione cap. apostolus 2. q. 7. cap.
nec quid ut 3. q. 1.

Coniecturis, et praesumptionibus
indagare possumus voluntatem Principis ad hoc ut res
criptū

rescriptū ad alias causas porrigatr. scilicet qdo. aliqua controversia orta ē propter dubiū sensū legis, et Princeps consultus de hac re rescribit tunc illud rescriptū generale ius facit, et dispensatur non tm̄ principalis causæ qūa conueniens legis sensui explicando, et nihil noui constituit sed dubiū legis generalis declarat argumentotex. in hac re singularis in l. 1. § penultimo ff. de negotiis gestis quā doctrina supra interpretatus ē tex. in l. finali C. de legibus.

Huic obstare videtr. tex. in l. 9. § sed prætor vero ex facto ff. qd metus causa, et tamen sup. in parathe nu. 6. ex illo tex. probatū ē rescriptū esse constitutionē spetialē sibi personē dicit. qd qdo rescribitur iuris communis explicandi causa rescriptū habet effectū constitutionis generalis: hæc quæ videtr. fortibilis ratio dubitandi, et oppositionis ut supra relatis elidit. dicendo qd qdo. indicto nu. 6. probatū ē ex l. 9. § sed prætor vero ex facto rescriptū esse constitutionē spetialē intelligendū ē argo. de ducto acontrario sensu scilicet prædictū rescriptū qr. solū in controversia campanorum extiterat propositū, et perconsequens respectu certæ rei et certorum personarum emissū ex hac ratione esse effectū personalē haberet rescriptū si aliunde non adesset animus Principis facientis constitutionē generalē deductus ex interpretatione, et declaratione eadem generalis qd metus causa, et sic argumento deducto acontrario sensu probatr. ex d. l. 9. § sed prætor vero ex facto rescriptū emissū procerta re, et persona habere effectū constitutionis spetialis propositio animo Principis volentis generalitr rescribere ita glosa in d. §. sed prætor.

Ex hoc prio quo curetur rescriptū potestatem, et dispositionis vigorē pendere ex voluntate Principis rescribentis, et decidentis infertur interpretatio adtex. alias difficilē in cap. licet 3 de persona duorū ubi Alexander tertius mentionē fecit cuiusdā dispositionis sui prædecessoris quā proditū erat matrimonium radi dissolui persubsequens matrimoniū consumatū qd non ita intelligendū ē ut antecessor Alexandri in animo habuisset legē facere sed ut iudicium pricandum

et

priuatū, et sententiā suā proposuisset quo sit ut illa sen
tentia ex animo et voluntate Pontificis non praelege et con
stitutione generali proponeret. alioquin euenerit quod
Pontifex ferre potest legē contra indissolubilem matrimo
nii quod non ē ferendum capite inter corporalia
de translationibus Episcopi cap. ex publico de conuersione
coniugatorum multis improcenta aliquorū sententiā
probant Couarrubias de sponsalibus 2 parte cap. 7. § 3. in
~~stitutionū moralium parte 2 lib. 5. cap. 4 q. 3.~~ nu. 5. Gu
tierrez canonicarū quaestionū lib. 1. q. 17. Azor institutionū
moralium parte 2. lib. 5. cap. 4. q. 3. vers. 3. obiicit et hac
ratione interpretat. gl. in d. cap. licet 3. de sponsa duorum
qua doctrina etiā intelligit textū in capite 4 de diuortijs
Couarrubias ubi sup. Belarminus lib. 4. de pontifice cap.
13. patet etiā interpretatio ad Gregorium tertium Epistola
la ad Bonifatium 2.º tomo consiliorū ubi Gregorius nihil
definiuit sed cū barbaris nouiter ad fidē conuersis dissimu
landū esse rescripsit ita Couarrubias ubi sup. plures alij res
criptorū eueniebant hic exponendi sed quia sufficient apa
rebunt ex capitibus sequentibus, et hanc materiam ingenue
et nouiter pertractat Adrabus de literis Principum praecedentibus
18. et 26. libent. omitimus, et hae dispositae ut spe
cie rescriptorū sufficiant caput 3. qui rescribere possunt.

Qui rescribere possunt

Caput 3.ū

Ex dispone rescripti necessaria consequtione deducitur
Principis esse rescripta dare quia appellatione Pontifex etiā
continetur etiā si quo aliquo secularis Principis intellige
retur ut obseruat Lipsius ad Tacitū lib. 1. in principio ita
de voces Principis et Pontifex ut distincte reperiuntur colligitur in
l. illa 8. ff. de vili[?] iost. ibi licenciā Pontificū seu iussu
Principis l. hereditas 50. ff. de petitione hereditatis ibi principali
seu pontificali auctoritate cap. per venerabilē qui filij sint
legitimi ibi, ex quo, et summi Pontificis auctoritate exhortat, et
summi Principis exequitur potestatē cap. solitae de maioritate, et ob
eandem rescripti etiā ē et sub nomine Principis Pontifex quo

qua

quoque contineatur Glosa in clementina unica de sum-
mo cap. corpora 37. distinctione Germanicus de sacrorum
immunitate cap. 12. lib. 2. nu. 13. constat quod romanum
Pontificem posset rescripta concedere ut ex nostro tit. suf-
ficienter apparet, et ex tex. Pravincentius de testamentis
clementin. a prima de rescriptis Diana resolutione mo-
ralium parte 6. tractatu 4. resolutione 1. et vocantur
interdum literae apostolicae cap. non nulli §. finali cap. li-
teris, et cap. finali hoc tit. rescriptum vel mandatum apos-
tolicum cap. si proponente cap. 7. hoc tit. aliquando Ponti-
fex rescripta escripta nuncupat cap. si proponente de
rescriptis in praefationibus valenti ad hunc tit. in prin-
cipio Petrus Gregorius in principio.

2 Ex his infertur literas
apostolicas, et rescripta Summorum Pontificum cum honore, et reveren-
tia accipienda, et adimplenda esse cap. 5. hoc tit. Decretales
epistolas quas Beatissimi Papae diversis temporibus ad Urbe
Roma pro diversorum patrum consultatione dederunt vene-
rabiliter esse recipiendas inquid Gelasius primus in consi-
lio romano hunc honorem frequenter osculo decernitur
et ita literas et epistolas Principum pro salutatione, et re-
verentia labiis admodebant non obilitante quod ex sui
notatione sed quod sigillum Principis representarent proferens
Petrus Diaconus lib. 16. ibi cum autem suscepisset Imperatoris
sacrum osculatus est sigillum Tulius, epistola 2. lib. 3. ad Apium
paterum ibi complexus sum cogitatione te absentem epistolam
vero osculatus etiam hac ratione labrata dicti sunt sacri
vultus quos populus ~~salutare~~ salutare, et osculari
solebat l. 1. C. publica laeticiae similiter sacri vultus di-
cuntur caracteres sanctorum Petri, et Pauli in rescriptis pon-
tificum expressi ita Innocentius tertius epistola 223. relatus
a Sironio in observationibus canonicis cap. 12. osculum
autem exhibebatur Imperatorum literis religionis causa quia
in esse Principum imagini existimabatur ita Sironius ubi
supra hac ratione Divus Ambrosius 6. exameron cap. 9. os-
culum caritatis, et pietatis pignus vocat confert Teophi-
lus Alexandrinus in epistolis paschalibus relatus a Sironio
libus ubi supra.

Deinde Principes seculares concedere possunt rescripta vt de Imperatore constat ex l. Vdotinno, et iustiniano tit. de precibus imperatori offerendis, et diuersis rescriptis et pragmaticis Barbosa in l. cum quidem mere 76. § vltimo nu. 4. ff. de iudicijs Duarenus lib. 1. disputationum cap. 4. ex quibus non modica pars digestorum coalescit l. Imperator ff. de appositionibus l. vl. ff. de testamento militis l. 30 ff. de fideicomissarijs libertatibus, et sepe alibi, et hec rescripta aliquando vocantur sacri affatus l. vl. C. de diuersis rescriptis, sacrae oraculum l. tr. si legibus C. si contra ius imperialis consesio l. siquando C. de inofficioso testamento, sacre forme ~~nec~~ iussione vt pluribus exornat Valenzuela de Imperatore romano lib. 3. cap. 12. faciunt que tradit Oldradus de literis Principum preludio 3. quibus consequens est affirmare Regem hispaniae, et Galiae posse rescripta concedere, et quemlibet alium Principem non recognoscentem superiorem quod sine dubio procedit vt comuniter tenent omnes scribentes in presenti Oldradus de literis Principum preludio 4. Barbosa in clementinis hoc tit. Rebufus ad constitutiones galie tit. de rescriptis impressionibus nu. 22. idem iuris est in ducessione in alio tit. superiore autoritatis vt sunt Dux florentiae Parme ~~[illegible]~~ Dux sabaudie rescribere posse tenet Rebufus vbi supra nu. 23. ex sententia Bartoli in l. omnes populi ff. de iustitia, et iure nu. 9. Barbosa vbi supra et his infert respublicas liberas appellatione Principis contineri posse quoque rescripta condere quod licet expressum non inuenio potest comendari illa tribuere ratione quia superiorem non recognoscunt, et in illis quasi quaedam primordialis, et naturalis 1.
potestas ferendi leges relucet.

Rescripta etiam legato Pontificis dantur cap. 1. de locato clementina 1. hoc tit. cap. final. et ibi Antonius de Butrio de officio legati valere que legati statuta condere perpetuo duratura etiam post depositum legationis officium tc. cap. vl., et si ex posteriori poterit legem predecessoris reuocare Valens. Imperatoris ad tit. de officio legati 2. idem ad tit. de rescriptis et Rebufus ad constitutiones galie tractatu de rescriptis impressionibus nu. 26. collegium cardinalium etiam res-

cribere

rescribere posse, obseruante Didaco Perez in l. 1. tit. 22. lib. 3. ordinamenti, quaestione 29. Rebuffus, et Valensis, ubi proxime quod forte ex his quae postea ducentur desumitur, eo mortuo non collegium Cardinalium istius representatiuum esse docemur ex cap. si natura 11. q. 1. et Divo Bernardo de consideratione ad Eugenium, Cardinales ipsos in locum senatorum suae esse [illegible] cap. ecclesia 16. q. 1. Rebuffus ubi supra num. 27. Valensis in praesenti, in vacante sede ad collegium cardinalium appellari, Bartolus in l. ubi absunt de muneribus et honoribus, Innocentius in cap. a sede de iudicata scribentes in clementina ne romani de electione.

5 Potest Episcopus ad succedendo ius non destruendo rescribere argumento cap. 1. cap. 2. de constitutionibus in 6. Glossa in clementina ne romani de electione, et quicumque habens iurisdictionem potest rescribere Ostiensis in summa § quis possit, et Barbosa in dicto tit. columna 10. quod est verum si supremam habeat iurisdictionem, et legem ferre possit ut notavit Bartolus in l. omnes ff. de iustitia, et iure, Barbosa ubi proxime Rebuffus ad constitutiones Galliae tractatu de rescriptis in praefationibus num. 29. unde fit quod literae ab inferioribus concessae regulariter non vocantur rescripta, sed literae excommunicationis, et absolutionis, literae restitutionis praecipientes minorem restitui adversus aditam haereditatem vel praestitam fideiussionem ubi Decius [illegible] tenet ex genere [illegible] literarum argumento leg. in l. ait praetor § non solum, et § sed si heredi [illegible] ff. de minoribus, Alfaradus de literis Principum praeludio 25. num. 22., et ex [illegible] literae canonicae dicuntur [illegible] apud Divum Augustinum epistola 172. ad [illegible] earum nes pacificae, confessoriae, communicatoriae, commendatitiae, decretales, pastorales, catholicae, apostolicae, dimissoriae, circulares, et synodicae dicuntur distinctione 71. et 72. canone 11. concilii calcedonensis canone 7. synodo antiochena facit epistola 4. Cipriani.

6 Praeter supremos Principes alii sunt qui potestate rescribendi fungunt, illi [illegible] quibus auctoritas principis aut publica permiserit ut [illegible]

ter

pater de cancellariis, et 1. de Pontificis cancellaria cap. [illegible]
10. hoc tit. cap. corespta de confirmatione utili vel inutili
et alij cancellarijs notarie Glosa Mag. et Felinus incapite
dilecta hoc tit. Rebuffus ubi supra nu. 24. can-
cellaria Regis, nec Imperatoris etiam concedere potest
rescripta ut colligit. ex tit. 4. lib. 4. recopilationis, et
tit. 13. lib. 3. ordinamentorum et lib. 19. 16. 17. tit. 4.

7 Sunt enim aliqui senatus
qui Principis auctoritate valent rescripta condere per-
petuo leucaturam(?), et vim legis habeant ut constat ex se-
natu mediolanensi ita Oldradus de literis Principum pre-
ludio 4. nu. 9., et ratio est. omnia gesta per senatum vi-
dentur gesta ac si speciale mandatum a Rege habuisset sena-
tus conradus Cancelotus in templo omnium iudicum lib. 1. cap. 7.
nu. 11. Mastrilo decisione 29. nu. 27. afflictis decisione 309. nu.
4. et alij adducti a Oldrado ubi supra nu. 3. ratio est quia sena-
tus sicut supremus leges condere potest, et stilum inducere in his
que ad iustitie pertinent administrationem, et cultum reipublice
respiciunt ita Oldradus ubi supra omnino videndus, et eadem
idem iuris esse in gubernatore mediolanensi, qui auctoritate
et nomine Regis rescripta concedit nu. 17. preludio 3. et
omnia Gubernatoris rescripta in arquivo manutenentur
et conservantur. tum necessitate locus sit tum etiam ut si ambi-
guitas(?) ad originale recurri possit Petrus Gregorius de
rescriptis cap. 94. nu. 7. lib. 1., et quia rescriptum non est
privata sed publica scriptura ideo in scrinijs Principis
est manu tenendum Petrus Gregorius ubi supra cap.
44. nu. 10. quod ita more maiorum comparatum erat
apud Plinium epistola 6. et ad Traianum lib. 10.

8 Constat etiam senatum in re
publica romana rescripsisse quippe mos fuit consulen-
di senatum scriptis quibus patres respondebant huius
rei frequentia habentur exempla ex Cicerone lib. 1. de
divinatione. Aulo Gelio lib. 8. noctium atticarum cap. 3.
Cicerone lib. 1. comentariorum libello civili Varrone lib.
4. epistolicarum. nam certi iuris est vice populi senatum
ius fecisse l. non ambigitur ff. de legibus Romanae C de
senatus consultis l. 2. § novissime ff. de origine iuris

qd.

quod senatus consulta vim legis haberent non aliquam ex parte lege facta erat sed ex necessitate postquam nimius esset populus in eum modum ut difficile esset in unum convenire legis sanciendae gratia aequum visum fuit ut e populi consultum consuli, ut Pomponius tradit quamdam institutionem de iure naturali. Videlicet senatus consulta vim legis habuerunt non quia a patribus constituta sed quia edita vice populi hinc verba modestini in l. penultima ff de legibus ibi: aut necessitas introduxit ad senatus consulta referendum esse tenet Antonius Faber in iuris prudentia tit. 2. principio 7. illatione 3. neque potestas iura rescribendi, et ferendi ius in senatu duravit quousque a Leone Imperatore ademta fuit constitutione 78 Leonis ita Cuiacius in paratitlis ad tit. C de senatus consultis explicant Petrus Faber lib. 1. semestrium cap. ult. Donellus lib. 1. comentariorum cap. 8. et ibi Osualdus litera F. Petrus Gregorius lib. 47. sintagmatum cap. 23. nu. 32. Quintilianus lib. 1. institutionum Cuiacius lib. 14. observationum cap. 16. Antonius Faber in rationalibus ad l. 1. § de legibus [illegible] ad Corasium in scolijs ad tit. de senatoribus [illegible] nu. 6. in l. nuper tam §. senatoris ff de senatoribus observandum est hic senatum consultationibus respondere necesse translata potestate a populo in principem l. 1. ff. de constitutionibus, et adeo eum retulisse ut rescriptum daret non quia non posset sed [illegible] mone aut Principis reverentia ut ex Tacito lib. 13. et 14. analium notat Lipsius in comentarijs ad dictum librum 13.

Iure civili praesides quibus p[illegible]

2 [illegible] assimilant cap. 2. de officio legati in 6. Principis auctoritate possunt rescribere argumento tex. in l. cum qui temere 76. § 1. ff. de iudicijs ubi Bartolus [illegible] videndus Riccardus [illegible] cap. [illegible], et quemadmodum Principi parere et praesidi [illegible] libeli l. libertus 15 ff. de in ius vocando l. si quis obrepserit ff ad leg. corneliam de falsis Riccardus ubi proxime, et in l. 71. ff. de regulis iuris.

Vulgate solet dubitari

10

an

an iureconsulti donati fuere potestate respondendi; et
antequam quid iuris in hac proposito, notandum est
quod cum ex l. 12 tabularum aliis quoque iuribus omnia nego
tia diffiniri non possent litigantes varie illa ea semper
in suas partes traherent desiderata est iureconsultorum
et prudentum interpretatio ut habetur apud Pompo
nium in l. 2 § ex his legibus ff. de origine iuris quorum
autoritate dispectatio fori disputatio ut notat Pansi
rola de claris legum interpretibus lib. 1 cap. 2. responsa pru
dentum quae a populo observabantur et consuetudine vim
legis obtinuerunt ius ff. civile appellatur. in l. 2 ff. de
origine iuris ibi hoc ius quod sine scripto venit com
positum a prudentibus propria parte aliqua non appella
tur sed communi nomine ius civile, et ibi ita in civi
tate nostra aut iure idem lege constituit aut est proprium
ius civile quod sine scripto in sola prudentum interpre
tatione consistit, et hoc est ius quod moribus receptum esse
dicit. ut pupillaris substitutio l. 2. ff. de vulgari pro
hibitio donationis inter virum, et uxorem l. 1. ff. de
de donationibus inter vir et uxor mediante moribus incipit
l. more ff. de feriis ut magistratus que sunt officium man
dent l. more § ff. de iurisdictione, et alia huius mo
di quae moribus civitatis romanae comparata esse di
cuntur. ex his iureconsultorum, et prudentum responsis
ore prolatis sed nullum de hoc legem commendat. Pompo
nius scribit in dicta l. 2. § his legibus ff. de origine iu
ris postea ista responsa ad rescripta redacta ius ci
vile sunt appellata, et medium iuris prudentiam Iusti
nianus vocat § media institutionum de legitima
agnatorum successione quia medium inter legem 12 tabu
larum ~~et inter legem 12, et tabularum~~ tenerent
~~imperatores quando~~ aut antiquam suppositatem appellat
§ sed haec quidem instituta de exheredatione liberorum
l. ult. C. de liberis praeteritis § ultimo de hereditatibus
quae ab intestato deferuntur l. cum antiquioribus C. de
iure deliberandi l. cum antiquis C. de testamentis

Prudentes responsa sua

non signata redebant sed plerumque ~~contrarium~~ con in

libus

+ et Imperatores tenerent quando quod vetustatem

11

Iudicibus scribebant aut quae ore protulissent vaca-
tis testibus excipiebant aut notari faciebant ut de
responso fides iudici haberetur, et haec usque ad Augus-
tum observata fuerunt; ipse vero ut ex sua autorita-
te omne ius penderet statuit neque quis nisi cui hoc
non concessisset de iure posset respondere l. 2. § ult.
ibi. ff. de origine iuris unde postmodum id pro bene-
ficio Principis coepit peti ita Pomponius ubi supra
hinc emanat ratio quare hodie nullus creari possit
doctor nisi Principis autoritate, et ab eo qui a Princi-
pe potestatem creandi doctores delegatam habuerit
Pomponius ubi proxime obtenta a Principe facultate
respondendi de iure iureconsulti sua responsa signa-
ta edere coeperunt, et in unum collecta voluminare di-
gerunt quorum non pauca in pandectis hodie supe-
riunt. Papinianus decem, et novem responsorum libros
conscripsit totidem Modestinus ~~xx~~ Neratius Priscus tres,
Servilius Scevola 6. Julius Paulus 23. Ulpianus 2.

Alii iureconsulti per epi-
12 stolas respondebant ut Iavolenus sui epistolarum libros
14. reliquit Paulus 20. Pomponius 20 quorum episto-
larum plures in pandectis habentur. ut Pauli ad Mesenium
Apollinarem l. 34. ff. de negotiis gestis Celsi ad Domitium Labe-
onem l. 27. ff. qui testamenta facere possunt facit inscrip-
tio text. in l. 50. ff. de minoribus ibi: Pomponius lib. 7. epi-
stolarum, et variarum lectionum ille tamen usus de iure re-
spondendi sub Caesaribus in usu esse desiit Pomponius ubi
proxime hac ratione ad versus responsum Papiniani
curavit iudicatum in l. 38. ff. de minoribus Oscaldus ad Do-
nellum lib. 1. cap. 7. litera L. sed postea constitutione Teodo-
ci, et Iustiniani indultum propositum ademptum ius respon-
dendi de iure l. 1. C. Teodosiano de responsis prudentum
§ responsa institutionum de iure naturali conformatur tra-
dita A Morino Bononiensi ad pandectas in principio
hac ratione iurisconsulti dicuntur plures autores l. 3. ff.
si pars hereditatis petatur l. 39. ff. de actionibus ~~emptoris~~ emptori
l. 17. ff. de iure patronatus cum l. 27. C. de procurato-
ribus l. 29. C. de negotiis, et iterum constituentes l. 120

ff.

ff. de ver. sig. Riccardus de auctoritate prudentum cap. 14.

13 His ita praelibatis dicendum est
iurisconsultos non proprie rescripsisse prout rescriptum im
portat constitutionem rescripserant tamen ~~[illegible]~~ ratio *habitu*
ne ad etimologiam vocis rescribere prout est idem quod s
cripto scripto respondere sic intelligendus text. in l. 29 ff.
de fideicomissariis libertatibus l. si quis uxori 92. § si quis
ff. de furtis l. 1. § 1. ff. de bonorum possessionibus l. [illegible] 46.
ff. de manumissis testamento l. cum vir uxori 98. ff. de
legatis 3. et ff. iurisconsulti proprie non rescripserunt hinc
ratiocinatione foveri potest nam iuris consultorum respon
sa nec dicebantur iudicialia l. 2. § his legibus ff. de origine
iuris § responsa institutionum de iure naturali, ius recep
tum § 1. institutionum de adquisitione per arrogationem l. 11. § 4.
ff. de actionibus empti ibi: id quod ab omnibus receptum est
Gellius lib. 12. cap. 13. l. 8. ff. depositi ibi receptum est, recep
ta sententia l. 2. § 3. ff. de statu liberis ibi: quae sententia
utilitatis causa recepta est, et regulas iuris late Riccar
dus de auctoritate prudentum cap. 19, qui responsa in eo
a legibus principum decretis, et aliis iuris scripti speciebus
distinguunt: quod leges, et aliae iuris scripti species cum et
[illegible] tamdiu iuris auctoritatem habent quamdiu in
desuetudinem non habierunt l. prospexit 12. § 1. ff. qui
et a quibus Faber in iurisprudentia tit. 1. principio 2.
illatione 3. Donellus lib. 1. commentariorum cap. 13. et ibi Osval
dus a litera C. responsa vero iurisconsultorum tamdiu fir
ma manent quamdiu vitium in eis non deprehenditur. Cice
ro pro Murena ibi: Omnia vestra decreta, et e[illegible]
sese dicendo et sine defensione oratoris firma esse non po
sunt hinc si regula iuris in aliquo viciata fuerit per
dit officium suum l. 1. ff. de regulis iuris, et in his quae con
tra rationem iuris introducta sunt non possumus sequi
regulam iuris ex l. 19. ff. de legibus sic intelligendus text.
in l. 14. ff. eodem l. 141. ff. de regulis iuris.

14 Ex quibus infertur verbum
rescribere relatum ad iurisconsultos non esse accipiendum proprie
quia iurisconsulti non habuerunt auctoritatem constituendi ne
que responsa potuere dici pertinere [illegible] sicut rescrip

ta

tũ l. falso C. de diversis rescriptis conveniunt text. pro primo mar-
re [illegible] capitani in l. 4. § contra 14. ff. de doli mali, et metus
exceptione. ubi sententiis item responsa prudentium, responsa
institutionum de iure naturali [illegible] innotis ad dictam
l. 4. § contra ponuntur ut distincta a constitutionibus. ibi etiam consti-
tus. et sententiis auctorum l. 7. § 7. ff. de pactis ubi Praetor dum
pacta conventa contra leges improbat his verbis ne-
que adversus leges plebiscita senatus consulta edicta Prin-
cipum, et non apponit iureconsultorum et prudentum respon-
sa quia si constitutiones essent sicut aliae pariter et improbaret
pactum conventum contra dicta responsa l. 2. § omnes ff. de in-
dicijs ibi: [illegible] et Iulianus scribit, et Divus Pius rescripsit
igitur proprie iureconsulti non rescribebant sed scribebant,
et scripto suas sententias proferebant super relatis iudici-
bus de conciliatione huius legis cum l. 32. § illud ff. de recep-
tis arbitris Sierius ad legem Aquiliam lib. 3 cap. 7. sectione 2 num.
6.

15 His consequens est asserere Ga-
llum Aquilium non constituisse neque novum ius induxisse
in institutione posthumi alieni in l. Gallus ff. de liberis,
et posthumis quamvis in contrarium dicto nomine sint Bartolus
in dic. l. Gallus nu. 1. et in § ille casus Zilchenius in dic.
l. Gallus nu. 9. et plures congesti a Caravita de legitima
parte cap. 2. § 2. illatione 13. nu. 213. nam in contrarium Gallus illa-
psit ut posthumus qui tempore testamenti alienus esse-
erat ut post mortem patris sui prius institui possit non tam-
quam alienus sed tamquam suus in id tempus collata tota
institutionis substantia quo suus futurus esset ut ex
contextu formulae non obscure infertur. adeo ita Ga-
llus non induxit ut alieni posthumi institutio valide
sustineretur [illegible] hoc tantum concessit potestate legis vel
Principis ut eleganter praeter alios ratiocinatur Valensis in
illustrium tomo 3. in dic. l. Gallus cap. 3. nu. 2. non igitur
legem tulit de instituendo posthumo alieno cum hac quae-
stione sub eum videret tamen illius quaestionis auctorem contra-
rium obtinuisse alienos posthumos legitimos heredes ab
intestato fieri l. penultima ff. de legatis 1. l. [illegible] qui
3. ff. si pars hereditatis petatur cum aliis et quo convenie-
bat

nisi baberet nepos ineuita aui conceptus legitimus heres ei esse incipere l. filius 6. in fine uel sequenti ff. de suis, et legitimis, et consequenter si pater eius uiuo auo decessisset testamentum agnascendo rumperet cum nemo cum tempore morte precisset l. si quis filio 6. vers. vtrum ff. de liberis, et posthumis et necessaria praeteritum se reperiret qui institui ut alienus media iurisprudentia non poterat huius incommodi vitandi causa non lege factum sed ... hec potestas non ad iure consultos pertinebat et maxime illo euo ante Augustum ut tenet Duarenus, et alij in d. l. Gallus sed consilium formam et cautionem induxit quia posthumus alienus galliis regulis iuris institui posse quasi si Gallus hoc de nouo constituisset frustra Iustinianus asereret posthumum alienum iure ciuili antiquo institui non potuisse principio institutionum de bonorum possessionibus conformat tradita Antonio Fabro lib. 7. coniecturarum cap. 1. et 12. Richardo in d. l. Gallus Costa in § posthumos institutionum de legatis.

16. Iure consultorum igitur non erat leges condere neque iuri antiquo derogare argumento tex in l. prox pexit 12. ff. qui, et a quibus l. 1. et l. vl. § vl. c. de legibus sed formulas legum testamentorum contractuum rite concipere, et ius dubium interpretari l. 2. § his legibus ff. de origine iuris et acceptione dicuntur legum, et iuris conditores in vl. c. de legibus cum supra relatis, et testamentorum conditores l. vnica in principio vers. sed et ipsis c. de caducis tolendis sic intelligendus Iustinianus in l. vnica § 20. c. de ueteri iure enucleando, et in illa facultate interpretandi dubium ius non erat contenta auctoritas supplendi aliquid in l. siue incenatus consulto, imo in his casibus semper fuit necessaria auctoritas Principis ut pluribus refert Faber, in paginis tit. 2. principio 9. illatione 2.

17. Nec obstat qd. cauet. in § responsa institutionum de iure naturali ... scilicet non licere [~~iudici~~] recedere iudicibus responsis prudentum nam hec auctoritas prudentum non est reseruationem ad ...

Galli

Galli, et aliorum consult. sed ad noviorem constitutionem Teodosii, et
Valentiniani Cesarum in l. 1. C. Teodosiano de responsis
prudentum per quam veterum iure consultorum
responsa, et sententiis eorum libris comprehensae fuerunt
eisque iuris auctoritas tribuitur. quam iudices sequi opor-
tet commendat multis hanc rem explicans Caramuel
de legitimo partu ubi supra num. 232. ut sequentibus
nec inde infertur antecedentes ad constitutiones Cesarum
non habuisse responsa prudentum auctoritatem non contra-
rium docet Pomponius in l. 2. § 12. ff. de origine iuris
ut supra adductis non illo evo antequam potestas inter-
pretandi adimeretur non licebat paritur recedere a respon-
sis non tamquam partibus iuris scripti, et constitutis sed
scripti neque expresse consiti sed approbati sic intelligen-
dus Pomponius in dic. l. 2. § 5. ibi, <u>et hoc ius quod sine scrip-
to venit</u> partem esse iuris scripti, et constituti non con-
stituebant responsa non ius constitutum, et scriptum est
id quod expressa aliqua sanctione introductum l. 3. 4. 8.
11. 19. ff. de legibus Osualdus ad Donelum lib. 1. cap. 14.
litera H. receptum vero quod usus approbavit l. 1. §
finali ff. de curatoribus l. Gallus § ut. ff. de liberis, et post-
humis quae mirifice conveniunt iuri quod faciebant res-
ponsa supra relatis iuribus ex contrario suposita con-
stitutione Cesarum in dic. l. 1. C. Teodosiano de responsis
quam sequitur Iustinianus in § responsa institutionum
de iure naturali non licet recedere a responsis pru-
dentum quod constitutum est ut partem iuris scripti facient
quam rationem in iuris corpore inserunt praeter alios
Morinus Bononiensis ad pandectas in principio, et hac
est ratio quare a Pomponio ut partes iuris non scrip-
ti ponuntur interpretationes, et responsa pruden-
tum dic. l. 2. § 5., et Iustinianus connumeret inter
species iuris scripti in dic. § responsa quae hodie su-
blata constitutione imperatoria potestate, et constitu-
tionis et legis sonant, et non est hic omittendum pru-
dentum responsa non iura ac legis vocari in dic. § res-
ponsa sed opiniones quae non licuit. comendant nostram
sententiam iam etiis in hac re singularibus. traditis a D.

Francisco

francisco de ponnir in l. c. de delatoribus lib. 10 nu 12. Antonio Fab. in iurisprudentia tit. 2. principio 9. illatione 2. cum sequentibus

18 Neque obstat quod cauetur in formula Galli ibi: <u>induxit</u>, quod noui iuris constitutionem arguit l. 1. ff. de officio quaestoris l. vlt. ff. de iure fisci l. 37. § pater ff. de legatis 3. ut aduertit A Brissonio de verborum significatione verbo inducere nam illud verbum induxit referendum est non ad aliquam constitutionem quam condere non poterat Gallus ex proxime relatis sed ad formulam cautionem nouissimi consilium quod induxit ibi de nouo excogitauit ut posteritati aliorum sectis regulis iuris posset institui heredes sui qui futuri essent posthumi ex contrario quando verbum induxit ad personas habentes potestatem constituendi refertur noui iuris constitutionem arguit supra relatis iuribus quibus obstare videntur prout docent iura extradita a Richardo, et Valensia, et communiter scribentibus in l. Gallus ff. de liberis, et posthumis.

19 Superioribus [illegible] personarum quae potestatem habent rescribendi superest nunc pro [illegible] quaestio de interpretatione rescriptorum, et antequam quid iuris proponam, notandum est interpretandi formam diuidi in declaratiuam, arctatiuam, extensiuam, et abrogatiuam [illegible] interprete communiter iudicio in titulo de imperatore cap. 1. lib. 1. § 3. vers. dubitationes iudicium Bartolus in l. omnes de iustitia, et iure communiter Caro [illegible] in cap. causam de rescriptis. interpretationem alia dicitur generalis, et necessaria, alia consuetudinis l. 37. et § [illegible] ff. de legibus, alia iudicum alia vero iure consultoria notant Leonelus de [illegible] tione rescriptorum q. 4. articulo 23. et alij adducti a ~~[illegible]~~ a Oldrado de literis Principum procedendo quibus ita suppositis generalis, et necessaria interpretatio rescripti solius Principis est, et illius qui potestatem rescribendi, et per condendi leges habet nam vulgare est illius esse interpretari legem cuius est condere l. ex facto ff. de vulgari

v

cap. 2. de officio, et potestate iudicis delegati cum similibus quod verificatur quando generaliter de interpretatione validitatis privilegij vel rescripti concernente supra relatis iuribus Decius in cap. cum venissent de iudicijs num. 3. ubi Abbas, et communiter interpretes sed de hac re late Abbas ubi supra, et nos infra in tra. de obreptione, et subreptione rescriptorum. Qui impetrare valeant rescripta cap. 4.

Qui impetrare valeant rescripta cap. 4.

1 Receptis rationes stilo venit hic quaerere qui valeant rescriptum impetrare in hac quaestione teneri debet et omnes posse rescriptum impetrare qui prohibiti non existunt sive sit Actor, sive Reus cap. ceterum ... cap. cum contingat cap. finali h. tit. pro hoc edictum prohibitorium et ... personarum cap. sedes hoc tit. cap. 1. de rescriptis in 6., et per consequens omnes non prohibiti possunt rescriptum impetrare argumento text. in l. multum § cum quaerit. ff. de procuratoribus ... l. 1. ff. de testibus, l. siquaeramus ff. qui testamenta facere possunt ubi Sambo... in separatis ad tit. de testibus Valens. in separatis dig. ad hunc tit. Ostiensis in summa § si quis impetrare. et Barbatia hoc tit. quo sit libet, formibus, et Nonnunc posse rescriptum impetrare pro prohibiti non existunt nisi licet Monachus mundo sit mortuus cap. placuit 16. quaestione 1. et Servus Dei non liceat ites frequentare cap. 2. de postulando cum similibus tamen non prohibentur rescriptum impetrare in quantum illis convenire potest Rebuffus ad constitutiones galiae tractatu de rescriptis in praefationibus num. 36.

2 Prohibentur rescriptum impetrare 1. excommunicati cap. 1. de rescriptis in 6. cap.

vl.

vi. de procuratoribus cap. post sessionem de probationibus
cap. cum bone de etate et qualitate cap. postulasti de
clerico excomunicato administrante Valentinus et Re-
buffus ubi supra Azor institutionum moralium tomo
1 lib. 1. cap. 24. Petrus Gregorius de rescriptis lib. 1.
cap. 52. quae doctrina in excomunicato procedit
nisi rescriptum impetratum fuerit super appellationis
vel excomunicationis articulo ut comuniter tenent
omnes in dicto cap. 1. de rescriptis in 6. Rixiolus de iu-
re personarum extra gremium lib. 4. cap. 38. cum duo-
bus sequentibus.

3 Dictum principium verificatur
etiam si excomunicatus sit publicus sive occultus nam utrique compe-
tit rescriptum impetrare nomine proprio Rixiolus ubi su-
pra et Abbas in cap. finali de probationibus num. 11. et alij lauda-
ti a Barbosa in collectaneis in dicto cap. 1. de rescriptis in 6.
ita inabilis est excomunicatus impetrandi rescriptum ut
neque per se ipsum neque mediante persona procurato-
ris possit argumento textus in cap. finali de procuratoribus
Rixiolus ubi supra quod procedit non solum in rescripto ad
lites verum in quocumque alio etiam si sit ad beneficia argo.
tex. in cap. postulasti de clerico excomunicato admines-
trante Barbosa in dicto cap. 1. de rescriptis in 6.

4 Intra prohibitionem non solum
continentur qui impetrant rescripta a sede apostolica verum
et impetrantes rescriptum a Principe seculari nam dispo-
sitio tex. in dicto cap. 1. de rescriptis in 6. loquitur simplici-
ter de rescripto cuius appellatione non minus venit
rescriptum Principis secularis quam Pontificis argo. tex.
in l. 1. et toto tit. C. de diversis rescriptis l. moniti C. de
precibus imperatori offerendis cum traditis in dispositione res-
cripti Navarrus consilio 28. alias 44. num. 2. et 6.
de sententia excomunicationis.

5 Sed videtur obstare ratio du-
bij Suarez de censuris lib. 5. disputatione 17. secsione
1. num 1. nam tex. in dicto cap. 1. de rescriptis in 6. quo-
niam totum hoc principium prohibet impetrari rescriptum
ab excomunicato praeterquam in appellationis, et absolu-
tionis

tur oriesa articulo ad absolutio peculiaris, et propria
e iudicij ecclesiastici et non secularis vulgaris regulis ipse
solu verificatur textu dicti tex. in rescriptis ecclesiasticis, et
non in impetratis a Principe seculari, deinde nec textus capi
tis 1. est odiosa, et per consequens restringenda.

6 Verum his non obstantibus te-
nenda e opinio Vaccarii ubi supra n. dicta positio dic. capitis
1. de rescriptis in 6. non e novi iuris inductiva sed ve
teris declarativa Socinus in cap. sacris de sententia exco
municationis ni eandem praedictam constitutione idem curr
bat. refrentatu in cons. finali de exceptionibus, et sic quando
in dic. cap. 1. Pontifex respondet rescriptu impetratu ab
excomunicato esse nullu ipso iure non nova lege fert
sed antiquu declarat, et consequenter ex constitutione
antiqui iuris rescriptu impetratu ab excomunicato e
nullu non quide ex Principis defectu sed ex incapacitate
impetrantis qui cu sit extra gremium ecclesie non e ca
pax recipiendi beneficiu Principis sicut [illegible]
novi fece [illegible] ex defectu concedentis sed cato e nulla
propter personae incapacitate Rixidus de iure patronatus
extra gremiu ecclesie lib. 4. cap. 30. unde ex praesumpta
Principis etia secularis concedentis voluntate [illegible]
nullu rescriptu ab excomunicato impetratu quia non credit.
voluisse beneficiu exhibere existenti extra gremium ecclesie
arg. tex. in l. 1. cu authentica sequenti C. de haereticis [illegible]
ubi supra quibus consequens e asserere q. d. circa tex.
in dic. cap. 1. loquatur specifice in rescriptis principis ecclesias
tici tamen quia eade ratio militat in ore equivalis de-
fectu ex incapacitate impetrantis ut supra tradita gene
ralit. e intelligendus in rescriptis utriusque Principis ecclesias
tici scilicet, et secularis arg. tex. in l. illud ff. ad l. aqui
liam l. adijcere 6. q. quamvis de iure patronatus nec obs
tat ratio dubitandi de textu ex regula tex. in cap. odia
de regulis iuris in 6. cu similibus quia excomunicatio
respectu eius in que fertur non e odiosa nec poenalis sed
estimatur ut medicina cap. cu medicinalis de sententia
excomunicationis [illegible] numero 24. p. 3. Cardinalis [illegible]
[illegible] de poenis ecclesiasticis in principio Rix
idus ubi supra.

7 In d[ic]to rescripto impetrato ab ex
comunicato ē nullū, ut si pars exceptionē non opponat nullius
sit roboris quo habilitare incapacē pendeat voluntate Papæ
non apposita parte partiū Socinus in cap. sacris nu. 299 de sen
tentia excomunicationis Rixiolus ubi sup. in cap. 38. nu. 6.
Unde superveniens absolutio rescriptū non validat Ar
cerianus in cap. 1. de rescriptis in 6. vers. quero Abbas in cap.
cū bone nu. 6. vers. preterea de etate, et qualitate, et
in cap. prudentiā § sexto nu. 10. de officio, et potestate
Iudicis delegati Rixiolus ubi sup. nu. 17. quippe regulare
ē ut illud, qd. a principio non valet tractu temporis et de
que qualitate superveniente non revalidetur vulgata
l. qd. ab initio ff. de regulis iuris facit tex. in cap. post ce
ssionē de probationibus iuncta expositione Abbatis in cap.
finali de procuratoribus nu. 1.

8 Vulgarit. opponit. huic princi
pio tex. in cap. 1. de exceptionibus in 6. ubi valet processus
et acta facta ab excomunicato sustinentur, nisi tamen
sit opposita ~~acta~~ excomunicationis exceptio ergo per
peram dicit. rescriptū impetratū ab excomunicato
adeo esse nullū ut superveniente absolutione non
revalidetur. huic ratione dubitandi respondet cū Bar
bosa in collectaneis ad textū in dic. cap. 1. de rescriptis
in 6. Ioanne Andrea ibi: Rixiolo ubi sup. cap. 38.
nu. 17. textū in cap. 1. de exceptionibus in 6. esse ex
audiendū quando post impetrationē rescripti fuit
excomunicatus in quo specie acta ab excomunicato
sustinentur, si non opponit. excomunicationis exceptio
ex contrario quando tempore impetrationis erat excomu
nicatus Socinus in cap. sacris de sententia excomuni
cationis nu. 178. cū sequenti.

9 Potest enim exponi contra
relatū principiū tex. in cap. fi. de procuratoribus ubi
proponit. mandatū ad impetrandū rescriptū ab
universitate hominū quorū alii erant excomuni
cati alii non, et tamen pro parte excomunicato
rū sustinet. rescriptū qr. a procuratore impetrat.
universitatis nomine ergo licet excomunicatus

parte

parte non possit rescriptum impetrare poterit per procuratorem respondet. ideo in dic. cap. fi. de procuratoribus sustinetur rescriptum impetratum a procuratore constituto ab universitate in qua aliqui erant excommunicati, quia actus gestus collegialiter ab abilibus et inabilibus sustinetur. propter abiles Panormitanus in cap. fi. de procuratoribus nu. 3. et sic licet propter excomunicatorem infirmetur rescriptum pro parte tamen ~~tamen~~ aliorum non excomunicatorum sustinetur. nam quando actus gerit nomine universitatis, istius videtur propter abiles eorum, et sic esset unus solus ut notatur in cap. quanto de postulatione prelatorum l. sicut §. id. cuiusvis universitatis nomine, et in abilis hac consideratione non curatur de universitate, et ideo actus gestus sub universitatis nomine non debet corruere propter interessentiam aliquorum inabilium nam abiles videntur gesisse actum meliori modo quo potuerunt argumentum text. in l. 3. §. 4. de testamento militis, et hac ratione sustinetur rescriptum in dic. cap. fi. de procuratoribus ita Panormitanus ibi: quod excedendum est dum modo in constitutione procuratoris non sint excepti inabiles, et sic ante abilibus admitti ut cavetur in dic. cap. fi. quae exceptio intelligitur solum de inabilitate orta a excomunicatione quae purgari non potest per interessentiam aliorum abilium, et contrario in alia inabilitate quae remitti potest per alios abiles de universitate aut collegio argumentum text. in cap. cum vinoniensis ecclesia de electione late Panormitanus in dic. cap. finali.

10 2. respondetur nam sententia excomunicationis non potest ferri in universitatem cap. romana vers. universitatem de sententia excomunicationis in 6. ibi: <u>in universitatem vel collegium proferri excomunicationis sententiam penitus prohibemus.</u> Covarrubias ~~in~~ lib. 2. variarum cap. 8. nu. 8. in fine, et alij adducti a Barbosa in dic. cap. romana verbo universitatem ~~[illegible]~~ Suarez de censuris disputatione 19. sectione 2. licet in aliquos de universitate ferantur dic. cap. romana unde nihil mirum

~~[illegible]~~ id. constitutio procuratoris ad item per excommunicatum fa-
cta ab universitate habente aliquos officiales excommu-
nicatos sustinetur quia a tota universitate constituitur
in qua non potest ferri excommunicationis sententia
dic. cap. romana confert Dixiolus de iure personarum
extra gremium lib. 4. cap. 31. nu. 8.

11 Non solum excommunicatus
non potest impetrare rescriptum verum neque presentare impe-
tratum ante excommunicationem Felinus in cap. nonnullum nu-
mero alijs nu. 37. de rescriptis, et ratio est quia tex. in dic. cap. 1. de rescriptis in 6. in eo
libidat non solum rescriptum sed etiam processum ac rescripti presentatio pars
est processus ut patet in cap. quoniam contra de probat. tum etiam quia si excomu-
nicato impermittitur impetrare rescriptum multo magis debet cen-
seri prohibita presentatio quia sola impetratio ante presentatio-
nem est inefficax, et sine effectu cap. super eo de appellationibus in Dixi-
olus de iure personarum extra gremium lib. 4. cap. 38. nu. 12.

Non procedit relatio prin-
cipium in casibus quibus
excommunicatus potest
esse +

+ in iudicio nam intelligitur rescriptum impetrare arg. tex.
in l. 2 ff. de iure dicti ne [illegible] ff. de responsis libri quia
iura in tali specie intendunt doctores adducti a Dixiolo ubi
supra nu. 29. etiam excommunicatus potest esse in iudicio in ca-
usa absolutionis cap. per processum defendenter excommuni-
cationis cap. cum inter de exceptionibus merito potest
super eodem articulo rescriptum impetrari ab excommunicato
et per excommunicato de rescriptis cap. 1. eodem in 6. quod bo-
nitur verisimile. sive agitur de iustitia excommunicationis
sive de nullitate et sic semper est verum dicere causam su-
per appellationis articulo vertit ita laudat a Dixiolo ubi
supra nec procedit prohibitio dic. cap. 1. de rescriptis in 6. in
excommunicato excommunicatione minori quia hic tex. lo-
quitur de excommunicatione de maiori debet solum excommuni-
ri intelligi. tex. in cap. si celebrat de sententia excommuni-
cationis cardinalis in clementina 1. de privilegijs q. 25.
et in cap. 1. de rescriptis in 6. nu. 21. vers. item procedit.

13 Item limitatur predicta
regula in rescriptis quae hodie emanant a sede apostolica
in quibus in stilo curie solet apponi absolutio
ad cautelam; et illa operatur validitatem rescripti non obs-
tante excommunicatione Decius in cap. apostolicae.

nu. 6.

nu. 6. de exceptionibus, q.d. exaudiendus ē in rescripto impetrato à Pontifice, secus in rescripto impetrato ab inferiore pontifice qui non potest concedere rescriptū [illegible] mandato cūm [illegible] nisi [illegible] constitutione superioris [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] ne [illegible] de electione in 6. et consequenter [illegible] de rescriptis textus in cap. 1. de rescriptis in 6. ubi prohibetur excomunicatus impetrare rescriptū Sotinus in rep. [illegible] de sententia excomunicationis nu. 197. vers. secus, si fuerit [illegible] excomunicato post appellationē legitimā [illegible] rescriptū [illegible] appellationis, articulo [illegible] rescripto [illegible] [illegible] Sotinus [illegible] nu. 228. Geminianus in cap. 1. de rescriptis in 6. nu. 19. [illegible] principij [illegible] excomunicato post appellationē rescriptū legitimā [illegible] actus extra iudiciales cap. 10 [illegible] de sententia excomunicationis in 6. [illegible] et contumacia ubi Abbas, et alij qui [illegible] rescriptū et [illegible] extra iudiciales cap. [illegible] de rescriptis [illegible] a [illegible] de iure personarum extra [illegible] lib. 4. cap. 38. nu. [illegible] sequentem [illegible]

[illegible] ē in excomunicato post appellationē legitimā [illegible] actus extra iudiciales [illegible]

124 [illegible] etiā [illegible] rescriptū [illegible] [illegible] [illegible] rescriptis [illegible] ad constitutiones [illegible] beneficiis [illegible] Petrus Gregorius [illegible] de rescriptis [illegible] 52. non possunt rescriptū impetrare [illegible] procurator hereticus cap. [illegible] de hereticis in 6. [illegible] procurator sine speciali mandato [illegible] rescriptū [illegible] [illegible] [illegible] nonnulli [illegible] [illegible] in rescripto impetrato [illegible] ex contrario in rescripto [illegible]

ex ore

19 et ideo ibi Abb. de his qui fuerunt maiore parte capituli ~~contra quod~~ . . . . Impetrari potest rescriptum contra quemlibet siue sit clericus siue laicus siue maior siue minor Ostiensis in summa hoc tit. § contra quem modo his contra quem impetratur iurisdictioni ordinarii subiaceat arg. tex. in l. finali ff. de iurisdictione l. 1. § 1. ff. de iudicibus. § ad hoc iure institutionem de Attiliano tutore Rebuffus ubi supra nu. 2c., et cuiuslibet personae in rescripto est primitus adiecta illa clausula et quidam alii ~~non~~ non intelligunt. iuniores comprehensae cap. sedes hoc tit. cap. cum dilectis de electione iuncto cap. si compromissarius eodem tit. in 6. Abbas in dic. cap. sedes Socinus in repetitione cap. si [illegible] audientiam columna penultima hoc tit. etiam contra prohibitas impetrare rescriptum potest rescriptum obtineri ne alius [illegible] multitudinem ~~dum~~ reportet arg. tex. in cap. intelleximus de iudiciis iuncto cap. 2. de exceptionibus l. 12 § 12. ff. de speris . . . aduersus contra quem impetratur rescriptum sit [illegible] potest, et negative respondet Abb. Vt. Laus in rubrica de rescriptis et communiter scribentes in l. finali de natalibus restituendis Bertrandus consilio 129. Valensis in paratitlis ad nostrum tit. § 3. quibus addo Ioannem Vantius in summa decretalium impressionis nu. 6.

1 [illegible] Sed aduertit post Card. in l. 3. ff. de [illegible] ibi: et dicit[illegible] iure impetrare debeus [illegible] iudicis additis etiam his qui contra dicent ibi quidem debent confirmationem adoptionis l. 29. § finali ff. de minoribus l. 47. ff. de re iudicata: [illegible] huic rationi dubitandi satis fieri non [illegible] quod post [illegible] rescriptum impetratum et non eo ipso mandato apostolico potest vir precator sed debet iudici executioni designato presentare l. 2. de precibus imperatori offerendis ibi: quem adire iudicem l. [illegible] sequentia ff. de officio presidis [illegible] super eo de appelationibus Rebuffus ibi supra nu. [illegible] delegatus vel comitis rescriptum exequendum non autem habeo potestatem exequendi per alteram partem quam [illegible]nis

nes rescripti Flaminius de resignatione benefitio-
rum lib. 2. q. 22. num. 3. Garcia de beneficiis par. 26.
cap. 2. nu. 7. et alij adducti a Diana in collectaneis
in dec. cap. super eo de appellationibus consorariis b
Fr. Alfonso in cap. ex conquestione de restitutione spo-
liatorum Barbosa in cap. super literis de rescr. collum. 6.
nu. 20., et iudex post rescripti impetrationem, et recep-
tionem debet concedere literas attinendi partem ad com-
probandum, et interveniendum rescripti ergo. tex. in ad ff.
exhibita de iudicijs. [illegible] Rebuffus ubi sup.
nu. 61. et debet rescriptum apostolicum intimationem inte-
resse eo viso deliberare valeat pars contra cuius
exhibet rescriptum ergo. tex. in cap. 2. de dilationibus
Rebuffus ubi proxime.

17 [illegible] in praecedentibus ratione
respondet. distinguendo inter impetrationem, et approba-
tionem rescripti in primo casu non desideratur ci-
tatio supra relatis iuribus in secundo ne-
cessaria est ad hoc ut rescriptum [illegible]
[illegible] et partibus ~~[illegible]~~ [illegible] approbet.
audiatur [illegible] in libelo expressa [illegible]
tibus in contrario [illegible] ut audiri
quae in libelo continentur et reos [illegible] super
his continentur inferre vide tex. in l. 30. ff. de [illegible]onibus
l. 47. ff. de re iudicata l. 20. §. finali ff. de minoribus
intelligendi [illegible] non quoad impetrationem rescripti
[illegible] sed quoad executionem quae non [illegible]
[illegible] partibus [illegible]
Rebuffus ubi supra. et [illegible] Quando
et super quibus rebus liceat impetrare rescriptum
vel non. cap. 9.

Quando, et super qui- quibus rebus liceat impetrare rescriptum vel non cap. 9.

1 Generaliter semper, et super omnibus rebus tam spiritualibus quam profanis licet impetrare rescriptum cap. 2. cap. ad aures cap. cum adeo cap. in nostra cap. capitulum [illegible] cap. querela de electione cap. dispendia [illegible] in 6. habita tamen distinctione ut super rebus spiritualibus a Pontifice et aliis praelatis ecclesiasticis valeant impetrare rescripta cap. 2. de iudiciis cum ibi notatis, super profanis a Pontifice, et Principibus saecularibus [illegible] ubi proxime unde dispensatio matrimonii in gradu contrahendi ab ecclesia prohibitis non a Principe laico sed a solo Pontifice impetrare. quia causa matrimonii ad forum ecclesiasticum pertinet cap. 1. qui filii sint legitimi cum vulgatis. contrarium quando prohibitio civilis et canonica est dispensatio non [illegible] Principe [illegible] velut cum prohibitum est ne quis per vivente marito adulterio polluit coniugem ducere q(uod) iure canonico [illegible] de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium, et iure civili l. Claudius Seleucus 13. l. mulierem 14. ff. [illegible] quibus ut indignis [illegible] in quibus [illegible] argo. tex. in cap. per venerabilem qui filii sint legitimi [illegible] Principis [illegible] Petrus Gregorius de rescriptis lib. 1. cap. 34.

2 Quando sola prohibitio civilis est rescriptum [illegible] contra prohibitionem impetratum a Principe saeculari debet emanare argo. tex. in l. [illegible] ff. de ritu nuptiarum l. penultima C. de interdicto matrimonio inter pupillam et tutorem l. 1. C. si nuptiae ex rescripto petantur. super remissione vel mitigatione poenae pariter a Principe [illegible] est [illegible] impetrare. idem gl. [illegible] rationis [illegible] l. 27. ff. de poenis l. si quis filio 6. § si quid tamen ff. de iniusto rupto, et [illegible] in civilibus quam in criminalibus [illegible] licet rescriptum et [illegible] Principis impetrare argo tex. in l. [illegible] generali C. [illegible] l. 1. [illegible] C. de abolitionibus l. ad bestias 31. ff. de poenis l. 1. § finali ff. de quaestionibus

3

Lapso tamen [illegible] de iure quæ
so non licet rescriptũ impetrare, et non liceat lite pen
dente nouella 113., et nouella 112. alias 112. l. 2. C. ut
lite pendente cap. 1. toto tit. ut lite pendente vel post di
finitiuã sententiã l. 2. C. sententiã rescindi non posse
alijs adductis [illegible] ibi litera E huius principij
prima ratio, ne principali auctoritate liti conscriptus
litigator videatur [illegible] aduersarius litẽ institutã reiicerse
uo reuocare obiectione rescripti contendit l. 1. C. de his
qui ueniã ætatis impetrauerunt 2. quia non debet præ
iudicari litigator qui iure consequi vult prætextu volun
tatis Principis clementina unica de rerũ permutatio
ne, et regulare ẽ q. ubi datur remediũ ordinariũ
extraordinariũ cessat vulgata l. in causæ ff. de mi
noribus unde Constantinus Cæsar ad uitandũ pau
perũ vexationẽ constituit in l. 1. C. quando Imperator in
ter pupillũ, et uiduã ne etiã post rescriptũ Princi
pis cogantur Pupilli viduæ q̃ diuturno modo fatigar
ri ad iudiciũ comitatus Principis venire. Obseruat Pe
trus Gregorius de rescriptis lib. 1. cap. 52. conferuntur tra
dita a Talensi in parallelis [illegible] ut lite pendente in
principio huius de 1. parte nostri capitis sufficiant quia
plura conuenientia ex impedimentis apparebunt.

4

In rebus q̃ legibus spe
cialiter prohibentur rescriptũ non licet impetrare, et
si impetratur nullius momenti erit q̃ censetur impe
tratũ mendatio aut nimia petentis importunitate
l. 1. C. de fundis limitrophis lib. 11. l. 1. C. de petitionibus
bonorũ sublatis vers. sed quoniã lib. 10. l. 1. C. Principis
hic ex rescripto petantur l. 3. in princ. ff. de minoribus l. 2.
C. de summa trinitate, et fide Catholica cap. finali de re
scriptis in 6. ubi adducit ibi glossa cap. inter sollicitudine de
purgatione Canonica l. unica C. de pistoribus lib. 10. l.
omnes l. exemplo l. quoties C. de decurionibus libro 10.
cũ alijs adductis Aluca de pena in l. unica C. de pistoribus
Platea in dic. l. unica, et in d. C. l. siquis præ diũ anno
1. C. de aque ductu obseruauit Crauetta consilio 10.
nu. 13. & 17. Sanchez de matrimonio lib. 4. toto disputatione

putatione 1. ~~tota~~ in Quaestiones Cap. penitij de iureiurando Bartolus in tractatu de titanis? q. 7. 6. Afflictis decisione 59. num. 4., et q. Antonius Fab. in papinianea tit. 2. princ. 7. illatione 4. quibus addo Aldradum de literis Principum preludio 20. num. 12. et 13.

5 Haec doctrina non est excudienda quando non ad petitionem partis Princeps aliquid concedit sed motu proprio quia in hac specie cessant supra relatae rationes, et concessio a Principe facta venit amplectenda ut explicant Baldus in l. nedum nostra C. de precibus imperatori offerendis ubi clausula motus proprij, et ex certa scientia aequiparantur Glossa in cap. statutum § 2. vers. literas in fine de rescriptis in 6. facit lex. in l. ut. C. de petitionibus bonorum sublatis lib. 10. ibi siquid tamen ex bonis talibus nostro iudicio nullo tamen desiderante, et notant Gabriel tomo 3. communium lib. 6. tit. de clausulis conclusione 1. num. 71. Barbosa de clausulis clausula 79., et ~~non~~ haec non ignobilissima rescripti, et motus proprij observantia est.

6 Obstat huic primo lex. in l. unica C. de collatione donatorum lib. 10. iuncta expositione Amaiai ibi num. 55. ubi enim Monterio motu proprio facta sit non valet quam difficultatem agnoscunt Lucatius in dicta l. unica Platea num. 1. et 2. vers. colligitur Valenzuela in fine sed respondetur. 1. constitutionem dictae legis unicae C. de collatione donatorum libro 10. possessionum scilicet relevatarum fuisse particularem respectu solum ad predia quae Antiocus relevaverat quemadmodum in l. 1. C. de fundis limitrophis, et cum soleret pro relevatio quaerendo haec ~~[illegible]~~ exposci ut sic importunitati hominum porta clauderetur constitutum ne obedirent iudices talibus relevationibus unquam, et si in expositione dicatur proprio motu Principem rescripsisse haec igitur lex unica solum predia ab Antioco relevata respexit, et per consequens non est inferendum aliis concessiones non ad instantiam partis sed proprio motu Principis emanatas non sustineri. 2.o

lex.

tex in l. 2 C. de legibus iuncto cap. f. de off. iudicibus ubi Panormitanus, Sanctes de legibus lib. 5. cap. 3. nu. 15. in fine 2. dicepores non immobilibus cum Platea in d. l. unica nu. 7. ideo in l. 1. C. de ganisionibus bonorum sub. lib. 10. rescriptum proprio motu Principis emanatum est tineri prout ibi proponitur remittere rerum que usui ... erant destinata ... l. unica C. de collatione fundorum ubi tractatur de remissione earum que sunt ad utilitatem reipublicae pertinentia ut est frequens et ordinaria tributorum solutio, et cum rescriptum concernat praejudicium tertii scilicet reipublicae nihil mirum quod et generalibus clausulis ... non pertinent, et ... deleret. ut tenet Glossa in l. nec damnosa C. ... Saliceus in l. finali C. eodem ... in cap. ... quaeri.

7 Hinc consequens est ... quod sicuti iure ... in permissis est ... rescripti ... partis. et nullius momenti erit ... legibus permissis ... enim est quod ... principibus ... in iure communi ... l. unica C. de ... lib. 10. cap. ... iuris l. ... ff. de bonis auctoritate iudicis possidendis l. cum ... C. arbitrium tutelae cum ... in d. l. unica C. de ... ubi Platea nu. 8. ... tex. in l. que sub conditione §. finali ff. de conditionibus, et demonstrationibus l. 7. ff. ad ...

8 Et ... videtur ... ri ... in cap. 1. de ... ubi proponitur rescriptum libere appellandi ibi, et literis apostolicis ... quibus ei generaliter est indultum ut sibi liberè liceat appellare. Quia hoc edictum est prohibitorium ... Glossa in l. ... ff. de rei vendicatione et ego didici ... ut in ... tionis vers. cum de haereticis in 6. conferunt tex. in nouella 82. cap. 12. cum sequenti nouella 116. cap. 3. nouella 13... cap. 3. l. 14. 20. et 30. C. de appellationibus cap. ... ... cap. omnes 2. 7. 6. illustrat Petrus Gregorius

de

appellationis lib. 2. cap. 1 nu. 15. Abulbus ad Donelu lib. 28. comentariorum cap. 6. litera D. igitur non est elusoria indultum ... iure permissum rescriptum impetrare vel subsistere impetratur rescriptum libere appellandi in dic. cap. 1. arg. text. in cap. in his de privilegiis ... de verb. sig. l. sipendo 109. ff. de legatis 1.

9 Ut vero difficultatem ... interpretes varia comulare solent in dic. cap. 1. hoc tit. Glossa tres solutiones adfert quas plenius prosequuntur ... vel comentatores nu. 5. Petrus Gregorius nu. 6. Abb. 9. Imola 7. Felinus 4. Innocentius 1. Butrius 23. Veraius 22. Rigaut. Germonius lib. 1. animadversionum cap. 10 ... Paulus Collectanea 128. At cum nostri muneris sit non tam aliorum sententias referre quam suit nostri iudicis sit proponere recedendum est a sententia opinantium nihil rescripto libere appellationis concedi quod aliis iure non liceret quod aliud ostendit in cap. 1. hoc tit. Verbum indultum est quod sui naturam gratiam significat per ... consensum cap. cum ordine hoc tit. cap. ... de regulis iuris in 6 cap. cum ad monasterium vers. quam ... de statu monachorum permissio ... significat gratia ... consensu cap. in ... 37. q. 2. cap. 2. de donationibus notant Menochius consilio 3 ... nu. 42. Gonzalez ad regulam 8. cancellariae glos. 39. nu. 142. constituendum est igitur aliquam gratiam praeterius consensum continere in rescripto libere appellationis in dic. cap. 1. h. tit.

10 Nec audiendi sunt asserentes in relato rescripto indultum consensu ... litigatori ... ratione alicuius delicti ipsi ademptam esse liberam appellandi facultatem et de vero contumaciae constat ex l. 1. C. quorum appellationes l. ex contextu §. si ... ff. de appellationibus ... 04. et 15. de appellationibus, et aliis capitibus quae praeveniunt ... in de appellationibus q. 17. limitatione 3. nu. 41. Abulbus ad Donelu lib. 28. comentariorum cap. 6. litera F ... Valenti ... ad tit. de appellationibus § 4. nu. 6. quod huiusmodi gratia nihil aliud faceret quam reducere ... in ... ad ius comune sublato delicti impedimento

vo

to per rescriptum vt probat tex. in hac re celebris in cap. si
nali de officio ordinarij iuncto cap. nuper vers. 2. de
sententia excomunicationis melior tex. in cap. statutum
30 de prebend. in 6. iuncta expositione quam tradit Couarru
uias lib. 3. variarum cap. 20. nu. 9. vnde non decorum
rescriptorum concursus est in dic. cap. 1. hoc. tit. sed vnius
rescripti cum iure comuni ad quod illa causa redacta erat
ob occasionem rescripti vt probat tex. in cap. ab exordio 35.
distinctione vbi glosa verbo determinare explicant
Barbosa in l. cum pretor 12. § 1. ff. de iudicijs Valerius
respiralibus in praxi generalium lib. 32. [illegible] num.
151.

Omissa tertia interpretatione tamen dicj
11 cendum quod quando literis apostolicis indulgetur
alicui vt sibi libere liceat appellare conceditur aliquid
amplius quam iure comuni licebat, et speciale est in hac
vt ne possit vt nec ab aliquo iudice impediri cum appe
llaverit quod licet generaliter iam iure comuni caveatur
l. imperatores ff. de appellationibus cap. omnis oppressus
2. quaestione 6 cap. de appellationibus [illegible]
dicitur in huiusmodi rescripto datur facultas [illegible]
contra gravantes et impedientes appellationem eorum qui
sub apostolica protectione sunt cap. ad audientiam de appella
tionibus quod facit ex verbis integre dicti capitis 1. hoc tit.
ibi literis apostolicis protectionis huic expositionem ali
quam formam scilicet quod in petitionis ideo sunt concessa li
vero appellandi facultas quae conceditur in causis in quibus
sine appellatione procedendum est quas frequenter occurrunt
in iure vt in causa decimarum cap. ex nobis de decimis
et in alijs causis quas late congerunt Fragninus lib. 2.
controversiarum cap. 75. Donellus lib. 2. [illegible] cap. 6. vbi di
[illegible] Valerij ad tit. de appellationibus § 4. et hanc
interpretationem tenent Imperatores in dic. cap. 1. num. 1. glo
ssa Abbas et Belmera num. 2. Vaurius num. 21.

Pro pleniori interpretatione
12 dicti capitis 1. et vt mens Alexandri tertij non obscure
comendetur aduertendum est breuiter verbum libere quo vsus
est Pontifex in dicto cap. 1. plura in iure significare et
quando

aliquando denotat facultatem quae nullo modo subiicitur iudicum impedimento ut in cap. 1. de officio ordinarij ibi habeant Episcopi liberam potestatem id est non impeditam a secularibus iudicibus ita glosa ibi secundum Canonicos, et comprobatur quia dispositio illius capitis aliquando significat illam absque licentia et dispositione contraria non obstante ut in l. 1. C. de sacrosanctis eccles. ibi liber sit stilus ita Baron ibi columna 2. vers. inciso de multis depre benditur vers. libere cap. irrefragabili de officio ordinarii ex ... Pinelus in rubrica C. de bonis maternis Forvallius lib. ... cap. 28. l. si a milite §. final. ff. de testamento militis, l. unica C. de testam. sacerd. lib. 10. ex quibus apparet quod cum Princeps alicui concedit liberam testamenti factionem praeter incapacitatem, et obligationem quam alias strictius erat ... solemnitates ... quae in testamento desiderantur remissa censentur ut patet in filio fam. milite in l. ult. C. de inofficioso testamento §. ult. institutionum de testamento militis l. si a milite §. finali ff. et eadem aliquando solam incapacitatem adimit Princeps rescripto quo utitur de eadem filio fam. non milite in l. ... C. de inofficioso testamento quam de filio fam. accipere non est inconveniens imo ... et de ... l. 5. C. qui testamenta facere possunt de hac re late Amaia lib. 3. observationum cap. 6.

13 Deinde in rescripto testamenti factionis liberae sola obligatio quam tenebatur ille ... ... remissa ut in liberto l. 3. §. idem ff. de bonis libertorum ubi solam remittunt ... et obligatio relinquendi quartam Patrono quam ... libertus quando extraneum bonorum aliquem heredem instituit l. 42. §. 1. ff. de bonis libertorum ... spectandum est quo fine et qua intentione Princeps beneficium concedit ut notat ... lib. 8. observationum cap. 32. qui omnino considerandus est ad interpretationem illius rescripti de libera testamenti factione quod est solius Principis et ... ...

remoto iure gratiosus, quae poenalis est unde eandi
[illegible] adtex. in l. Paulus §. fratroni ff de
bonis libertorum nec aliis pugnare ita l. penultima,
et ult. C. eodem Tiraquellus ubi supra quae in hoc capite de
sunt petenda sunt ex his quae in sequentibus apparebunt, et haec de hoc capite sufficiant. de quibusdam
rescriptis invalidis cap. 6.

De quibusdam rescriptis invalidis cap. 6.

L Rescripta invalida sunt quae impetrantur contra
ius et publicam utilitatem l. 1. C. de fundis limitrophis
l. 1. C. de petitionibus bonorum sublatis vers. quoniam
lib. 10. l. exemplo l. omnes C. de decurionibus libro
cum aliis supra cap. antecedenti nu. 4. conferuntur nec
non ibi late Ioan. et [illegible] in paratitlis in praetermissis
ni §. 7. l. rescripta C. de precibus imperatori offerendis
supra rescripta 29. q. 2. illustrat Barbosa in l. 1. C.
supra rescripta de diversis rescriptis et pragmaticis, et in d. l. rescripta
de diversis rescriptis Salgado de retentione bullarum 1. parte. cap. 3.
nu. 7. et cap. 2. per totum Larrea in decisionibus granatensibus [illegible] dispositione C. et ratio huius principii est quia ista rescripta intelliguntur obtenta per im-
probitatem, et importunitatem precum, et sic invito
videtur concedente emanata, et ex defectu voluntatis principis a quo rescribentis dicuntur invalida Mastrillus
in l. 10. glosa 1. nu. [illegible] tit. 1. lib. 5. recopilationis
Basilius de Leon lib. 4. de matrimonio cap. [illegible] nu. 17.
[illegible] supra relato hac ratione [illegible] legatum relictum ab uxore marito qui nimia importunitate illud extorsit invalide habere [illegible] eorum quae tradunt Castrensis in l. iubemus C. de testamentis, et consilio 199. lib. 1. Romanus consilio 436. nu. 11. [illegible] in d. l. 1. nu. 43. de petitionibus bonorum sublatis
lib. 10. importune preces [illegible] quae instantissime
[illegible], et saepius repetite iuxta illud [illegible] cap. 18.
obtinentur Sanchez de matrimonio lib. 4. disputatione

ne 7. nu. 4. ubi praeses inuerecunda inhiatio dicunt. in l. 1. C. de petitionibus bonorum sublatis lib. 10. cap. fi. de praescriptionibus in 6. ibi: sed quoniam plerumque in nonnullis causis importuna petentium inhiatio conferent tex. in l. 2. C. de fundis limitrophis authentica ut non fiant pignorationes collatione 4. cap. nec de praebendis cap. in iuuentute de purgatione canonica cap. 9. de rescriptis cap. cum teneamur de praebendis in 6. tex. in authentica ut nulli iudicum §. cum vero C. de iudicijs.

2 Sup. relatum principium videtur turbari sequenti consideratione: rescriptum continens clausulam appellatione remota, et caeteris quibus adimit appellationem, seu defensionem naturalem, et similem concernit cap. sup. gestum 19. de appellationibus cap. cum speciali 61. §. porro eodem cap. cum inter 5. de exceptionibus cap. intelleximus de iudicijs l. vlt. de iusti, et iu. et tamen hoc rescriptum sustinet: cap. 1. hoc tit. igit. rescriptum contra respondentem non durat inualidum omnibus plenius traditis ab interpretibus in d. cap. 1. prouide ponderatione illius clausulae appellatione remota respondet Principem non posse absolute sine causa appellationem remotam concedere sed cum causa Menchaca de vtre frequentiore cap. 2. nu. 9. prae cum appellatio contineat defensionem iuris ciuilis, et naturali inductam cap. tex. in cap. pastoralis de appellationibus cap. 5. cap. fi. de exceptionibus l. 2. § ... actis ff. origine iuris l. vni. C. de officio praefectorum praetorio l. vlt. in fi. C. de temporibus appellationum necesse est vt Princeps causam habeat ... hoc vt hanc defensionem adimat, quia ... aut malitia iudicantis corrigit. l. 1. ff. de appellationibus melior tex. in l. 45. ff. de minoribus ... alit. in iuste oppresso naturale remedium defensionis ... iure ... permissum est cap. cum speciali 61. §. porro cap. sup. gestum 19. de appellationibus cap. omnis oppressus 2. q. 6. ubi comperimus non posse Principem sine causa contra iura ... partem aliquid

Dis

nire cap. 1. in fi. de causa possessionis, et proprietatis
clementina pastoralis §. item de sententia, et re iudi-
cata cap. licet sit romana §. ul. de appellationibus. Socin.
seq. sententia 12 et 7. in cap. cum olim de sententia, et
re iudicata cap. quoniam 10. de filijs presbiterorum
8. cap. cum sit romana §. ul. l. 2. §. 2. vers. idque
ff. de administratione rerum ad civitatem pertinentium
quibus iuribus docemur posse Principem iusta causa
suadente contra inauditum procedere si periculum re-
publice imineat ex eo quod citatio premittatur vel sine
tamen sit nulla parti competere defensionem ex pluri-
Ioannes Garsia de nobilitate glo. 11. §. 1. nu. 8. Mando-
tius consilio 66. nu. 17. pariter cum causa potest Prin-
ceps aliquem rerum suarum dominio privare cap. 9. et
in l. 17. §. 1. ff. de rei vindicatione l. 10. ff. de evictio-
nibus de cuius interpretatione nouiter D. Franciscus
de Aranda lib. 2. observationum cap. 7. nu. 93. Se-
rentius comunium q. 92 8. Diurba consilio 57.
nu. 6. Petrus Gregorius de republica lib. 7. cap. 20.
nu. 37. et 94.

3 Ex quibus infertur posse Ro-
manum Pontificem iusta suadente causa alicui rescripto
suo appellationem admere cap. 15. cap. cum super 27. vers.
nos autem, et §. sincero cum sequentibus de officio, et potestate
iudicis delegati cap. exter 9. de filijs presbiterorum cap.
accepimus 9. de pactis cap. licet de officio ordinarij cap.
ex conquestione de restitutione spoliatorum cap. 2. de rei-
nis petitionibus cap. cum olim 34. de testibus cap. si
autem 6. de cohabitatione clericorum cap. intercetera
de sententia, et re iudicata consilium Lateranense sub
alexandro 3. parte 7. cap. ul., et cap. 2., et parte
10. cap. 89.

4 Donantur hac potestate Prin-
cipes seculares non recognoscentes superiorem l. 1.
§. 1. ff. a quibus appellare non licet explicant post
Antequiores in cap. pastoralis de appellationibus Cova-
rrubias practicarum cap. 23. Donelus lib. 28. cap. 6.
et ibi Osualdus litera X. Excarpia de appellationi-
bus

q. 16. limitatione 1. nu. 20. Petrus Gregorius in syntag-
ma h. ti. Mynsingerius lib. 1. observationum cap. 3. Pire-
bus in rubrica C. de rescindenda venditione Balbo
ad lex. in cap. 1. de causa possessionis, et proprietatis nu.
78. Paulus Emilius 2. parte decisionum rotae decisione
33. Barbosa de beneficiis cap. 7. quibus addo Valensi
in parandibus ad tit. de appellationibus §. 4. in fi. ubi
ait: tamen observandum generaliter sublata appellatio-
ne remota non excludi notorium gravamen nec sus-
pensionem nec in integrum restitutionem remotam
esse. ita Osualdus ad Do. ubi sup. et ego dici
ex tex. in l. 17. ff. de minoribus ubi licet in permissa sit
appellatio a sententia praefecti ~~praetorio~~ praetorio l. uni-
ca ff. de officio praefecti praetorio non tamen denegatur
restitutio adversus sententiam latam a praefecto prae-
torio.

5 Patet igitur ex hoc primo ratio
decidendi ad tex. in cap. ex parte 13. de officio, et potesta-
te iudicis delegati ubi Alexander 3. nec se nec ante-
cessores suos sic causam comisisse credit ut exceptiones
non admitterentur per sententiam difficultatem tollendi
exceptiones non tamen impotentiam inducit quasi
non dubitet responsione sed tota sit voluntas rescriben-
tis, et hec est genuina dicti cap. interpretatio nec aliis
pugnet cum tex. in l. ex amplo C. de dilationibus lib. 10.
l. 3. §. sive proquo ff. qd. quisq. iuris confirmant quos
referunt Marquesanus de commissionibus 1. parte cap.
10. Panormitanus in rubrica de appellationibus nu. 7.
Covarrubias practicarum cap. 23. §. 7. nu. 6.

6 De scriptura sententia in
lingua latina ut defficienter suspecta reddat invalidam
cap. ad audientiam h. t. conveniunt tex. in l. Plautius
ff. de auro, et argento legato iuncta expositione Cuia-
cij lib. 17. observationum cap. 16. tex. in cap. indignum ecle-
fuerit 38. distinctione cap. retulerunt de consecra-
tione distinctione 4. Valensi in parandibus in presenti
§. 7. Barbosa in collectaneis in de. cap. ad audientiam et
ibi adducti Panormitanus in cap. 1. de iudicijs nu. 13. lucas

de pena

Dessena in l. i. C. ut nemo ad suum patrocinium lib. 11. anno 30.
Farinacius de falsitate q. 153. num. 51.

Sed obstat ad. text. in cap. 1.
7 de iudicijs quia constitutio non inutilitatur neque viciatur
per falsam latinitatem ut patet ex text. ibi: quem cum adversa-
rius ipsius eum petisset ad consilium introduci interroga-
tus amicum eo velit experiri etc. ubi vox quem cum repet.
a verbo permiserat ex parte ante liberabat apponi nisi
ex vi liberet esse non accusativi sed nominativi casus.
Respondetur cum Panormitano in d. cap. 1. nu. 13. ibi appositum
7 fuisse ex ea procedere, et commiti figuram antiptosim ut
in cap. unico vers. de secundo de sacra unctione ita Vir-
gilius urbem quam statuo mea est facit illud Ioannis
sermonem quem vos audistis meus est huic stilo inter-
pretandi per adnotationes, et figuras rhetorum, et
Poetarum conveniunt quas eleganter tradit doctis-
simus praeceptor semper magister, et dominus meus
Mattias Morla omnis literaturae vir semper lau-
dandus, et numquam satis laudatus in l. 1. ff. de le-
gatis 1. et 10. in cap. forus de verb. sig. D. Franciscus
De amaia lib. 2. observationum cap. 3. Ouallius ad Do-
nellum lib. 1. commentariorum cap. 7. litera H. Andr. Fab.
in papinianea tit. 1. princ. 1. quibus omnibus addo Alci-
atum de verb. sig. lib. 4. per totum unde quotiescumque
falsa latinitas rescripti, et constitutionis potest per
figuram salvari non viciat rescriptum ita communiter
scribentes, et Panormitanus in d. cap. ad audientiam
et in cap. 1. de iudicijs Baldus in l. ex qua C. de fidei
commissis 2. potest responderi ita. in d. cap. 1. de iudi-
cijs secundum aliam literam quae non habet quem
nisi quia ita Panormitanus ubi sup.: an idem iu-
ris sit in rescriptis Imperatoris vel alterius infe-
rioris videndi Farinacius ubi sup. nu. 152. Bar-
bosa in collectaneis in d. cap. ad audientiam.

Literae literae falsam latini-
6 tatem, et constructionem continentes viciantur, et invalidae
redduntur non solum quoad illam partem vel ar-
ticulum in quo vitium constructionis habet verum etiam

quoad

quod omnia alia separata quae in huiusmodi literis alias ex vitio deprehenduntur: si falsa latinitas est respectiva ad substantiam rescripti ut non obscure colligitur ex dicto cap. ad audientiam h.t. ubi absolute cavetur non esse adhibendam fidem huiusmodi literis, Baldus, et Felinus in d. cap. Deinde procedit tantum dispositio capituli ad audientiam ubi latinitatis, et constructionis vitium manifestum est, et notorium ita ut non sufficiat aliquod non manifestum vel statim apparens de quo vel dubitari vel etiam excusabiliter esse potest ita Barbosa ubi sup. et ibi adduci nec falsa latinitas vitiaret rescriptum si forte aliunde de voluntate Principis constet argum. text. in hac re celebris in cap. [illegible] de consecratione distinctione 4.

2 Quando rescriptum clausulam insolitam continet ut suspicionem respective invalidum est cap. cum causa [illegible] de testibus cap. porrecta de confirmatione utili vel inutili cap. ex parte 3. de capellis monachorum cap. quam gravi de crimine falsi l. 2. C. de precibus imperatori offerendis glo. in l. si quis sub conditione ff. de conditionibus institutionum quae admittuntur Covarrubias lib. 3. variarum cap. [illegible] nu. 6. insi. Menochius de praesumptionibus lib. 3. praesumptione 122. nu. 67. Farinacius de falsitate q. 153. nu. 159. quod in rescripto videtur causae cognitionem et exceptiones verificatas argum. text. in cap. ex parte de officio, et potestate iudicis delegati, et haec est ratio quare in cap. 2. h.t. rescriptum directum Archiepiscopo Cantuariensi habens clausulam praedictam, et absque causae cognitione non fuit in primum directione exequutioni demandatum sed ab Episcopo Conventrensi Pontifici delatum [illegible] ut de insolita clausula certior Pontifex rescriberet executionem rescripti ut patet ex text. [illegible] ibi: ex parte Conventrensis Episcopi, et ita Abbas, et Felinus in d. cap. 2. observarunt Barbosa [illegible] nu. 7. Menochius lib. 1. consiliorum consilio 1. nu. 388. et alii, quod quando Princeps aliquid insolitum praecipit non statim obtemperandum dispositioni quae rescripto

sed

adiri debet Princeps ut certior fiat quid faciendum sit, iubeantque cap. si quando 5. h. t. cap. de caetero de sententia excommunicationis, et re iudicata cap. 2. de crimine falsi subscribunt Barbosa decisione 47. nu. 2. Stadi[illegible] in l. causas nu. 12. C. de transactionibus Mil[illegible] res de maioratu 2 parte c. 2. limitatione 1. nu. 16, facienter congesta Abalgado de retentione bulla[illegible] 1 parte cap. 3. anno 7., et cap. 2. per totum. Unde nostro praetorio ius est acceptum non esse executioni mandandum rescriptum Principis continens clausulam contra foros, et regni privilegia, ita habetur in privilegio 24. incerto in corpore privilegiorum folio 101. et privilegio [illegible]. folio 124. et pluribus aliis apud privilegia expedienda sunt quando ex praesentia clausula contra foros, et privilegia continent Principis iussione.

10 Quaenam rescripta continent clausulam insolitam qualis est illa, ut sine causae cognitione procedatur. cap. 2. h. t. sib. de fidelitate suspectum cap. relatis iuribus [illegible] praeceptor Salmanticensis acerrime, et acriter defendit rescriptum de quo in dicto cap. 2. non continere clausulam insolitam, et adhoc ut praecepta sententia praefati praeceptoris intelligatur, et meam iudicium in hac re commendet, est breviter annotanda species dicti cap. 2. quae ita se habet proposita in cap. 2. Episcopum Conventrensem (cuius Episcopatus extitit in Anglia ut colligitur ex text. prout refert in concilio Lateranensi sub Alexandro 3. cap. 18. titulo de potestate iudicum delegatorum, et de variis literis diversis temporibus impetratis) accepisse literas Pontificis quibus iniunctum erat ut si constaret Philippum clericum per legem [illegible] eleemosynae [illegible] et praebendae quam habebat perpetuo renuntiasse [illegible] et renunciasse? ab eo [illegible] appellatione de [illegible], et hoc cognito, et probato illi Guilielmo nomine ad ecclesiam iudicaret. [illegible] Guilielmus literas quorum Conventrensi Episcopo praesentaverit qui vir

in literarum cognitione qd. Philippus recitat de predicto
conuictus et qd prebendae perpetuo renuntiauerat
promam relicit Philippum prebenda amouendum
eamq[ue] aduersae parti Gilierto scilicet adiudica-
dit hac occasione Philippus a sententia cancellarii
sui Episcopi appellauit, et ad Archiepiscopum
Cantuariensem literas impetrauit sub hac forma
ut ei prebendam absque causae cognitione restitueret:
super hoc negotio Pontifex Alexander tertius re-
scribit eidem Archiepiscopo qd. credit ita praefixisse
rescripsisse, et cum in huiusmodi literis haec con-
ditio debeat intelligi si preces veritate nitantur,
et si non apponatur. praecipit Pontifex praefato Ar-
chiepiscopo ut inspiciat literas Episcopi Con-
uentrensis directas, et si inuenerit quod senten-
tiam praedictam mota scripserit eidem, et in literis
Philippi fuerit habita mentio prioris rescripti
sententiam Episcopi Conuentrensis confirmet
et Philippum cum literis quas impetrauit ad sedem
apostolicam tempore statutum ire compellat haec
in genuina, et breuis huius capitis contingentia
relictis prolixioribus quae in d. cap. 2. commentatores
solent scribentes.

11 Hac specie supposita se-
rit ... relatus praeceptor huiusmodi rescriptum procedit in-
ut non continere clausulam insolitam ... et si ordi-
nent illa ut prebendam restitueret absque causae cog-
nitione q. Philippus proponebat se iniuste post appe-
llationem fuisse amotum a prebenda, et per conse-
quens haec causa spolii erat quo casu ante omnia
restituendum est spoliatus siue agat remedio ex c.
in cap. 1. de restitutione spoliatorum et traditis per Bar-
bosa in l. ... decimi num. 14. ff. de edictis siue re-
medio attentatorum cap. non solum de appellationi-
bus in 6. et in odium spoliatoris, et attentatoris aliquid
post appellationem introductum ut absque aliqua
exceptione, et causae cognitione restitutio prius quo
implementi tenetur ut lite pendente unde infert

id

9. de inde rescripto bene poterit Pontifex sic committere ut sine causae cognitione restitutio fieret imo debuit sui- bus deduci videtur non continere insolitam clausulam relatam rescriptum, et illa verba quoniam non credimus nos ita praecisse scripsisse referri praedictus praeceptor ad clausulam quae frequenter apponi solet in rescriptis scilicet si preces veritate nitantur ne Pontifex a pre- cistore decipiatur.

12 Haec expositio salua semper auctoritate [illegible] sustineri non potest quippe conuincitur ex text. ibi non credimus ita praecise scripsisse quae verba a fortiori referuntur iuncta ad superiora ibi praecise et absque causae cognitione ut ad contradictorium a parte sapit. et eo non credit Pontifex simile rescriptum concessisse etc. praecisse et absque causae cognitione concessit et sic illa clausula menti Pontificis in praedicta praef. rescriptione insolita erat iuxta hanc considerationem in dic. cap. 2. ibi: et in huiusmodi literis intelligen- da est haec conditio etiam, et si non apponatur: si preces veritate nitantur. quae non obscure conuincunt ideo Pontificem non credere se praedictas literas scripsisse etc. praecise, et absque causae cognitione procedendum esse erat, et ideo in literis debet intelligi clausula si preces veritate nitantur, et si non apponatur cum post illa verba quoniam non credimus, subiungantur haec alia, et in huiusmodi literis intelligenda est haec conditio etc. quae conuincunt sine dubio ut ex- actis scribentibus demonstrant. deinde etc. licet in causis spolij soleant Pontifices imponere clausulam praecise et absque causae cognitione tamen in relato re- scripto non erat spoliatus Philippus etc. iuste fuit amotus a praebenda nam probatum exhibit per lic- ...um amisisse et perpetuo renuntiasse praeben- dae ... non poterat tanquam spoliatus con que- ri, et beneficia spoliati petiri arg. ... in lege conquerentes 7. de restitutione spoliatorum cum vul- garibus Valensis in paratitlis ad d. tit. ... ... rescriptum hoc in cap. 2. continebat clausulam in- solitam

~~[illegible]~~ soliti habebat nec obstat d. in textu attentando
aliquid post appellationem est attentatum ut ab eis
causae cognitione procedant: cap. ex. in reg. non solum
solitum vers. ante omnia de appellationibus in 6.
quia hoc principium verificatur in casibus in quibus
iure licet appellare ut patet ex d. cap. non solum
ibi: ex causis in quibus in quibus iudex procedentes
sit prohibere appellare quod in nostra specie ceue
nit quia causa fuit appellatione remota omissa
ut patet ex integra d. cap. 2. ibi: appellatione
cessante prioribus.

13 Praeterea literis falsitatis suspicione
continentis insolitam clausulam adeo vehemens est ut non
teneatur de legatis nec possit per talis literas procedere
cap. in memoriam 19. distinctione sed rescribere debere
superiori ipse quod certiorem faciat, et ab eo veritatem
et secundam iussionem spectare arg. tex. in cap. si
quando 5. h.t. cap. quam graui de crimine falsi in
omnes in d. cap. 5. et utens huiusmodi literis punit.
tamquam falsarius nisi probet illas sic emanasse
a sede apostolica, et concessas fuisse sub forma in
eis expressa cap. porcella de confirmatione utili vel
inutili arg. tex. in l. iubemus 14. C. de probatio
nibus exhortantur Decius in praesenti nu. 41. Rip.
nu. 23. Girardus consilio 77. Maranta de ordi
ne iudiciorum parte 6. nu. 147.

14 Et licet qui huiusmodi
literas praesentauerit probet ita a sede apostolica
emanasse penitus falso fugiat non potest vir
tute literarum in causa optinere: primo quia literae
continentes insolitam clausulam praesumuntur non
ex maturo consilio, sed ex nimia occupatione
Pontifice emanasse ut apparet ex verbis capitis
2. h.t. in prima collatione prout refert Barbosa
ibi: in similit. scripsimus hoc ex nimia occupatio
ne contingit et faciunt tex. in cap. 3. de appellationibus mo
nachorum cap. si aliquando de sententia excommu
nicationis 2. quia idacie teneatur impetrans veri
ficare

que in petitione referuntur d. cap. 2. ibi: et in huiusmodi literis intelligenda est hec conditio etiam si ea non apponatur si preces veritate nitantur, quia hec clausula iam ex stilo soleat apponi etiam si deesset pro apposita haberi ex regula text. in l. ad. similet § at ignibus ff. de edilitio edicto cap. accepimus 13. de etate, et qualitate cap. inter dilectos 6. vers. lege rem de fide instrumentorum l. vlt. C. de fide iussoribus [illegible] lib. 3. Pauli ad edictum in l. 34. ff. de pactis, et lib. 19. ff. in l. 2. ff. de publicis iudicijs. con[illegible]runt. Rel. in cap. 3. et 29. de iure iurando. l. vl. ff. qui satisdare cogantur. et alia iura que adducunt Glosa in d. cap. 2. verbo conditio Decius, et ibi [illegible] nu. 26. Veroies in cap. super literis h. t. nu. 21.

Huius principij ratio est

15 quia rescripta iuxta petentis preces intelliguntur. Data et sic interpretationem ac applicationem accipiunt cap. inter dilectos 6. vers. ceterum ubi Glosa verbo petiterunt de fide instrumentorum cap. 19. cum alijs h. t. l. 1. C. de diversis rescriptis, et rescripta cum [illegible] referentur. proinde rescriptionis ita effectum habuerunt cum propones l. 19. §. cum videt ff. locati l. 1. ff. de libero homine exhibendo l. fi. C. de fide iussoribus l. 4. C. de impuberum, et alijs substitutionibus vel hoc modo si ut proponis l. 1. C. de dignitatibus lib. 12. l. 6. ff. de negotijs gestis l. 7. ff. de adoptionibus l. 4. C. de revocandis donationibus vel ita cum adiecerat l. 9. C. de hijs [illegible] ut in dignis cum abundantia Petro Gregorio in cap. 2. h. t. nu. 7. et realiter expediuntur Principem concessisse quod sincere sint preces unde dependit quod conditio si preces veritate nitantur, subintelligitur quando non apponitur, quia sic natura rescriptis inest, et semper pro apposita habetur ex accidenti per cap. [illegible] l. fi. ff. de conditionibus et demonstrationibus l. Cornelius 69. ff. de heredibus instituendis.

Ex hac ratione desiliendi

16

& infert etiam in literis proprio motu emanatis hanc
clausulam sub intelligi ita Decius, et Rosa in d. cap.
2 item Decius in cap. ad haec. l. t. nu. 5. ad consilio
142. Curtius Iunior consilio 77. nu. 200. Paritius 529.
parte 2. Baldus in cap. nisi specialibus vers. pone, 12
literis de officio, et potestate iudicis delegati nam
licet in huiusmodi rescriptis preces non videantur
intervenire ut gl. celebris est in l. 1. c. de petitionibus
bonorum sublatis lib. 10. attamen loco precum ad
sunt causae motivae Principis, ea clausula mo
tu proprio non operatur contra intentiones rescriben
tis Gabriel communium tit. de clausulis itane q. Sanguin.
in d. cap. 2. nu. 4.

17 Superioribus quibus causae
sufficere ad validitatem rescripti ut subintelligatur clausula
si preces veritate nitantur etiam si non apponatur expresse d. cap.
2. vulgariter opponunt scribentes textum in l. fi. c. de diver
sis rescriptis, et pragmaticis quo loci proditum est non vale
re rescripta in quibus clausula si preces veritate nitantur non
est inserta expresse huic considerationi respondens quidam
Dominus praeceptor Salmanticensis quod iure civili haec clausu
la non solebat apponi licet in quibusdam rescriptis reperia
tur expressa l. 13. c. de transactionibus l. 1. c. de servo
pignori dato manumisso cum aliis de quibus Petrus Gre
gorius in d. cap. 2. nu. 7. et sic quando non apponebatur
non poterat subintelligi apposita quia utique non
debebat apponi arg. tex. in l. quod si nolit § qui assiduam
ff. de aedilitio edicto cum vulgatis unde existimabat
iste auctor necessarium fuisse dispositionem legis ultimae
c. de diversis rescriptis quae praecipit ut expresse appo
natur, ad hoc ut semper apponeretur et nullum cen
seretur apposita, et quasi omissa clausula specialiter poni
conferret ut in d. c. cap. 2. incerta unde arbitratur
ex rigore iuris civilis standum esse dictae l. ul. non prae
cipue sed ad iuncta regula tex. in d. l. quod si nolit
§ qui assiduam, et discrimen inter civile, et pontifi
cium ius assignat quod ante praedicta clausula confi
cio iure civili et ante decisionem legis ul. non sole
bat

solebat ex pri iure tamen codicis sublata ē inserit.

18 Hęc expositio dicti l. vl.
+ sustineri non posse pro. in dic. l. vl. disponitur ut ex
prisca in rescriptis apponatur clausula si preces veritate
nitantur, et qd. precator nullū fructū rescripti percipiat
impetrati licet in iudicio aserat veritatē, et magis
tros questores viros spectabiles, et magistros scrinio
rū qui sine predicta adiectione sancte memor. dictū
nū responsū dictaverint, et iudices qui receperint
rescripto responsionē subituros gravem imponit sanctio
imperialis pena adiecta in casu ut nusquā valeant
posse sine illa adiectione dictare igit. suppositione
dispositione dicte l. vl. rescripta impetrata sine adiectio
ne ipsius clausulę valerent nec ipso iure e
nulla neque lex. int. non dubiū C. de legibus igitur
iure civili illa clausula neglecta non possit subintel
ligi cū pena impetrantis sit impetratis careat, et
dictantiū responsionis, et admissionis singuli.

Deinde pro. quando lex
19 aliquid expresse addi quo non expresso vitiatur inhe
ret actui si expressamente totū actū vitiat ut vulga
ta clamant iura in l. 68. ff. de heredibus instituen
dis l. 12. ff. de conditioni, et demons. doneus lib. 6.
comentar. cap. 19. et ego iure canonico dixi in ext.
in cap. accedens de concessione prebendę igit. quando
lex prefigit aliquid expresse fieri ut in d. l. si si
non expressamente [illegible] ipso iure nullus ut quo
ex contra legē factus l. 5. c. de iure fisci lib. 10 l. 1. C.
de decurionibus eod. lib. iuncta l. 3. C. de sententiis
ex periculo recitandis Farin. in decisionibus criminalis
[illegible] disputatione 4 nu. 49. ex quibus constat
contra relatū preceptorē Salmantinū qd. ex pre
sio ipsius clausulę si preces veritate nitantur ita
iure civili ē de substantia rescriptorum ut ipsa neglecta, et
omissa non possit subintelligi.

Patet igit. differentia inter
20 ius civile, et canonicū in expressione clausulę si preces
veritate nitantur. ut iure civili necessaria dicatur

tale

rer. exp.ti[mi], et non possit subintelligi iure vero canonico
etiam et si non apponatur, semper intelligatur apposita.
Hoc discrimen frequenter obtinuerunt interpre-
tes pro componendo dissidio inter legem fin. C. de divers-
is rescriptis, et pragmaticis, et cap. 2. h. t. Glossa in d. cap.
2. vers. conditio. Abbas num. 12. Imola num. 4. Decius
9. Felinus 6. Glossa in d. l. fin. quibus adde Valensis
in paratit. § 4. num. 4. Gailium lib. 1. observationum
cap. 14. Pirrhum in paratitlis adhaeret. sed nullum
auctorem vidi qui discriminis rationem assignet inter
Pontificium, et civile ius [illegible] quamvis in reddenda
ratione iuris positivi sufficiat voluntatem Princi-
pis pro ratione assignare vulgata l. non omnium ff.
de legibus iuncta eius dispositione fab. in iurisprudent-
ia Papinianea t. 11. prin. 4. § 10. Principii ins-
titutionum de iure naturali tamen dum melius iudicium
non occurrit ratio disparitatis petenda erit ex diver-
so modo procedendi iuris civilis, et Pontificii; ius pon-
tificium spectata rei veritate omissa periculosa for-
mularum solemnitate procedit cap. 6. de iudiciis cap. 2.
de libelli oblatione, et ibi Barbosa num. 69. idem in cap.
6. de iudiciis Valensis in paratitlis ad t. de libelli ob-
latione § 6. facit ex nostro patrio iure forus legionis
de [illegible], et baculo, et hac ratione non requirit
conceptionem illius clausulae pro forma, et substantia
rescripti quo fit ut subintelligi sufficiat supposita
precum veritate e contrario ius civile cum non spec-
tata rei veritate procedat l. 2. ff. de origine iuris
et colligitur ex Arnobio lib. 4. contra gentes nihil
igitur mirum id iure civili ita stricte cautum, et
decidere illa formula si preces veritate nitantur
ut illa omissa vitietur actus d. l. fi. C. de diversis
rescriptis, et licet formulae iam ab Imperatoribus
sublatae sint toto tit. C. de formulis sublatis adhuc
tamen aliquae formularum supersunt reliquiae ut plu-
res tenent in l. edita C. de edendo id. sufficit ad
verificandum non tam aequaliter procedere ius
civile ex spectata rei veritate sicut canonicum

Frig

21 Discrimini assignato inter ius civile, et Canonicum in expressione clausulæ si preces veritate nitantur. obstat vulgaris text. in cap. dicuntur §. universas 25. q. 2. ubi idem cavetur. sed in d. l. si. c. de diversis rescriptis respondetur præ dictum paragraphum universa non esse inceri tum in decreto desitionem canonicam inducere est Gratiani, et si magnæ prudentiæ tamen auctoritatis erat, et non potuit legem canonicare in fraudem canonismo dictum Gratiani condie reprobantur sicut dicta cuiuslibet doctoris ita Panormitanus in d. cap. 2. nu. 12. Sanchez de matrimonio lib. 2. disputatione 28. nu. 21. his addo Rojas de hereticis prima parte nu. 3. D. Gutierez Canonicarum quæstionum lib. 1. cap. 41. nu. 32. Medices in commentarijs de legibus, et statutis 1 parte q. 3. nu. 19. Menochium de adipiscenda possessione remedio 4. nu. 242.

22 Nec obstat quod prædicta lex finalis C. inserta in decreto cap. dicuntur §. universa 25. q. 2., et decretum est approbatum igitur et prædicta lex vel: nam respondetur decretum esse quædam compilationem totius decreti non alio modo Gratiani dicta quæ sæpe reprobari solent Glosa in cap. conformiter verbo informare 2. q. 3. quare sola pontificum responsa, et consilia generalia habent legis necessitatem, et auctoritatem alia vero Gratiani, et sanctorum dicta privatam solam in causis ecclesiasticis, tamen probabile ut tenent Marsacta de ordine iudiciorum tertia parte nu. 34. Miranda de residentia Episcoporum cap. 1. quæ Gras addo novit. compesta a D. Roderico de Acuña in proœmio ad decretum nu. 20, et 21.

23 Inter rescripta invalida connumeratur rescriptum concedens impetranti electionem eligendi iudices ad quascumque causas cap. adhæc hoc tit. et cap. 15. conferunt nec in l. idem Pomponius §. si. ff. de rei vendicatione l. duobus

Fiij

ff. de testamentaria tutela §. incertis institutioni de legatis cum traditis a Pichardo in d. §. incertis explicatur praeterea in l. 1. an. 28. ff. de legatis 2. Gomezius tomo variarum cap. [illegible] q. decrescens et omnis legiis privilegio §. 8. et Dd. Surdus consilio 267. nu. 1., et illi relati. Petrus Gregorius in d. cap. ad haec ubi Barbosa in collectaneis D. Rodericus de Acuna in cap. 39. [illegible] distinctione. Prudenda ratione decidendi dixi capitis ad haec varia tradunt Abbas in d. cap. num. Decius nu. 12. vera, et genuina ratio decidendi a reddit. [illegible] duo in d. cap. ad haec probari debere, non esse variam commissionem omnium causarum etiam praesentium, quarumque certo iudici fiat. alteram commissionem causae particularis facta iudici incerto a parte eligendo non esse validam prima decisionis ratio est, quia huiusmodi rescriptum nimium praeiudicat iuris dictioni ordinariae; secunda quia nimia datur occasio defraudandi dicta rescripta quae procedunt generaliter non quando Princeps ex certa scientia iudicem incertum a parte eligendum concedit [illegible] ex certa scientia aequiparantur clausulae de plenitudine potestatis ita relati Antonio in regula 16. cancellariae 27 nu. 6. observat D. Rodericus de Acuna ubi supra.

24. Duplici ratione dubitandi 29
potest. relata [illegible]. Prima est, quia quando incertitudo ex aliquo futuro eventu venit certificanda non vitiat actum l. quidam relegatus §. l. si quis ita 15. ff. de rebus dubiis. cap. duobus vers. quod si postremi de rescriptis in 6. ad iudicem, et negotiorum incertitudo potest nominatione impetrantium certificari est probatur ex consilio Tridentino sessione 25. de reformatione cap. 10 ipsa incertitudo de qua in dic. cap. ad haec non potuit rescriptum invalidare.
Secunda ratione dubitandi 24
25 [illegible] respondetur. decisionem [illegible] in lege [illegible] relatis

[illegible] ff. de reb. dubijs cum alijs non esse simpliciter intelligen. sed ita demum si incertitudo quomodo possit ad certitudinem reduci, et quomodo de directo id fieri quando subiecta materia ratio equitatis vel iuris interpretatio id postulant sed videtur modo obstare [illegible] ind. [illegible] ad hanc negotiorum, et [illegible] incertitudo poterat per impetrantem nominatione ad certitudinem reduci, et nihilominus ibi vicint. rescriptum. Respondetur quod in ipso dicto textu non ex sola incertitudine vitiatur rescriptum sed quia illius incertitudinis natura pendebat a impetrantis declaratione certificanda, et non poterat ad certitudinem ex declaratione quomodo reduci quia subiecta materiae ratio hoc non patitur ne impetrantis iudicem sibi propitium eligat, et partem suspectum ipsum quas inciter ad litigantium coram iudice suspecto quod periculosum est cum [illegible] de exceptionibus de inde nascitur iurisdictioni ordinarii pre iudicium.

26 Ex hac pre [illegible] doctrina infert. interpretatio ad tex. in l. cum post 69. alias 70 §. gener. ff. de iure dotium ubi promissio dotis incerte a patre facta ideo sustinetur quia incertitudo dotis ex natura rei facile, et quomodo potest ad certitudinem reduci per determinationem legis attenta preeminentia patris et dignitate mariti ut expresse docet icem consultus ind. §. gener. cum [illegible] [illegible] inter legatum fuisse non demonstrat quod nullum est vulgato §. incertis institutionum de legatis, et inter promissionem dotis incerte non intermodum constituendae dotis, et corpus magna est differentia ut inquit Papinianus ind. §. gener. nam dotis quantitas ex legis determinatione pro modo facultatum patris, et dignitate mariti [illegible] mariti constitui debet d. §. gener. cum [illegible], et hac ratione quomodo venit certificanda ex contrario corpus legatum non demonstratur

quod

qd. nulla determinatione possit ad certitudinē reduci.

Turbare videtur Paginin-

27 ni responsū in d. l. cū post §. gener ff. de iure dotiū, et in l. 1. C. de dotis promissione ubi promissio dotis incerte non valet omissis traditis a Gutierez de iuramento confirmatorio prima parte cap. 64. nu. 12. magis placet sententia Cuiatij lib. 4. responsorū Papiniani in d. l. cū post §. gener asserentis textū in l. 1. C. de dotis promissione esse intelligendū esse non q.do pater sed q.do mulier prose dotē incertā promittit, et multū interesse an pater dotē promittat pro filia, utrumq. generi dicat legis cū post ani ipsa filia nuptura prose dotē incertā promittat, ut in d. l. C. de dotis promissione, nam pater debet dotē filie tanquam ex aliquo l. qui liberos ff. de ritu nuptiarū l. ul. C. de dotis promissione, et quam d.um debeat non est incognitū incertū aut obscurum debet enim, et cogit. ex tū ordine dotē filie constituere pro modo patrimonij sui, et dignitate mariti d. l. cū post §. nuptijs l. quero ff. de ritu nuptiarū, et prime forte hunc quē modū dotis pater promittit q.do non demonstrata quantitate dos promissa ē ita facta legis determinatione supra relatis iuribus et qui nulla dos certa ē quā sibi mulier constituere debeat aut cogat. sed in arbitrio illius sit quā, et quantā vellit marito dare modo omnia bona sua ut in l. [illegible] cū aliis ff. de iure dotiū modo ex ipsis quē mediā modo nul la, sic ideo mulier promittendo dotē simpliciter non adiecta re vel quantitate certa nihil agit, qm. quantū promiserat non apparet, et lexicale ē de praestatione de turpi quia quā sibi dotē ex dote dicat. Et hac ratione dotis incerte promissio a muliere facta non sustinetur. sicut stipulatio aut legatū pro d.ni non demonstrato l. ita stipulatus ff. de verb. oblig. l. si domus ff. de legatis 1. et hominat Cumanus in l. 1. ff. soluto matrimonio nu. 2. Duarenus lib. 1. disputationū cap. 46. Covarruvias lib. 8. com. cap. 18. nu. 4., et 6. relati a Barbosa in l. 1. 3.a parte anu. 4

7-

47. ff. soluto matrimonio, et denique Caesarius lib. 4. responsorum Papinianus in d. l. cum post § gener ff. de iure dotium.

Quinimo desuper lex in

28 d. l. cum post § gener tractat loquitur in dote incerta a patre constituta ex promissa non tamen verificatur in repetitione dotis [illegible] inserit dote restitui Uxori non ex predicta certa quantitate simile legatum non valebit nisi certa quantitas probetur argumento rei in l. 2. C. de falsa causa adiecta legato quo casu deferri debebit iuramentum Uxori in supplementum suae probationis de certa quantitate dotis [illegible] Barbosa ubi supra Bartolus consilio 12 [illegible] de pactis de coniecturis lib. 4. dubitatione 4. num. 2.

Quarta ratio dubitandi con-

29 stat invaliditatem rescripti continentis incertos iudices ex negotia incerta deducit [illegible] iuxta glossam cap. 1. de officio ordinarii in 6. ubi Vicario foraneo episcopi fit commissio omnium causarum certi loci. cap. 1 et cap. fin. de officio iudicis delegati in 6. in quibus iuribus conservatores concedendo certis personis ad omnia negotia praesentia, et futura de inde [illegible] in cap. 2. de poenitentiis, et remissionibus in 6. ubi omnes causae conscientiae alicuius delegantur confessario a parte eligendo ipsi rescripta quae continent incerta negotia, et incertos iudices [illegible] debent invalidari.

Respondetur. illa commissio-

30 ne omnium causarum facta vicario foraneo sustineri, quia Vicarius foraneus Episcopi est quasi Iudex ordinarius ut communiter fertur, et sic nihil mirum quod ei committantur omnia negotia praesentia, et futura. Nec obstat quod ancipit de conservatoribus, quia in praedictis iuribus non agit de commissione generali certo iudici facienda, sed loquitur de certis causis certis Iudicibus commissis videlicet quod certa praeeminentia committantur Iudicibus conservatoribus vindicandi ex consilio [illegible] [illegible]

decimo sectione 14 cap. 9. de reformatione cum adductis
a Mandosio de signatura gratiae folio 123., et de-
nique non obstat tex. in d. cap. 2. de poenitentiis, et
remissionibus in 6. nam loquitur de Iudice dato in foro
interiori, qui dicitur esse a foro contentioso, nam
in illo nemini fit praeiudicium nec praescribit, aliquem
adeo esse quaestionabiliter immemorem de supposita eligens
confessarium, quae hic solent tractari de relicto cuique
de repente relatio dispositioni pertendo nunc ut ne
in mortem in re practica [illegible] matricem [illegible]
ri ex traditis a Naccarro in cap. cum contingat de re-
scriptis in 2. causa nullitatis Strophileo de li-
teris gratiae tit. de mandatis de procedendo forma
9.; nec dictis opponitur tex. in cap. 39. ibi: eligat de
officio, et potestate iudicis delegati, nam dum statuit
iudicem incertum a parte eligendum, est intelligendus de
speciali gratia quam Pontifex ibi fecit contra regu-
las iuris ita Barbosa, et alii ab eo relati in d. cap.
ad haec 10. h.t.

31 Cum rescriptum habet per suppositio-
nem falsi non sit executioni demandandum supra
relatis iuribus superest ut quaeratur quo tempore sint
verificandae preces in rescripto contentae ad hoc ut
rescriptum sustineatur, et praecautos non caveant impetra-
ris inhaere generalis regula est tempus datae esse
inspiciendum ad cognoscendam qualitatem seu con-
ditionem impetrantis, et ad verificandum illud quod
in rescripto continetur, aut tacite, aut expresse cap.
ex ea te 7. vers. quod nec obstamus cap. consultatus 19. vers.
ante quam cap. ult. h.t. cap. si eo tempore de rescrip-
tis in 6. cap. eum cui 7. de praebendis in 6. Clementi-
na ultima de rescriptis cap. 2. in princ. cum glo. 1. de de-
cimis in 6. ubi glossa verbo tempore cap. 97. circa
de consanguinitate, et affinitate Paritius consilio
49. nu. 2. lib. 4. Navarrus in cap. si quando exceptio-
ne 10. nu. 6. h.t. Flaminius lib. 10. de resignatio-
ne q. 2. nu. 11. Tuscus practicarum litera A. Concl. 19.
faciunt tex. in l. sita 7. ff. de auro, et argento

le

legato l. si veus, fructus 26. ff. de stipulatione servorum, et ratio huius traditionis est quia rescripta a tempore datae incipiunt quo distribuuntur unde mirum non est si initium spectetur. arg. in l. 12 ff. ad macedonianum l. si procuratorem ff. in prio. ff. mandati cum alijs quibus Glosa in cap. dudum 22. de electione docent Valensuela consilio 34. num. 37. cum sequentibus lib. 3. variarum tit. de solutionibus resolutione 1. num. 17. Trentacinquius, Castillo de tertijs cap. 4. num. 62, et alij relati a D. Ferdinando de Arias, et Mesa lib. 3. variarum cap. 14 num. 2. 33

32 Inhaerent aliquae rationes dubitandi quae vulgariter adducuntur eliduntur: duo casus distinguendi sunt. Prior est quando quaeritur de substantia rescripti de eius validitate, aut invaliditate de abilitate impetrantis, et conditione, et simul concedentis illius quoad animo interpretatione vis et efficatia rescripti, et in his omnibus vitionibus idest quaestionibus l. 29. §. in omnibus 9. ubi est expositione Gothofredi litera E. ff. mandati tempus datae, et initium rescripti semper est spectandum: 2. casus est quando quaeritur de rescripto non quoad validitatem sed quoad tempus vel modum exequendi his omnibus relatis ad scientiam vel ignorantiam ad obedientiam seu inobedientiam executoris aut aliud simile, et tunc spectatur tempus presentationis et receptionis rescripti ut videre est in extendenda iurisdictione delegati in cap. et debitus honor de appellationibus notant Felinus in cap. 7. h. t. Arias ubi supra, ut in computando tempore in literis prescripto cap. super eo 12. de appellationibus, vel in computando annali tempore de quo in cap. pleraeque 23 h. t. cum glosa ibi verbo infra novitur sironius ingratitudinis adhaeret, et in gestis executionis rescripti priusquam ad receptionem posterioris cap. audita 4. de restitutione spoliatorum iure traditis a Felino in cap. 3. num. 8 de rescriptis Vantio de nullitatibus tit. quibus modis sententia nullitas num. 74. 74. D. Ancocio

Concurrunt praeteritione cap. 9. nec 9., et narratione temporis receptionis inspicit quando de contrahendis non exequentibus mandata de providendo cap. dilectus 27. de praebendis cap. si capitulo 9. de concessione praebendae in 6. aliisque casibus ex hac distinctione luce recipientis propriam eadem habent interpretatione de subreptione, et obreptione rescriptorum quos sibi Deo duce enucleandos duxi, et hic ex capitulare ibi ab interpretibus frequente omitto

33 Venit ex his enucleandus tex. in clementina ut. de rescriptis ubi ex eo in rescriptis gratiosis ad beneficium vacaturum inspicitur tempus datae non vero tempus vacaturae praebendae gl. ibidem de viribus rescripti, et eius interpretatione agit. tempus datae solum spectatur super relatis iuribus quippe tractatur eo loci ad beneficia in eo rescripto genere post datam creata continentur, et ex relata ratiocinatione statuit non contineri haec iuris constitutio valde conformis est generalibus regulis iuris atque eorum quae tradunt in cap. ut. de rescriptis l. non potest 23. ff. de iudiciis l. de his 46. ff. de receptis arbitris l. item 6. §. 1. ff. quod cuiusque universitatis nomine l. ut conciliarum 9. ff. de transactionibus l. tres fratres ff. de pactis l. Aurelius 28 §. testamento ff. de liberatione legata l. 69. et 77. ff. de contrahenda emptione cum aliis relatis a Gonsalez ad regulam 8. cancellariae Glosa 9. §. 5. num. 12. Azorio 2. tomo moralium lib. 6. cap. 34. q. 13. quibus addo celebrem textum in l. 2. C. de generali abolitione quo loci data indulgentia abolendi accusationem sine crimine calumniae textum de institutis non postea de instituendis accusationibus intelligit Oinuelius ad Donellum lib. 1. cap. 14. litera D. sic intelligens textum in l. 22. ff. de legibus, et his iuribus potest comendari sententia asserentium exceptionem munerum a Principe concessam non comprehendere munera, et officia postea creata, et superveniente

extra

ractia ut commenis fert.

34 Secundo hoc ē parum tutum in d. clementina ul. de rescriptis et in cap. 90. circa 22. de privilegijs quo loci in privilegio remissionis dēcimarum, salvarum etiā decimarum posessionum post privilegium adquisitarum comentarum remittitur, igitur et rescriptum de prebenda vacatura debet accipere extensionem ad beneficia etiā creata, et supervenientia post adeptum rescriptum hoc dubium ut componunt Sabarela in d. clementina ul. Barbosa int. di[illegible] § ad in [illegible] [illegible] soluto matrimonio existimant multum interesse inter dispositiones indefinitas, et inter particulares ut primo casu ad futura extendunt: d. cap. 22. non ita in secundo d. clementina ul. vacatura

35 Secundo dici potest cum Barbosa in colectaneis in d. clementina nu. 10 ideo ibi non extendit beneficium, et rescriptum ad alia beneficia post datam creata quia in rescripto fuit expressus certus modus vacationis scilicet beneficij in cāturum qui modus non potest existere in beneficio postea creato cum illud vacare minime intelligatur ex eo quod nunquam fuerit collatum tum etiā, quia bona & nova beneficij erectio non potest referri inter modos beneficij vacandi quia in iure duo precipue numerantur: resignatio scilicet aut obitus

36 obtinentis cap. quamvis cap. ul. de prebendis in 6.

Consequens ē quod rescripta moratoria vel literas inquinales quas impetrant (ad quinquennium nebelitores supplicantes in depende modo maior pars creditorum concensione [illegible] nus Gregorius de rescriptis lib. cap. 92. nu. 6. circa finē Menoquius de arbitrarijs casu 203. nu. 15. et 16. cum sequentibus. Olbradus consilio 30. incipit gratia concessa) incipere currere a die datarum non vero a die presentationis argumento text. in cap. eā 27. h.t. cap. dilectus de prebendis cap. si gratiose. de rescriptis in 6. notavit Marcus decisione 919. ad finē parte prima Trentacinquius lib. 3. variarum tit. de [illegible]

tionibus

de solutionibus resolutione 1. 27. Ant. Fab. in suo C. lib. 1. tit. dif. ne 2. Iosephus Oldradus de literis, et mandatis principum preludio 7. nu. 43. hec receptissima traditio ita expediendo est ut quoad preiuditium ipsius debitoris non sint lapsa tempora moratoria libere adire dilatam numerari ceterum quoad ea que ipsius personam concernunt renuntiationis tempus insufficit, ut ita ut nec prius moratoria prosit quam renuntia- ta sit Lucus in tractatu de moratoria prescriptione nu. 192.

37 Ex superioribus paritur lucem recipit tex. in cap. si eo tempore g. de rescriptis in 6. ubi circa etatem necessariam in beneficijs curatis insufficit. tempus date ex eo quod nisi e nemo idoneus est ad beneficia curata obtinenda quam si habeat legitimam etatem 25. annorum saltim inceptorum cap. cum in cunctis 7. § inferiora de electione, et cum non aliter idoneus sit merito insufficit idoneitas tempore date nec sufficit si postea etas legitima superveniat tempore executionis rescripti idem hac ratione disponit. in cap. cum de beneficijs in fine ubi Glosa verbo secularis de prebendis in 6. et in ipsa tria capitula etatem 11. ubi Glosa verbo canonicis in fi. h. t. in 6. Barba- in collectaneis in cap. ei cui 29. nu. de prebendis in 6.

38 Sed obstare videtur non levite tex. in cap. ei cui 29. de prebendis in 6. quo iure statuitur sufficere quod precator post datum pervenerit ad etatem legitimam ita ut tempore quo vacat beneficium abilis inveniatur. illud duci solet ex tex. his. § ei cui 29. ibi: nisi ille primo ultimo cap. si pro clericis de prebendis in 6..

39 Horum iurium discordantia varie solet a doctoribus consiliari ut apparet ex gl. in d. cap. ei cui 29 verbo nondum ubi Dominicus nu. 12. Franciscus de Leobinus de mandatis apostolicis nu. 10 his et alijs omissis respondetur in d. ei cui 29. non probari id quod ex eo vulgo deduci solet sed po-

tius

tius contrariũ scilicet ętatẽ in beneficijs insufficiendã tempore datę rescripti quã interpretationẽ recipiunt verba illa ibi sicundũ in ętate quę verba non sunt referenda ad proxime immediate scilicet ad tempus collationis ut pp. text. in cap. 2. de donationibus. sed ad tempus datę rescripti, et sensus praed. cit. text. ẽ qd. sacerdotalis prebenda conferri non posit ei cui prohiberi mandatur de prebenda proxime vacatura sicut dũ in ętate tali ẽẽt, sed aliũ spectare debebit, ex dictio, sed, quę sui natura ẽ adversativa diversã ẽẽ prebende qualitatẽ profecto videtur. observavit Archidiaconus in cap. sicut tempore 9. de rescriptis in 6. nu. 3. Franchus in d. cap. si cui 29. nu. 9. et 12. Rebuffus in concordatis tit. de collationibus §. volumus verbo tempore vacationis nec ẽ irregulare in iure aliquando referri clausulas non ad proxime immediata sed ad remotiora l. si unus 27 in pr. principij ff. de pactis sic intelligendus text. alias difficilis, ut observavit in l. unica §. cũ autẽ C. de rei uxoriae actione observavit Pinelus in l. 2. C. de rescindenda venditione 2. parte nu. 25. et in l. 1. prima parte nu. 25. C. de bonis maternis Ottomanes in l. qui in aliena 6 vers. sed cuj ff. de adquirenda hereditate.

Nec obstat text. in cap.
40 his cui 19. de prebendis in 6. nõ omissis vindictis a doctoribus ibi Mendosio in regula 19. cancellarię q. 12. nu. 15. nã de sitio dicti capitis ad rẽ nõ pertinet quia ibi gratia ibi non fuit facta ei qui tempore impetrationis rescripti idoneus non reperiebatur ad obtinendã prebendã sed alij cui potestas concedebatur conferendę prebendę personę idonę, et sic respectu illius cui provideri potuit nulla proponitur gratia in quo eius capacitas tempore rescripti impetrati attendi debe

at

debeat sed tempore gratie collate ē, in eū cui concessa
potestas conferendi prebendā ut ex contextura
dicti capituli non obscure infertur, ex hac ratione
quia ibi capacitas futura tempore collationis
quod exigit conditio gratie facta ei cui provi-
dendi facultas rescripto concessa fuit expli-
cant Francus in d. cap. si cui 27. nu. 8. vers. nec
obstat. Rota in cap. ad aures nu. 22 de rescrip-
tis.

41 Solet vulgariter contrarie-
tatem ex quodam textu in cap. si pro clericis §. de praeben-
dis in 6. ubi statuitur quod si tempore impetrandi
rescripti adsit defectus ordinis sacri, et de eo nul-
la mentio habita sit in rescripto respectu quod co-
lore huius defectus non poterit impugnari si-
milis gratia dummodo clerici pro quibus emana-
vit rescriptum ad sacros ordines quos requi-
runt beneficia collata infra tempora proximis
statutis temporibus actu ad sacros ordines
promoveri igitur non ē inspiciendū tempus datae
rescripti nec illo tempore erit attendenda ca-
pacitas precatoris quod ex diametro pugnat cū
sup. relatis iuribus.

42 Facile diluitur haec ratio
dubitandi asserendo in dicto cap. si pro clericis
§. non agi de aetatis defectu sed sacrorū ordi-
nū inter quos extrema illa differentia commendatur quod sa-
cri ordines non ita actu desiderantur sicut aetas
nā haec existere debet tempore quo rescriptum
impetratur cap. si eo tempore h.t. in 6. sacri ve-
ro ordines non ita desiderantur sed sufficit quod
postea beneficiarius intra annū possit ad sacros
ordines promoveri cap. licet 14. de electione
in 6. nisi aliud consuetudo aut lex specialis
inducat aut apponat. de commendis parochia-
libus in quibus specialiter cautū ē, quod actualiter
sacerdotiū existere debeat tempore datae cap.
nemo eg. de electione in 6. ita Rota [illegible]
Ti

impetrari tit. requisita ad colationem bene. nu. 36.
Garcia de beneficijs quarta parte cap. 4. nu. 14.
Flaminius de resignatione q. 9. nu. 37. merito
ipse in d. cap. si pro clericis vtilis est gratia licet
de sacrorum ordinum defectu mentio non habeatur
quasi ille defectus magis materialis sit, et im-
plex quam formalis, et secundum ius hanc rationem
est attendenda quo. in d. cap. si pro clericis verbo
alijs in fine: Sequitur potest expediri quaestio illa
an impetrans beneficium debeat tempore impe-
trationis esse tonsuratus aut sufficiat, quod pre-
sentationis tempore ordines habeat pro qua reso-
lutione ut ne immoremur; et silentio alibus
occurramus videndi Felinus in cap. cum adeo nu.
4. et ibi Decius nu. 3. de rescriptis Franciscus in
d. cap. si eo tempore nu. 8. Didacus Perez in
l. 1. tit. 12. [redacted] 66. 3. ordinamenti q. 24. vers.
ille dispositio Gratianus disceptationum cap. 123.
nu. 17. tex. in cap. ex literis de transactionibus, et
ibi laudati Barbosa in collectaneis Antonius
Gabriel communium tit. de presentationibus. conc. 12.
nu. 4 Ludouicus Gometius de gratijs expectati-
uis nu. 89. Imola, et Belamera in cap. cum adeo
de rescriptis.

43 Denique superioribus obsta-
ri videtur tex. in cap. si quae per 30. de praebendis in
6. ex quo deduci videtur quod in mandatis aposto-
licis non inspicitur tempus datae sed praesentationis
quo ad idoneitatem personae cum haec in d. iure in-
spicitur tempore praesentationis: satisfiet tamen ra-
tioni dubitandi cum Franco in d. cap. si quae per 30.
dicendo solutum responsum Bonifacij non loqui de
idoneitate personae, sed collationis, et per consequens
non est cur non Pontifex statuit quod quoties alicui
clerico pauperi prouideri mandatur de beneficio
iuxta sui probitatis merita multum interesse
merita referuntur ad idoneitatem personae, et tunc
tempus datae inspicitur cap. cum adeo h. t. sicut

clue

electionis cap. audiu 22. deliberatione non referri ad alia merita, et virtutes quae tunc videt: et merita ad tempus collationis referri solere ipsa intentio Pontificis quid providere de beneficio desiderio praeferri, et cum haec sit voluntas inspiciendum est an tempore quo ab Episcopo confertur beneficium habuerit aliud nec ne non si habuerit intentio cessat ex contrario si careat quia tunc intentio sufficit d. cap. si propter ibi: cum casu cuius mandati de caetero non tenet.

44 Decendit etiam ex relato prio. quare beneficia personalia iure civili non subsistere quia neque dies neque consul adiectus fuerit l. 4. C. de diversis rescriptis idem de ordinationibus Episcoporum cautum est in concilio Milevitano ex contrario constitutiones generales sive privatas sine die, et consule autoritatem habuisse testatur Dius Augus. in collatione tertij diei cum donatistis, quod non placuit Constantino Imperatore qui ius illud abrogavit et statuit ne deinceps sine die, et consule proferrent l. C. Sed Dotiano de constitutionibus quod Justinianus non probavit ut patet ex pluribus constitutionibus incertis sine die, et in c. consule constitutione unica c. de novo c. faciendo; et hac ratione Tribonianus imperatoris autoritate dictae legis unica verba immutavit, et horum verborum loco si quae post haec edicta sive constitutiones apposuit si quae beneficia personalia ut scilicet novum ius institueret et rescripta tantum personalia ob diei, et consulis defectum expungeret in d. l. 4. C. de diversis rescriptis idem fecit Gratianus teste Cironio in paratitlis ad hunc titulum in cap. dicentis 25. q. 2. sed summi pontifices hanc constitutionem legitimam non agnoverunt nam moris frequentioris erat in ecclesia neque diem neque consulem decretis, et epistolis adiicere, et hac ratione consilium sistere in receptione legitimam Episcoporum falsi arguebat: Dius Augustinus ubi supra cap. 17. ibi: Vanum ergo id, quo contra ecclesiasticam consuetudinem ipsam sistere consilium die, et consulem habere, et arguebant: enim mittenunt

consiliũ in quo cũ simbolũ fidei scriberetur nulla
temporis nota apposita fuit ex omnibus Baronius
ubi sup. Quintius in pandectis ad tit. C. de diver-
sis rescriptis Barbosa in colectaneis in d. l. 4.

Nec ideo minus decreta
45 et constitutiones valuisse constat sine subscriptione
quas tamen addita procul dubio fidem augebat ut
cavetur in synodo romana sub Iulio primo
unde Athanasius in lib. de synodo ariminensi in ne-
gotio praefacti diem, et consulem adiectos fuisse dicit
licet in nicena synodo omissa ex quibus et alijs
quam plurimis synodis epistolis decretis fidei seu
alterius cuiuscumque negotij apparet certam consue-
tudinem in hac re non extitisse licet frequentius sub-
scriptio adhiberetur. cuius rei fidem faciunt primorum
Pontificum epistolae, et decreta Leo magnus, et om-
nes quot quot fuerunt usque ad Pelagium Gregorium
magnum seu etiam consulem notis mensem, et indictio-
nem scripserunt Baronius ubi sup. quod postea alij
Pontifices non fecerunt Nicolaus namque primus qui
Gregorium magnum secutus fuit et alij quos commemorat
Baronius ubi sup., et loco indictionis annus pontificatus
poni coepit ut videre est in epistolis Innocentij tertij ali-
quo nomen Imperatoris adiectum fuit ut fecit Garsi-
as quibus consequens est, asserere diem, et annum esse in
omnibus rescriptis adhibendum non aliis quomodo fides
rescriptis praestaretur exhiberi, et tempus quo durant re-
scripta computaretur. cap. pleraque cum alijs sit. et cogno-
sceretur qualitas impetrantis conditio rescribentis si dies
et annus non adiicerentur datae rescripti, et verificarentur
ea quae in rescripto continentur. cap. ex tenore cap. 19. cap.
fi. tit. cũ sup. adductis

Quaestio elegans in foro coti-
46 diana, et frequens venit hic examinanda an scilicet
in officijs seu dignitatibus administrationem habentibus
antiquitas attendi debeat tempus datae an vero praesen-
tationis seu possessionis captae ut prior in data prae-
feratur posteriori in data, et priori in possessione

in qua

inqua re tenenda ē sententia ad... posterio
rē indulta, ex priorē impositione preferendū esse
priori indulta, ex posteriori impositione argo...
in l. 1. c. de consulib. l. quicumque c. de proximis
sacrorū scriniorū l. 1. c. de prepositis sacro cubicu
lo l. 1. et 2. c. de prefecto pretorio lib. 12. cap. 1. de
maioritate, et obedientia cap. ... ante q. de iure
patronatus l. 1. ff. de albo ... inscribendo l. 4. c. de
privilegijs eorū qui militant in sacro palatio
ut adverti ... D. Ioanne Batista Valenzuela consilio
34. nu. 36. sunt huius dictaminis ... Rebuffus
in tractatu de nominationibus questione 21. nu. ... Cabe
do desitione 7. nu. 9. parte 1. Sanfelitius desi
tione 269. Castillo lib. 7. controversiarū sive de
tertijs cap. 41. nu. 91. quibus addo D. Gasparem
a Ermosilla in additionibus ad Gregoriū Lopes
gl. 2. nu. 9. nostrū D. Ieronimū de Leon tomo
3. desitionū lib. 9. desitione 38.

Ratio huius desitio
47 nis ē q̄a. ut in ofitijs administrationē habenti
bus debeat precedere iuramentū sine quo nemo
potest dici consiliarius nec oficialis merito pri
oritas temporis in adipiscenda possetione ofitij po
tius quā data gratia erit inspicienda argo. ...
in cap. ut debitus honor cap. ~~...~~ super eo 12.
de appellationibus cap. auditis 4. de restitutione
spoliatorū nec enim prodesse gratia nisi sequente
administratio l. sed et si milites 3. questio ff. de
excusationibus tutorū l. 2. C. ut dignitatis ordo ser
vet. lib. 12. ibi: ut primo loco habeantur hi qui in
actu positi illustres peregerint administrationes
non tamen ignobiles pro contraria sententia ex
tant autores n. en. ... defendunt Rodriguez de
curte in cap. si. de consuetudine sectione 4. nu. 11.
vers. ~~...~~ pro hoc videt. Iosephus Gonsales in suis quest... per totu
nibus questione 14. per totū, et alij adducti a ... Rixio
in praxi fori eclesiastici tit. de precedentijs desi
tione 108 nu. 1. 2., et 3. ~~...~~

48 Sed modo obstat generalis regula tex. in cap. extre cap. constitutus cap. si. h.t. et supra adductis quibus omnibus cauetur tempus date in rescriptis semper esse attendendum: respondetur predicta iura esse attendenda quoad effectum validitatis, et substantie rescripti non vero quoad alios effectus de quibus sup. neque ad quoad effectum prelationis, et honoris nam hec omnia non datum dispositione, et administratione secundo, et tempus date insufficit ad hoc ut vi rescripti receptor possit capere possessionem, et administrationem offitij aut beneficij consequ. et hec gratia non producit nisi preuijs iuramento, et possessione sequenda administratio argu. tex. in d. l. sed etsi quesitum §. milites ff. de excusationibus iuncta l. 7. c. ut dignitatis ordo seruetur lib. 12.

49 Non est hic omittendum etiam quoad effectum prelationis esse insufficiendum tempus date, et prioritatem rescripti esse attendendum id est intelligendum de prelatione ex rescidenti cap. duobus 14. de rescriptis in 6. id est respectu prebende de qua controuersia est non tamen de consequenti prelatione que dimanat ex administratione, et possessione ut est in loco, et sessione alijsque prefati supra relatis iuribus, et hac ratione si duobus pontifex concedat ut prouideantur de prebenda qui habet datum priorem preferetur alij dicto cap. si duobus 14. de cuius tali interpretatione Barbosa in collectaneis ibi.

50 Supra comendata traditio ut posterior electus, et prior in possessione preferatur priori in data offitij, et posteriori in possessione tempore. si primo electus fuit impeditus in regijs obsequijs, et hac ratione non potuit noui offitij possessionem adipisci nam iuris, et equitatis ratione debet preferri posteriori in data quamuis prius possessionem consecutus sit argu. tex. in l. si quis stipulatus 43. ff. ex quibus causis maiores l. si quis Titio

ex l. Iulianus § ul. ff. eod. l. Seie § Pamphilo ff. de fundo instructo Fabius de anania consilio 42 nu. 32 conferendus cum ijsta a Cravisella ubi supra nu. 20 quo contrarium tenendum e non obstantibus adductis a Casilla de tertijs cap. 41 nu. ... ad haec tamen, et haec de hoc capite sufficiant. de concursu rescriptorum caput 7.

De concursu rescriptorum caput 7.

1 Peculiaris tractatio huius capitis respicit concursum specialis, et generalis rescripti quaerit igitur quid iuris quando genus, et species concurrunt an standum generi, an speciei, et quid quando duo generalia, et duo specialia a duobus proponentibus impetrata omnes istae species veniunt hic pertractandae, et primum locum sibi vindicat in hac re quaestio de concursu generalis, et specialis rescripti quam Alexander tertius proponit in cap. 1. h.t., et tamen habiles in ista controversia non possumus nisi prius noverimus quid genus, et quid species in nostro iure sit, et qua acceptione exaudiantur istae voces a iure consultis.

2 Omissis pluribus de latiori significatione harum vocum quae tradit Satius responsorum iuris civilis lib. 1. genus secundum Iurisconsultos, et iuris prudentes illud e quod plures res in se continet, et comprehendit singulariter diversas species vero illa vocatur quae sub genere e singulariter ab alia discreta. genus itaque plures continet species distinctas numero l. 3. § genera ff. de acquirenda possessione l. non videtur 33 ff. de iudicijs l. 2. § mutui datio ff. de rebus creditis l. Meciasque diversum ff. de legatis 2. bonis rez. in l. in stipulationibus ff. de verb. obligationibus ibi: quotiens autem genera stipulamur numero fit interrogatio ... Philosophi doctrina Aristotelis ...

observatores non eodē modo hęc nomina accipi-
unt genus enim illud vocant qđ ipse plures
species continet non singulares sed speciē dis-
tinctas species vero alij accipit illi quę plu-
res res singulares comprehendit, et
ut illi dicunt quę est tota essentia de pluribus
numero differētibus dicit quo fit, ut illud qđ nos
genus vocamus illi speciē appellent; et qđ spe-
ciē nos dicimus illi individuū vocē sed apud iu-
re consultos propie species dicit quę demons-
trari valet qđ nisi in singulis rebus non contingit
hinc species in iure dicit pro perfectū corpus qđ
demonstrari potest dicta l. in stipulationib. 94.
ff. de verb. obli. l. talis scriptura 30. §. itē l. cū re
47 §. 2. ff. de legatis 2. l. 6. ff. de rei vindicatione
conuenit tex in l. 1. ff de pretorijs stipulationib.
genus igit. ē qđ notione, et intellectu species
vero quę sensu percipit. dictis iuribus explicant
vulgariter omissis Connanus in comentarijs ad legē
2. ff. de rebus creditis in principio, et nū 10 Oisel-
lius ad Donellū lib. 6. cap. 23. litera M.

His valde aduersari
3 videt. Pauli sententia in l. 2. §. mutui datio ff.
de reb. creditis ibi. qr. in genere suo functionē
recipiunt persolutionē quā speciē quorū ver-
borū genuinus sensus ē qđ mutuū quando
soluit. non in specie sed in genere soluit igit.
in ciuile ē aperte genus a specie distingui
per hoc qđ demonstrari non valent, et solum
intellectu percipi potest cū genus soluent. qđ
dū taxat fieri potest in re certa, et corporali
l. cū post §. gener ff. de iure dotiū l. in 94 cū
alijs ff. de verb. obli. hac difficultate oppressus Oto-
manus de verbis iuris verbo genus fatetr nihil
dici posse qđ sententia pauli conueniat unde
Iure Consultū emendat, et acerbe aperit audi-
si locutione, et impropie locutū fuisse Paulum
in d. l. 2. §. mutui datio.

4 Omissis traditis a Satio lib. 1. responsorum iuris civilis cap. 1., et aliorum quas refert Covarrubias ubi sup. tenendum est iure consultum mentem in d. l. 2. et fuisse nempe non reddi in mutuo speciem illam quae recepta fuit licet aliquando contingat Gothofredus in notis ad dictam l. 2. Seneca de beneficiis cap. 5. sed aliam ex eodem genere quae species vere functionem recipiunt in suo genere scilicet si frumentum acceperis mutuum non idem reddis sed ex eodem genere frumenti aliud hoc enim fit per solutionem magis quam perspectiva hoc est per alterius rei prestationem eiusdem utilitatis, et valoris effectus qui cuius erat res ex contractu tradita Cuiatius lib. 28. Pauli ad edictum in d. l. 2. idem proprie res in suo genere functionem recipere l. placet C. de sacrosanctis ecclesiis l. competit C. de praescriptione 30. vel 40. annorum l. immunitates C. de agricolis lib. 11. iure enim civili verbale fungor, frequenter pro estimare ponitur sic iure consulti dicunt pretia rerum non ex affectione nec utilitate singulorum sed communiter fungi l. si servum meum ff. ad legem Aquiliam l. pretia rerum ff. ad legem Falcidiam, sed in praesenti significat promiscuum usum, et vicissitudinariam rei valorem elegans tex. in l. certum ff. de rebus creditis ex quibus apparet accomodatior intellectus ad dictam l. 2. ff. de rebus creditis quem post antiquiores admittunt Donellus in l. in stipulationibus ff. de verb. obli. Cuiatius lib. 28. Pauli ad edictum in d. l. 2. ubi Faber in rationali quibus addo Covarruviam ubi sup. nu. 11. Felicianum Solis de censibus in proemio nu. 14. infra.

5 Non tamen obstat tex. in l. cum Stichus 29. ff. de solutionibus sed in numis, oleo ac frumento, et similibus quae communi specie continentur. ex quibus videtur inferri ad. plenum vocari speciem illud quod a iure consultis vocatur genus ut sup. dictum est. respondetur

ibi iure consultū non sine causa adiessice illā vocē communi qr. spetiei generalitatē non arguit, et illa vox adiecta, fuit ut generalitas denotaret. quę non absolute spetiei conuenit sed spetiei communi quę proprie genus ē supp. relatis iuribq. de conciliationibq. dictaq legis quę stiens 29. ut in stipulationibq. l. sicentra 117. ff. de verborū obli. Donellus in d. l. in stipulationibq, et ibi Cuiatius idē lib. 19. obseruationū cap. 24. Robertus lib. 1. receptarū cap. 36. et lib. 1. animaduersionū cap. 21.

6 Ex his omnibq. suffici enter constat recte Pontificē in d. cap. 1. h. t. generale mandatū vocare illud quo in dul gebat partis facultas liberi appellandi qr. sine limitatione ad omnes causas porrigebat. speziale vero rescriptū appellare illud quo causa appellatione remota comitebat. qr. eo non soles genus causarū committi sed solū certa causa mandari unde caueendū ē attentandū ab alijs inpręsenti asserentis ideo in d. cap. 1. dici spetiale mandatū qr. committit ut clausula appellatione remota, et hoc rescriptū non nisi ex speciali gratia concedit. sed eodē sensu quo inpręsentiarū intelligimus spetiale rescriptū dicunt. rescripta spetiales literę in cap. pastoralis 14. §. ul. h. t. cap. nonnulli 28. §. ul. eodē tit. cap. ul. de procuratoribq. in 6. cap. dudū 14. cap. quamuis de prebendis in 6. cap. ul. de procuratoribq. in 6. et huius rei plura extant exempla in iure ut in l. coheredi 41. §. 5. ff. de vulgari l. 2. c. de pignoribq. l. 38. ff. pro socio l. ul. c. de inofficiosi: ere sunt eleganter congesta a Josepho Olderado de literis principū prelucidio. 7. nu. D. Petro Gregorio de rescriptis lib. 1. cap. 2. nu. 1. quando rescriptū stimet generale, et quando spetiale ut supp. in apparatu, et in cap. 2. expresū ē, et latius apparebit ex infra dicendis.

sic

7 Itē de explicatione generis, et speciei, et comodo in iure exaudiant. pertractatū ē unde illud in toto iure exploratū infert: qd. quoties in uno eodemqꝫ negotio concurrunt genus, et species, et ambo simul consistere nequeunt generi per speciē derogari, et hac ratione in d. cap. 1. h. t. cū generale mandatū appellationē concederet, et adimeret speciali oporteit generali per speciale detrahi cap. generi de regulis iuris in 6. l. in toto ff. de regulis iuris explicant laudati a Barbosa in collectaneis in d. cap. 1. Donelus in l. in stipulationibus 34. ff. de verb. obli. Otomanus lib. 4 observationū cap. 7 Mascar de coniecturis lib. 9. tit. 6. Menochius de arbitrarijs casu 97.

8 Antequā ulterius progrediamur notandū ē derogare esse non omnino auferre sed pro parte dumtaxat detrahere l. derogat. 102. ff. de verb. sig. l. si peculiū ff. de muneribus testamento derogat. enim legi autore Vlpiano in frementis tit. …… lex cū pars primæ legis aufertur, et aliquid ex ueteri lege detrahitur delibatur ue ut accidit in tribus capitibus legis 12. tabularū de membro rupto osse fracto, et ceteris rebus ruptis l. 1. ff. ad legē aquiliā abrogatur vero lex cū lata noua omnino antiqua lex tollit. ita ut nihil ex ea remaneat l. derogat. 102. ff. de verb. sig. explicant Britonius, et alij de verbis iuris verbo derogare Cerintius lib. 33. questionū papiniani in d. l. in toto festus verbo derogare quibus addo Decem. …… ad legas 12 tabularū cap. 2. Suarez ad legē aquiliā in apparatu cap. 2. Unde illa generica concessio libere appellandi in d. cap. 1. h. t. non penitus fuit sublata sed tantū cessat in causa in qua speciale mandatū derogans proponitur.

9 Licet adeo certū sit generi per speciē derogari ut in toto iure pro infalibili regula seruetur. non tamen fixū ē quenā sit

huius

Falco. 7.

huius regulę ratio varias tradunt Bartolus in l. si alij ff. de vsufructu legato Ludouicus Gomes ad regulas Cancelarię q. 2. nu. 8 Emi- lius tertia parte decisionũ rotę decisione 47. nu. 3. Mihi illa ratio placet vt ideo genus spetiei cedat, qr. ita fit vt vtrumqz valeat, et persis- tat spetiès scilicet in casu detracto genus vero in cęteris casibus nã cũ genus plures res orationis compendio continent auctore Papiniano in l. me- uius §. 3. ff. de legati 2. quamuis vna spetiès de- trahatur non inde genus coruit ita Bartolus vbi sup., et facit in hac re vulgo ignotus tex. in l. 10. §. quadrige ff. quibus modis vsusfructus vel vsus amittitur qd. fouet qr. illa inuicte ẽ acci- piende interpretatio ex qua actus valeat l. quoties ff. de rebus dubijs cũ similibus.

10 Huic rationi obstare videtur nã vbi duo pugnatia neutrũ valet l. vbi ff. de regulis iuris l. 16. ff. de conditionibus institutionũ l. 88 ff. ad legẽ falcidiã cũ sic ducunt duę pugnantes voluntates non poterit spetialis generali derogare nã volun- tas disponens in generali concessione d. cap. 1. sin- gulares res comprehendi, et cũ Papiniano di- ceremus certã spetiẽ, et per consequens circa eandẽ rẽ contrariatur voluntati qua eximit, et detrahit aliquid ab illa generalitate. Res- pondere has voluntates non pugnare, qr. cũ illud potissimũ habeat. qd. ad spetiẽ direc- tũ ẽ l. in toto, ff. de regulis iuris traditur spetiès detracta a genere ex disponentis voluntate, et ideo tanquã spetialis potior ẽ, et generi dero- gat ita communiter scribentes vbi sup.

11 Predicta regula per- petua ẽ in omnibus legis, et hominis dispositionibus et cũ Papiniano loquamur in toto iure indistinc- te observatur; et in rescriptis de quibus in presenti pe- culiaris sermo ẽ, et expresse cauetur in d. cap. 1.

cap. pastoralis 14. §. quoniam cap. abbate 40. l. 1. cap. 2. de officio legati cap. dudum vers. nos igitur cap. quamvis 4 3. de prebendis in 6. et similibus, et in hac re nihil refert an specialem rescripti de generali mentionem faciat nec ne d. cap. dudum vers. nos igit. d. cap. quamvis Valensi ad nostrum tit. §. §. aut qd. genus precedat, et species subsequatur aut e contra semper enim, et ubique species generi derogat quia dispositionem dispositioni derogare non estimatur ex ordine prioritatis aut posterioritatis sed ex voluntatis dispositione arg. tex. in l. sita quis 2 3. ff. de heredibus instituendis iuncta expositione Fabri de erroribus pragmaticorum decade 36. errore 6. l. 2. §. sed etsi quis ff. de vulgari l. 2. §. differt ff de bonorum possessione secundum tabulas ex quibus patet ratio dubitandi ad legem 60. ff. de heredibus instituendis, et decidendi ad textum in l. 15. ff. de peculio legato consulendi Vin. epist. tolicarum epistola 1. exhercitatione 2. nu. 4. Vuesbecius ad Donellum Lib. 6. cap. 23. a litera A. et sic quando genus precedit interpretamur per secundam dispositionem aliquid detrahi quando vero species antecedit non comprehendit.

12 Apparet igit. inutilem esse laborem interpretum quaerentium in d. cap. quod non rescriptum erat prius impetratum in quo controvertit Veroius in d. cap. 1. nu. 3 3. Senedus ad decretales collectione 12 3. nu. 1. tenent generale rescriptum posterius fuisse quia expositio textus convincit. ibi: altera pars munita ex ibi possint a causa iudicibus appellatione remota comissa quia verba non obscure probant speciale mandatum posterius fuisse sed in hac re moram facere non licet quia nihil interest an genus precedat, vel e contra quoad effectum ut generi per speciem derogetur ut satis supra deducitur.

13 Ubique ergo partes exempla vulgaria extant in iure, et de genere precedente

accipienda sunt iura in l. legata 9. ff. de suppelle-
ctili legata l. 2. ff. de tritico vin. l. quaesitum 12. § ult.
ff. de fund. instructo l. 1. in princ. ff. de auro, et
argento legato l. peculium 10. ff. de peculio legato cap.
pastoralis 14. § quoniam h. t. ex emplaquibus
species derogat, et derogat generi habentur in l.
41. § qui patre ff. de vulgari l. titius re 41. § codi-
cilis, et § felicissime l. heres 100. ff. de legatis 3. l. ter-
tio 15. ff. de peculio legato l. doli 19. ff. de verb. obli.
l. sanctio ff. de poenis cap. abbate 40. h. t. ex ornat.
Abbas in d. cap. 1. h. t. nu. 14. Verous nu. 19. Ag. Cuia-
tius in d. l. titius idem lib. 6. responsorum Papinian. in l.
9. ff. de suppellectili legata Barbosa in l. 1. parte 7.
nu. 7. ff. ~~de~~ soluto matrimonio Decianus con-
silio 77. nu. 27. volumine 3. Menochius consilio
36. nu. 2. Molina de hispanorum primogeniis lib. 4.
cap. 7. nu. 31. Castillo controversiarum iuris lib. 1. cap.
47. nu. 4.

14 Huic principio vel parte videtur
opponi tex. in cap. 12. de officio, et potestate iudicis
delegati ubi generali rescripto Pontifex cuiusdam archi-
diaconatum primo vacaturum cuidam conferri posse
in alterius favorem rescripsit ut huic nominatim
sibi archidiaconatus conferretur. dubium fuit quod
non horum rescriptorum obtinere deberet, et responsum
est primum rescriptum praevalere ipsi generale ex
ipsis ~~generali~~ speciale rescriptum generali non de-
rogat huic decisioni varias, solent auctoribus inter-
pretationes adhiberi sed prae aliis omnibus placet solu-
tio glossae in d. cap. 12. et in cap. 1 hoc titulo circa finem
quam probant Ostiensis Lancerola Ioannes Andreas
in d. cap. ex parte Verous in d. cap. 1. nu. 7. Decius
in cap. pastoralis § vl. nu. 7. h. t. Iason in l. 2. nu.
4. ff. de liberis, et posthumis aprentesis in d. cap. ex
parte non dari rescriptum generale sed utrumque
esse speciale quare mirum non est d. regula re-
gula deficiat in reddenda ratione cur prius
rescriptum generale fuerit non satis conveniunt

isti autores verius specialiter cons[titui]t quia in illa ecclesia
unus duntaxat arquidiaconatus erat unde cum
utrumque rescriptum ad illum dirigeretur utrumque
speciale iudicari debet sed haec interpretatio
diuinatoria est, et conuincitur ex lex. ibi: ut in ar-
quidiaconatum qui in ecclesia primo vacare quae
verba ~~quae~~ aperte conuincunt in huius modi
ecclesia plures arquidiaconatus fuisse dicendum
est quod cum in d. Innocentio in d. cap. 1. ideo speciale fuisse
rescriptum in cap. ex parte quia licet dirigeretur
in arquidiaconatum incertum dirigebatur ad unum
duntaxat qui primo vacare, et sic hoc rescriptum
generale esse non potest cum ad plures non referatur,
et maxime quia illa gratia expectatiua non
erat pura sed conditionalis collata in tempus
vacationis quo unus tantum, et certus arquidiaco-
natus est: admittunt hanc expositionem Iason in l.
2. numero 4. ff. de liberis, et posthumis Sanguinet
in d. cap. 1. nu. 20. quae doctrina commendatur ideo quia
certum est quod ex incerto proximo ad certitudinem re-
ducendum est l. 5. l. 10. l. 14. ff. de rebus dubijs l. qua
ratione §. hoc amplius ff. de adquirendo rerum
dominio.

Praeter ex his interpreta-
19 tio adhibenda alias obscurum in §§. ff. de legatis 1.
ubi proponitur domino Pamphili stichum legatum
fuisse deinde eidem servo Pamphilo optionem et
unius servum datum in hoc spatio si Pamphilus
manumissus obtinuerit stichum legatum ad dominum
et Pamphilum pro parte dimidia stichus pertinebit
quod ideo procedit quia licet legatum stichi speciale
sit tamen legatum obtionis non est generale sed spe-
tiale quia procedit conditionem quod quia expresse olim ha-
bebat legatum obtionis §. obtionis institutionum de le-
gatis cuius conditio nunc existebat quod dum legatarius
eligebat unum ex servis conditionaliter legatis l. apud
20. ff. de obligatione legata l. 3. ff. qui, et a quibus
Cuiatius in l. si Pamphilo 10. ff. de obtione legata

pro

proinde nihil mirũ quod in d. l. si domino 99. duo-
bus spetialibus legatis concurrentibus non habeat
locũ regula tex. in d. l. quod in toto ff. de regulis
iuris sed quod Dominus, et Pamphilus stichũ eli-
gant, et gentis re conicienti pro partibus dimidijs
concurrant in legato argu. tex. in l. sitibi ff. de ob-
tione legata licet domi [illegible], et alij sub conditio-
ne legat. l. idẽ 6. § si. ff. de usufructu ad cresca-
do vnde si antequã Pamphilus stichũ obtet domi-
nus totũ stichũ petat adhuc non totũ sed partem
dimidiã consequet. qr. poterit Pamphilus si a do-
mino manumittat. stichũ eligere ut censent pre-
ter Bartolũ, et castrensẽ in d. l. si domino 99. Cuia-
tius in l. eros 11. ff. de obtione legata Pinelus lib. 3. se-
lectarũ cap. 7. nu. 2. [illegible] lib. 5. selectarũ
cap. 7. nu. 1. Duarenus lib. 1. de iure adcrescendi cap.
7. [illegible] tamen dicte legis 99. non verificatur
in tribus casibus de quibus in l. 9. § 1. et l. si Pamphilo
10. l. [illegible] ff. de obtione legata ubi docte Cuiatius [illegible]
[illegible] ubi proxime nu. 3.

16 Expositioni d. capitis ex-
parte de ofitio, et potestate iudicis delegati oponi
videt. tex. in cap. abbatẽ 4. de rescriptis quo loci
mandatũ de providendo futuro beneficio gene-
rale dicit, et illi ulterius derogat aliqui inter-
pretes tanto hoste opressi illũ [illegible] sedare conant.
intelligendo dictũ caput abbatẽ de gratia expec-
tativa cui non ẽ adiectũ ut provisio fiat de
primo vacatura prebenda sed simpliciter scilicet
vt de beneficio provideat, et diffinitionis huius [illegible]
illo colore defendunt quoniã illa conditio cũ
primũ vacare contingerit operatur ut spetiale
mandatũ interpretet. ut pote ad primã preben-
dã que vacaverit directũ quod una, et certa ẽ
de vacatione quod talis hic occasione reddit. argu.
tex. in cap. 2. de concessione prebende in 6. cap. man-
dato 10. de prebendis in 6. et [illegible] contrario cum
absolute dirigit. rescriptũ ut in d. cap. abbatẽ

ibi inter dictos fratres providere quo eventum indistincte refert. rescriptum ad omnes casus.

17 Haec sententia licet a quibusdam praeceptoribus salmantinis placeat nobis tamen displicet. primo quia nullum potest assignari discrimen inter mandatum de praebenda primo vacatura cap. mandato 10. de praebendis in 6. et mandatum de providendo beneficio arg. tex. in l. 41. ff. de verb. obli. l. bones 37. §. hoc sermone ff. de verb. sig. 2. quia quando aliquid intelligitur idem est ac si expresse caveretur. l. 3. ff. de rebus creditis Felinus in cap. cum ordinem h. t. nu. 2. novit. Benedictus Pinelus lib. 2. selectarum cap. 26. nu. 29. igitur nihil interest exprimatur conditio si primo vacaverit vel tacite subaudiatur. 3. quia mandatum illud de beneficio providendo licet generaliter concipiatur, dumtaxat ad unum beneficium referri potest ac proinde in effectu speciale est ut acute expendit Ancarranus in cap. dudum notabili 7. de praebendis in 6. quod potest commendari, quia expressum in individuo dicitur aliquid 2do. conditio seu dispositio licet generaliter concepta nisi in uno verificari non potest ita communiter scribentes in l. 2. ff. de liberis et posthumis Castillo controversiarum iuris lib. 1. cap. 39. nu. 29. et ego didici ex tex. in l. 25. ff. de liberis et posthumis fouere amplius, quia genus quando potest verificari nisi in una specie censetur species l. si tibi 37. §. 1. ff. de optione legata l. fundus qui cum lege respiciat in finalibus verbis ff. de fundo instructo Castillo ubi proxime.

18 Unde tenendum est in d. cap. abbatem secundum rescriptum speciale fuisse nec primum praeferri. quia interdum specialis mandatum anterius praefertur si eius mentio in posteriori non fiat d. cap. ex parte de officio et potestate iud. cum. Sacerdotum h. t. cum similibus. Valens in paratitl. ad nostrum titulum §. 5. nu. 5. quia cum illa conditione fuit datum scilicet si pro alio scriptum non fuisset ut bene

bene

aduertunt Saccarela in d. cap. abbatem, Vernoius in d.
cap. 1. l. 2. nu. 45. nec obstat dicere secundas lite-
ras appellari generales qm. vocant. ita ut dirigeren-
tur, et concesse intelligerentur. pro tota diocesi prio-
res vero vocantur generales qm. ad unum abbatem direc-
te erant.

19 Repugnare cum superioribus
videtur tex. in cap. ex tenore de filijs presbiterorum ubi
proponit. generale rescriptum quo indultum fuit ab
Episcopo Eboracensi ut cum filijs presbiterorum dispen-
sare valeret, et ecclesias paternas sustinere possent
deinde proponit. aliud rescriptum speciale ad certos iudi-
ces directum quo iubetur qd. si constaret patres certo-
rum clericorum qui tunc ecclesias obtinebant proprio
iure ante easdem ecclesias tenuisse amouerent. illis
et impetrantibus assignarent. appellatione remota
Alexander tertius rescriptorum concessor post- + in horum
terius speciale priori generali impedimentum non
adferre proponit igit. ex mente Alexandri generi
per speciem non derogat.

20 Huic rationi dubitandi va-
rias solutiones tradunt Abbas in d. cap. 1. nu. 14. Pri-
pa nu. 61. Respondeo tamen textum in d. cap. ex tenore
intelligendum esse in gratia ex rescripto generali
iam ab Episcopo facta quibusdam ut paternas ecle-
sias retinerent unde generalis gratia per executi-
onem ad speciem iam reducta fuit, et hac ratione
specialis censeri debet argo. tex. in l. 13 l. 99. ff. de
legatis 1. iuncta expositione Bartoli, et castrensis
ibi Duareni lib. 1. de iure accrescendi cap. 7. Lancel-
lotti lib. 5. selectorum cap. 7. nu. 1. Cuiatij in l. ff.
de optione legata ex quibus deducitur generalem
speciale fieri per gratiam iam factam ut expli-
cant in d. cap. 1. Saccarela oppositione 3. glosa in
d. cap. ex tenore verbo irritari in cap. generi de regu-
lis iuris in 6., et in cap. generaliter de prebendis in 6.

21 Fouetur hec interpretatio
primo, qm. cum in d. cap. ex tenore gratia iam facta esset

tenerent

extiterat per consequens ius fuit quesitum illis cum quibus Angelus episcopus dispensaverat iuri vero quesito nunquam Princeps derogare censetur cap. cum olim 6. de consuetudine cap. extravagantium, de auctoritate et usu pallii cap. licet ~~de~~ 12. de offitio ordinarii cap. super 15. de offitio, et potestate iudicis delegati l. ex facto 43. ff. de vulgari cum similibus damnatis in l. 2. nu. 61 C. si servus aut libertus lib. 10. et id circo ius quesitum illis cum quibus dispensatum erat secundo rescripto tolli non debuit aut irritari: et quod ~~hipostea~~ si prioribus litteris posteriores ~~fere~~ preiudicarent non tantum eisdem derogarent sed potius abrogarent id est, id est in totum irritarent. ut patet ex d. cap. extra ibi nullumque irritari quibus verbis ib inconfesso est ibi non tractari de derogatione sed de abrogatione, et ut in totum illa facultas dispensandi abrogaretur respectu eorum cum quibus adhuc dispensatum non erat: tertio incedit nostra interpretatio ex cap. pastoralis 14 §. ut de offitio, et potestate iud. ibi: ante personarum vel expressionem quibus ~~neque~~ verbis demonstrat nostrum regulam non procedere quoties ex vi generalis mandati exprimuntur persone, et res quibus expressis genus ad spetiem redigitur, et perinde est ac si rescriptum ac si rescriptum ab initio spetiale esset ut non obscure ex d. cap. pastoralis §. ut patet.

22 Ut contrarium nostre regule vulgarit ad decisionem responsi bonifatii 8. in cap. ~~16~~ 17. de hereticis in 6. quo iure expressum est ut ordinariis hereticae pravitatis cognitio delegetur per hoc mandatum generali episcoporum iurisdictioni non derogari glosa in d. cap. 7. verbo generaliter arbitratur ibi predicte regule locum non esse quia mandatum quo fidei negotium committitur pariter generale est et ideo priori non derogat hec expositio subsistere nequid quia quando duo rescripta generaliter conceduntur quod minus generale est, et ut opinor quod posterius est spetiali locum obtinet Bambo

da

Barbosa in l. 1. ff. soluto matrimonio parte 1. nu. 7. in
fine Menochius consilio 36 nu. 9. et ibi laudati q.
respectu generalioris diocesani iurisdictionis man
datum speciale iudicandum est in d. cap. per hoc 17. sed
ut difficultati satisfaciamus aduertendum est apud
interpretes anceps dubium esse an regula Papiniani
in his etiam rescriptis verificetur in quibus iurisdictio
committitur ne pareat Castrensis in l. si quis ff. Iulianus ff.
de procuratoribus nu. 2. Decius in d. l. in toto ff. de
regulis iuris in fine, et alii quos refert Sagura
in presenti nu. 30. qui mouentur ex d. cap. 17. l. fi-
nali C. de iurisdictione l. 1. C. de officio prefecti vr-
bi, et in aliis iuris partibus. Hanc sententiam veri-
tiorem tenet Menochius de presumptionibus presump-
tione 17. nu. 26. Bissa in tractatu de peste nu. 6.
verum contrarie sententie subscribunt Petrus
Faber in d. l. in toto in prin. Angelus in l. est praetor
ff. de iudiciis Sagura ubi proxime Donellus lib. 17. cap.
9., et ibi Osualdus litera M. Garcia de nobilitate
glosa 2. nu. 6. quae sententia probatur ex cap. pasto-
ralis 14. § finali h. t. cap. 2. de officio legati l. a.
C. ubi causae fiscales.

Ut hanc controversiam dicendum est
23 qd. quando conceditur iurisdictio specialis expresse ad acce-
pendam iurisdictionem ordinariam tunc generali iuris
dictioni non derogatur sed cumulatiue censetur con-
cessa iurisdictio quae probato Gaudixiano Roberti tex.
in cap. per hoc 17. de hereticis in 6. in l. 1. C. de officio pre-
fecti urbi l. finali in fi. C. de iurisdictione quod pro-
cedit quia ratio differendi in d. cap. 1. h. t. descendit ex
coniectura voluntatis concedentis rescriptum, et illa
interpretamur speciem exceptam, et detractam a genere
ut supra dictum est. Unde non verificatur regula quando
iurisdictio conceditur expresse intentione cumulandi iu-
risdictionis ordinariae ex regula in l. 29. ff. de legatis
3. l. 16. ff. de conditionibus, et demonstrationibus Cuiacius
in l. si alii 19. ff. de usufructu legato, quando vero
conceditur iurisdictio specialis, et in conclusione expri-
mitur

ex priorib. ut nullus alius iudex de illa causa cogno_
scere valeat tunc censet. derogata iurisdictio gene
ralis argo. in l. 1. §. de his ff. de separationibus
l. cum clericis, et ibi Baldus c. de episcopis et cle_
ricis hinc quando non apparet de expressa volunta_
te derogandi iurisdictioni ordinariae respiciendum
est an comitatur genus ad certa causa, primo casu
censet. data iurisdictio cumulatiue l. 1. C. de officio
praefecti urbi cum supra allegatis, secundo casu priua_
tiue, et generali iurisdictioni derogat d. cap. pasto_
ralis §. fi. h. t. explicant Sanguin in presenti nu. 30
Diana in nouis decisione 9., et 12. de officio delegati Bru_
nelus de potestate legati ctone 14 late Barbosa
in l. 1. ff. de iudiciis articulo 4. nu. 14. Oseualdus
ad Donellum lib. 19. cap. 9. litera N.

Facit etiam contra relatum

24 principium tex. in cap. cum ordinem 6. h. t. cuius decisionem
in hac re mirabilem vocat Innocentius in d. cap. 1. nu.
2. nimis difficilem dicit Zuarcela in d. cap. nu. 1. Pro
huius iuris inductione notandum est iure communi
omnes teneri decimas soluere cap. 1. cap. commis_
sum 4. cap. cum homines 7. cap. 14. cap. tua 25. cum de_
questi de decimis in dubium tamen est in d. cap. cum ordinem
Monachis Cisterciensibus (qui albi vocantur in cap.
ex parte de decimis) ne decimam soluant de his posse_
sionibus quas suis manibus, et propriis expensis acqui_
runt huius priuilegii mentio habetur in cap. 3.
cap. suggestum 9. cap. ex parte 10. cap. ad audien_
tiam cap. nuper 34. de decimis postea fuit impetratum
aliud rescriptum non habita mentione huius priuilegii quo
rescripto iubebatur ut Monachi comparerent super
certis decimis praestandis coram iudicibus cum in praefato
iudicio dubium fuit an compelli possint ad compa_
rendum Monachi Cisterciensis ordinis praedicto pri_
uilegio non obstante huic dubitationi respondetur
in d. cap. cum ordinem has posteriores literas prioris
priuilegii non facientes mentionem ei non derogare
igitur generi per speciem non derogatur hoc res posito

instante frequentius obtinuit apud interpretes nos
tri regulā in privilegijs cessare quā sententiam
et amplexi sunt in presenti Baldus innocentius
et bilarmera nu. 3. Petrus Gregorius nu. 4. Decius
in d.l. in toto ff. de regulis iuris Menochius consilio
36. nu. 20. Tuscus practicarū litera D. clone 36. nu.
31. et 99. Castillo lib. 5. controversiarū cap. 95. Bar
bosa in l. 1. parte 1. ff. soluto matrimonio proque
rē opinione vulgarit. adducunt. text. in cap. veniens
19. de prescriptionibus cap. dudū 31. de privilegijs d. cap.
cū ordinē 6. h.t. cap. 1. de constitutionibus in 6.

29 Hec tamen sententia alijs
displicet asserentibus regulā Papiniani, et in privi
legijs locū habere quod probant. quia indistincte Papi
nianus scribit in toto iure generi per speciē dero
gari d.l. in toto ff. de regulis iuris igitur in privilegijs
verificatur, vulgata regula quod ubi lex non distinguit
nec nos distinguere debemus l. de pretio ff. de publi
tiana in rē actione deinde pro hac opinione facit
quod in cap. 1. h.t. juxta aliquorū expositionē de qui
bus supra privilegiū contrā erat quo libere appella cessā
re permittebatur illi qui alias iure appellare non
poterat, et men hinc rescripto generali per speciale
ū clausula appellatione remota derogatur non fa
cta mentione prioris privilegij. Item privilegijs
locū habet Papiniani regula hic accedit qd. qdo.
Princeps generale privilegiū concedit adhuc reti
net potestatē mutandi priorē voluntatē indepen
denter ab expressione seu comemoratione prioris
privilegij cap. dudū 14. vers. nos de prebendis in 6.
et sicū speciale rescripto indulgetur qd. genera
li privilegio derogatur. creditur Principē voluisse
qd. utrumque quantū fieri possit executioni man
detur. licet prioris voluntatis mentio non habeatur.
cap. quamvis 33. de prebendis in 6., et voluntas
Principis in hoc casu inspicitur. ex eo ne alias Prin
ceps frustratione torū actū faciat huius senten
tiæ sunt Silvester in summa verbo privilegiū

q. 10. Suarez lib. 8. de legibus cap. 39. num. 7. Salas de legibus disputatione 17. cap. 14. num. ~~7~~ 14. Castro Palao Moralium tomo primo de privilegijs tractatu 3. disputatione 4. puncto 21. §. 4. num. 14. Basilius de Leon lib. 8. de matrimonio cap. 19. num. 21.; ex contrario necessarium erit mentionem prioris privilegij generalis haberi cum de eius integra revocatione agitur. quam doctrinam recipiendi sunt tex. in cap. veniens 19. de praescriptionibus cap. 31. de privilegijs cap. de constitutionibus in 6. non est hic omitendum priorem sententiam tutiorem esse in praxi.

26 Nec nostram sententiam turbat difficilis tex. in d. cap. cum ordinem 6. h. t. quippe eo loci privilegium erat concessum Monachis Cisterciensis ordinis ne possent per quodlibet rescriptum super decimis conveniri nisi in rescripto eorum ius spetiali illius privilegij facta esset mentio. Unde infert. quod si privilegium generale simpliciter esset datum per spetiale derogaretur quod convenit regulae Papiniani. Cum vero huiusmodi privilegium non absolute sed cum illa adiectione esset concessum scilicet ut illi non videatur derogatum nisi cum expressa illius mentione indepit quod predicta regula cessat non propter naturam privilegij ut contrariae opinionis arbitrantur sed propter clausulam adiectam ictam desiderantem expressam mentionem privilegij sisterciensis ordinis ad illius derogationem quae expositio non obscure deducitur ex integra quam refert in decretis Alexandri tertij post concilium Lateranense parte 4. tit. de interpretatione rescriptorum cap. 4. non nunquam enim ita lex fortasse aut privilegium concedit ut ad eius derogationem spetialis mentio requiratur. cap. non nulli 28. argumento tex. in cap. cum dilecta 22. h. t. l. 3. C. de silentiarijs lib. 12 quod veteres per saturam dicebant idem ne conixtis his rebus plurimis constitutio abrogaretur non confuse, sed spetialiter explicite, ac diserte ut expresso notat Cuiatius lib. 14. observationum cap. 17. cui addentibus

Oberldus ad Donelli lib. 1. com. cap. 12. litera I. tra
ditā interpretationē ad tex. in d. cap. cū ordinē h.t. ad
mittunt Butrius in cap. 1. h.t. nu. 26. Abas nu. 16.
Veronius 67. Ripa 24. litteralit. sentiunt Sarajon
in d. cap. cū inter. 17. seneda in colectaneis ad decreta
les colectanea 191.

27 A pariter ex his ratio desiden
di ad tex. in l. 22. ff. de legatis 3. ibi sed hoc ita locū
habet si specialit. dixerit prioris voluntatis penituis
se, et voluisse ut legatarius plura legata acciperet
qd. non alia ratione procedit nisi ob clausulā reuo
catoriā antecedente qua testatore ita cauerit [illegible]
quibus legauero semel deberi volo. huic decisione
obstare videt. tex. in l. 12. §. fi. l. 14. ff. de legatis 1. in
quibus iuribus illa clausula supposita solū desideratur
testatori scientia adhoc sentiente derogata prior volun
tas non autē requirit. qd. testator dicat expresse se
prioris voluntatis penituisse igit. non obscurū discor
diā habent ille decisiones ut Hermogenianus in d.
l. 22. ad derogandū priorē voluntatē exposcat clau
sulæ reuocatoriæ specialē, et expressā mentionē Pom
ponius vero in d. l. 12. § fi. l. 14. ff. de legatis 1. conten
ti sint testatori scientia.

28 Reiecta emendatione Cu
iatii lib. 14. observationū cap. 17. asserentis verba
d. l. 22. ibi si specialit. dixerit etc. Triboniani esse uel
familiarē e desiderare expressā voluntatē ubi quæ
libet sufficit arg. tex. in l. fi. C. de reuocationibus, ea
sic detrahenda dicendū e iura in d. l. 12. § fi, et
in l. 14. non negare specialē mentionē clausulæ
reuocatoriæ sed regularit. proponere qd. qdo. tes
tator ita cauet si uni legauero bis semel heres ei da
to, et postea duas quantitates alicui legauerit, a
num esse legatū ab antecedentē voluntatē reuo
catoriā, an vero istius sit necessaria expressa deroga
tio an testatoris scientia sufficiat tradit Hermo
genianus in d. l. 22. ibi sed hoc ita locū habet siqe si
specialit. dixerit etc. Unde Pomponius, et Ulpia
nus

nus non adversante depositione Hermogeniani, sed per
eam explicante, et illorum depositio quod nec novum nec insolitum nec non
litem est in iure argumento lex in l. 1. §. 3. ff. de hereditatibus ins- plane
tituendis secundum meliorem interpretationem nec aliis
pugnat tamen cum l. hac consultissima C. de testamentis
et hac luce donante iura alioquin obscura in l.
45. §. si quis ff. de verb. obli. iuncta l. Caius ff. solu-
to matrimonio l. 15. ff. de procuratoribus l. cum quaere-
batur §. proinde ff. iudicatum solvi explicat Done-
llus in d. l. 45. §. si quis ibi lib. 3. com. cap. 4., et
ibi Oscaldus litera C. omnino consulendus ad inter-
pretationem lex in l. 6. §. 2. ff. de iure codicillorum
l. si ff. de legatis 2. quibus iuribus luculentius suam opinio-
nem tamen roboratam arbitratur.

29 Cum nostra regula in recensi- + observetur
tis privilegiis, et iuris dictionibus videndum est an ita, et
in legum sanctionibus obtineat, et in eis verificari a
parte prodire extat in l. sancimus 21. ff. de poenis cap.
1 de constitutionibus in 6. Petrus Fab. in d. l. in tot. ff. de regu-
lis iuris quorum iuris auctoritate receptum est genera-
les leges non tollere privatas optioni consuetudines
Salas de legibus disputatione 19. sectione 13. et est
lex expressa in cap. 1. de constitutionibus in 6. fuit doctri-
na Bartoli in l. placet nu. 61. C. de sacrosanctis eccle-
siis Riminaldi consilio 204. nu. 9. lib. 2. Pauli con-
silio 113. nu. 9. lib. huius rei celebrem rationem tra-
dunt Valensi in paratitlis ad tit. de constitutionibus
§. 3. nu. 4. Pater Suarez lib. 3. de legibus cap. 3. 9.
nu. 7. unde infertur quod si una lex generalis sit alia
specialis, et inter se pugnent generali per specia-
lem derogetur d. cap. 1. de constitutionibus bonus lex in provincia
§. penultimo cum sequenti C. de latina libertate
tollenda subscribunt Barbosa in l. 1. ff. soluto ma-
trimonio parte prima nu. 2. et d. et ibi laudati
Petrus Fab. ubi supra plura exempla legis aequitatis
de sepulturis legem 12. tabularum l. 1. ff. ad legem aquiliam
poterant hic referri sed quia tempus tractationis pre-
fixum instat, et ut promissa adimpleantur omittimus

quilibet hanc rem desideret adeat Suares ad legem Aquiliam lib. 1. cap. 1. cum alijs.

30 Nec in aliena persecutione nostra sententia est IC. Vlpianus in l. si servus 27. §. 3 autem capite ff. ad legem Aquiliam ibi: quod vero usserit fregerit ruperit iniuria etc. ubi licet verbum generale sit rumpere d. l. 27. §. rumpi ille per spetialia tamen ei non derogat quia usitatum est apud iuris autores pluribus spetialibus enumeratis verbum generale subicere quod spetialia complectitur d. l. si servus §. cum eo non tamen illa quae spetialiter fuerunt enumerata sed alia spetialia si quae forte occurrerint argumento legis in l. 26. § deinde ff. ex quibus causis maiores explicant Cujatius lib. 27. observationum cap. 29. Donellus in instipulationibus 53. ff. de verb. obli. unde verba capitis tertij legis Aquiliae relata in l. si servus §. item lex ff. ad legem Aquiliam non ita accipienda sunt ut rumpere etiam non sit quod fractum sed ita apposuit ut aliqua spetialia comprehendat d. l. si servus §. in quibus lex de certis interpretatione nocet. Suares ad legem Aquiliam lib. 2. cap. 3. sectione 4.

31 Supra relatis non leve parat hostem difficultas legis in l. 3. §. Divus ff. de sepulcro violato ubi proponitur consuetudinem municipalem pelliendi mortuum intra... non posse principis rescripto vincere quia oportet rescripta generalia et imperialia statuta suum robur obtinere, et in omni loco valere igitur perperam supra dictum est generalem legem non tollere spetiales oppidorum consuetudines quae consideratio iuvatur ex doctrina Bartoli, et glossa in d. §. Divus quae ab omnibus recepta est exponentis verba dicti §. Divus ibi: quod tamen si lex municipalis permittat pro consuetudine quam IC. abusive appellavit legem. huic considerationi varias tradunt solutiones Bartolus in l. de quibus ff. de legibus oppositione 7. Covarruvias lib. 3 variarum cap. 1. num. 4. Duarenus in parafrasi ad tit. ff. de legib. asserunt fidi autores rescriptum Divi Adriani

intervenisse post consuetudinē, et ideo non esse mirandū si posterior lex priori legi aut consuetudine derogat sed hęc expositio præterquā destruit literā leg. et ex illius contextu sufficienter liquet convenientes quod consuetudinibus specialibus oppidorū per generales leges non derogari probat tex. in cap. 1. de constitutionibus in 6. tenent passim Suarez lib. 7. de legibus cap. 7. nu. 29. Barbosa in l. 1. ff. soluto matrimonio parte 1. nu. 7. et 8.

32 Omissis igitur pluribus expositionibus traditis ab Alfonso collectanea 149. adnotare oportet l. 12. tabularū cavisse ne in urbe mortui sepelirentur. huius legis verba sunt: hominē mortuū in urbe ne sepelito neve urito. licet aliquis de republica bene meriti soluti fuerint ab hac lege deinde imperatores, et virgines vestales ut tradit Otomanus ad leges 12 tabularū. huius prohibitionis ratio illa erat licet plures a doctoribus assignentur. quas omittimus quae ratio erat ne civitas urbanorū caelū fedo cadaverū odore infectū pestē civibus qui spiritū ex eo ducerent inferret, et sic moris fuit ut pire cupressus circumdarentur propter gravē ustrinę odorē ne populi circumstantis corona offenderetur. his conveniunt quae eleganter tradit Seneca de remedijs fortuitorū, sibi non de funere tuo sed vivorū causa inventam esse sepulturam ut corpora, et visu, et odore fœda removerentur. et postea subdit non defunctis sed nostris oculis parcimus quam legem et tandem, et iuste antiquitus multis annis usi fuerunt ut tradunt Alexander ab alexandro lib. 3. genialiū cap. 2., et lib. 16 cap. 13 Ricardus ad leges 12 tabularū cap. 5. Otomanus ubi sup. unde Divus Adrianus quod contrarię legi 12. tabularū municipali consuetudine permissū erat imposuit penā non solū sepelientibus in civitate sed et magistratibus id non prohibentibus quod rescripsit quarumvis generale d. l. 3. §. Divus ff. de sepulcro violato etiā et si in eo non fuerit frustramento illius

consue

consuetudines illā vincit non obstante regula tex. in cap. l. de constitutionibus in 6. quia illa consuetudo erat contra publicā utilitatē introducta et per consequens irrationabilis et invalida arg. tex. in cap. finali de consuetudine cap. 26. de testibus cap. literis de iuramento calumniae cū vulgatis quā expositionē tradit Barbon in cap. 2. de probationibus num. 39.

33. Genus, et ampla Papiniani regula in institutionibus et legatis verificat. l. 41. § qui patrē l. ex facto 43. § itē quaero ff. de vulgari l. uxorē 41. § felicissimo ff. de legatis 3. l. 19. ff. de peculio legato l. 2. ff. de tritico vino l. 4 ff. de penu legata l. 2. ff. de auro, et argento legato l. alimenta 16. § basilicae ff. de alimentis legatis l. Sticus ff eodē l. si peculiū 19. ff. de manumissis testamento explicant Petrus Gregorius in cap. 1. h. t. nu. 7. Petrus Fab. in d. l. in toto ff de regulis iuris ubi Cuiatius Otomanus lib. 4 observationū cap. 7. Castillo lib. 5. controversiarū cap. 99. nu. 37. Cuiatius in d. l. 41 § qui patrē ex quibus pateat ratio decidendi ad textē in l. legatū 24 § pater ff. de alimentis legatis ubi legatū generale a patre filiae factū per specialē donationē mancipiorū in uxorē collatā, et si inutilis sit minuit, quia sufficit voluntas vere transferendi rē legatā in aliū, et si alienatio invalida existat ita Osualdus ad Donellū lib. 8. cap. 17. litera L. pro consiliatione d. legis 24. in fine cū lege 27. § 3. ff. de fundo instructo consulendus Antonius Fab. lib. 1. coniecturarū cap. 6. supra dictae decisione convenit textus in l. 3. § ul. ff de fundo instructo l. 19. § finali cū lege sequenti ff. de peculio legato de consiliatione harū legū cū l. duo ff. de manumissionibus Cuiatius lib. 8. responsorū Papiniani in d. l. 19.

34 Huic traditioni non leviter obstare videtur tex in l. finali § fin. ff. de auro, et argento legato ubi tradit mulierē decedentē

ornamenta sua universa quidem legasse deinde co
dic° testamento insiste quae de ornamentis et his quae
legaverat in fraudes condixerint heredes huic vo
luntati non paruerint dubij iuris fuit an ad eo
cui universa ornamenta legaverat testatrix
pertinerent an ad heredes, et ad legatarium per
tinere respondet Scaevola igitur dispositio individualis
generali non derogat quod omnino pugnat cum
l. 24. § pater ff. de adimendis legatis l. 3. § vlt. ff.
de fundo instructo l. 19 § finali ff. de peculio legato.
Omissa solutione quam tradit Covarruvias in rubri
ca de testamentis 2 parte nu. 20. dicendum est ut
traditur a Cuiatio lib. 8. responsorum Papiniani
in d. § pater in l. finali § vlt. ff. de auro, et argen
to legato legatum generale non minui quia illa scrip
tura non penitus apparet minuisse testatricem lega
tum ornamentorum sed ita demum si ornamenta con
sumerent. quae dispositio non sortita fuit effectum
quia praedictae voluntati tamquam stultae non paru
erunt heredes quod potuerunt efficere in primo ar
gu. tex. in l. 14. § 1. ff. de religiosis, et sumptibus fu
nerum vide. illa ornamenta legato generali con
tinentur quia defecit finis cui iussa fuerant deservi
re ex testatricis voluntate. Qui aliam huius ex posi
tionem desiderat adeat Cuiatium lib. 7. responso
rum Papiniani in l. 3. § fi. ff. de fundo instructo.

39 Aliud exemplum plurium ge
neraliter legatae cui speciale legatum derogat tra
dit Paulus in l. 99. § fi. ff. de legatis 3. ubi scribit
testatorem legasse alijs vernas alijs vero cursores cur
sores per quos olim literae perferebantur ut constat
ex Panciroli lib. 2. variarum cap. 8. quod offitium
antiquo erat, et in ecclesia fuit observatum ut
notat Baronius anno Christi 44., 78. et 98.
nu. 12. et cum quidam servi vernae pariter et
cursores essent quaesitum est an vernae legato cur
sores cederent, et respondit Paulus vernas cur
soribus cedere, et hoc illa ratione scribit IC. quia

quia legatum vernarum erat generale certorum vero
spetiale, et per consequens hoc illi derogare
debet.

36 Sed obstare videtur lex.
in l. 36. ff. de legatis 1. ubi cavetur testatorem legasse Titio tex
tores omnes servos preterquam quos eodem testamento alij
legaverat deinde legavit Plotio vernas omnes suos
preterquam quos alij legaverat cum quę quidam essent
et vernę, et textores (id est servi qui cum matronis lanae
rem quę textorię operam dabant ut probat Revardus
lib. 3 coniectaneorum cap. 15.) dubitatur ex servi vernę
legati textorum legato cedant, et affirmat Pomponius
ex sententia Labeonis duobus legatarijs servum esse
communes quę decisio aperte adversatur legi 99.
§. pr. ff. de legatis 3.

37 Supradicta consideratione nihil
contra nos facit sindicta Papiniani regula in du
bium locum esse non ?do. aliud ex verbis aut dispo
nentis mente constat l. alimenta 6. §. vasibus in fine
ff. de alimentis legatis quod in spetie d. legis Titio 36. veri
ficatur nam ibi testator non simpliciter textores Titio lega
vit sed illos tantum quos alij non legaverat dein
de nec Plotio vernas omnes sed quos alij non lega
verat unde ostenditur textores pretium qui simul vernę erant
eius legato non cedent quia vernas testator Plotio le
gavit sicut et vero Plotio vernas pretium qui simul tex
tores erant ei non debebuntur quia et textores omnes,
testator Titio legavit nec prevalebit legatum textorum
quasi spetiei quia in contrarium sunt testatoris ver
ba qui non simpliciter textores legavit unde exclusa
tores testatorij debent communicari legato ex regula
legis si pluribus 33. ff. de legatis 1. quo sic ut hic rejecta
perplexitate testatoris dispositionem accipiat ne sit velut
legati nomine quidquam esset expressum explicant Bar
tolus Albericus, et Cuiatius in d. l. 33. idem ad Papinianum
in d. l. in toto ff. de regulis iuris ubi Petrus Fab.

38 Hac doctrina intelligendus
est lex. in l. quesitum 12. §. si quis fundum ff. de fundo instructo

vel

instructo ubi ex voluntate testatoris legatum generale per speciale augetur non vero minuitur. quae interpretatio colligitur ex modo legandi cum supellectili vel mancipijs postquam legavit fundum ut instructum unde adiectio speciei non legati minuendi causa sed ex abundanti, et per imperitiam fuit apposita quo casu generi per speciem non derogatur. l. 7. ff. de supellectili legata explicat Castillo controversiarum iuris 6. 5. cap. 95. nu. 27. et hac luce donandus lex in l. 15. § ei marco ff. de annuis legatis ubi testator marco homini suo certa annua testamento praestabat postea eidem Marco dari octingenta iussit, et respondit Scevola Marco non solum praestari octingenta ~~in legando~~ in speciale legata verum, et annua generali legato contenta quod non alia ratione procedit nisi quia ex modo legandi expressa colligitur voluntas testatoris nolentis generali dispositionem derogare sed potius unum et aliud praestari ut docet Castillo ubi sup. nu. 32. ex eadem voluntate testatoris infertur aliquando derogatio speciei per genus ut in l. 18. ff. de alimentis legatis ubi ab speciali legato videtur testatorem recessisse quia posterius generale legatum fuit in codicillis relictum aliud vero in testamento, et sic bene interpretatur speciale per generale posterius derogari ex regula §. posteriore institutionum quibus modis testamenta infirmantur. hanc interpretationem tenent Albericus, et alij relati a Castillo ubi sup. nu. 26. licet aliter ipse explicet.

39 Alij obstare videtur lex in l. [illegible] alij [illegible] l. sempronius 26 § ul. ff. de usufructu legato l. si proprietas 9. l. 3. § ul. ff. de usufructu accrescendo quibus iuribus docemur quod dato fundo alij legatis et alij vero eiusdem fundi usufructus post eius legatum priori generali non derogat imo uterque legatarius in parte ususfructus concurrit sed hoc iure est ratio quia legatum fundi non est generale sed speciale in quo, et proprietas, et usufructus continentur unde legatum usus fructus instar partis estimatur. l. 4. ff. de usufructu l. qui

vsufructu §. 3. ff. de verb. obli. l. vsusfructus. aliis §. §.
dominus ff. de legatis 2. l. si arco §. neo ff. de fide in-
stribus vndesid. alicui legato fundus in legato, et
vsufructus continetur, et hac ratione necessarium est vt
legatarius cum alio legatario concurrat, quia ambo
interesse ro coniuncti ex dictis iam sit.

Haec doctrina non verificatur
40 in iudicio diuisorio, q̃do. scilicet iudex vni fundum alij tamen
vsumfructum adiudicauerit l. 16. §. 1. ff. familiae erciscundae
l. 6. §. 1. ff. de vsufructu l. 6. §. 10. ff. communi diuidundo
quia licet in testamentis in dubio non sit recedendum
a proprietate verborum l. 66. ff. de legatis 3. ad in iudicijs
familiae erciscundae, et communi diuidundo id agitur
ut a communione discedatur, et officio iudicis res ad separa-
litatem reducit. §. 4. et sequenti institutionem de officio
iudicis, et mentis iudicum in his iudicijs potius dura
expectande quam verborum proprietas attendenda, ut expli-
cant Bartolus, et Cuiacius in l. si alij 19. ff. de vsu-
fructu legato Gomes lib. 2. variarum cap. 2. nu. 7.
et alij congesti a Castillo vbi sup. cap. 47. nu. 3. qui-
bus addo Donellum lib. 10 com. cap. 6. ex his infertur in
responsario ad tex. in l. sempronio 33. ff. de vsufructu
legato vbi ideo legatum domus non derogat legato
habitationis quia ibi non pugnant genus, et species
quia habitatio non est species nec pars domus sed res
diu, et proprij generis ut docte notat Cuiacius in d.
l. 33.

Cum superioribus pugnare vi-
41 detur difficilis tex. in l. 23. C. de legatis vbi disponitur
quod si testator totum fundum alicui leget postea partem
illius alteri per posteriorem dispositionem videtur testatorem
recessisse a prima voluntate ipse. cum primo totum fun-
dum leget testator, et postea alteri fructum, et sic par-
tem l. 4. ff. de vsufructu videtur testatorem ~~[illegible]~~ recessis-
se ~~ad~~ a legato totius, et per consequens ~~[illegible]~~ perperam
dictum est in hoc capite unicum, legatum alteri non deroga-
re imo vsumfructum inter legatarios communicari d. l.
si alij 19. ff. de vsufructu legato cum superadductis

42 Respondeo. quod quando alicui legatur totum integrale, et alij legatur pars ista cum non substantialis in parte videtur recessum a legato totius quia in partibus remanentibus nomen fundi potest remanere ex dispositione defuncti, et sic intelligendus tex. in d. l. 13 C. de legatis quando vero legatur uni totum integrali alij pars substantialis ut est usufructus proprietarij d. l. 4. ff. de usufructu tunc debet dari concursus inter legatarios ut in nostra specie rei certe ius rei ratio legatus est, quia usufructu detracto primum legatum non remanet verificatum quia non superest fundi nomen argumento tex. in l. 10. l. 19. ff. de usufructu legato l. 43. ff. de verb. obli. Cons. tex. in l. 21. §. penultimo ff. de exceptione rei iudicatae subscribunt Cuiatius in d. l. 10. et 19. ff. de usufructu legato ubi Bartolus, et in l. re coniuncti ff. de legatis 3. ubi Iason Paulus de castro in d. l. 23. C. de legatis Antonius Gomes lib. 2. variarum cap. 19. nu. 91. quibus pro exacta huius rei notitia addo dominium de Ponte in singulari repetitione ad l. si alij ff. de usufructu legato.

43 Quamvis regula Papiniani etiam in legatis observetur quando testator alij genus alij speciem legat tamen notandum est quod si genus et postea species sub eodem genere contente uni legentur tunc ex numeratione specierum genus restringi quia quando species certi numeri demonstrantur modus generi datus intelligitur l. legato 9. vers. si tamen ff. de supellectili legata argumento tex. in l. heres 100 §. 1. ff. de legatis 3. l. 1. §. item si due ff. de auro, et argento legato l. ult. §. ult. ff. de tritico vino et oleo l. cum 18. §. cui fundum l. Seia 20 ff. de fundo instructo iuncta expositione Cuiatij lib. 1. observationum cap. 27. Fabri lib. 1. coniecturarum cap. 7. licet dissentiat Ostalbus ad Donellum lib. 8. com. cap. 19. litera C. e contrario si testator alicui genus legat, et postea eidem species aliquas non adiecto numero nam tunc species legate generi non derogant quia cum satis priori legato continerentur ex abundanti, et per imperitiam

adversari videntur d. l. legata 9. in princ. ff. de supellec tili legata l. quaesitū 12 §. si quis fundū ff. de fundo instructo ex ornant Castillo ubi sup. cap. 93. et ibi laudati. Reiecta emendatione Otomani lib. 4. observationū cap. 7. hinc lucē recepit tex. in l. 32. §. labeo ff. de auro, et argento legato ne aliis pugnet cū l. 70 ff. de legatis 3. et licet Cuiatius lib. 3. sententiarū Pauli tit. 6. vers. Labeo affirmet impossibile esse harū veriū conciliationē consulen dus ē Osualdus ad Donellū d. cap. 19. litera C.

Papiniani regulā in con
44 tractibus sibi locū facere in dubitati iuris ē unde si spetialis conventio cū generali concurrat siue prae cedat siue subsequatur semper praefertur subscribunt Petrus Gregorius in cap. 1. h. t. nu. 7. Petrus Faber in d. l. in toto ff. de regulis iuris Otomanus lib. 4. ob servationū cap. 7. Cuiatius lib. 36. quaestionū Pa piniani in l. doli clausula 119. ff. de verb. obli. ubi cavet. qd. in stipulationibus quae dū spetialiter, et no minatim continent, et postea doli clausula subi ciatur in novissima parte ut moris ē l. in novissi ma ff. iudicatū solui qā generalis ē non pertine bit ad eas stipulationis partes de quibus nominatim cautū ē d. l. doli sed ad incertos casus huius formae la forma describit. in l. stipulatio 38 §. si quis dolū l. ex parte 121. ff. de verb. obli. Cuiatius lib. 46. Di gestorū Iuliani, et in l. 22. §. si in stipulatione ff. rē ratā haberi.

His opponi videtur tex. in l. 2.
45 ff. qui potiores in pignore l. si generaliter 6. C. eodem quibus iuribus statutū ē creditorē bona debitoris ge neraliter accipientē praeferendū esse alii creditori qui postea spetiale praediū ex rebus generaliter obli gatis pignori recepit ~~sui~~ augetur difficultas ex tex. in l. 7. §. ul. ff. qui potiores in pignore habeantur ubi in concursu generalis, et spetialis hipotecae non tantū spetialis quā duae conventiones aequo iure con currunt.

Adiectu in d. l. 2. et l. 6. dicendu

46 e ideo indictis iuribus creditore preferri qui prior tempore bona debitoris generalit. pignori accepit q. per generale illa conuentione prior omnia bona debitoris sibi obligauit argo. tex. in l. vl. C. que res pignori oblig. l. si deo ff. de administratione tutoru l. si fratr coreus 73 in prio. ff. de legatis 3. et non possit debitor postea spetiali conuentione ius pignoris creditoris deterius facere l. debitorem 15 C. de pignoribus unde non interest qd. possit creditor ex alijs bonis generalit. obligatis peccuniam suam redigere ut ratiocinatur eleganter Papinianus in d. l. 2. ff. qui potiores hbr. nam illa generali conuentione illud ius adquisiuit creditor ut suo arbitrio permittatur ex pignoribus sibi obligatis quibus velit distrahis adhuc comodu peruenire iuxta tex. in l. 8. ff. de distractione pignoru, et sic de realis creditori postea pignori data explicant Fulgosius in d. l. 2. nu. 2 Ripa in l. priuilegia ampliatione 9. nu. 6. ff. de priuilegijs creditoru Donellus de pignoribus cap. 12. vers. sed illud, et in l. 1. nu. 1. C. de pignoribus Cuiatius lib. 11. obseruationu cap. 32. Mantica de tacitis lib. 11. tit. 22. nu. 8. nec ideo a regula Papiniani recedendu e qa. tantu in illis contractibus procedit in quibus vel ex voluntate contrahentiu generalis, et spetialis conuentio fit ut in d. l. doli ff. de verb. obli. vel qdo e in potestate contrahentis ius prioris conuentionis immutare qd. si fi. cere non valet Papinianea regula cessat ut notarunt Baldus, et Saliceus in d. l. si generalit., et Petrus Sub. in d. l. in toto.

47 Nec modo nobis desiderio pa rat tex. in l. 2. C. de pignoribus qa. ibi diuersa spetiis proponit. a dicta l. 2. ff. qui potiores nam hic respectu prioris creditoris tantu generalis hipoteca habetur. Imperatores vero in d. l. 2. C. de pignoribus Deco creditore consulti fuerunt cui generalit. bona omnia, et preterea spetialit quedam obligata proponebant. Unde quamuis rigore verboru prior cre

ditor

creditor specialiter habere deberet in omnibus bonis debitoris qr. tamen hec conventio in obligationibus pignorum sic inseri solebat ut tunc posset prior creditor ad generalē hipotecā devenire qdo specialiter hipotecata non sufficerent l. eaque 15. §. 1. ff. de pignoribus l. 9. C. de distractione pignorum Cuiacius lib. 11. observationum cap. 32. Antonius Fab. lib. 6. conjecturarum cap. 13. ut utrique creditori consulerent Imperatores in d. l. 2. sic illā conventionē specialē interpretati sunt quasi cū priori creditore conventū esset ut tunc demū ad generalē hipotecā perveniret si ex specialiter obligatis debitū suū redigere non valeret heitis habitibus prout propterea argo. leg. in l. qd. sindit § qd. assiduē ff. de edilitio edicto l. si prius §. placuit vers. illa autē ff. de aqua pluvia arcenda subscribunt post Dipū Cuiatiū, et Donelū ubi sup. Connanus lib. 4. com. cap. 17 nu. 6. Faber lib. 6. conjecturarum cap. 13. hancque doctrinā accomodant varijs questionibus practicis Covarruvias lib. 3. variarum cap. 18. Molina de primogenijs lib. 4 nu. 7. articulo 21. Felicianus lib. 3. de censibus cap. 5. Minsingerius lib. 5 observationū observatione 94 Surdus desitione 44.

47 Minus vero regule Papiniani pugnat leg. in l. idē qr. 7. §. ul. ff. qui potiores habeantur ut tenent Accursius ibi verbo Titio Baldus Albericus, et Fulgosius Cuiatius lib. 3. responsorum Papiniani in d. l. 7. §. ul. duobus creditoribus Mevio scilicet, et Titio simul eodē tempore fuille nexa pignora, et sic obligatio generalis alia specialis non ē potior qr. non datur temporis prioritas que causā prelationi prebet ex regula leg. in cap. qui prior de regulis juris in 6. l. quoties l. fin. ff. qui potiores habeantur de quarū conciliatione vid. l. 28. ff. de iure fisci Antonius Fab. lib. 2. conjecturarum cap. 10 Felicianus de censibus lib. 3. qui inter prelationē iuncta contextura d. legis 7 §. 1. ex quo non obscure deducitur.

eodē tempore debitorē obligasse Mevio omnia quę habiturus esset, Titio spetialiter fundū si in dominiū illius pervenerit.

49 Aliā expositionē d. legis 7. tradunt salmantini preceptores asserentes in d. l. 7. non simul sed diversis temporibus debitorē obligasse bona futura alij creditori, et postea spetialiter fundū alij sub illa expressa conditione si in dominiū debitoris veniret ~~et~~ et sic sub eadē conditione fuerunt pignori supposita bona ut explicat Faber 2. coniecturarū cap. 10. unde licet regulariter prior tempore in pignore preferatur. etiā et sit conditionalis creditor qui conditione adimpleta alijs creditoribus puris prefertur l. qui balneū 9. l. potior 11. §. videamus ff. qui potiores in pignore. tamen in d. l. 7. §. fin. non habet locū hoc principiū quia conditio apposita talis erat quę nolente debitore impleri non poterat l. qui balneū vers. amplius l. 11. §. colonus ff. qui potiores conditio enim si in dominiū eius pervenerit non nisi volente debitore adimpleri potest argumento text. in l. liber § 8. ff. de adquirendo rerū dominio quo fit ut cū tempore adquisitionis utriusque persone simul existeret conditio licet alter prior tempore contraxerit tamen nihil ominus non ē prior sed ambo in pignore concurrunt ut consultus affirmat, et probat Antonius Faber ubi sup. quia non ē potior in iure qui prior tempore contraxit sed qui prior obligationē adquisivit l. 11. §. colonus ff. qui potiores, et cū in d. l. 7. eodē tempore nacti fuerint obligationē qui generaliter omnia bona quę habiturus erat debitor obligata habet, et qui spetialiter fundū merito equaliter in pignore concurrunt, et unus alij non prefertur ut subtiliter observant Faber ubi supra et probant Fulgosius in l. ut in prio. ff. qui potiores Connanus lib. 4. com. cap. 17. nu. 9. quod adeo certū ē quod non preferatur prior creditor posteriori ex eo quod res empta fuerat ex pecunia quę ei antea obligata erat quia res ex numis pignoratis empta non

censet.

non censeat pignorata d. l. 7. § quibus ex hominibus Barbo
sa in l. 3. parte 6. nu. 9. ff. soluto matrimonio An-
tonius Fab. lib. 5. coniecturarum cap. 9.

5° Antequam a regula Papi-
niani discedamus monendum est quod praedicta regula in
legatis, et aliis + ~~pluribus~~ dispositionibus verificatur ubi + ultimis
voluntas disponentis ex modo et gradu detractionem ten-
dit supra relatis iuribus ex contrario si voluntas in con-
iuncte generis, et spetiei tendit ad coniunctionem
ut satis superioribus commendatum est exemplis non
obscure debuit quod si testator detrahit, et adimit
expresse, et non appareat de quo censerit detractio-
nem, et ademptionem nullius momenti esse argumento tex.
in l. duo sunt Tij ff. de testamentaria tutela l. 3.
§ si duobus ~~Tit~~ Titijs ff. de adimendis legatis quo lo-
ci si duobus Titijs proponatur legatum, et postea uni
Titio ademptum nulli censetur ademptum non sucessit-
dendo quod non appareat cui datum sit neutri censetur
legatum pariter in adimendo quod non appareat neutri
censetur ademptum d. l. 3. § si duobus. etiam si in hac spe-
tie lex ~~per~~ generalis voluntas legandi duobus
et spetialis dispositio adimendi uni non incertitudo
facit ut haec spetialis dispositio dispositioni generali
legandi duobus non praeiudicet in d. l. 3. § si duobus

5' Relato prius. verit. obs-
tat difficilis et obscurus tex. in l. 10. vers. sed et si
duobus ff. de rebus dubiis ubi legatum proponitur
relictum duobus Sempronijs, et postea uni adem-
ptum, et scribit Ulpianus quod si non appareat de
quo censerit testator ademptionem in utroque va-
lere quod ex diametro pugnat cum l. 3. § si duobus
ff. de adimendis legatis. Deinde alia nova surgit
hac consideratione contra regulam Papinianum in
surgit non illa causa ut per spetialem dispositio-
nem derogetur generali non tamen generalem
abrogari non derogare solum est detrahere non
autem in totum abrogare ut supra causa et tamen
Ulpianus in l. 10. vers. sed et si duobus ff. de rebus du-

biis

dubijs scribit illā ademptionē spetiale non detrahe
re legato duobus sempronijs facto sed in totū abro
gare, et ademptionē in utrumque valere, igitur icon
currere generis, et spetiei non detrahitur generi sed
in totū abrogatur, et multum augetur difficultas nā
in l. 3. §. si duobus ff. de adimendis legatis ex conve
tri corruat ademptū legatū quia non aparet cui pro
ponatur ademptū, et hoc ideo quia cum Titio adi
mat testator, et duo sint Titij quibus legauerat
non aparet cui adimat, sed in l. 10. vers. sed et si
duobus pariter non aparet de quo cencerit testa
tor in ademptione, quia etiā duobus sempronijs le
gauerat, & perperā ibi cauetur ademptionem
in utrumque valere nā ubi eadē ratio et idē
ius esse debet vulgare l. illud ff. ad legē aquiliā.

92 Omissis traditis ab Accur
tio et antiquioribus interpretibus in dictis iuribus
omissa quoque interpretatione Donelli lib. 8. com. cap.
14., et in d. l. 10. ff. de rebus dubijs existimantes
verba illa dicti vers. sed et si duobus, ibi: ademptio
nē autē in utrumque valere. ipsa si inducere
legatū inutile per ademptionē incertā substine
ri ex utriusque legatarij persona, quos interpretatio
convincit. A. Fornelio lib. 3. rerū cotidianarum
cap. 26. reiecta etiā sententia Antonij Fab. lib.
20. coniecturarū cap. 4. aserentes verba d. vers.
sed et si duobus Triboniani potius quā Vlpiani
esse ne idē Vlpianus sibi ipsi contrarius sit in d. l.
3. §. si duobus dicendū ē cū Doctissimo Cujatio
l. 6. q. Pauli in l. si duo ff. de testamentaria tutela.
et late in l. 37. ff. de legatis 1. in recitationibus solemnis
discrimen constituendū esse in dictis iuribus. nā in l. 3.
§. si duobus legatū fuit relictū duobus Titijs separa
tim; scilicet diuersa oratione et non obscure neque
otiose cauetur in d. l. 3. §. si duobus. in d. l. vero 10. con
iunctim una oratione, et hac ratione in primo casu
propter certitudinē nulla ē ademptio, et substinetur
legatū duobus Titijs separatim relictū; et contrario

2do

qdo. coniunctim duobus. sem proxime legatū ē, et uni ademptū nō nulli debetur legatū, et utrique censet ademptū qt. quos testator coniunxit in dando eos dē etiā videtur in adimendo coniunxisse; quae coniunctura cesat separatim dato legato duobus Titijs argu. tex. in d. l. 3. §. si Titio ff. de adimendis legatis arbitrio eadē res pure, et sub conditione legata ē qd. nisi coniuncti fieri nequid; nam si separatim leget. novissima scriptura spectanda ē quae primā corrigit l. nā ad ea ff. de conditionibus et demonstrationibus. Deinde ita testator ademit, qd. Titio legavi sub conditione, heres ne dato; quo casu ei legatū nec pure nec sub conditione debetur. qt. haec ademptio omnē illa legandi tolit causā ita Cuiatius ubi sup.

53 Nec cū superioribus pugnat tex. in l. 8. §. si inter ff. de legatis 2. ubi si inter duos dubitet. de eodē legato cui potius dari oporteat ut puta si Titio relictū sit et duo eiusdem nominis amici testatoris legatū petant, et heres paratus sit solvere, deinde ambo legatarij parati sint defendere heredē eligere debet heres cui dicat ut ab eo defendatur nā in hac l. non cavet. utrique vel alterutri deberi legatū sed qd. si heres paratus sit solvere, et vicissim uterque eorū dicat se esse paratū heredē defendere adversus aliū eique cavere de indemnitate tunc in arbitrio ē heredis, solvere cui uelit ut ab eo defendatur, et ei nomine caveatur non igit. docet K. legatū duobus Titijs aut uni deberi sed qd. solutio legati ē posita in arbitrio heredis paratis solvere legatū utrique duobus Titijs supposita cautione indemnitatis heredis, ita Cuiatius ubi sup.

54 Superest ut diluantur supra relatae rationes dubitandi. Respondetur primo qd. per meus generali dispositione derogare sit detrahere solū parte generis non autem in totū immutare ut satis superioribus habetur. Tamen qdo testator coniunctim duobus legat, et uni

adimit, et non constat de quo, et coniecturatur mente testatoris infert. utrique ademptum legatum quia quos in dando coniunxit videtur in adimendo coniunxisse supposita incertitudine legatarij ubi supp. et sic licet voluntas sit adimendi uni cum non constet de quo utrique censetur testatorem ademisse quia impossibile est et regulis iuris ut uni ex coniunctis legatarijs adimatur quin omnibus censeatur ademptum argo. tex. in l. cum ex pluribus ff. de manumissis testamento l. si quis pluribus ff. de rebus dubijs, et indubitati iuris est speciem generi detrahere derogare vel non petendum esse ex disponentis voluntate argo. tex. in l. 12. §. si quis fundum ff. de fundo instructo cum supp. traditis, et in praesenti apparet voluisse testatorem adimendo uni Titio duobus adimere quia aliter non potest verificari ademptio propter incertitudinem, et hac ratione ex toto minuitur legatum non autem in parte.

55 Secunde rationi dubitandi respondetur quod licet in l. 10. vers. sed etsi duobus scribat Ulpianus quod in relata specie non apparebat cui ademptum esset legatum et idem sit non esse ac non apparere argo. tex. in l. duo sunt Titij ff. de testamentaria tutela tamen illud non apparet non concludit ad nullitatem ademptionis quia non est referendum ex natura coniunctorum ad voluntatem quasi non appareat voluntas adimendi sed ad individuum de quo censerit testator, et quamvis hoc incertum sit, et huius respectu incerta voluntas coniunctio in legando facit supposita incertitudine ut utrique censeretur ademptum legatum non sufficienter apparebat testatorem adimendo uni ex illis quos in dando coniunxit voluisse utrique adimere quo in specie incertus esset de personis cui adimere intendebat ex contrario in l. 3. §. si duobus ff. de adimendis legatis non ibi separatim testator legavit duobus Titijs, et postea uni ademit, et non apparendo de quo censerit

ex natura separatorū neutri convenit ademptē, qui idē ē non esse ac non apparere vulgata l. Decio ff. de testamentaria tutela, et hac ratione illa verba d. legis 3. §. si duobus. ibi: nec appareat referenda sunt ad voluntatē testatoris quę propter incertitudinē non apparebat, et ut clarior reddatur ratio d. legis 3. §. si duobus tenendū ē cū doctissimo Cuiacio in comentarijs ad §. 1. legis 37 ff. de legatis 1. testatorē ita legasse, et ademisse illi Titio rē istā lego deinde illi aufero Titio rē illā lego deinde Titio his verbis ademit, Titio ne dato quę arguerent verba d. legis 3. §. si duobus ibi: nec appareat cui ademptū esse referendā ad voluntatē incertā adimendi, et sic ad inutilē, et nullius effectus ex vulgaris regulis.

56 Sed adhuc animus non ē in tranquillo nā obstat non leviter. In l. 10. vers. sed et si duobus: ad fuisse voluntatē adimendi uni soli Sempronio, et hęc erat expressa ī pit. propterea scribit Ulpianus in d. l. 10. vers. sed et si duobus ademptionē in utroque valere quippe actus non operatur praeter intentionē agentis vulgato §. finali institutionū de ingenuis nec incertitudo poterat efficere ut utrique conveniret ademptio nā per eū cui intendebat adimere testator non debet iniquior reddi conditio illius cui legare volebat, ex vulgata regula quā non debet alteri per alterū iniqua conditio fieri.

57 Respondetur testatorē legando duobus Sempronijs coniunctim, et postea adimendo uni voluisse ut in uno verificaretur ademptio et cū hęc ita concepta impediatur propter incertitudinē, et hac forma specifica non posit verificari hinc supposita coniunctione in legando, et incertitudine in adimendo ex parte Sempronij credimus testatorē voluisse ut utrique conveniret ademptio legatū, et voluntas expressa adimendi uni superatur a voluntate adimendi cū effectu et ita non posit

et ipsere q[uo]d non constat de Sempronio cui adimebat testator nisi in duob[us] Sempronijs hinc non frustrat voluntatē testatoris sed ex coniecturata mente cre ditur utriusq[ue] ademptū legatū nec in hac specie alteri per alterū sit in ipsa conditio q[ui]a testator coniunc tim legando duob[us] Sempronijs, et uni adimendo q[uo]d non aparet de Sempronio cui adimi voluit in ademptione coniungere quos in datione coniunxit Ceulatius ubi sup. ut cū effectu verificet[ur] ademptio quae alit[er] erat inutilis d. l. 3. si duob[us], et q[ui]a haec voluntas expressa adimendi uni suffecerat, ea data adimendi cū effectu potest probari p[er] arg. tex. in hac re celebris in l. si hij qui duos 23 ff. de liberatione legata ubi docemur q[uo]d etiā si tant[um] sit voluntas legandi liberationē capaci si confe rantur duo rei promittendi, et socij sint q[uo]d libera to illo qui capere poterat per acceptilationē concurr. et incapax liberatus q[ui]a illa ē natura sociorū, et coniunctorū ut uno liberato concurr. et alius ne cessaria consequentia liberatus non obstante q[uo]d tes tator ~~o~~ intenderit unū liberare q[ui]a alit[er] non po tesse contingere liberatio. nihil mirū igit[ur] q[uo]d illa vo luntas expressa adimendi uni sufferet ut ita adimendi cū effectu, et q[uo]d expresse uni ~~erat~~ erat ademptū in effectu duobus proponat[ur] ablatum q[ui]a alit[er] non poterat contingere ~~ademp~~ illa expre ssa ademptio uni facta d. l. 3. §. si duob[us]. nec obstat q[uo]d relata lex si hij qui duos ff. de liberatione legata procedit in coniunctis ex legis dispositio ne cui testator derogare non potest ex vulgata l. nemo ff. de legatis 1. cū similib[us]. nā etiā in con iunctione ex hominis dispositione regula procedit argo. tex. in d. l. 3. §. si tit[ul]o ff. de adimend[is] legatis ibi: ex nulla datione debet.

78 Obstat adhuc ... ... cio non aparebat de Sempronio cui adimere volebat testator sed sicuti in dubio parit[er] in adimendo ademptio non sustinet[ur] d. l. 3. §. si duobus ...

in civili [illegible] Ulpianus in d. l. 10. vers. sed et si
duobus [illegible] ademptionem in utrumque va-
lere, et [illegible] infringi? Deinde difficile [illegible] pro-
ponere ademptionem in utrumque valere et [illegible]
[illegible] infringi [illegible] ipse [illegible] illa [illegible]
[illegible] non [illegible] et [illegible]
augere [illegible] generalis [illegible]
[illegible] pro non scriptis habentur d. l.
[illegible] pro non scriptis erit [illegible] nulla e-
[illegible] debet habere ademptio illa in d.
l. 10. vers. sed et si duobus.

59 [illegible] sed natura
coniunctionis [illegible] testatorem voluisse [illegible]
[illegible] duobus [illegible] d. l. 10. vers. sed et si
duobus. [illegible]
[illegible] testator [illegible]
et hac ratione licet impediatur [illegible] sustinet
ademptio non absolute sed collata in eum
quo non esset [illegible]
[illegible] ademptio [illegible]
[illegible] valere referenda [illegible] ad [illegible] non [illegible]
[illegible] incertum [illegible] sed [illegible]
tionem [illegible] cautionibus legatariorum
et electione heredis ad certitudinem reducitur
argu. tex. in l. 8. § si inter duos ff. de legat. 2.
ubi si [illegible] inter legatarios [illegible] 60
[illegible] omnes [illegible]
ris, et vicissim [illegible] caveant, de indeterminate he-
redis in arbitrio illius [illegible] legatum [illegible]
[illegible] in hac specie [illegible] cautionibus here-
dis electione ad certitudinem reducit. [illegible] l.
8. § si inter duos [illegible] in commentariis ad l.
51. ff. de legat. 1. [illegible]
[illegible] responsum Ulpiani in d. l. 10. vers. sed et si duo-
bus [illegible] licet [illegible] incertitudinem
ademptio valet [illegible] duobus [illegible]
determinatis [illegible]
[illegible] heredis, [illegible]

legatum propter adeptionem consequeretur super con ditione legatorum et super circumstantes adeptio valet, quo ad hunc effectum, ut ipsa iustus coram heres, consequitur ex presentatione legati vel aliis [illegible] teneberetur d. l. [illegible] § [illegible] dicitur. Unde illa adeptio sustinetur ad eludendum ipsam con ditionis [illegible] debilibus probationibus, et exceptionibus legatariorum, ne necesse sit regulare ut illud [illegible] pendente non possit contrariari [illegible] [illegible] [illegible] d. l. [illegible] § [illegible] [illegible] [illegible] legatis.

60 Hoc modo observit [illegible] ad l. 2. ff. de his quae pro non scriptis [illegible] non quolibet [illegible] objectum habetur pro non scripto, sed illa quae nullo modo potest adversitatem reducere neque probationibus neque heredis electione ut [illegible] in d. [illegible] § penultimo l. cum heres § sed [illegible] ff. de legatis 1. [illegible] [illegible] in d. l. [illegible] et [illegible] [illegible] in d. l. 10. vers. [illegible] non ita observit neque ut non possit probationibus [illegible] [illegible] heredis electionem ad [illegible] reducere [illegible] [illegible] in d. l. [illegible] § [illegible] ff. de legatis 2. et [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illa non habetur pro non scripta imo [illegible] valere respondet [illegible].

61 [illegible] [illegible] tamen [illegible] etiam in mandatis apostolicis unde delegatus in causa spirituali [illegible] commissa non potest impediri a nuntio apostolico [illegible] de latere legato cap. [illegible] de offitio legati ibi [illegible] alijs factam specialiter impedire non possunt, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pontificis [illegible] de delegato [illegible] in cap. sane 11. de offitio, et potestate iudicis delegati et delegato in cap. [illegible] de offitio legati, et [illegible] maior sit [illegible] iudice ordinario cap. 1. cap. de [illegible] cap. [illegible] [illegible] cap. sane 11. de offitio, et potestate iudicis delegati cap. [illegible] cap. volentes de offitio legati

cap. 2. eodē tit. in 6. tamen similitr casus specialiter
commissa non poterit legatus virtute generalis comi
tionis se intromittere, qr. illius cognitio per specialē
commissionē fuit subtracta, et est inea similitudo
ex personis maior innocentij quod iudice electo legato
a latere ingerente tradita a Francisco Marcus
in pensationib. impresse sub num. 31. Caballo
definitione 17. nu. 8. parte 2. et alij congestis
in collectaneis in d. cap. studuisti.

Huic prio obstat non
62 leuiter responsum Iulij Iuliani in l. si homine 29.
alias 30. ff. mandati quo loci proponitur dominū
servi sui dedisse in hoc solū ut eū intra certū tem
pus manumitteret, ex hac ratione servi manumissi
fieret patronus supposito hoc speciali mandato
de manumittendo servo procurator generale man
datū habens potest impedire, et interpellare ma
numissionē, igit. speciale mandatū non dero
gat generali imo hoc impedit speciale.

Respondet quaestionē il
63 legis si hominē ff. mandati procedere casu quo
dominus qui servū dedit in certo tempore ma
numittendū non interpellaverit sed procurator
generaliter constitutus negotijs omnibus non ha
bens speciale mandatū impediende libertatis
servi, et in hac specie dubitat an si procurator
non habens speciale mandatū impediendae
et remorandae libertatis prohibuerit ne servus
manumitteretur et non obstante prohibitione
manumittat teneatur manumissor domino ve
dentis servū illa conditione ut intra certū tem
pus manumittat actione mandati et huic ra
tioni dubitandi aū ~~[illegible]~~ distinctione respondit
Salvius Iulianus in d. l. si hominē nā cum
procuratori nulla fuit iusta causa prohibendi
et denuntiandi, et neque qui manumisit non
tenetur domino actione mandati, qa sit man
datū non contravenit imo bona fide impletū est

nec videtur dominum revocasse quod dicitur remotus pro
curator revocavit sine speciali mandato aut
procuratori fuit iusta causa denuntiandi ut
puta, quia compertum fuit servum saltem domini
interfecisse vel corrupisse vel insidias posuisse
domino stravisse, eo hoc casu quia tempore do
minus non approbare quod procurator fecit, ille
cui servum manumittendum accepit tenetur domi
no actione mandati in id quod interest, ut probat
in l. 27 §. 2. ff. mandati ita Cuiacius lib. 4. disput
tionum sub Iuliani in d. l. si hominem. unde ex con
siderata mente domini censetur illud mandatum
speciale de manumittendo servo revocasse quoad
effectum ut manumissor teneatur actione mandati si ad
libertatem perduxerit servum iusta illa intercedente
causa qua existente potest procurator generaliter
constitutus impedire, et prohibere libertatem servo
dato ut manumittat, etiam et si ad hoc non habe
ret speciale mandatum ex meo, ex hac ratione
ex magna seu gravi causa noviter orta, et cogni
ta ille qui speciale mandatum habet potest in
terpellari ab eo qui generale mandatum suscepit
ita conveniunt omnes in d. l. si hominem ff. mandati
et faciunt eleganter congesta a Panormitano in
cap. 9. de rescriptis nu. 9.

64 Et ratio huius principij
est quia mandatum ut bonae fidei debet recipe
re interpretationem ex bona fide ut mandato
etiam generali contineri intelligantur ea omnia quae
credibile sit mandatorem in mandato expressurum
fuisse si de eis cogitasset quemadmodum contrario
quamvis generale mandatum sit, tamen non
continentur illa de quibus non cogitasse creden
dum est l. mandato 60. ff. de procuratoribus l. illud
25. §. 1. ff. de minoribus iunctis traditis a Fabro in ra
tionali ibi l. si ut Cornelius §. 2. ibi nec causam ha
buisset existimandi id se invita Seia facturum
esse ff. de soluto matrimonio l. creditor 60. §. 1.

ff. mandati l. obligatione generali ff. de pignori-
bus, et ex bona fide et ut videtur dominum vel non
fuisse mandaturum ut manumitteret servum vel etiam
si mandasset revocaturum mandatum si scivisset
servum falsas rationes confecisse vel insidias vitae
domini prioris struxisse nec ex hiis inferio posse dici
revocatum fuisse mandatum a priori domina quoad
effectum ut libertas servo non competat sed tan-
tummodo fuisse revocaturum si scivisset ea quae sci-
vit procurator sequitur expressa revocatio necessa-
rio desideratur ut manumissio impediatur l. 3. ff.
de servis exportandis l. 3. § si tibi [illegible] l. si pecu-
niam § [illegible] si servum ff. de condictione causa data cau-
sa non secuta poterit tamen dici revocatum man-
datum quoad effectum ut manumissor si ad liberta-
tem perduxerit servum teneatur mandati actione
ad praestandum quanti interesset prioris domini servum
manumissum non fuisse quae iura obstare videntur
et contemplationes ut ne [illegible] tradi [illegible]
in rationali et dictam legem si hominem.

Ex hiis deducuntur doctores
69 sicut Ioannes Andreas, et Barbatia in d. cap. studui-
sti de officio legati [illegible] dispositionem [illegible]
[illegible] 14. [illegible] [illegible] temperandis in
praefatione nec 24. textum in d. cap. studuisti li-
mitari ex magna et gravi causa ut puta scan-
dali vel similis [illegible] existente delegatus posse
sit a legato impediri [illegible] non est [illegible]
[illegible] accipienda ita ut supposito scandalo aut
alia simili causa possit legatus causam delegati
advocare et cognitionem suscipere ut [illegible] ex
[illegible] sed dumtaxat possit legatum in simile
[illegible] delegatum interpellare ut cognitionem de-
ferat [illegible] ad pontificis consultationem [illegible]
ex magnam causam fieri [illegible] in [illegible]
ne [illegible] [illegible] [illegible] solum
[illegible] ista impediendo causa [illegible]
[illegible] ignotae dantae domino [illegible]

generali mandatū prohibere respiciendo generale mandatū de manumittendo servo ne manumittat nec absolute aufert specialiter potestatem manumittendi sed differt usque ad domini consultationem ut notatur tenet Surdus in cap. 1. h. t. nu. 27. et non obscure colligitur ex d. l. si hominem iunctis traditis alciatus ubi sup.

66 Procedendo ad primam partem capituli notandum est quod quamvis generali lege constitutioni, et rescripto continentur, res tractata sit specialiter etiam si in eo non fiat mentio de generali ut satis sup. dicitur regula haec generalem non verificari in constitutionibus legibus rescriptis et aliis dispositionibus habentibus clausulam revocatoriam ad futuras dispositiones ut in interpretationem capituli cum ordinem h. t. supra dictum est et communiter tenent omnes quibus lucem donat textus in cap. ex parte de capellis monachorum prout est allegatum in decisione, et interpretatione quam oportet in concilio Lateranensi cautum fuisse ne singuli Monachi in opidis aut prioratibus commorentur ut refert in cap. q. de statu monachorum quo praemisso habetur in d. cap. ex parte quod si monachi aliqui a sede apostolica impetraverint ut in singulis prioratibus seu villis commorari possint impetrationem nullam esse nisi de constitutione consilij Lateranensis fiat in concessione mentio, et ratio est quia consiliaris constitutio clausulam revocatoriam habere videtur respectu concessionum postea futurarum ergo textus in cap. nonnulli cap. cum ordinem h. t. iuncta interpretatione supra relata nec sufficit ad derogationem dispositionis consiliaris clausula illa non obstante quacumque constitutione secundum aliquorum sententiam sed requirit specialis derogatio arguento textus in cap. eam te de aetate, et qualitate et in cap. 1. de excessibus praelatorum in 6. argumento textus in l. 22. ff. delegatis 3. Padilla in l. eas nu. 6. ...

c. de transactionibus et congesti a Valbo in
ad tex. in cap. de iudicijs in summario nu. 3 con-
trariae tamen sententiae non e improbabilis ut
refert ipse Balbo in nu. sequenti.

67 Quaeri potest quare
hodie in curia romana in coadiutorijs, et alijs
gratijs et constitutionibus factis contra con-
cilij tridentini decreta non apponitur derogatio
ne que spetialis ne que generalis dicti concilij
Garcia de beneficijs 1. tomo 4. parte cap. 9. nu. 34.
asserit hoc evenire ex decreto eiusdem concilij
tridentini sessione 25. de reformatione ubi omnia
remittuntur arbitrio, et dispositioni romani pon-
tificis, et sic in his gratijs praesupponitur facultas
in concilio concessa quod aliquid contra concilium
disponat sed cum haec protestatio pariter facta in
d. cap. 25. pariter in omnibus alijs concilijs compre-
ciatur. dicendum e cum Balbo ubi sup. stilum curiae
romanae de non faciendo mentione concilij triden-
tini in coadiutorijs et alijs gratijs deducendum
esse ex constitutione pij quinti quae cavetur quod quo-
ties gratia Pontificis manu pontificis fuerit sig-
nata ut fit in omnibus gratijs beneficialibus
non sit necessaria tridentini derogatio ut ita
a Cardinalibus desiderium tradit Garcia relatus a Bal-
bo ubi sup. nu. 6.

68 Unde vulgare est in roma
quod non censetur derogatum decreto concilij
generalis nisi de illo expressa mentio fiat fallit
in apostolicis constitutionibus manu propria Papae
signatis in quibus non e opus spetiali vel generali
derogatione prout declaravit Pius 5. motu pro-
prio qui incipit cum plerumque edito anno ~~[illegible]~~
1567. 23. decembris ita notat. Franciscus
Sanmaclius de electione canonica tractatu 1. con-
troversia 11. questione 4. nu. 11. dicens 34. in cap. 34.
propt. de electione in 6. continet dispositionem concilia-
rem concilij lateranensis celebrati sub Innocentio 3.

teste Sanuelio ubi proxime non possunt prelati
regulares prout communicationis privilegij Sixti
quarti concessi capitulis generalibus ordinis sancti
Hieronimi et possunt supplere defectus aliquos
in electione commissos contra tex. in d. cap. 41. prop
ter de electione in 6. et tradit Rodriguez regu
larium tomo 2. q. 42. articulo 1. ergo ipsos supple
re virtute communicationis privilegiorum quoniam
per nullum ~~decretum~~ privilegium conceditur derogatum
decretis consilij generalis nisi exprimitur per ali
quam saltem generalem clausulam Gomez Suarez
lib. 8. de legibus cap. 19. num. [illegible] et alij relati a Sa
nuelio de electione lib. [illegible] tractatu 11. num. 3.

69 [illegible] particularis capitis con
tinet questionem de concursu rescripti generalis cum
generali, et specialis cum speciali in hac re breve
erit constituendum est 1. quod quando duo rescripta gene
ralia concurrunt, et in uno non fit mentio deal
tero unum alteri non prevalet sed si in eo sit spe
[illegible] ex personarum specificatio tunc naturam spe
ciei sortitur et alteri derogat argo tex. in cap. pas
toralis tit. cum ibi notatis primo casu utrumque res
criptum independenti est respect. ad specificationem
sine qua nullus effectus confertur nam potest contin
gere quod ambo rescripta quoad specificationem non
concurrant imo penitus diversa sint et fere co
munis sed de hac re late in cap. sequenti potest
etiam dici cum Decio in presenti quod quando concur
runt duo generalia rescripta primum preva
let si in 2o non est facta mentio prioris, nam liberi
operatur generis quoad contentum subiectum quod spe
ties quoad ea que sub illa continentur argo tex.
~~[illegible]~~ infra ff. de administratione tutorum l.
omnes C. de prescriptione 30 vel 40. annorum l. co
rus ff. de legatis 3. sed quotiens duo rescripta ge
neralia concurrant primum prevaleat si in 2. non est
facta mentio prioris cap. ceterum l. 2. ipse. idem
dicendum est de duobus rescriptis generalibus.

in petentis. Et constituendum est quod ubi duo rescrip-
ta specialia concurrunt, et in 2. non est facta men-
tio prioris valet primum d. cap. ceterum cap. plerum-
que cum alijs h.t. adeo ut non solum in 2. debeat
fieri mentio prioris, sed etiam sequentis ex clau-
sula notabili illius ita concepta omnes in d. cap.
ceterum cap. super literis 20 h.t. sed de hac re in cap.
sequenti et hic de concursu rescriptorum sufficiat
et de interpretatione Papiniani in l. in toto 80.
ff. de regulis iuris. De subreptione, et obreptio-
ne rescriptorum caput 8. ad interpretationem ce-
lebris Innocentij 3. responsi in cap. super lite-
ris 20. h.t.

De subreptione et obreptione rescriptorum caput octavum ad interpretationem celebris Innocentij 3. responsi in cap. super literis 20, h.t.

1 Aggredimur enucleare Innocentij oraculum in cap.
super literis 20. h.t. quod est clave in hac mate-
ria vocant abbas principatum obtinere tenet Ba-
rtius famosum commendat Felinus in d. cap. super
literis. Postquam huius oraculi sententia per-
tinet ad vitium subreptionis et obreptionis
quo vulgariter rescripta corruunt huius capitis
sententiam varij illustrarunt commentarijs præ-
ter antiquiores Menochius de arbitrarijs
casu 201 Suarez lib. 8. de legibus cap. 22. Har-
monius animadversionum lib. 1. cap. 11. Tuschus
practicarum lib. 4. litera T cum sequentibus
Franciscus singularis lib. 1. variarum tit. de rescrip-
tis resolutione 4 et 9. Antonius Fab. in suo co-
dice definitione 1. cum sequenti tit. de sacro san-
ctis ecclesijs Gutierez canonicarum quæstionum lib.
4. cap. 19. Suarez allegatione 13. num. 21. Petrus
Gregorius lib. 1 de rescriptis cap. 49. Sanchez

lib. 8. de matrimonio disputatione 16. in seq. Salas de legibus disputatione 20. nu. 14. Barbosa in collectaneis in cap. super literis subscribun nouitate Valensis Ioannis Varonae et Iironias in parentibus ad tit. de rescriptis Gonzalez de re beneficiaria lib. 13. q. 14. et lib. 2. q. 94. nu. 11. Trullenc in expositione Bullae Cruciatae lib. 1. §. 4. dubio 1. nu. 9. Sangerius rector damnatus de exceptionibus cap. 17. parte 2. Ardradus de literis principum praeludio 9. nu. 49 et praeludio 12. nu. 11. et 21. et de rigore Leonelus integro tractatu de surreptione, et obreptione rescriptorum. Ex horum doctorum commentariis selectiora et utiliora proponemus inhaerendo Senecae epistolae 84. qui ut [illegible] apibus [illegible] singulis [illegible] responsis partes [illegible] proponere operae pretium duxit.

Ex hoc textu [illegible] ita se habet: super literis quae ab aliquibus ex malitia a nonnullis ex ignorantia tacita veritate vel suggesta falsitate impetrantur a nobis. Antequam ad proponendam quaestionem quae ex his verbis ex communi interpretum dictamine proponitur. pro praedicamento notandum est 1. ex illis verbis super literis rescripta literas appellari improprientis cap. 7. et passim tit. cap. 2. de officio, et potestate iudicis delegati cap. 2. de dolo, et contumacia l. 2. C. de mandatis principum Rebuffus ad constitutiones galliae 2. tomo tit. de rescriptis interpretatione nu. 5. et 21. [illegible] ad rubricam 2. illis verbis ab aliquibus ex malitia a nonnullis ex ignorantia tenendum est non esse idem ius in his speciebus quid vero intersit ex dicendis postea apparebit. 3. advertendum est illis verbis tacita veritate vel suggesta falsitate duo vitia demonstrari quae frequenter obiici solent rescriptis scilicet vitium obreptionis, et subreptionis, ipsae voces licet quoad effectum invalidandi rescriptum promiscuam

et vulgi consuetudinariam significationem indicarat, et fere omnes in presenti tenent obreptio tamen committi, si impetrans rescriptum taceat vel occultat veritatem Principi, quae si expressa esset principem in aliam duceret sententiam argum. tex. in l. si quis obrepserit ff. ad legem corneliam de falsis l. sed et si 10. § potronus ff. de in ius vocando l. si fide iussor 29. § sicum ff. mandati l. libertus 49. ff. de bonis libertorum l. 2. C. si nuptias ex rescripto petantur, in quibus iuribus ille obrepere dicitur, qui quod verum est silet, unde predicta verba tacita veritate exponenda sunt de obreptione ex quibus potest inferri interpretatio ad tex. in cap. 3. ibi tit. ibi non facta veritate tacita impetrate cap. postulasti tit. ibi veritate tacita impetratis cap. 8. cap. 17. cap. 30. tit. cum duobus sequentibus hinc cum aliquid occultatur quod exprimi necesse erat obreptio committitur.

Z Subreptio est falsi suggestio, et narratio Principi exposita illius permovendi causa unde qui in impetratione rescripti mendacium suggerit per falsam narrationem exponit sic veniendi, et alliciendi Principis causa subrepere dicitur. cap. ex insinuatione tit. cap. ex litteris de transactionibus cap. susceptum tit. in 6. quod demonstrare videntur verba relati capituli super litteris ibi suggesta falsitate. Huiusmodi differentiam inter obreptionem et subreptionem multi ex interpretibus notant, ita Antonius Fab. in rationali ad l. 10. § 1. ff. de in ius vocando Budeus in posterioribus notis ad tex. in l. 29. ff. ad legem corneliam de falsis et ibi Gotofredus, Brisonius de verb. sign. verbo obrepere, et subrepere Petrus Gregorius de repertorijs lib. 1. cap. 49. et 50. Obertus ad Donellum lib. 22. com. cap. 19 litera L. et ex antiquioribus notarunt hoc discrimen Ueronius, et Butrius in presenti quos dictus et pluribus alijs placuit.

A In aliena persuasione sunt Iason et Bartolus in l. 2. C. si contra ius

Baldus in l. 2. C. si nuptiis ex rescripto petantur rebuffus ubi sup. nu. 129. Innocentius in cap. cum dilecta 22 de t. Sanchus de matrimonio lib. 8. disputatione 21 nu. 2. Gratianus in cap. finali de iudiciis Menochius de arbitrariis casu 200. nu. 10. Valens in paratitlis ad eum tit. §. 4. nu. 4. Praeterius de veriis verba accepere his auctoribus predictis discrimen inter obreptionem, et subreptionem displicet quare sententiae subscribo qr. sunt pro ea expressa iura ut constat ex tex. in l. si accede §. item si fundum ff. de negotiis gestis ubi qui mandatum non habet, et ait se habere obrepere dicit., et qui ex alienum pupillo fingit l. 1. §. 2. l. magis puto §. §. penultimo ff. de rebus eorum, et qui libertatem sibi relictam falso asserit obrepere dicitur. l. 26 §. subventum ff. de fidei comissariis libertatibus l. 3. §. puberi ff. de carbonario edicto sed qr. hec nomina promiscue usurpantur in l. 2. C. si nuptiis ex rescripto petantur. et passim in iure confunduntur. cap. cum dilecta 22. de t. cap. sinodum 23. de prebendis in 6. non sine causa practici has voces confundunt ut probat Rebuffus ubi sup. quare verba dicti capitis super literis secundum frequentiorem editionum usum tam de obreptione quam de subreptione exaudiunt. qr. ad effectum infirmandi rescriptum inter vitium obreptionis, et subreptionis nullum discrimen assignari potest sed hec nec ie nec libet nec licet immorari qr. non vocibus sed rebus intendere nostri muneris est.

Celebrem proponit questionem 5
Innocentius 3. supra relatis verbis an scilicet rescripta ex malitia vel aut ex ignorantia tacita veritate aut supressa falsita impetrata viribus careant, et ut patet ex tex. ibi: Diversos intelleximus diversa sentire apparentia tam eualle olim hic a contrarius inter varios celtores, et in hac r. varias et multum diversas ex ipsis sententias aliis asserentibus impetratores carere om

ni

omni commodo literarum cuius dictorum fuit Placen
tinus ut notant Glosa in l. praescriptionem. C. si con
tra ius Saccarela in prosenti Amurius nu. 4. Bu
trius et Veroius nu. 1.

6 Horum autorum, et Placen
tini sententia quam variis rationibus comprobare
ut notant Bartolus ubi sup. Sinus in l. 2. C. si con
tra ius util. ex quibus evidentiores, et selectiores
eligemus. Probat. 1. haec sententia tali. cap. su
per literis ibi cum mendax precator carere debe
at impetratis. cap. 46. cap. ad aures. de cap. ple
rumque. 23 ht. l. 29. ff. ad legem corneliam de fal
sis igitur qui falsas preces impetrationi adhibet quo
modo rescripti carere debet. 2o. quia in omni res
cripto haec conditio si preces veritate nitantur aut
ponitur expresse l. finali de diversis rescriptis vel
subintelligitur tacite cap. 2. ht. quo non alio modo
creditur emanatum rescriptum nec adsit. poterit pre
cator beneficio literarum uti. Fovet haec ratio quia
haec conditio ad praesens tempus refertur argum. tex.
in cap. ex conquestione de restitutione spoliatorum
cap. si eo tempore de rescriptis in 6. et quidem na
tura conditionis ad tempus praesens relatae ea est
ut si vera sit actum confirmet si falsa perimat di
cis iuribus l. 37. cum seqq. aliis sequentibus ff. de re
bus creditis l. cum in 2. 16. ff. de iniusto rupto l. con
ditio l. si ita stipulatus ff. de verb. oblig. quod vel sta
tim valet rescriptum si preces veritate nituntur vel
si non sint verae statim corruit. his accedit regula
iuris quae cavet quod conditiones debent adimple
ri in forma specifica l. qui heredi ff. de conditioni
bus, et demonstrationibus l. 1. §. opus ff. de no
vi operis nuntiatione Amaia ad legem 4. C. de iu
re fisci lib. 10. nu. 39. 3. quia nullus potest ex delic
to commodum reportare l. 14. §. 1. ff. de furtis cap. in
delectissimus de iudiciis l. 2. §. final. ff. si cuius cautio
nibus cum similibus sed qui verum tacet vel
falsum dicit animo circumveniendi dolum committit.

l. 10. §. patronus ff. de in ius vocando l. praescriptio, ne C. si contra ius vel ubi Gothofredus. [illegible] mendax precator omni comodo literarum carere debet. 4. gl. iudicis decretum irritum est si ei obreptum sit l. magis puto §. penultimo ff. de rebus eorum l. 26. §. subventum ea sequentibus ff. de fideicomissariis libertatibus. l. si praetor §. Marcellus ff. de iudiciis ubi non sustinetur sententia falsis alegationibus contra absentem obtenta igitur multo magis Principis rescriptum irritum erit si ei obreptum sit sequeretur alias quod impetrans ius sibi rescripto diceret si ei liceret uti rescripto veritate tacita aut suggesta falsitate impetrato quod nemini licet toto c. nequis in sua causa [illegible] l. extat ff. quod metus causa Osualdus ad Donelum lib. 2. com. cap. 2. pertotum his rationibus sententia placentini fulsit.

Secundum verba Innocentii ibi: aliis vero dissentientibus quod licet si forma carere debeat literis nostris expressa nihilominus iuxta rigorem iuris sit a delegato iudice in negotio procedendum. His verbis Ioannis Asonis in l. 1. C. si contra ius [illegible] nu. 4. et aliorum sententiam proponit. opinantium posse iudicem licet non iuxta formam in rescripto expressam secundum iuris rigorem, et negotii comissi veritatem procedere quod in vere videtur. verba capitis super literis ibi: et sit forma [illegible] huius opinionis fuit etiam Cuiacius in paratitlis ad tit. c. si contra ius quod [illegible] sententia supra dicta erat contraria quod placentinus asserebat rescriptum prorsus inutile esse ac proinde iudicem in eo datum procedere non posse Ioannes Ason vero illi asserebant rescriptum quoad dationem iudicis non esse inutile et sic posse iudicem procedere licet non iuxta preces obreptitias, et mendaces secundum veritatem comissi negotii haec sententia expresse probari videtur. [illegible] in l. 1. C. si contra ius [illegible] ubi Imperatores Diocletianus

nes, et maxime minimus respondent quod quo
cognito deleto, e rescripto imperatorem in
ubi si ex gestis que dum in rescripto mutantur
posse iudicem ille ibi datum iudicare ipsum rescrip-
tum non est prorsus invalide. Dicunt probatur. Ag-
nostra ex tex. in l. 2. C. eodem ubi reperitur eventum
quod praescriptionem mendatiorum opposita sicut in
in variis narratione mendatium reperiatur sicut et
tegendi fraudem datum iudicem posse de causa cogno-
scere, et sententiam ferre ipsum et informare
rescripta propter mendatium sub replicatione redditum
non tamen prorsus rescriptum corruit. Probo
nota 3. hoc opinamentum ex tex. et in l. et si non
cognitio 4. C. eodem ubi a Constantino imperatore
statuit quod si non cognitio sed executio man-
detur de veritate ~~precum~~ precum inquiri oportere
et quod si fraus intervenerit ille omni negotiorum
dicere cognoscere valere (?) non omnino est frau
de impetrantis reddit invalide rescriptum. Et sine
cum legibus et peritorum doctorum et quod magis est
legum dissonantiam et iam apparent iura que contrariis.
parti faciunt hoc desiderium ut componere Innocen-
tius 3. in sequenti versu. sententiam suam proponit.

8 Innocentius 3. sententia
tertium ita exprimit. nos igitur inter eos qui per frau-
dem, et malitiam et illos qui per simplicitatem litteras
nostras a nobis impetrarunt huiusmodi credimus
distinctionem adhibendam. Et utrasque res componit.
Et desiderat discrimen constituit inter eos qui per
ignorantiam et eos qui per malitiam rescripta
impetrarunt quod discrimen sequens est in iure ad
hoc ut severius vel levius delicta puniantur.
cap. 1. de homicidio voluntario cap. Deus fere to-
illo tit. l. qui actionem l. item mela l. 30. § in hac
actione ff. ad legem aquiliam l. verum ff. de furtis
l. perspiciendum § 2. ff. de poenis unde vulgare
actiones volantes, et propositum distinguunt male-
ficia l. qui iniuriam 53. ff. de furtis. Sic componen-

In

dictū l. 90. §. 1. ff. eodē notat Seneca de beneficijs
lib. 26. cap. 8. Aristoteles lib. 5. ethicorū cap. 8. mul-
ta de hac re se conferunt Felinus et Decius
in cap. a nobis 2 de sententia excomunicationis
Sola=tarno de contrahenda emptione lib. 2 cap. 16 A
mariolibus observationū cap. 2. nu. 6.
Sequitur modo videre in quo 9
tota mentis nostrae intentio demonstrat. ibi ut hi qui prio-
ri modo falsitatē exprimunt, vel subprimentis que
preceritatis penā ~~exprimunt~~ nullū ex literis como-
dum consequantur. Primo modo idē qui per fraudē
et qualitatē ex quibus infert approbatio sententiae
Placentini ex sententia iuris principium scilicet rescrip-
tū per dolū vel fraudē impetratū tacita veritate
vel suggesta falsitate nullū comodum precatori af-
fert sunt huius placiti tex. in cap. 8. cap. sedes 15.
cap. cū adeo 17 cap. constitutus 19. cap. cū dilecta 22
cap. postulasti 27. cap. ad audientiā 31. cap. in nos-
tra 32. cap. ex insinuatione 37. cap. si proponente 42.
tit. cap. 2. de filijs presbiterorū cap. eā te de etate
et qualitate cap. penultimo de ofitio vicarij cap.
super 5. de cohabitatione clericorū l. si quis 29. ff.
ad leg. corneliā de falsis l. ex ea C. si contra ius
Paulus lib. 1. sententiarū tit. 22. his conueniunt
tex. in l. 1. ff. de dolo l. iuris gentiū § ait pretor
et § si fraudandi ff. de pactis l. 5 ff. de in integrū
restitutione l. si remunerandi §. rectissime ff. man-
dati l. 2 in princ. ff. de doli mali, et metus exceptio-
ne l. 10 § patronū ff. de in ius vocando l. 49 ff. de
bonis libertorū l. 3. § pubeii ff. de carboniano edic-
to l. mulier pactos §. penultimo ff. de rebus eorū l. 26
§. subueniri ff. de fideicomissarijs liber-
tatibus l. si pretor §. Marcellus ff. de iudicijs et ratio
huius principij quā hic adfert Pontifex. ē quod in uti-
litas rescripti fiat in odiū, et penā doli seu men-
dacij quo visus ē precator confert Divus Augustinus
in Ioanne ibi: iuris esse forensis ut in precibus men-
titus ē illi non prosit quod impetravit id quod in-

penā mendacij ita refert Diuū Augustinū Cuiatius in paratilbus C. si contra ius uel util. et de hac prima parte respondi agendū ē impetranti postea de 2ª. ubi alia pars distinctionis cauetur.

10 Hijs ita prelibatis ne assertio premitenda sunt aliqua ad clariorem mens innoten-tij reddatur. et cū principiū sit qd. rescriptū per dolū, et fraudē tacita veritate aut sugesta falsitate impetratū sit nullū aduertendū ē dolū aut esse bonū aut malū ita conuenit omnis tit. de dolo, et contumacia extra, et tit. ff. de dolo malo ita Ulpianus in l. 1. ff. de dolo ē enim dolus bonus qui solertia, et industria appellatur qui tendit ad fraudē et artes malas impediendas l. 1. §. 3. ff. de dolo nā enim vis oposita iuste arcetur l. 3 ff. de iustitia et iure late Osualdus ad Donelū lib. 17. com. cap. 2. post. Tuti ita fraus ē concessa repellere fraudē l. qd. ait §. 3. ff. de libero homine exhibendo Tiraquelus de retractu ne nu. 70. interpretatione cū sequentibus; dolus igit. bonus iure inpermissus non ē cap. dominus 23 q. 2. l. 26. ff. de captiuis, et postliminio reuersis multa de hac re conferunt Couarrubias lib. 2. variarū cap. 2. nu. 1. Rebuffus in l. unica notabili 9. C. de sententia passis etca. Petrus Gregorius lib. 1. sintagmatū cap. 13. nu. 2. Salicetus ad legē 9. ff. soluto matrimonio nu. 8. Osualdus ad Donelū lib. 15. com. cap. 40. litera C. est, et alius dolus re ipsa contingens absq. fraudulenta machinatione, et citra simulationē quē negotiatū vocat Osualdus ubi sup. de quo intelligendi sunt tex. in l. 16. §. penultimo ff. de minoribus l. 22. §. ult. ff. locati nouela 97. cap. 1. Cuiatius ad d. l. 16. petrus Fab. in l. 206. ff. de regulis iuris Castillo controuersiarū lib. 8. nu. 14. in quo tamen iste dolus conueniat cū dolo bono videndus Osualdus ubi sup. litera L.

11 Dolus malus relictis iuribus pluribus quæ cumulare solent Ricardus ad l. 23. ff. de regulis iuris Petrus Gregorius lib. 21.

pintus matu. capp. 13. et alij relati ab Ascualdo vbi sup.
Dolus ex sententia Labeonis e omnis calliditas
falacia maginatio ad circuueniendu fallendu
decipiendu ve alterum adhibita l. 1. §. dolu. in prin.
ff. de dolo malo, hanc diffinitione sequunt. communiter om-
nes ut referunt Medices de differentijs g. parte cap. 3.
Alciatus in l. aliud e fraus ff. de verb. sig. habet
ipse dolus calliditate aliis consistentem in mentis magi-
natione, et consistit hec calliditas in taciturnitate
rei quae necessario erat exprimenda l. 1. §. 1. ff. de
actionibus empti cu similibus aliquando vero est
dolus prompta animi destinatione, et delinquendi
proposito l. 2. §. 8. ff. de vi bonoru raptoru l. 7. ff.
ad l. Corneliam de sicarijs notandu e etiam breuiter
fraudis nomen generalius esse, et latius patere
quam doli significat enim fraus omne delictu factu
q. culpabile ut communiter notant omnes in l. aliud
e fraus ff. de verb. sig. Ouualdus vbi sup. licet al.
et licet aliquid, et fraudem doli speciem constituant
per legem 10. §. 10. ff. de pactis tamen a dolo distinc-
guit fraus qua ad effectu deducta damnu illa-
tu respicit l. 10. §. 1. ff. quae in fraude creditoru, do-
lus vero in solo animo fraudandi consistit licet nec
~~sub~~ euentu fraudis siue consilio neque consilia
si fraude regulariter coherceat. l. 10 §. 1. et pasim
ff. quae in fraude creditoru l. 4. §. 29. ff. de fideico-
missarijs libertatibus. 12

Notandu e deinde q. in va-
rijs locis varijs penis soleant mendaces coherceri con-
stat ex l. 27. l. vl. ff. de rei vindicatione l. qui se
litit ff. de petitione hereditatis l. 23. §. hec actio ff. ad
l. aquiliam l. de etate 11. §. cu esset ff. de interroga-
tionibus in iure faciendis l. 4. vers. interdu ff. q.
cu eo l. 22. ff. de re iudicata l. consultum
6. 8. ff. ad l. falcidiam cu illis alijs explicat Cas-
tillo lib. 8. controuersiaru Capnolus in l. nemo
ex his ff. de regulis iuris Gratianus disceptationum fo-
rensium tomo 2. cap. 109 — felinus in cap. canoni

de constitutionibus. et communiter scribentes in authenti-
ca contra qui propria C. de non numerata pecunia
et in praesenti merito praedatori mendaci, et doloso
poena imponitur amissionis beneficii impetrati ut prae-
cipue puniatur in quo delictum committit quod fre-
quenter evenit cap. 2. de rebus ecclesiae alienandis
vel non cap. nullus de foro competenti cap. 13. de
temporibus ordinationum l. 3. C. de servis fugitivis no-
vella 17 et 14. l. 1. C. de oblatione de raptu virginum
et pluribus vulgaribus omnibus his convenientia pul-
cra tiera in cap. ad audientiam de sententia excom-
municationis novella leonis 92 novella Iustiniani
142. cap. 1. facit quoque constitutio leonis, et con-
stantini cuius meminit Armenopolus lib. 1. tit. 7. re-
latus a Osualdo ad Donellum lib. 4. cap. 17. litera R.
et praeter Cuiacium lib. 7. observationum cap. 13. plura
de hac re observant Fornerius lib. 3. selectarum cap.
28. Petrus Fab. lib. 3. semestrium cardinalis oyo
in cap. 24. levitici, et novissime Suarez in apparatu
ad l. aquiliam num. 8.
Ex mente Pontificis aequipa-
13 rantur qui tacita veritate impetrant rescripta, et qui im-
petrationi falsitatem adiciunt Gutierrez canonicarum quaestio-
num lib. 2 cap. 19. num. 28. Menochius de arbitrariis 201. num. 27. Bar-
bosa ubi in cap. super literis hoc. num. 12 quod etiam cautum est in
cap. 1. de crimine falsi cap. quis quis 11. q. 3. l. 2. C. si contra ius ita Felinus in cap. 1. de rescriptis
sed non leviter videtur obstare quod non aeque delinquit qui Ananias in praesenti.
verum celat, et qui falsum exprimit cap. ne quis 14 cap.
ne quaerite 22. 22. q. 2. ubi proditum est quod etiam et si
semper malum sit mentiri celare ~~aut~~ tamen veri-
tatem aliquando licet. huius rei exemplum est rei autem
nam et testes non legitime interrogati veritatem
tacere possunt, aut cavillationibus interrogationem sup-
terfugere mendacium tamen numquam dicere pos-
sunt cap. si quis cum similibus 22. q. 2. Divus Tho-
mas 2a secundae q. 69. articulo 1. Caietanus q. 69.
articulo 7. Bernardus Dias in practica cap. 118.
Antonius Gomez lib. 3. variarum cap. 12. num. 15. Idus

de tegendo secreto q. 2. membro 2. Nauarrus de res-
titutione lib. 2. cap. 4. Diana in summa verbo men-
datium, et verbo reus quibus addo leonelum de in-
ceptione scriptorum q. 1. articulo 9. § mitius
puniendi sunt qui impressibus veritatem celant
et grauius qui falsum exprimunt aeger. Di-
ficultas q. ex parte ius dimanat vulgatam l. si
ex plagis §. tractio ff. ad l. aquiliam l. ut responsum
c. de transactionibus ubi cum factum tacendi veritatem
et exprimendi falsitatem inter se differant non de-
bet in proposito casu idem ius dari ita ratiocinatur
leonelus q. 1. articulo 2.

Pro conciliatione huius du-
bij sciendum est quod mendacium ex se semper est illi-
citum quia est falsa vocis significatio cum voluntate
fallendi ut ex Diuo Augustino docet Gratianus
in cap. beatus §. ille q. 22. q. 2. ita Diuus Thomas
2a. secunde q. 100. articulo 1., ex hac ratione
perpetuo prohibitum est mendacium tacere veritatem
tacere nullam vocis dolosam significationem habet
sed tantum taciturnitatem, et dissimulationem
unde expressio falsi, et veri taciturnitas maxi-
me separantur. quia mendacia nunquam permi-
tuntur. cap. 8. cap. 19. cum sequenti 22. q. 2. Diuus
Thomas ubi sup. attamen causa celari potest veri-
tas cap. quaerit. cap. nequis 22. q. 2. quare
si persona priuata vel publica praeter omisso iuris
ordine aliquid a me quaerat sine vitio verita-
tem celare possunt alias cauilatione uti non
licet extraditis a Nauarro lib. 2. de restitutio-
ne cap. 4. nu. 136. caeterum cum dissimulatio
fit nocendi animo prorsus impermittitur sic in-
telligendi textus in l. 2. C. si contra ius l. 22. ff ad
legem corneliam de falsis cap. 1. de crimine falsi
cap. quis quis 11. q. 3., et ad hanc speciem per-
tinet taciturnitas dolosa quam impressibus res-
criptorum committit. hoc enim quia principes cir-
cumueniendi causa peragitur. seuerius puni-

puniri debet argo. tex. in l. falsa 16. § perso-
na ff. de penis cum vulgatis, et sic ē intelligendus
Innocentius in presenti ut observant Gonzalez
de subreptione rescriptorum q. 1. articulo 9. nota
tamen qd. hic taciturnitas veri ratione doli
punitur, in quo veritatis silentium, et falsi expres-
sio conveniunt, quo fit ut predicta facta ratio-
ne doli non sint distincta, et per consequens qd. idē
ius in utroque casu dict. ex quibus patet solutio
ad ultimam considerationem.

17 Relatam primā adeo ve-
rum ē ut nullomodo rescriptum per dolum impetratum
utile sit etiā si Princeps alias esset illud concessu-
rus si causa Principi alegata sit finalis sive impul-
siva qd. non obscure constat in presenti nā postq.
quam Innocentius 3. inter dolosā, et simplicē impe-
trationē rescripti tacita veritate aut suggesta fal-
sitate obtenti discrimen assignat proponit pre-
catorē primo casu penitus carere impetratis
huius enim dictionis penitus, ~~dictionis penitus~~ natura
illa ē ut omnes casus excludat argo. tex. in
cap. sedes lit. Tuscus practicarum litera D. conclusio-
ne 325. Barbosa de clausulis cap. 112. deinde qa.
Innocentius precipue punit dolum impetrantis
ne alias dolus mendaci precatori prosit igit.
rescriptum per dolum impetratum etiā si expressa cau-
sa illud concessurus esset Pontifex ē inutille
qa. dolus inspicit. solum nec ultra de consequen-
tiis animo querendum ē ut ex d. cap. super literis
patet et convenit tex. in cap. si proponente 42. lit.
ubi cavetur qd. si ille qui in competens beneficium
habet aliud a Pontifice impetrat asserens tacet
se nullum beneficium habere huiusmodi rescriptum
sit nullum etiā si Pontifex in competentis beneficiis
scientiam haberet nihilominus rescriptum concede-
ret argo. tex. in cap. postulasti 27. lit. cap.
cum viceamur de prebendis in 6. comprobatur
ut relatam primā ex tex. in l et si legis laus c.

si contra ius vbi rescripta legibus contrarium penitus inutile e simendatio obtinenti etiam et si scierit Princeps consideret igitur indistincte rescripta per dolum impetrata sunt inutilia cum non inspectionem consideretis vero voluntatis sed impetratus dolus facit etiam quod in hoc casu non debet locus distinctioni quam assignat Ponti in rescriptis impetratis per ignorantiam vel simplicitate ut explicat glosa impressa in cap. si proponente ut in cap. significante de ofitio, et potestate iudicis delegati Abbas in d. cap. super literis nu. 40. Bartolus in l. 2. C. si contra ius vbi hanc sententiam communem vocat Iason Barbosa in collectaneis ad hunc tex. nu. 4. leonelus de surreptione rescriptorum q. 14. articulo 3. 16

His obstare videtur tex. in l. eleganter 7 in prin. ff. de dolo malo l. Iulianus 13. ff. de actionibus empti l. si quis cum aliter ff. de verb. obli. l. in causa §. item ff. de minoribus l. Donum 57. ff. de contrahenda emptione quibus iuribus proditum est illum solum dolum vitiare contractum qui causam contractui praestiterit igitur rescriptum dolo impetratum solum infirmatur quatenus dolus rescripto causam dedit et non illud quod alias Princeps concessurus esset. Rationi dubitandi facilitur obviatur dicendo quod dolus non aliter actum vitiat quam si contrahendi causa fuerit non vero quando alias venditor aut emptor contracturus in ipsa conventione dolose decipit. ut in d. l. eleganter doctores observant, et explicant Oberldus ad Donelum lib. 12. com. cap. 7. litera D. Antonius Fab. in l. in causa 16. §. 1. ff. de minoribus omnino videndus pro conciliatione d. legis 16. cum l. 9. C. de rescindenda venditione quibus addo Sangerium de exceptionibus parte 3. cap. 12. nu. 11. Amaie, et ibi laudatos in l. 2. C. de iure fisci lib. 10. nu. 46. sed. 17

Sed in hac specie dolus ~~ob~~

ultra progredit. irritando scilicet rescriptum quod alias
Princeps conscientius erat non praeiussi propter doli
naturam sed quia in dolis et mendatijs poenam ita
constituai placuit ut ex d. cap. super literis patet ibi.
insuper pro veritatis poena, et comprobatum relinquimus
sup. auctoritate Divi Augustini ... huius constitutio
nis ratio est quia magis ... debet is a quo Prin
ceps decipit quem sufficientibus circumueniretur quia
se notum est ex persona eius cui fit iniuria de
lictum crescere vulgata l. aut facta §. persona ff.
de poenis ex contrario quod dolus dat causam contrac
tui si est bonae fidei reddit nullus non in poenam com
mittendis dolum sed propter defectum consensus contrahen
tis l. eleganter. 7. ff. de dolo malo ibi: in hoc ipso
ut venderet circumscriptum est l. 3. §. vol. ff. pro socio
et notant communiter omnes in l. eleganter ff. de do
lo Pich. in §. 1. institutionum de exceptionibus ...
... explicat Leonelus de surreptione rescriptorum
q. 14 articulo 3. Ex his descendit quod pre

18 catores per obreptionem, et aut subreptionem pre
ter poenam nullitatis rescripti etiam, et poenam falsi
luant l. siquis 29. ff. ad l. corneliam de falsis et
merito quia qui verum celat in falsi crimen inci
dit l. 2. ff. ad l. corneliam de falsis cap. 1. de crimi
ni falsi quod non est praecise intelligendum nisi quando
nimia mendatij reperitur improbitas quo casu se
ueritati iudicantis subiacere debet mendax l.
et si legibus C. si contra ius vnde infertur hanc
poenam aliquando esse extra ordinariam, et proinde ius co
llatam in arbitrium iudicantis Menochius lib. 2. de
arbitrarijs casu 313 doctores, et praecipue Iason
in l. si ex falsis C. de transactionibus. Ioannes Andre
as et Romanus scribentes in cap. fraternitatis
de hereticis Leonelus de subreptione rescriptorum
q. 14. articulo 9. aliquando tamen praeter poenam nul
litatis rescripti alia certa punitur dolosus precator
quod evenit quando determinata poena ... a iure

ut in specie legis finalis § 1. C. de his qui a non do-
mino manumissi sunt pena etiã ordinaria ali-
quo plectitur dolosus precator ut probat Meno-
chius ubi sup. nu. 6. cum autem subreptio, aut
obreptio non incidit in aliquod specificum cri-
men nec in nimiam mendatij improbitatem pre-
ter penam nullitatis rescripti nullam aliam sustinet
impetrans ut docte observeat Menochius ubi sup.
nu. 6. et Verovio in presenti 2. lectura nu. 4. et
Baldi in l. et si legibus C. si contra ius pro solutio-
ne eorum que his obstare videntur ut ne immore-
mur consulendus Leonelus de subreptione rescrip-
torum q. 14. articulo 4 cum sequenti.

Acriter etiam dictis obstat 19
tex. in l. 2. C. si contra ius quo loci expresse rescriptum
est quod licet dolus in rescripti impetrationi inter-
ueniat non tamen inutile rescriptum sit cum
Iudex in rescripto datus procedere possit iuxta
veritatis tenorem huius tex. dispositio tam difficilis visa
est communiter interpretibus ut desperantes illius
decisionem cum relato cap. super literis componere ap-
parent non solum canones ocasione istius legis contra-
riari iuris civili verum, et civilis dispositiones in
hac re non in unum convenire ita Leonelus de
subreptione rescriptorum q. 2. articulo 2. alij
quod peius est arguunt, et increpant Innocentium
in d. cap. super literis quasi iuris errore lapsum
ita Cinus in d. l. 2. ubi etiam Gotofredus, et alij
a quibus merito recedere Bartolus, et post eum fere
ceteri in d. l. 2. ubi Iason nu. 2. qui omnes vin-
dicant Pontificem a predictis increpationibus.

Supra dictae difficultati 20
varie occurrunt interpretes ut constat ex glosa, et Bar-
tulo in d. l. 2. Iasone ibi nu. 2. et 22 a Bate in pre-
senti nu. 3. Cardinali Saeuvola hic oppositione 2, et
q. 4. Butrio nu. 2. Germonio lib. 1. animaduersionum
cap. 15, et alijs omissis igitur varijs huius tex nostro
tex. conciliationibus magis placet interpretatio

asserentiũ d. l. 2. C. si contra ius intelligendã esse ita ut opposita exceptione mendaciorũ iudex ibi datus non possit cognoscere de causa principali, et secundũ modũ merita causæ recipiente procedere, sed potius quod opposita exceptione mendacij non de alia re cognoscat iudex sed dumtaxat de tenore veritatis idẽ an precũ narrationis qs. tenor verus fuerit quod sine dubio arguunt verba d. legis 2 ibi: pro tenore veritatis non precantis affirmatione iudiciũ cognoscere debere, et hoc modo accepta d. lex non solũ non opponitur menti Innocentij sed eandẽ decisionẽ continet ut apparet ex d. cap. super literis ibi: quod delegatus postquam sibi super hoc facta fuerit fides nulatenus si de causa cognoscat, quæ verba probant quod delegatus postquã cognoverit de veritate precum non amplius de causa cognoscat ex quibus deducitur delegatũ solũ impermitti cognoscere de causa principali, et hoc ẽ quod statuit quod Imperator in d. l. 2. C. si contra ius hanc interpretationẽ quasi proprio marte excogitatã tradit quidã preceptor Salmantinus sed ego eã didici ex traditis Alciato in presenti nu. 29. quia tenet illa verba d. legis ibi secundũ hoc de causa convenit ferre sententiã intelligendã esse de causa illa quæ vertebatur circa veritatẽ precum non tamen de causa principali quæ interpretatio ex contextura verb. d. legis non obscure liquet.

21 Ex his infertur exceptionẽ surreptionis, vel obreptionis quæ prescriptio mendaciorũ dicitur in d. l. 2. suspendere solũ iurisdictionẽ iudicis respectu meritorũ causæ non autẽ ratione competentiæ vel incompetentiæ sit ita l. 2. Ubaldus ad Donelũ lib. 22. com. cap. 9. litera D. Leonelus de surreptione rescriptorũ q. 12. articulo 4. Sarpenius de exceptionibus parte 2 cap. 16. quos nouiter adduco. Hæc exceptio quatenus gratiam, et negotiũ principale concernit peremptoria ẽ, et post litis contestationẽ ea utimur contra impetrantẽ rescripta Baldus in l. 2. nu. 3. C. si contra ius Panormitanus in cap. constitutus nu. 10. et cap.

ad au

ad audientiã 31. nu. 15. hr. Caualca consilio 79. nu. 9. Sangerius ubi proxime nu. 4., et de hac exceptione intelligi potest etiã d. l. 2. cũ hac exceptione mendaciorũ non obstante permittat. iudici de causa cognoscere q̃d. non ita esset si dilatoria† exceptio opponeret: hęc enim lite† excepcio impedit cap. inter 20. de re iudicata exceptio vero peremptoria non ita cap. 1. de litis contestatione in 6. l. peremptorias C. sententiã rescindi non posse explicat Menochius de arbitrarijs casu 202. nu. 6. contrariũ observat. si in modũ exceptionis dilatorię surreptionis exceptio obiciat. huius rei exempla tradit Sangerius ubi sup. nu. 5. 22

Discriminis ratio inter exceptionẽ peremptoriã, et dilatoriã quoad pręsens attinet illa occurrit q̃d. falsitas aut taciturnitas veri quoad exceptionẽ peremptoriã officit adversario cui liat delegatus cognoscat de causa principali adhuc salua manet exceptio de qua in litis progressu tractari potest ita Sangerius ubi sup. . Ex contrario in exceptione dilatoria q̃a si rescriptũ inutile ẽ et iudex cognouerit graue fieret pręiudiciũ adversario cui adimeret. exceptio per quã ante litẽ contestatã rescriptũ impugnare, et iudicis cognitionẽ potuit excipiens fugere ex quo discrimine exceptionũ lucem accipit tex. in l. et. si 4. C. si contra ius ubi verba illa de omni negotio cognoscat intelligenda sunt in falsitate pertinente ad exceptionẽ peremptoriã ita Fulgosius, et extremis ibi Menochius lib. 1. de arbitrarijs q. 38. Pinelus in rubrica C. de rescindenda venditione 1 parte cap. 2. nu. 28. si tamen fraus in precibus adiecta pertineat ad exceptionẽ dilatoriã tunc verbũ cognoscat de quo in d. l. 4. referri debet non ad iudicẽ datũ sed ad ordinariũ ubi explicant communiter interpretes antiquiores. 23

Adhuc videtr. opponi d. lex 4. prout in ea cavetr. iudicẽ in rescripto surreptio datũ de omni negotio cognoscere ut expresse habetr. ibi: ut si fraus interuenerit de omni negotio cognoscat. Igitr. postquã iudex in rescripto surreptitio datus cognouit

Haudẽ

interuenisse adhuc ei superest cognitio qd. proinsop-
ponit. Innocentius in d. cap. super literis ibi: postquam
sibi super hoc facta fuerit fides nulatenus de causa
cognoscat igit. perperam dictum e. predictum iudicem solum
cognoscere de veritate precum, et non de meritis cau-
se qd. constitutum e. in l. prescriptione C. si contra ius. Re
spondet. illa verba de omni negotio cognoscat re-
ferenda esse non ad iudicem in rescripto datum sed ad
iudicem ordinarium cui impedimento esse non debet
quo minus de omni negotio cognoscat ~~referenda~~
~~esse non ad iudicem~~ etiam si fraude rescriptum impetra-
tum sit verbum enim cognoscat in d. l. 4. impersonalit.
conceptum extat, et non e. divinatorium illud ad iudicem
ordinarium referre ita Iason, et Placentinus in d. l. 4.
Superioribus obstat diffi-
24 cilis tex in cap. si eo tempore de rescriptis in 6. ubi scribit.
qd. rescriptum ad beneficium sive cum cura sive absque
illa obtentum tacito defectum legitime etatis ad curatum
cum tamen legitima esset ad simplex beneficium vali
dum e. ad optinendum beneficium simplex. non vero ad
curatum qa. primum Pontifex concederet etiam si sciuis
set etatis defectum: igit. subreptio vitiat illud re-
scriptum cui causam prestat non vero illud qd. alias
princeps concessurus erat ut habet. in d. cap. si eo
tempore huic dubitationi cum Abbate in presenti, et
alijs quos refert Sanchez de matrimonio lib. 8.
disputatione 21. nu. 61. respondendum e. in d. cap. si
eo tempore fraudem non interuenisse qa. veritas
non fuit dolo suppressa quo fit ut non recte nostro
pro. opponat. et dato qd. cum Verrio hic lectura
2. nu 17. admitamus in d. cap. si eo tempore dolosam
fuisse etatis subreptionem nunquam potuit etatis
taciturnitas in totum vitiari rescriptum qa ut subti
lit. considerat Veroius ubi proxime nu. 15. man.
datum de providendo de quo in d. cap. si eo tempore
fuit alternative conceptum Unde cum alternative
ea virtus sit ut alterutra pars ad impleri suffi-
ciat l. si heredi 15. ff. de conditionibus institutionum

cap.

cap. 4. ht. Loterius de re beneficiaria lib. 2. q. 47. nu. 71. ideo gratia que non potuit in beneficio cum cura effectum habere propter defectum etatis potest ad impleri in beneficio simplici quia illa gratia alternativa continet duo rescripta virtute, et per accidens unum argu. tex. in l. hec scriptura ff. de conditionibus, et demonstrationibus ita ratiocinatur Gutierres lib. 2. canonicarum cap. 19. nu. 45. Sanchez ubi proxime nu. 71.

Predicti dubij occasione queri solet an si rescriptum plura continuat, et fraus non omnibus in rescripto contentis causam prestiterit vitiet rescriptum quoad omnia an uero quoad illa solum quibus dolus, et fraus causam dederunt pro resolutione huius questionis statuendum est dolum, et fraudem in articulis separatis, et in diuersum tendentibus dumtaxat ei capitulo vitium inferre cui interuenerunt argu. tex. in l. penultima C. de transactionibus. cap. inutile de regulis iuris in 6. cap. si beneficia 19. vers. nos de preben dis cap. si eo tempore de rescriptis in 6. verius in prescriptione nu. 13. in fine, et in hac re fortissimum argumentum prebent tex. in l. 29. ff. de minoribus l. 4. 1. ff. familie herciscunde iuncta l. 3. ff. de alimentis legatis tex. sic intelligendus in l. 5. ff. de iure patronatus ne alias pugnet cum l. 27. ff. familie herciscunde faciunt tex. in l. 21. ff. de receptis arbitris l. 21. C. de sententijs, et interlocutionibus. cap. cum tempore, et ibi scribentes de arbitris. 29

Contrarium iuris est quando rescriptum plures res continet inter se connexas et necessario dependentes, nam in hac spetie fraus que causam prestiterit uni, et determinato articulo alijs dependentibus a fortiori debet nocere, et quod fraus sic euenerit omne rescriptum vitiabit quia connexorum eadem est ratio cap. translato de constitutionibus cap. quoniam de iudicijs conferunt tex. in l. 10. ff. de appellationibus. l. in hoc iudicio ff familie herciscunde l. heredes 25. § iudex ff. eodem cum alijs quibus iuribus traditum est non posse pro parte valere 26

sententiam, et pro parte non si lis habeat articulos
dependentes, et necessario connexos Va. illustrium
lib. 7. tractatu 2. cap. 9. nu. 6. Osualdus ad Done-
lum lib. 21. com. cap. 11. litera P. quae responsio res-
criptis per dolum impetratis habentibus res connexas
et dependentes mirifice congruit. Ultimo congruit
haec sententia ex tex. in cap. sedes 42. ubi rescriptum
aliquarum personarum ad omnes extenditur propter
connexionem sed quod rescriptum dicatur continere res
connexas, et commodo late Leonelus de surreptione res-
criptorum q. 17. articulo 2. dependeant supra dic-
tam relatam distinctionem Decius in praesenti nu. 18. San-
chez lib. 8. de matrimonio disputatione 21. nu. 72.
Leonelus ubi supra q. 11. articulo 2. Gartia de bene-
ficiis parte 8. cap. 3. nu. 16, cum sequentibus.

In contrariam huius juris
27 sententiam Abbas in praesenti notabili 1. Sanarelo
nu. 4. Verous hic lectura 1. nu. 4., et lectu-
ra 2. nu. 17. Felinus in cap. sedes 42. nu. 2.
Barbosa in collectaneis in praesenti nu. 4. et ibi
relati et valensi in paratitulis ad hunc tit. §. 6.
nu. 9. quorum argumentis breviter respondemus et
in primis nobis non obstat tex. in l. et si c. si contra
ius nam illa verba precator careat penitus impetra-
tis intelligenda sunt respectu capituli cum praesens
praestitit causam ita Decius, et Sanchez ubi sup.
sic intelligendo tex. in cap. sedes cap. ex tenore
42., et Innocentius in praesenti ibi. Careat penitus
impetratis.

Oppositae sententiae auctores
28 nituntur etiam decisione tex. in cap. ad audientiam
11. 42. quo loci disponitur laicitatis vitium in una
parte totum rescriptum vitiari Barbosa in collectaneis
ad dictum tex. Farinatius de falsitate q. 153. nu.
151. Lucas de pena in l. 1. nu. 33. C. ut nemo ad suum
patrocinium lib. 11. qui dolus non solum parti cum prae-
stat causam sed totum debet vitiare etiam si rescriptum
res independentes contineant huic dubitationi

respondendū ē latinitatis vitiū in rescripto deprehen-
sū vehementē inducere falsi suspitionē, et hac ra-
tione omne rescriptū vitiare q(ui)a non p(re)sumit(ur) ema-
nasse a romano pontifice arg. tex. in cap. porrecta
de confirmatione utili vel inutili necesse h(oc) ē ut
totū vitiet(ur) rescriptū continens vitiū latinitatis prop-
ter suspitionē falsitatis q(ui)a falsitas individua est
et rescriptū pro una parte falsū, et pro altera
verū esse non potest arg. tex. in cap. si ad scrip-
turas 9. distinctione cap. peruen 3 7. 4. cū alijs adduc-
tis a leonelo ubi sup. ad vero fraus, et dolus precipue
possunt diversa capitula respicere, et alia non
concernere arg. tex. in l. penultima C. de transactio-
nibus ad q(uo)d adeo si contra non venit illa solū
vitiari debent que ex dolo vitiū contraxerunt alias
sequeret(ur) q(uo)d caput rescripti independens et non
continens dolū lederet(ur) per dolorē q(uo)d ab omni
ratione alienū ē arg. tex. in l. non debes fidere
juris iuris alia que facere videntur contra nostrā
sententiā omitto q(ui)a tempus non permittit, et eis
sufficient(er) satisfaciunt Dechius Sanchez, et Leo-
nelus ubi sup.

Huic prio. vulgarit(er) opponi
solet tex. in cap. ex parte de conversione conjuga-
torū ubi Mulier post matrimoniū verbis de presen-
ti contractū vi liceitatis velū solemnit(er) assumsisse q(ui)a
credebat sponsū morbo lepre lepros laborare in
quo decepta fuit quesitū extat ab Innocentio 3o.
an matrimoniū illius velaminis assumtione solu-
tū esset, et respondet Pontifex. Mulierē ante ma-
trimoniū consumatū ingredi religionē potuisse
neri(?) inspiciendū esse causā falsā morbi in qua
decepta fuit cū sine illa causa assumere velum
potuisset igit(ur) inutilitas rescripti non precisse in-
ducit(ur) ex dolo, et fraude impossibles inductis sed
ex principij intentione an scilicet veritate expres-
sa esset idē consessurū vel negaturus.

Facile hec difficultas

quæ valde interpretibus insuperabilis visa est. Dicd.
cit. si dicimus in d. cap. super literis rescripti dolosi
nullitatem ad penam referri (ut supra probatum est) tamen
quæ observari debet quia ita imposita est ad in d. cap.
ex parte 14. de conversione ~~conig~~ coniugatorum cum
de mulieris ~~con~~ obligatione ageret. circa religio-
nis ingressum inspici debet animus ex quo præcipue
obligatio stimatur. vulgatis regulis unde in d. cap.
ex parte licet causa falsa proponatur. nempe mariti
lepra tamen hæc non fuit finalis sed causa secun-
daria impulsiva ob quam mulier credebat matrimo-
nium solutum quæ causa falsa erat quo fit ut hac
deficiente non vitietur religionis ingressus quia supe-
rerat causa finalis qua præcipue moveri potuit mu-
lier nempe religionis studium quo magis deo appli-
caretur. quare cum hæc causa duret licet alia falsa
secundaria deficiat manet mulier religioni ob-
stricta ut docte ratiocinatur Abbas in d. cap. ex parte
fuit doctrina ~~inn~~ Innocentij in cap. ~~ex parte~~ de in regulari
renuntiatione.

Nec obstat tex. in cap. ex par-
30 te obtentis de concessione præbendæ quia ibi dat. intentionis
defectus ita Panormitanus ubi proxime minus obstat
tex. in cap. 7. in fine de voto etc. quia licet in ea spetie vo-
tum non obligaret ex cessatione causæ finalis tamen pro-
ponit commutationem ad cautelam quia non satis apparebat
an causa quæ cessaverat esset finalis aut impulsi-
va, et ideo facilius Pontifex movetur ad votum commu-
tandum ut explicat post Panormitanum proxime sita-
tum, et alios Sanchez ad præcepta lib. 4 cap. 22. num.
37. quæ interpretatio commendari potest argo tex.
in l. si gratuita ff de præscriptis verbis nec contra
nos facit appellare ibi Pontificem hanc commutatio-
nem privilegium quia sæpe conceduntur privilegia ad li-
berandas conscientias a scrupulorum stimulis ut
tenet Sanchez ad præcepta lib. 4 cap. 2. num. 37.
et lib. 2. de matrimonio disputatione 37. in fine.

Iam Innocentij textis

desitionẽ liberã ab argumentis quæ contra eã opponi solent relinquimus solũ superest pro integra elucidatione primæ partis desitionis Innocentij quærere an dolus, et fraus ita rescripta innutilia reddãt ut ipso iure corruant an vero ope exceptionis infirmentur. in hac re frequentius adhiberi solet discrimen inter rescripta gratiæ et iustitiæ ita qd. ista irritentur exceptionis ope illa vero ipso iure nulla existant ita Barbosa in collectaneis in præsenti nu. 8. Glosa ultima vers. tu dicas in cap. ad audientiã 31. h.t. Menochius de arbitrarijs casu 201. nu. 2. Sanchez ubi sup. nu. 3. Garzia de beneficijs parte 8. cap. 3. nu. 2. sed verius in puncto iuris ẽ utraq. rescripta dolose et fraudulenter impetrata esse ipso iure nulla, et plane in rescriptis gratiæ hoc verificari constat ex tex. in l. penultima C. si contra ius l. 1. ff. de natalibus restituendis l. 29. ff. ad l. Corneliã de falsis l. 2. C. de legibus. cap. ad audientiã 31. cap. ad aures cap. constitutus h.t. cap. si motu 23. de præbendis in 6. cap. ul. de filijs presbiterorũ eodẽ lib.

Rescripta iustitiæ etiã ipso iure irrita esse probatur. 1. ex mente Innocentij supplentis ubi aperit. dessissũ in rescripto ad litem ne perimus eo uti possit mendax precator quæ verba aperte nullitatẽ ipso iure inducunt. 2. ex cap. 3. h.t. ut expresse disponit. hanc nullitatẽ committere ipso iure dolosũ precatorẽ in rescripto iustitiæ 3. qa. omnia rescripta in definite continent illã conditionẽ *si preces veritate nitantur.* cap. 2. h.t. unde necesse ẽ ut hac conditione deficiente rescriptũ ipso iure deficiat quippe hæc ẽ conditionis natura argta. tex. in l. necessario 8. ff. de periculo, et commodo rei venditæ l. si quis fundũ 37. ff. de contrahenda emptione l. itẽ 4. §. 1. ff. de pactis ẽ huius sententiæ Valensis in parratitlis ad tit. de rescriptis §. 3. nu. 5. in fine. 31.

Modo obstare videtur. ...

zaris

garis diffa. que adiberē soler inter contractus bone fidei, et stricti iuris ut prioribus dolus dans causā eos ipso iure vitiet l. elegant. 7. ff. de dolo l. 3. § finali ff. pro socio l. in causa § itē ff. de minoribus posterioribus vero ope exceptionis l. si quis 26. ff. de verb. obli. l. dolo § & de inutilibus stipulationibus Donelus lib. 17. com. cap. 7. § rescripta Iusticiæ que instar contractus stricti iuris veniunt ope exceptionis sunt vitianda rescripta vero gratiosa ipso iure debent esse nulla hac diffa. comprobat Sarelus ubi sup suā sententiā sed respondet non esse idē ius in rescriptis, et in contractibus in hac re qa. aliud ē despicere principem ut in contractibus aliud vero et qui dē gravius Principē ut sup dictū ē nominū fo. si impetrā tam de perversitatis rescripta gratiæ et iustitiæ ipso iure ipso iure vitiat. indistincte

33. Non levē istē contra superius dicta parat tex. in l. 2. C. de iure fisci lib. 10. ubi si minori pretio quā res ē aperta fraude emptoris vel gratia que obligata sunt fisco venierint aditus procurator Principis debita quantitatē inferendi restituit ea predia iubet que arguunt contra bone fidei qualis est emptio subsistere etiā et si ei fraus causā dederit, nā si ipso iure esset emptio invalida hoc competeret actio pignoratitia debitori adversus creditorē fiscū in id qd. interest rē minoris venditā esse quā valebat l. 1. et 3. C. si vendito pignore sed actio rei venditionis cū adhuc dominus remaneret l. 23. ff. de rei vindicatione neque debitori incumberet reditio pretij qa. quolibet vendicat rē suā sine damno aut impensa propria, cū ipsa non vendidit neque venditioni consensū prebuit l. sciens ff. C. ad senatū consultū Velleianū l. si mancipiū 27. C. de rei vindicatione docent Socinus regula 93. Cuiatius in l. C. si vendito pignore ex quibus idē videt. dicendū in rescriptis quibus dolus causā prestitit.

34 Respondendū ē in d. l. 2.

C. de iure fisci lib. 10 venditioné valuisse qa. debitor qui ex fraude, et dolo damnũ passus fuit non vendidit neque ipse principalit. fuit inductus ad vendendũ per dolũ neque emptor aliquid cũ domino gessit et sic valida fuit emptio ut pote facta ab eo qui ius distrahendi habuit creditori enim simul ad qd. pecunia deberi cepirit si ei non soluat. potest pignus recte constitutũ iure vendere reluctante debitore etiã et sic ne distractio non fiat ex pacto ut contra Cuiatiũ ad tit. C. de distractione pignorũ l. 4. ff. de pignoraticia actione cũ alijs qd. in presenti fecit fiscus, et ideo si aliquis dolus interuenit in d. l. 2. non é de his qui solent dare causã contractui sed de his qui incidunt in contractũ qui non reddunt actũ nullũ ut docet Morla in emporio iuris tit. de pactis nu. 37. Pich. in §. 1. institutionũ de exceptionibus nu. 18. cũ sequenti l. 2. a nu. 46. 35

Minus predictis obstant tex. in cap. plerumqe. cap. si aute h. t. quibus intendit Sanchus ubi sup. suã sententiã probare, qa. illis verbis non disponit. rescripta tacita veritate vel subiecta falsitate impetrata data negligentia in primo impetratore concedentes solũ qui statuunt valere secundũ rescriptũ impetratũ ab aduersario licet non faciat mentioné primi si primus impetrans dolo vel culpabili negligentia, non fuit usus rescripto, et non apparet ibi rescriptũ fuisse dolo sed solũ non facta mentione prioris in quo euentu cũ non deuit dolus, et fraus in 2. precatore dentur tamen in primo: Hinc é qd. Pontifices constituant 2m. rescriptũ non faciens mentioné de primo preualere data negligentia culpabili aut dolo primi precatoris qa. dolus, et fraus nemini debent patrocinari d. cap. plerumqe. h. t., et sic qdo. impetrans intra anũ postqua literas impetrauit, et negligentia culpabili, et dolo eis uti fuisset posuerit valere secundi rescripti virtute concessisi d. cap. plerumqe. et qd. ut opinioné é qa. cũ primus impetrans propter do-

lũ

dolū pleetar. omissione rescripti solū super esse 2ᵘ re-
scriptū qa dolo nec fraude fuit impetratū. Unde
concludū ē doctrinā relatā [illegible] velit supp. solū
habere locū quādo secundū rescriptū esset do-
lo impetratū e ut satis ex sup. dictis constat.

36 Unde licet attento rigo-
re iuris rescriptū 2ᵘ non faciens mentionē de 1° non
valeat convalescere tamen non ex illo spatio temporis
et lapsu anni malitia seu negligentia prioris im-
petrantis sed ex auctoritate legis i. d. statuentis ob de-
lictū eius qui per annū usus non ē rescripto ca-
plerumqꝫ. capp. sicuti ē h. t. qa solus tractus temporis
non poterat dare validitatē rescripto alias invali-
do resistente l. Catoniana 1. ff. de regula Catonia-
na capp. non infirmat. de regulis iuris in 6. ita Bar-
bosa in collectaneis ad tex. in cap. q. h. t. nu. 2. in fine.

Adhuc remanet pro con-
37 traria sententia ratio desumpta ex cap. imperiis de regu-
lis iuris in 6. cū vulgatis obicitur qd. pena non incu-
rrit ipso iure nisi qdo id expresse in iure statutū con-
periatur sed haec ratio pro nostro dictamine facit, qa in
praesenti ita ponit expressa pena nullitatis [illegible]
tio illis verbis penitus careat impetratis, et nullū
comodū consequatur. quae verba important penā ipso
iure ex multis traditis [illegible] in l. si unquā
C. de revocandis donationibus [illegible] nu.
119, et licet ipse nu. 103 asserat ex sententia ali-
quorū hanc dictionē penitus non exclusa sententia
tamen affirmat [illegible] esse ex praesen-
te materia ut in cap. romana §. [illegible] de sententia ex-
communicationis in 6. iuncta expositione gloss. ad
in praesenti, et materia, et [illegible] Pontificis sicubi
dictionē penitus [illegible] latae sententiae ut satis supp. pro-
[illegible]

38 [illegible] partem concludunt.
doctores assignantes discrimen inter rescripta gratiae
et iustitiae circa doli praesumptionē, ita rescripta
iustitiae non praesumantur dolo fuisse impetrata.

ut videtur probari in presenti ibi: postquam super
hoc facta fuerit fides. facit lex in l. questionis vers.
qui dolo ff. de probationibus. rescripta vero gratio-
sa quod in dubio intelligantur per dolum impetrata
ut observant Innocentius in cap. dilecta. et Vero-
tius hic tertia lectura num. 7. Sanchez ubi sup.
num. 8. Verius est enim in utroque rescripto non
presumi dolum fuisse commissum nisi probetur ex gene-
rali regula ab omnibus admissa quod dolus non
presumatur nisi probetur. facit lex in cap. dudum
14o vers. considerantes de praebendis in 6 ubi in
dubio dolus presumeretur gratia de qua ibi in dispositione
esset irrita. nec obstat lex in cap. penultimo de
crimine falsi quia non loquitur de rescriptis subrep-
titiis sed de literarum appositione falsitate quod cri-
men falsi ne presumatur duo desiderantur, et quod
sint literae suspectae, et quod postquam pars cogno-
verit falsas esse nullatenus eis utatur. 39
Sequitur 2. species d. cap.
super literis ibi: inter alios autem qui posteriori
modo literas impetrarunt duximus distinguendum
quia falsitas suggesta fuerit vel quia veritas suppressa
quia verba referantur ad casum in quo rescripta
impetrata sunt per simplicitatem, et ignoran-
tiam, et in hac parte distinctione utens Innocen-
tius duplicem regulam tradit, et proponit his ver-
bis in talibus expressa sit falsitas vel veritas
occultata quas quamvis fuisset tacita vel expressa
nos nihilominus in forma communi literas dedissemus
cuius delegatus non sequens formam in literis ipsis
ipsis expositam secundum ordinem in causa procedat
ex his infertur quod subreptio aut obreptio non
dolosa non vitiat rescriptum, ergo in forma
communi substineat. si alias Pontifex concessurus
erat, et quod iudex delegatus secundum iuris ordinem
possit in causa procedere. illustrant Vivoius in pre-
senti; et Dottius nu. 8. Garcia de beneficiis parte
6 cap. 2 nu. 202. Valerius in paratitlis in presenti.

§. 4. nu. 9. Sanchez ubi sup. et ibi laudati nu. 61. quibus addo Leonelum de subreptione rescriptorum q. 2. articulo 2. Loterium de re beneficiaria in lib. 2. q. 54. nu. 4. post. ad tricesimum secundum vulgariter pro predicta regula adduci solent tex. in cap. 14. vers. considerantes de prebendis in 6. cap. si eo tempore h. t. in 6. cap. si pro clericis ff. de prebendis eodem lib. l. 1. C. si contra ius.

Huius principij ratio est

40 quia cum nullitas pena sit Leonelus de subreptione rescriptorum q. 14 articulo 3. cessare debet ubi delictum cessat l. sancimus C. de penis cum vulgatis deinde quia impetrare dolo, et malitia est factum omnino diversum a facto illo impetrandi simplicitate, et ignorantia ff. non debent eadem pena nullitatis puniri qui dolo, et qui simplicitate per obreptionem impetrant rescripta arg. tex. in vulgata l. si ex plagis §. in clivo ff. ad l. aquiliam quippe iniquum esset non magis favere simplicitati quam fraudi, et dolo cum has causas, et ratio, et iura, distinguant toto tit. de omicidio voluntario, et casuali l. 2. ff. si quis in ius vocatus l. 3. §. ult. ff. de suspectis tutoribus. l. 7. §. si quis ignorans ff. ad silanianum cap. penultimo de clerico excomunicato cap. penultimo de rerum permutatione cap. 2. ad fi. de translatione episcopi cum alijs que cumulant Tiraquellus de penis temperandis causa 11. Menochius de arbitrarijs casu 193. Petrus Gregorius in preparati iuris lib. 1. observationum cap. 2.

41 Que sup. tradita sunt verificantur si ignorantia iusta, et probabilis proponatur si vero culpam contineat observabitur prima regula ab Innocentio tradita que autem culpa desideretur non ~~certis~~ satis incompertum est Menochius, et alij relati casu 21. arbitrari videntur quam communiter ignorantiam culpabilem sufficere quia hec dolo comparatur cap. eos de temporibus ordinandorum in 6. cap. penultimo de clerico excomunicato cap. 3. §. 1. de

de clandestina desponsatione l. nec supina de iuris et facti ignorantia l. 8. ff. de edendo l. quesitum §. illud ff. precario ut similibus. sed probabilius est affectatam ignorantiam que culpa lata sit necessariam esse quia hec in effectu punit. sicuti dolus, et fraus l. quod nerva ff. depositi l. magna 224. ff. de verb. sig. l. 1. §. his quoque ff. de obli. traditionibus l. 5. §. doli ff. ut in possessione legatorum Donellus lib. 16 com. cap. 8. in ignorantia vero iuris que iniusta est et habet aliquid culpe admixtum contrarium dicendum puto quia a dolo distinguitur hec cap. ad falsariorum in fine de crimine falsi l. 1. §. si mensor falsum modum dixerit et ideo excusare debet a pena imposita cap. si vero 4. de sententia excomunicationis cap. 2. de sortilegiis l. 1. et §. doli, et §. si publicanus ff. de vi bonorum raptorum quod magis probant Ioannes Andreas Be ~~velaramera et~~ ~~verior~~ Verius hic 2. lectura nu. 25. accipientes ignorantiam de qua in presenti de ignorantia facti simplicitate de ignorantia iuris argo tex. in cap. pro illorum 32. vers. circa reliquos de sententia excomunicationis plura de hac re tradunt Sanchez de matrimonio lib. 9. disputatione 39. post totum Lotterius de re beneficiaria lib. 3 q. 17. nu. 267. 12

Quamvis vera sit distinctio scientie, et ignorantie quam hic tradit Innocentius aliquando excipimus nihil interesse inter ignorantem, et scientem ut in l. 1. §. causa ff. de edilitio edicto l. si minor 9. c. de transactionibus l. iure 6. ff. de actionibus empti l. edes 19. §. 1. ff. locati quibus iuribus cavetur nihil interesse quoad actus de quibus ibi an quis sciens an ignorans sit nam utroque casu ignorantia nihil excusat sed hoc speciali ratione procedit nam in d. l. 1. §. causa nulla sit differentia inter venditorem ignorantem, et scientem in actione estimatoria ob vitia corporis que habere nota poterit venditor, et hoc quia nihil interest emptoris decipiatur calliditate an ignorantia

d. l. 1. §. causa quoad actionem vero ex empto multum interest inter ignorantem, et scientem venditorem l. Iulianus 13. ff. de actionibus empti exceptis casibus de quibus in d. l. 19 §. 1 ff. locati l. tenet §. si vas ff. de actionibus empti videndus Donelus lib. 13. com., et lib. 26. cap. 19.

Superioribus primo obstat tex. in l. Divus ff. ad l. corneliam de falsis ubi ignorantia senatus consulti de quo ibi non excusat scribentem sibi legatum quominus l. Cornelia teneatur, ergo non debet ignorantia impetrantis eum excusare a pena nullitatis rescripti respondetur cum Bartolo in d. l. Divus quod ignorantia incurre falso requirit dolum, et excusat a delicto l. siquis ingravi §. si quis ignorans ff. ad sillanianum ad sed in ignorantia in qua si falso ut in l. 1. in fine ff. ad l. corneliam de falsis nam pena quasi falsi que datur contra scribentem sibi legatum cessante dolo haber locum l. penultima C. de his qui sibi adscribunt in testamento, et ideo ignorantes tenet nec obstat quod si filia iussu matris testatricis sibi adscripserit legatum ignara senatusconsulti non sit repellenda a legato l. Divus §. penultimo ff. ad l. corneliam de falsis nam illa species fuit nominatim excepta senatus consulto d. l. Divus §. penultimo sic intelligendus tex. in l. 26 §. fi. ... ff. de iure fisci item Ceciatus lib. 19. questionum papiniani in l. 7. ff. de iuris, et facti ignorantia in fine.

2° opponitur tex. in cap. si motu 23. de prebendis in 6. ubi gratia dicitur subreptitia nam precator non exprimit se habere exiguum beneficium etiam si ex ignorantia subreptio fiat ut notat glossa ibi. Pro interpretatione dicti cap. si motu statuendum est cum Menochio consilio 201. num. 27. cum sequentibus. Sanchez lib. 7. de matrimonio disputatione 21. num. 13. cum sequentibus. Gutierez lib. 2. canonicarum cap. 15. Lotterio de re beneficiaria lib. 2. q. 54. num. 19 quod in iure quedam sunt qualitates

exprimendæ, et narrandi in precibus quibus omissis vitiatur rescriptum etiam si per ignorantiam omittan-
tur. ex illis expressis concessurus esset Pontifex res-
criptum, quia harum qualitatum expressio pro forma
intrinseca rescripti desideratur. quæ omnino ser-
vanda est argumento tex. in l. non dubium C. de legibus
cum vulgatis alie sunt qualitates quæ licet in iure
non sint expresse ex stilo tamen sunt solite inseri
in precibus, et ipse pariter narrandæ sunt alias res-
criptum vitiabit. Dettius in præsenti num. 9. cap. quam gra-
vi de crimine falsi Mascardus de probationibus conclusione
1317 num. 91. ex quibus patet nobis non opponi textum in
d. cap. si motu proprio. illæ qualitates ex quibus beneficij iure
exprimendæ sunt Menochius de arbitrarijs casu 201.
num. 41. cum duobus sequentibus, et nihil interest an
illa qualitate expressa verisimiliter concessurus esset
Pontifex ita Sanchez ubi supra num. 13. hinc lucem acci-
piunt tex. in cap. postulasti h. t. cap. 21. de preben-
dis in 6.

2.º dicitur posse textum in cap. si motu proprio
et in cap. 21. de præbendis in 6. procedere ex iuris no-
vi dispositione ut patet ex verbis d. capitis si motu proprio
ibi: vires nonnullorum obtinere quæ novum ius in-
ducunt secus iure decretalium cap. postulasti 27.
h. t. cap. cum teneamur cap. dilectus 27. de præbendis
quibus iuribus si per ignorantiam non exprimitur exiguum
beneficium non vitiatur gratia unde quamvis attento
iure veteri decretalium inter scientem, et ignorantem
quoad rem propositam differentia detur hodie ex iure novo
Bonifacij octavi in cap. si motu proprio 23., et cap. 21. de
præbendis in 6. utroque casu rescriptum est inutile 4

3.º opponitur tex. in cap. gratia de
rescriptis in 6. ubi impetrans beneficium a Pontifice non
expresso alio quod sibi absenti, et ignoranti ab ordinario
collatum erat potest utrumque retinere si sint compa-
tibilia si autem incompatibilia ei electio concessa est quod pug-
nat cum d. cap. si motu proprio de præbendis in 6. respondetur cum Veroio
in præsenti num. 42. in d. cap. gratia non fuisse expressum beneficium ex ig-
norantia

quo impetrans ius inre non habebat sed ad rē, et sic re uocabilit. nō sicut collatū beneficiū absenti, et ignoranti per ordinariū quo in casu absenti non adquirit. ius in beneficio ireuocabilit. nisi secuta acceptatione cap. si tibi absenti de prebendis in 6. unde ignorantia ibi non infirmat gratiā quia solū illā vitiat quo. non fit mentio beneficij in quo impetranti ius in re adquisitū ē etiā, et si modicū ait Barbosa in colectaneis ad tex. in cap. ... h.t. cap. si motu de prebendis in 6, et nihil mirū qa. in primo casu cessat ambitio utrumq. beneficiū retinendi alias expositiones tradit Sanches ubi sup. disputatione 21. nu. 60.

Obstat 4. tex. in clementina

47 2 de officio ordinarii ubi desidit. collationē beneficij factā ab ordinario habenti aliud illud quod tacendi non esse irritā. Igit. in rescriptis ad beneficia non esto necesse facere mentionē beneficij obtenti. respondet. decisionē dictę clementinę non procedere in Pontifice nec in legato sed in ordinario qui dicit. motu proprio providere eclesijs non personis, et sic prędicta provisio non potest de subreptione impugnari quod procedit qa. ordinarius presumit. melius scire qualitates beneficiorū quā alius. Ita Sanches ubi sup. nu. 4. Garcia de beneficijs 7. parte cap. 3. idē parte 6. cap. 2. anu. 219. sed an hęc doctrina procedat non solū in gratia beneficiali sed in qualibet gratia consulendi Garcia proxime citatus et Sanches ubi sup. oppositus sententię quā tradit Sa in suma verbo gratia.

5. opponit. tex. in cap. susceptū

48 6. h.t. in 6. ubi si aliquis impetraverit rescriptū ad obtinendū beneficiū tanquā per resignationē vacans huiusmodi gratia non potest impleri in vacationē per mortē quamuis Pontifex eā facilius concederet. sicuti gratia maioris valoris non potest adimpleri in minori cap. cum 27. de prebendis in 6. huic rationi dubitandi propter Sanches ubi sup. disputatione 21. nu. 35. Menochiū de arbitrarijs. casu 202 nu. 103 Molinā lib. 2. de primogenciis cap. 4. nu. 47. respondet Lotesius de re beneficiaria lib. 2. q. 54. nu. 24. quod forma gratię dispositione concepta ad unū suppositū etiā si possint dari alia in quibus singulis gratia valeat

suportari

sustentari non erit equi bilis propter restrictionem gratie ad certum modum vacandi quod cavit quod Pontifex conferri beneficium tanquam vacans per resignationem, et non vacaret nisi per mortem aut alio modo ut in d. cap. susceptum, et huius rei ratio est quia taxativa gratie adiecta importat defectum intentionis in alijs quae facile concederentur ut ratiocinatur Lotterius proxime citatus, et nihil mirum quod illa iura dicantur exceptiones regulae generales nostri tex., et spetiales dispositiones quia modus generi datis in his spetiebus intelligitur quod in dicit spetialem dispositionem, et generalis voluntatis exceptionem l. 7. ff. de supellectili legata seius erit quod non taxationis sed demonstrationis causa rescriptum adaptaretur ad certum beneficium argumento tex. in l. 12. §. penultimo ff. de fundo instructo.

Deinde dici potest in d. cap. 6. de rescriptis in 6. illa verba resignatione recepta conditionem continere quia haec est natura ablativi absoluti l. a testatore 109 ff. de conditionibus et demonstrationibus, et ideo in forma spetifica adimpleri debet vulgata l. qui heredi ff. de conditionibus et demonstrationibus ad tex. in d. cap. 27. de prebendis in 6. responderi etiam potest ibi non tractari de subreptione gratie ut ex contextura patet sed potius de mandato non alio modo adimplendo quam quo concessum erat iuxta regulam legis diligenter ff. mandati, quae interpretatio patet ex mente Pontificis, ibi non enim huiusmodi mandata quorum fines diligenter observari oportet debent ad casus alios quam expressos extendi.

6. obici solet tex. in cap. significante cum sequenti h. t. quibus iuribus disponitur rescriptum inutile esse si impetretur facta mentione alicuius diocesis, et postea appareat ad hominem alterius diocesis pertinere, et tamen aeque in hoc casu princeps concederet rescriptum; sed dicendum est in d. cap. significante cum sequenti non vitiari rescriptum propter subreptionem sed quia sublata causa episcopatus demonstratione non constabat de certa persona rei vendedo sue debat regula tex. in l. 4. §. totiens ff. de damno infecto non sustinetur. igitur rescriptum quia incertum et vaguum nec hic verificatur regula tex. in l. demonstratio l. quibus 40. §. qui dotalem de condit. et demonst. l. patronus 35. §. libertis ff. de legatis 3. quia in d. cap. significante non apparebat certa persona.

de qua

de quo credat pontificē concessisse concise arg. tex. in l. si hic 29. § similiter ff. de legatis 1. l. legari 29. ff. de liberatione legata explicant Veroius in praesenti nu. 36. Abbas nu. 3. in fi. Petrus Gregorius in d. cap. significante.

50 Nec obstat qd. in d. cap. proponitur error circa falsā demonstrationē diocesis non circa personā cū de ipsa constet qa sublata falsa demonstratione Episcopus non constat de corpore seu persona Vincentij contra quē emanaverat rescriptū ultra falsā demonstrationē non fuit adiecta aliqua qualitas officij aut dignitatis per quā dignosceret. quisnā esset Vincentius ille quod necessariū ad hoc ut incertitudo evitaretur arg. tex. in cap. ad hec 10. h. t. l. duo sunt Titij ff. de testamentaria tutella l. 1. C. de testamentis explicat Barbosa in colectaneis in d. cap. significante in fi. non obstat tex. in cap. ad audientiā 3. h. t. ubi literę impetratę absq. mentione antecedentiū in totū vitiatur. nec ibi distinguitur inter scientē et ignorantē, qa scienter fuerunt literę impetratę tacita veritate quoniā in facto proprio. ignorantia non ē tolerabilis l. 3. in fi. ff. pro solutio Veroius in praesenti 2. lectura nu. 51. alia iura que nostrę regulę opponi solent tradit Veroius hic omnino videndus qa. temporis angustijs amplius non licet.

51 Remanet pro elucidatione relatę regulę explanare verba Innocentij ibi: nos nihilominus in forma comuni literas dedicemus ate hijs verbis ut iā supra comodatus cavetur qd. obreptio aut subreptio non dolosa non vitiat rescriptū, et qd. in fra comuni sustinetur. si aliās pontifex concessurus erat per formā comunē in praesenti intelligitur. iuris ordo quo servato debet delegatus procedere ut statuit Innocentius hic: sed obstare videtur qd. delegatus semper tenetur servare formā in rescripto datā cap. cū dilecta 22. h. t. cap. ad audientiā 17. de decimis cap. P. et G. de officio et potestate iudicis delegati cap. prudentiā 29. eodē tit. ipsis. vel rescriptū quoad omnia non valet vel non potest fieri transitus de forma specifica iuxta quā concessū ē rescriptū ad formā iuris comunis.

52 Respondetur predicta iura verificari si forma in rescripto data aliter sustineatur non e

contra

contra ac hic, et licet varie rescriptũ quando hoc ut delega rus procedat secundũ iuris comunis ordinẽ non tamen valet secundũ spetialẽ formã in rescripto datã arg. tex. in cap. super eo de offitio, et potestate iudicis delegati ubi Baldus notabili ul. l. 4. §. condemnare. ff. de re iudicata cui exemplũ tradit Sanchus lib. 8. de matrimonio disputatione 12. nu. 16. forma comunis in rescripto gratie illa ẽ quae fit secundũ ius ordinariũ, et dicitur de iustitia quae casu contingit quod libere alicui providet. de beneficio vacante secundũ iuris comunis regulas cap. episcopus cap. non liceat de praebendis quae provisio etiã fieri dicitur in forma pauperũ vel secundũ Apostolicũ cap. postulasti, et ibi Abbas h. t. cap. cũ secundũ de praebendis et contrario in forma specifica gratie explicat Verosius in praesentatione 51. Leonelus de subreptione rescriptorũ q. 17 articulo et ibi Cebaudus.

Unde forma rescripti ẽ diligenter observanda quoties in rescripto nulla fuit subreptio at vero quod subreptio extitit in dubitata illius formae spetialis quasi ex coniectura mente concedentis non ẽ observanda forma illa, et hac ratione intelligitur Innocentius in praesenti ibi: nos nihilominus informa comuni quae verba verificantur quod Pontifex alias narrata veritate rescriptũ informa comuni concessisset, et tunc iudex terminos comissionis non excedit, servata forma iuris comunis, et omissa forma spetiali rescripti in qua subreptionis vitiũ deprehendit, et hac luce veniunt limitanda iura superius allegata, et tex. in cap. rodulfus, et cap. significante h. t. 53

Adhuc superioribus quibus causa distinctio inter scientẽ, et ignorantẽ precatorẽ obstat sequens consideratio, nã de creditu in alienatione rerũ minorũ per mendatiũ interpositũ nullũ ẽ indistincte l. magis puto 5. §. penultimo l. quamquã 9. ff. de rebus eorũ. Igitur idẽ iuris debet in rescriptis haberi non observata distinctione doli, fraudis, simplicitatis, aut ignorantiae. Augetur difficultas nã omnis conditio de praesenti adiecta si falsa ẽ in totũ vitiat concessionẽ l. si quis fundũ 37. ff. de contrahenda emptione l. itẽ qa. 4. § 1. ff. de pactis l. cũ ad praesens 37. ff. si certũ petatur l. cũ in secundo 16 ff. de in iusto rupto. sed 54

inres

in rescriptis intelligit. huiusmodi conditio si propterea veritate vitiare. cap. 2. tit. cu. pss. relatis. §. si falsa causa e. adiecta rescripto debet in totum vitiare rescriptum sine distinctione doli, fraudis, simplicitatis, et ignorantiae.

55 Respondent aliqui cu Panormitano in praesenti nu. 3. tex. in l. magis puto §. §. penultimo et l. quaeruntur ff. de rebus eorum procedere eo casu quo subreptio fuit causa finalis, et totalis ipsius rescripti, quae specie in totum debuit vitiari decretum argo tex. in d. cap. super literis sed haec interpretatio melius videt. divinatoria, et praecipue non attento iuris rigore, unica, et sola causa e. obquam praetor potest decernere alienationem rerum pupillarium d. l. §. §. si aes alienum ff. de reb. eoru scilicet aes alienum pupilli quod ita pro forma desideratur ut eo deficiente ipso iure corruat decretum, et alienatio quae ex illo sequitur pariter, et nulla sit ut non obscure apparet ex d. §. aes alienum ibi: praetori enim non liberum ut arbitrium datum e. distrahendi res pupillares sed ita demum si aes alienum immineat de hac re cavet cap. intrastatuta de rebus ecclesiae alienandis vel non capitur. q. §. sive obreptio sit causa finalis sive impulsiva decretum non potest sustineri in d. l. §. §. penultimo quia in hac re non e. liberum arbitrium praetori decernendi alienationem praediis pupillaris d. l. §. §. si aes alienum.

56 Ex quibus patet decreti indistinctis iuribus indistincte fuisse nullum ex falsa causa appositum quia habet vim sustantiae toto tit. ff. de creditis ab ordine faciendis l. decreta 48 ff. de re iudicata, et ideo si ex falsa causa interponatur. nullum erit quia deficit forma huiusmodi decretis data in d. l. §. §. aes alienum, et nihil interesse in hac re an obreptio sit causa finalis nec ne ad hoc ut verificetur. non adesse formam iure desideratam in huiusmodi decretis cuius defectus a fortiori debet indistincte annullare decretum quia contra formam legis factum d. l. §. §. aes alienum argo. tex. in l. non dubium c. de legibus. at in rescriptis non dolo impetratis si obreptio non e. causa finalis sustinetur. rescriptum saltem in forma communi, quia in hac re superest voluntas Pontificis ut de ratis ut saltim in forma communi sustineat. rescriptum argo tex. in cap. 14. de praebendis in 6.

in 6. at praelati obreptione indistincte comissa nulla superest voluntas aiere qua saltim in aliqua forma sustineat. decretu na praelati in hac re non e concessu liberu arbitriu sed restrictu, et determinatu ad casu quo causa ex alienu et non ad aliu aliquo modo ut patet ex d. l. 5. § siqs alienu ibi: sed ita demu siqs alicaru immineat.

Minus obstat ratio dubitandi 57
que vulgaris. solet deduci ex l. cu vero 26. § sub eadem ff. de fideicomissarijs libertatibus. na ille tex. loquit. in libertate in qua iure singulare receptu e qd semel data compli es non posset revocari iuxta tex. in l. 1. et 2. C. si adversus libertate bonus tex. in l. 48. § 1. ff de minoribus. ita Salicetus in l praescriptione C. si contra ius vel publica utilitate nu. 11.

Iuribus in superioribus relatis quibus 58
docemur conditione de praesenti adiecta si falsa e tota concessione vitiare respondet. distinctione scientis, et ignorantis doli aut simplicitatis non contrariari q. solu probant ex defectu conditionis concessioni adiectae vitiari conditione et dispositione quoad illud qd specificu habet concessio et sic quoad totu quippe ex illa conditione accipit actus esse vulgatis regulis ut in l. siquis fundu 57. ff. de contrahenda emptione. l. ite 4. § 1. ff. de pactis cu sus. allegatis qd etia in praesenti contingit ut patet in d. cap. super literis ubi non sustinet rescriptu per obreptione optentu non dolo et fraude secundu forma in literis datam sed secundu forma iuris comunis at conditio si preces veritate nitant que semper in rescripto intelligit. Salis repetito cap. 2. n. .. si vera non e reddit rescriptu nullu quoad forma solu specifica ex defectu causae impulsivae, et cu praeter dicta forma superit alia forma comunis ideo secundu hanc potest delegatus in rescripto datus procedere ex textu ita Innocentius in praesenti ibi na si aliqua expressa sit falsitas ~~vel~~ siue veritas occultata qua quamvis fuisset tacita vel expressa nos nihilominus in forma comuni literas dedimus, et ibi secundu ordine in causa procedat ex contrario in alijs conditionibus in quibus non adest recursus ad alia forma praeter specifica dispositionibus adiectam supra relatis iuribus qd. praeter forma inductam a contrahentibus vel testatoribus

in alijs.

in alijs casibus nullatenus superest aliquem voluntatis quia sus-
tineri possit dispositio supra relatis iuribus.

Superest 3. species relati capitis

59 super litteris ibi: si vero per huiusmodi falsitatis expressionem
vel subreptionem suppressionem etiam veritatis litteras fuerunt
impetratas quae tacite vel expresse nos nullas pronunciamus litteras de-
cernimus a delegato non aliquatenus procedendum; his ver-
bis alia regula stabilitur ad casum ignorantiae, et simplicita-
te pertinens nimirum quod simplex preces per ignorantiam
aut simplicitatem Pontifici proposita causa rescripti fuerunt
quia non alias concederet rescriptum nullatenus valeat adeo ut
delegatus nec secundum formam communem procedere possit quo per-
tinent illa verba nullas pronunciamus etc. quae constantia compro-
bat textus in cap. constitutus h. t. cap. 54. vers. insuper de
electione, et alijs iuribus quae vulgariter adducunt scribentes
His adde potest argumentum textus in l. 35. § si ff. de
contrahenda emptione ubi cavetur teneri venditorem si in
vendendo praedio confinem celaverit quem emptor si scivisset
emptorus non esset unde natus fuit antiquus mos in alie-
natione fundi exprimendi quos, et quales vicinos haberet
ne pluris stimatur propter bonum vicinum argumentum textus in l. qui fideicommissum
fundum 54. ff. de legatis 1. l. 1. § sed est 15. ff. si quid in fraudem
patroni obiiciunt nocivi. Seneca ad Aquilin lib. 2. cap. 2. sectione
4 nu. 24.

60 Praeclarae regulae ratio est quia ignorantia
solum excludit poenam non vero aliquem ex defectu intentionis dima-
nant argumentum textus in l. 1. § causa ff. de aedilitio edicto, et iu-
bet proprium in praesenti non fuit propter culpam sed propter defi-
cientem animum Principis de indagata conditio si preces veri-
tate nitantur praecipue locum habet ut falsis precibus rescripto
causam dederunt quae postea falsae apparuerunt faciunt defice-
re conditionem quae defecta a fortiori debet deficere rescriptum
cap. 2. h. t. unde traditum est obreptionem vel subreptionem in-
ferre intentionis defectum Menochius consilio 108. nu. 24. Lo-
terius de re beneficiaria lib. 2. q. 54. nu. 10.

61 Huic prio. ... difficilis i-
cet vulgaris textus in cap. quia circa de consanguinitate, et affi-
nitate ubi oblata proposita. dispensatio inter consanguin-

neos

neos propter causam prolis cuius intuitu Pontifex literas indulgentialiter non concessurus apparuit postea impetrationis tempore unica que habita fuerit filia iam decessisse, et nihil omnino rescriptum sustinere. que de filio ex diametro pugnare. Innocentius in presenti re jectis pluribus expositionibus traditis a Panormitano in d. cap. ga[...] cum Cujacio ibi, et aliis quos refert Sanchez de matrimonio lib. 2. disputatione 27. nu. 14. dicendum est consanguineos procurasse alegasse se liberos suscepisse que causa, et vera, et falsa esse potuit vera attento respectu ad tempus impetrationis filia suscepta adhuc in rebus humanis erat. falsa inspecto tempore impetrationis quoniam filia viam universe carnis ingressa erat, et licet teneret. contrahentes exprimere prolem susceptam aut superesse aut decessisse ignoratione tamen iusta ducti potuerunt bona fide matrimonium contrahere quare coniuges hac bona fide existimabant se legitime coniugatos esse, et cum ex detectione verebat. grave scandalum hinc Pontifex ait permittendos esse in illo matrimonio unde in d. tex. non ex dispensatione sustinet. matrimonium sed ex dissimulatione fundata in bona fide contrahentium (que probat. ex dubio verborum sensu), et in removendo scandalo cuius periculi vitandi causa dissimulatio percipit. ita Sanchez ubi sup. Covarruvias de sponsalibus 2 parte cap. 6. § 10. nu. 29. Gutierez de matrimonio cap. 48. nu. 1. quippe si matrimonium, nullit., et cum mala fide contraheret. non dissimulatio sed admonitio necessaria esset ex parte illorum que consanguinitatem scivissent cap. fin. de cognatione spirituali.

Superioribus obstare videtur tex. in cap. ex parte de privilegijs quo loci redit. nullum privilegium qa. in eo non erat facta mentio privilegiorum ecclesie ostiensis contra quem impetratum erat, et presertim qa. impetrans non erat ignarus privilegiorum ut patet ex tex. ibi: nullam mentionem haberet. et ibi quorum ipse non erat ignarus cum quibus infert. ergo si per ignorantiam non esset facta mentio privilegiorum ex exemptionis sustinet. privilegium cuius causam prestitit reticentia aliorum quibus expressis nullatenus vel difficilius concederet. privilegium ergo tex. in cap. cum ordinem § ht. que omnia perpendit cum Innocentio in presenti sed omissa solutione Abbatis in d. cap. 13. de privilegijs nu. 5. Savarele hic oppositione 12. magis placet a tenere illis verbis d. 62

capitis

caspitij ex parte ibi: in quo nulla mentio haberetur. et proponi litigatorij alegatione cui Benedict Pontifex non quia crederet scientiam supplicatoris desiderari ad privilegij nullitatem sed quia interveniente illa scientia liquido apparebat rescriptum nunquam valuisse quod recte fecit Pontifex ut doceret nunquam illam gratiam fuisse ineffectum productam Lotterius de re beneficiaria lib. 2. q. 34. nu. 11.

63 Facit deinde contra regulam Innocentij in hac re non satis vulgo notus tex. in cap. significavit 16. de conversione coniugatorum ubi proponitur mulierem coram decano (in hac re vices Archiepiscopi gerenti) dedisse licentiam viro suo intrandi in religionem voto continentiae non tamen uxori iniuncto, et recepta fide ab ipsa observantiae illius voti celebrata viri professione mulier compellebatur a decano ad ingressum religionis quae obligatio si expressa esset nullatenus licentiam viro concessisset dubijs iuris est an professio viri sit valida, et an mulier compelli possit in religionem intrare licet huic actui non consenserit, et respondetur ab Innocentio 3. professionem sine dubio sustinendam, et quod si mulier talis etatis est de qua suspitio haberi non possit non compellatur in inculta ad religionis ingressum. §. si suspitio habetur compelli debet cap. uxoratus cap. uxoris de conversione coniugatorum. §. rescripta suppressa causa impetrata quae expressa nullatenus Pontifex concessissent sustineri debent cum valida sit viri professio suppressa obligatione mulieri intrandi in religionem quae si expressa esset licentiam denegaret facit tex. in cap. inter de sententia, et re iudicata.

64 Haec tamen consideratione non obstante canonicum est relatum prius, quia in rescriptis tacita veritate impetratis quae expressa nullatenus rescriptum concederetur datur intentionis defectus propter conditionem ibi necessario incertam, et sic concessio corruit iuxta dictum est at in d. cap. significavit de conversione coniugatorum maritus post ingressus religionem, et in ea professus licentia intercedente uxoris, et ab ea recepto voto continentiae etiam si renuerit compellitur intrare in religionem si suspitio habetur, et periculum morale immineat Clarus 4 cap. uxoratus 8. cap. ad apostolicam 13. de conversione coniugatorum quia tacite se obligavit uxor cum ingressum eo ipso quod licentiam

prestitit, et fidē continentię recepit, et non obstat q͞d si hoc ex presse esset licentiā teneparet q͞a hęc ignorantia non obesset quo minus teneatur ad observantiā voti, et sic ad ingressū q͞a ille ex necessitate iuris inest actui vivendi propter suspitionē, et iminens periculū incontinentię dictis iuribus, et hanc obligationē non potuit elidere mulier ex pressa illa voluntate contraria argo͞ celebris tex. in l. si quis ff. de liberatione legata unde compellitur ad religionis ingressū non tamen ad ~~perfectionē~~ professionē neque ad vitā regularem argo͞ tex. in cap. integritas 32. q. 1. Barbosa in colectaneis in d. cap. significavit q͞a ut ratiocinatur Sanchez lib. 7. de matrimonio disputatione 32. nu. 27. resoluta esse rē tam arduā iniungere ei qui nec expresse nec tacite eā promisit nec mirū si compellatur uxor ut sit intra monasteriū inclusa q͞a venit accessorię ad observantiā continentię ex contrario dicendū ē q͞d dat scientia istius iuris argo͞ tex. in cap. qui uxorē 33. q. 5. explicant Sanchez ubi sup. nu. 12. et lib. 22. nu. 27. Barbosa ubi proxime quibus addo Lessiū de iustitia, et iure lib. 2. cap. 4. dubitatione 3. nu. 27.

Potest ~~[illegible]~~ expendi contra responsū Innocentij tex. in cap. 2. de offitio, et potestate iudicis delegati ubi proponitur q͞d si super aliqua causa literę impetrantur et alię postea non facta mentione priorū opponantur consulendū esse Pontificē, et quousque illius plena voluntas cognoscatur supersedendū ex executioni antecedentiū, et subsequentiū literarū quę sine dubio insperarant literas non facientes mentionē priorū non esse subrepticias q͞d et Innocentio impugnanti opponitur, et tex. hic in cap. ceterū cap. plerumque cap. cū contingat h. t. cap. 2. de dolo, et contumatia quibus iuribus proditū ē non valere 2ū rescriptū non facientes prioris mentionē q͞a impetrans suppressit verū q͞d exprimere tenebatur Barbosa in colectaneis ad tex. in cap. ceterū h. t. et ibi relati Valens. inseparabilibus ad hunc tit. § 5. nu. 1.

Respondetur q͞d in d. cap. 2. de offit. et pot. iud. dele. literę opponebantur in forma, et conveniebant in data, et cū de prioritate aliqua non constabat propter incertitudinē proponit consulendū Pontificē, et supersedendū executioni quousque Pontifex suā voluntatē

expli

explicat qd. melius e breue Pontificis responsu spectare quā contrarijs formis lites inuoluere argo. tex. in cap. tua de ordine cognitionū facit ratio tex. in cap. 12. de iudicijs cap. pastoralis §. de fide instrumentorū cap. 1. et 2. de confirmatione utili uel inutili cap. ut. de concessione prebende, l. ex facto ff. de vulgari nec modo obstant tex. in cap. ceterū cap. plerumq. cū sequenti h. 2. qa. in his iuribus de prioritate datis, et impetrationis constabat ut ex illorū contextura satis liquet nec huic interpretationi obstat tex. in d. cap. 2. de offitio, et potestate ... ibi super aliqua causa literas impetrauit et alius postea nā hec verba non negant latū fuisse diuersā qr. potuerunt literę distincto tempore impetrari, et sub eadē data experiri Salgado de supplicationib. 2. parte cap. 30. nu. 12. Castillo de tertijs cap. 41. nu. 62. cū sequenti.

Sed Barbosa in d. cap. 2 de offi-
67 tio, et potestate ..., asserit in cap. ceterū, et alijs sup relatis fuisse impetratū rescriptū ad diuersos iudices ut ex illorū contextura apparet secus in cap. 2. ubi ad eosdē iudices fuerunt impetratę litę sub forma tamen diuersa et cū solū ratione formę opponerentur, et negotiū maneat apud eosdē iudices illis per posteriores rescriptū sine mentione prioris non irogari iniuriā tenet Barbosa nec priorē impetrantē frustrari suo rescripto qa. non cogit apud alios iudices litigare, et licet forma procedendi iuxta prioris et rescripti diuersa sit a posteriori hoc tamen non sufficere ad illius nullitatem et subreptionē qr si certior factus esset Pontifex aeque facile secundā formā concederet cū nulli preiudicet. ac per consequens hoc dubio instante utriusq. rescripto supersedendū, et ad concedentē recurrendū ex doctrina Syluinis rotę quęrentis sub hoc tit. in antiquis unde infert etiā citatus auctor non esse subreptitiū rescriptū in quo non sit mentio litis, et status causę pendentis si apud eundē iudicē impetret. quā doctrina intelligit tex. in cap. inter monasteriū de re iudicata sed hęc ratiocinatio non accomodatur d. capiti 2. nā ut ~~ipse~~ ipse Barbosa asserit ibi non constabat de prioritate literarū, et si satis liquebat ad quid necessaria erat consultatio Pontificis unde

tenenda e prima interpretatio q. magis conuenit cu de
sitione, et contextura d. capitis 2. de offitio, et potestate etc.

Nec obstat q. ratione incerti- 68
tudinis rescriptu vitiatur cap. ad hec 10. cap. significante
h.t. argo text. in l. duo sunt Titij ff. de testamentaria tutela
l. paulus 9. ff. de reb. dubijs Ludouicus Gomesius de
mandatis de prouidendo nu. 21. q. hec regula verifi-
catur q. do incertitudo nullatenus ad certitudine reduci potest
Menochius de arbitrarijs cas. 68. nu. 52. ad pro
inde cu rescriptoru incertitudo ex contraria forma pro-
ueniens Pontificis consultatione ad certitudine facilit. re-
ducatur cap. 3. de iudicijs cu sup. citatis hinc e q. d. non
vitiat literas in d. cap. 2. de offitio, et potestate etc.

Adeo veru e in 2. rescripto 69
necessaria esse mentione prioris cap. ceteru cap. plerumq.
cu alijs h.t. ut omniu clausularu notabiliu, quae in
eo continentur desideretur expressio cap. cu dilecta 22.
cap. ex literis h.t. cap. 1. de dolo, et contumatia cap. ex
conquestione de restitutione spoliatoru ita Felinus in cap.
ceteru h.t. nu. 4. Veroius in cap. 1. h.t. nu. 51. Meno
chius de arbitrarijs casu 202. nu. 69. Molina de primo-
geniis lib. 1. cap. 3. nu. 31. Vnde litis, et processus virtute
primi rescripti cepti e facienda mentio in 2. cap. inter
monasteriu de re iudicata, et ibi Barbosa in declaratione
non tamen debet fieri mentio clausule, quae nulla e
nec illius quae quamuis nulla non sit exceptione tamen
legitima remoueri potest Glosa in cap. ordinaria, et
in cap. cu nostris § verbo de facto de concessione pre-
bende cap. Iason in l. 1. c. si contra ius Paner mita
nus in cap. 12. nu. 4. et in cap. ex tenore h.t. 70

Dubij iuris e an noua dispen
satio intelligatur subreptitia si in ea prioris dispensationis
non e facta mentio quae dubitatio non desideret in cap. 3.
et 9. h.t. in quibus idem decipitur de rescriptis ad lites in hac
quaestione fere apud omnes receptu e q. d. q. fo. dis
pensatio non addita dispensationi sed e velati execu
tio prioris tunc non e necesse q. d. in 2. prioris fiat men
tio scilicet si cu omicida dispensatu sit ad obtinendu

beneficiū non tenetr. postea in beneficij impetratione prioris
dispensationis omicitij mentionē facere ita loq. Andreas
in cap. 2. de filijs presbiterorū in 6., et alij relati a Rebu
fo in praxi beneficiorū tit. de dispensatione in fin. 70

Tota igit. difficultas ē qdo dis
71 pensatio dispensationi addit. an in secunda sit facienda
mentio prioris. Afirmativa verior ita Covarruvias lib. 1.
variarū cap. 1. nu. 8. Menochius de arbitrarijs casu 203
nu. 32. Sarmiento lib. 1. selectarū cap. 9. nu. 2. Molina
de primogenijs lib. 5. cap. 4., et relati Tiraquello de
poenis temperandis causa 10. pro hoc dictamine stat tex. in cap.
2. de filijs presbiterorū in 6. ubi docemur subrepticiā esse
dispensationē a sede apostolica impetratā subrepticiā
esse dispensationem ut illegitimus obtineat plura benefi
tia si prius ad unū dumtaxat dispensatū sit in illo
si in 2. et posteriori dispensatione non ē facta mentio
illius defectus et ratio responsi Bonifatij 8. ē qa. non ē
vero simile sedē ipsā cū illo predictū patiente defectū vo
luisse dispensare si hoc fuisset expressū eidē igit. prioris
dispensationis ~~mentio~~ desiderat. mentio in 2. dispensatione
qdo. hec addit. prime.

Respondent contrarie sententie
72 auctores tex. in d. cap. 2. non statuere in 2. dispensatione
necessariā esse mentionē prioris ad hoc ut evitet. subrep
tio sed defectus antecedentis ita dominicus in d. cap. 2. fran
cus nu. 2. sed hec interpretatio sustineri non potest qa. im
possibile ē ut desideret. mentio defectus antecedentis ad pri
mā dispensationē quin et dispensationis pariter desideret.
nā Pontifex ex eo statuit ut secundā dispensationē esse sub
repticiā qa. si scivisset pontifex defectū iacitū in dispen
satū nullatenus dispensationē ad pluralitatē beneficio
rū concessisset quod non obscure deducit. ex mente bo
nifatij in d. cap. 2. de filijs presbiterorū in 6. Est etiā sub
repticia dispensatio qdo prior, et posterior sunt circa
eandē rē, et inter utramqz. versat. ignorantia qd. eve
nit qdo. prior dispensatio ē facta cū quadā modera
tione secunda simpliciter et absolute ita expresse in d.
cap. 2. de filijs presbiterorū in 6., et relati a parisio con

silio

consilio 74 numero 14. volumine 4. facit tex. in cap. finali de praescriptionibus. ubi ideo constitutum est in posteriori privilegio faciendam esse mentionem prioris quia prius cum moderatione posterius simpliciter propositum concessum ut notat Imolensis ibi num. 4. Sed supra relata veniunt exaudienda secundum tradita a Molina de primogeniis lib. 4. cap. 3. num. 42. Gutierrez canonicarum lib. 2. cap. 15. num. 95. 13

In beneficialibus etiam tenetur impetrans facere mentionem beneficii antea obtenti, et si clericus obtentum clericum esse cap. cum adeo h.t. cap. cum teneamur de praebendis haec regula non solum procedit in beneficio competenti sed in exiguo ita Menochius de arbitrariis casu 201 num. 41. cum duobus sequentibus. et tex. expressus in cap. si proponente h.t. unde re melius excogitata arbitror veriorem esse interpretationem quae supra primo tradita fuit ad textum in cap. gratia de praebendis in 6. quae procedunt etiam in pensione nam pensio est beneficium ecclesiasticum, et beneficii appellatione intelligitur videlicet in titulum seu et in stipendium Garcia de beneficiis parte 1. cap. 5. num. 65. Azor 2. tomo moralium institutionum lib. 6. cap. 33. q. 8. vers. ex quo fit Rigas de pensionibus quaestione 3. et alii quos refert Barbosa in collectaneis ad tex. in cap. cum adeo 17. h.t. Deinde ut vitetur subreptio in impetratione rescripti ad beneficium sunt exprimendae usque ad 30. qualitates quas distincte explicat Joannes de Selva de beneficiis parte 3. q. 11. post eum Menochius de arbitrariis casu 201. conveniunt tradita a Belamera decisione 526. Coratio de sacerdotio 4 parte cap. 5. num. 48. Quid evitandum sit ad obtinendam gratiam in causa criminali ne sit subreptitia, in civili, beneficiali, et competentibus Leonelus de subreptione rescriptorum q. 7. articulo 4 cum sequentibus. 14

Licet formalitas subreptionis aut obreptionis expressis perperam concessis gratiam vitiet tamen distinguendum inter subreptionem quae concernit formam gratiae intrinsecam, et aliam quae extrinsecam tantum respicit nam prima ita vitiat gratiam ut non tantum nulla ipso iure dicatur quam dici possit numquam in esse producta argumento tex. in l. Iulianus

S

§. siquis rem p. ad exhibendum cum similibus. Baldus in authentica
sed et si quis nu. 2. cap. C. de negotijs ubi vero deficit 2. for-
ma actus non corruit quia non est introducta quod illius esse
sed tantum probare esse unde non deficit esse sed bene
esse primus Lotterius de rebeneficiaria lib. 1. q. 4. nu. 58.
et lib. 2. q. 31. nu. 15. forma intrinseca collationis beneficij
~~et capacitate persone collatarij~~ est processus voluntatis
conferentis interpositum sive ex conferibilitate beneficij
et capacitate persone collatarij quia actus activorum non po-
ssunt esse nisi in agente bene disposito l. 2. ff. de statu ho-
minum forma extrinseca repulsabilis quid quid est ultra
vel propter eum processum voluntatis, et hec non impedit quo-
minus actus suum sine consequatur. Lotterius de re beneficiaria
lib. 1. q. 8. ex nu. 4. usque ad 20. in hanc distinctionem
videtur coincidere illa quam inter causam finalem, et impulsi-
vam tradunt Sanchez lib. 8. de matrimonio disputatione
27. nu. 11. et ibi relati, et insuper pro constituenda hac
subreptione [illegible] gratie et ipso iure excusatione for-
me intrinsece exigit. ut hic quod occultat, et silentio
omittit. sit omnino certum nec pendeat ab eventu Capedo-
rus decisione 16. nu. 2. de praebendis Dicta [illegible] deci-
sione 27. nu. 4.

Quod impetrans dicere non tenetur
75 aliquid exprimere, non forma intrinseca rescripti si non
dolo, et fraude non expresserit quod poterat alteri pro-
desse rescriptum impetratum validum est supplendis iuri-
bus. unde patet ratio decidendi ad text. in cap. duobus.
q. de appellationibus. ubi proponunt. duo litigatores
coram Episcopo quorum unus ad Papam appellabat, et alter
ad Archiepiscopum intra decem appellationis interpo-
site qui ad Archiepiscopum appellavit ad ipsum causam
recepisse, et proposuisse se ad eius audientiam appella-
sse tacita de alterius appellatione ad sedem apostoli-
cam, citatus ergo fuit qui ad Papam appellaverat ab
Archiepiscopo, et alias ut contumax fuit excommuni-
catus in hac specie respondet Pontifex excommunica-
tionem sustineri non obstante appellatione nisi Archi-
episcopus cognovisset appellationem fuisse interpositam

qd non alia ratione procedit nisi qa. hic non fuit proposita aliqua falsitas sed solū pars tacuit appellationē fuisse ad Papā interpositā ab adversa parte quā ipsa alegare non tenebat. qa. in iudicio non adest ~~alegatio~~ olligatio alegandi res alterius partis ita Abas in d. cap. 7. de appellationib. nu. 10. quare sententia excomunicationis qa. non dolo litigatoris fuit lata sustinet. nec obstat tex. in l. si prestor § marcellus ff. de iudicijs nā ibi non sustinet. sententia qa virtute falsae alegationis fuit obtenta contra absentē impresentari vero nulla falsitas proponit. adicesta ita Balboa in d. cap. si duob. 7. de appellationib. nu. 19. 76

Hinc argo. a contrario sensu deducit. qd. qdo. impetrans tenet. aliquid aiere exprimere si non exprimat sub reptionē comitit qd. evenit in religioso qui impetravit a summo Pontifice confirmationē sub administratione temporali, et tacuit se esse regularē cap. ad nostrā cap. proxima de confirmatione utili vel inutili Lomas de Vasquez, ex Valens imparatibilis ad d. sit. 77

Ex satis repetito principio subreptionis, et obreptionis inferte. statutū confirmatū a sede apostolica falsa suggestione non sustineri argu. tex. in cap. bone memorie cap. ad nostrā cū alijs de confirmatione utili vel inutili Arrasia ad l. 1. c. de his qui sponte publica munera subeunt lib. 10.; sed modo non licet obstat difficilis tex. in cap. cum accessissent de constitutis ubi proponit. privilegiū Canonicis Valensis ecclesiae concessū de distribuendis proventib. et possessionib. cuiusdā primiceriatus inter ipsos qd. in confirmationē cuiusdā statuti de hac distributione facti obtinuerunt a sede Apostolica falsa suggestione ut patet ex textu ibi. qd. primiceriatus ipse tanto tempore non vacaverit. sicut nobis fuerat falsa insinuatione suggestū. non obstante hac falsa suggestione respondet Innocentius 3us. qd. huiusmodi statutū auctoritate sedis apostolica postmodū confirmatū in suo robore permaneat nisi postea d. canonici contravenerit aliquē

videlicet in primicerium eligendo; statutum ipsum falsa suggestione confirmatum non e inutile cum ab Innocentio substineatur si post confirmationem falsa suggestione obtentam canonici non contravenerint.

Antequam genuina luce done-
78 tur responsum Innocentij in d. cap. cum accessissent sic e considerenda species. Canonici tulensis eclesie prius statuerunt ut primiceriatus dignitas stringueretur huius statuti confirmationem petierunt a sede apostolica, et antequam confirmatio impetraretur aliquem in primicerium elegerunt et cum falsa suggestione confirmationem impetrassent dubij iuris fuit an statutum valeret, et consultus Pontifex respondet statutum a canonicis factum, et ab eo confirmatum valere nisi postea d. canonici contravenerint addita supposita specie a D. Francisco Delmar alij resp. Responde- tur secundum meliorem iurisprudentiam in d. cap. cum accessissent non pertractari de aliquo privilegio ut opinarunt Barbosa in d. cap. per eira desitione 91 num. 31 circa finem Suarez de legibus lib. 8 cap. 35 num. 16 et 17 sed de statuto facto a capitulo, et a Pontifice confirmato quod non obscure infertur ex mente Pontificis in d. cap. ibi: nisi postea d. canonici contravenerint quae verba non possunt accipi de contraventione facta a canonicis post confirmationem apostolicam quia ad hoc nullum habent auctoritatem nam confirmatione secuta statutum reputatur pontificium, quia ad illud se habent Episcopus, et canonici tamquam ad ius commune ita Sanchez exib relati lib. 8 de matrimonio disputatione 17 num. 30 negotio obstat verbum postea quod cavetur in d cap. cum accessissent nam accipiendum e non post confirmationem Pontificis sed quod post factum ab ipsis canonicis statutum elexionem celebrarunt contraveniendo dispositioni quam fecerant Unde Innocentius 3us respondet valere statutum ut pote ab eo confirmatum nisi antequam confirmaret tacita contraventione fuisset ab ipsis canonicis revocatum, et cum ita contraventio evenisset, et esset nullum statutum illud non potuit confirmatio validare argu. tex. in cap. de confirmatione utili vel inutili unde illa verba nisi postea referenda sunt ad tempus quo petita fuit confirmatio non ad tempus impetrationis quia hoc tempore iam erat

secuta

secuta contravenctio neq. induxit rationem dubitandi in d. cap. cum accessissent quibus pater Innocentius magis comendare quam improbare nostram sententiam referendo responsum ad casum falsae suggestionis quae contingit impetrationis tempore ita notavit D. Franciscus de Amaia ubi sup.

Iam remanet expositi effectus subreptionis, et obreptionis in irritanda Pontificis aut alterius Principis concessione modo superest ut remedia proponantur quibus praedicta vitia elidantur; et sciendum est quod quando provissus veretur molestias sibi inferri praetextu nullitatis tituli ab inferiori collatori obtenti debet esse diligens in impetranda nova provissione Philipus probus in cap. finali de consuetudine in 6.; et hac a sede apostolica quia per eam desinit esse provissus ab inferiore, et efficitur provissus apostolicus cap. si apostolica 12. de praebendis in 6. quae impetratione supplentur omnes defectus Rota decisione 856. nu. 1. et 2. arg. tex in cap. dilectus de confirmatione utili vel inutili cum ibi notatis Decianus consilio 3. nu. Oldradus consilio 257. excepto intentionis defectu nisi in spetie fuerit deductus quia de natura confirmationis est ut id quod confirmatur saltim in intentione agentis sit validum arg. tex in l. pro id de R. lege non omnis 19 ff. de reb. creditis Faber in iurisprudentia tit. 4. princ. 4. notavit Puteus decisione 300. nu. 1. Rota in recentioribus parte 2. decisione 114. nu. 44 facienda est etiam mentio in hac nova provissione de possetione prius adepta, et de fructuum indebita perceptione Rota decisione 164. nu. 4 et decisione 741. nu. 3. parte 2. in recentioribus eodem remedio iuvatur provissus a Papa qui timet tit. posse de subreptione notari in his quae concernunt substantiam gratiae intrincecam, et in hoc debet esse diligens ne per impetrantem aliquem haec vitia suppleantur non si praeveniantur vix est ut possit defendi nisi eligendo subreptionis aut obreptionis obiectum ita sup. relati

Quod enim precator animadvertit subreptionem non necessario concludere ad intentionis defectum ~~———~~ sed possibiliter tantum huic impetranti consulitur per rescriptum reformatorium aut revalidatorium. reformatorium rescriptum dicitur per quod reformatur gratia iam registrata super qua adhuc non cursus lite

expeditę quę gratiā incedit. cū narrativa qa forte aliquis de
fectus contingere potest per errorē illius qui preincerta conscrip-
serit, et etiā ut Pontifex defectu prioris rescripti sine amba
gibq. novū habeat Mandosius de signatura gratię lit. re for.
mationis coluna 2. vers. in reformatione ē necesse, qa. non mi
nus vitiat rescriptū obscura, et incoleta specie quā narran
dorū totalis pretermissio Menochius consilio 108. nu. 28. fa
cit doctrina Ubaldi ad Donellū lib. i. com. cap. 13. litera B.

Hoc rescriptū reformatoriū ē

D. duplex aliud extendet gratiā in articulo dispensationis ali
cuius, et huic dat. data prioris rescripti vulgo nuncupati
cui prius de quo Loterius de re benefitiaria lib. 2. q. 23. nu. 19.
Aliud vero simpliciter aliquē gratię defectū supplet non ta
men illā extendit. et hoc dat. sub data currenti Vide 'n ilus
Belamerra desitione 634. et stante hoc stilo incuria qui
hodie servat. ut scilicet preincerat. rescriptū reformatū
Loterius de re benefitiaria lib. 2. q. 44. ~~44~~ nu. 49. cessant an
tique questiones an videlicet in reformatione debeat fi
eri mentio omniū narratorū reformate suplicationis quā
controversiā post Rotā desitione 24., et ibi addentes vers.
illis adde de rescriptis in novis late tractant Felinus in
cap. in nostra nu. 17. de rescriptis, et alij quos refert man
dosius ubi sup. in prima collūna verbo reformatoria gratia.

Rescriptū revalidatoriū ē per

E2 qd. literę expeditę nullę revalidant. adeo ut rescripti
huius subiecti non sit gratia sed literę tantū per hoc res
criptū determinat. literas iā concessas perinde valere
ac si defectus Pontifici secundis literis explicatus non esset
in primis comissus, et hoc evenit qdo. literę supponent. nu
llę ex subreptione quę potuit movere vel removere
Pontificē non tamen ex veritate determinata aiunt
qa. in hoc casu ē necessaria nova provisio ut sup. dic
tū ē qdo. vero literę non laborant defectu subrep
tionis sed alio extrinseco nempe qa. gratia fuit revoca
ta aut illius viribus aliqua constitutione elisa tunc
rescribit literas easdē etiā id ē non obstante tali revo
catione valere quę literę regulariter gratiā concer·nunt
Rebufus in praxia benefitiaria 2. parte ex numero 01. hoc

rescrip

rescriptũ revalidatoriũ dicit. etiã perinde valere, et hoc
nomine donat qa. concedit. ad validandũ actũ aliqs ex
subreptione aut obreptione invalidũ ac si in eo aspio. non
esset vitiũ deprehensũ obreptionis aut subreptionis argo.
tex. in l. 2. l. 9. § 3. ff. de donationibus de hoc verbo perinde
valere Rebuffus in l. potius ff. de verb. significatione, et hoc
ideo procedit qa. Pontifex potest statuere ut actus perin-
de valeat ac si iure factus esset Bartolus, et alij in l. si
quis pro emptore ff. de usucapionibus hoc rescriptũ impetra-
tũ ẽ qdo. quis dubitat primã provisionẽ ex aliqua cau-
sa impugnari posse ita Rebuffus ubi proxime nu. 6. vali-
ditas istius rescripti revalidatori tota rescriptũ ad narra-
ta priorũ literarũ Rota in recentioribus decisione 379 nu. 3.
et 4. parte 1. Unde si alius defectus concurrat qui non
sit expressus, ẽ inutile rescriptũ Rebuffus ubi sup. nu. 37.
Rota ubi proxime, et huius rei ratio ẽ, qa. unius defectus
expressio non supplet alios non expressos argo. tex. in l. 1. § si
plura ff. ad tersilianũ Clarus quinto sententiarũ q. 59.
vers. debet bona iura in cap. cũ pro causa, et in cap. ofitij
de sententia excomunicationis Leonelus de subreptio-
ne rescriptorũ q. 7. articulo 4.

Predictũ rescriptũ precipue 83
ex quatuor circumstantijs omnino necessarijs coalescit
primo qdo. gratia que desiderat. confirmari patiat.
defectũ ob probabilẽ ignorantiã. 2º qdo. rescriptũ pa-
tiat defectũ intentionis. 3. qdo. expresse referunt. in textu.
4. qdo. non excedat propriũ casũ Abbas in cap. super literis
h. t. nu. 5. Ruinus consilio 173 nu. 9. lib. 5. Riminaldus
consilio 308 nu. 22. et ẽ in effectu hoc rescriptũ ratificatio,
et convalidatio actus precedentis Zeminianus consilio 128.
ex nu. 3. late, et nouit. Lorrius de Vanagel in summa honori
adtit. de prebendis parte 5. nã per hoc rescriptũ suscitat.
spiritus primi rescripti, et perinde eius vis retrotrahit.
ad tempus ratificati seu confirmati rescripti argo. tex. in l.
donationes la primera c. de donationibus inter l. ul. c. ad ma-
cedonianũ cũ adductis a Peredo decisione 79. nu. 20. Unde
ẽ qd. si lite pendente inter provisũ, et interpretantẽ pro-
visus obtineat gratiã perinde valere per quã primũ res

criptũ

primũ rescriptũ reualidat. inde remaneat elisa impetratio contra prouisũ obstanta ita Loterius de re beneficiaria lib. 2. q. 54. nu. 62. omnino videndus probis qui facere videntur contra hanc resolutionẽ, et qd. in hac spetie non officiat litis pendentia aut praeteritũ ius quesitũ conseruare Calderinus consilio 12. de rescriptis Belamera desitione 149. nu. 9.

Ceterũ si obreptio opponatur ex defectu intentionis, et lis mota fuerit reo, et possessori alio remedio succurritur qd. ab ea forma sub qua concipitur nomen trahit, et uocatur remediũ si neutri qd. ẽ usu frequentissimũ; super tribus primario fundatur hoc rescriptũ quae praecipue illius honestatẽ cohartant scilicet vacatio beneficij de tempore datae, quidquid consuat Geminianus consilio 79. nu. 10. nã hanc opinionẽ esse reprobatã constat ex Rota desitione 829. parte 2. diuersorũ reliqua duo sunt litis pendentia, et qd. nulli litigantiũ competat ius Rota in recentioribus desitione 726. nu. 1. parte 2., et si haec tria non iustificentur uti omnibus narratis procul dubio gratia haec remanet inexequibilis Puteus desitione 26. nu. 2. lib. 1. de sequestione possessionis, et facit Rota in recentioribus desitione 296. nu. 1. parte 2. ex suppositione enim litis praesumitur Pontifici non fieri praeiuditiũ alicui colatori qa. his qualibus cumque sit impeditus conferre cap. 2. cũ ibi notatis ut lite pendente in 6. qd. verificatur etiã in legato in cuius facultatibus exprimitur clausula potestatis conferenda beneficia litigiosa, et huius rei ratio ẽ qa. haec potestas legati conferendi beneficia restringitur ad uacantia per resignationẽ Puteus desitione vl. de offitio ordinari, et legati, et desitione 56. de praebendis Lancelotus de atentatibus in praefatationibus nu. 53. quo non fit ut non solũ non sit facienda mentio talis iuris conferendi ubi adest lis sed neque iuris patronatus laicorũ nec demũ de familiaritate defuncti obseruã alias desideratur consensus Cardinalis patroni ut afirmant addentes desitioni Rotae 24. nu. 4. de rescriptis in nouis, et licet in hac re non requiratur lis vera sed sufficiat lis de facto ita Antonius Augustinus de gratia si neutri nu. 6. Mantica desitione 99. nu. 1. narratio tamen litis intelli

qui debet super beneficio litigioso Rota decisione 455 nu. 1.
parte 2. in recentioribus. Coccinus omnino videndus ubi sup.
[illegible] nu. 85. 85

Oportune nunc venit quaerere
quae gratiae non valeant de subreptione aut obreptione
impugnari, et notandum est subreptionem cessare si adiecta
sit clausula motu proprio cap. 23. de praebendis in 6. Clemen
tina 4. eodem tit. [illegible] de petitionibus bonorum sublatis. [illegible]
Menochius lib. 2. de praesumptionibus praesumptione 13 nu. 11. facit
doctrina Coccini de re beneficiaria q. 40. nu. 336. et haec
enim est vis gratiae proprio motu factae ut ipsa stante
censeatur pontificem ex comperta veritate suppositorum
gratiam fecisse, proindeque nulla alia necessaria est
iustificatio abbas incip. dubium 31. nu. 3. de privilegiis
Cerasinus decisione 1484. et decisione 1498. Valen
ti in sparsis [illegible] ad hunc tit. q. vol. nu. vol. Amaia ad l.
unicam codice de collatione donatorum lib. 10. nec modo
obstat tex. in l. 1. c. de collatione donatorum nam de illius
interpretatione, et conciliatione cum l. 1. c. de petitio
nibus bonorum sublatis lib. 10 satis eximius cap. 9. nu. 6. 86

Removetur etiam subreptio per
clausulam non obstante per clausulam si non in aliis ius
quaesitum argumento tex. in cap. quamvis de praebendis in 6. item
per clausulam ex plenitudine potestatis per clausulam
pro expressis habentes ne alias super vacua reddatur
dispositio argumento tex. in l. si quando 109. ff. de legatis 1.
explicat Grabiel tit. de clausulis conclusione 9. Fran[c]hin
chius lib. 1. variarum tit. de rescriptis resolutiones, et
multo melius non poterit gratia de subreptione no
tari si apponatur clausula non obstante subreptione
Iudeus lib. 3. decisione 377. licet contrarii dictaminis
sint alii relati a Musco practicarum litera C. conclusione 339 87

Quamvis rescripto habenti
clausulam motu proprio non possit opponi vitium subreptio
nis aut obreptionis tamen distinguendum est inter sub
reptionem quae provenit ex parte impetrantis, et al
teram quae dimanat ex re ipsa. prima tollitur per clausulam
motu proprio secus secunda Cerasinus decisione 397.

nu. 5. Egidius decisione 392. et 475. Felinus in cap. in nostra num. 9. circa medium, et in cap. ad aures nu. 7. et 8 h. t. ubi adfert aliquot exempla quibus convenit sup. relata distinctio. Plures effectus habet hec clausula motu proprio quos hic recensere tempus non patitur. videre est pro aliquorum illorum elucidatione Rebuffus super concordatis tit. de formandis mandatis apostolicis in verbo motu proprio, et congesti a Germonio de indultis Cardinalium §. nostitate nu. 1.

Sed precipuus effectus re-
37 hec clausule ille est quod tamen si non amplificat gratiam non tollat inabilitatem persone Cardinalis consilio 142. nu. 5. Decius consilio 1. nu. 73. lib. 1. Felinus in d. cap. ad aures vel in sexto Rota decisionibus in antiquis removeat nihilominus facultatem opponendi de obreptione aut subreptione Rota diversorum decisione 33. nu. 6. et 8. in antiquis Cotterius ubi sup. quod intelligendum arbitror de obreptione que provenit ex parte impetrantis non tamen de obreptione aut subreptione re ipsa contingente que inducit defectum intentionis pape. Oldradus dilecte principum preludio 12. nu. 33. Hinc est quod quamvis clausula motu proprio removeat subreptionem in litteris gratiosis ut sup. laudati Menochius consilio 1. nu. 429. et alij relati a Oldrado preludio 9. 4 nu. 91. Leius in rescriptis iustitie non in eis dubitis prudentia non narrata hec clausula non tollit subreptionem Menochius de arbitrarijs casu 202. nu. 12. Oldradus ubi proxime.

Ante Fab. in iurisprudentia
38 papiniana tit. 2. princ. 8. conpulatione 3. contendit valde peccare tribuentes clausule motu proprio precipuum, et singularem effectum ut illa repositam non possit opponi gratie exceptio subreptionis aut obreptionis qua ut ipse asserit nihil frequentius est quam rescripta quibus apponitur clausula motu proprio ad importunas mendaces impetrantes preces concedant. et maxime in pontificum rescriptis quam imperatoribus. fatetur incognitum aequa lex. in l. 3. C. de legibus. deinde ad improbandum vim rescribendi

di cu clausula motu proprio moueat. nam sicut id quod expresso
despectu constitutu e ratu habere non debet nisi conue
rente fauore publice utilitatis ut in l. 3. ff. de officio pre
torii nec quod a principe per despectu principis, et consequenter
per errantis voluntatis nulla e l. si per errore q. ff. de iu
risdictione l. nihil 116. q. vlt. ff. de regulis iuris.

Nec obstanti ponderis e consideratio Fa 90
bri ut nos cogat a comuni, et receptissima sententia rece
dere nam quando pontifex rescribit cu clausula motu proprio
explicat se rescribere ex mera liberalitate sua cap. si
motu de prebendis in 6. ibi: quae de nostra liberalitate pro
cessit clementina si romanus de prebendis l. 1. C. de pe
titionibus bonoru sublatis lib. 10 ibi: si quid tamen ex bonis
talibus nostro iudicio nullo tamen supplicante, et ibi
huiusmodi tamen valeat liberalitas, et hac ratione im
portune, et instantissime mendacis precatoris preces que
aliis inducunt defectu intentionis Principis d. l. 1. C. de
petitionibus bonoru sublatis cu similibus supposita clausula
motus proprij nihil operante per Principes sic rescribendo
nullatenus motu ex precibus sibi oblatis sed ex proprio mo
tu et liberalitate sua ducitur rescriptis, et precisis precibus.
Sanchez de matrimonio lib. 8. disputatione 1 nu. 5. et ibi alle
ti Decius in cap. cu M. ferrariensis de constitutionibus nu. 116, et
relatis a Lotterio de re beneficiaria lib. 3 quaestione 1. nu. 49.
neque obstat 2a consideratio Fabri nam impetranti nulla
proponit deceptio Principis aut aliquis error, per Principes
non rescripsit propter eorum preces sed ex suo motu, et
liberalitate relatis iuribus. Geminianus in d. cap. 23. de preb
endis in 6. nu. 8. vero potest assignari.

Ut sup relata sine ambagibus 91
conuenientur statuendu e quod quando Pontifex oblatu sibi li
bellu in forma simplicis supplicationis propria manu sig
narit in hec verba fiat motu proprio gratia concessa facta
motu proprio absolute, et simpliciter preciso concurrente al
terius motus extrinseci prouenientis a precibus sicut ipse
iusserit sibi offerri preces quas signaret sine nullo pre
uio visu sed illis sibi oblatis literas tenus sub dicta for
ma signauerit nam si supponat iuisse supplicationem

porigi res sine dubio procedit quia nemo videri potest
supplicasse quippe actus ascribitur ordinanti non exe-
quenti l. ita enim eorum §. si decuriones ff. quod cuiusque uni-
versitatis nomine cap. cum de rescriptis in 6. cum aliis adduc-
tis a Sperelo decisione 299 num. 9, et decisione 297 num. 1.
observant Loterius de re beneficiaria in lib. 3. q. 1. num. 47. 11.
vero supponit sine iussu confectam fuisse supplicationem
, et pontifici porrectam quam rescripsit sub ea forma fiat
motu proprio censetur declarasse se nullatenus motum ex
precibus sibi oblatis sed ex sua liberalitate induxisse, et
preces omnino reiecisse ita sup. adducti, et in hac quaestio-
ne semper supponitur pontificem sua propria manu verba ipsa
adiecisse fiat motu proprio quibus de hac eius volun-
tate constare concludunt Dechius consilio 51. num. 3. vers.
nec obstat Curtius Iunior consilio 65. num. 10. vers. ad
iiicondus unde cum literis expediuntur signatura ipsa ita
extenditur motu proprio non ad ipsius vel alterius pro eo
nobis super hoc oblatae petitionis instantiam sed de nos-
tra liberalitate etc. Rebuffus in praxi beneficiaria tit.
de clausulis mandatorum num. 21 et 22., et tomo eius praedic-
tis formis stat in scriptura ipsius Principis non in libel-
lo exhibito Ruinus consilio 41. num. 15. lib. 1. Antonius
Augustinus in epitome iuris pontificii parte 1. de litera-
rum formis cap. 2. de motu proprio num. 3. Seraphinus deci-
sione 356. num. 2.

Apparet igitur hanc clausulam mo-
92 tu proprio nihil praestare nisi sit scripta propria ipsius pon-
tificis manu Gabriel de clausulis tit. 2. num. 202. non quidem
in literis sed in ipso rescripto super quo mox literas ex-
pediuntur et ubi data rescriptum sub hac forma necessitas illam
expediendi procedit a forma rescripti seu ab instantia
partium ita docte, et novit Loterius ubi sup., et quod dicit
de rescripto cum clausula motu proprio semper manu ponti-
ficis scripto referendum est teste Loterio ubi proxime ad
versa ordinariam quia Pontifex potest facultatem ita res-
cribendi aliis specialiter demandare ut inquit regula
cancellariae 34. ubi Mendoza q. 2. num. 4. et 5.

Dubii iuris est 1 non

93

clausula ex certa scientia suppleat subreptionis vitiū et magis ē non supplere ita Garcia de beneficijs 13. parte cap. 2. nu. 223. nã hęc clausula non trahitur ad ea quę in facto consistunt nã ista Princeps potuit ignorare cap. 1. de constitut. in 6. Lotterius de re beneficiaria lib. 2 q. 10. nu. 83. solū q. quę iuris sunt suppleri valent et quę post cognitionē causę nota habuit Princeps argo. tex. in cap. 1. et 2 de confirmatione utili vel inutili quo ad sub-reptionis nullitas in foro exteriori, et quo ad interiori indu-cuntur tractant Navarrus in manuali cap. 22. nu. 86. Basi-lius lib. 8. de matrimonio cap. 17. nu 32. Henriquez in suma lib. 12. cap. 2. et 3. Garcia ubi sup. cap. 3. Molina lib. 2. de primogenijs cap. 7. nu. 15.

Licet hęc quę de gratia motu proprio facta dicta sunt sine dubio procedunt ni-hilominus quo. Pontifex facit gratiā motu proprio ex falsa et eronea suppositione ea quidē corruit sed non ex sub-reptione aut obreptione proprie dicta sed ex intentionis defectu qa. licet obreptio inferat intentionis defectum Menochius consilio 108. nu. 24. Decius consilio 38. nu 30. lib. 3. non tamen e converso omnis intentionis defectus con-ducit ad subreptionē aut obreptionē qa. quo. ~~ut~~ citra pre-ces, et non ad instantiā partis Princeps gratiā facit, et deceptus ē circa aliquid suppositū reddit. quidē gratia nulla ex intentionis defectu propt. inverisimilē eius men-tē sed nihil dicit. ei obreptū aut subreptū qa. predic-ta vitia pugnant cū motu proprio Seraphinus decisione 392. et decisione 474. quippe error facti eiusdē virtutis ē. ac error ex talis precibus inductus in inferendo mentis defectu argo. tex. in l. non idcirco C. de iuris, et facti ig-norantia l. si per errorē ~~[illegible]~~ ff. de iurisdictione omnium iu-dicū, et prefatę ~~[illegible]~~ regulę nullā esse limitationem agnovit Rota apud Gregoriū decisione 779. nu. 5. et in his terminis sequitur egi dicep ubi proxime.

Præter rescripta gratiosa continentia clausulā ~~gratiā~~ motu proprio, et alias in superioribus relatas non possunt de subreptione aut obreptione ~~[illegible]~~ impug-nari generalit. literę iustitię exaudites quę in ~~[illegible]~~ causis

et litibus contra de impetrante. Tuscus conclusione 218. nu. 5. Bal
dus in l. praescriptione nu. 28. C. si contra ius Marchesa
nus de comissionibus tit. de comissionibus in particulari cap. 3.
parte 8. nu. 114. et alii relati a Oldrado de literis prin
cipum praeludio 12. nu. 1. quod verificatur etiam in literis de
legatoriis, et comissionibus causarum Oldradus ubi proxime
omnino videndus. Praedicta doctrina limitatur 1. in falsa na
ratione facti proprii Cerasinus decisione 601. nu. 2. Butri
us in cap. dilectus nu. 11. infra de rescriptis. 2° in omissione
eorum quae faciunt circa substantiam impetrationis secus cir
ca accidentia Leonelus de subreptione rescriptorum q. 5.
articulo 5. et 6. Menochius de arbitrariis casu 202. nu.
3. Mantica de coniecturis ultimarum voluntatum cap. 6.
nu. 319. Oldradus ubi proxime late pertractans alias
limitationes, et ampliationes huius regulae.

Remanent iam enucleati

96 tres casus ad quos totum subreptionis, et obreptionis trac
tationis redegit Innocentius in praesenti nunc super cap.
ultimus dicti capitis super literis versiculus ubi nobilis
proponit. Exceptio illius verbi nisi forte quibus statuit iu + etc.
dicem in rescripto datum coram quo subreptionis exceptio pro
ponitur posse de illa, et de precum veritate cognoscere Deci
us hic nu. 12. Veroius 1. lectura nu. 19. et in 2. lec
tura nu. 25. et 79. Iason in l. 2. ff. si quis in ius vocatus
etc. Felinus in praesenti nu. 28. Gailius lib. 1. observa
tionum cap. 34. Barbosa in l. si quis 5. nu. 111. de de
iudiciis pro qua sententia adduci solent tex. in l. 2. C. si con
tra ius cap. significantibus 38. de officio, et potest. iudicis de
legati. Id regulare est in quolibet iudice tam delegato
quam ordinario qui de viribus suae iurisdictionis cogno
scere valent l. si quis 5. ff. de iudiciis Leonelus de sub
reptione rescriptorum q. 7. articulo 1.

Vulgariter obici solet tex. in l.
unica C. ne quis in sua causa sua causet nullum iudi
cem posse in sua causa ius dicere unde apparet iudicem
delegatum reddi suspectum in praesenti ut cognoscat an
sua sit iurisdictio sed nihil huic considerationi fa
cit contra nostram. Decisio d. l. unica procedit quando

causa ita propria ... emolumentum eius aut damnum ad iudicem pertineat directe l. 2. §. proprium ... quendam vel indirecte bonus tex. in cap. causam de iudiciis et hic non imminet hoc periculum quia aliud est de iurisdictione aliud de meritis causae iudicare Decorolus de subreptione rescriptorum q. 17. articulo 2. nec obstat quod cognoscendo de sua iurisdictione cognoscit de re pertinente ad illius favorem, quia munus iudicandi magis onus quam commoditatem respectat. l. ul. §. iudicandi ff. de muneribus et honoribus cum vulgatis — Felinus in presentibus nu. 1 & Barbosa in l. 5. ff. de iudiciis nu. 114 nec obstat tex in cap. cum venissent de iudiciis, cum similibus quia iudex cognoscendo de precum veritate non iudicat de literis pontificiis licet postea in necessariam consequentiam sequatur literarum aut rescripti nullitas comperta precum falsitate cap. 2. h. t. unde est quod si iudex post quam sibi de veritate aut de falsitate precum facta fuerit fides nullatenus cognoscere valeat, et actum in hoc eventu ex iurisdictionis defectu erit nullum ita Innocentius in presenti Lambertus ubi supra.

Questionis est an iste iudex datus in rescripto subreptitio habeat iurisdictionem aiure vel ex commissione in rescripto delata, et quoad precum cognitionem habere iurisdictionem aiure, et sic ordinariam probari videtur argu. tex. in l. si quis §. ff. de iudiciis l. 2. ff. si quis in ius vocatus quia iura concedendo iudici etiam delegato potestatem cognoscendi an sua sit iurisdictio pariter congruunt cognitionem veritatis precum ... tota iurisdictionis validitas pendet argu. tex. in repetito cap. a per literis quod constituit iudicem ordinarium l. et quia 6. ff. de iurisdictione et ibi Glosa verbo generalis. huius sententiae fuit Abbas in cap. dilectus el tercero nu. 1 de prebendis asserens iudicem datum in literis nullis posse pronunciare se esse incompetentem quia in hoc articulo est competens et condemnare potest impetrantem in expensis iuxta Clementinam primam de rescriptis id quod facere iurisdictione potius ordinaria quam delegata quia hoc operatur virtute dictae clementinae, et hic sine dubio procedant ipso commissio, facta est

iudici alijs ordinario ut tenet Leonelus de subreptio ne rescriptorum q. 17 articulo 1. et ad probandum hoc etiam habere locum quod iudex rescripti non est ordinarius non vulgare prestat argumentum legatus proconsulis argumento tex. in l. 12 § et cum sequenti ff. de iudicijs Ovaldus ad Don. lib. 17 com. cap. 8. triplici litera N. et noster probabimus in tractatione de officio, et potestate etc. et tamen non obstante iurisdictione mandata potest considerari instar iudicij ordinarij respectu rerum quas non demanda ta iurisdictione sed a lege procedunt argumento tex. in l. 2. § quis, et quo. igitur iudex in rescripto subreptitio datus respectu comissionis praevium quam habet est non tamquam delegatus, sed ut ordinarius stimari debet nec huic considerationi sic ratiocinatae, pro opinamento Abatis obstat dicere absurdum esse iudicem in uno articulo habere iurisdictionem ordinariam, et in alijs delegatam ut sentit Leonelus ubi sup. quia haec ratio cessat quod iudex dicto iure procedit cuius rei exemplum prestat etiam pro consulis legatus qui in uno articulo potest procedere representando pro consule, et in alio non argumento tex. in d. l. 2. ff. quis, et a quo etc.

Sed pro canonicis iudico tutius esse asserere iudicem in rescripto subreptitio datum quoad praevium cognitionem delegatam habere iurisdictionem nam hec causa tamquam de antecedenti potest cognoscere ex qua iurisdictionis delegate argumento tex. in l. 2. ff. de iurisdictione cap. praeterea de ofitio, et potestate iudicis delegati cum similibus. Unde iudex virtute istius potestatis debet literas legere, et ponderare an, sive sit iurisdictio Maranta in suo speculo parte 4 nu. 8. Leonelus ubi sup. et licet haec iurisdictio pendeat a rescripto hoc solum arguit quod postquam iudici constiterit de subreptione virtute rescripti non possit in causa procedere ita Innocentius in prepiendi ex contrario quod non liquet subreptionis vitium nec modo obstat vulgata regula scilicet quod non entis nullae non sunt qualitates l. si. ff. de collatione bonorum l. ut. ff. de exceptionibus libertis quia hoc prius verificatur quod non ens moraliter, et naturaliter est aliquid dicimus quod saltim naturaliter licet non moraliter

est

ē aliquid argo. tex. in l. 3. §. fi. ff. de liberis, et post humis cū similibus. Unde in nostro casu licet moralit. rescriptū subrepticiū sit nihil. naturalit. tamen ē aliquid habito respectu ad factū concessionis ex quo dimanant qualitates iurisdictionis iudicū datorū in rescripto subreptitio ita leonelus de subreptione rescriptorū q. 17. articulo 1., et hec de hoc capite sufficiant. De duratione, reuocatione, et extinctione rescriptorū cap. VI.

De duratione, reuocatione et extinctione rescriptorū caput VI.

Valitura sunt rescripta quousq. contraria voluntate non reuocant. aut tempore extinguunt. aut facto contrario ... iunt. Generalit. omnia rescripta iustitiæ iure ciuili sunt perenia l. 2. c. de diuersis rescriptis, et pragmaticis l. VI. c. Teodosiano eodē tit. et licet non exibita ad heredes transeunt d. l. VI. sed contendo in hac parte iuris ciuilis ordine rescripta iustitiæ iure canonico censeant. annalia et hoc tempore extinguunt. ita ut annus computet. a die quo quis dolo vel negligentia rescripto non utit. cap. plerumq. ff. cap. ex parte h. 7. ita relati a barbosa in collectaneis ad d. cap. plerumq. ff., et ad l. 2. c. de diuersis rescriptis, et pragmaticis rescripta personalia gratiæ iure canonico si exibita sunt durant perpetuo vulgato cap. decet de regulis iuris in 6. conferunt. que tradidi in tractatione de officio, et potestate iudicis delegati cap. VI. e contrario iure ciuili annalia aut saltim temporalia dicunt. argo. tex. in l. 2. c. de diuersis rescriptis ubi Claudius respondet ea ff. adiiss. esse iusta esse per omnia quasi dicat reliqua censeri temporalia nā imperatores olim initio suo imperii beneficia personalia confirmare vel extinguere solitos fuisse constat ex l. 6. ff. de excusationibus. l. 14. c. Teodosiano de paganis nec ad heredes transeunt l. priuilegia ff. de regulis iuris, et desiderabat. necessario ut restituerent. a posito dei, et consulis l. 4. c. de diuersis rescriptis. Frequens idem consideri tempora quibus dant. rescripta cū his qui ad insinuationē, et alegationē requirunt.

rant. quae valde distinguenda sunt unde iure civi, li rescripta iustitiae licet non exhibita persona sunt ipsi relatis iuribus nostro iure aralia d. cap. plerumque. cap. ex parte h. t. rescripta personalia exhibita perpetua videri deus Cironius in paratitulis ad hunc tit. ex re inrrore mur.

Rescripta gratiae perpetua sunt valitura d. cap. decet de regulis iuris in 6. quousque contraria voluntate non revocant. revocatio vel est tacita vel expressa, expressa quando romanus Pontifex specialiter gratias concessas revocat cap. si. de rescriptis in 6. cap. finali de concessione praebende in 6. extravagante ex secrastitis de praeben- dis tacita revocatio pluribus modis evenire potest primo quando ~~concurrit~~ concurrit. specialis cum generali rescripto cap. cap. pastoralis h. t. cum sup. adductis l. quotiens ff. familiae herciscundae. 2º quando concurrunt diversae scripturae sibi invicem derogantes argo. tex. in l. 14. c. de fide instrumentorum ita Petrus Gregorius de rescriptis lib. 1. cap. 50. nu. 1. et 2.

Generaliter rescripta gratiae, et privilegia sine praefinitione temporis personis concessa sunt perpetua, et durant quousque persona, cui debentur vixerit seu ipsa extincta cap. in illo de capellis monacorum l. 1. ff. de iure dotium cum vulgatis unde privilegia certis personis concessa ad alias personas non extendi etiam ex identitate rationis docet Alexander 3. in cap. sane 9. de privilegiis cui responso adstipulatur iura in l. 1. § permittit. ff. de aqua cotidiana l. mariti 12. l. quae tale 13. ff. soluto matrimonio l. et pluribus 42. ff. de administratione tutorum l. 1. § privilegium ff. de magistratibus conveniendis l. 4. § 1. ff. de privilegiis creditorum l. et si fide iussor 24. cum sequenti ff. de re iudicata l. 24. ff. de legatis 2º l. 3. ff. de servitibus. l. non debet 11. cum duabus sequentibus ff. de dolo l. 1. ff. de iure immunitatis l. in omnibus 68. l. privilegia 196 ff. de regulis iuris l. conditorum c. de excusationibus munerum lib. 10. ex hoc nant post antiquiores in dictis iuribus Cuiac. Petrus Fab. et recardus in d. l. in omnibus Menochius lib. 3. de praesumptionibus praesumptione 23. Luc. praecticarum litera P. ctione 746. Barbosa in l. quae tale ff. soluto matrimonio

Suarez de legib. lib. 8. cap. 10. et 11. Salas de legib. disputatione 17. sectione 6. et 8.

Inferte igit. privilegia, et rescripta personalia ad heredes non transire l. mariti 17. ff. soluto matrimonio l. 1. vers. personis de iure immunitatis l. 7. § ult. quib. modis usufructus &c. l. non solum 8. § tale ff. de liberatione legata sed videt. obstare qd. vulgo iactat. scilicet heredes eodem iure fruuntur qd. defunctus habebat l. heredi § 7. l. qui in ius ff. de regulis iuris cum vulgatis autentica de iure iurando in prin. colatione § ubi cavet. iuramentum defuncti, heredes obstringere qd. et in voti obligatione videt. admittere tex. in l. 2. § fi. ff. de pollicitationibus ibi: voti, enim obligationem ad heredem transire constat igit. et constat qd. personalia sunt ad heredes transire.

Respondet. regulam legis heredem cum vulgatis procedere in his que natura sua transmissibilia sunt e contrario in his que morte persone extinguunt. argo tex. in l. 1. ff. de iure immunitatis l. privilegia ff. de regulis cum sup. adductis nec obstat qd. de iuramento cavet. in d. autentica de iure iurando non ibi tenent. heredes non ex vinculo iuramenti sed ex vi obligationis hereditarie § heres institutionem de obli. que ex quasi contractu unde heredes tenent. adimplere statutum a testatore iuramento valatum non ratione periurij sed ratione observantie Covarruvias in cap. requisisti nu. 7. vers. 3. testamentis de inde non obstat tex. in d. l. § fi. ff. de pollicitationibus si distinguant. inter vota realia, et personalia veluti de ingrediendo religionem de eroganda elemosina de construenda ecclesia priori casu heredes voventes non tenent. posteriori vero cum distinctione proxime assignata scilicet quod ex vi voti non obligent. et ui tamen aditę hereditatis teneant. qua doctrina e intelligendus tex. in d. l. 2. § finali cum Azorio ibi cum aderent Navarrus in in manuali cap. 22. nu. 5. Dattus de iustitia et iure lib. 7. cap. 10. art. 62.

Hęc traditio difficilis reddit. ex cap. adistis cap. Monacum cap. quicumque. cap. qum 20. q. 1. cap. 1. 20. q. 2. cap. cum 12. de regularibus concilium Toletanum 4. canone 59. Wormatiense anno Christi 868. celebratum sub Adriano 2. canone 22. et 23. quib. locis statuit. Monachum

fieri

Monacu fieri vel ex propia professione vel ex pater na deductione ipso iure aperte statuunt predicta decreta impuberesq. filios ex parentum voto obligari.

Huic rationi dubitandi respondet. filios tunc demum ex parentum voto obligari religioni si facti puberes expresse votum parentum vel tacite dissensum habeant cap. illud 20. q. 1. cap. 11. cap. 12. vers. precentum decre gularibus. cap. de illis 7. de dispensatione legata impuberum, et hac ratione sunt exaudienda relata decreta, et iura Suarez de religione, ex voto lib. 3. cap. 2. nu. 5. Vasquez 2 tomo disputatione 155. cap. 4. hanc interpretationem affirmant conveniens ab abbate Aisgranensis sub Paschali 2 anno 817 tomo 3. parte 1. consiliorum pagina 521. cancellaria 36 consiliarum Toletanum 11 cano 1. que solutio tenenda non obstantibus traditis a Basilio de Leon lib. 7. de matrimonio cap. 5. a nu. 11. videndum in hac re consilium tridentinum sectione 25. de regularibus cap. 22. hec sufficiant pro ratione dubitandi responsi Alexandri 3. ind. cap. sane de privilegijs alia iura que his obstare videntur, tempus non patit. interpretari sed petenda sunt ex traditis in tractatu de officio, et potes. jud. deleg. cap. vl., et ex traderdis Deo favente pro. muneris erit iterum repetere tractationem.

De scripta gratis, et privilegia facto contrario parit. amittunt. l. 2. l. fin. ff. de veteran. l. semper §. fi. ff. de iure immunitatis l. 2. ff. de decurionibus l. 7. C. de tabulariis l. 3. C. de decurion. lib. 10. l. 1. C. qui sponte publica munera subeant. eod. lib. cap. pro illorum 22. de prebendis argu. tex. in cap. acquisisent de constitu. iuncta vulgari et frequenti interpretatione quibus iuribus cavet. pro per factum, contrarium oppositum privilegio extinguit. privilegium, nam cum quis virtute alicuius privilegij paratam habeat aliquam excusationem, et non se excusat cum posit. videtur tacite privilegio renuntiasse, et sponte suscepisse munus cuius suscipiendi excusationem privilegio habeat l. Campanus 47. ff. de operis libertorum l. si quis delegaverit 12. de novationibus. l. 4 C. de pactis inter emptorem l. ad solutionem 5. C. de re iudicata conferunt tradita a Suarez. de legibus. lib. 8 cap. 35. Barbosa de potestate Episcopi alegatione 26. nu. 15. et in collectaneis ~~tione~~ ad

~~Ibidem~~ ad dictu caput cu accessissent de consitut. castillo de tertijs cap. 19. Menochius de praesumptionib. lib. 6. praesumptione 4., et in hac re omnino consulendus est D. Franciscus de Amaia in d. l. 1. qui sponte public. mun. sub. nu. 12.

Pro coronide statuendu est, d. rescriptu concernens privilegiu omnib. modis spectato li quib. privilegiu ut si incipiat alteri nocere cap. 1 ... per nouale de verb. sig. cap. suspectu de de cornis ... glossa relata a Petro Gregorio de rescriptis lib. 1. cap. ... nu. 8. hoc distico refert casus quib. quis amittit privilegiu.

Indultu tolit contemptus crimen abusus.

Oppositu factu damnu tempus variatu

ita Petrus Gregorius ubi sup. omnino consulendus pro elucidatione rerum in relato distico contentarum, ne ut hec de rescriptoru tractatione sufficiant.

Ad celebrem, et in ore omnium scholae, et foro acomodatissimum tit. de de probationibus extra

Metodica tractatio in capita distributa quibus om nia pontificia decreta titulo conformia, et non alijs rubricis cohaerentia solem ni recitatione proponunt: enucleata

Vespertinae iuris pontificij elucidationi designatis trac tationibus decem annorum intercapedine metodica luce donatis iam vtinam felicem, et faustum imposuere finem, primarij canonici iurisprudentiae cathedrae insuae te lucubrationes. Valentiae igitur floridissimae Universita tis sanctiones hoc anno flamigeratum ac celebrem tractatum de probat. enucleandum decreuit. Non me latet doctissimos antecessores magistros meos pro reddenda muneris suscepti ratione ea romanorum Pontificum oracula hoc tit. comprehensa probationum materiam ad[illegible] pertinentia et particularium praeceptorum exempla semper sint laudanda, numquam contemnenda ergo celebris lex iii. l. 9. ff. de manumissis vindicta tenore cum cunctis partibus huius tit. nostri per fixo tempore composita appareat operi pretium duxi eam hanc distinctis capitibus illustrare ex quibus ronibus dubitandi, et decidendi ad omnia vera in hac rubrica contenta alijs correspondentia et concordia.

ei

exceptiones, et ampliationes dispositionũ patebunt. eodẽ q[ue] utor stylo quo usus sui in canoniciis repertoriis ex excitationibus rationibus, et causis ibi expressis et pre cipue in tractatu de rescriptis in prin. quas hic trans cribere nec libet nec licet.

Probationis, quid nominis rei, et effectus. cap. 1.

Verbũ probare latissima significatione continere nemo ẽ qui nesciat, in frequentiori, et vulgata usu estimat pro eo q[uo]d ẽ dubiũ, et obscurũ, certũ redde re, et efficere l. 9. et eo. ff. qui satisdare cogantur l. 7. §. n. solũ ff. de minoribus. cũ aliis adductis a brissonio de verborũ . verbo probare. in qua acceptione probatio n. ẽ dissimilis argu. hoc nomine intelligitur rei dubiæ probabilẽ fidẽ faciunt et sentit ciceronis, et quintiliani docent Brisonius ubi supra verbo argumen tum l. generaliter C. de n. numerata pecunia l. sicut C. de fide instrumentorũ confirmant tex. in l. 1. §. eiusdẽ ff. de testib. l. 1. §. a barbarius ff. de re militari l. 1. §. idẽ cornelio ff. de questionibus cũ sim. de qua re late inc. seq. ubi de probationis divisione pertractabitur.

Probatio q[ue] dicitur. 2.

a verbo probo n. ita q[uo]d probe faciat qui probat. nã hoc nominũ generalitate continet, et tã late patet quã patet communis hominũ societas, sed qr. efficit ut probũ accusatũ nec calũniosẽ aut improbe confectũ iudice tur q[uo]d intendit. Don. aut. baron. lib. 25 com. c. 1. ubi. bosul. pariter damnatus. l. 7. B. novit q[ue] calumnias

ind.

in lexicon iuris Verbo probare. Itine litigantes pro bando efficiunt, ut iudex id probū iudicet qd. ipsi aprobatū volunt, et ad ipsos, et n. ad iudicē verbū probare apud iurecconsultos causē relatū nā solis tribuit litigantibus quorum potissima probationes fieri quibus omittenda ē derivatio probationis a verbo probe tradita a Hostiensi in summa ad tit. relato a Mascardo de prob. q. 3 nu. 1.

3\. Itine sub tit. Codicis de prob. et alibi passim pro verbo probare usurpatur leguntur verba hęc: docere aliquid factū ē l. docere C. de rei vindicatione l. cū res l. licet C. de prob. Itē ostendere qd. dicit. l. matrē legeads pro... la primera C. eodē. Itē monstrare, l. 1. de possessione l. actor C. tit. quippe docendo fit ut res intelligatur, et cognoscatur. qd. probatione efficit. ostendendo, et demonstrando res videtur et cernit. quę prius erat obscura, et illius demonstratio probari debet. qd. illi phrasi iurecconsultorū quo probare dicunt iuris intentionē implere, sed implere qd. dicit. in l. 1. C. de prob. occasionē dedisse videtur. triplici rone qa implere quoqd. significat perficere, et consumere l. 5. ff. mandati l. 7. ff. de usuf. 2a. qa intentio impleri dicit. cū id qd. dicit. fit plenū ostendit, et demonstrat. translatione ducta a vasis inęqualibus quę dū fosse implent. plane fiunt Osual. ad Don. ubi dictū lit. D. 3a. ratio ē qa intentio in iudicio ex duobus constat ex dicto scilicet, et dicti probatione, et hęc res tunc perfecta, et impleta existimat. si n. dictū solū sit sed etiā pro

batū

probatu[m] n[on] dictu[m] n[on] probatu[m] pro eo habetur, ne si dictu[m] n[on] esset vulgata l. qui accusare C. de edendo cu[m] vulgatis conferunt rex. inl. 19. l. 23. ff. de prob. l. 14. C. de inofficioso test. l. 14. ff. ad Tertullianu[m] l. 1. C. de condictionib. ob turpe cau sa[m] l. 3. C. de n[on] numerata pecunia. 4

Probare in presenti exaudit pro eo q[uo]d e[st] dubiu[m], et obscuru[m] certu[m] reddere supra relatis iurib. et fidem alicui facere l. 12., et passim toto tit. ff. et C. de prob. vuesebeyius in paratitlis ad h. t. Mascardus de prob. q. 2. nu. 17. Robertus lib. 4. sententiaru[m] Jeronimus Trauleries Antwerpiae sed cu[m] expurgatione permissus selectarum disputationu[m] volumine 2. thes. 4. disputatione 4. thesi 1. lit. A. n[on] e[st] hic omittendu[m] aliq[uan]do probari accipi pro laudare Cicero in cat. Mai Mascardus ubi sup. pro agnoscere, et suscipere nomen eo q[uo]d ut bonu[m] contentu[m] e[ss]e. l. 36. §. fin. ff. ad municipale. Probari etia[m] dicit. opus q[uo]d tanqua[m] e lege dicta factu[m] approbat. l. 26. l. 38. l. ult. ff. locati l. 7. §. illud quaeruis ff. ad l. Juliam repetundaru[m]. Frontinus lib. 11. de aquaeductib. probari etia[m] sarta tecta dicuntur cu[m] ex l. vel, pactionis redemtione facta e[ss]e iudicata sunt l. 7. §. 1. ff. ad l. Juliam repetundaru[m] l. opus 8., et l. ult. ff. locati, et hec de latitudine etimologia, et derivatione probationis sufficiant, alias acceptiones videre licet apud Brisoniu[m], et Prateu[m] de verb. iur. verbo probare, et novit. apud Joanne[m] Cal 5
vinu[m] in lexicon iuris verbo probare cu[m] seqq.

Probationis definitiones varias ab interpretib. afferunt. et videre apud Mascardum de prob. q. 2. vuesebequiu[m] in paratitl. ad tit. ff. de

prob.

probat. Suar. ibi c. 2., et lib. 1 disp. c. 27. florianu ad tit. C. de prob. Pacianu de prob. lib. 1. tit. 1. nu. 7. joanne Varnagel in suma honori in presenti nu. 1. Gual. ad bon. lib. 25. com. c. 1. Valensi ad hunc tit. Treuleriu selectarum disputationu volumine 2. disp. 4. thesi 1. Ferchiu in c. adhi. t. nu. 2. omissis pluribus probationis distionibus arelatis autoribus et absentibus in presenti traditis, sic valet essentialis probationis formalitas demonstrari: rei dubiae legitime facta ostensio.

6\. Rei appellatione latissime eu prima iuris elementa docent l. 5. et 25. ff. de V.S. comprehendere quod in patrimonio existit vel extra rebus iuribus sua generali appellatione, et tota res, et pars eius continet. l. 7. ff. de iure iurando l. 4. § 1. de divortio in facto l. 3. § 1. ff. de fundo dotali actiones etiā comprehendunt. quibus persequimur quod nobis abest l. 35. ff. de obligationibus et actionibus. l. 11. ff. de rebus autoritate iudic. posit, et generaliter latitudine sua continet rei appellatio omnia nostra mobilia, corporalia, et incorporalia l. 1. ff. de rei vindic. l. 1. in prin. de rebus creditis l. 3. ff. de condictione triticaria cu adductis a Tata lib. 2. illustriu tractatu 8. c. 1. nu. 1. et in presenti comprehendit omnia quaecumque quae sub probatione cadere possunt Mascardus de prob. q. 2. nu. 13.

7\. Rei dubiae debet eē probatio quae notoria non indigent probatione c. evidentia de accusationibus c. de manifesta 2. q. 1. l. si vero §. qui pro rei quaestis

ratz dari cognit. l. emptorē ff. de actionibus empti. l. 11. §. ad eo ff. de dote prelegata. Lelius Marsirius iuris Iuris controversi ad h. t. dissertationes. nu. 3. Ad vulgare ē notoriū ab onere probandi relevare, n. ab onere probandi cū distinctione tradita a Mitingerio lib. 6. observationū c. 3. ex quibus deducit. qn cū res que aperiti per negationē dubia reddat. l. plurius ff. de fide instrumentorū l. 3. ff. quibus proclamare n. licet ad libertatem c. si clericus de foro competenti, cū vulgatis; probatio ad id qd. latet terminet. , non vero ad notoria extendat. salatis iuribus scribentes in c. vestra de accusationibus. c. ad nostra de iure iurando. 8

Dicit. probatio ostensio, qr. illud qd. obscurū, et dubiū erat licet in sua causalitate certū; doceat, et demonstrat l. 3. §. 1. ff. ad exibendū l. 2 §. 1 de dali mali. nihil dicas.

l. 2 § 1. ff. de doli mali, et metus exceptione
l. 34. § Gaius ff. de leg. 2. l. 16. § ult. ff. de manu
missis vindicta l. 24. § ult. ff. de fideicom. libertatib.
cu adductis a Brisonio de verbis iuris verbo osten
dere. Ex quib. deducit. probationem debere esse cer-
tam, et claram c. in praesentia 8. tit. et praecipue in
criminalib. l. fin. C. de prob. c. sciat 2a. q. 8. illa
namq. quae probari, et ostendi nequeunt pro non ges-
tis negq. existentib. habent. l. 77. ff. de contrahen.
emptione l. 17. in fin. ff. de in diem adiectione l. 30
ff. de testa. tut. l. 10. ff. de reb. dubijs hac ratione rescri-
bunt Imperatores restituendum esse militi q. d. evitandi
tirocinij causa dederat in l. 3. C. de condictione ob turpem
causam qm. militib. militari singulo concedebat im-
munitas ad alaxationis onere de quo toto tit. C. de
tironib. lib. 12. l. 3. et 18. C. theodosiano de tironib.
et non absolute procedebat rei datae restitutio nisi
4. apud competentem iudicem datum de quo iuraverat: in
dubia probationis luce constiterit l. 3. C. de condic.
ob turpem causam de cuius interpretatione Peratius
in praelectionib. ad tit. C. de condictione ob turpem
causam, et ad tit. de tironib. lib. 12 num. 3.

Ex his decendit probatio-
5 nem tributi non sufficere ad probandum quam esse subdi-
tum quippe haec ostensio aliqua incertitudine laborat
quia tributi praestatio aliud designare potest quam
subiectionem c. 8 de privilegijs et praeterea § l. quando
in fin. de cautib. rta ex solutione annui census ratio
hunit. subiectio aut exemptio a iurisdictione iudicis
ordinarij d. c. 8 de privilegijs q. solutio potest

contigere ratione protectionis c. ex parte 18. de privilegiis, et n. probat hoc ea. qd. ab hoc contigit ab ea c. tue in fin. de sponsalib. l. neg. si natales l. de probat. confert regula tex. in c. constitutus in fin. de religiosis dominus quo iure docemur probationem generis in quaestione speciei nisi in specie fiat n. sufficere. 10

Praefata ostensio in qua probationis conditio consistit n. absolute debet fieri sed legitime idest modis, et circumstantiis a iure desideratis quibus sufficient. demonstrat. ostensionem, et fidem faciendo iudici l. 3. § 1. ff. de testib. l. 11. ff. de probat. elegans tex. in l. 3. C. de condic. ob turpem causam nam illius officii praecipuum est probationes agnoscere quae et ritu iudiciorum ordo servent. Iudex de re de qua in iuditium deducta cognoscit certus esse debet Ut veritas luceat c. iudicantem 30. q. 5. l. iudices C. de iuditiis quidquid enim in iuditium deducit. de eo ante statui nequit quam si probatum sit et nisi probet is cuius interest probare vinci debet et adversarius, et si nihil praestiterit liberari l. 4. C. de edendo l. 9. C. de oblig. et actionib. l. 2 C. h. t. l. ult. C. de rei vindicatione adeo enim probatio de substantia ~~Diui~~ iuditii est. ut et in summariis omitti n. debeat Sangerius de exceptionib. c. 2. nu. 9 Va-lerius Sabbatarum volumine 2. disp. 4 resi. 1. et disp. 23. ~~thesi~~ resi. 3. et ibi adducti lit. C. 11

Iudici quoque in probatione iudiciali liquere debet qd. in iuditium deductum proponit. qua ratione iure Romano Iudices saepe in lite obscura, et dubia sic constat pronuntiare soliti amplius deliberandum vel non liquere eo q.

causa ad deliberandum spatium habebat. l. Pomponius 41. §. 3. §. ult. ff. de receptis arbitris aliquem se iurasse absolute rem sibi non liquere l. 27. §. ult. inscri. ff. deliberali causa et sic n. ius quod semper in thesi est certum licet in hipothesi dubium, et incertum reddat. sed probatio deficiebat l. 30. ff. de test. tut. de necessitate iudicandi in hac spetie liberari iudicem docet tex. in l. Pom. 36. ff. de re iudicata, iuncta l. ubi 22. C. ad l. Corneliam de sicarijs hae formule veniunt explicandae iura non satis vulgo nota in l. et si quis 24. §. ad interlocutor. ff. de iudic. ibi: quod si iudici liqueat non debet eum qui convenit absolvere + l. 7. §. 2. ibi: id Tubero parum sibi liquere ait ff. de supellectili legata. Conferunt Forn. lib. 26. com. c. 1. et Osual. lit. C. Piche in manuductionibus ad praxim 2. parte in preludijs nu. 15. Vala. illustrium trac. 2. c. 11. nu. 15. Cuiac. lib. 6. observationum c. 27. Carleva disputione gravaminum 39 nu. 35. Budeus in annotationibus prioribus ad l. 2. ff. si quis cautionibus. Panciroli. lib. 1. thesauri c. 33.

+ ff. de religiosis et sumptibus funerum

12. Quibus consequens est aparere quod cum illa verba amb. Cuius deliberandum vel non dum liquere non sint damnantis sed dubitantis ut tenet Seneca lib. 1. contro. 3. iudex illis verbis non pronuntiat nec litem iudicat nec controversiis finem imponit ob defectum ostensionis rei dubie quae necessario in iuditio debet iudici liquido constare c. iudicante 30. q. 5. l. iudices C. de iudicijs l. 3. §. 1. ff. de testib. l. fin. C. de sententijs quae sine certa quantitate ccs.

13. Sed superioribus quibus docemus probationem esse rei dubie ostensionem obstare videtur nam probatio potest etiam esse rei non dubie sed certe argu. tex. in l. 8. §. 1. ff. finium regundorum Baldus in l. 4. ff. ad l. Aquiliam cuius veritatem nec ipse iudex ignoravit, quis forte illum non esse propriam probationem sed potius

probationis exclusionem quia notoria non indigent demonstratione cum ipsa sint ipsa notorietate probata ... Domarinis [illegible] de accusationibus [illegible] adhuc sit quia 14

[illegible] et melius respondetur quod quamvis res certa sit, ex iudici quoad conscientiam privatam suam certitudine notam producibile, et incerta haberi debet supposita adversarij negatione l. plures ff. de fide instrumentorum l. [illegible] quibus proclamare non licet ad libertatem cum similibus quod iudicis privata scientia non attendit quia considerat ut persona publica l. 17 ff. de iudicijs l. 13 § fin. cum l. seq. ff. ad trab. cuius conscientia informari debet ex actis, et probatis c. qualiter et quando § ad corrigendos infin. de accusationibus c. 31 vers. secundum de simonia l. 16 ff. communi dividundo l. ult. C. de fideicom. lib. bonus tex. in l. Barius Maritus ff. de pactis dotalibus argum. tex. in c. cum dilectus de fide instrumentorum l. licitas § veritas ff. de officio praesidis Franc[illegible] selectarum disputationum diss. 23 thesi 3. et illud quod sit ut privatus nec didicit ut iudex non scire vel ignorare intelligitur quia in non deductis, et probatis iurisdictio non extenditur, cuius officium relatis iuribus tradit [illegible] depositione gravantem 42 nu. 38, et in hoc casu potest dici rei certae, et iudici notae posse dari probationem, contra [illegible] depositio tex. in c. 2. de officio ordinarij ibi quia non ut iudex sit sed ut Deus videndi Panormitanus, et Barb. in d. c. 2. ex his patenda est ratio decidendi ad celebrem, et anceipitem quaestionem qualiter iudex ex actis ius dicere debeat adversus ea quae privatim cognoscit sequare [illegible], et [illegible] Covarr. lib. 1 variarum c. 1. per totum, et novissime [illegible] [illegible] ad tit. C. de officio rectoris provinciae anc. [illegible] [illegible] Mancinus iuris sacri controversi ad tit. de [illegible] 15 tione 4. c. 27.

Dicitur etiam institutione legitime

facta ostensio nulla habita mentione expressa iudicis
vel inquisitione tradita a Valensis impre., et ubi tam be.. quo
ingrauantibus adhibita quae sufficiant, ut ipsa legi
time fiat intelligitur respectus ad iudicem l. 3. § 1 ff.
de testibus. l. 11. ff. de prob. c. ex literis 3. h. t. l. t. iuncta l. 3.
C. de conditione ob turpem causam l. 1. C. de rebus alienis non
alienandis cum simil. Mascardus de probat. lib. 1. q. 5.
nu. 23. et alij adducti a Barb. in d. c. 3., quod tamen ve-
rum est instrumentorum productio debeat coram iudice fie-
ri et non sufficiat coram notario, et testibus ex habetur tex.
in l. ab ipso ff. de testibus. tex. in c. accepimus c. contin-
git ubi glossa, et Pthelinus de fide instrumentorum Caual.
lib. 1. variarum c. 1. nu. 9. et practicarum c. 20. nu. 6. vers.
instrumenta nu. 7.

16. Vocatur et aliter probatio le-
gitima ostensio sive demonstratione iudicis et compre-
hendatur extraiudicialis processio per diffinitione nostra illa scilicet
quae fit ad perpetuam rei memoriam quae vera probatio est
autentica et si quis c. de testibus l. fin. § 1. ut litem non con-
testata fit pariter legitima ostensio quod modis idoneis
ciuere desiderat verum est id quod dicitur ostendit argu.
tex. in l. 17. C. de probat. iuncto Osualdo ad Donel. lib. 25.
com. c. 1. lit. C. Modi sunt expressi a D. Isidoro in c.
forus de V. S. et passim in h. t., et de testibus, presumptionibus
et fide instrumentorum et per totum tit. seq. Solet hic
quaeri an detur probatio in genere de qua re ut ne im-
moremur in re impertinenti consulendus Lelius Man-
sinus iuris sacri controuersi ad h. t. dissertatione 4. etc.

17. Potissime in probatione respi-
rit iuxta relata in superioribus ut sit liquida, et certa
rei dubiae ostensio, et praeteriura ibi adducta fulcit.
hoc praeiu ex tex. in c. ingrediens h. t. l. 6. ff. de probat. l.
3. § 4. ff. de suspectis tutoribus. l. 17. ff. de minoribus
textu l. 2. C. de in litem iurando l. 19. C. de rei vind.

l. 4. in fin. C. de contrahenda stipulatione l. 10, 13, et 17. C. h. t. Menochius de praesumptionib. lib. 1. q. 97. num. 27. Treutlerus selectarum disputationum volumine 2. disp. 4. Thesi 7. unde illud omne quod in iudicium deducitur, et controversia, et negatione fit dubium liberdom pretendere probatio et legitima et liquida sit ni dubii ostensio ut patet ex exempl. liberti alienatis in fraudem patroni cuius alienationis revocatione est locus quando simul promovet rem alienatam per illa dolo et fraude quae quia alterum tantum probet nihil agit argum. text. in l. 6. l. 1. § alienatio ff. si quid in fraudem patroni aliud exemptam petentem et adversus ad h. t.

Sequitur ut de probationis effectu 18

agatur. effectus igitur probationis est veritatis factorum dictorumque fidem iudici facere l. quinque in arbitrio ff. h. t. non adversario l. inter stipulantem § 1. ff. de V. oblig. l. 1 iuncta l. 3. C. de condic. ob turpem causam l. 1. ff. quod legatorum etc. l. si quis C. de testib. c. statuto § in vero de rescriptis in 6. c. in nostra c. ex hereditate de testib. ut secundum eam si sufficiens sit pro allegante pronuntiat iudex l. argentarius 10. § fin. ubi Bart. et doctores ff. de edendo l. 2. § ex quo C. de rei vindicatione l. 17. l. 25. § 3. et 4. ff. de prob. l. 11. 12. 18. et ibi h. t. C. cum Treutlerus selectarum disputationum volumine 2. thesi 8. valasi imparabilis ad h. t. Calvinus in in legi coniecerit verbo probationis alioquin tamquam litigationis sua in iudicio litigatoris interesset contendebit l. 10. in fin. ff. de edendo quod si pares improbationes actoris, et rei pro eo tamen favorabiliori pronuntiabit. c. ex litteris 3. h. t. l. 125. ff. de reg. iur. conferunt quae sequuntur. ab interpretib. notantur in c. fin. de re iudicata, et tradita a Vala. Colerus lib. 2. tract. 2. c. 11. n. 12. alias pro illo debet sententiam ferre iudex qui

melius, et magis sufficienti probaverit c. licet 3. de probationibus
&c.

19 Cum probatio sit rei dubiae ostensio, et iudicij substantia l. Iudices C. de iudicijs l. stipulatione C. de sententijs et interlocutionibus omnium iudicum cum vulgatis Julius Pacianus de prob. lib. 1. c. 3. nu. 24. et c. 5. nu. 5. Zangerius de except. c. 2. nu. 2 Treutlerius selectarum disp. volumine 2. thesi 1. et iudicium secundum meliorem iuris prud. non a sitatione sed a litis contestatione incipiat Meyerstet. in l. amplius ff. rem ratam haberi in verbis iudicij alibi maximo iuris saepe controversi in rubrica de iudicijs dis...tatione c. 6. hinc ante litis contestationem in actoris positione, et rei responsione contingentem c. unico de litis contestatione in 6. c. 1. et 2. titulo in 6. ut. l. C. de litis contestatione Don. lib. 24. com. c. 1. et lib. 19. c. 8. Rich. ins. omnium inst. de actionibus, probatio nec proponenda, nec admittenda c. 1. ut l. lite non contestata ... c. unico de litis contestatione c. dudum 54. vers. porro de electione ... vers. iudicas de appellationibus Mascardus de prob. ... 683. et 1367. illigerus ad Donell. lib. 2. com. c. 1. lit. C. Petrus Gregorius lib. 4. ... c. ... in fin. quibus adde Treutlerum selectarum disp. volumine 2. thesi 6.

20 Quod dictum de non proponenda probatione ante litis contestationem non verificatur in exceptionibus dilatorijs et peremptorijs quarum probatio ... l. 52. ubi Bart. ff. de iudicijs Peratius ad tit. C. de prob. nu. 7. l. 13. C. de exceptionibus ... l. 53. c. 3. l. 13. et 24. C. de procuratoribus § 10. et 11. inst. de exceptionibus sunt enim similes exceptiones declinatoriae iudicio cum quis litis constitutione quo litis contestatione sit impediunt Lucius lib. observationum c. 25. et 28. 37. ... Beyerus in ... l.

de exceptionibus nisi hi nam qualitas ingressui obstant initio
et statim monstrari debent c. 1. et 2. ubi DD. dilitorias
contestatione in 6. l. 23. §. 3. ff. de condictione indebi
ti l. 9. C. de longi temporis praescrip. c. inter monasterium
20. de re iudicata in causa 62. de appellationibus
nisi post litem contestatam aut elapsum tempus ortae fue
rint aut ad scientiam suam tunc pervenisse iure iu
rando affirmet reus c. pastoralis 4. de exceptionibus
vel talis exceptio sit quae retro actum processum reddat nul
lum ut est exceptio quae arguit mandati vel iurisdictionis defe
ctum c. cum venerabilis vers. licet autem de exceptionibus
c. in nostra de procuratoribus. 21

Possunt etiam probationes
fieri et testes recipi ante litis contestationem quando ex mora
periculum imminet ne pereat probationum copia ut
habetur in c. cum dilectus vers. nos igitur de confirmatio
ne utili vel inutili c. quoniam frequenter ut lite non con
testata c. significaverit c. [illegible] de testibus, nam
magistratus est curare ut unicuique sit salva rerum
probatio l. 22 ff. de testibus. Hinc probationis conser
vandae causa in l. aquilia si deletum chirographum
[illegible] dicatur in quo pecuniam sub conditione debitam propo
nebat et testibus sic probari possit quam non existere
possint eo tempore quo conditio extitit statim vel a lite
contestata recipientur testes et [illegible] re exposita
statim condemnationis exactio competit sed cum debiti
conditio extiterit et si defecerit bene ratio nullas vires
habebit elegans est responsum pauli in l. inquilinum 40.
ff. ad l. aquiliam quo iure in l. aquilia habetur ratio
damni praeteriti scilicet tabularum et futuri quae connexam
rem habet cum praeterito quae ratione non pugnat cum l. 29.
§. 1. idem tabulis ff. eodem. videndus Suarez ad l. aquiliam
lib. 2. c. 4. num. 23., confert etiam in l. quidam 32. ff. de pe
[illegible] cap. 2. probationis [illegible]

Caput 2um Probationis distributio.

Ab omnibus interpretibus illa communiter approbata mox et recepta agnoscimus probationis distributionem quam vno ore tradiderunt oratores Aristoteles lib. 1 retoricorum, Cicero in topicis et lib. 2 de oratore, Quintilianus lib. 5 inst. c. 8, scribunt ut probatio alia sit artificialis, inartificialis alia. Secundum hanc probationis divisionem vide [illegible] inseparabiles ad tit. ff. de prob. Valensi adherentis. § 2., Fulvius Pacianus de prob. lib. 1 c. 4, Duar. lib. 1 disp. c. 27. Celsus Mansinus iuris sacri controversiis ad tit. de prob. dissertatione 4 c. 3, Tuschus selectarum disp. volumine 1. Thesi 2a. Calvinus in lexicon iuris verbo probationem, Don. c. 3 de prob. Menochius de presumptionibus lib. 1 q. 61 nu. 6 cum seq. Artificialis probatio est quae ratiocinatione iure consulti siue aduocati colligitur, ex eo dicta quod arte creatur; inartificialis quae protenus rem ipsam sine ullo discursu siue ratiocinatione demonstrat, ex eo dicta quod nec arte formatur nec ex arte tractatur ad eamque inueniendam ars nihil prodest. ita relatu a Caluino in lexicon iuris verbo probationem artificialis quae est a iure C.to vel oratore desumpta ita nuncupatur, inartificialis a litigantibus. illa in argumentis sistit hec in testimoniis et instrumentis, et quamuis argumenti appellatio generalius pro omni probationis genere accipiatur l. generaliter C. de non numerata pecunia l. sicut C. de fide instrumentorum eam tamen probatio sibi fecit propriam appellationem ut argumenta ea tantum dicantur quae ex ratione ex hoc diuersa [illegible] c. forus de V. S. hinc Cicero relatus a Caluino ubi proxime argumentum dicit probabile inuentum ad faciendam fidem conferunt

lex in l. qui filium 74. ff. ad treb. l. fin. ff. de pupillari ... in re actione l. n. omnes § a barbaris ff. de re militari, ce tera jurt, et dicunt testimonia quasi propria, et peculiare sibi fecerunt appellationem probationis appellationem Lelius Mancinus iuris sacri controversi. ... tit. disertatio ne 4. c. 3.

Hinc Isidorus in c. forus de V. S. omnem causam argumento, et probatione constare docet non quod argumentum non probet, non asserit argumentum sola investigatione adinvenire veritatem causae. in d. c. forus ibi: sed sola investigatione et c. sed quod testibus et tabulis quae utraque testimoniorum appellatione comprehenduntur sine ullo circuitu probatur. argumentum per circuitum, et oblique. Unde Isidorus non voluit excludere argumentum sed comprehendere utramque probationem artificialem scilicet, et inartificialem Lelius Mancinus ubi supra c. 1. et 3. Late ipse argumentorum ambitu non testimonia testimoniorum et ... instrumenta quasi rei dubiae fidem per rationem justam quae fit in eius causa astruunt quam caeterae probationes continentur c. inter quatuor de clericis peregrinis c. cum de usuris c. ad apostolicae § de hereti de re iudicata in 6. l. 3. § eiusdem quo ... ff. de testibus l. 1. C. quorum appellationes etc. l. 1. C. de condic ob turpem causam l. si quis de C. de testibus. 3.

Quare lib. 1. sup. c. 2. 3. non incon cinne artificialem probationem obliquam vocat nam argumentum per circuitum, et oblique probatur, et investigatione adinve nit veritatem c. forus de verb. sig. et hac ratione hanc in directam, et obliquam inartificialem directam vocat. Utram que probationem tam artificialem, quam inart. ... quoque frequenter distribuunt interpretes, in plenam, et se miplenam proced. 1o quae plenam fidem iudici facit deare ... agit. ita ut ... cum ullo alio desiderato

Iudex litē pronuntiatione terminare possit c. 1. h. t. de quo in capitulo seq. hec probatio ē quę fit per duos testes vel plures omni exceptione maiores c. 2. et 3. de prob. [illegible] regulariter. ad plenam fidē faciendā duo testes sufficiunt c. in omni 4. l. licet 23. de testib. iurem ra t. ubi numerus ff. eodē. excepto iure canonico casu in quo agitur contra Episcopum, contra presbiterum, diaconū subdiaconū, Acolitum, Exorcistā, lectorē, Ostiarium et contra clericū notatū aliqua infamia quibus in his casibus non duo testes sufficiunt sed ē expressus maior testium numerus distinctione personarum habita in c. praesul [illegible] unic. 1 q. 2

Semiplena probatio quę, etiam 7
perfecta etiam appellatur, ē quę iudici fidē facit sed n̄ plenā, quia n̄ ē tanta illius ostensionis vis ut ex ea iure moveri possit iudex ad ferendā pro hac vel illa parte sentā. et hec probatio ē quę fit per unum testē omni exceptione maiorē l. iurisiurandi C. de testib. vel comparitionē literarū l. comparitiones et authentica seq. C. de fide instrumentorū aut per scripturas privatas l. instrumenta C. de fide instrumentorū, et hec probationis in plenam et semiplenam probationis divisio frequenter traditur ab interpretibus. glossa in l. admonendi ff. de iure iurando, et in l. bone fidei, et in l. bona fides ff. eodem, Peregrinus addit. [illegible] 4. [illegible] licet 2 [illegible] C. de rebus creditis, et iure iurando. Sed dissentit Fulvius Pacianus in rub. C. de prob. qui semiplenam probationem n̄ facere fidē nisi + alia adminicula [illegible] confirmet. n̄ convenire ei probationis dictionē docet nec I. C.tos umquam usos fuisse vocabulo semiplenę probationis [illegible] hec quę semiplena probatio vulgo

+ adiuvent

appellatur rectius nominatur presumptio quam probatio.
Quaeritur inter presumptiones sit falsius patiarius ubi nunc non arbitror recudendum necessario probationis divisione, in plenam, et semiplenam. Ita dicit non plenam iudici fidem faciat ostensio veritatis legitima est quaeritur non adaequata, et perfecta quoad effectum terminandi et demonstrandi factum controversum l. iurisiurandi C. de testib. Valeris in paratitlis ad h. t. § 2. num. 4. quia non probat qui probat semiplene quam qui plene probat licet effectu inaequali et in superioribus caute. at haec quaestio non est de effectu probationis sed de illius substantia, eaque substitutivo legitimo in qua re nihil interest an probatio sit vera, et quoad extensionem, et effectum omnem respectu facti controversi legitima ostensio non probationem est sufficit Felix Mancinus iuris sacri controversi ad hunc tit. dissertatione 4. c. 15. quo loco dicit prefatus autor inutilem hoc argumentum: istud non est plena probatio: quia non propria non plenitudo effectu et quantitate sive extensione probationis significat propter veram essentiam, et qualitatem dicit nec rarum est ut sub verbo apud I. Ctos scriptum non comperiatur re ipsa adinveniatur. ita Felix Mancinus ubi sup.

Non improbo relatas probationis divisiones frequentatas ab interpretibus adductas sed artificiosius iudico has distributiones posse his terminis claudi: ut nempe probationum divisione quaedam sint verae, presumptivae quaedam. haec divisio videtur probari ex coniunctione quam conspicit rubrica ff. de probationibus et presumptionibus. Vera probatio est ostensio ad ipsum factum de quo quaeritur sive intentioni probantis demonstrandam accomodata et in explicatione divisionis causa probatur, haec iterum duplex propria, et impropria, propria est quae ~~sine ipsa~~ per se ipsam ~~[illegible]~~ fidem facit sine alio simpliciter. quam oratores inarti

vocant, et ē probatio que fit per duos testes omni ex
ceptione maiores, vel per instrumenta et. Tertia de qua
in proposito procedo qualiscumque modo in superioribus ex
pressa est que per se ipsa sufficienter facit et perfecte (?) propo
nere ut patet in semiplena probatione sicut aliquibus
circumstantiis que ex fama constante probaverint. vel ut ta
mentis testis de veritate deponentis testimonio confirma
ta glosa, et doctores in c. veniens in fin. de testibus. alius
fama inconstans non probat sed tantum coniecturam facit nam
saepe fallax ē rumor l. fin. ff. de ritu nupt. ubi instit. Landulphus
hoc aliud duplex ē unum quod probato consequente probatum
intelligitur, id ē in quaestione positum alterum quod probatione qui
dē nulla indiget, quoniam ex opposito abhorrens, quod si tam
que aliquem in probatione incumbebat relevans hoc ultimum
in aliquibus aliis in naturalibus et consistentibus contingit et
aditione speciē possunt et sunt verba ita ut. in c. cum de te (?) de resti
tutione spoliatorum c. i. de confess. in 6. l. i. ff. de interrogatio
nibus iniure faciendis l. qui sorte C. de sepulc. (?) primum
vero stat in argumentis que, et rationes dicunt l.
libertas 27. §. fin. ff. de manumissis testam.

Supponuntur indicia que posi
ta sunt in naturali coniunctione, et affectione que ē inter
rem probandam, et eam que probatur, que coniunctio aut affec
tio naturam efficit quod intelligendum ē de indiciis indubita
tis l. fin. C. de probationibus. additur quod ē notandum, et de
monstratio rei gestae hinc Cicero pro Cluentio: omnia que
solent esse indicia, et vestigia veneni in illius mortui corpo
re reperta sunt, et oratione 3. in Catilinam sed de hac
re postea.

Praesumptionem praecedit. aliqui interpre
tes eam dicunt quod facit causae qualitatē et ratio demonstrant

hoc enim in se verum sed diffinitio inconstans quia semiplena
probatio non per se sed per aliud probat ut in superioribus
dixit, et tamen vera probatio est unde diffinitio illa praesumptionis
probationis quo diffinito latior est contra regulam text. in l. 18.
Dolum ff. de dolo malo quae sit intra terminos suos et peculiares
continere hac ratione concipiendum arbitror huius pro-
bationis diffinitionem. Propositae quaestionis ostensio facta per aliud
probabiliter, certaque est probatio quae a praesumptione dimanat
sed ut haec omnia sine scrupulo pateant venit notandum
quod praesumptio est communis natura probabilis assertio aliquam
rei proveniens ad instruendam rei dubiae fidem Valascus in pa-
ratitlis ad tit. de praesumptionibus § 1 num. 1. sed brevius praesumptio est
argumentum probabile concludens non necessario ad veritatem sed
ferre latum, et inde a fictione differt quae est iuris quaedam supra
positiones contra veritatem expressam, et necessaria consequentia
constitutio. Mantica de coniecturis ultimarum voluntatum
in lib. 11 tit. 12 num. 48. Duarenus tit. de probationibus c. 11 num. 6, et alii
laudati a Valasco illustrium tom. 3 cap. num. 3. Nam praesumptio argumentum
nam quae de falsis sumitur fictio sit de eo quod non est nec fuit Ba-
ronius in paratitlis ad tit. de praesumptionibus huius rei argumentum suggerunt
fictiones postliminii, et legis Corneliae l. postliminium l. in bello
§ 12. § si ille postliminio l. retro 16. ff. de captivis et postliminio
reversis l. ille institutio § 1 ff. de haered. inst. et vulgatis.

Praesumptio alia hominis, iuris alia
communiter scribentes ad tit. de praesumptionibus. praesumptio hominis est con-
ceptus in mente hominis elicitus ex aliqua coniectura, et dicitur
haec praesumptio hominis quia nullo iure inducta sed ex circumstantia aliqua
sive facti qualitate desumpta, et haec autem qualitas duplex
vel rei adhaerens vel extra eam posita, et rursus rei inhae-
rens vel natura unde quis praesumitur bonus quousque probetur
contrarium l. cum quidam, et l. cum praetor § rogo ff. de leg. 1

itē ipsi perfecte formę l. n. sū liberiss. de statu hominū, vel ex industria, et huiusmodi ē presūtio quę desumit. ex dignitate, eruditione muneribus, et officijs. Ultra rē ē fortuna, etiā aut tēpus vel locus, huius rei exempla qq. late congerit Treuberius Solitarius dispp. volumine 2. thesi 11. et 12. n. referre qq. alia peculiaria mereantur.

Hominis presūtio dividit. in probabilē quę desumit. ex aliqua positione probabili de qua in superioribus. hęc quę aut ē vehemens at violenta, quę facit plenā prob. sufficientem at ex simili presūtione certa diffinitiua ī appellat. c. 12. c. 4. de presūtionibus. c. lẽ hoc de simonia l. conspiratis, c. de assessoribus et domesticis. l. i. C. ad l. Corneliā de sicarijs Oszal. ad fau. lib 23. c. 3. lit. A. et lib. 25. c. 3., et 24. c. 19. litera O. Farinacius in praxi criminali, et ibi adducti 3. parte tit. 13. q. 86. nu. 51. Aut n. vehemens, et minor quę solū semiplenā prob. inducit c. inquisitioni vers. fin. de sent. excommunicationis, sed si fama plene publica vel alijs adminiculis iuuetur plenā fidē facit c. 3. loco 13. de presūtionibus. alia presūtio ē n. probabilis, sed levis aut temeraria, et hęc statim concepta ab homine illico ex aliqua n. probabili coniectura et hęc nihil probat imo reicit. a iure c. inquisitioni §. in secundo distinguimus in fin. de sent. excommunicationis c. omnis pastore ibi: omnis suspitio ē potius repellenda quā approbanda vel recipienda 6. q. 1. c. primo ē per secundo q. 1 ibi: nulla suspitionis arbitrio iudicetur de hac suspitione ē intelligendus tex. in l. absentē ff. de penis nec de suspitionibus liberaliter in iud. condemnare iuncta doctrina Sionesij Totofred ibi lit. M.

Distinctioni relate inter vehementē, et n. vehementē presūtione quoad effectū et prima

proxeam probationem habeat, quin alia nisi alijs adminicu
lis preparata incumbat, obstare videtur tex. in c. 14. de presumptio
nibus, quo bona etiam supposita vehementi presumptione non potest
condennari quis de crimine heresis, at patet ibi: cum propter su
tam suspicionem quamuis vehementem nolumus illum de tam graui
crimine condennari etc. Respondet textum nec quandam
ordinem de presumptione vehementi, et violenta legitima sed de
alia minus idonea que non sufficit ad proced., et condennatio
nem confitentis crimen heresis, nam illa presumptio ex minimis signis,
et coniecturis desumitur, ex quo illa signa, et coniecture aliquam
probabilitatem inducebant ut constat ex contextu littera d. c. 14.
iuncta integra, hinc Pontifex preter iuratoriam cautionem iu
bet discretam penitentiam iniungendam ex qua valeat apparere
utrum reus in luce habitet an vero sit vere penitens an ficte
conuersus, et si cognitum fuerit vere catholicum eum non debere
molestari alioquin tamquam hereticum precepit Pontifex conde
nandum ut habetur in finalibus verbis d. tex. videndi Para
minorum et Felinus in prefato capite num. 5. 21. et 22. Fer
dinandus Vasquius lib. 2. controuersiarum usu frequentium
c. 32. quos arguunt verba illa quamuis vehementem eam solum
accipienda non de vehementi, et legitima proprie presumptione sed
de probabili solum alias sibi parum constaret ipse Pontifex quod
non est dicendum.

Sed adhuc obstare videtur nam in
crimine heresis sufficit leue argumentum ad hoc ut iudex procedere
possit l. 1. § fin. C. de hereticis: respondet in d. iure leue ar
gumentum sufficere in causa heresis quoad facultatem inqui
rendi non vero quoad effectum ut quis habeatur tamquam
conuictus ita conueniunt omnes.

Contra quod cauet in superioribus
expendi potest etiam tex. in c. preterea 27. de testibus

filij quo iure videt. demonstrari solam violentam presumptionem
que pro probatione habet. c. afferte de presumptionib. cum adiunctis
insuper n. sufficere ad sententiam diffinitivam nisi iuvetur alijs admi-
niculis [illegible] respondet. ind. c. 27 n. [illegible] probari presumptionem violentam
corroborandam testimonio de visu, auditu, et alijs adminiculis nam
ipsa presumptio sufficit ex regulis iuris adhoc ut ad pronuntia-
tionem procedat iudex sed violentam presumptionem deduci ex tes-
timonio de visu auditu fama intervenientibus alijs etiam admini-
culis [illegible] que omnia iudicis arbitrio remittuntur. adhoc
ut appareat [illegible] ex illis [illegible] probabilibus sit vio-
lenta presumptio nec ne ut habet. infra d. c. 27. iudicis enim
est ex sententia animi sui estimare quid credat aut pa-
rum probatum sibi opinetur l. 3. § 1. ff. de testib.

Ut et alia presumptione proba-
tiones seu presumptionis divisio communiter recepta in presumptionem
iuris simpliciter, et iuris, et de iure, presumptio iuris tantum
est quando ius incredubia aliquid presumit nihil desuper
constituendo quod pro vero habeatur. hanc [illegible] presumptionem ita
ius constituit ut facultatem probandi contrarium adversa-
rio n. adimat imo super mittat, ita lex presumit neminem iac-
tare [illegible] l. cum de indebito ff. de probat. ut ex tacita voluntate
nubentium iura nuptialia [illegible] filijs convenienti. et si
parentibus [illegible] n. extiterint novela 22. et ex generali
fides [illegible] seu obligatione quedam oriuntur. excepta nauta-
rum et argentarij qui [illegible] prestandis [illegible] sunt videntur
debenti tantum pepigisse novela 136. c. 3, et tacitas hipotecas
vel stipulationes induci iusta presumptione est tex. in l. fin. C. in
quib. causis pignus vel hipoteca, et aviam videri aluisse ne-
potem n. donec [illegible] de patrimonio nepotis tradit. in l. ne-
potes ff. de neg. gestis, et mulierem presumi donasse filijs
predia sua que filiorum nomine in censum retulit acquisierunt

runt imperatores in l. si pupillus C. de donat., unde rationis
filo venit asserendum fideiussorem sine scripto in actione exhi-
bendi causa non teneri ultra duos menses cum id non praesumatur ul-
tra tempus longius fideiussisse lege praeunt. De fideiussorum alia
exempla peti possunt extat in l. in chirographo D. ff. de probat.
l. qui decies 9 § cum bello ff. de reb. dubiis cum proxime dictis 13.
c. mandata b. c. cum in [illegible] 15. de praesumptionibus in toto
valens impedimentis ad d. t.

Praesumptio autem iuris et de iure [illegible]
quae iuris ita constituit ut secundum eam [illegible] pro veritate iudica-
re necesse sit non admissa contraria probatione [illegible]
ad contra quam est praesumptio operatur, et obtinere causam in [illegible]
appellatur necessaria quia violentissima quia lex vel canon
super ea firmum ius statuit ut eam pro veritate habeat.
unde in hac re constituenda est haec regula, ut contra praesum-
tionem, quae sit omni luce clarior vel contra quam iure proditum
sit, probationem non esse admittendam ullo modo admittatur. glossa
in l. si de possessione C. [illegible] primum exemplum extat in c. 2. de re-
stitutione spoliatorum in quo si agenti de restituenda possessione
beneficii reus obiciat actorem post amissam possessionem beneficio re-
nuntiasse ultro sponte et exceptionem probare paratus
sit non auditur quia praesumitur non esse sponte renuntiasse rem quae
iam possessio erepta erat. Secundum exemplum extat in c. [illegible] ad
id [illegible] de sponsalibus alia quae extant in iure canonico exempla
in c. de illis de desponsatione impuberum et pertinet de conditionibus appo-
sitis c. significavit de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adul-
terium polluerat.

Conferunt ex iure civili tex. in l. cu-
stitui l. ad velleianum quod si vero instrumento publico confecto
et a tribus testibus obsignato scriptum sit mulierem accepisse pecuniam

at pro alio intercederet presumit illa accepisse, et non
iuuat beneficio senatus C.ti Velleiani. deinde in l. fin. C.
ad macedonianum ubi filius fam. miles quem mutuum accepit pecu-
niam presumit in causam castrensem accepisse ut de beneficio ma-
cedoniani iuuare nequeant. Extat alia in l. fin. C. de arbitrio
tutelae, ut si pupillo confecto inventario bonorum pupilli ne-
cessitatis conficiendi [?] sit certam quantitatem se in eo posse illam presumat-
tor confessus sit certam quantitatem [?] presumitur
eam quantitatem esse nec postea audiatur. etiam si paratus sit proba-
re quantitatem fuisse minorem.

Quae plenam aut semiplenam probationem efficiant, et quibus modis in artificialibus probatio perfecta constituatur. Caput 5.um

Plenam artificialem probationem primo duo testes efficiunt, et constituunt plenam artificialem probationem. primo duo testes omni exceptione maiores Deuteronomij c. 17. vers. 6. et c. 19. vers. 15. Matei c. 18. vers. 16. Ioannis c. 8. vers. 17. et seq. Numerorum c. 35. Pauli ad corinthios c. 13. et in epistola ad hebreos c. 10. c. in omni 4. c. veniens el 2. c. cum analogis super eo 22. c. licet uni- versis de testib. c. si testes §. item numerus 4. q. 3. c. fin. 35. q. 6. l. iu- risiurandi C. §. 1. l. de testib. l. ubi numerus ff. eod. l. 3. C. de naufragijs lib. 11. l. maritus generali ff. de quaestionibus. l. siquis ff. ad silenianum l. cum probatio ff. de probat. Don. lib. 24. com. c. 29. et lib. 25. c. 15. speculator lib. 2. parte 2. tit. de probat. §. 3. Mirsingerius in c. licet universis 23. num. 34. et seq. de testib. Duar. ad d. tit. c. 3. P. Fab. lib. 2. semestria Pich. in §. cum speculatore inst. de testa. Balbonic. 2. de probat. iuris omnibus addo Fragosum lib. 8. controuer. c. 16. Cuiac. ad tit. ff. de dote prelegata in l. responsum, Petrum Magdalenum in tractatu de numero testium c. 1. num. 1. Berlichium, et ibi allegatos clonum prae- dicabilium parte 1. clon. 37. num. 6.
Adeo verum est relatum principium

et nulla causa unius testis testimonio quantumvis legitimo termina
rivaleat c. licet 23. c. 28. de testib. cu sup. relatis. Et licet
unius contra sufficientem Valerius Maximus lib. 1 tit. ibi [illegible]
unius testimonio credere pessimi esset exempli elegant quin
[illegible] declamationes 3 [illegible] ibi: numerarant nobis Catones
et Scipiones, et alii clarissimae nostrae civitatis homines quod a uni
unius testimonio fides nunquam est adita [illegible], illationis causa
[illegible] illa ratio est quia ut secundum [illegible] pro laudis
clementia sententiis et integris et legitimis probationibus inferen
da, et dispositione sacrae paginae, et Pontificiae sanctionis Cano
ne veritatis ostensio regulariter determinata ad duos testes
dictis iambis Canone 75 Apostolorum hinc conditio personae dig
nitas, et excellentissima non potest efficere ut illius solum testi
monio legitime probetur, et terminetur causa in iudicium deducta
excepta tamen auctoritate Sedis Apostolicae c. 28. de testib.
c. 28. de testib. hoc iure potestate iudiciaria exhibita, et fide
publica desiderante [illegible] in [illegible] adhib. de testib. con
ferunt Dian. ad d. tit. c. 3. infra [illegible] lib. 24. c. 19.
lit. F. Hinc soli Episcopo non creditur nisi in his quae extra
iudicium fiunt veluti in literis commendatitiis, et similibus quib.
fides adhibetur glossa in d. c. 28. de testib. Innocentius Sironius
ubi sup. enarratione [illegible] Episcopus non adhibetur ut testis [illegible]
cessionem [illegible] ibi: quibus [illegible] probetur. contrario

Contra praefatam illationem frequenter
et vulgariter ~~[illegible]~~ adduci solet tex. in c. omnes 11 q. 1.
quo iure dicente proditum est testimonium unius Episcopi suffi
re ad hoc ut iudices ad sententiae prolationem procedant adeo
indubitanter testimonio recepto ut nullus alius accedat. Uno
[illegible] Sironius ubi supra respondet tex. in d. c. omnes inter
pretandum de Episcopo non adhibito ut teste in iudicio sed de
eo qui confessionem criminis sibi ab aliquo factam exponit q.d.
diversum est a dispositione tex. in d. c. 28. de testib. Ad haec inter

bre

interpretatio (salua tanti viri pace) diuinationis vitio laborat ut apparet ex contextura tex. ibi: maliciosa litium semina comprimentes per verba indistincte, et demonstratiue docent Episcoporum virtute illius sanctionis extitisse inciditio tamquam testem unde ad aliam interpretationem recurrendum est.

Doctissimus praeceptor Balbon. inc. 2. de priob. nu. 33. et alij tenent tex. inc. omnes 11. q. 1. continere priuilegium Episcopis a Carolo Magno Imperatore concessum quod iam hodie contraria consuetudine abrogatum est ut ex tenta pthelini inc. cum a nobis de testamentis A. Scassi de iure non scripto lib. 3. c. 63. docet predictus autor et constat relatum caput omnes esse desumptum ex l. 1. C. Theodosiano de Episcopali audientia, et ita habet. inc. 281. scapitolarium ut tenet Sironius ubi supra unde predicta desitia continens priuilegium Episcopi ut illius solum dicto stet. si iuraverit nullam potest habere autoritatem cum desumpta sit ex tex. in d. l. 1. § quicumque C. Theod. de Episcopali audientia ar. gumento tex. inc. fin. de rebus Ecclesiae alienan. vel non. in sim.

Quamvis Innocentius Sironius ubi supra referat sententiam aliquorum asserentium nullo loco expresse demonstrari prohibitum ut dicto solius Episcopi aut pote personae illustrioris, et ei sententiosis alijs credatur. tenendum est regulam generalem esse ut dictum unius personae quacumque donetur dignitate non sufficere ad hoc ut intelligatur plene, et perfecte probatum c. in omni negotio c. 28. de testibus cum adductis in superioribus nu. 1. et 2. et non apparet exceptio aliqua respectu Episcopi quae possit iuvari ad hoc ut illius dictum solum sufficiat, et plene probet. quia si aliqua esset claruret textus inc. omnes 11 q. 1. quem ut in superioribus prouiat. constat nullam autoritatem habere

deinde cū in d. c. ambitiosi 28. stabilit. haec regula solū vim habet. exceptio decreta quae expresse excipit a regula generali sedes apostolica ut habet. ibi: salua in omnibus sedis apostolicae autoritate, et per consequens ex regulis vulgaris debet firmare regulā in contrarium etiā in ordine ad Episcopos, et alias personas illustres.

Ad quū redit. propositū primū, ex difficultate liat vulgari in l. theopompus ff. de dote prelegata ubi testatoris voluntas sufficienter probat. ex d. unius testis solut Rotiani sufficiat qr unius testis fides ad efficiendā, et constituendā inartificialē probat. perfecte qd ex diametro pugnat cū suis relatis iuribus. Pro elidem. da hac rone dubitandi Jason in l. 1. qr fin. nu. 7. ff. de V. O. ubi citat Bart. nu. 8. et alij relati a D. Fran. de Amaia ad tex. in l. 2. C. de iure fisci lib. 10. nu. 19. constituunt ius singulare continere tex. in d. l. theopompus qd̄ presente versat. in casu iudicio peritorū tractandus nō tamē duo periti sunt aduocandi qd̄ do fiducia e peritorū copia alioquin unū sufficere docent Menochius ex sententia multorū de arbitrarijs casu 114. nu. 27. Sanchus lib. 7. de matrimonio disp. 113. nu. 17. qd. ius peculiare deducunt ex d. l. theopompus autentica de ñ alienandis §. nonautē seu nouela 7. c. 3. iuncta l. fin. C. de ponderatoribus.

Interpretatio horū doctorū apparet pugnat cū principijs iuris qu. dū pericia aliqua controuersia dirimenda ex peritorū iudicio aut depositione unius periti dictū ñ sufficit sed a fortiori desiderant. duo l. tamet. 6. C. de re militari l. iuris iurandi C. de testib. l. 1. in prin. ff. de ventre inspiciendo c. propositio 4. et c. penul. de prob. c. fraternitatis et c. fin. de frigidis, et maleficiatis c. nec aliqua 27. q. 1. c. si j nisi casu 2. de omicidio ita relati a D. Fran. de amaia ubi sup. nu. 14. quippe in dictis iuribus ñ aparet verbū aliquod qd. possit suadere relatū opinamentū ut patet ex lectura quae de mente,

illi iura, et precipue tex. in d. l. tecporque que relictis, et omi-
bus pluribus interpretationibus quas tradunt Couarubias lib. 2.
variarum c. 13., Paulla in l. si quis maiorem 17. l. de trans-
actionibus. Usuat ad Don. lib. 25 com. c. 25. lit. B. est inter-
pretanda, et sic accedendo ad Polianus in spatio l. tecporque
plenam fidem et prod. faciat. ad hoc ut solida dos debeatur. n.
quo dictum solius Poliani sufficiebat sed quia ita apparebat ex
testatoris voluntate committentis declarationem suae dispositionis
obscure Poliano ut patet. ib. Polianus sicut mente meum
quod poterit efferre testator virtute legis 12. tabularum l. verbis
legis ff. de v. s. quod non contingit non credit. dicto unius testis
sed testatori quod nihil interest an testator aliquid dicat,
decernat in aut ille qui potestatem decernendi commissit
Valgam l. ite b. § 1. ff. quod cuiusque universitatis nomine ita
Amatam ubi sup. D. Michael Luna, et Arellano antinomia
rum iuris canonici lib. 2. antinomia 6 nu. 4.

Notatur in l. fin. C. de ponderatoribus
facit contra nos nec proposito opinamento stat. non deficit illi-
us iuris ratione singulari procedit in ponderatore qui ad firman-
dam auri quantitatem prefixum quod fides eius publice a populo ap-
probata est ita Amatam ubi sup. asserens minus obstare quod deduc-
itur ex d. autentica de non alienandis § quod autem non illud
ius spetiale est admissum in rebus ecclesiae ut sufficiat unius de-
claratio ad effectum sciendi quantum pro re inemphiteusim
data prestandum sit cum adesse debeant Episcopus eco-
nomusque presbiteri, et diaconi; conveniunt his quae late
diximus in tractatu de ofitio, et potestate iudicis delegati in
questione illa an periti in arte adibeantur numquam separate
ne tempora iudicas.

Alia ratio dubitandi deduci
ex tex. in c. 3. de procuratoribus ubi mandati revocatio

solu unius testis testimonio apparet probata non et si ibi duo
iurauerint unius actoris vice fungebant: scilicet Archidiaco-
nus, et perconsequens illius fidei acquiescere non licebat, ex
l. nullus ff. de testib. c. nullus 4. q. 4. Marcus Tullius in ora-
tione pro roscio ibi: more maiorum comparatum est ut etiam in mi-
nimis rebus amplissimi hominis testimonium desuescere non dice-
rent aufert difficultas text. in c. praeterea 12. de sponsalib.
ubi matrimonii impedimentum plene dicto unius testis probat.
Facit text. in c. tanta 86. distinctione quo iure soli Siriaco Aba-
ti creditur de criminib. a sanctuario l. preposito commissis.

Textui in c. ex inquisitione 5 de
procuratorib. respondet quod ibi mandati reuocatio fuit su-
ficienter et perfecte probata ex iuramento unius testis, et par-
tis quae deferente iudice iurauit non indubiis controuer-
siis ex inopia probationum etiam uno solo teste extante solent
iudices ius iurandum tam a reo quam ab actore exigere l. ad-
monendi ff. de iure iurando l. in bonae fidei c. de reb. cre-
ditis c. fin. et ult. de iure iur. Duar. lib. 2. disp. c. 33. Cuiac.
ad Don. lib. 24. com. c. 19. Mascardus de probatione conclusio-
ne 17. et praecipue inquisitione quae causae ~~prae~~ principali pre-
iudicialis non erat argo. text. c. cum Bertoldus de re iudica-
ta. c. ex literis de in integrum restitutione. D. Michael Luna
et Avellano antinomiarum iuris Canonici ibi, sup. nu. 8.

Nec obstat text. in c. 12 de spon-
salib. nam ibi non fuit pertractatum de dissoluendo matrimonio
iam contracto nam in hac specie plures desiderant testes
c. super eo 22. de testib. c. 2. de illo qui cognouit consangui-
neam uxoris Mascardus de probatione [illegible] 13 nu. 2. Gu-
tierez lib. 1 quaestionum canonicarum c. 11. nu. 28. diuersi iuris
est ubi agit de impediendo matrimonio, et perconsequens
de actis quae possit incidere in dispendium salutis aeternae

nã in hac assissione periculi incestus vitandi causa dictum vi cuius testis sufficit nã illud testimonium n. modicã presumptione indu cit immo sufficientem et qd. n. expresse fieri prohibeat. ut patet ex tex. in c. Super eo. 22. de testib. ibi: qa presumptio n. modica ē qd. de linea consanguinitatis attingant, hinc uni tantum tes tanti de consanguinitatis impedimento credit. sed n. asseren ti nullum ē matrimonium inter Laura et Avellano vel proxime. 118

Huic interpretationi n. obstat tex. in c. 1. de consanguinitate, et affinitate nã ibi testis de au dita solum testificasse videt. quemadmodum probatur per lenissimum me mentum recipit c. 33. et 47. de testib. ibidem qd. ius observandum ē qd. vnus testis circa impedimentum matrimonii testificat. iuxta formã a canonib. determinatam c. 47. de testib. c. licet nos de consanguinitate, et affinitate. Unde Alexan der 3. in d. c. 1. duplici rone ductus n. solum dictum vni us testis sed duorum reiciendum decrevit, quia vnus ita se audivisse iuravit, et sic n. de re sibi nota asseruit alius noluit dictum iuramentum firmare qd. prebuit occa sionem repulsae duorum in d. c. 1. deinde quilibet n. solum de impediendo coniugali coniunctione sed de separando actum erat, et sic testes qui surrexerunt iuris, et facti im pedimentum proponentes licet veritatis investigationi occa sionem prebeant n. tamen ad dissolvendam coniunctionem suf ficere possunt c. 33. et 47. de testib..

Minus turbat stabilitam positio nem tex. in c. tanta 86. distinctione qa. ibi plena fides habet. Siriaco Abati qa. tamquam iudex cognovit per inquisitionem, et informationem legitime habitam ex cognitione Gregorij illud qd. Gregorio dictum erat relatio ne Abatis procurat. Unde Siriacus relatione, et consultatione

actis iudicialibus roboratum remitens plenam fidem veritatis
perhibuit tamquam iudex nonvero ut testis, patet in d. c.
tanta ibi: qui ita se cognovisse perhibuit quae relatio per
se sufficiens est, quia quae in iudicio solemnizantur pro verita
te habentur iuxta tex. in l. illicitas § veritas ff. de officio
presidis d. c. tanta iuncto c. 1. 8. q. 3.

Sed adhuc obstat tex. in c. cum
lex 28 de testib. ubi solius iudicis dictum non sufficiat ad probandum
[illegible] scribenti testi nisi simul alios testes adiiciat qui
simul cum eo fidem faciat de gestis in iudicio. Huic rationi
dubitandi praesenti respondetur regulam dicti tex. procede
re quando iudex ut privatus rei gestae testimonium dicit
etiam si de iudicialibus deponat vel de testamentis aut contra
[illegible] fidem verbi sui interponere velit quia iudicis acta nisi
testibus praecedant aut scriptura Notarii publicam corro
borent fidem publicam non faciunt ut expresse habetur in c.
quoniam contra 11. de prob. ubi ne propter falsam iniqui iudicis asser
tionem aut privati deponentis innocens litigator negans [illegible]
nitatem aliquam subeat fictionem aut contestationem, et alia
interfuisse quae vere abfuerunt pleramque laedatur
consilio generali statutum est ut haec omnia essent in quo
libet iudicio ordinario aut extra ordinario iudicium [illegible] nota
rium semper adhibere aut duos viros idoneos qui omnia acta
iudicii in scriptis redigant arg. tex. in c. statuti [illegible] § nota
rium de rescriptis in 6. at in d. c. tanta non ut privatus
Abbas fidem facit sed utens comissione apostolica, et
virtute mandati fidem adibet de his quae coram eo le
gitime sunt probata c. 1. 8. q. 3. D. Rodericus de
Acunna in d. c. tanta D. Michael Luna, et Arellano
antinomiarum iuris Canonici lib. 2. antinomia 6. num.

Propugnatur in superioribus
numero decimo, aut trium testium omni exceptione maiorum

plenã, et perfectã inartificiali prob. contineri qd. obs-
uerũ reddit. nã multoties duo testes falsi existunt reguã. c.
21. Danielis c. 13. Mattei c. 26. ibi: nouisse venerunt duo
falsitestes, et constat in testamento inscriptis n. duo testes ne-
ficere sed septẽ desiderari § hac consultissima C. de testamentis
§ sedũ paulatim inst. de test. ordinan. idẽ iuris eẽ innuncu-
patiuo rescriptũ ẽ in d. l. hac consultissima, et d. § sedũ
paulatim [illegible] inuodicillis quinque testes debere interesse
habet. in l. fin. C. de codicillis in instrumentis scripturis qd.
contractũ, et si in parua re minimoqd. negotio tres testes
adhiberi precipit. in autentica siquis C. qui potiores in pig-
nore habeant. autentica de instrumentorũ cautela,
et fide §. siquis igit., et si is qui contrahit imperitus
ẽ. decreuit Justinianus quinque testes adesse debere,
et ex his unus qui sit tabelarius. qd. [illegible] in instrumen-
tis n. gerit. quinqz testes desiderant. inspectie legis
testiũ C. de testib. Don. ad dictũ tit. in citata l. Sertiiuris
ẽ etiã ad conuincendũ Cardinalẽ Episcopũ testes sep-
tuaginta requiri, Presbiterũ 44., Diaconũ 27. Subdia-
conũ, Acolitũ, exorsistã lectorẽ et Oshiariũ 7. c. pre-
sul 24. q. 4. quib. iungendi casus in quib. duo testes
n. sufficiunt traditi a farinacio in trac. de testib. q. 63.
c. 5. per totũ.

Ut in concordiã sancitis assertionis
istæ, et similis rationes dubitandi reducant. respondeo.
qd. cũ omnis homo ex defectibilitate, et corruptione na-
turæ mendax sit ut habet. in psalmo illo: ego dixi in
excessu meo omnis homo mendax iunctis exemplis
in superioribus traditis tamen qa. medio aliquo fidẽ hu-
manæ ex se defectibili aquiesse opus ẽ ut actiones

hominū iusticię expeditionē finē civilē politicā, et possi
bili recipiant ne ~~expensaria~~ pluriū personarū inopia
iusticia vacillet. et veritas lateat eius fidē duorū vel
triū testiū testimonio legitimari oportuit l. fin. de testib.
cogendis cū similib. cuius stabilitatis conservandę cau
sę statutū ē in c. 40. de testib. delegatū necessariū in teste
removendū iudicando, et aliū subrogandū nā ut tenet
Abbas in d. c. 40. nu. 10. facilius reperiunt. contra iudi
cis, quā unius testis hinc in praxi traditū, et receptū quā
posse in teste producere ordinariū causę iudicē qd. ille sibi
profuturus ē necessarius testis Gratianus in c. si testes § item si
res exigat 4. q. 3. et 4.

Verū igit. testimoniū dicere, plenā
fidē facere duo aut tres merito iudicant. nā n. ē credibile
eos simul mentiri cū ex regulis in superiorib. repetitis neminē
malū presumere ~~videamus~~ debeamus nisi probet. et q. in actib. hu
manis super quib. constituunt. iudicia, et exigunt. testimo
nia sicca contingentia, et variabilia n. valeat assignari
demonstrativa certitudo necesse ē. ut moralis demostratio, et
ostensio rei dubiæ sufficiat modo nobis connaturali qui facilior
et perfectior stimat. ex dicto duorū vel triū testiū ut ne res iu
dicialis maiori numero implicet., et expeditio eius difficilior
reddat. hac rōne hęc media via quę in reb. difficilis investi
gationis sēper amplectenda ē l. si pater §. de hered. inst.
§. fin. inst. ex quib. causis manumittere etc. eligit. quę continet.
duorū aut triū testiū fidē omni exceptione maiorū ita Luna
et Antonellus proxime, et conveniunt scribentes ad tex. in c. in
omni negotio de testib.

Qd. dicit de testamentis, et codicilis
n. obstat qa. septenarius, et quinarius testiū numerus

n. tn̄ ad probationē dispositionis decedentis adibet. quā ad solēnitatē actus ut defuncti [illegible] omni stabilitate confirmata n̄ remaneat l. 22. C. de testamentis l. siquis ita 14. ff. de rebus dubijs huius rationis ratio n̄ obscure deducit. ex tex. in l. ff. de ex hac istoria actione ibi: n̄ interdū locus, tēpus n̄ patit. plenius deliberandū consiliū, quia hinc dicū quārit. an facti sint codicili vel testamentū conditū duobs aut tribs testibs plene probari poterit hoc tamen n̄ obstante testamenta n. de codicilibus [illegible] solēnitate celebrari ~~[illegible]~~ ut legitime censeant. dispositiones n̄ qa vere facta n̄ apparenat duorū aut triū testiū exhibita fide sed qa ut actus celebrati contra legē vel eius solēnitate pretermissa ulla validitate iuuant. ergo tex. in l. n̄ dubiū C. de legib. l. 5. C. de iure fisci lib. 10. cū sim.

Que vero stillo poterant hic adduci pro rone dubitandi qa sunt peculiaria materię testamentorū omitimus sed consulendus Pich. in §. sed cū paulatim inst. de testamentis ordinandis Alciatus in C. nouit nu. 47 de iudicijs Fraquineus lib. 6 controuersiarū c. 47. Menchaca de successionū creatione §. 22. in princ. adducti a Senedo colectanea 159. in c. cū esses de testamentis Couar. ibi nu. 3. Spino in speculo testamentorū glosa 3. nu. 38.

Ex his petenda ē interpretatio textus in d. autentica siquis C. qui potioris in pignore habeant. §. siquis igit. et ~~qa~~ oportet nā gl. secundū tēpus, et locū maior exigit. fidei, et veritatis cautela eā a lege positiua adhiberi minime sacra verba prohibent qa qd dicit. in ore duorū vel triū stare omne verbū n̄ excludit [illegible] interesentibs aliquibs circumstantijs n̄ possit numerus testiū extensionē admitere ad ampliorē numerū ut potest in causis

l pjorū, et aliorū in c. nullo 2. q. 5. c. presul 2. q. 4. qd. inun
fuit apud veteres ut apparet ex causa Sancti Marcellini Roma
ni Pontificis apud Baronium in Annalibus ecclesiasticis anno
Christi 303. et nu. 28. ob quā rōnē fuit congregatū consi
liū Sinoesanū ut habetur primo tomo consiliorū post vitā Mar
celini observat Cuiac. lib. 17. observationū c. 9. qd. ius sin
gulare ex pluribus causis fuisse constitutū docet Angelicus
Preceptor Divus Tomas 2a. 2e. q. 7. articulo 2. ad 3m. quippe gra
ue scandalū vertebatur ex ordine [illegible] Cardinales, Presules,
et aliis personis ecclesiasticis passim in iuditiū traherent: sed ta
la hec constitutio postea in desuetudinē abijt, et causæ prela
torū etiā graviores duorū aut triū testiū fide, et autoritate
terminari ceperunt. sed de pluribus relatis in colectaneis [illegible]
colectaneo 22. ad decretū julius clarus in practica Crimina
li §. fin. q. 6., Scapus de iure n. scripto lib. 1. c. 10. et nu. 15.

Quibus conveniunt relati a
Farinacio ubi sup. c. 5. nu. 246. asserentes in d. c. presul
et c. nullus qd. iure requiritur ille numerus testiū in causis prela
torū glo. testes, improbitatis, et fidei suspecte nota laborant
qn. in d. c. presul 2. q. 4. testes illi, et accusatores sine aliqua
infamia debent esse. ut patet ibi: testes, et accusatores sine
aliqua sint infamia nō quia rōne infamie improbitatis, et sus
pecte fidei augetur numerus testiū in causis prelatorū, et alia
rū personarū conditionis ecclesiastice, sed propter splendorē
in illarū dignitatū prerogativā existentē.

Sequitur ut elidatur ratio du
bitandi deducta ex lex. iub. testiū C. de testibus ideo ibi omissa
interpretatione Silchenis in d. iure Farinacij de testib. q. 63. c. 7.
nu. 246. plena, et perfecta probatio nō continetur duo
rū testiū fide nā ius singulare illius questionis Impera
toris Justiniani constitutione determinatae verificata inde

bitore

indebitore qui pecuniā ass debitā ex in scriptis retulerit
inquo spetie plenir eū si apocā n. acceperit a creditore n.
posse solutionē probare nisi quinque testib. adhibitis integre
opinionis qui jurati dicant se interfuisse solutioni n. vero
indebitore qui sine scripto aliquid debebat, et sine scripto
itidē soluit nā in hac contingentia res reducenda ē ad
solitū numerū testiū ita ut duo sufficiant vulgata l. ubi
numerus ff. de testib. c. in omnī negotio codē tit.

Ratio dis paritatis ē qa. qui
sine scripto soluit qd. sine scripto debebat si se soluisse aserat
caret omni suspitione qa. aserit rē gestā uti frequenti hominū
more comparati solet, et nihil tam naturale ē. quā ut eisdē
modis quib. quid colligatū ē dissolui debeat l. nihil tā natura
le 35. iuncta l. fere 153. ff. de regulis iuris; ad qui scripto in
terposito debebat si dicat nulla apoca a creditore recepta se soluis
se hec afirmatio iustā habet fraudis, et mendatij suspitionē
qa. ē contra hominū solventiū receptā consuetudinē nemo
enim tā negligens rerū suarū existimat. qd. si chirographū de
dit creditori n. id velit recipere adeo ut si chirographū ad
versus se aliqd. proferat contrario rescripto se tueri possit
cū g. idoni erit debitor ne duob. emendicatis, et corruptis testib.
falsū probet suspitionē contra se habitā curatore possit sin
gulari iure prospectū ē ut in solutione quinque testes de
siderent. qui solutioni, et confesioni creditoris rogati inter
esse debent d. l. testiū, et autentica rogati c. de testib. ubi
late Don. et Obsal. lib. 25 com. c. 15 alitera D. cū seq. quo
re si apoca aut chirographū, instrumento, nec fragio vel ali
quo fortuito casu perierit dependitū duob. testib. licebit
debitori causā amotionis, et debiti solutionē probare ut te
nent

tenet Alciatus, et Bonifacius in d. l. textu 18. Vbeal. ubi sup.
qa. tunc deficit presumptio illa fraudis, et mendacij cu per scriptu
ra cautu fuerit debitori, et extra hanc speciē quolibet solu
tio plene probatur duorū testiū fide d. l. ubi numerus ff. de test.
ibi et cu sup. laudatis ita Decc. ubi sup., et Vbeal. omni
no consulendi pro interpretatione aliquorū iuriū que pri
ma facie videntur hanc iurisprudentiā obnubilare.

Adhuc obscuriū reddit propositā
nē primū text. in c. 1. de appellationibus. quo loci ut atentatorū
revocatio procedat necessariū ē qd. atentata probentur
n. solū duobus testibus, verū, et desiderat et simul cū duo
rū testiū numero ~~[illegible]~~ iungat. autoritas fidei famæ testimo
nio ut patet ibi: veritate per idoneas personas, et fama
loci inquisita. auget difficultas ex tex. in l. 2. C. de testib.
ubi rescribit. qd. si ingenuitatis controversia fiat pro
quæstione status patitur debet ingenuitatē defendere
instrumentis, et argumentis. Ratio constitutionis habetur in cal
ce tex. ibi: soli enim testes n. sufficiunt ad ingenuitatis probatio
nē qz. duo testes n. constituunt nec efficiunt plenā, et per
fectā in artificialē probationē qd. ex diametro pugnat cū tex. in
c. in omni negotio 4. c. cū causis 28. de testibus l. fin. C. de probat.
cū alijs in superioribus propositis.

Prior rationi dubitandi respondetur.
P°. ideo in d. c. 1. preter testes desiderari famā loci ut atentata pro
bentur qd. testes n. integre concludunt novata post appellatio
nē neque ad dictionē reddunt, et cū adhuc n. sit legitime facta of
fensio atentatorū necessariū ē ut testiū defectus suppleat per famā
loci argu. tex. in l. si quis ex argentarijs §. cogent ff. de edendo
~~argu. tex.~~ ubi Jason, et Baldus nu. 2. huius interpretationis
ē Decius in d. iure nu. 11. Nec verba illa per idoneas personas

personas etc. obstare qd. precisse referuntr. ad qualitate, et
conditioné testiu ne scilicet sint personæ viles aut alia rone
inabiles quæ ex regulis iuris arcentr. a testimonio ferendo n.
vero respiciunt idoneitaté dicti, et testimonij, et ratio ē qa. ibi
Pontifex n. asserit qd. veritate per idoneos testes, et famā loci
solicite inquisita atentata probentr. sed per idoneas personas
quæ n. obstare arguunt defectu extisse indicto n. vero in per-
sonas quib. credendu erat earu existimata conditione si legi-
time concluderent reddendo dicti rone.

Hæc ē comunis, et frequens
interpretatio sed ut aliquid proprio marte dicatr. excogitatu
pro interpretatione c. 1. de appellationib. respondetr. 2o Roma
nu Pontificé illo iure n. statuere aliquid spetiale in materia
atentatoru nā certu ē in omni negotio duos testes omni excep-
tione maiores sufficere ad probanda atentata argu. genera
lis regulæ contentæ in c. 4. 28. et 33. de testib. nā singulare
ē, qd. ubi lex n. distinguit nec nos distinguere debemus l. de
pretio ff. de publiciana in ré actione solu qa. rescribit. Ale
xandro 3. qd. inquisita veritate legitime per idoneas perso
nas, et famā loci si inventu fuerit eclesiaru concessiones (ut
pro ponebatr.) factas fuisse post appellationé eo ipso proce
deretr. ad earu revocationé ex regula tex. in c. ad hoc 6.
c. ad præsentiam 17. c. quia fronte 25. c. 46. cu aliis de appe
llationib. late Pich. in manuductionib. ad praxim parte 4. §. 15.
et 16. Salgado de protectione regia parte 2. c. 12. nu. 17.
Unde illa verba per idoneas personas, et famā loci n. ita
accipienda sunt ut illa coniunctio pro forma in atentatoru
probatione desideretr. nā certu ē qd. si precissa forma per
duos testes apparuit atentatu a iudice, veniret revocandu
argu. tex. in d. c. 4. cu seqq. laudatis nā Pontifex solu scribit

sit

scribit qd legitime impetratio oritur aliis modis n. vero docet
qd si plena per duos testes n. concurrente fama probent alen-
lata n. sint revocanda quippe illoru revocationi ex dispositi-
onib. laudatis duo testes sufficiunt, et illud qd desitioni videt.
deesse supplendu erit, ex aliis iurib. statuentib. omne verbu
in ore duoru vel triu stare qd satis vulgare e in iure argu.
tex. in l. oratio ff de sponsalib. l. 4 & si quis ff de re iudicata.

Anticipationi deductae ex l. 2
C. de testib. Avertius respondet verba d. l. 2. ee exaudienda
ita ut soli testes sine iure iurando vel soli si n. reddant
dicti sui rone n. sufficiunt ad ingenuitatis probatione sed hoc
ratu effugiu e unde tenendu e voculo, n., referenda n.
ad verbu sufficiunt sed ad voculu soli, quasi dicat n. soli,
ut in l. 9. § 1. ff. si quis cautionib. unde sensus e testib. po-
test probari ingenuitas sed n. solis, na, et sine testib. ad
adesse instrumentis probari potest professionib. parentu,
testamento quo libertas matri adscripta e, actis iudiciariis
libertatis ei datae, et argumentis cu n. de facto sed de iure gene-
rit. at qd matre libera editus qd iudicio contradictorio inge-
nuus pronuntiatus e. l. ingenuu ff de statu hominu Vicent.
ad Don. lib. 25 com. c. 15. lit. L. absurdu enim esset inge-
nuitatis prob. non fieri per testes n. aliis omissis instrumentis
status totius everteret. contra tex. in l. 6 C. de fide instrumento-
ru, et n. ignotius e status causa iisde regulis l. regenda
quib. et aliae argu. tex. in l. 30. § penultimo ff de iure iurando
l. 39. § 5. ff. de procuratorib. l. 6 C. de reb. creditis ita Vicent.
ubi sup.

Utique absurdus intellectus oritur
qd evinceretur ingenuitas n. posset solis testib. probari vocula
, n., in d. l. 2 C. de testib. n. referente ad verbu sufficiunt

quasi

quasi ad proximius extremū ja, ydō verba possunt referri ad duo extrema ad illud afortiori referenda sunt in quo nullū patiuntur absurdū etiā omisso proximiori extremo l. 9. §. 1. ff. siquis cautionibus iuncta doctrina Ocual. ubi proxime ex quibus locū accipiant iura aliis difficilia inc. 3. de emptione iunctis quæ tradidit in tractatu de rebus eclesiæ alienandis vel n. c. 3. l. unica §. cū autē C. de rei uxoriæ actione.

2.º efficiunt adq. & constituunt plenā, et perfectā inartificialē prob.ᵉ instrumenta publica c. testes §. si debitū 3. q. 9. c. 2. c. cū Joanes heremita de fide instrumentorū autentica de instrumentorū fide, et cautela §. siquis igit. §. si tamen quisquā l. in exercendis 15. C. de fide instrumentorū l. 31. C. de nocentionib. novela 73. c. 1. et 3. conferunt tex. in l. instrumenta l. rationes l. exemplo C. de prob. cū sim. Valensi Siromis, et Joanes de Vanagel in paratitl. ad tit. de fide intrumentorū Coleris per process. executivis parte 3. c. 1. 81. Mirsingerius ad rubricā de prob. nu. 21. et seq. et ad tex. in c. 1. de fide instrumentorū nu. 24. Treuterius selectorū disputationū volumine 2. thesi 1. noscit. Berlichius clonū practicabiliū 1. parte clone 36. nu. 7. Conferunt late congesta a D. Nicolao Fernandes de Castro ad Justinianei tit. de emptione, et venditione in princ. §. 25. Ocual. ad Don. lib. 24. com. c. 7. et 8.

Instrumentū generalius ēomne id quo res aliqua instruitur ad comodiorē tractationē, et usū eius quæ significatio variationē accipit ab adiunctis qua ratione instrumentū fundi ē. apparatus rerū diversarū sine quibus possessio exerceri n. potest l. quasi tenui

12. ff. despondo instructo Don. ad rubricam C. de fide instrumentorum nu. 4 et per metaphoram artes quarum adiumenta aliis scientiis exiguunt, earum instrumenta dicuntur. Cujac. ad Don. lib. 24. com. c. 7. lit. B. conferunt Brisonius, et Prateius de verb. sig. verbo instrumentum Paulus lib. 3. sententiarum tit. 6. [illegible] instrumenta generaliter sunt omnia quibus causa instrui potest l. 1. ff. de fide instrumentorum, et testimonia hoc est testes scripturae continentes testimonium, et fidem quae proprie instrumenta l. 3. § 3. ff. de testibus, quam personae idem testes et alii per quos negotium administratum est, et servi actores l. 99. § ult. ff. de V. S. Don. ad tit. C. de fide instrumentorum nu. 12., sic in legibus accipitur instrumenti vocabulum quoties nihil est in lege quod opponatur et cavetur oratione Marci in l. 7. ff. de feriis, et dilationibus quam rescribitur non amplius quam semel dandam esse dilationem instrumentorum l. 99. § ult. ff. de V. S. et ita orationem iuris autores acceperunt ad ipsa pertinere non tantum ad petitam dilationem scripturae alicuius proferendae causa sed ad postulatam testium producendorum gratia vel aliarum personarum ut ind. l. 99. § ult. Don. ad tit. C. de fide instrumentorum nu. 13.

In praesenti instrumentum generaliter accipitur pro qualibet scriptura quae fidem rei in ea contentae facit ita Felinus, et alii ad tit. de fide instrumentorum Joannes Vasquez Valensi Innocentius Brisonius, et Freulerius ubi sup. et refert [illegible] supra in l. 4. ff. de fide instrumentorum l. 4. ff. de pignoribus l. 12. C. de probationibus l. 1. ff. de edendo, et ex usu, et fine quem praestant recentiores Imperatores vocant instrumenta documenta in l. fin. C. de probationibus quae documenti appellatione omnes probationes etiam comprehendantur quae sine scripto fiunt l. in extraneis

extraneis 29. C. de donationibus, et iure Canonico instrume-
ta autentica vocant documenta ecclesie c. postquam 29.
q. 2, et documenta evangelica c. 1. 73. distinctione. Quarum so-
let in presenti ... scripture proprie, et speciali vocabulo
instrumenta ... petitis quia testes respondent Oscul.
et Don. ubi proxime hoc fieri propter excellentiam nominis,
et instructionis; nam testes in iudicio solum causam instruunt, et
solum cum testimonium dicunt scripturae vero ab initio ex quo con-
fectae sunt, et perpetuo etiam antequam in iudicio ...
nec in iudicium ... .

Scripturarum usus ea ratione inven-
tus ... facilius apparere possit l. 4. ff.
de fide instrumentorum, non ad rei gestae substantiam pertinent
sed ad ostensionem contractus qui sine scriptura aliunde probari
valent l. 12 C. de prob. l. 9. et seq. iuncta l. 12. C. de fide
instrumentorum l. 9. C. de transactionibus l. 4. ff. de pignoribus nam
res instrumentis non geruntur sed hae in rei gestae testimonium confe-
runtur d. l. 12. C. de prob. Don. ad l. 9. C. de fide instrumento-
rum nu. 8 cum igitur instrumenta propter probationem fiant dictis
iuribus si aliunde probatio suppetat instrumentorum ~~fides~~ cessat + finis
Oscul. ad Don. lib. 24. com. c. 8. lit. A. ... aliis probat.
legitimis quod libebat ostendit l. 1. et l. 7. C. de fide instru-
mentorum vel editis rationibus adversarii l. 4. ff. de fide instrume-
torum vel si instrumento casu amisso aliis in argumentis pro-
bet. l. 5. C. de fide instrumentorum in qua specie non satis videtur
si testes dicant se vidisse, et legisse instrumentum quo Titius Caio
se centum debere professus est nam testibus de autentico referentibus
fides ulla habenda est illo non probato l. 15. vers. eandem C.
de fide instrumentorum unde non aliter testes in hac re probant
~~nisi~~ quam si dicant se scire primo apud creditorem instrumen-
tum de quo agerit fuisse, 2°. eius tenorem legisse vel cre-

ditorem

debitore approbante audisset. 5°. Desideratur instrumentum scriptum
fuisse ab ipso debitore vel alio eius mandato Ursill. ad Bon.
ubi ipsis omnino consulendus pro interpretatione tex. in c. cum
olim 12. de privilegiis.

Ex his decendit arrham nomine datam
non pertinere ad substantiam emptionis, et venditionis nam emptio, et
venditio contrahitur simul adque de pretio conventum est §. 1. inst. de
emptione, et vend. cum vulgarit. traditis ibi, et communit. scri-
bentes ibi, et ad tit. ff. de contrahenda emptione per quod arrha
nomine dat. argue. est emptionis, et venditionis, et non tamen ad
constituendum per adprobandum contractum attinet l. quod saepe
35. ff. de contrahenda emptione ubi scribitur arrham dationem
non eo pertinere quasi sine arrha conventio nihil proficiat sed
ut evidentius probari possit convenisse de pretio per argument
arrhae dationem continere non substantiam contractus sed prod. ap-
pellatione argi. contemplam ut late dictum extat in c. i. quod per
eque utili, et necessarium est contrahentibus nam cum emptio totaliter
facti l. consilio 7. ff. de curatore furioso iuncta l. 51. ff. de aedilitio
edicto, et factorum probatio anceps sit l. 32. in princ. ff. de usuris
l. 2. ff. de iuris, et facti ignorantia ut omnis extranee probationis
ambiguitatibus ab arrha data ad emptionem, et venditionem per-
fectam argue. et prod. ducerem quo plenius constaret eos de
pretio convenisse, arrha enim ut refert Suidas in dictionario
est pecunia quae in emptionibus primo dependitur ad fidem faciendam
de his quae empta sunt quod ipso conformis est Caio in l. 35. ff.
de contrahenda emptione ibi: ut evidentius probari possit conve-
nisse de pretio quoties sane pecunia numerata statim post con-
tractum emptionem in fidem contractus pleniorem datur tunc dicitur
propriam arrham intervenisse tunc pro venditionis in contractu argue.
est a ... Iustiniano princ. institutionum de emptione, et
vend., et Caio in d. l. 35. tunc necesse non habet emptor

ut

ut solidū ~~ns~~ conventionis pretiū venditori numeret sed re-
liquā duntaxat quantitatē, quę residua arrhę ē, teste Va-
rrone de lingua latina lib. 4. teste D. Nicolaus Fernandes
de Castro addit. inst. de emptione, et vend. in princ. § 19.
pertotiēs a quo autore petenda ē distinctio arrhę consisten-
tis in pecunia numerata aut in auro argento, et aliis spe-
ciebus.

Non ē hic omitendū ēē aliud
genus arrharū quę interveniunt, tunc dicit. quotiēs arrhę
contrahendā emptionē antecedunt, et traduntur venditori
ab emptore prius quā contractū venditionis adinplendo ca-
verent perficiant de qua datione arrhę n. ē examinandus
Justinianus ubi sup. ubi lex videt. sentire Divus Jeronimus
ad epistolā Pauli ad Efesios c. 1. ibi: ~~arr~~ arrabo ē futurę emp-
tionis quasi testimoniū, et per consequens n. contractus ut
docet Justinianus ibi: nā qd arrhę nomine datur arguē ē
emptionis, et venditionis contractę exemplū arrhę antecedent-
tis emptionē inter alia ponit D. Nicolaus Fernandes de castro
ubi sup. in fundo vendito placito legis comisorię datis
arrhis qd deduxit ex tex. in l. 6. et fin. ff. de l. comisoria
nā in hac specie aperit emptionē eventu ipso nisi emp-
tor statuta die pretiū obtulerit resolui in conditionatam
speciēs emptor in hoc qd datū vel actū ē teneat. emp-
ti actio l. 1. 2. et 4. ff. de l. comisoria ff. de l. comisoria
l. sed Censius 6. § 1. ff. de contrahenda emptione nā licet
emptio a princ. consueat pura l. 1. ff. de l. comisoria tamē
spectato eventu pretij n. soluti resoluit. inconditiona-
tā dictis iuribus adeo ut intelligat. retro rē venditā n. fuis-
se et hac expressione solū potest dici arrhā in fundo ven-
dito sub placito l. comissorię antecedere ipsā emptionē licet
purā, et absolutā a princ.

Aliud exemplum arrhae antecedentis emptionem potest proponi quando pacto duntaxat interueniente de re emenda vendendaque (quod ab emptione ipsa multum differre docent Vinnius in §. 1. inst. de emp. et vend. nu. 2. Sebast. de contrahenda stipulatione c. 133. Albericus Gentilis lib. 2. de nuptijs c. 10. lit. l.) arrhas emptor tradidit venditori conuenturus postea de pretio, et negotium imperfectum sequenti, et futuro consensu perfecturus ad quam speciem potest reduci responsum Vlp. in l. exemplo in §. si quis vina vers. equillam quaero ff. de actionibus empti et analogia ind. licere P°. de inde emptio, et de iis quae emptionis implementa processerint quam aliter interpretatur Castillianus lib. 10. quaestionum Paps. [illegible] in l. 72. ff. de contrahenda emptione circa finem. Sed vel arrha antecedat emptionem siue post illam sequatur, nunquam est de substantia contractus sed argumentum aut probatio quod antecedit est contrahendae venditionis contrahendae d. l. 11. § si quis vina [illegible] mus ubi insuper quod sequitur emptionem argumentum aut probatio contractus perfecte celebrati princ. inst. de emptione, et venditione.

Quae dicta sunt instrumentis, et scripturis non pertinentibus ad substantiam contractus sed ad faciliorem rerum gestarum prob. l. 4. ff. de fide instrum. l. 17. C. de pactis l. 5. C. de transactionibus l. 3. et 10. C. de fide, et iure hastae fiscalis lib. 10. non verificantur si ius nominatim scripturam exigat vel ita inter contrahentes conuenerit ad quam speciem pertinet constitutio Justiniani in l. 17. C. de fide instrum. late Caesaeus disputatione 197. per totam nam constat generaliter scripturam vel instrumentum significare solum id quo causa instruitur, et probatur. l. 99. § 2. ff. de V. S. ubi Albericus nu. 5.

nei q. faciant tex. in l. 10. § 2. ff. de edendo l. 8. ff. famil. erc. hercisc. l. 34. ff. de administratione, et peric. tutorum l. ult. ff. de suspectis tutorib. l. 5. de iure delib.

Sequitur instrumentorum divisio ita ut alia sint publica alia privata Treuleriis selecta. ex disputationum volumine 2. disput. 5. thesi 1. Valensis Vanagel, et Stronius ubi sup. probant tex. in l. 1. C. de probat. l. scripturas C. qui potiores in pignore habeant. novela de instrumentorum fide, et cautela instrumentum publicum seu autenticum est scriptura publice et solemniter confecta ad quod obsignata c. 1. et 2. de fide instrumentorum a tabellione vel notario vel ab alia publica persona ad quam spectat instrumentorum confectio designato certo testium numero l. fin. C. si certum petatur novela de instrumentorum cautela, et novela 44. de tabellionib. c. 1. et hoc instrumentum ita solemniter confectum vocatur forense in novela 42., 49, 92., et 73. quod solet in locis publicis asservari ne vetustate pereat, et superstitibus adhuc testibus sive Tabellione exemplar desumi potest defunctis vero sufficit per literarum, et subscriptionum comparitione ex contrario vivente tabelione testibus mortuis comparitio non desideratur propter Tabelionis fidem novela 73. si proponatur instrumentum vetustate confectum uniusquisque filium factum est ut in c. 3. de fide instrum. in prima compilatione vel aliquid abrasum ne omnino pereat per personam publicam exemplar desumi potest et eandem firmitatem habebit interposita iudicis auctoritate c. fin. de fide instrum.

Plene ut nihil antiquitatis

preni

penitus ignoret: primo. inst. de testamentis, in primis cunabulis instrumentorum publicorum usus deducat: testante licet in alia re ipso Justiniano in proemio inst. nam rerum quae vetustate aut incuria absoluerunt, et si nullus iam usus appareat, notitia tamen necessaria videtur. elegans dex. in c. 2. distinctione 7. observandum est quod hi qui donationes, testamenta, emptiones, locationes, societates, manumissiones, et alia negotiorum genera inserere publicis actis desiderabant adire soliti erant magistratus cuiusque loci Romae quidem Praetorem aut Praefectum praetorio, et Constantinopoli Magistrum census l. testamentis C. de testamentis l. in hac re l. secundum C. de donationibus. Suidas in verbo. In provinciis Presides l. 7. § fin. ff. de donationibus. l. fin. C. de usuris pupillaribus. l. 33 ff. ex quibus causis maiores. Duum viros aut alios magistratus municipales d. l. in hac l. nulli C. de episcopis, et clericis l. 6. ff. de exibendis reis l. fin. C. de magistratibus municipalibus aut Procuratorem Cesaris l. 21. ff. de administratione tutorum Ciprianus lib. 4. epistola 1. vel alios magistratus qui actorum conficiendorum haberent facultatem d. l. fin.. Iis exposita causa negotij singularis quod publica fide scribendum desiderabant ab actuario seu amanuensi insinuabat. ut ille contrahentium conventiones literis solemnit. mandaret, et actuarius (qui ab actis dicebat: l. per hanc § quorum C. de advocatis diversorum iudicum) in hoc solum prepositus erat ut diversa negotia actis insereret l. 3. C. de diversis offitijs lib. 12 l. actuarios. l. iussimus ib. C. de erogatione militaris ann. eode lib. l. actuarios C. de numerarijs, actuarijs etc. lib. 11.

Postquam actuarius publica

vel

vel presente negotia literis mandaret, et specialiter contractus causa sive negotij die, et consulem scripsit omnibus instrumentis comune l. 1. ff. de edendo solebant adhiberi intestimonium honestissimi viri quorum plenissima rei gestae fides fieret adeo ut non nulli anulis sigilla imprimerent antecedente contrahentium subscriptione inscripti vel tabellis constat ex Venuleio lib. 2. de officio proconsulis int. ... 22. ff. de testib. quo loci docemur debere magistratus cuiuscumque loci quibus conficiendorum actorum ius datum est l. nulli C. de episcopis, et clericis l. iubemus C. de defensoribus l. fin. C. de magistratibus municipalibus post quam praesidibus, et proconsulibus pluribus negotijs obstricti obligatis tot ministerijs interesse non possent, et longe degentibus presto esse testari volentibus item tabulas publicas possidentibus et testium implorantibus fidem ad conficiendum fraudem quae testationis voce frequenter usurpat. l. 4. C. precisio l. pro herede 20. § 1. ff. de acquirenda heredit. Aulus Gelius lib. 15 c. 13., et hac ... sunt verba d. l. 22. ff. de testib. ... testari volentibus, et se ipsos, et alios testes vel signatores praebere quo facilius negotia explicentur et probatio rerum salva sit.

Scripto confecto, et celebrato tenore, et serie verborum solenniter scriptura transcripta quae breve vel exemplum vocatur tal. 2. ff. de fide instrum. l. in fraudem 45. § ipse autem ... ff. de iure fisci Paulus lib. 4. sententiarum tit. 6. Prototipus, et autentica originalis quae frequenter scriptura vocat. monumentis publicis insertabat l. 7. C. de donationibus rescriptis ut si forte interciderit exemplum

penitus ignoret. proœ. inst. de testamentis, et a primis cu-
nabulis instrumentorum publicorum usus deducat: testante
licet in alia re ipso Justiniano in proemio inst. nam rerum
quae vetustate aut incuria absoluerunt, et si nullus
iam usus appareat, notitia tamen necessaria videtur. elegans
tex. in c. 2. distinctione 7. observandum est quod hi qui dona-
tiones testamenta, emptiones, locationes, societates, manu-
missiones, et alia negotiorum genera inserere publicis ac-
tis desiderabant, adire soliti erant magistratus cuius-
cumque loci Romae quidem Pretorem aut Praefectum preto-
rio, et Constantinopoli Magistrum Census l. testamentis
C. de testamentis l. in hac re § secundum C. de donationibus
Suidas in asterio. in provincijs Praesides l. 7. § fin. ff. de de-
curionibus. l. fin. C. de usuris pupillaribus l. 33. ff. ex quibus
causis maiores. Duum viros aut alios magistratus mu-
nicipales d. l. in hac l. nulli C. de episcopis, et clericis
l. 6. ff. de exhibendis reis l. fin. C. de magistratibus muni-
cipalibus aut Procuratorem Caesaris l. 21. ff. de adminis-
tratione tutorum Ciprianus lib. 4. epistola 1. vel alios
magistratus qui actorum conficiendorum habebant fa-
cultatem d. l. fin. his exposita causa negotij singula-
ris quod publica fide scribendum desiderabat. actua-
rio seu amanuensi insinuabat, et ille contrahentium con-
uentiones literis solemniter mandaret, et actuarius (qui ab actis
dicebatur l. per hanc § quoniam C. de aduocatis diversorum
iudicum) in hoc solum prepositus erat, ut diversa ne-
gotia cartis insereret l. 3. C. de diversis offitijs lib. 12
l. actuarij § l. numerus eod. C. de erogatione militaris
ann. eod. lib. l. actuarios C. de numerarijs, actuarijs
etc. lib. 11.

Postquam actuarius publica

vel

vel privata negotia literis mandaruit, et spetialis contractus causa sive negotij dic, et consulta scripsit omnibus instrumentis comune l. 1. ff. de edendo solebant adhiberi in testimonium honestissimi viri quorum plenissima rei gestae fides fieret adeo ut n. nulli anulis sigilla imprimerent antecedente contrahentium subscriptione inscriptis vel tabulis constat ex Venuleio lib. 2. de offitio proconsulis in l. demurent 22. ff. de testib. quo loci docemur debere magistratus cuiuscumque loci quibus conficiendorum actorum ius datum est l. nulli C. de episcopis, et clericis l. iubemus C. de defensoribus l. fin. C. de magistratibus municipalibus post quam praesides, et proconsulis plurimis negotijs obstricti ubique tot ministerijs interesse n. possent, et longe degentibus praesto esse testari volentibus itemque tabulas publicas postulantibus et testium implorantibus fidem ad conficiendum fraudi quae testationis vocem frequenter usurpatur l. 4. C. pro socio l. pro herede 20. § 1. ff. de adquirenda hered. Aulus Gelius lib. 15. c. 13., et haec sunt exaudienda verba d. l. 22. ff. de testibus ibi testari volentibus, et se ipsos, et alios testes vel signatores praebere quo facilius negotia explicentur et probatio rerum salva sit.

Ibi ita confectis, et celebratis tenore, et serie verborum solenniter scriptura transcriptis quae breve vel exemplum vocatur in l. 2. ff. de fide instrum. l. in prede 45. § ipse autem ff. de iure fisci Paulus lib. 4. sententiarum tit. 6. Protocollus, et autentica originalis quae frequenter scriptura vocat. monumentis publicis inscribat. l. 7. C. de donationibus rescriptis ut si forte interciderit exemplum

esset unde peti posset Paulus lib. 4. sententiarum tit. 6.
hinc legimus actis publicis inseri solitum solum testamen-
ta l. 2. l. testamenta 18. cum l. seq. l. 23. C. de testamentis
sed quodcumque negotium publicum aut privatum ut appareret
de donatione que quingentos aureos excederet l. dona-
tio 25. l. 27. l. 30. et passim C. de donationibus de bono
dolo illato l. penultima § 1 C. de defensoribus civitatum l.
fin. C. de teodosiano codice tit. novella 25. c. 1. de que-
rela non numeratae pecuniae l. in contractibus 14. C. de non
numerata pecunia, iudicis suspecti accusatione l. fin. C.
de edictis. Nautae etiam frumentum quod Romam veherent
apud acta pretoris exhibebant Livius lib. 4. et apud acta
presidis in provinciis ut appareret, et probaretur incorruptum
traditum fuisse l. 1. C. de canone frumentario urbis Romae
~~[illegible]~~ Ex his deveniret scripturae publicae
in privatae fidem adeo inviolatam, et inconcussam esse ut nullo
pretextu etiam mortuo vel absente iudice vel ipsis testibus aut
signatoribus qui publice interfuerant abrogari possit l. fin.
C. de re iudicata l. 2. C. de edendo l. ita ne 30. C. de dona-
tionibus ad differentiam instrumentorum privatorum ut postea apparebit.
Inferatur etiam quod quamvis instrumenta publica plurimam autori-
tatis habeant c. 2. de fide instrum. cum vulgatis non excluden-
dunt probationem rectum ad ostentionem falsitatis vel defectus ins-
trumentorum c. cum Joannes de fide instrum. conferunt tex. in c. 3.
loco c. post cessionem vers. quibus standum c. cum archiepiscopus
de testibus l. in exhaerendis C. de fide instrum. l. cum precibus l.
cum res 12. C. de probationibus l. optimam C. de contrahenda
stipulatione Mascardus de probationibus tione 1905. nu.
3 Covarr. lib. 2 variarum c. 13. nu. 11. Menochius de ar-
bitrariis casu 105. nu. 22., et consilio 908. nu. 5. ss.

unde.

Hec illatio non verificatur in instrumentis, et tabulis publicis solemniter actis, ut perpetuo firmitatem retinerent, sed in aliis in quibus non adest hec autoritas publica Don. lib. 25. com. c. 2. Morilias lib. 2. observationum c. 33. Panciroli lib. 1 variarum lectionum sic et contra horum autorum est intelligendus Tex. aliis diffi cilis in l. 10. ff. de probat. quo iura docemur instrumenta potiora esse testibus quamvis inautentica de instrumentorum fide, et cautela disponat. quod ea que viva voce proferuntur. digniorem fidem faciant quam instrumenta non ibi tex. non loquitur de instrumento publico palam coram Magistratibus et tabellione celebrato sed chirographo et privata scriptura in qua spetie dignior viva quam mortua vox existimatur nec tamen tabellionis testimonium est quod sufficit quod non pendeat ex eo solo scriptura sed ex testium, et partium presentia aque autoritate recipit argo. tex. in l. generaliter C. de non numerata pecunia l. quoties C. de probat.

Eadem rationis filo est intelligendum scripturarum autoritatem, et testium assumerationem parem esse. l. in exercendis C. de fide instrum. et testibus in ostensione rei dubie et obscure potiora esse instrumenta l. 10 ff. de probat. nec testium assumerationem actis precedere que publicis monumentis insertum tabulariis rescribitur. l. 1. C. de censibus lib. 11. quod non existentibus clientaxa sed expensuali antiqua professione que actis inserta tabulariorum collatio arguitur. patet ibi: ut quis que consequatur probaverit suam tantum pristinam professionem agnoscat quod inveniat. argo. tex. in l. 1. C. de immunitate nemini concedenda lib. 10.

Sequitur praeparatoriae de forensium cartarum fide idem de publicis instrumentis et tabellionibus

a tabellionib. confectis sed n. in monumenta publica redac-
tis nec coram magistratib. celebratis de quib. late in supe-
rioribus. In qua ratione observandum e tabelliones fuisse con-
tractus et aliorum negotiorum publicos scriptores l. 1. C. ut ne-
mo ad suum patrocinium tr. lib. 11. l. contractus 17. C. de fide
instru. monumentorum quae cartis mandabant. l. unica § 1. C.
de Latina libertate tollenda adq. in ea re stationes suas in
foro habuisse quas, et gradus graeci vocant ut sese fa-
ciles contrahentib. praeberent novella Justiniani 44.
et hac rone confecta ab his instrumenta publica, et fo-
rensia vocabant. l. scripturas 11. C. qui potiores in pigno-
re habeant. novella 73. c. 7. l. compositiones 20. C. de fide
instru. novella 40. et 52. et 90. diversis, et variis negotio-
rum speties, et ambiguitates in his praecavendis scribendis
qd. alia adqz alia fuit praescripta forma, et n. erat
permissum tabularis exercitium nisi iis qui iuris studium
et peritia profiterent. ut usu, et exercitatione peritissi-
mi contrahentes iuris ignaros monere possent, et vlg.
formulas calentes numeris omnib. ministerii sui commissi
munera explerent constat ex Cassiodoro lib. 5. epistola-
rum. Hinc cum tabelliones inter iuris studiosos annumeren-
tur ab Ulpiano in l. moris est § si nunquam 4. ff. de poenis
maxime praematicis adiungantur. quorum ministerium tabe-
lionum exercitio affine fuisse n. obscure liquet ex Cice-
rone lib. 1. de oratore Isidoro lib. 5. originum c. 2. de
quo iuris studioso, et perito n. incongrue potest accipi
qd. scribitur in l. Lucius § 4. § Lucius 17. ff. de leg. 2. rienetis
l. ambiguitates 24. C. de testamentis, et novella 66. c. 1.

Tabelliones igit. ex praescripta iu-
ris formula ita literis mandare consueverunt contrahen-

tiu

tiu pactiones vt causa singularis negotij expresserunt, quod publi-
ca eorundem fide confirmantur, traditur cum de indebito 25. ff.
de probat. l. generaliter 13. C. de non numerata pecunia, tempus
et locum. Vnde scribunt D. Ambrosius in commentariis
in Lucam lib. 2. ad descriptionem annorum urbis, Consule, mense
et die l. 2. §. die. ff. testamenta quemadmodum aperiantur.
l. 3. C. eodem l. 1. ff. de edendo l. 3. ff. de [illegible] l. 1. C. de
apparitoribus publicis lib. 10. Cicero epistolarum lib. 3. epistola
[illegible] tempus [illegible] ultima [illegible] contrahendo
stipulatione predicta instrumenta plenam fidem faciunt
de eo quod dispositive continent sive pro proferente sive
contra proferentem [illegible] de fide instrumentorum cum vulgaribus
traditis a scribentibus ibi, et hucusque in superioribus.
[illegible] Longum est hic [illegible]
discrimina inter [illegible] inter instrumenta publica quae
talia vocantur quod persona publica scilicet tabellione
conficiuntur l. 3. C. de tabulariis lib. 10, et inter instrumen-
ta per actuarios in publica monumenta relata [illegible]
ut dictum est [illegible] perpetuam habent firmitatem, et vllo pre-
textu abrogari possunt l. fin. C. de re iudicata l. in-
ter [illegible] C. de donationibus. illa vero secundum [illegible]
[illegible] observanda [illegible] de fide instrumentorum cum
adductis vbi proxime. Conveniunt tamen in hoc quod [illegible]
ff. de probat. l. generaliter 13. C. de non numerata pecunia
l. 3. C. si minor se maiorem [illegible] ut si diversae sint [illegible]
[illegible] alia aliis fidem [illegible]
et nullam firmitatem habeant l. scripturae 14. C. de fide instrum.
[illegible] l. 2. C. Teodosiano eodem tit. [illegible] l. ubi pugnantia
[illegible] 188. ff. de regulis iuris.

Diversae scripturae sunt di-
versitatem, et distinctionem continentes, ut si una scriptura
dicat Titio venditum [illegible] fundum, altera [illegible]

narrant

appareat loreatus qd. idē accidit unius scripturę propon[un]t.
diuersę clausulę seu periodi quę lotidē ee scripturę
continente. argum. text. in l. Stichi 12. § fin. l. talis scrip-
tura 3. ff. de leg. 1. Exemplū dicti pacifica[n]tiū, et opti-
mē descriptū redarguere potest Decius conseq. in l. optimā
C. de contrahenda stipulatione si liber si altero instru-
mento dicat. Titiū accepisse mutuas pecunias a Sem-
pronio aliud vero proferat. ex aduerso quo vel Ti-
tius vel Sempronius, dicat. eo ipso die Romę fuisse
qd. ut simul sit verū, et semel natura n. patit. l. 12.
§. 1. ff. de leg. 1. nā Aristoteles lib. rhetoricorū c. 14. inter
ea quę impossibilia sunt naturā, et illud recenset
ibi: si adversarius nos alteris habuisse rationē certo die
ad ponat ipso eo die fuerimus nos in alia ciuitate fuisse
Cicero lib. 2. de inuentione ibi: si eos ne illud eo tempore fe-
cisse dicitis cujus autē eo ipso tempore trans mare fuerim
relinquitur. ut ego qd. dicitis tantū n. fuerim sed ne
potuerim.

Excipit. altera generali regu-
la legis 14. C. de contrahenda stipulatione species contenta
in l. Sempronius ff. de leg. 2. ubi si proferente te ex scriptu-
rā quā dicar centū tibi debere alterā vero exhibeāque
dicar debere tibi dumtaxat 50. n. utriusq. fides scripturę
evanescit. ut in d. l. 14. sed posteriori credit. quā ego pro-
tuli n. tam ar. et fides mea quę ibi simul conruit pro-
lato instrumento contrario d. l. 14. quā tacite velut
confessione mea quę me obligatū intentionē saltim
pecuniā ostendit.

Instrumentorū publica fides facit
ut quā aliquem privatū aliqd. instrumentū scripsit
vel obsignauit teneatur l. Cornelia l. 1. et 130 tit. ff. d.
l. Corneliā de falsis, et quę publica instrumenta

conceperit vel recitaverit l. maiestatis condemnetur ex pu- 170.
blicā lege, et ulterius pro quali sepelierit filiū l. 2. in fin.
ff. ad l. iuliā maiestatis nā c. 1. cuius lib. legis cavetur
l. maiestatis damnet. qui sciens falsū conscripsit vel
recitaverit tabulis publicis Cicero in oratione pro Rabi-
rio postumo perduellionis reo. et re sunt exempla
tradita a Eusebio lib. 8. historiarū c. 5. Niceforo lib. 7.
c. 5. Non ē audiendus Amaticus qui Ulpianū in l. 2.
in fin. ff. ad l. corneliā interpretatur de notario qui ins-
trumento suo aliquid scripsit contra rempublicā nā
hoc alienū eē a mente Ulpiani n̄ obscure potest in-
ferri ex contextu eiusd. l. 2.
Nec contrā Ulp. turbat res-
ponsū pauli in l. instrumentorū 16. § fin. ff. ad l. corneliā
de falsis ubi docet consultus eos qui in rationibus tabulis
liberis ve publicis aliis ve quae re sine consignatione fue-
runt vel ut verū n̄ appareat quid delaverunt subscri-
pserunt resignaverunt dubiū n̄ ēē apud poena legis
Cornelis et propterea n̄ teneri l. maiestatis nā cū Pau-
lus in princ. tex. d. l. 16. § fin. scriptorū, et impressorū
dumtaxat crimen n̄ pertinere ad l. corneliā dixisset qu.
subreptio aut suppressio privati iudicii ē n̄ publici l. qui
tabulas 27. in princ. l. ad eos 31. ff. de furtis excipitur
sū in quo textu subreptū arguit. nā hoc crimen publicū
publico legis Cornelis iudicio coherceat. l. 2. ff. ad l. cor-
neliā de falsis Paulus lib. 4. sententiarū tit. 7. § 1 et 2.
Deinde addiderit in § 1. l. cornelia teneri reliquos omnes
qui falsa alia instrumenta signaverint sive ea testamenta
sint sive n̄. l. 1. in princ. l. lege cornelia 9. § poena ff. ad
l. Corneliā de falsis recto rationis filo sequitur Paulū in q.
fin. d. l. 16. sermonē instituere de eo reo qui instrumenta

quidē surripuisset, subpressisset, resignasset vitra testamenti causa hic etiā Leo qui falsū confessisset vel citra consignationē, et tamen esse l. Cornelia tenet. exceptus singulari ratione a regula generali quā prediserat Paulus et hinc asserit eē publicarū tabulariū celatorē et subreptorē non puniendus citra consignationē quod nullius momenti sit publicū instrumentū ante Leonē in l. 31. C. de donationib. cohercitione tamen dignus ē qui quodlibet publicū gestorū et venerandū publicę autoritatis monimentū, et fidē temeravit nā licet pessimus fuerit signatoris ex capite maiestatis lege puniri n. debeat quia hic solus signatus n. etiā suppressus aut celatus damnavit l. [illegible] lege Julia maiestatis meret. cohercitionē l. Cornelię deportationē communi iure irrogandis honestioribus, et bonorū publicationem l. 1. §. fin. ff. ad l. Corneliā de falsis l. si quis aliud §. qui vivi 7. ff. de pœnis. qua lege interpretatur tex. in l. 1. §. qui rationib. 4. ff. ad l. Corneliā de falsis D. Nicolaus ferradus de Castro ad Justinianū in §. 1. de emptione, et vendi. §. 32 nu. 103.

Privatū instrumentū quod a publico instr. et autoritate distat generaliter ē omnis scriptura a privata persona n. aute actuario confecta, et hoc instrumentū solet vocari domesticū in l. instrumenta C. de fide instru. quia ē ex genere scripturarū quas contrahentes domi confecerunt sine tabellione, et actuario aut publica aliqua persona quę fidē illis fecerit, et in hac ea receptione a publicis instrumentis privata Leo separat in l. scripturas 11. C. qui potiores in pignore habeantur. Appellant. etiā hęc instrumenta ologrofa novela 2. de test. quasi manu contrahentiū scripta Isidorus lib. 5. originū c. 4. et chirographa Divus Crisostomus ad Philippenses

homilia 6. conferunt tex. in l. si interdicti 103. ff. de legat. l. in fraudem 10. ff. de his quibus ut indignis Seneca epistola 12. qua si omnes ex contrahentibus manu signata, quam sinographa ab utroque signant. D. Nicolaus fernandes de castro ubi proxime.

Privatis cautionibus, et instrumentis honestius conficiendis Romanorum jure pristino solebat adhiberi honestissimus aliquis vir, et integerrime fidei testis sicuti pro quinto Roscio ibi: solent dicere qui perturbatas hominis conscientiae experientiam inferunt ego ne talem virum eorum jure petens ad meam causam falso in medium referet. ex quibus accipit lucem tex. in l. u. C. qui potiores in pignore habeantur. ibi: nisi forte probate atque integre opinionis etc. In generatis vero cautionibus, et in his casibus in quibus interponi stipulatio necesse est, et servus debendi, aut stipulandi adesse nolebat oportebat ut servus aliquis contrahentium servus eorum mandato scripturis adhiberet, qui vel acquirere domino obligationem posset, vel eum ex stipulatione obligare l. optima 14. C. de contrahenda stipulatione confert tex. in l. si ita stipulatus 126. § Chrysogonus ff. de V. O. juncti traditis a D. Nicolao Fernandes de Castro ubi supra nu. 127.

Instrumenta privata regulariter non faciunt fidem pro scribente l. instrumenta l. rationes C. de probat. l. in exhibendis C. de fide instrumentorum juncta l. apud eos 13. C. eodem l. si maior 22. C. de transactionibus l. sola 4. C. de testibus. quod verificat etiam si instrumentum manu Notarii esset confectum, si deesset solemnem adscriptionem publicam necessario desiderata nec Episcopi manu conscripti quia nullo jure cavetur ut illa scriptura habeat vim publici instrumenti cum a nobis de testibus, etiam si agatur de favore piae causae quod perniciosum est, ut ei scripturae credatur quam unusquisque sibi annotatione pro

pia debitorē constituit l. exemplo 6. de probat.

Privatū instrumentū aliud ē autenticū aliud n. Joanis Vanagel in summa horionj add. tit. de fide instrumentorū nu. 7. autenticū ē instrumentū a duobz idoneis viris loco tabellionis in iuditio assumptis confectū etiā sine presentia testiū, et forense dici potest c. quoniā contra de probationibz. scriptura etiā que habet sigillū Episcopi, Vel inferioris prelati dicit autentica Joanes Vanagel vbi proxime capituli vel alicuius Principis similiter ē ut dicetur de fide instrū. c. post cessionē de probat. c. cum 11. 7. 3. conuentus c. 3. loco de probat. sive Epistola ordinarij, vel etiā arbitris in quibuscumqz actibz probandis plenā fidē meretur. c. post cessionē 7. de probat. vbi Phiiling. nu. 17. et seqq. vsqz ad finē nauit. Berliquius conusltionū practicarū libro parte 1. clone 56. nu. 53.

Itē literę quibz Principes, quęstores, et alię personę publicę vē aliquā certā regestā continent. plene probant Jason in repetitione legis admonendi 31. et 81. ff. de iure iurando nu. 91. post principiū speculator tit. de probat. § 3. nu. 13. et alij laudati a Berliquio vbi sup. nu. 109. deinde scripturę earū personarū, quę aliuu ex officio in causis politicis publica autoritate sunt prepositę licet publicę personę, et notarij n. sint perfectā inartificialē probationē continent. Felinus c. scriptura de fide instrū nu. 38. Veri. libri autē 2 diligentiū Menochius de arbitrarijs lib. 2. centuria 1. casu 91. nu. 12. libri etiā historicorū, et Philosophorū in scholis plene probant argumentis ing. itē pretiū inst. de emptione, et vend. l. 1. § 1. ff. eodē l. vestimenta merse ... 12. ff de statu hominum c. cause 13. de probat. ex quibz iuribz prefatū deducunt a porbo nū Bart. in l. 1. ff de rebz creditis nu. 22 et seqq Bal.

Quinus

Ludinus in rubrica C. de fide, fide instru. nu. 75. Panormitanus in d. c. causam Cosfirmant novit. tradita apud praesentio sironio observationum iuris canonici lib. 2 c. 1. Parresa de universa instrumentorum editione tomo 1. tit. 1. c. 5. nu. 53.

Non autenticum instrumentum est carta privata et scriptura publica carens subscriptione testium quae generaliter fidem non facit nisi contra scribentem eiusque heredem l. instrumenta C. de probat. l. rationes ubi pass. laudatis nam contra tertium non autenticum instrumentum fidem non facit nisi vetus sit et mentionem faciat de facto antiquo Siston. in l. admonendi ff. de iure iurando nu. 97. Joannes Caragal ubi supra et quamvis scripturae privatae frequenter ulla fides adhibeatur, tamen pro scribente probat ipsum tum testium subscriptione munitum c. 2. de fide instrum. conveniunt tradita a Barbosa primo tomo tit. de Chirographo recognitione pertotum Molin. in emporio tit. 73. pertotum Pereira de emptione c. 6. nu. 16 et 17. Voet. ad Pan. lib. 25 com. 1. 8. lit. A.

Et huius prij. illa ratio est quia scriptura testium subscriptione munita publice creditur confecta atque tex. in l. scripturas C. qui potiores in pignore habeantur. Covar. practicarum quaestionum c. 22. nu. 4. Avalensi in paratitlis ad tit. de fide instru. § 2. nu. 5. non cum scriptura privata fidem non faciat et caueat ne si deficiant testes qui eam probare possent tota vis penderet ex ipsa parte producente cui credendum non est C. in dicis 3. 7. 9. iunctis l. exemplo C. de probat. autentica de instrumentorum fide, et cautela § sin autem qui quae dictus in c. 2. de fide instru. nu. 5 cum seq. Molin. ubi supra Covar. practicarum c. 22. nu. 6.

~~Covar.~~

Lo

Sed obstare videt. 1° tex. in l. scripturas C. qui potiores ettc. ubi privata scriptura a partibus subscripta de presentibus testibus habere vim publicae scripturae quippe ex ea exhiberi potest actio personalis contra debitorem. Respondent Fachineus lib. 11. controver. c. 29. et 31. Mor- la in emporio tit. 11. q. 1. in leg. predicta l. loqui de scrip- tura privata non precise sed ut cognita a debitore quequam eius preiuditium ut publica scriptura scriptura estimat. et actio personalis exhibetur absque testium subscriptione non vero quoad prelationem hipotecae iure temporis † aliis scriptoribus qui publicam habent scripturam etiam si posteriores sint ut non obscure deducit. esse. ibi: si autem ius pigno- ris ettc. ita mss. laudati doctores.

2° respondent iura in l. publia ab. § fin. ff. depositi l. et l. de donationibus quibus iuribus debi- tum sufficienter probatur epistola testium subscriptione non munita. Nicolaus Genua de scriptura privata lib. 3. c. 1 nu. 66. Menochius de arbitrariis lib. 2. centuria 1. casu 94. nu. 9. Fachineus lib. 11. controversiarum c. 33. interpretant adducta iura de epistola facta literarum comparatione si in ea sigillum scribentis sit, et recepta fuerit ab eo qui mittit non tamen con- tra scribentem plene probat subscribunt Mirsing[illegible] ad. tit. de probat. nu. 53. Menochius lib. 2. de arbitrariis centuria 1. casu 94. nu. 9 Jason in l. admonendi 31. ff. de iure iurando nu. 139. post primam. et alii nuper adducti a Bier- lingio in themata practicabilia prima parte thema 76 nu. 5°.

Nec obsunt comparationis lite- rarum ut continentes ocasionem manifestam criminis falsitatis iure improbatas esse l. comparatione 2. C. de fide instrumentorum non hoc iure solum literarum comparationem

n. sufficere ad plenã prob. immo improbari, qa plerumq. solet variari litera tempore, etate valetudine, seu calamo Ursul. ad Bon. lib. 25. com. c. 8. lit. S. exemplu. prebet exnouella 73. c. 3. et hac rone depositio testis asserentis videri literã Titij debitoris ee. n. sufficit nisi tantu. generat semiplenã prob. Excontrario si comparatio literarũ fiat simul cũ vno teste de actu principalit. deponente ga. tunc plene probat nã semi plene probationes etiã diuersi generis si inrãuĩ sint, et effectũ reddunt plene probant Farchineus lib. 11. controuer. c. 55. Ursul. ad Bon. lib. 25. com. c. 8. lit. S. vbi et lit. Dh. late agit deprobatione que fit per literarũ comparationẽ;

Constituit etiã plenã adq. perfectã inartificialẽ prob. scriptura priuata mariti confiten tis res vxoris ee. parafernales l. si ego §. dotis, et sequen. ff. de iure dotiũ Jason in l. admonendi 31. inrepetitione nu. 94. Deinde si consuetudine inductũ ẽ ut priuata scriptura ple ne probet Couar. particaru questionũ c. 22. nu. 8. sub. fin. Baldus in rubrica C. de fide instrumentorũ nu. 76. Dubi tari solet an inter partes licite conueniat. de scriptura priua ta plene probet inqua difficili concertatione aliqui veriorẽ existimant sentẽ. asserentiũ ex conuentione partiũ posse scripturã priuatã plenã fidẽ facere ut argũ. tex. in l. [illegible] C. de testib. l. 14. ff. de dote prelegata tenent Ja son in repetitione tex. in l. admonendi 31. ff. de iure iuran do nu. 98. cu seqen. felinus in c. scripta 2. de fide instrũ nu. 17. Mascardus de probat. clone 129. nu. 3. Vincentius Carrocius de iuramento desitorio 95. nu. 28. Grauetta de antiquitate temporũ parte 1. §. visio de verbis

renuntiatione nu. 26. sub fin.

Sequente opposito opinamentu Innocentius inc. penultimo de fide instrumentorum nu. 3. Ludovicus Romanus in l. admonendi 31. ff. de jure jurando nu. 56. et consilio 340. nu. 4 et 405. nu. 3. Bal. in l. de quib. 32. ff. de legib. nu. 17. et in l. Imperator in prima repetitione ff. de statu hominum nu. 22. vers. convaleat pactum Nicolaus Boetius decisione 295. nu. 18. Inter has opiniones concurrere prima sententia tam in stricta iuris disputatione quam in praxi tenenda est quia praeter iura adducta potest suaderi non factum quia licet dicto alicuius testis non jurati sustinea-tur ut tenet Bart. in l. lucius in fin. ff. de fide instrum. Baldus in l. bonae fidei C. de rebus creditis etiam si iure dispositum sit testimonio iurato nullam fidem adhibendam, in l. ius iurandi C. de testib. cum vulgatis non huic dispositioni renuntiari potest ut probat tex. in c. tuis de testib. ibi: nisi aperte renittatur adversa.

Deinde nam quod non credatur scripturae privatae hoc introductum est in favorem contrahentium directe non permissionem est ut ei scripturae credatur quam quis propria manu ... sibi annotatione propria debitorem constituit l. exemplo C. de probat. et vulgare est posse renuntiationem fieri posse ut introducto in favorem alicuius et non iuris publici conservandi causa non habeant locum vulgata l. in conscribendo C. de pactis cum sim. hac ratione constitutum est ut non obstante electione industriae personae quae subdelegationem impedit c. fin. § 1. de officio, et potest. iud. deleg. iunctis traditis a me in commentariis ad dictum tit. C. de potestate iudic. procedit iurisdictionis mandatum d. c. fin. § 1. quoniam electio istius personae introducta est in favorem personarum directe non causae demandantis eodem igitur iure poterat fieri ut contrahentium conventione scripturae privatae testium subscrip-

tione

tione n. roborata plena fides adhibeat. n. obstante qd hec forma sit prescripta scripturis privatis ivc. 2. de fide instru. l. scripturas C. qui potiores in pign. habeant., et publica utilitate respiciat l. fin. in princ. C. si certu petat. nã hec publica utilitas consistit in eo ut cautionibus privatis n. confiteantur debitores qa hec res mali exempli ē d. l. exemplo C. de prob. qd n. verificat. qdo conventio intercessit qa cessante testium subscriptione scripturæ probari certi iuris ē si pars contenta in eo fateat. ut rem cognoscat arg. l. 24. in l. publia 26 §. fin. ff. de posit. Menochius de arbitrariis lib. 2. centuria 1. casu 99: nu. Berlichius ubi sup. nu. 50. ipsit. et idē debet opera, ut expressus consensus n. curans subscriptione quantu confessio ita elegant. et docte ratiocinat. Felinus in c. scripta 2. de fide instru. nu. 13 ibi & fallit l.

Ex hijs deducit utiles, et recepta practica ut volentes aliquid publice fauore premittant predictu precetu perisi solenit. dicat. si ratu habiturus quid quid intali scriptura contentu apparuerit in eorũ manu et si in hac specie sine gratu fuerit comparatio sufficiet post quam subscriptioni renunciatu haebit. et hac rone nul- la sustinebunt. qa multi velint quod publice pasci sed n. publice negotiu gerere ita Felinus ubi sup.

Quintus scriptura privata ha- bens testium subscriptionē dicat. autentica, et plene pro- bet d. l. scripturas C. qui potiores in pignore c. 2. de fide instru. n. tamen esse fidei facit ut alia autentica instrumenta sed dependent a testib. l. cũ precib. C. de prob. nã autentica scriptura in primo genere ipsis testibus viven- tib. autoritatē habet deficientib. et mortuis desinit ea autentica c. 2. de fide instru. in quo distinguit. hec autem

dica

scriptura alibi quae talis appellatur. qr. a tabellione pu-
blico confecta e quae etiam si testes defecerint fidem facit
novella 73. Innocentius Ironius addit. de fide instru. unde
n. infert. omnis publica scriptura est autentica, Homonis
autentica e publica qr. autentica etiam dicitur quae
sinceritatem a partibus simul cum testibus e subscripta de scrip-
turas C. qui potiores in pignore c. 2. de fide instru. ubi
conueniunt scribentes Lucan. particularem c. 19. n. 1. versu vice
denique. Ursul. ad Bon. lib. 29. tom. c. 8. lit. A. et V.

Non solum publica instrum. ple-
na in artificiale, e inartificiale prob. constituunt iuribus
in superioribus adductis sed etiam exempla seu exempla-
ria ex originali ipso solemnit. desumpta, et iussu iu-
dicis exemplata per vocem ultimam Pontifex in c. ult. de
fide instru. alias sine originali nullam fidem faciunt
c. 1. et 2. de fide instru. conueniunt ex iure civili lex in
l. 2. ff. de fide instru. l. si quis l. Pomponius ff. familiae hercis.
unde l. 2. instr. ff. quemadmodum testa. aperiantur l. 1. § ad
[illegible] ff. de bonorum poss. 2a tab. l. 3. C. de diversis
[illegible] rescriptis [illegible] l. procurator C. de edendo l. exempla
11. ff. eod. autentica de tabellionibus § nos ante colla-
tione 4. qui interessentibus solemnitatibus a iure desideratis
in exemplarium transcriptione ex originali exemplarium tantum
coniecturam et suspitionem inducunt [illegible] relationi iuris
iurandi sufficientem (Valeron [illegible] § 2. nu. 1. ex quibus
necessaria illatione infert instrumentum exemplum non solemnit.
sumptum fidem non facere absque originali comprobatur
iuribus illustrant Parisio, et plures alios laudati de
coniectura instrumentorum editione 2a parte [illegible]

nu. ... § 7. nu. 3.

Item quia principij illa ratio concurrit. recepta est quod tabellionis scriptura non probat nisi his in quibus ipse interfuit rogatus et rogatus auctoritate de tabellionibus § nos autem collatione 4. Deinde non quod pro... instrumentum deducitur ad aliud oportet ut de primo constet quod nec omnis suspicionis fraudis cessat auctoritatem et speciali Cargitatis § 2. collatione 9. quod ni ex exemplatione credere facilis daret materiam fabricandi falsum cum absque originali defalcitate constare possit. Prolentius in c. 1. de fide instrumentorum nu. 6 et 9. constat etiam quod ipse tabellio qui exemplum ab originali extrahit non rogat de principali facto in originali contento sed tantum de exemplatione, et sic tamquam testis qui deponit auditum auditus non probat glossa in l. 14. C. de testibus verbo proprio sic nec tabellio exemplans instrumentum ab alio receptum quippe de eo ex ad... facie procedit argumentum l. 27. ff. qui testamentum facere possunt prosequunt Mascardus de probationibus conclusione 711. ex nu. 1. Gratianus disceptationum forensium c. 268. nu. 34. Cancer de congestis a Parisio ubi proxime nu. 8.

Quod etiam verum in literis apostolicis exemplatis ab alio non esset credendum ludovicus decisione 432. nu. 8. sequitur etiam iudicem delegatum non posse procedere ad iurisdictionis exhortatione nisi post acceptationem literarum originalium quibus continetur iurisdictionis mandatum quae antecedenter non conceditur iurisdictio adquisita, et de his literis est intelligendus vulgaris in hac re textus in c. super eo 12. de appellationibus ibi ut iudices contingerit literas suscepisse Salgado de protectione ... parte 43. et de retentione bullarum c. 6. nu. 30. ... inc... in d. c. super eo nu. 5. et seqq. Nota post Farinacium decisione

6. nu. 2. et deditione q. in posthumis 2. parte. De la[...] [...]tionis limitationes et aliis [...] videre e. a pud D. Gabrielle de Paresa de [...] instrumentorum editione 1. tomo §. 4. nu. 7. et §. 3. per totum.

Obstare his videtur tex. in l. 57. ff. de administratione tutorum ubi exemplum instrumenti idest tutoris inventarium fidem facit respondetur q. [...] inventario [...] referenti debitum instrumento contentum credit q. iussu iudicis et partibus citatis fuit factum iuxta tex. in l. fin. de fide instru. quae huc sunt [...] tex. in l. publicatis. l. detestti. et in l. in fraudem 11. §. ipse autem ff. de iure fisci de qua re late Morla in emporio iuris tit. 11. q. 23. nu. 19. Couar. in practicis c. 21. nu. 4. et 5.

Opponitur 2.° tex. in l. in fraudem 45. §. ad debitore vers. ipse autem ff. de iure fisci quo loci exempla instrumentorum fiscalium a fisco edita plenam fidem faciunt ipsi exemplare instrumenti absq. originali perfecta probatione. Respondetur instrumenta illa fuisse transcripta ex fisci voluntate interposita cautione et adversus illum cum instrumento illo aliter n. steretur et si constat instrumentum transcriptum de partis consensu, et conventione ex originali in quacumque specie certi [...] in practicis c. 21. nu. 4. et [...] poterit. Morla in emporio tit. 11. q. 1. nu. 21. [...] in [...] com. c. 8. lit. V. Ratio responsi Pauli in d. l. 45. §. adebitore vers. ipse autem illa e. q. in proposita specie exempla edita dicuntur a fisco et patet ex tex. ibi ipse autem fiscus ad eorum suorum exempla ex conditione erit [...] per productione cuncte fateri vera cum illis comprehensa arg. tex. in l. cum olim de sententiis l. publicata 26. §. fin. ff. depositi docent Paresa de [...] instrumentorum editione tomo 1. tit. 1. resolutione 3. §. 3. nu. 47. et 48. et ibi laudati.

3°. insurgit sequens considera-
tio: quia verba narrativa in ultima voluntate comprehensa fi-
dem faciunt circa ea quae narrant. l. qui volebat 61. l. si quis
ita 36. ff. de heredib. instit. quare exemplum fidem facit absque
originali si in exemplari est facta originalis mentio. Huius
rationis dubitandi eliendae causa communiter obtinuit discrimen
inter contractus, et ultimas voluntates quia in his verba nar-
rativa non vitiant dispositionem ac fidem faciunt quia demons-
tratio falsa non vitiat legatum l. si ita legatum 72. l. falsa
33. ff. de conditionib. et demonstrationib. ex contrario in con-
tractib. de quib. est intelligendus tex. in c. 1. de fide instru.
late Mosla in emporio tit. 11. q. 1. nu. 23. omnino videndus
pro interpretatione tex. hoc discrimen primae fronte turban-
tis in l. optimam C. de contrahen. stip.

4°. facit contra propugna-
tum prius tex. in l. si quis ex argentariis § prohibet ff. de
edendo ubi quis cogitur edere instrumenti exemplar, quod alioquo-
que esset superfluum si plenam fidem absque originali non faceret arg.
tex. in l. 1. ff. de edendo. Respondet Vant. ad Dom. lib.
25. com. c. 8. in d. iure edit exemplum si eo contentus esse
velit. ad l. instruendum l. 1. § 3. ff. de edendo, ad disprobare
velit ad fidem ipsarum rationum vivendarum l. § 3. et seqq.
ff. eodem Bon. ad autentica si quis l. de edendo.

2°. respondet communit. ra-
tioni dubitandi circa discrimen exemplar absque origi-
nali non solemniter transumptum fidem facere est inter-
pretandum quod exemplaria transumpta sunt ex originali
alicuius tabellionis non nunc huius temporis ex auditu asseren-
ti non creditur c. licet ex quadam de testib. et tex. in l. l. si quis
ex argentariis 6. § penul. ff. de edendo loquitur quando
primum exemplum transcriptum ab eodem tabellione

qui presens, et rogatus fuerat in originali, nam in hac specie exemplar fidem facit quia existimatur originale sic intelligendus text. in l. publicati C. de testib. l. 24. ff. qui testam. fac. poss. c. dudum de conuersatione coniugatorum l. Sempronius proculo 47. ff. de leg. 2. Mol. in compendio tit. 11. q. 1 num. 11. sed etiam verificatur si partes in exemplari conuenerint uocatae in l. 8. ff. de statu hominum hanc sed interpretationem communiter receptam agnoscunt scribentes in l. non 6. 2. ff. qui testam. facere possunt ubi Baldus num. 1. Menochius consilio 175 num. 28 cum seq. Stephanus Gratianus disceptationum forensium c. 107 num. 13., et c. 182. num. 13. Dom. Joannes del Castillo lib. 2 controuers. c. 26. num. 58. Barb. in collectaneis ad text. in c. de fide instrum. sed adeo verum existimant praedicti auctores ut verificetur etiam si non reperiatur originale, et et illi qui ex hac exemplatione poterant laedi, essent uocati.

Haec tamen doctrina et reg-
ula ratiocinatur Paris. de universa instrumentorum edi-
tione primo tomo tit. 1. resolutione 3. § 3. num. 15. non potest in
generali sustineri, sed casu in quo fit exempla-
tio ab originali ab eodem tabellione rescripsente ad pro-
tocollum sic exaudienda nam in l. non ff. qui testam. fac.
poss. l. Sempronius proculo 47. ff. de leg. 2. nam ni ad
Protocollum seu Matricem non se referat tabellio, sed ad aliud
instrumentum quamuis ab ipso leuatum, tunc exemplo fides
adhibenda non est Paulus Castrensis in authentica si quis
C. de edendo num. 5. Mascardus de Probatione 711 num.
46. ratio hujus, nam est quia instrumentum transcriptum, et leuatum
non a protocollo seu Matrice sed ab alio instrumento licet
authentico, et ab eodem met notario non habet easdem qualitates
tates instrumenti a Matrice leuati ideoque nihil minime

ut q. tandem proc. n. constituit Alexander in l. tertia n. ... in l. siquis in aliquo C. de edendo et Gomez tomo 1 variarum c. 12. nu. 38. Parisius ibi in ... nu. 26.

Sic examinata, et cum distinctione proposita doctrina communiter recepta pro elucidatione lex. in l. siquis ex argentarijs 1. 6. § penul. ff. de edendo patet interpretatio ad lex. in l. 1. § siquis in duob. ff. de bonorum possessione secundum tabulam ... ibi cavetur quod si in duobus exemplaribus testamentum sit scriptum, et aliud extet aliud vero non ex illo quod extat recte bonorum possessio peti potest, quod etiam habet l. sed si in duobus ff. quemadmodum ... testam. aperiantur idem prosequitur de testamento in duob. codicib. descripto quorum aliud notarius protocoli autor ad illud ... referendo levavit ut patet ex d. l. 1. § siquis in duob. quod instrumentum ex supra relatis originale censetur, et ex illo accipitur bonorum possessio ... tab. ut expresse habetur in tex.

2º interpretari possunt verba d. l. 1. de exemplo desumpto ab ipso tabellione qui originali praesens, et rogatus fuerat nam tunc idem tabellio plura exemplaria conficere poterit Morla in emporio tit. 11. q. 1. nu. 23.

5º pro ratione dubitandi proponit. tex. in l. exempli ... ff. de edendo ubi exempla instrumentorum absque subscriptione edendi adi possunt, et constat editionem instrumentorum n. ... ad ostentationem, ... et perfecta ... l. 1. § 1. ... ff. de ... quod editione ... ex editione instrumenti ... ... apparerent ... accessissent de ... ibi: ... quod ... apparet ... contigat 24.

de exemplis et cum dicti de donationibus. l. emancipatione C. de
fide instrum. Rota a de vinaccia instrumentorum editione tomo
1. tit. 1. resolutione 2. § 2. nu. 4.

Dixit praedictum esse in exempla
n. procurare ex exempla aliena manu scripta sine sigillo et
argentariis edita absque eius subscriptione fidem facere cum
sufficiebat olim ad exhonerandum et argentarium ut exem
plum rationum ex argentarius ederet ut rationi ... A. Fab.
in rationali ad d. l. exemplum dum respondet editione instru
menti sustineri si adversarius non contentus est ad instrumentum
[illegible] ad probationem procedit ad fidem ipsarum rationum
recurrendum est l. 10. § 2. iuncta l. 9. § 3. ff. de edendo
Bon. in authentica nisi siquis C. de edendo.

Non est hic omittendum autenticum
instrumentum in c. 2. de fide instrum. vocari illud quod est manu
publica testium numero et clesiis principis sigillo roboratum
unde Cuiac. relatus a Innocentio Cironio lib. 2. observ.
c. 1. asserit originale illud esse ad diff. exemplorum quod de
lucet ex l. 41. ff. de leg. 2. et c. 1. de fide instrum. sumpto ex
epistola Gregorii 1. lib. 2. ubi legendum putat. Si scriptu
ra autentica non habemus aut exemplaria nihil facere
possumus sed quid quid senciat doctissimus vir non negat
autentici instrumenti appellatione originale contineri
sed originale quod sit solemnitate confectum, ut originalem
sine quo quamvis sit originale non potest dici autenti
cum non illud tam qualitate donat. quod [illegible]
tate Iulius ad atticum epistola 17 hinc legibus similiter
libri hispaniarii et Galeci dicunt autentici ut in superioribus
[illegible] n. quod sint originales Innocentius Cironius ubi proxime

Tenebrosi.

Fendetosse videt. videlicet nos-
tra opinamenta responsu Vlpiani relatu in d. l. 4. §. fin.
ff. familiae herciscundae vbi ex sententia Labeonis docet Vlp.
hereditate vendita tabulas testi. descriptas deponi oppor-
tere heredem exemplum debere dare tabulas vero au-
tenticas ipsum retinere aut in aede deponere [illegible] n. obscure
infert. ex mente Vlpiani originale solum dici proprie au-
tenticum n. vero exemplum ex originali solemnit. transumptum
[illegible] paritur et hoc si autenticum esset veniret deponendum in
aede.

Pro interpretatione Vlpiani
notandum e. qd. originale dicit. illa prima scriptura quae ab
eodem tabellione a partibus rogato et ex protocolo esse consuetas
trahit. et his quibus interest edat. de qua scriptura loquun-
tur tex. in l. 2 ff. de fide instru. l. fin. ff. quemadmodum test. aper.
l. census ff. de prob. l. 4. §. fin. l. Pomponius ff. fam. herciscundae
d. c. 1. de fide instru. D. Joannes del Castillo controuersiarum iuris
lib. 2. c. 16. ex nu. 1. Morla in emporio tit. 11 q. 1 ex nu. 9. Barba-
bosa rerum cotidianarum lib. 2. c. fin. 1. parte §. 12. limitatione 2.
stipula suppositis respondet.
2. tabulas autenticas de quibus in d. l. 4. §. fin. ff. familiae herciscundae
sumi pro originalibus quas constat n. esse proprie autenticas nisi
testium, et tabellionum subscriptionibus firmentur. et cetera in superioribus
necessario desiderata intersint unde exemplum qd. paritur e.
autenticum si solemnit. sit transumptum iuxta relatos iuribus n. distingui
tur ab originali qa. eamdem habet autoritatem l. 2. ff. de fide
instrum. l. pomponius ff. familiae herciscundae in proxime adductis

solet q. exemplar solemnit. transumptū ab originali distin
guatur qr hoc primū, et ex illo exemplar dederit. Pa
resa de vniuersa instrumentorū editione tomo 1 § 2. resolutio
ne 2. nu. 1. tribi Lucdati, et in hac acceptione dicunt. tabu
lę testi autentice ind. 4. § fin. Hinc Plinius Epistola 91.
exemplar testi misi tibi. Tullius Epistola 11 lib. 10. Exemplar
eius chirographi misi tibi et iste tabulę sunt deponende
in ede hereditate vendita si vero cautiones hereditarię sint eas
Iudex curare debet ut apud eū maneant qui maiore
ex parte heres ē. ceteri descriptū, et recognitū faciant
cautione interposita ut cū res exegerit ipse exhibeant.
sed si omnes equis partibꝰ heredes existant nec inter eos
conueniat. apud quē potius eē debeant sortiri eos oportet
uel ex consensu, uel suffragio ē. amicus eligendus apud
quē deponantur. uel in ede sacra deponi debent l. 5. ff.
familię herciscundę.

Ex his necessaria illatione profluit
moris fuisse in edibꝰ et templis vltimę voluntatis documenta pri
uatorū penes eos, et reponi custodire Lipsius ad tacitū lib. 1 anna
liū apparet etiā ex l. quē pater 77. § donationis ff. de leg. 2. ibi. instrumen
ta voluntatis meę post mortē meā filio meo tradi volo quę erat
epistola donationis quā matrē in ede sacra verbis fideicommissi nō sub
nixā deposui: vnde Gotofredus in notis ad d. l. 77. § donationis litt. l. in
fert epistolā testatoris repertā in ede sacra post mortē probare eius vo
luntatē l. 1. ~~si pecun~~ § si pecuniis ℈b. in fin.
l. § in fin. ff. depositi, et hac rōne proponuntur testa. et autenti-
cę tabulę in ede sacra deponenda ind. l. 7. Iuncta l. 5. ff. fam.
herciscundę hinc solebant servi ad custodiā templi destinari

Hi sequuntur, et res ibi depositas singularia iura sic intelli-
gendo in servius 35. ff. de liberali causa l. servus 27. ff. de
alimentis legatis observat D. Franciscus de Amaia in co-
mentariis ad tit. C. de iure fisci lib. 10. nu. 11.

Adeo vero est instrumentum pu-
blica constituere, et efficere plenam ad q. integram probatio-
nem inartificialem ut non solum hoc procedat inter personas inter
inter quas confectum est instrumentum sed alias instrumento
non nominatas per § in l. desiderium 7. C. depositi junctis tradi-
tis a Berlichio conclusione practicabilium 1. par. clone 76. nu. 9.

Instrumentis publicis accedu-
nt probationes seu libri ex archivis publicis desumpti qui
plenam fidem merent. c. pervenit 1. §. inveni 30. q. 1. autenti-
ca ad haec vers. item, et carte C. de fide instrum. l. census ff. de
probat. Felinus in c. cum causam 13. de probat. nu. 7. Baldus in rubr.
C. eod. nu. 74. Nicolaus Boerius decisione 105. incipit, et
audit. nu. 11. Jason in l. admonendi 31. in repetitione ff. de iure
iurando quibus adde late laudatos a Berlichio ubi sup.
nu. 10. Paresius de universa instrumentorum editione tomo 1. tit. 1.
resolutione 3. q. 3. nu. 28., et Farinaceum lib. 11. controvers. c. 32.

De confessione quae omnino libe-
ra et spontanea est non dico quae per metum fit nam haec in iure
nulla est. c. cum causam 16. de positio, et potestate iudicis dele-
gati vel per errorem facti l. 1. § ult. ff. ad Turpillianum secus
si per errorem iuris l. 2. ff. de confessis c. 1. eod. tit. aut si
dubium est inter scribentes an plenam inartificialem prob. consti-
tuat, et frequentius receptum est confessionem non veri, et propterea
prae ut videre est apud Jasonem in l. cum te nu. 2. de pact.
actionibus. Covarruviam qui de communitate ad rubricam C. de probat.

nu. 69. subscribunt Mascardus de probat. q. 7. nu. 1. et 2. Valascus de jure emphyteutico 2. part. q. 7. nu. 627. et communiter alij.

Comprobant hanc sententiam huius asserti propugnatores, primo ex tex. in l. forus de V. S. ubi Divus Isidorus docet inartificialem probationem nullam esse praeter quam testium aut instrumentorum, ibi: probatio autem testibus et fide tabularum constat 2.° ex tex. in c. cum causa de raptoribus ibi: si praecessisse matrimonium vel ex probationibus viri vel ex mulieris confessione claruerit 3.° ex tex. c. ipsorum appellationes etc. ibi: argumentis convictus, testibus superatus, voce etiam propria vitium scelus quod confessus, et ibi: ita ut quem et testibus productis instrumentis quod probatis aliis quod argumentis praestitis, et aut minime voce sua confessus sit. igitur. 7. Asserere infert confessionem partis lege distare a probatione.

Stant etiam pro hoc asseramento sequentes considerationes prima deducitur ex tex. in l. 3. iuncta l. seq. ff. de interrogationibus in iure faciendis ubi praetor quia plerumque difficilis probatio est adite hereditatis potest voluit astringere eum qui conuenitur ex sua in iudicio responsione ut confitendo vel mentiendo sese oneret non ergo propria probatio est confessio 2.° ex tex. in c. cum dilectus de fide instrum. c. auditis de in integrum restitutione quibus iuribus docemur post conclusum in causa nullam probationem valere, et tamen confessio admittitur. c. cum Joannes, ibi: siue finem non obstante quod ipsa interrogatio de fide instrum. 3.° fo- vet: hec sententia non contra praesumptionem juris, et de iure non admitti- tur praesumptio c. his qui fidem c. juuenis de sponsalibus: sed ad eam elidendam potens est confessio si credatur glossographo, et

scribentibus inquam aliud autentice de equalitate debiti igitur
gravationis et appellationem non continet confessio.

Sequitur aliam non ignobilis
consideratio non proprie, et vere non videtur ea provocatio quae
magis probandi levatio aut exhoneratio est excomunicatio tra-
ditis in c. evidentia de accusationibus cum abductis etc. sed sic seha-
bet confessio l. 3. et 4. ff. de interrogationibus in iure faciendis
ibi: quia plerumque difficilis provocatio aditae hereditatis est ff.
non est proprie probatio in notorium quia a munere
provocandi sublevat l. 1. § adeo in fin. ff. de bonis privilegiatis
bonus tex. in c. super eo de testibus cogendis proprie probatio
non est sed probationis exhoneratio iuxta illud vulgare
quod per se patet non indiget probatione c. evidentia de accusa-
tionibus, et per consequens nec confessionem esse probationem. de
cit. quia notorium facit c. ult. de cohabitatione clericorum, et
mulierum accedit etiam non aliud est implere conditionem
aliud, et diversum implendi munere relevari l. si post
diem § item si quis ff. quando dies legatorum cedit. l. iure civili
ff. de cond. et demonst.

Ultimo facit non confessio magis
sententiae aut rei iudicatae accedit quam probationi non sua quod
admodum condemnasse videri eum qui confessus fue-
rit l. 1. ff. et C. de confessis quae ratione scripti extant hu-
ius modi tituli inter rubricas, et tractatus de re iudicata
et de sententiis, et interlocutionibus hinc l. 12. tab. habere
et 30. dies iusti sunto
aeris confessi rebus que iure iudicatis 30. dies iusti sunto
sic legendum monent Cuiac. lib. 57. Pauli ad edictum
in l. 1. ff. de confessis Suarez ad l. aquilam lib. 4. c. 4. num. 9.

que lex licet pecuniis tantu mentione faciat que erit nomine continet. l. lege etia ff. de V. S. ad omne tamen debitu extendit. l. debitorib. ff. de re iudicata, et ad omne actionē rei vindicationē vel interdictu l. certu ff. de confessis et etia ad criminis penā c. 1. et 2. de confess. quib. fit confessione n. distare a senta. et re iudicata arg. tex. in l. 1. l. de confess. c. 1. de accusationib. in 6. c. 3. § si ante de appellationib. in 6. ex contrario probatione nā hec a iudiciali senta. tamquā mediu a fine distinguit. nā a probatione alleg. pervenire constat c. quonia contra de prob. et vulgati.

Sed hac senta reiecta defendit confessione vere, et proprie prob. ee., et propugnat aperte eod. iure quo nitunt. oppositi dictaminis auctores ex tex. sc. in c. 1. de confess. in 6. ubi statuit. positionis negativas que probari non possunt nisi per confessione adversarij iudices admittere posse si aequitate suadente viderint expedire q. confessio vere probatio e. 2° prob. relatu prius ex tex. in c. in presentia l. de renunciatione ubi docemur iudica n. semper ad unu speciē probationis debere aplicare mente suā sed ex confessionib. allegationib., et alijs que in presentia eius proponunt. formare animi sui motu aparet q. confessione speciē probationis ee. 3° ex tex. in l. publia 26. in fin. ff. depositi ubi cu confatio quedā depositi facta proponeret. quesitu fuerit an ex ea scriptura obligatio aliqua orta videret. et paulus respondit ibi: ex epistola de qua queri. obligatione ullā natā videri sed prob. depositarū

depositarie verū impleri posse confert quod habet. in l. i. in fin. ff. de interrogationibus in iure faciendis ibi: sed tantummodo in probationes litigatoribus sufficiunt ea que ab adversa parte expressa fuerit n. h. abstrahen da ē confessio ad speciebus probationes inartificiales perfecte, et legitime A.º hanc sentā n. obscure probant tex. in clementina constitutione infin. de electione c. cū nd. e. de restitutione spoliatorū. Deinde nā confessus etiā dicit. convictus l. qui sentā C. de penis, et quali convictus punit. ordinaria penā criminis l. qui adulteri C. de adulteris. quoloci etiā cū iuris presūtione quā vere, et proprie probationē ē in superioribus habet. confessio comparat. Constat etiā convincere aliquē nihil aliud ē. quā contra illū ire fragabilit. probare d. l. 2. C. quorū appellationes ūt suspendit. ibi n. loceri proprie. prob. solū in testibus et tabularū fide consistere ita ut alia probatio perfecte n. extet quibus qualitatibus n. constet. nā ind. iure ut ex illius contextura, et adductis in superioribus et n. obscure apparet solū proponit. discrimen inter artificiales, et inartificiales probationes sc. ergo n. tamen habet exclusio probationū in testibus, et tabularū fide n. consistentiū unde ex illis verbis testibus, et tabularū fide n. sequit. reliquas improprie probationes ē.

Minus obstat tex. in c. causā de raptoribus nā illa verba vel ex probationibus viri vel ex mulieris confessione claruerit n. probant confessionē n. contineri probationis appellatione sed arguunt distinctionē per

personarũ probantiũ nõ alia ẽ. probatio que a viro fit alia que a muliere per confessionẽ procedit. placuit igit. Pontifici viri ~~prod~~. probationes generali proba tionis nomine appellare: mulieris vero proprio confessionis nomine ex quib. n. infert. propriũ probationis notionẽ n. continere confessionẽ in iure facta ∫∫. ex regulis iuris et suff caret. sufficient deducit. confessionẽ vere constituere perfecta inartificiali prob. Ex quib. patẽ etiã interpre tatio adtex. inl. 1. C. quorũ appellationes eo. quo iure precise probat. confessionẽ diversũ includere modũ pro bandi ab argumentis testib. et instrumentis n. tamen pro bationis appellatione n. ~~cont~~ comprehendi:

Ad tex. inl. 3. et 4. ∫∫. de inte rogationib. in iure faciendis respondet. iure consulti mentẽ consistere in eo nõ cũ aditio hereditatis sit difficilis probatio nis at habet. in d. l. 3. necesse fuit difficultatẽ probandi aditionẽ hereditatis auferri ex interrogatione, et responsione simul ∫∫ necessitatẽ que aliis actori incũberet ex regulis iuris. Consideratioi deducte ex tex. inc. cũ dilectus de fide instrũ. c. cũ joannes ibi: n. obstante ro ipsa interrogatio iuncto c. fin. eodẽ tit. respondet. singulari rone. post conclusũ in causa confessionẽ validã p. iudicis officiũ ẽ. vbi equitas suggerit interrogare l. vbicumq. ∫∫. de interrogationib. in iure faciendis c. indicante 30. q. 5. confert tex. in l. plane cũ ibinotatis ∫∫. de petitio ne hereditatis, et hac rone confessio superveniens potest dici ~~nova~~ probatio emergens sicut dicit. illa que postmodũ fuit aut dolo adversarij prius occultata c. pastoralis vers. nisi iudex de causa possessionis, et

pro

proprietati juncti relatis in ad monendis Sigf. de jur. jur.

Nec obstat qd dabat insupe rioribs nn contra presũtione juris, et de jure admittũ confessione solã probat potentiore aliis probationibs ũ confessione n vero diversã substantiã, et ratione. Nec urgent aliquę qualitates que precipue confessioni n vero aliis probationibs conveniant nã hoc spetiali privilegio et singulari quo dd jure procedit in probatione que fit per confessione, et spetialitas consistit in indubia illa fide et evidenti rei ostensione que ex confessione indubitato profluit exordio quã doctrina dimanãdi sunt tex. in c. vestra c. olt. de cohabitatione clericorũ, et mulierũ c. i. de accusationibs in 6. Hinc dimanat legitime convicti, et confessi differ. c. nos in quẽquam 2. q. 1. c. at si clerici de ju. diss c. de hoc de simonia que n consistit in distinctione confessionis a probatione quasi aliud sit probare aliud confiteri, sed in diverso modo probandi quo ad effectus convincendi sola rone sufficientes proxime relatis juribs. convictus appellat. l. qui sentã nã confessus aliqs. etiã convictus appellat. l. qui sentã c. dispensis l. quamvis C. de adulteriis.

Penultime rone fulti tenendi Rt. n ee legitimã consecutione: hoc relevant ab onere probandi: qq n. e probatio nã qdo. id qd relevat eiusdẽ generis e cũ eo a quo quis relevat. vere probatio e. In de siqd ab onere probandi relevat probatio n e. aut ostensione rei dubie, et obscure in se n continet nene pro adit illatio ex contrario siqd ab onere probandi relevat illud itidẽ probatio e. aut in se probatione continet, et hac rone e. expediendã qd frequent. dicit. hoc re

relevat ab onere probandi hoc est ulterius non probandi quisque instrumenti publici productio ab onere probandi relevat ex rebus in superioribus iectis hoc est ultra probandi actorem liberat, et tamen pro spissima probatio est proxime laudatis iuribus, et qui testibus intentionem fundaverit alias probationes speciei non est onerandus cum disprobis et tamen non infertur testationes non contineri probationum appellatione c. ferres de V. S. l. 1. ff. de fide instrum. cum vulgatis, et hac parit distinctione est intelligendum quod in superioribus deducebat ex l. si post diem § item si quam ff. quod de liberatione ex l. iure civili ff. de conditionibus, et demonstr. Lelius Marsinus iurisprudentiae controversi ad hunc tit. dissertatione 1. c. 12. nu. 20.

Minus obstat quod autores positae sententiae pro sua adducunt se confessionem magis rei iudicatae quam probationi accidere l. 1. ff. et C. de confess. ubi ista, et similia iura dum docent confessos pro iudicatis habendos non absolute proponunt confessionis, et rei iudicatae indistinctionem propriam sed quodammodo habendos pro iudicatis illud enim quod quodammodo tale est improprie demonstrat tale, et quoad effectum solum, et sic accipit quod vulgarit dicit confessionem adeo evidentem probationem esse ut quasi iudicialis sententia lata videatur fatente eo qui aut contradixerat aut contradicere poterat.

Unde Ulpianus in l. post rem § 6. ff. de re iudicata docet post rem iudicatam vel iure iurando decisam vel confessionem in iure factam nihil quaeri post orationem divi Marci quia in iure

confessi pro judicatis habentur. quia solum probant confessionem
in jure factam quoad effectum habendi paratam executionem
non assimilarem rei judicatae qa. pro judicato confessus q
in iure habetur. l. 1. ff. et C. de confessis. l. 4. C. de reque
rianda hereditate l. 1. §. siquid in lite 7. ff. siquid in frau
dem patroni, et hac ratione dicitur confessionem in jure
factam adeo executioni mandari ut nulla remaneat
partes in judice inconsistente ut arbitretur quantum debeat
si confessus sit rem debere quae jam non extat l. proinde
25. § ult. ff. ad l. aquiliam. l. qui stine §. et l. ult. ff.
de confess. sed an hec verificentur indistincte in confes
sione facta ante litem contestatam vel non. ut ne immere
mur consulendi Duar. ad tit. de confess. in princ. Bart.
in l. 1. ff. eodem Don. lib. 28 com. c. 1. Pich. pluribus adue
ctis in manuductionibus ad praxim 2 parte praecepto §. ex
his in. Ceuallos communium contra communes q. 362. Rodri
rus §. articulo 2. per totum late Loran
ques de executionibus c. 1.
desitione gramatorii 49. nu. 6.
Sed non est hic silentio invol
uenda a huius regule singularis exceptio non solum
in l. aquilia, et alijs causis civilibus inconsistente ulle
sunt partes judicis d. l. 25. §. notandum ff. ad l. aqui
liam ubi scoliastes graecus lib. 3. basilicon tit. 30. ibi:
quia enim cognitiones usus inconsistente ex contrario
in causis criminalibus in quibus post confessionem a fortiori
debet sequi sententia judicis l. 1. §. Divus 17. ff. custodia
reorum l. qui sententiam 16. C. de poenis elegant. Quintilianus

de clamatione 314. ibi: lex confessū punire et iubet sententā ipsi iudici relinquit.

Denique idem eas leges, et canones quibus ut distincta proponit. confessio a probatione duplicit. respondet. 1°. qd. confessio cum ipsa probatio sit ab aliis probationib. segregat. qr. diversū habet modū potioresqz probandi afectus ut in superiorib. demonstrat. 2°. qd. in iure, et precipue pontificio probationis nomine usurpat. illa probatio que testib. aut instrumentis constat quia hec p. frequentissima probatio ē. qd. n. obscure deducit. exc. forus de V. S. nā n. ē. novū in iure ut generali appellationi aliqua spetiis iungat. que peculiaris et proprio nomine connotet. argo. tex. in l. 3 et 4. ff. de interrogationib. in iure faciendis l. inde Neratius 23. ff. ad l. aquiliā Lelius Marsinus iuris sacri controversi adhuc tit. dissertatione 4. c. 12. nu. 25. ex quib. aparet etiā interpretatio ad tex. in c. cū causa de raptorib.

Adhuc superiorib. opponit. nā post confessionē n. debere sequi sentā nec iuditiū suscipiendū docemur ex tex. in l. si domus 71. § 1. ff. de leg. 1. iuncto paulo lib. 5. sententiarū tit. 5. § 2 ex quo deducitur damnari n. debere qui ultra confessus ē nā scribit Paulus confessis tēpora solutionis prestituta ex die confessionis computari qd. n. verificaret. si confessioni subsequeret. sentā que omnia divertius prodita sunt in l. proinde 25. § ult. ff. ad l. aquiliā quo loci expresse cavet.

nullas ex parte judicij incositentes.

R.t hanc considerationē, solū probare aliquos efectus rei iudicatæ ex confessione peculiares ga. sicut per sententiā et ius juiurandū dicitur res decisa, et finis litib. impositus sic per confessionē in iure factā l. 56. ff. de re iudicata sed n. eodē modo in quo consistit diversitas confessionis a re iudicata, et iure iurando nā ex confessione quæ quis asserit se hominē occidisse n. falso sed vere n. nascit. propria actio Paulus lib. 2. sententiarū tit. sed manet eadē quæ qui confessus ē. tenebatr. idē. legis aquiliæ d. l. 25. §. ult. ff. ad l. aquiliā n. idē iuris ē. in re iudicata, et iuramento nā juris jurandi, et rei iudicatæ propia actiō ē nata ex novatione necessario inducta per rē judicatā l. 4. in princ. et §. siquis condēnatus l. nihil 6. §. ult. ff. de re judicata l. tutor ff. siquis cautionib. l. si procurator 28. ff. de procuratorib. l. minor 4. in princ. ff. de minorib. l. si fundus 16. §. si plures ff. eodē l. hoc iure 56. ff. de solutionib. l. actori §. l. de reb. credit. D. Melchor de Vala. illustriū lib. 2. trac. 2. c. 9. nu. 1. novatio hæc inducit. ex quasi contractu nā in iudicio tā actor quā reus convinire videntr. ut judicato stetr. l. 3. §. idē scribit ff. de peculio et certi iuris ē. priorē obligationē ex contractu descendente in actionē rei iudicatæ transfundi interveniente litis contestatione inducente precissā novationē l. delegare 11. §. 1. l. aliā 29. ff. de novationib. idē ius aparet in iuramento nā si ab actorē ius iurandū a reo delatū sit, et actor iuraverit sibi dare oportere quod petitū ē prior obligatio

ex causa ex qua juravit in juramentum deducta extinguitur. et nova nascitur actio in factum ex jure jurando l. actori § 1. de rebus creditis.

Ratio hujus ff.ij. est, quia delatione juramenti inest conventio dedicedendo controversia quasi sub conditione facta si juratum sit, et hac ratione conditione existente nova nascitur actio ex illo quasi contractu et prior illa ex qua juravit actor extinguitur. l. si servus 25. l. qui jurasset 26. § ult. ff. de jur. jur. l. depositi 5. § filius ff. depositi de qua re late postea, in confessione vero in jure facta nullo modo hoc procedit, nam cum actor reum ad judicem competentem deducit, et reus a judice interrogatus vel ab adversario responderit huic interrogationi non inest conditio dedicedendo alite sive ut insinuat. non generaliter. interrogatio fit ante litis contestationem + et instructior veniat actor ad judicium l. 1. ff. de interrogationibus in jure faciendis, nec actio aliqua confessione secuta extinguitur. sed eadem manet d. l. 25 § ult. ff. ad l. aquiliam quos omnia ~~[struck]~~ notans, et sub pulcram important distinctionem confessionis a re judicata, et jure jurando.

+ nam

His consequens est propo[nere] nam continendam distinctionem confessionis, et rei judicatae nam haec publica utilitate suggerente praetextu erroris aut injuriae privatae non revocatur. l. servus 65. § 1. ff. ad treb. l. penul. ff. de jus. et jur. l. si fidejussor 29. § in omnibus ff. mandati l. cum putarem 26. ff. familiae herciscundae l. si pationes 12. § siquis cum esset ff. de bonis

libertorũ l. 3. §. idē q.d ff. de rebus eorũ. juncta l. 2. C. de primipilo lib. 12. ex contrario confessio erroris pretextu q.d ab eo in facto erratũ est potest revocari huius rei fortissimũ argumentũ prestat tex. in l. inde Neratius 23. §. ult. cũ duabus legibus sequentibus ff. ad l. aquiliã quibus iuribus si quis interrogatus an occiderit servũ Mevii confiteatur se occidisse responsũ expirat aquiliã cessare si confessus probet hominẽ adhuc vivere Suarez ad l. aquiliã lib. 13. c. 4. nu. 20.

Unde si queratur an audiatur promissor Stichi qui in iure interrogatus respondit Stichũ se debere si paratus sit probare erroneã fuisse confessionẽ alegetque se in facto errasse et erroris causã adferat in hac spetie audiendũ habitorẽ, et condenandũ etiã si confessus pro judicato habeatur. docent Julianus, et Ulpianus in l. 3. et §. ff. de confessis, et notat Suarez ubi supra nu. 19. nã quotiens confessus vellit confessione revocare erroris pretextu modo is qui intendit revocandã confessionẽ probet se ignorasse Sticũ de quo interrogatus ẽ mortuũ ẽẽ. veniet audiendus ne q.d hoc detractare poterit actor nã confessio actoris prodesse in hoc ut onus probandi q.d ei incũbebat tanseat post confessionẽ inconsistente ut inspetie tex. in l. inde Neratius 23. §. ult. ff. ad l. aquiliã ibi: hoc enim remittere actori confessoriã actionẽ ne is necesse habeat docere eũ occidisse in hac vitione, et similibus iudicis officiũ consistit in eo ut inspiciat an confessus iustã habuerit errandi causã ~~ut~~ condẽnet ~~aut~~ vel absoluat reũ Suarez ubi proxime.

Ar.

An iuramentu' plenu' prob.

efficiat frequent. querit. communit. negat. iuramentu'
propie probatione' ee' ut testat. Decius ad hunc tit. nu. 11.
sed magis ut iuramentu' perfecta' prob. constituat q'd
n' obscure dederit. ex Alexandro 3. in c. 2. de prob.
ibi: ut alie legitime probationes deesse noscunt. Justinianus
in l. volt. §. licentia C. de iure deliberandi ibi: per sacra
mentu' illius si alie probationes deficiant l. fin. C. de fidei
com. ibi: cuius religio electa e' etc. l. si quis iusiuran
du' C. de reb. creditis ibi: ut desperaverit alia' prob. tunc
demum ad religione' convolare l. tutor in prin. ff de iure
iurando ibi: omnib. probationib. aliis deficientib. c. nu
lieri de iureiurando ibi: probationes aliq' pre habenti con
ferrent tex. in c. pastoralis de exceptionib. c. ex insinuatione
de procuratorib. c. si vero 2. de sent. excommunicationis
c. presentiu' de testib. c. statutu' 11. § cu' vero de rescriptis
in 6. c. nulli de electione in 6. quib. stabilitu' e' iura
mentu' eunde' effectu' habere ac ceteras probationes, et ple
na' fide' iudici facere docet Menochius lib. 1 de presumptio
nib. q. 1 nu. 34. et 35. Jason in l. ait pretor §. iurare
4 ff. de iur. iur. Mirsin. ad tit. de prob. nu. 28. et seq.
Speculator lib. 2. parte 2. tit. de prob. § 3. nu. 10. et alii
laudati a Berlichio conclu' practicabiliu' tomo 1 conclu'
36. nu. 16. quib. addo Leliu' Mansinu' iuris sacri
controversi ad hunc tit. dissertatione 4. c. 14. nu. 8.

Rationes dubitandi contra hanc
sententia' omissis vulgarib. quaru' solutio peti potest ex
his que in superiorib. dicta sunt de confessione in iure
facta obstat primo tex. in l. lutitius ff de cond. et

demonst.

et demonstr. quo loci dixit Paulus filiu institutu ita:
Aurelius Claudius natus ex illa muliere si filiu meu
se ee iudici probaverit heres mihi esto n. censeri
institutu sub conditione que in potestate eius sit, et ideo
testu nullius momenti ee. ex quib. infert necessaria
illatione qd. n. e in hominis potestate ut se filiu pro-
bet, et tamen e. in eius potestate ut se filiu juret
igit. juramentu longe distat a probatione.

Rt. supponendo filiu in patria
potestate existente n. alia conditione posse institui, nisi sub
potestativa l. 4. et 86. ff. de hered. inst. l. ult. ff. de cond.
institutionu l. filius a patre ff. de lib. et post. l. pater c.
de institutionib. et subst. Vala illustriu tomo 2. trac. 2.
c. 1. ex qua iuris dispone premissa deducit. filiu fam.
herede scriptu si se filiu iudici probaverit nec exhere-
datu sub contraria conditione pro ~~pat~~ pretermisso haberi
q. in eventu probationis e. posita hec conditio, et non
in arbitrio filij. Unde etia si filius juret n. potest condi-
tione adimplere n. qd. juramentu ex se n. inducat pro-
pria probatione na illo secuto nihil aliud queritur
~~lex~~ l. 5. §. dato ff. de jur. iur. sed pro in specie proposita
a julio Paulo in d. l. lutius 83. testator n. voluerat
presuntiva probatione detineri sed volebat probatione
filiationis directa reiectis presuntivis prob. et e. ius iuran-
du l. sancimus ult. c. ad l. julia repetundarum scriben-
tes in l. 2. et l. admonendi ff. de jur. iur. et certi iuris
e. n. sufficere probatione per probabile sive presuntiva
qdo. probatio rei e posita in conditione ut in d. l. lutius

sed requirit concludens per necesse Thelinus ad hunc tit. nu. 3. et ibi Doctores nu. 153. et seqq. quod verificatur quando ille qui apponit conditionem probationis sit adesse praesumptionem ne alias conditionis appositio sit inutilis arg. tex. in l. si quando ff. de leg. 1. conferunt Rota decisione 9. nu. 20. et 21. parte 2. et arg. debuetu ex iam factam ff. de cond. et demonst. l. si ita scriptum § fin. ff. de leg. 2.

Unde Menochius lib. 2. de arbitrarijs centuria 1. c. 89. nu. 7. non intonse respuendum sententia Alciati de praesumptionibus in praeludijs parte 3. nu. 4. docet in d. l. 83. Aurelium Claudium certo modo fuisse atque tutorem filium creditum si ex forma sive ex alia sisumpstran tia, et sic sub ea conditione instituerat heredem si se filium probauerit unde cum testator dubius esset de filiatione Aurelij Claudi adiecit conditionem et ostenderet se ea probatione non esse contentum quae ex forma vel ex alijs positionibus deduci poterat sed aliam pleniorem desideraverit arg. tex. in l. solemus ff. de cond. et demonst. sed quid quid si de stabilitate doctrinae Alciati et Menochij in hoc praecise conveniant certum fuisse testatoris voluntatem in eo ne praesumptiua probatio sufficeret quae non argumentum ius iurandum ex se propria non constituere probationem.

Infirmari non dubito rationem propositam interpretationem tex. in l. 83. ff. de cond., et demonst. sed inrigorosa iuris disputatione accedo doctissimo viro Cuiatio lib. 12. responsorum Pauli in d. l. 83. asserenti ideo in dicto iure non vitiari testum non quia vere illa conditio impleri non posset sed quia filius in potestate existens

sub alia conditione institui n. potest quam potestativa d. l. 4. ff. de hered. inst. cum seqq. laudatis hæc non qd si se filium probauerit n. tantum pendet a sua potestate sed etiam a testibus aliis qui probationum modis qa. is qui se filium probare vult factum demonstrare cogit. sc. domi natum scientibus vicinis l. filium 6. ff. de his qui sunt sui vel alieni c. 3. qui filii sint legitimi l. vicini C. de nuptiis unde dicendum e. illam conditionem si se filium probauerit n. absolute esse impossibilem nam hæc ex regulis habet pro n. scripta n. tamen dispositionem vitiat l. obtinuit ff. de cond. et demonst. cum vulgatis sed respectu filii qui per se filiationem probare n. potest argo. tex. in l. qui se per ff. de iniusto vocando ex quibus emanat filium iure iurando n. posse filiationem probare qa. hoc iuramentum e. respectu rei quæ proprius ignorat. quippe pater semper incertus e. d. l. qa. semper, et in hac acceptione dicit. pro d. in conditione positam n. posse iure iur. impleri qd. communiter deducit. ex d. l. 83. ff. de cond. et demonst. sed pro huius tex. pleniori interpretatione consulendi sunt ad Don. lib. 6. com. c. 19. lit. l. et ibi laudati.

2.º quamuis suauiter et ridicule oppositis contra auctores nituntur dispositione tex. in l. sed et si posses ri 11. § ult. ff. de iure iur. ibi: perinde habetur, ac si iuratum e. atque si probatum esset l. 5. § dato ff. de iure iur. ibi quasi satis probatum sit iure iur. at certi iuris e. perinde aut quasi ad improprietatem concludere l. 1. cum ibi notatis ff. de recept. arbit. Rx. ex mente Pauli

ind. hic §. 1. inferri iuramentum propter prob. esse. non dout eiusdem esse effectum iuratoriæ cautionis ac aliarum probatio- num 10. perinde restituendum possessorem ac si alio modo probatum esset quæ non obscure tribuunt æquali potestate iuramento ac aliis probationibus. Minus obstat quod debuerit esse d. l. 5. § dato non dictio illa quasi resoluit in causalem unde illa verba quasi satis probatum sit con- niunt interpretanda quia satis probatum sit iure iur. non vulgare est dictionem quasi secundum subiectam materiam proprietatem, et veritatem continere Joannis c. 1. ibi quasi unigeniti a patre c. parrochianos de decimis l. ff. de transactionibus cum vulgatis.

R. nituntur despitione tex. in c. ult. de his quæ ui ca. quo loci violentia non potest iure iur. procari nisi testibus præcipisse inferant prædicti autores quod. iuramentum non est probationis species. Inepta certe illatio nam non sequitur violentia testibus, et non iuramento proban da est ergo iuramentum non est proprie probatio non magis ac si quis dicat. testato non possunt probari ea quæ scripturam desiderant l. unica c. de mandatis principum cum sim. hoc testibus inducta probatio non est proprie ostensio rei dubiæ et si recte expendantur verba dicti c. fin. magis commendat quam turbant nostram sententiam videndus Lelius Mansinus iuris sacri controversi ad hunc tit. dissertatione 4. c. 14. nu. 25.

4°. difficilis redit. prosequuta iurisprudentia nam ius iurandum annuente iudice a parte parti delatum magis re iudicata, et transactionis potestate continet quam probationis l. 2. ff. de iure iur. l. sed et si

necessiori in § ult. ff. eodem solet huic considerationi respondere post Accursium Bartolum, Castrensem, Jasonem et alios in l. qui iurasse 26 § ult. ff. de iure iur. in Bonalibus ad Donel. lib. 24 com. c. 16. lit. D. et c. 27 iuramentum in rem propie rem iudicatam nec per eum fieri novationem sed actionem quae ex eo nascitur, auderem amplique obligationi adhuc iuramenti nec per omnia sed transfusse in iuramentum quod pro constanti ab omnibus communiter receptum est. etiam Duareno ad tit. ff. de iure iur. cap. 3 ...

... sed omissa communi doctorum sententia arbitror verbius esse in iure ex iure iur. sicut ex sententia transacta in re iudicata rigurosam, et necessariam ex ordinaria actione l. qui iurasse 26 § ult. iuncta l. 21. ff. de iure iur. secundum. Deinde hoc iudicium quod iuramentum a parte partis delati eadem est aut maior autoritas quam rei iudicatae l. 2. ff. de iure iur. l. si deferente 13. ff. quibus modis pignus vel hipotheca solvitur. Deinde iudicio accepto sive litis contestationi comparatur iuramenti delatio l. non postea 9 § si iure iurando 3. l. qui iurasse 26 § ult. l. tutor 35 § 1 ff. de iure iur. l. 1 ff. quarum rerum actio non datur rigurosa quae nascitur novatio ex iuramento a parte partis delato. Comprobatur amplius et fortius non delationi iuramenti inest conventio expressa de decidenda controversia sub conditione sc. si iuratum sit l. ult. ff. de iure iur. l. 1. § si petitor ff. quarum rerum actio est. ipsi videtur id actum ut existente conditione iuramenti nihil amplius quaeratur sicut in l. 56 ff. de re iudicata sed quod tota prior obligatio novetur in obligationem, et actionem quae post iuramentum nascitur ex delationis conventione l. sed et si

servus 25. d. l. qui iurasse 26. § ult. l. ult. ff. de iure iur. l. depositi 5. § si filius ff. de peculio quibus consequens est asserere quod cum delatio ipsa conventio quae solemnibus iuris verbis, et autoritate fulsiant. Brisonius lib. 5. de formulis pagina 515 cum seqq. novatione necessaria ex iuramento nasci sicut ex sententia ex iure iudicati perfecta l. 56. ff. de re iudicata l. 4. in princ. et § si quis condemnatus l. milites § ult. ff. eodem iunctis traditis a Vata illustrium lib. 2. trac. 2. c. 9. nu. 1. a sumenta sententia licet non ita firmatum sentiunt aliuati a Oswaldo ad Don. lib. 24 com. c. 16. lit. D. Faber in rationali ad dictam l. qui iurasse 26. Luciat. in l. ictori 8. C. de reb. creditis.

Supersunt et proponuntur et eliduntur iura quibus opposita sententia iuvatur primo videtur pro illa stare tex. in l. si duo 13. § et si quis iuraverit cum duobus seqq. ff. de iure iur. ubi etiam post iuramentum datur actio pigneraticia. Respondetur ideo in dictis iuribus antiquam actionem iuramenti non novari nec novam actionem ex iuramento nasci quia non fuit iuratum de iure debiti vel dominij sed de mero facto venditionis aut pignoris ut ex contextura patet, et quia non sequitur necessario in re liberi statum ar. gl. tex. in l. Julianus 13. § offerri ff. de actionibus empti l. si rem 2. § omnis ff. de pigneraticia actione, et cum ius iurandum nec ultra nec aliter operetur nisi quatenus iuratum est l. sed et si possessori l. eum qui 30. § similiter ff. de iure iur. habet in his visionibus ius iurandum vicem probationis non qualificate sed vulgaris etc. ut probato facto emptionis, societatis aut pignoris iuxta tex. in l. 5. § dato iureiurando l. 11. § ult.

ff. de iure iur. salue maneant antique actiones dicta l. 13. § siquis iurauerit quę iura ita sunt interpretanda cũ Ant. Fabro inrationali ibi omissis traditis aleiata in l. actori 8. C. de rebus creditis Osualdo ad Don. vbi supp. c. 16 lit. D. Pichardo ing. itẽ quis postulante 11. inst. de actionibus nu. 64. et 95.

Nec obstat qđ scribit. in l. sed etsi 7. § si petenti ff. de publiciana in rẽ actione nã ideo ibi ba tur post iuramentũ actio publiciana qr necessario supponen dũ ẽ post rẽ petitorij qui suã ẽ iurauit traditã actione infac tũ ex iuramento ut in l. nã postea 9. § vlt. ff. de iure iur. illius possess. fuisse amissã, et sic nihil mirũ qđ det. pu blicianũ iuditiũ qđ precedente iuramento nouari aut pe rimi potuit ex contrario si possessor iurasset rẽ suã ẽ. l. sed et si possessori 11. § 1. ff. de iure iur. huius rei fortissimũ argũ ẽ nã si illud qđ ex iure iur. debibat. in constitu tũ postea deducat. ñ. inducit. ex iuramento nouatio sed solũ actio constitutoria ~~sed~~ seu de constituta pecunia dat. l. ~~illud~~ illud 25. § 1. ff. constituta pecunia vbi sic contra Fabrũ inrationali, et alios explicat Cuiat. lib. 8. questionũ Pap. et in d. l. actori C. de rebus creditis aliud argũ qđ tñ quã decretoriũ deducunt oppositi sentię auctores ex tex. in l. cũ qui 30. ff. de iure iur. ut ne immoremur, et ad peculiaria transe amus genuina luce donandũ ẽ ex traditis a Antonio Fabro inrationali in d. l. cũ qui 30.

His ita ex apicibus iuris deductis pro adęquata huius questionis notione ñ. obstat qđ dicit. ius iurandũ continere auctoritatẽ rei iudicatę imo maio rẽ

l. 2 ff. de iure iur. l. in deferentem ff. quib. modis pignus vel hipoteca solvit. quae rome statuit. in laudatis iurib. novationem necessariam inducere. sicut sententia in rem iudicatam transacta, et paratam habere executionem l. sed et si possessoriu. §. ult. ff. de iure iur. et obligationem naturalem auferre possit ind. l. 2. nam iste, et similes considerationes solum probant iusiurandum a parte parti delatum omnente iudice singularem, et peculiarem continere ostensionem rei dubiae sicut de confessione in superioribus dictum extat, et ius singulare consistit in eo nam dato iure iur. nihil aliud quaerit. nisi an iuratum sit d. l. §. §. dato ff. de iure iur. quod provenerit ex eo nam delationi iuramenti inest conventio de dirimenda controversiam quasi sub conditione si iuratum sit. l. ult. ff. de iure iur. l. 1. §. si petitor ff. quarum rerum actio etc., et sic existente conditione iuramenti valet actum et nihil amplius quaerat. l. 56. ff. de re iudicata quod non verificat in confessione Suares ad l. aquiliam lib. 2. c. 4. nu. 17. et quoad hos effectus ius iurandum equiparat sententiae, et a probatione non distat imo habet iuratoriam cautionali quae singularia in modo probandi Lelius Mansinus iuris sacri controversi adhunc lit. dissertatione 4. c. 14. in fin. Pich. ing. 11. inst. de actionib. nu. 103. ubi expressam tradit differentiam inter confessionem in iure factam ius iurandum, et rem iudicatam.

Ex proinde potest contra id quod dicit. de iuramento perfecto pro d. constituente non satis in hac re valet notus tex. in l. 14. ff. de iure patronatus ubi deferente liberto patronus iurans se eum patronum non admittitur ad successionem liberti quia iure iur. non probat ius patronatus, igitur dato iure iur. amplius quaerendum est quam an iuratum sit quasi satis non probatum

quod

aleo §. 150.

qd. ex diametro pugnat cū d. l. 1. § dato ff. de iure iur., et cū superioribus. Destruit. etiā ille singularis, et spetialis modus probandi iuris iurandi conformis verits imo maiorē autoritatē habentis quā res iudicata d. l. 2. ff. de iure iur. nā in prefata l. 14. respondet Vlpian. qd. si iurauero me patronū eē. dicendū ē. n. eē me quantū ad successionē patronū p. ius iurandū patronū n. facit alteri atqz. si patronū eē pronuntiatū sit tunc enim verits stabilit. apparet igit. ius iuran. proprie n. eē. prod. nec in efectu aliquo modo consimile rei iudicatæ.

Omissis traditis aluiatio lib. 18. pauli ad edictū, et fabro in rationali ad l. cū qui 30. § fin. ff. de iure iur. respondet. legē 14. ff. de iure patronatus adscriptā fuisse, ad l. juliā, et Papiā ut ex inscriptione apparet, et sic tractare de successione liberti centenarii ex l. papia de qua in §. postea inst. de successione libertorū. Vnde quāuis res iudicata patronū faciat d. l. 14. n. tamen ē patronus qui iurauit quia quoad successionē tediosū absurdū visū fuit patronū suo iuramento preiudicare filiis centenarii, et cū eis concurrere in successione contra ius antiquū 12. tab. quo attento filii liberti excludebant Patronū princ. inst. et § 1. de successione libertorū. hinc quo ad l. juliā, et Papiā si quis iurauerit se patronū n. existimabat. Patronus d. l. 14. confert argū. deducto ex tex. in l. 45. in princ. et § 1 ff. de ritu nuptiarū. ceterū extra legē juliā, et Papiā ius iurandū facit Patronū sicut res iudicata etiā quoad successionē l. adoptiuū 8. § 1 ff. de iure iurando l. si duo 13. l. cū qui 30.

30. § penultimo ff. de iure iur. atentis vero his legib.
iuramentum solum pationum facit quoad edictum de in ius vo-
cando l. 4. C. de bonis libertorum, et absurdi ex ordientis
ex voluntaria delatione iuramenti vitandi causa plus
iudicis id est rei iudicatae quam litigatoris religioni delatum
est. in d. l. 14., et haec est genuina distinctionis ratio inter
rem iudicatam, et ius iurandum ibi proposita.

Supposita distinctione iuris
iurandi patroni quoad successionem, et quoad edictum de
in ius vocando facile conciliatur Paulus in l. 2. ff. de iure
iur. cum Ulpiano in d. l. 14. ff. de iure patronatus ita
ut Ulpianus atentis Juliae, et Papiae sanctionibus interpre-
tetur. ipsis vero precissis exaudiatur Paulus dum docet ma-
iorem autoritatem habere ius iurandum quam res iudicata.

Sed ut nihil inexplicatum
remaneat pro concordia Ulpiani cum Paulo potest dici
non in omnibus ius iurandum maiorem autoritatem habere
bere quam res iudicata d. l. 2. illa scilicet ratione quod
sententia per appellationem retractatur non vero ius iurandum
sicut nec transactio l. admonendi in fin. ff. de iur. iur.
Chintana Dueñas de iurisdictione lib. 1. c. 4. nu. 22. Nec
obstat quod scribitur in l. non postea § si de re et. ff.
de iure iurando quo loci videtur ius iurandum retractari
nam hoc non reiicitur. si is qui iuravit condi velit vel eius
exeptione ex contrario ius iurandum prestitum potest damna-
ri a iudice sicut post transactionem sit non sit opposita tran-
sactionis exeptio aut doli l. elegant. § si quis post ff.
de condictione indebiti conferunt tex. in l. cum iudex C. de
sententiis, et interlocutionib. l. penul. C. de rebus cre-
ditis. Potentius est etiam ius iurandum sententia quia hoc obli-

gatio naturalis extinguitur non sententia l. Stichum § naturalis ff. de solutionibus l. siquis iuraverit 43 ff. de condictione indebiti.

Hoc iuramentum veritatis quod vulgo dicitur assertorium aut probatorium continet speciem subsidiariae probationis non solum alijs deficientibus admittitur c. sicut c. ex literis h. t. Sironius ad tit. de iureiurando arg. tex. in admonendi 31 ff. de iure iur. et sententia quae fertur propter inopiam vulgarium probationum iuramento interveniente dicitur ex privilegiatis probationibus Cala Vata illustrium lib. 2 c. 6 nu. 3. ita ut in rem iudicatam nunquam transeat ex communi doctorum sententia in l. si quis adulterij C. de adulterijs l. 1 C. de reb. creditis Gailius lib. 2 de pace tenenda c. 9 nu. 2. plures refert Farinatius in praxi Criminali primo tomo q. 11 nu. 8.

Unde quamvis autoritate rei iudicatae eflagitante, et continentiam rei publice utilitatem ineo ut per sententiam finem litibus imponat l. 1 ff. de re iudicata hec non possit rescindi mutari emendari aut revocari l. quod iussit 14. l. Paulus 42. l. acta 45. l. iudex 55. l. cum quaerebatur 62. ff. de re iudicata nec pretextu instrumentorum de novo repertorum nisi in causa publica l. imperatores 35. ff. de re iudicata c. suborta de sententia et re iudicata §. de hoc in fin. ff. de exceptione rei iudicatae tamen non idem iuris est ~~ex~~ in sententia lata ex iure iur. propter inopiam ~~[illegible]~~ vulgarium probationum nam hec adinventis instrumentis ex quibus constat iuramenti falsitas rescindi potest d. l. 31 ff. de iure iur. Cala Vata ubi proxime quod est ex auctoritate de iuramento necessario

suppletorio non tamen de voluntario, et iuditiali l. sub praetextu 19. C. de transactionib. D. l. admonendi 31 in fin.

Ex eo quod ius iurandum probatorium constituat subsidiarium modum probandi infert. huic alijs probationib. existentib. non esse locum, et consequenter actore plene probante non compellendum iurare regula est tex. in c. 2. h. t. conferunt iura in c. ex insinuatione de procuratorib. c. fin. de iure iur. c. fin. quod metus causa l. in bone fidei C. de iure iur. l. fin. C. de fide instrum. l. si pater C. Unde vir et uxor Ciriacus lib. 1 de feudis tit. 1 Mascardus de probat. clone 954 Menochius de arbitrarijs casu 464. Seraphinus de privilegijs iuramenti privilegio 303 Valensi in paratitl. ad tit. de iure iur. § 5. nu. 4. Don. in l. actor 23. C. de probat. nu. 3. item lib. comm. c. 20. Sbr. Fab. in iurisprudentia tit. 1. princ. 2. et tit. 11. princ. 7. illatione 19. Joannes Varraye in summa onori ad tit. de iure iur. in princ. Boerius decisione 94. et alij laudati Balboa in c. 2. h. t. nu. 1.

Adeo certa est Alexandri 3 decisio relata in d. c. 2. ut nec praetextu alicuius consuetudinis sic compellendus iurare actor plene probans, non esse iure cautum sit ut iuramentum tres necessarios comites habeat sc. veritatem, iuditium, et iustitiam c. et si christus de iure iur. c. animadvertendum 2. q. 2. consuetudo contrarius statuens ut iure divino opposita sustineri non potest c. fin. de consuetudine cum vulgatis, et per consequens illa quae sine necessitate plene probantem actorem compelleret iurare quippe ex vulgatis regulis subsidiaria otiosa sunt ubi ordinaria extant

sine causa ff. de minoribus, et iniquum esset superfluis li-
tigatores onerare c. 3. et ibi glossa in fin. de maioritate
et obedientia l. nec stipulatio 14. ff. ut legatorum seu
fideicommissorum nomine caveat.

Propositio assertio verificatur
in iuramento veritatis quod assertorium aut probatorium vo-
catur non in iuramento calumniae, et malitiae quod in qua cum-
que parte litis potest exigi a Judice ad purgandam
calumniae praesumptionem sic expandiendis tex. in c. 2. § in
omnibus de iuramento calumniae in 6. quo iure docemur
iurisiurandi religionem in qua cumque litis parte om-
nino necessariam iure sc. Canonico ex contrario dispo-
ssitione civili nam hoc iure solum libello dato facta
reconventione lite contestata iuratur de calumnia
l. 2. C. de iuramento calumniae Joannes Vanrgel in sum-
ma Honorii ad tit. de iuramento calumniae Zubiery
de iuramento confirmatorio parte 1. c. 16. nu. 65. A.
fab. in rationali ad tex. in l. si quis 6. § e ignit. ff.
de edendo.

Ex quibus patet interpretatio ad
tex. in c. ceterum de iuramento calumniae c. constitutus
de fide instrumentis dum consuetudo improbatur quae impedie-
bat iuramentum nam ista iura sunt interpretanda de con-
consuetudine impediente necessarium iuramentum sc. calumniae nam
actori aut reo non permittitur suis allegationibus uti nisi ordine
servato primo actor deinde reus iuramentum calumniae tac-
tis sacrosanctis evangelijs praestiterint c. penul. de iuramen-
to calumniae c. 2. § 1. eodem tit. in 6. l. 2. C. eodem speculator
de tit. de iuramento calumniae § 1. in princ. hoc iuramentum

postulat. ante litē contestatā vel in ipsa contestatione, cuius formula extat in l. inter §. qui famili. ff. famil. ercisciundae quia actor iurat se n̄ calumniae causa agere quod ex veteri l. 12. tab. originē traxit teste Sironio in paratitlis ad tit. de iuramento calumniae ibi: si calvitur pedē instruito.

Ita necessariū ē. hoc iuramentū ut si ab alterutra parte exactū aut omissū fuerit eius omissio vitiet processū, et sentā latā reddat nullā l. 2. § cum et qui. C. de iuramento calumniae Bart. in l. cum iudices §. sed qui. C. eodē tit. nu. 3. Valerij in partit. ad tit. de iuramento calumniae § 1 nu. 1. ex contrario si n̄ sit exactū sed omissū tacite nō in tanto spatio processus n̄ ē nullus sed annulandus clementina saepe de V. S. c. 1. § 1 et ibi glosa verbo annullandus de iuramento calumniae Th. de decisione 2. in marginis Putens decisione 388 lib. 2. Gailius observatione 84 cū decem seqq. unde demonstrat genuina propositi quaestionis exceptionis ratio a regula generali de n̄ compellendo iurare actore plene probante.

Cū tex. in d. c. 2. de probat. loquatur casu in quo plene probaverit actor per consequens necessaria illatione deducit. n̄ dū probatione plene secuta compellendū actorē iurare nō manifestae turpitudinis, et confessionis ē nolle iurare vulgata l. manifestae 38 ff. de iureiur. quae regula indistincte ad actorē, et ad reū pertinet l. ait praetor §. in primis. et § generaliter ff. de iure iur. in quib. iuribus expresse agit. de iuramento litis decisorio n̄ dū interveniente perfecta probatione.

Nec obstat tex. in l. vulgo 7, et l. 9. ff. de in litē iurando ubi actori etiā si plene probaverit defertur iuramentū in litē ibidē stabilit. in l. si quis. C. unde vi nā in his iuribus exigit. iuramentū in litē ab actore super articulis n̄ dū plene ad hoc perfecte probatis quippe

qui probat servi bonum esse, et rei ab eo fuisse ablatum non pro-
bat ex hoc precisse quanti sua intersit rem restitui aut dam-
num illatum, et hac ratione super hoc defertur iuramentum in lite
tij iuribus Laur. ad tit. de iur. iur. c. 4. Don. lib. 26. com. c. 12.
et c. 6.

Minus obstat quod cap. inc. ad abo-
lendum de hereticis ubi delinquens cogitur adiurare crimen
de quo convictus est licet possit de illo aliter puniri c. clericos
de cohabitatione clericorum nam tex. inc. ad abolendum est intelli-
gendus non ab iuratione quae principaliter continet criminis co-
hersitionem sed de ea quae potius fit ad publicam vel solemnem
errorij contra fidem detestationem observant Simancas de catholicis
institutionibus tit. 1. Balboa ad tex. in c. 2. h. t. nu. 17. ad iura
in superioribus laudata loquuntur de iuramento necessario quod
defertur parti in supplementum probationis, et cum sit subsidiarium
nec recusari nec referri a parte potest de quo est intelligen-
dus tex. in l. manifeste iuncta l. admonendi ff. de iure
iur. Solutio aliorum iurium quae frequenter adducunt ab scriben-
tibus impressenti ad probandum consuetudine fieri posse ut cessanti-
bus legitimis probationibus sit locus iuramento petendum est ~~tam~~
per tempus tractationi prefixum instat ex traditis a Balboa
ad tex. in c. 2. h. t.

Ex his infertur assertioni iuratae ullam
fidem adhibendam quando per peritos in arte potest legitima, et plena
probatio evenire, et sic marito asserenti etiam cum iuramento
se cognovisse uxorem non credendum si uxor per matronas potest interpretat. tex
contrarium probare c. 4. h. t. conferunt tex. in c. quod si c. ne ali- c. proposuisti 4
qua 27. q. 1. c. fraternitatis c. fin. de frigidis, et maleficiatis c. sig-
nificasti de omicidio c. per iudicante de prescriptionibus l. in
bonorum co. ff. de bonorum possess. l. intestato § post diem ff. de
suis, et legitimis heredibus l. semel C. de re militari lib. 12.

l. 7. C. de edictis l. 3. C. finiũ regundorũ l. hac edicta
li §. ij illud C. de secundis nuptijs §. iurij iurandi 9. C. dictis
tib. illustrant Mascardus de prob. clone 312. 452. 169. Patia
nus de prob. lib. 1. c. 45. et alij adducti a D. Fr.co de Amicã
ad l. 2. C. de iure fisci lib. 10. nu. 15.

Ratio huius responsiẽ q.a
in probationũ concursu illa praeualet quae pleniorẽ continet
rei dubie ostensionẽ c. quãquã h.t. c. in nostra 32. dictis lib.
l. hac carmen §. fin. ff. codẽ Jason in repetitione legis ad-
monendi 31. ff. de iure iur. nu. 167. Zilchenius in l. iusiuran-
di nu. 39 C. dictis lib. Gratianus disceptationũ forensiũ c. 562.
nu. 23., et cũ mulieris probatio plenior fuerit in prefata spetie
q.a maritus solũ iurauerit, mulier vero ultra iuramentũ asser-
tionẽ suã confirmauerit testimonio septẽ matronarũ nihil mi-
rũ q.d marito sic iuranti n. credat. in d. c. proposuisti 4. h.t.
notant Minsingerius in d. iure nu. 3. et ibi communiter scribentes
sed quomodo Matrone, et obstetrices probent in presenti
consulendi Bertazolus consultatione Criminali 452. nu. 2.
Mascardus de prob. clone 422 nu. 16. Sanchez lib. 1 de ma-
trimonio disputatione 27. nu. 6. Vesalius lib. 5. de fabri-
ca corporis humani c. 15. Jo

Declaratiuam procedunt q.d contra
viri iuramentũ adsit etiã uxoris sed roboratũ matronarũ
depositionib. nã tunc q.a pleniorẽ mulieris probatio prae-
fert. mariti juramento Ex proxime adductis Ex contrario
marito iuramento iuranti se cognouisse uxorẽ adhibenda ẽ
fides n. vero uxori etiã cũ iuramento neganti q.a vir de-
ponit de affirmatiua uxor vero de negatiua que improba-
bilis ẽ per rerũ naturã c. quoniã h.t. Unde veniunt
interpretanda verba in c. significauit perit 33. q. 1. c. uite
nebat de desponsatione impuberũ que precisse intelligenda
sunt q.d contra viri iuramentũ solũmodo proponit.

uxoris dispositio. Felinus Decius Mensingerius et alij in d. c. proposuisti 4. tit.

Probationib. plene atq. perfecte probantib. adiungit. evidentia facti, et accedit notorietas c. evidentia 9. de accusationib. c. de manifesta 17. 2 q. 1. c. super 3. de testib. cogendis c. 16. 2. q. 1. hinc dicit. qd. manifestu iudicij discutione n. indiget d. c. de manifesta exhornant Mensingerius senturia 6. observ. 3. et ad rubricā de prob. nu. 31. Julius Clarus lib. 5. sententiarū §. ult. q. 9. nu. 4. et alij advati a Berliquio conclusionū practicabiliū tomo 1. conclusione 33 nu. 12. Alegatio notorij adeo ostentionē rei dubie continet ut probatio provata dici soleat eāq. atendere debet judex etiā si n. alleget. a parte argu. tex. in c. super eo de testib. cogendis Valensi in partab. ad huiuc tit. §. 1. nu. 3. late Mascardus de prob. conclusione 609. cū seq.

Habent etiā plenā prob. libri in quib. tributa, et annui census conscribunt. c. ad audientiā de prescriptionib. Jason in repetitione legis admonendi 31. ff. de iure iur. Nicolaus Boerius decisione 105. incipit et videat. nu. 13. Felinus in d. c. ad audientiā de prescriptionib. nu. 16. late Berliquius tomo 1 conclusionū practicabiliū conclusione 36. nu. 18.

Ensuperioribi dictu extat literas ordinariorū continere perfectā prob. et perconsequens debuit. credendū ij literis referentib. aliquē ee excomunicatū et approcensatione, et judicio repellat. c. post cessionē 7. tit. huius §ri. illa ratio comunit. assignari solet qa. semper pro iudice presūptio ē. c. in presentia de renuntiatione l. 2. C. de ofitio Civiliū judicū, et hac rone dicit. has literas continere auctoritatē publici instrumenti c. statuimus 19. q. 3. c. cura 11. q. 3. c. 4. de fide instrum. qd. ex audiendū ē. de literis ordinarij sigillatis in rebi. precisse respectivus ad ofitiū judicis ordinarij

qd n obscure dedicitr ex dispositione tex. ind. c. post cessionem, ff. t. ita comunit. scribentes in d. iure.

Pcato rationis prelo sequit. n. modica fide adibenda literis signis ve lapidib. et marmoribs. credibilis, et preter omnes in hac re scribentes erudite et bele docet huius ciuitatis insignis litorolus conciuis noster Josephus del Vermo a secretis sancte inquisitionis in sua semper laudanda, et nunquam satis laudata litelogia c. 3. hinc quevis eclesia in dubio n. presumat. consecrata per delinitiones Chrismatis, et solenem orationem que fit in muris ipsius edificii adibitis crucib. in locis per vnctis ut late tradit abbas in c. proposuisti 7. de consecratione eccle. vel altaris nu. 7. c. solenitates ib. de consecratione distinctione 1. Alciatus de presumptionib. presumptione 4. sub nu. 1. Lucas de pena in l. omnes C. de questorib. lib. 12 vers. 24. Mascardus de prob. cone 416 nu. 1. et cone 93. nu. 2. Lotterius de re beneficiaria lib. 1. q. 13. nu. 10. unde quando contingeret consecrationis solenis probatio eveniet ex literis, et signis in marmore scriptis Innocentius in rubrica de consecratione eclesie vel altaris in prin. nu. 1. Decius Consilio 155 nu. 2. Curtius in tratatu de feudis parte 1 nu. 16., et ex afictione venerabilis signi Crucis in locis per orationem solenem per vnctis Lambertinus de iure patronatus articulo 7. 11. questionis principalis parte 1. lib. 1. nu. 10. vers. conante quedam. Predicte presumptionis virtus de n. habenda eclesia consecrata nisi probet. per apositionem venerabilis signi Crucis, et aliis modis de quib. supra laudati autores Valbensi in parte ad tit. de consecratione eccle. vel altaris n. viget in eclesia Catedrali q. hec semper presumitur consecrata non afectioni hac consecratione solemni indiget

c. solenitatis 16. de consecratione distinctione 1. Mascardus
et Loterius ubi proxime sed in alijs in ecclesijs inferioribus qua
distinctione sunt conveniendi doctores relati a Mascardo d.
ctione 583. n. satis in hac re coherentes.

Unde previis his qualitatibus ex
latitudine, et dignitate ecclesiae n. venit eludenda et n. consecra
te ecclesiae presumptio in dubio non constat Basilicam Principis
Apostolorum structura, Mole, et dignitate alias superantem
consecrationem solemnem prius consecutam fuisse a summo Ponti
fice Urbano 8. teste Loterio de re beneficiaria lib. 1. q. 13.
nu. 13.

Sine tituli tempore nascentis eccl
probabant quae et designavant locum certum cui addicebatur
ordinatus Robertus rerum judicatarum lib. 3. c. 2. appellatio
ne dicta adit. qui probabat presidiale signum teste Divo
Augustino in psalmum 21. in 2a expositione ibi: quid ad illa
sponsionis suae titulos Christi posuisti non ne hoc faciunt
n. nulli in domo sua ne domum invadat suam aliquis potens
ponit ibi titulos potentis titulos mendaces ipse vult esse possessor
et frontem domus suae de alieno titulo munire considerabatur in
his tutelaribus annotationibus Principis subscriptio quod privatis
sine iussu magistratus postea fuit prohibitum l. 1. et 2. C. ut ne
mo privatus titulos rebus suis vel alienis imponat, hinc titu
li fiscalis idem Principis signa quae predijs in fiscum reduc
tis conspiciebantur l. si quando. C. de bonis vacantibus lib. 10.

Unde quando domus aliqua Deo
dedicabatur illi signum crucis praeponebatur ut intelligeretur
et probaretur illum esse domum Dei ita ex l. decernimus C. de
Episcopis, et Clericis aliisque ... iuribus demonstrat Baronius
in anno 112. nu. 6. quamquam prius erat improba consuetudine
cautum pro: fingi: vela seu titulos Principis perinde ac rebus fi
scalibus. quod vetuit postea fieri Gregorius lib. 5. epistola 44.

teste Baronio d. anno sub nu. 5 ad fin. et observat Cuia
tius in repetita l. si certo. C. de bonis vacantib. ~~et dicta Gre~~
et decreta Gregorij habet. hodie in c. 1. 16. q. 1. Eruedite Lo
terius de re beneficiaria lib. 1 q. 2 nu. 14. Et hic
dictis eius plenam ad id perfectam prob. inartificialem conti
neant sufficiant.

2° parte nostri capitis habet.
dictis quae semiplenam prob. efficiunt et primo priua
ta scriptura solum semiplene probat rouela 75 c. 1. cum ad
uertis in superioribus non perniciosi exempli e. priuatis anno
tationibus aliquem debitorem constitui l. exemplo iniqua
l. rationes C. de prob. nisi in casibus de quibus in superioribus
late pertractatum e. ~~Obiter~~ Observat Mateus Colerus
de processibus executiuis parte 3. c. 1. nu. 142 cum seqq. Fe
linus in c. scripta de fide intrumentorum nu. 6. ibi: septima
declaratio; et nu. 14. Jason in repetitione legis admonen
di 31. ff. de iure iur. 2° scriptura priuata solum semiple
nam prob. inducit si illa ascribente neget. per compara
tionem tamen literarum confirmet. Mynsingerius ad hunc tit.
nu. 54. Menochius lib. 2. de arbitrarijs centuria 2. casu
114. nu. 24. Panormitanus in c. scripta de fide intrumento
rum nu. 8. Berlichius tom. 1. decisionum practicabilium
decisione 36. nu. 99. et ibi alleg. Quamuis in opposito sint exper
sentiones Baldus in rubrica C. de fide intrumentorum nu. 72.
vers. sed si negat. Alexander consilio 107. lib. 3 nu. 8. Pari
sius consilio 109. nu. 105. et seq. lib. 2. et consilio 47 nu. 1.
et consilio 112. nu. 44. et seq. Vulturine Felinus in c. scripta
de fide instrum. c. 17. e. etiam in hac re sententia media quae totam
hanc disceptationem tribuit desiderando arbitrio judicis huius
opiniones sunt Corras. lib. 1. practicarum quaest. Sionam

c. 22. nu. 7. Socinus senior consilio 41. columna 2. vers. 2° ratio lib. 3.

3°. semiplene probat extra iudicialis confessio absente parte emissa c. ult. de successionibus ab intestato l. quero 58 §. ult. ff. de edilitio edicto l. 4. et 7. ff. de probat. et hec e communis doctorum sententia a qua nec in practica nec in foro recedendum e. ut docet Jason in l. admonendi 31. ff. de iure iur. in 2ª lectura nu. 158. Menochius lib. 1 de presumptionibus questione 41. nu. 2. afflictis decisione 364 nu. 2. cum seqq. licet n. desint auctores asserentes confessionem extra iuditialem nihil probare ita saliceti in l. bone §. C. de reb. creditis Cottalis in l. admonendi 31. ff. de iure iur. nu. 76 cum seqq. Jason quodammodo sibi contrarius in l. sive apud acta 28. C. de transactionibus. Baldus in d. l. bone §. C. de reb. creditis e. etiam aliquis statuens confessionem extra judicialem plene probare ita speculator parte 2. tit. de confessionibus § nunc videndum 3. nu. 3.

Confessio extra judicialis semiplene tantum probat n. tantum si parte absente emissa fuerit sed etiam si absentes, et sine causa in presentia testium vel interveniente scriptura emanaverit l. cum de indebito 25 § ult. ff. de probat. l. si cautio 18 ff. de fide instrum. docte Jason in repetitione legis admonendi ff. de iure iur. nu. 158. Speculator lib. 2. tit. de confessionibus § nunc videndum 3. nu. 6 sub fin. . sed n. e omittendum asserunt confessionem extra iuditialem semiplene probare si confessio ore tenus facta sit secus si in scriptis nam in hac spetie plene probat. Berlichius ubi sup. nu. 104. et ibi congesti.

Quarta semiplena probatio inducit . . . in libro notarij defuncti habeat. in margine intitulatio l. seu rubrica alicuius contractus relicto, et demisso spatio ad scribendum spaties e. ita concipienda. Precedit in libro.

notarij instrumentum quo cavet Titium, et Seium accepisse mutuo a Sempronio centum que insolidum restituere promisserent et statim sequitur rubrica instrumentum conservationis validitatis a Titio Seio facte arg. tex. in l. unica infra. C. de lucrativa descriptione lib. l. 1. et nemo prioribus lib. ex quibus iuribus relatum placitum dedunt Oberlizerius primo tomo cautionum practicabilium cautione 36 nu. 105. hec quod apertio verificatur in contractibus verisimilibus seu indifferentibus non in tua visione talis rubrica nihil probat arg. tex. in l. certum 5. § 1. ff. de confessis Ant. de Butrio in c. ult. de iure iur. Jason in l. admonendi § 1. ff. eodem in 2 lectura nu. 160.

Ex his sequitur quod si in instrumento reperiatur defectus in substantialibus instrumenti nihil probat sed partes possunt petere a tabelione ut perfectum instrumentum exhibeat. arg. tex. in l. veluti ff. de edendo mortuo vero notario semiplenam fidem facit prout similiter instrumentum l. 4. C. de diversis rescriptis l. 1. quo. et seq. ff. de bonorum possessione secundum tabulas. Jason in l. admonendi in 2a lectura ff. de iure iur. nu. 163. Oberlizerius cautionum practicabilium 1. tomo cautione 36. nu. 17.

Quinto in breviaturis notariorum qui mortui sunt semiplenam probationem constituunt sin apparet quod instrumentum in breviaturis fuerit lectum vel in presentia testium publicatum arg. tex. in l. latius ff. de testamento militis. ex contrario si lectum, et publicatum vel in breviatura in mundum redacta, et nullum vitium ibi appareat, et a petitione partium autoritate iudicis per alium tabelionem in publicam formam redactum fuerit tunc plene probat c. cum, p. tabelio 15. de fide instrumentorum. ubi Minsingerius nu. 6. et seq. Jason in 2. lectura legis admonendi ff. de iure iur. nu. 162.

Sexto fama duobus testibus proba-

ta regularit. etiā semiplenā prob. inducit, et hec ē comu-
nis Doctorū oppinio testante Berliquio 1 tomo Conclu. prae-
ticabiliū concl. 36. nū. 112. que regula n. procedit in reuelan-
te conspirationē vel crimen lese maiestatis vel insidias summo
Pontifici aut imperatori instructas, nā hec forma ex d. uni-
us testis prouenienς plene probat Speculator tit. de teste §.
restat 11. nū. 11. Mins[i]ngerius in c. licet uniuersis 25 de testib. et
attestationib. Crotus tractatu de testib. parte 7. nū. 142. quib.
consequens ē asserere uniū testē solū semiplenā prob. esse
licet ita comuniter omnes et precipue congesti a Berliquio
ubi proxime nū. 112. nisi q̄do agit. de impediendo matri-
monio vel vitando alio peccato c. sup. eo 22. de testib. et
attestationib. c. preterea 12. de sponsalib. c. super eo de
consanguinitate, et affinitate Speculator lib. 1 parte 4. tit.
de teste §. restat 11. nū. 8. sub fin. vers. 13. Minsingerius d.
c. sup. eo 22. nū. 5. Jason in repetitione l. admonendi ff. de
iure iur. nū. 197. Probat etiā plene vnus testis perfecte
vnius testis dictu quo nulli preiudiciū infert. ex dispositione
s. an aliquis sit baptissatus vel eccl. consecrata c. solenitates
ib. de consecratione distinctione 1. ubi glosa verbo scrip-
tura Valensi in parabilibus ad tit. de consecratione eccle.
vel altaris nū. 3. Jason ubi proxime Felinus qui de comu-
ni testat. in c. veniens de testib. et attestationib. nū. 3 Min-
sin. in c. licet uniuersis eode tit. nū. 3. vers. itē Speculator lib. sup.
§. 11. nū. 8.

An hec regula verificet. in d. uni-
us Cardinalis vel consiliarij aut alterius Pontificij delegati vel
Principis secularis in his que a Pontifice vel imperatore dicunt.

consilio dubitari solet inspecta controversia an legisperitorum sit standum dicto unius etiam si ampliori doctrina dignitate argumento tex. in l. unica C. de mandatis Principum l. unica C. de superindicto lib. 10. c. licet extra de probat. 47. c. 28 de testib. quae secunda in rigorosa iuris disputatione certior est et non obscure decedit. ex praefatis sanctionibus..

Sunt opposite sane Speculator lib. 1. parte 4. tit. de testib. § restat 11. Baldus in l. iurisiurandi q. C. de testib. columna 2 in princ. Ludovicus Romanus consilio 509 dubio 4. Mirsin. in c. licet universis de testib. et attestationibus quam sententiam contendunt probare argumento tex. in c. nobilissimus 39. distinctione 97 has tamen opiniones intendit conciliare Iason in l. admonendi ff. de iureiur. in repetitione nu. 189. ex sent. Angeli in l. procuratores 18. § ult. ff. de publiciana in rem actione ita ut prima procedat si agatur de commodo subditorum si cardinalis consiliarius vel alius delegatus habet potestatem dispensandi vel absolvendi aut concedendi indulgentias posterior vero opinio obtineat, quando consilium est respectiva ad damnum, et praeiudicium subditorum sed non obstante horum doctorum censura pro consiliariis supradictis opinamentis arbitror dicendum in nullo casu credendum dicto unius personae quamvis praestantissimae quia iura in l. unica C. de mandatis principum cum seqq. laudatis indistincte sunt concepta et per consequens ex regulis iuris sine distinctione intelligenda ut l. de pretio ff. de publiciana in rem actione. Ecce sunt late congesta in hoc casu ... sed de hac tractatione ut aliis sit longius et pluribus articulis ... probationes ... instat late ... ubi supra.

Nona hic omittenda quaestio ...

cotidiana arg. tex. in l. § ff. deliberatione legata ari. si duo vel ~~similes~~ plures semiplene probationes ad faciendam unam perfectam, ad est plenam prob. coniungi possunt, in qua re aliqui casus sunt distinguendi, et primo si quaerat. duobus vel pluribus ~~vel~~ semiplenis probationibus eiusdem generis et sunt duo testes de uno eodem actu sive facto, et tempore deponentes nihil obstat et coniungant. ita communiter tenent omnes ex tex. in l. ubi numerus ff. de testibus, felinus in c. cum causa 13 de probat. nu. 10. vers 2um Jason in repetitione legis admonendi ff. de iureiur. nu. 233. glosa in l. 2. § ult. verbo excusant. ff. de excusationibus tutorum Mensi. centuria 2 observ. 100. nu. 1. et seq.

2°. si vero semiplene probationes eiusdem generis sc. duo testes in eodem actu seu facto conveniunt, et in loco in tempore vero non cohaerent quia alius de uno, alter vero de alio tempore deponit, per satis contingentis circumstantiis coniunguntur quia in ratione rei sine re vera concordant ita Bald. in l. testium 18. C. de testibus nu. 4. vers. quaerit. etiam Mensi. centuria 5. observ. 23. incipit pro regula tradit.

3°. si sunt duae semiplene probationes eiusdem generis etiam ad idem probandum tendentes sed diverso loco, et tempore deponentes in hac spetie, loca, et tempus non sunt de substantia actus vel rei, bene coniungi possunt ad inducendam plenam ad est perfectam in artificialem prob. arg. tex. in l.

qua

qui tenuerunt in l. C. de fide instr. defendunt placitum Joannis
Scrotus in tractatu de testib. parte 7. nu. 141. Bart.
in l. testium 18. C. de testib. nu. 39. quorum dissentiant Abbas
Panormitanus in c. in causa 13. de probat. columna 2. Ja-
son in repetitione legis admonendi ff. de iureiur. nu. 255.
Bart. in l. hoc carmen 22. §. si testis ult. ff. de testibus nu.
2 in fine consulendus Berlichius ut ne immoremur
1. tomo decis. practicabilium decisione 36 nu. 131. pro solu-
tione eorum quibus nituntur. proximi laudati autores et
J. de Butrio in c. licet quidam 47. de testib. colum. 2.
Peregrin. afflictus decisione 364. incipit fuit decisum Alexander
consilio 68. Ludovicus Romanus decisione 91.

Id. duae diversae semiplene
probationes diversi generis sunt ad coniungi possint ad effi-
ciendum an coniungi possint ad efficiendum plenam prob.
dubitari solet duplex est sententia una negativa affirmativa
alia negativam tenent. Baldus in l. 2 ff. de excusationib. tu-
torum Jo. de Butrio in c. veniens 10. de testib. et attestationib.
Alexander de Imola consilio 166. columna 2. volumine
2. Pro affirmativa stant Mynsingerius in c. in causa 13. h. t.
nu. 6, 7, 8. et 13. Jason in repetitione legis admonendi 31. ff.
de iureiur. Joannes Campegius de testib. regula 303. vers.
quod habet locum Alexander de Imola sibi parum constans
consilio 53. Salicetus in l. 3. C. de reb. creditis, et iureiur.
et alii adducti a Berlichio ubi sup. nu. 148.

Haec sententia comprobatur 1. ex
text. in c. ult. de praesumptionib. ubi in ipso quo loci unus testis
et fama quae sunt diversi generis duae semiplenae pro-
bationes coniunguntur. 2°. ex text. in c. praeterea 27. h. t.

ubi fama, et testimonium de visu vel ex aliis adminiculis desumptum quae pariter sunt duae semiplenae probationes diversi generis coniungantur. 3° ex eadem causa 13. hic. ubi etiam coniunguntur duae semiplenae probationes diversi generis et sunt testes fama, et alia adminicula.

4. facit nam ubi plurimae semiplenae probationes in eandem rei finem conveniunt coniungi valent ad constituendam plenam ad quod perfectam inartificialem prodit l. qui sententiam ib. C. de poenis nec ibi dat aliquam distinctio inter semiplenas probationes diversi, et eiusdem generis quod nec a nobis admittenda nam vulgare est quod ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus vulgata l. de pretio ff. de publiciana in rem actione, est etiam pro hac sententia tex. in l. instrumenta § l. de prob.

Adeo verum est unum teste, et famam duobus testibus probatam quae sunt duae semiplenae probationes posse coniungi ad efficiendam perfectam probationem rei Dulcis d. c. fin. de pensionibus ubi textus. c. cum causa 13. hic. c. 27. de testibus, et attestationibus c. 1. de appellationibus. Menochius lib. 1. de praesumptionibus praesumptione 41 num. 4., et adducti in superioribus et extendat etiam si unus testis probet veritatem, et ipse, et alius probent famam nam in hoc casu verius est ad plene probandum in causa civili recte coniungi Jason in repetitione legis admonendi ff. de iure iur. num. 257 Baldus in l. Gallus § ille casus ff. de lib. et post. num. 3. Parisius consilio 57 num. 23. lib. 1. Socinus iunior consilio 79. lib. 2. num. 24. Quamvis dissentiant Alexander de Imola in l. Gallus § ille casus ff. de liberis et post. colonna 7. num. 14, et consilio 191. sub fin. lib. 3. quem sequitur Gramaticus decisione 28 num. 4.

Quaestiones est an in causa civili adeo gravi ut criminali equipparetur duae semiplenae probationes coniungantur negativa tenenda ex traditis a Menochio lib. 1 de presumptionibus presumptione 41 nu. 11. Jo. Crotta in d. l. admonendi nu. 206. vers. quarto fallit Alexandro consilio 145. lib. 2. nu. 4. Jasone consilio 3 volumine 2. columna ult. Decio in c. veniens 2 de testibus et attestationibus columna penult. et consilio 131. columna 1.

Quaeritur etiam an sicut duae semiplenae probationes ad constituendam plenam probationem coniunguntur pariter duae vel plures presumptiones coniungantur, et magis est ut dicatur plures presumptiones in causa civili non ardua coniungi posse e contrario in causa civili ardua vel criminali in qua ad penam corporis vel sanguinis irrogandam agitur Menochius Menochius de presumptionibus lib. 1. presumptione 4. Baldus in l. si quis ex argentariis l. § pe. 2 ff. de edendo nu. 4. Jason in repetitione legis admonendi 31. ff. de iure iur. nu. 257. Campegius in tractatu de testibus regula 303 Pp. Felinus in c. cum causa 13 de probationibus nu. 11. huius autem ratio est quia causa civilis ardua equiparatur criminali in qua semiplenae probationes non possunt coniungi l. fin. C. de probationibus l. qui sententiam ib. C. de penis Farinacius lib. 2 de pace publica c. 7 nu. 13. 14. et seq. Mynsinger centuria 5 observa. 73. Cravetta tractatu de testibus parte 7 nu. 133. Jason in d. l. admonendi 31. nu. 257. Hippolytus Marsilius in practica criminali § expedita nu. 77 Alberinus de Rosate in l. excusantur 2. § ult. ff. de excusationibus tutorum.

Ult. queritur an duae plenae probationes in sua specie perfectae ratione vero principii et fi-

nis

nis imperfecte coniungi possint ut perfectā prob. efficiant
questionis spetiem itreconsipienda (?) ē. Intendit quis pres-
criptionē decenij probare duo sunt testes deponentes
de uno quinquenio alij duo de alio intus probationibus
perse qui dē plene probantibus de singulari quinquenio
dat. perfecta probatio ipse, et ratione principij, et
finis imperfecta qa. adequati decenij n. dat. ostensio, in
relata spetie tenendū ē predictas probationes inspar spetie
plenas ad id perfectas coniungi posse dūmodo reliqui tes-
tes qui de secundo quinquenio deponunt intelligantur
de eo quinquenio qd immediate secutū ē. et primo adhe-
ret ex contrario sin. illa formalitate deponunt qa. ad
inducendā prescriptionē necessario desiderat. ex regulis
iuris continua possessio observant Crotus in tractatu de
testibus parte 7 nu. 138. Baldus inl. indita C. de rei vin-
dicatione Jason in repetitione d. l. admonendi nu. 264, et
inl. ū antiquitus C. de testamentis nu. 11 sub fin.

Pro coronide huius capitis ē
comendanda illa digna probationis spetiis que consistit in pur-
gatione canonica nā hec ē. innocentiæ alicuius criminis de-
quo quis diffamatus ē canonice facta ostensio seu demon-
stratio. qd n. obscure deducit. ex tex. in c. 4. de
purgatione canonica l. si quis reus ff. de publicis iudicijs I.
rem C. de prevaricatoribus c. presbiter, et c. seq. usq; ad fi-
nē causa 2. q. 4. hec probatio ex purgatione de eandem
innocentiā plene demonstrans dicit. canonica qa. vulgari
opposita iure canonico improbatæ ex tit. de purgatione vul-
gari que ita appellabat. quasi a vulgo, et instigante diabo-
lo inventa que fiebat perduellū, per aquā calidā aut fri-
gidā vel per ignē id ē. ferrū candens, et per alia similia

c. ex tenore § de purgatione canonica c. 1. et fin. de purgatione vulgari plura huius rei exempla adducunt Covar. lib. 4. variarum c. 23. Petrus Gregorius sintagmata iuris lib. 48. c. 35. Innocentius Fronius ad tit. de purgatione vulgari hinc purgatio canonica dicitur sacramentum seu iurandi formula a patribus instituta criminis obiecti diluendi, et innocentiae probandae causa quae tantum in defectu aliarum probationum admittitur c. quales bit. 2. q. 5. c. monachus c. quotiens de purgatione canonica haec quae in manifestis et notoriis non admittitur c. fuere 7. 5. c. cum dilectus de purgatione canonica non ubi crimen notorium est vel aliter probari potest vel adsunt inditia ad torturam non est indicanda probatio d. c. cum dilectus late Ioannes de Vanagel in summa onori ad tit. de purgatione canonica.

Is modus luendi, et diluendi crimina antiquissimus est, in ecclesia et in defectum probationis reus diffamatus ad purgationem per episcopum diocesanum cogatur c. 1. de officio ordinarii in prima compilatione in sacerdotibus vero improbatus maxime si sponte fieret ut ostendit Cornelius Papa qui seculo apostolorum floruit epistola 2. relata in c. sacramentum 2. quaestione 5. Hic autem modus est procedendi in indicanda purgatione canonica. Si clericus de crimine sit infamatus episcopus praefingit terminum accusare volentibus, et si aliquis comparuerit auditur canonice c. omnibus 2. q. 4. c. 1. 15. q. 5. c. ex tenore § quia vero de purgatione canonica, et ibi communiter scribentes si accusator non apparet tunc episcopus pro suo arbitrio aut procedit ad inquisitionem c. qualiter et quando el secundo de accusationibus c. siquis vero 86 distinctione etiam si infamatus paratus sit se purgare, et innocentiam purgatione demonstrare quia per hanc negativa probatur per inquisitionem affirmativa, et quando haec probari

potest nõ ē. super negativa admittenda probatio arg. tex. in c. ad nostrã de probat. l. 2. ff. eod. Joannes Andreas, et Boic in c. inter litt. Aut ad purgationē alicuius cogd. premittatur inquisitio c. cũ dilectus, et ibi Panormitanus de purgatione canonica distinctione habita infamiae ortae ex delicto successivo qr. tunc precedere debent necessario monitiones Panormitanus in c. ex tuarũ de purgatione canonica vel proveniens ex delicto momentaneo ut ē furtũ omicidiũ, et simonia in quibus Episcopus potest precissis monitionibus procedere ad indicendã purgationē canonicã et huius debet exitũ expectare c. nomen 2. q. 1. c. fin. de purgatione canonica.

Purgatione indicta reus tactis sacrosanctis Evangeliis iurat se crimen obiectũ nõ per se nec per se nec per commissũ aut tertiã personã neque alitra (?) quẽ suo nomine se sciente comisisse c. quotiens 5. de purgatione canonica Valensi in paratitlis ad dictũ tit. de inde reus adhibet sibi compurgatores inter quos 12. inter quos 7. aliquando pauciores plures vel c. 8, et c. 5. de purgatione canonica pro arbitrio iudicis qui pro qualitate delicti, et personae compurgatorũ numerũ determinare potest d. c. 8. c. cũ ff. in fin. de accusationibus. debent qd. compurgatores ẽ vicini, et probatae vitae c. cũ dilectus 11 de purgatione canonica. de nullo crimine condemnati vel suspecti c. constitutus 9. eod. tit., et sementes iurare tactis sacrosanctis Evangeliis reũ crimen obiectũ nõ comisisse, et verũ iurasse hocqd. iuramentũ compurgatorũ ẽ. credulitatis rei vero veritatis c. quotiens de purgatione canonica c. de testib. 13. eod. tit.

His solemnitatibus nõ inter essentibus

essentialib. si reus diffamatus in purgatione defecerit vel quia noluit iurare vel quia non inveniat compurgatores qui eum expurgare velint tamquam convictus de crimine auctor quod celeris obiecti puniendus est c. de hoc 11. c. insinuatum 13. de simonia ex contrario si purgationem praestat absolvitur quia canonice proponitur demonstratur in praesentia c. ex tenore in fin. de purgatione canonica c. omnibus c. mensa c. presbiter 2. q. 5. Ioannes Vanagel in summa ovori addit de purgatione canonica nu. 11.

Praefatus auctor ubi supra tenet purgatione canonica solemniter intercedente posse iterum diffamatum accusari si accusator vult in se onus probandi suscipere quia sententia fuit lata ex probatione non integra nam testes sc. compurgatores iuraverunt de credulitate ipse vero reus de veritate ut habet. in superioribus et sic comperta de novo probatione sententia rescindenda argu. tex. in l. admonendi 31. ff. de iure iur. iunctis traditis ubi sup. pro distinctione iuris iur. et sententiae quoad effectum et haec numquam rescindatur iusiurandum vero ex contrario per adinventionem instrumentorum noviter emergentium.

Sententia Ioannis de Vanagel sustineri non potest nam quod absoluto reo per purgationem canonicam iterum audiatur accusator, et probatione comperta rescindatur sententia non procedit ex eo ut non ex integra probatione censeatur lata sed quia pronuntiata est ex probationibus privilegiatis et iusiurandum et ex quibus sententia lata numquam transit in iudicatum Angelus in l. 1. C. sententiam rescindi non posse Dias regula 678 iunctis his quae in superioribus dicta sunt de iuramento pro nostra

sententia

sertar potest et perhiditur. inc. inter eos de purgatione canoni-
ca ubi de caneus obculpabilem familiaritatem cum hereticis
fuit difamatus, et suspensus, et purgatione Canonica res-
titutus et ipso iure desendit non solum innocentes sed etiam
eos qui culpam comisserant restituendos, et per consequens
infert. efectum purgationis canonice ineo consistere
ut ita absolvatur reus ut ingristinum statum restituatur
c. omnibus. c. mandam c. presbiter 2. q. 5. quae non poterant
verificari si purgatio canonica non esset perfecta innocen-
tie demonstratio, et haec dehoc casu sufficiant. Cuius
sit probare casus 4.

Cuius sit probare casus. 4.

Queritur inhoc casu uter litigantium probare debeat
et simpliciter non est diffinibile atentis di-
versis ne an actor sit. simpliciter non est diffinibile atentis di-
versis vitiorum circunstantiis non pro actionis vel exceptionis ge-
nere vel rei conditione de qua controversia est aliquando
actor aliquando reus aliquando uterque probat Dom. lib. 25.
com. c. 2. Unde ita constitutum est. ut quisque intentioni suae
sive in inactione posite sive in exceptione fundamentum pro-
bare cogatur. desiderante generali regula quae cavetur o-
nus probandi incumbere actori afirmanti non vero neganti
reo l. 2. l. quinquaginta § non si creditum l. questio § qui
dolo l. proximus l. pactum 9. ff. de probat. l. fin. C. de solutio-
nib. novela 18. c. 8. hac ratione qui dicit se indebitum solvisse
probare debet l. cum de indebito 25. ff. de probat; et cre-
ditores qui dicunt filium se inmiscuisse hereditati paterne, et
ob id solutionem debitorum patris desiderant probare de-

bent

debent immixtionē filia reconegante Alexander in l. sicu do-
tē 22. § transgrediamur 12. ff. soluto matrimonio nu. co. me-
nochius lib. 4. de presumptionib. presumptione 99. nu. 45. et seq.
et alij adducti a Berlichio 1. tomo conclu. practicabilium conclusione
37. nu. 3. conferunt tex. in l. qui accusare 4. C. de edendo
l. fin. C. de rei vindicatione l. actor 23. C. de probat. l. in ex-
ceptionib. 19. ff. eodē c. accusator 6. q. ult. c. fin. de iure
iur. c. 1. vers. cū enim at ecclesiastica beneficia ess. Mas-
cardus de probat. volumine 1. conclusione 36. Quarta regula 2.
Alciatus de presumptionib. regula 3. presumptione 2. Fr. Sab.
de erroribus pragmaticorū decade 19. c. 5. ex nu. 1. et
c. 1. 12 nu.

Ex his necessaria illatione dedu-
citur expoliatū agentē simul possessorio, et petitorio iudicio
probantē spoliū n. vero proprietatē in possessorio obtinere
in petitorio vero succumbere c. cū ecclesia sutrina de causa
possessionis, et proprietatis eve sunt tex. in c. 1. c. 4. c. 6. de
restitutione spoliatorū c. 2. de capellis monacorū c. constitutus
de filijs presbiterorū observant, et disputant Nicolaus
garcia tomo 1. de beneficijs 5. parte c. 9. nu. 59. Mascar-
dus de probat. tomo 3. conclusione 1326. Menochius de recuperan-
da possessione remedio 15. anno 396 Fachineus lib. 1 contro-
versiarū c. 17 nu. 10.

Praelati insuper tertio respons. ratio
ind. c. cū ecclesia sutrina illa ē at ex contextura d. oraculi
n. obscure appareat possessori, et petitori iuditiū ab omnib.
fuit deductū, et sic utrumque simul actū, et pronuntiatū
clericos debere obtinere in possessorio quo interdicto re-
cuperandae sufficit possess. et spoliationē probare l. si quis
ad fundū c. ad l. iulia de vi, et clericus probantes
in electionib. triū episcoporū interfuisse, et eis exclusis

ultima electione celebrata extitisse restituendos, priorari tamen debere a proprietate qa. tamquam actores tenebant plene probare possessoriu, et petitoriu iuditiu dedeuctu, ex stabilita regula l. 27. l. altera parte ff. de probat. cu proxime adductis, et hac rone qa. illi ut actores n. probarunt necesse fuit succumbere, et alios liberari d. c. cu ecclesia sutrina §

Proposita regula n. solu obtinet in civilib. sed etia in criminalib. c. placuit 2. q. 5. l. qui sententiam eb. c. de poenis quib. iurib. iuribus extat dispositu accusatore teneri probare per afirmativi n. stat glosa in l. qui accusare 4. C. de edendo in verbo actore Marcilius in l. de minore § tormenta nu. 4. ff. de quaestionib., et alijs laudati a Patiano de probat. lib. 1. c. 7. nu. 2. idem iuris e. in inquisitione in qua cessante accusatore procedit ex iudicis offitio na. illius inquisitio succedit loco libeli accusatoris sicut iudex inquirens habet, et succedit ~~accusa~~ accusatoris loco Bart. in l. querela c. ad l. Cornelia de falsis alexander consilio 64. adqua inquisitione abeo Iudex necessitate ut si aliter se gerat ut contius crimina regere conceat. celebris liet Valgaris tex in l. 2. C. de commercijs, et mercatoribus. Sangerius de questione, et tortura reorum in proemio nu. 3. hinc decendit iudice inquirente teneri probare omnia in inquisitione contenta ut ex proposita regula deducunt Alexander consilio. in primo volumine 3. Farinacius in l. qui accusare C. de edendo, et alijs eos sequitur Patianus de probat. lib. 1. c. 7. nu. 3.

Nec obstat qd. valgarius deducit ex tex in l. ubi falsi C. ad l. Corneliam de falsis ubi onus probandi in criminali causa n. in totum incumbit actori

ut videt. probari ibi: nec probationis ei tota necessitas in dicat. nã omissa iaditio apparentiã falsã causã n. comprehendi generali regula, etiã si incriminalibus verissi. et certū ē Imperatorē n. absolute statuere n. esse indicandū onus probandi actori sed reo sed solū sanxire, et comendare quantū, et quale debet ēē iudicis officiū in tali re ita ut medius constituat. inter accusatorē, et reū utrumque interogans ut melius adinveniat. veritas Don. lib. 27 com. c. 2.

Ex relato comunis iuris dicterio infertur qd cū is qui petitt credtū teneat. probare sibi ēē debitū petierit, et debitor qui affirmat se solvisse debet solutionē probare legitime l. 1. 2. vers. nā si vere ditu l. 2. ff. de probat. l. fin. C. eodē l. fin. c. de solutionibus qa in tali specie reus actoris parte sustinet, et tenetur exceptionē probare l. in omnibus ff. de probat. foro 43. de testib. pro actore qo habet ille, et partes illius sustinet qui necesse habet de iure suo probare Urart. inl. privaggai ff. de novi operis nuntiatione, et relati a Castillo ~~...~~ de tertijs c. 12. nu. 21. et c. 7. nu. 9. Convenit tex. int. ib. C. de probat. ubi n. alia rone Imperator rescribit filios emancipatos qui adversus alios fratres predia donata sibi a comuni patre dicebant compellendos probare, et si possessores essent nisi qa partes actoris sustinebant ut n. obscure infert. ex d. l. ib. ita convenit. scribentes ibi.

Deducit. etiã qd qdo ex parte actoris ē aliqua presūptio legis tunc illa habet. pro fundata actoris intentione, donec reus contrariū probet. l. 1. C. de privilegijs ~~...~~ fisci l. 2. C. ne uxor bonus tex. inl. generalit. 14. §. sed et si 8. ff. de fideicomissarijs liber

tatib.

tatibus quo loci docet Alexander quod cum expressione testatoris praeposita videatur libertas inspectie de qua in d. § 8. servum fideicomissariam libertatem sibi relictam affirmantem vacari a necessitate probandi, et heredem negantem teneri probare quia interessente illa praesumptione intentio servi habetur pro fundata, et sic nihil mirum quod heredis rei sit probare ex proposita regula d. l. 1. C. de privilegijs fisci cum juss laudatis conferunt tex. in l. nuptura 57. ff. de iure dotium l. 15. ff. de probationibus l. si extraneus 6. ff. de condic-tione causa data causa non secuta iunctis traditis a Dutio in c. novit de iudicijs infra, et consilio 175. et 177. in- prin. Gravetta consilio 129. infra. et consilio 134. nu. 10.

Certi iuris est tacitum fideicomis-sum scilicet illud quod palam non relinquitur in testo. sed tacite legis Juliae, et Papiae elidendae, et fraudandae causa interposita cautione domestica aut chirographo ab herede aut data fide de praestando fideicomisso ei qui capere non po-test l. in tacitis 103. ff. de leg. 1. l. in fraudem 10. ff. de his quibus ut indignis esse ab herede auferendum, et applicandum fisco l. 3. in prin. ff. de iure fisci iuncta l. 5. ff. sicuti patet. l. in fraudem 10. l. heres 11. et seq. l. cum qui 18. et toto tit. ff. de his quibus ut indignis l. beneficio 59. § fin. ff. ad l. fal-cidiam l. 40. l. 42. l. statius florus 48. iuncta l. seq. ff. de iure cum alijs adductis a petro Gregorio lib. 4. sintaematum iuris c. 29. nu. 4. et 5. Peregrino de iure fisci lib. 3. tit. 1. nu. 5. et 19. Cuiatio in l. 1. ff. de iure fisci, et lib. 9. respon-sorum Papiniani in l. 3. ff. de probationibus Garcia de tacito fidei-comisso post tractatum de expensis.

His ita praelibatis venit ha-ec dorsum de elegans, et obscurum Papiniani responsum

relatũ inl. 3. ff. de jure fisci quo loci docet tacito fideicom̃missio a herede instituto in fraudẽ legis relicto priori testo si alio condito idẽ heres proponat. institutus ullo fideicom̃missi mentione facta fisco vindicanti qd. tacite relictũ erat priori testo quasi repetitũ etiã tacite 2. probationẽ n̄ incũbere sed heredẽ conventũ debere probare prioris voluntatis mutationẽ qd. difficile videtr. qa. fiscus in hac specie erat actor heres reus, et ex generali regula in superioribus prosequenda actoris n̄ rei ẽ probare. Unde huiusmodi fideicomissũ n̄ ad fiscũ pertinere qa. prius testũ in quo relictũ fuerat factũ fuit irritũ 2º testo. in quo nulla mentio erat fideicomissi f. et qd tacite relictũ erat testo bt. ff. de injusto rupto cũ vulgatis his rationibus minime suggerentibus elegantissima ratione docet Papinianus fideicomissũ deberi, et mutas voluntatis prob. habere heredẽ qa. presũptio vehemens stat pro fisco qd testator a priori voluntate fideicomissi n̄ recesserit cũ heredẽ n̄ mutaverit et proinde cũ mutat. testũ et heres n̄ mutat. videt. in eo magna fraus ut patet in d. l. 3. ibi: cũ secreti susceptio ratio idẽ tacite fidei plerũq. dominis rerũ sc. testatoribus adstipulante Cuiacio lib. 9. responsorũ Papiniani in d. l. 3 persuadeat eos ita heredes scribere quorũ fidẽ elegerunt unde tacite fidei interpositis causa ut habet. in tex. ibi: secreti itaq. eo suscepti ratio, id est teste Cuiac. utrumq. presumit. testatorẽ mutasse voluntatẽ ut maiorẽ nubẽ fraudis reg. obiceret in mutatione testi. n̄ mutato herede ut fideicomissũ mutatũ intelligeret. quo tamen omnino prestari volebat, et heres caverat se restituturũ, et presũptio dimanat ex eo qd. plerũq. hoc soliti sunt facere testatores ex quo ducunt. presũtiones l. 9. ff. de probat. ibi: qd. plerũq. in heredibus.

restiis quam nobismetipsis cavemus hec est presuntio a fisco transfert onus probandi mutationem voluntatis intervenientem atque tex. in l. generaliter § si petitum ff. de fideicom. liber. l. 22 ff. de probat. l. fideicomisso § sive ff. de leg. 3. quod non longe distat asserta tex. in l. Statius florus ff. de iure fisci et observant Cuia. et ubi proxime consulendus lib. 6. 25. com. c. 2.

Non est hic omittendum breviter adnotare quod ad hoc ut locus sit fisco quia tacitum fideicom. relictum est non sufficit probare testatorem rogasse tacite sed requiri heredem huic rogationi annuisse de restituendo fideicom. incapaci quippe delictum heredis consistit in fidei accomodatione l. 3 in princ. ff. de iure fisci ibi: fide domestica cautione obligaret se ad prestandum et l. in tacitis ff. de leg. 1. ibi obligaret se ad prestandum l. 10 ff. de his quibus ut indignis ibi: vel aliud tacite promitit. Sed an requirat locus in fisco preter acomodationem fidei probare actualem restitutionem fideicomissi factam incapaci dubitare solet. rationem dubitandi movent de filio tex. in l. 3. C. ad l. falcidiam ubi glosa verba administrasse exponit solvisse unde videtur inferendum necessarium esse solutionem sive actualem restitutionem ad hoc ut fisco locus sit et appareat sufficienter probatum fideicom. tacite relictum. Augetur difficultas ex tex. in l. pars eo. § fin. ff. in officioso testo. ibi: nisi in totum administraverit quas vox interpretatur idem restituit ut tenet Gotofredus ibi igitur ad probandum fideicom. tacite relictum esse necesse est probare actualem restitutionem. Sed hoc iure dicimur ut non sit necessaria probatio actualis restitutionis facte incapaci sed sufficiat ostensio acomodationis fidei heredis gravati ut notant Salicetus in d. l. 3. Imola in l. in tacitis 103 ff. de leg. 1. et probat tex. in d. l. l. 10 et 11 ff. de his quibus ut indignis quibus iuribus delictum heredis in acomodatione fidei dicitur consumatum.

Nec obstat qd. caveti ind. l. 3. C. ad l. fal. nd fraus qua ratione Imperator Alexander sc. administrare fideicom. solum denotat accomodationem tacite fidei non vero solutionem aut actualem restitutionem fideicom. nam in d. tex. administrare fideicomissum nihil aliud est quam curam gerere taciti fideicomissi interposita domestica cautione aut data fide de restituendo fideicomisso incapaci sicut administrare res civitatis dicit. curare l. cet. toto tit. ff. de administratione rerum ad civitatem pertinentium l. gnsus C. de transgressionibus.

Nec destruit propositum placitum tex. ind. l. 10. § fin. ff. de inofficioso testo. nam jurisconsulti mens consistit in eo ut nullus ad agendum de inofficioso admittatur nisi qui petit legatum non suo sed alieno nomine qr. ex necessitate agit ex eo qd. administrat negotia alterius ut est tutor ut aperte comprobatum apparet nostrum traditum desitione tex. ind. l. 3. C. ad l. fals. in cuius specie minime fuit facta restitutio incapaci sed similiter expendunt verba illa cum quartam quae aufert heredi qui contra legem fidem suam obtulit esse non transfert. qui fidem suam obtulit non aufert incapaci, et si restitutio fuera esset incapaci ab hoc, et non ab herede auferret. huic interpretationi calculum praebent tex. in l. imperator 12. ff. fin. ff. de fideicommissariis libertat. ibi hereditate fisco vindicata qr. tacite qui rogatus erat ei qui capere non poterat restituere l. 40. ff. de iure fisci ex quibus iuribus necessaria illatione depraehenditur. committi fraudem l. factum ante restitutionem cum solum desiderent heredem fidem suam interposuisse domestica cautione, aut chirografo.

Infertur expresiamente doctrina interpretatio ad lex. in ore omnium observam, et difficile intr. r. l. de iure

fisci

fisci lib. 10. in quā spetie, fiscus ñ singulari privilegio ut ali
qui tenent in d. iure, agens contra patris donatoris bona ñ
negantib. filijs eē paterna sed asserentib. antesedenter
ad delictū patris, et ratione fiscalē fuisse donata arcet.
a necessitate probandi, et alegatio contraria a filijs ī proban
da ut habet in relato iure nā in illa spetie per confessionē
filiorū constabat predia fuisse patris, et per consequens
illius perpetuo fuisse nā qui semel probat dominus ēē
per talis presumit. nisi contrariū probet. l. 11. ff. finiū regun
dorū iuncta regula tex. in l. id quod nostrū ff. de reg. iur.
l. 3. § in amittenda ff. de acquir. poss. iunctis traditis ab
scribentib. in l. sive possidetis ib. C. de probat. sic illa
predia apud patrē manserunt dedicit. ex rone fiscali
et administratione fisco eē obligata, et posse ex eis debitos
suos satisfacere qd. pater ñ habet aliunde unde sol
vat, et sic donatione perfecte celebrata nascit. presū
tio quē suadet in fraudē fisci creditoris fuisse celebratā
donationē arg. tex. in l. omnes c. § lucius ff. quę in frau
dē creditorū, et sic apparet fundata fisci intentio arg.
tex. in l. C. de privilegio fisci l. 2. C. ne uxor pro mar., et acta
fiscus dicit. fundatus predicta presūtione ut elegant. do
cet D. Ant. de Amaia in d. l. 1. C. de iure fisci lib. 10. n. 36.
qua admissa necesse ē vinci filios donatarios nisi pro
bent donationē fiscalē arg. tex. in l. in exceptionib. 19.
ff. de probat. cū suis laudatis iurib.

Sine convincendi asserentes
fiscū in d. l. 1. C. de iure fisci singulari privilegio etiā si
actorē ñ compellendū probare ex contrario donatarios
reos contra tex. in l. actor 23. C. de probat. l. 4. C. de edendo

l. cogi 11 ff. de petitione hereditatis iunctis laudatis a Don. lib. 25 com. c. 2., et in l. siue 16. C. de pignorib. huius inditys sunt Ruyna in l. si debitor nec ipso de pignoribus Bart. et Platea in relata l. 1. C. de iure fisci lib. 10. Couar. lib. 1. Variar. c. 16. nu. 2., et alij adducti a Barb. in l. 22. nu. 13. ff. soluto matrimonio non fiscus iure comuni agit in casibus in quibus non apparet expresse priuilegiatus ut late probat D. fr. de Amaia lib. 3. obseru. c. 12. nu. 24., et faciunt tex. in l. si ipso l. de inofficioso testo. c. ordo 15. de regulis iuris in 6.

Nec obstat quod d. lex collocat sub tit. C. de iure fisci quia non collocarent si aliquid singulare fisci non contineret non fiscus in prefato iure agit tamquam priuatus ut habet ibi quod ultra fraude creditorum quia verba non ita conciperent si concerneret priuilegium ubi dandus Larrea in decisione granatensi 35. nu. 45. et 46. deinde quia sub rubrica C. de iure fisci lib. 10. non solum agit de priuilegio aliquo particulari fisci sed etiam de iure comuni quod ex generalibus dispositionibus competit ut in l. 2. in fin. C. de iure fisci lib. 10. iuncta l. diuersis 13. C. de donationibus ante nuptias conferant tex. in l. ante omnia 23. ff. de pignorib. l. quia non dum 15. § quod dicit ff. de pignoribus.

Recto rationis filo ex superioribus sequitur quod quoties quis prose habet iuris presumptionem eius intentio sufficienter probata ut contingit in debitore ostendente apocas quibus constat se tribus annis coherentibus soluisse ita ut ex ea solutione eliciatur vera, et concludens probatio in preteritum nec superiorum temporum apocas teneatur exhibere ad probandam preteriti temporis illationem ita ex

tex. in l. 3. C. de apochis publicis lib. 10. inferunt omnes, et extat dispositio foro 40 de iure emphiteutico nã [illegible] in presenti triennio aut lapsã, vim probationis legitime conti net, ergo eam pro [illegible] deducunt in iure ex tex. in c. literas cũ alijs de presumptionibus, et malefientis l. fin. C. de repudianda he red. l. unica C. de contrarijs contra fiscũ l. 2. C. de nume rarijs novella 9. quæ ẽ autentica de monachis c. 2 San chez de matrimonio lib. 7. disputatione 108 et seq.

Huius rei ratio ẽ nã presumit lex aut statutũ eo ipso quod ostendant apochis triũ annorũ coherentiũ intẽ pus elapsũ, et preteritũ liquidũ, et obscu rã probationẽ intervenisse ergo tex. in l. n. ẽ necesse 11. ff. de probationibus l. 1. C. de fideicom. quod ex nostro foro 40. de iure emphiteutico ita expediendũ ẽ, si protestatione n. sint apo chis nã intercedente protestatione contrariũ dispositũ ẽ. Ut expresse habetur ind. iure sed quæ coherentia annorũ sit in hac hipotesi necessariã ut locũ habeat municipalis dispositio videndi Amertius in l. 3. C. de apochis publicis verbo sibi, et verbo annorũ Mascardus de probatione clone 1321. nu. 14. Fagnanus lib. 13. controversiarũ c. 89. Cra vetta consilio 113 nu. 1 in fin. cũ seq.

iuxta regulã dictantẽ ab eo expediendã probationẽ contra quã presũptio facit l. ult. ff. de eo quod metus causa l. generaliter 24. § ad ita 8. ff. de fideicom. liber. l. coniectura 57 de iure dotiũ cũ alijs in supe rioribus laudatis necessario illationẽ comendat presũptio nẽ adversus + [illegible] facere n. ei credendã afirmati + convincentẽ cu in debitũ soluisse l. 25 ff. de probationibus Don lib. 25 com. c. 3 quibus convincendus Duar. ad tit. de condictione indebiti c. 11. Dũ

in questione illa celebri etiam soluti ex causa legis aquilie [illegible] repetitio si indebitum soluta fuisse appareat in refata pro retenta ratione decidendi ad tex. in l. eaque 4. c. de conditione indebiti §. ult. institutionum de obligationibus quae quasi ex contractu et praesse contra sarcitum regulam respondeo

Secundo etiam ex his quod quamvis actoris sit probare aliquid ex confessione rei hoc onus quod actori incumbebat in reum consistentem transferat. quod venit quod confessus in iure vult praetextu erroris confessionem revocare in quo [illegible] iudicis [illegible] desiderat in l. in iudiciis [illegible] l. 5. ff. de confessis [illegible] ad l. aquiliam lib. 5. c. 4. num. 15. non in hoc proposito non possit actor detrectare per laudatis iuribus confessio illa in eo prodest actori ut illum onus probandi subire cogat reus extat elegans desitio tex. alias difficilis in l. 23. §. ult. ff. ad l. aquiliam ibi: hoc enim remittere actori confessoriam actionem nec necesse habeat docere eum occidisse [illegible] ubi proxime.

Ex his omnibus consequens est asserere probationem male gesti non esse exigendam ab actore sed a reo convento quia in hac contingentia partes actoris sustinet magistratus unde certi iuris est pupillum contendentem contra magistratum eo colore quod tempore dationis tutoris fideiussores non fuerunt idonei iuxta tex. in l. 1. §. 11. ff. de magistratibus conveniendis non teneri probare sed magistratus esse docere fideiussores tunc non existentes solvendo tempore dationis tutoris fuisse idoneos l. 11. ff. de [illegible] quod non ea ratione procedit ut vulgariter doctores existimant quia in hoc casu pupillus iuvatur praesumptione quod ex praesenti incapacitate in praeteritum praesumatur non extitisse fideiussores idoneos quod aurit. impugnat

Don. ubi sup. ex tex. int. 4. ff. de prob. l. 3. C. de edilitio edicto quod
ff. magistratus fuit ab initio providere et pupillo cavere et
d. l. 11., et illud omnibus offitijs comune e. ut quilibet teneat. re
ddere rationem offitij comissi vulgata l. 7. ff. de negotijs gestis
Don. ubi sup.

Ex eodem prin. profluit in duplicibus iudicijs sc. familiae herciscundae comuni dividundo, et finium regundorum in quibus utergz actor, et reus conveniat, quilibet teneri probare, et illud obtinere qui melius provaberit data 3a equali probatione possessorem absolvendum c. ex litteris 3. tit. convenient tex. in c. 3. de prebendis in 6. c. duobus dessenta et re iudicata c. 75. de regulis iuris in 6. l. 2. in familiae l. inter coheredes 44. § familiae ff. familiae herciscundae l. 2. ff. comuni dividundo l. 10. ff. finium regundorum in tribus 13. ff. de iudicijs. ratio desiderandi huius prin. ex duplici regula petenda e. 1a quae decernit ex lauda[t]is iuribus in his duplicibus iudicijs familiae herciscundae, et alijs quilibet censeri actorem cum quilibet intendat hos vel illos terminos observandos ac vel illa conditione dividendam hereditatem vel aliam rem comunem, et hac ratione quia utergz petit actor dicit., ergo ab utrogz reus petita e. reus conveniat. Unde data equali probatione influit 2a. regula quae statuit promptiora ee iura ad liberandum quam ad condenandum c. duobus dessenta. et re iudicata c. dilectus in fin. de fide instrumentorum l. ~~ut~~ arianus ff. de obligationibus et actionibus Menochius de presumptionibus lib. 2. presumptione 91. et de arbitrarijs casu 98 in prin. Covarr. lib. 1. variarum c. 1. nu. 2. ~~[illegible]~~ plura quae cumulare solent hinc interpretes de his iudi~~[illegible]~~tijs duplicibus consulto omittimus petenda tamen ex doctissimo preceptore Joanne

de Ubaldis ad tex. in c. 3. h. t. nu. 46. qui celebratiora huius assignationis nos vocat ab scribentibus in ipsa presentatione missa.

Non est omittenda vulgaris ratio dubitandi quae consistit in eo quod nemo duarum personarum vice fungi potest c. qui deprehenditur c. singula §. distinatione c. presbiteris 16 q. 1. l. si plures eod. ff. de pactis l. nemo C. de assessoribus cum vulgatis et nec in dicto c. 3. poterit unus actoris, et rei vice fungi. Respondetur predicta iura procedere in rebus incompatibilibus aut iure aut facto at non obscure deducitur ex illorum contextura at tex. in c. 3. de pactis verificatur in rebus inter se compatibilibus in quibus certi iuris est unum posse duarum vice fungi diversis tamen respectibus quo nomine veniunt interpretandi tex. in l. 2. ff. de officio presidis l. ille a quo §. in tempestivum ff. ad Treb. c. 1. 4. q. 4. c. super §. si vero de officio, et potestate iudicis delegati c. 46. de electione in 6.

Modo videtur obstare etiam tex. in presenti frequenter adductus in c. forus de V. S. quo loci docemur iudicium non posse consistere nisi alter sit reus qui conveniatur alius vero ~~...~~ actor qui conveniat sed hec Isidori descriptio nobis non obstat. non procedit in iudiciis quae simplicia appellantur in quibus necessario desideratur actorem distinctum esse a reo ad at tex. in c. 3. habet locum in iudiciis duplicibus scilicet in iudicio finium regundorum, et aliis quae ideo duplicia iudicia vocantur quia in his neuter dicitur reus aut actor principaliter sed uterque actoris, et rei vicem gerit l. 10 ff. finium regundorum cum ibidem adductis non obstante regula tex. in c. fin. de institutionibus c. debitum, de babtismo quae iura non possunt excludi non de his correlativis sc. de actore, et reo quia per in his qualitate materie suadente non potest dari nec assignari functio

rerū incompatibiliū supposita diversa conditione prout actor intendit illos fines ita observandos vel hereditatē hoc modo dividendā, et illi qui ex contrario reus conventus oppositū intendit.

Nec obstat tex. inl. in sibi 16. ff. de iudicijs quo iure apparet in hijs duplicibus iudicijs vel actionibus prius ad iudicitiū provocantē vocari actorē provocatū vero reū appellari, et qd si dubiū sit de hac prioritate rē sorte dirimendā eē. nā respondet in hijs iudicijs virtualit. in petitione agentis contineri rei petitionē qr illius pars etiā adiudicanda ē. l. 3. C. de comuni dividundo ff. quod in iuss. de actionibus: qd. ullo modo civile esset nisi etiā ab ea parte petitū existimet. ex vulgari regula qd tenet de libet eē conformis libeto e. licet de simonia l. at fun. dus ff. comuni dividundo, et ~~...~~ ego dicici ex Beuius Merilius ff. de pactis dotalib.

Nec opponit. qd scribit. ingl. § 3. iuncta l. leg. prius provocantē vere, et realit. eē actorē, et dubio existente sorte rē eē dirimendā, et prius probare, et allegare at hoc stilo confusionis occasio evitet. nā omnia ista introducta, et constituta sunt quoad ordinē iudiciariū et intelligat. quis sit actor qr iudiciū sine eo consistere n. potest c. forus de V. S. cū vulgatis n. tamen hoc quærit. quoad negotij deptio nē qr uterque tenet iurare de caluñia, probare, et satisdare iudicio sisti An. Fab. in rationali ad d. l. 13. ff. de iudicijs unde inl. inter coheredes 44. § inter coheredes ff. familiæ herciscundæ in iudicio finiū regundorū uterque qr simul actor ē et reus tenet iurare

de calũnia conferunt Mascardus de proba: conclusione 393. nu. 3. faber ins. quadã inst. de actionib;

Sed superiorib; quib; propug nat: data equali probatione in iuditijs duplicib; possessorẽ absoluendũ obstat hec consideratio ex tex. in c. 3. lib. 3. regũ et c. adferte de presũtionib; quib; loq; in questione illa dubia Rex Salomõn n̄ adiudicauit filiũ possidenti sed iussit diuidere qd etiã hodie tenendũ docent Coratius lib. 2. de communi opinione casu 32 nu 177. Cauallinus 2 parte c. 926. Menochius de Arbitrarijs lib. 1 q. 56 nu 3. ipsi. et c. 3. h. t. in terestante equali probatione res debet diuidi, et pro parte actori, et reo adiudicari n̄ tamen in totũ rẽ absoluen dus possessor Salomonis exemplo qd n̄ ẽ contemnendũ imo sequendũ n̄ Principũ exempla pro legib; existi mant arg. tex. in l. 1. ff. de constitutionib; Principũ, et semper ea intentione proponunt ut imitent: l. 41. ff. de heredib; inst.

Pro diffinitione quasi ind. c. ad ferte quousq; mater exclamauit obsecro domine date illi infantẽ viuũ (vnde exordiũ habuit presũtio iuris qua cognita fuit p. ab omni populo Israel fuisse ipsũ iudicatũ fuerite Josephus lib. 8 antiquitatũ c. 2. nã de iure in ea sua dubio erat filius adiudicandus posidenti ut docent Tiraquellus de iure primogeniorũ q. 17. opinione 11. Glosa fin. in c. adferte de presũtionib; Abulensis lib. 3. regũ c. 3. q. 17. Salomon ipsi. n̄ diffinitiue prolatit sentẽtiã sed comminatoria ut ex tali comminatione appareret veritas de iure ex violenta presũtione que suasit sentẽtiã diffinitiuã ind. c. adferte tenent Sarmiento lib. 1. selectarũ c. 1. nu. 5. Coratius in l. ad monendi 31 nu. 5. ff. de iure iur. nec turbat hec interpretatio ex eo qd iudex potest rẽ diuidere

nā hoc vulgare axioma procedit in reb. quę commodā dicisionē prestant propt. perplexitatē in casib. ut vice expresse c. Literas 12. q. 4. l. si pater 40. ff. de heredd. inst. n. vero in alijs glosa finalis in l. i. responsis ff. de negotijs gestis Pinelus in l. 2. C. de rescindenda venditione c. fin. nu. 40.

Quib. in n. obstat superior ratio dubitandi nā in d. c. adferte n. fuit adiudicatus [illegible] possidenti qa. existente illa violenta presūptione iuris nata fuit contra possessorē legitima probatio ex qua contra diffinitiam fert. c. literas 14. de presūptionib. c. cū inter de sponsa. c. de hoc de simonia c. contumatia de hereticis in b. l. i. C. ad l. Corneliā de sicarijs cū traditis vulgarit. ab scribentib. in ratato c. adferte mascardus de Prob. c. 1228. Farinacius et ibi aluiti in praxi criminali 3. part. tit. 13. q. 86. nu. 52. Bon. in l. i. C. de prob. Osual. ad Don. lib. 23. com. c. 3. lit. A. et alij, at in presenti c. 3. existente equali probatione possessor absoluendus ē qa. pro se habet regulā tex. in c. 75. de regulis iuris in b. Boerius desitione 42. nu. 39. nā ut recte notat Menochius de presūptionib. lib. 6. presūptione 60. nu. 6. possessor considerat. ut reus, et constat iura promptiora ē ad liberandū, quā ad condēnandū l. Arianus 47. ff. de obligationib. et action.

Ex quib. patet interpretatio ad tex. in l. cū. vers. sed si duob. hominib. ff. de reb. dubijs quo loci legatū duob. hominib. eiusdē nominis relictū [illegible] duob. Sempronijs, et postea uni Sempronio ademptū nec apparet de quo Sempronio senserit testator verius ē. ad emptionē in utroq. valere, et heredē absoluendū n. alia ratione nisi qa. heres bonorū possessor ē, et ista dubitatione existente ut reus ex regula proposita ē absoluendus ut in hac spetie docent Barbosa consilio 50. ~~[illegible]~~ 4 nu. 9. tomo 2. Menochius de presūptionib. lib. 6. presū

tione

tione §9. nu. 11. de qualit. rei, et de consiliatione tex. in l. cu. § testibus iu l. 3. § si decub. ff. de adimendis legatis late egi in tractatu de rescriptis.

Iuanissi in l. 21. ff. de prob. Martia nus scribit semper necessitate probandi incumbere agenti tamen n. ita generalit. veru qa. in exceptionibus reus actoris partes sustinet l. in exceptionib. ff. de prob. unde verbu semper in d. l. 21 restringendu ad casu in quo reus negat, et ex negatione dubia red dit actoris intentio n. vero qn. reus exceptione pro defen tione sua adducit qa. in hac spetie mutat. conditio rei, et te nit. defentione in exceptione consistente implere d. l. 19. hac rone qui dicit dolo aliquid factu ee. licet in exceptione dica re debet dolu admissa d. l. 18 § 1 ff. de prob. plura de hac re Cravetta lib. 25 com. c. 2.

Unde etas probari debet ab eo qui ea sive excipiendo sive agendo alegat pro fundamento sue intentionis l. de etate 24. l. minor 33 ff. de minorib. Mas cardus ctone 113. nu. 14. et l. 63. nu. 1. et pertota ctone Faba nus lib. 2. de prob. c. 24. nu. 4. Alexander consilio 21. Sosi nus consilio 89. et precipue Bart. in d. l. 33. hac rone qui dicit promissu n. habere legitima etate ea probare de bet ita comunit. scribentes in l. cu de etate ff. de prob. l. 44. ff. de minorib. Bart. in l. illa ff. de V. O. Rebuffus de pa cificis possessorib. in 4. limitatione nu. 174. cu seqq.; et adeo veru e. intentione in etate fundata debere probari ab alegan te ut hoc verificet. etia si nullus appareat qui defectu legiti me etatis opponat elegans tex. in c. cu nobis de electione ubi nullo opponente si petens electione confirmari n. probaberit se esse legitime etatis n. confirmat. electio Felinus in c. in presentia § h. t. nu. 28. Mascardus de probationibus

tione 66. 3. nu. 16.

Quamvis verũ sit ętatẽ debere probari ab eo qui pro actionis vel exceptionis iure cã proponit sup. laudatis iuribus solũ procedit hęc generalis regula q̃do ętas principaliter alegatur ex contrario si proponatur actus aẽ. ęssorie includens ętatẽ necessario ad sui validitatẽ desideratã q. actu probato necessaria illatione presumitur ętas ad ipsũ idonea Felinus in c. 8. tit. nu. 28 vers. et hoc ẽ verũ nõ in actibus qui consueverunt fieri legitima ętate probato actu ut qualitas accessoria necessario presumitur legitima ętas c. cũ in veriã 12. ubi Panormitanus nu. 4. de regularibus Baldus, et glosa in l. 1. l. siminor esse. Mascardus de probat. tione. 666. nu. 10.

Ex quibus venit interpretandus tex. in c. in presentia 8. tit. qui desumptus ẽ ex registro Innocentij 3. lib. 2. constitutione 40. qui posita ẽ in romana colectione Bernardi Compostelani, et in alia Petri beneventani quę ẽ colectio 3. decretaliũ lib. 2. tit. 11. c. 2. huius tex. spetiis sic concipienda ẽ. Testator habens duos fratres Milonẽ filiũ in potestate existente heredẽ instituit cũ q̃ grauauit ut si sine liberis moreretur adiissis fratres testatoris bona hereditaria devolverentur. filius in infirmitate oppressus de salute desperans ut sacrifitiũ obtulit se et bona sua Monasterio Casanensi (ut habet registrũ Innocen. tii) vel casemariis (ut habet colectio Beneventani) Donationẽ q̃ß terrore mortis facta sanitate sequuta iure permittente reuocauit l. 30 ff. de donationibus causa mortis et postea Milo timens amisionẽ vitę ęternę iuxta illud

lure relatū inc. magne decoto in pristinā infirmatē reddi,
tus, et in similib. contigisse refert Lipomanus tomo 7. edito
ad turiū in vita sancti Mauri et in vita sancti Vbersfedi
c. 8., et sua dente factis Scrauwie relato inc. Scrauwias 27.
q. 1. iuncto Isidoro Peluciota lib. 1. epistola 181 rursus
se, et sua bona medio juramento devouit monasterio, et
sic donatio n̄. causa mortis sed inter viuos fuit celebrata l.
vbi ita donat. 27. ff. de donationib. causa mortis. Pauus
itaq. dieb. quib. hęc acta sunt Millo decessit eius Patrui statim
fideicommissi seu precarie substitutionis iure vnā partē bonorū quā
Millo acceperat a patre aliā monasterio donatā vindicare inten-
debat, q̄a. Millo liberis n̄. relictis decesserat, ex contrario
vero monasteriū asserebat residuū vindicans donationis iure
n̄. videri sine liberis decessisse, qui monasteriū fecit heredē
iuxta interpretationē ex rescripto Pij in l. 17. § fin. ff. ad Treb.
Replicabant Patrui Millonē oblationē in minore etate
fecisse, et sic sine rationis plena advertentia vulgata l.
pupillus 189. ff. de V. S. l. 1. C. de falsa moneta mortis q̄. tiro-
re factū vestre in convalescentia revocatū extitisse, et per in-
de acsi oblatio facta n̄. fuisset nec vota emissā ex puri
ficatione conditionis ad eos bona expectare. Monasteriū huic
replicationi respondebat deducta a patruis q̄ do. verifica-
rent in prima oblatione n̄. posse procedere in secunda que
maturo iudicio fuit elicita his et aliis propositis auditor
Cardinalis in favorē monasterij pronuntiavit q̄d. postea
Innocentius 3. rescripto suo confirmavit in d. c. in presentiā
§. h. 2.

Decisio Innocentij 3. celebris, et prin-
cipes appellat. a preceptore Chalbra in repetitione ... ad dictū ca-
put § in primo. eaq. contineat difficile, et pulcerā fideicommissa-
rie, aut precariis substitutionis materia q̄q. aliena e

angusta tractatione, et non satis coherens tit. de probat. Unde operæ pretium duxi precisse interpretari primam partem tex. ubi stabilitur regula ex tot influxus omissa alia duplici ratione 1.° quia est huic stilo, et assignationi difformis 2.° quia prefata materia peculiarem, et observatione digna lata manu congerunt scribentes ind. iure ubi Balbus, et mine me necessario patuit ut de his que recte, et aculte dicta sunt denuo sermonem haberem ipse Polinus in prin. relato a D. Fr.co de Amaia lib. 1. observationem c. 1. nu. 113.

Illud igit. ind. c. 8. Monasterium non tenet. probare Millonem oblationi fecisse existentem in minori ętate licet prima fronte videret. fundamentum intentionis suę, et per consequens ad astringendum ad illius legitimam prob. iuxta tex. in l. 37. et 44. ff. de minoribus quia monasterij intentio non erat fundata in maiori vel minori ętate Millonis sed precipue in oblatione celebrata substituti vero suam intentionem fundabant in eo quod D. Millo ingressus fuerat minor Monasterium, et hac ratione intendebant oblationem nullam iuxta tex. in c. 1. de regularibus in 6. cum simi. Unde nihil mirum quod substituti, et non Monasterium teneant probare minorem ętatem vulgar. in l. cum te C. de probat. cum adductis in superioribus quibus sancitum est quilibet teneri intentionis suę fundamentum vel in actione vel exceptione consistens probare.

Arcat. etiam Monasterium a onere cessitate probandi maiorem ętatem quia hec tanquam necessario desiderata ad actum professionis a Millone celebratę ex regulis iuris presumit. Ponor Mitorus in presenti nu. 32. Barbacia nu. 104. Imola ann. co. Quintilianus Mandostius ad regulam 17. Cancellarie q. 3 nu. 6. et constat in actibus qui solitus sunt fieri legitima ętate probato actu pres sumendum ętatem constitutam ut qualitatem antecedentem a iure prescriptam

argo. tex. in c. cu. virtu 12. iuncto Panormitano de regularib.
docent ibi glosa et Baldus nu. 3. Mascardus de probatione conc. 666.
nu. 10.

Hac rone patrui ind. c. 8. te-
nent probare oblationē factā in pupillaritate qua id alle-
gabant tamquā fundamentū intentionis sue l. ab ea parte §.
ff. de prob. l. cū te C. eodē hinc pupillo substitutū teneri pro-
bare pupillū in pupillari etate decessisse tenent Rossa in l. ex
facto §. si quis rogatus ff. ad Treb. nu. 11. Antiqualus, et plures
alii adducti de substitutionib. Cantucia c. 9. 99. nu. 14. Purpu-
ratus consilio 124. nu. 5. et 7. Paulus emilius desitione 278. nu. 5.
parte 3. ex e re sunt tex. in l. cū qui novissimus ff. ad Treb.
et tradita a Cesarini consilio 57. nu. 49.

Hiis etiā ronib. obtinuit monas-
teriū n. probantib. patruis minorē etatē nā illa probatio exparte
te vocatorū proposita fuit exhibita ulla facta destinatione pri-
me aet. n. oblationis, et qa n. concludebat in spetie exhibit
ut inefficax reprobata Prosperus Paulus consilio 213. quippe
certi iuris ē probationē dubiā interpretandā regularit.
contra probantē ut comunit. tenent Bertasolus
consultatione 406. et consultatione 542. nu. 6. tomo 2 An-
tonius Nata consilio 592. nu. 13. Gratianus disceptationū fo-
rensiū c. 200. nu. 19. et c. 203. nu. 33. Cerasinus desitione
469. nu. 5. Mantica desitione 149. nu. 12. Pattarus de prob.
lib. 1. c. 12. nu. 49. qui admittunt hoc placitū etiā in causa
favorabili.

Nec ignoti iuris ē. in iuriā inferente
cū honoris protestatione ut si dicat. mentiris salvo honore
n. excusari nā constat protestationē actui contrariā nul-
lius roboris eē. l. 21. ff. de acquir. hered. ibi nō admissa

contrariã voluntatẽ declarat c. 9. de constitutionib. ubi notatis a Barbosa inrolectarius, ibi nã protestatio illud instanti conservat qd quisq. habet, et nihil de novo confert l. si debitor ~~[illegible]~~ 4. § si in conditione ff. quib. modis pignus vel hipoteca soluit. et verba iniuriosa inferens illud ius habet ut conveniri possit, et protestatio inferenti iniuriã n. dat ut agentẽ iniuriarũ excludere valeat l. 5. C. de iniurijs Dido Papeus desitione 165. folio mihi 707. qui procedunt nisi aliquae coniecturae sub essent quib. talis protestatio adiuvaret. sc. qd n. abesset animus iniuriandi Julius Clarus § iniuria nu. 13.

His ita breviter prelibatis dubitari potest an in hac specie actor animũ iniuriandi adfuisse vel reus abfuisse probare debeat, et magis ẽ sic qd obiectũ ẽ natura sua sit contumeliosẽ animo iniuriandi censeatur illatũ, et defectus animi probationẽ ad reũ pertinere ex regula tex. int. 5. C. de iniurijs nã talia sunt subiecta qualia predicata l. stipulatio ista hic ius ff. de V. O. nisi coniuncta persona sit nã in eo corrigendi potius quã iniuriandi animus presumit. arg. tex. in l. unica C. de emendatione propinquorũ hinc Avertius in l. vestẽ 39. ff. de in iurijs docet qd ratio sanguinis tolit suppositionẽ inferendae iniuriae qd belle probat arg. tex. in penul. § 3. ff. qd falso tutore et ipse si spes adulterij l. ad l. iuliã de adulterijs iuncta doctrina Bartoli in l. ut vim nu. 4. ff. de just. et iure ubi tenet qd iniuriã que sit apparenta usq. ad 7. gradum n. presumit. animo iniuriandi facta Gailius lib. 2. observatione 106. nu. 6. quib. consequens ẽ asserere qd si illud qd illatũ presupponit. per se aut moribus n. ẽ iniuriosũ probationẽ animi iniuriandi iniungendi actori arg. eorũ que tradunt

Mascardus de prob. verbo iniuria clone 907. nu. 6. et ibi lauda
ti. infert etiā dicentē n̄ animo iniuriandi sed per iram verba in
iuriosa dixisse teneri probare animū abfuisse Mascardus vbi sup.
nu. 9.

Contra id qd. dicit. in superioribus de
n̄ necessitando reo ad subeundū probationis onus vulgariter
solet opponi tex. in l. fin. C. de abolitionib. quo iure statuit.
iudicē n̄ minus accusatorē ad probanda que dicit quā reū ad
purganda que negat indicare. Rn. qd. in d. l. fin. reus
n̄ urget. ad probandū que negat sed ad purgandū probare
enim ut in c. 1. caus. ē. idoneis modis ostendere, et de
monstrare qd. dicit. purgare vero secundū latitudinē
vocis ē. se excusare cur aut quo animo hoc vel illud
fecerit reus l. 5. in prin. ff. de publicis iudiciis, ut iudex quid
veri sit aut falsi, quid vi probatū statuat n̄ ut reū nega
tionē n̄ probantē condēret. Hec ipsa purgationis indagatio
in criminib. de quib. in d. l. fin. ideo requirit. qa. propt.
gravitatē criminū iurat. maior indagatio l. 22. C. ad l. Cor
neliā de falsis Surd. ad Don. lib. 25. con. c. 2. lit. S.
Crumenus autor damnatus, et cū expurgatione permissus
ad l. fin. C. hic. disputatione 14.

Pro coronide huius capitis sta
tuendū qd. cū quilibet teneat. probare sue intentionis
fundamentū modo sit actor modo reus ut late in superio
ribus tradit. proc. divitiarū vel paupertatis ei incumbere qui
divitias vel paupertatē ut fundamentū intentionis
sue deducit l. iurisq. diffinitiū ff. de muneribus et honorib.
l. ult. ff. de liberis agnoscendis l. si creditores § ult. ff.
de privilegiis creditorū l. 1. § si magistratus ff. de magistratib.

con

conveniendis l. ex pertoria C. de probat. Covar. lib. 2. variarum c. 6. nu. 2 Mascardus de probat. ctone 1169 nu. 5.
et hec de hoc capite sufficiant.

An reus teneat. edere instrumenta propria actori ad fundandam eius intentionem cap. 5.

Vt sine verborum congerie a J. C.to probatur in l. 1. ff. quod metus causa huius capitis dictio pateat genuina et peculiari luce donet. quia reprehensibile est loquentes questionis terminis non demonstratis ad illius determinationem procedere arg. tex. in l. domitius ff. qui testa. facere possunt l. ut responsum C. de transactionibus iunctis que notarunt Mantica de coniecturis ultimarum voluntatum lib. 1. tit. 1. Lotterius de re beneficiaria lib. 1. q. 1. nu. 14. et seq. pro adequata huius capitis notione aliqua premitenda sunt iurisprudentie canonice cultoris ut placiti postea propugnandi notitia non vagat sed certis comprehensa regulis adquirat.

Primo observandum est hanc rem ab omnibus scribentibus pertractari in c. 1. tit. 1. huiusque textum non esse desumptum ut habent vetusti, et vulgares codices ex epistola Gregorii missa ad Regem Tancredum sed ex epistola Gregorii 1. qui floruit anno 590 Musa variarum lib. 3. c. 23. nu. 20. extat hec epistola lib. 7. indictione 2. epistola 126. in operibus Divi Gregorii et in epistolario incerto tomo 2. consiliorum epistola 128. missa ad Recaredum Regem vice Gotorum huius fragmentum ut bernardus Papiniensis in prima colectione decretalium lib. 2. tit. 12.

c. i inserviit Beatus Raimundus posuit lib. 2. tit. 19.

1° constituendum e. verbum edere sine diphtongo varios significatus habens ut constat ex brisso nio, Pratero Calvino de verbis inq. verbo edere Bacarono de differentijs inter iustitia civilem, et criminalem diff. 67. ex nu. 18. proprie sumi pro exhibere, et in publicum producere et sic dicit. edere munus in l. plai publicus munus 36 ff. de cond. et demonst. l. 5 ff. de pollicitationibus. et pro eodem e. gla diatorios ludos populo exhibere observant liptius lib. i. saturnalium c. 7. Rebuffus in l. bocas § inter edere et reddere ff. de V. S. pagina 151. Bacaronius ubi proxime diff. 67. ex nu. 18 accipit. etiam pro propugnare livius in belo macedonico ibi: regia statio atrocissimum prelium edebat, et in libro ab urbe condita ibi memorabile illud edidit prelium edere etiam pro conficere, et producere inventarium habet. ut iuxta quantitatem acceptam ratio reddat. soluant. q. tributa l. liberto § fin. ff. de annuis legatis l. 2. et l. 4. ff. de servitut. l. semel. ff. de appellationibus recipiendis l. fin. ff. quando appellandum sit.

In presenti vero edere ex audit. pro eodem e. ~~—~~ copiam describendi facere vel exemplar complecti et dare vel dictare aut proferre scripta ut legat. aut quovis alio modo insinuare scripturam certa. cuius tenor desiderat. l. 1 § 1. l. si quis ex argentarijs ff. de edendo Jacobus de sancto Gregorio in autentica si quis in aliquo nu. 28 c. de edendo ut sciat reus an sibi cedere vel litigare expediat et si contendendum putet instructus veniat cognita actione d. l. 1 in princ. Doct. lib. 23 com. c. 4. in princ. Perettus in prelectionibus in codice ad tit. de edendo nu. 3: hac ratione si dies aut conditio legati fideicommissi petitionem actionem ve differat, et ideo satisdatio desideretur

reus autem per calumniam postulari contendat, et relictum neget non alia ratione audiendus erit qui caveri postulat quam si scripturam ubi relictum affirmat exhibuerit l. post quam § § vidius ff. ut legatorum seu fideicommissorum causa caveatur, et hoc modo etiam legati conditionalis nomine cavetur. ut notat Gotofredus in d. l. 5. § si dicus lit. D. Ant. Fab. in codice lib. 2 tit. 1. diffone 1. sed de hac re, et de varijs formulis edendarum actionum Reuardus pro tribunali c. 4. per totum Cuiac. lib. 8 observationum c. 15. Donell. in commentarijs ad l. primam, et 3. C. de edendo, et lib. 23. com. c. 8. ubi Osual. lit. A. Garcia de nobilitate glosa 2. § 1. ex nu. 8.

Secundo notandum est quod licet edere et exhibere legitime promiscuam significationem contineant ut in l. 2. et 3. C. de edendo diversa tamen esse, atque ideo in pandectis, et codice separari ut demonstrant titulus de edendo, et ad exhibendum nam editio ad actiones rationes instrumenta, et acta publica refertur. l. 1. § edenda l. praetor 4. l. si quis 6. l. quaedam 9. l. exempla 11. ff. de edendo exhibitio vero est facere in publico apud iudicem potestatem videndi, et apprehendendi rem ut actor copiam eius habens possit actione expedire quod destinavit l. 2. ff. ad exhibendum l. 3. § ait praetor ff. de libero homine exhibendo nam qui exhibet quodammodo habere desinit dum rem in medium profert et ponit extra se at qui edit nullo modo desinit habere Cuiac. lib. 10. observationum c. 14. circa finem.

Ex hoc notato discrimine interedere, et exhibere infertur quod quamvis reus non teneatur edere instrumenta propria actori ad fundandam eius intentionem ut communiter docuerit. in e. 1. tit. de pignoribus ne nos postea agemus tenetur tamen in iudicio rem petitam exhibere l. liber homo 13. iuncta l. 3. in principio et § 8 sciendum cum alijs ff. ad

ad exhibendum hac voce respectat instrumentorum dominium ad exhibendum agi potest l. instrumenta l. fin. C. ad exhibendum l. penul. l. 3. §. si quis extra et § interdictum ff. eodem
Unde si pignori data sint actio pignoratitia competit l. fin. ff. de pig. act. si vendita proponant dat. actio ex empto l. Titius 40. l. Creditor 54. ff. de actionib. empti Cuiac. lib. 10. observationum c. 14. infra et Pativus de prob. lib. 1. c. 62. nu. 142.
Exhibere igit. tenet. reus quod non dat arma contra se sed ut omnis fraus elidat. rem vindicandam demonstrat ut cognosci dicam; et tangi possit quoad effectum ut testes deponant an res de qua queritur ad actorem pertineat, et ideo per hanc actionem res mobilis non autem immobilis venit exhibenda quia nec se ipsam exhibet nec alteri potest l. 2. C. eodem quarta pars lib. 10. conferrant text. in l. 3. § fin. l. 5. et 6. ff. ad exhibendum l. 56. ff. de procuratorib. et ad has res mobiles referunt cartas, et instrumenta quas pars adversa incausit l. 6. C. ad exhibendum hinc debitor chirographa, et instrumenta ad contractum pertinentia solutis his que debita erant recte actione ad exhibendum exhiberi sibi et reddi postulat l. fin. C. ad exhibendum.
A. premittendum est actionis, et instrumentorum editionem equitate naturali esse fundatam l. 1. l. praetor ff. de edendo l. edita 3. l. qui accusare 4. l. fin. C. eodem Parreja de universa instrumentorum editione tit. 6. resolutione 1. nu. 5. huius equitatis ratio primo consistit in eo nam equitas naturalis dictat ut laborantibus occurrat. Quintilianus lib. 4. inst. c. 19. Parreja ubi proxime, et cum reus vere laboret quia pacere, et invitus trahitur ad iuditium l. inter stipulantem § si Stichum ff. de V. O. non ad ledendum sed ad se tuendum adversus eum qui petit venit maiori favore prosequendus l. favorabiliores ff. de regulis iuris cum vulgatis.

2° qa cu reus propter spē etia n. instructus trahat. a dicen-
ditur l. 2. C. de dilationib. expressissime fuit et ei actiones, et
instrumenta ederentur. ne improvisus facile opprimat. et
actor plusquam sibi deberet. petat Gilchenius in l. fin. C. de eden-
do Don. lib. 23. com. c. 4. et 5. Cuiac. lib. 10 observationum
c. 14. Nec que equitas naturalis quae fuit praetori in edicto
de edendis actionib. et instrumentis procedit sola respectu
actoris invitus potestate ē. pro arbitrio suo convenire l. uni-
ca C. ut nemo invitus compellat. ideo qd adiutum parra-
tus et instructus venire debet l. qui in alterius ff. de regu-
lis iuris. et sic propriis suae intentionis probat. tenet. ad fer-
re na eas ab adversario petere nimis grave esset l. nimis
grave C. de testib. Don. lib. 23. com. c. 7.

Exquib. deducit. primo contra
aliquos postea adducendos actorē teneri edere reo instru-
menta ad probandā eius exceptionē qd probat. ex tex. in
l. n. ē. novā l. fin. C. de edendo l. fin. C. ad exhibendum
l. dissoluto C. de condictione ex l. l. qui tabulas 27. ff. de furtis
quib. iurib. n. obscure stabilit. debitorē obligationis vinculo
liberatū solutione eius qd debebat recte postulare a cre-
ditore instrumentū debiti qd apud eū manserat inutile
iā extincta obligatione: igit. et poterit petere conveniente
iudice instrumenti editionē ad exceptionē suā fundan-
dā nā si actori facultas esset occultandi reo instrumenta
quib. exceptionē ab eo deductā fundare posset eviden-
tissima iniquitas appareret in eo qd probata ab actore
actione, et reus instrumentis munita ~~nobi~~ reus n. posset
intentionē suā nec proponere nec probare, et sic actor
redderet. locupletior cū alterius iactura contra praecep-
tū equitatis naturalis vulgata l. nā hoc natura ff. de condi-
tione

tione indebiti qa. dum actor instituit actionem afirmat verum omnino fore qd. intendit, et sic probandae veritatis ofitium in se sumit l. qui accusare 4. C. de edendo nihil igit. recusare poterit ex quo rei controversae veritas appareat, et per consequens instrumenti editionem ad fundandam rei exceptionem nam aliás pugnasi suae intentioni, et consilio opositus in dolo esset Bor. in l. fin. C. de edendo Lelius Mansinus disquisitionum generalium c. 160 nu. 2. tenent Alexander Sanderus de analogiis c. 34 nu. 11. et alij adducti a Parresa de universa instrumentorum editione tit. 7 resolutione q. nu. 2.

2º infert. rude extex in c. 1. tit. de dueitione asertionem reus non tenet. edere instrumenta propria actori ad fundandam eius intentionem probant, et exhornant tex in c. fin. de dolo, et contumacia c. 1. de appellationibus in 6. c. sitetus § qui intendit 4. q. 3. ibi: qui intendit suae intentionis propias debet aferre probationes non petere ellas. consonant tex in l. de minore § tormenta ff. de quaestionibus l. 1. qui accusare 4. l. fin. C. de edendo l. in spetiali 73 ff. de rei vindicatione l. cogi 11. C. de petitione hereditatis l. nimis grave C. de testib. iurant hoc placitum congesti a Joanne Baptista Ferreto in repetitione legis 1. C. de edendo nu. 13 Fulvius Pationus de probationibus lib. 1. c. 64. nu. 87. adducti asenedo ad decretalis colectanea 167 nu. 6. Faguineus controversiarum lib 11 c. 83. Parresa ubi sup. resolutione 1 nu. 1. Solorsano de iure indiarum lib. 5 c. 5 nu. 11 usq. ad 26. Bor. in l. actor 23 C. de probat. nu. 3. et 11. et in l. ult. C. de fide instrumentorum nu. 2. i de lib. 23 con. c. 4, 5. 6. et 7. Aufreb. in rationali ad tex. in l. 1. § edenda ff. de edendo idem in codice lib. 2. tit. 1. diffone 6. 7. 16. et 19. et lib. 4. tit. 14. diffone 54. quib. adde Peretio in praelectionib. in codice ad tit. de edendo nu. 11, atqueq. dictoni fundavit Rota in tulensi canonicatus 18 januari anni 1553. teste

Paulo Emilio desitione 293. parte 1.

Pluribus rationibus potest suade-
ri hoc placitum 1. quia iuris naturalis equitatis ratio permittit ut reus
arma, et tela quibus conficiatur adversario suo tradere cogatur.
l. 4. C. de edendo l. 7. C. de testibus non non oportet originem petitionis
instrumentis eius qui convenitur fundari l. ult. C. de edendo
facit illud Ovidij — heu patior telis vulnera facta meis

Heu patior telis vulnera facta meis

Quisque ex parte rei defensionis equitas versatur ex parte
vero actoris solus rigor apparet cum ipse a sufficientibus pro-
bationibus antea premunire potuerit non ita reus qui de
improviso convenitur quo fit ut actore non probante reus
et si nihil prestiterit absolvatur l. qui accusare 4. C. de e-
dendo c. fin. § 1. de iureiurando equitas huius iuris
manifesta est cum nihil sit equius quam neminem condemnari
nisi convictum et qui convictus non est absolvi, et convenien-
dus est prius reus ab actore nec cogendus suppeditari ei
instrumenta deinde quia actori non probanti potest dici illud
proverbiorum 24. non queras impietatem in domo iusti nec vas-
tes requiem eius non vis interimitur qui suis propriis armis
perit Menochius ad hunc text. num. 8.

Secundo quia non debet
munus ofitio suo contrarium sumere c. ex ~~...~~ nominata de
iudicijs l. mulieri, et titio ff. de condition. et demonst., sed
si reus compelleretur edere intrumenta propria actori adfun-
damentum eius intentionem assumeret munus oppositum ofitio
suo non ante fundatam actoris intentionem compelleretur osten-
dere titulos suae possessionis contra text. in l. cogi 11. C. de peti-
tione hereditatis l. in spetiali 78. ff. de rei vindicatione igitur
non reus sed solus actor in cuius potestate est pro arbitrio con-

venire, et agere tenet. sibi probationes praeparare, et ad iuditium instructus venire c. si quis aliquid q. his rationib. vers. n. enim tibi dico 8. q. 7. alias enim negligentia actoris qui ad iuditium paratus venire debet noceret ipsi reo contra l. 1. §. 1. ff. si mensor falsum modum dixerit. Menochius de arbitrariis casu 499 nu. 1. hinc Salicetus in l. qui accusare 4. C. de edendo tenet actorem negligentem tamquam temerarium condemnandum in expensis.

3° probatur. nam in concursu duarum legum seu rationum quae fortior, et spetialior est. facit aliam cessare c. occidit 23. q. 8. l. minime 35. ff. de religiosis, et sumtibus funerum quod etiam procedit in dualis rationibus naturalibus eorumque earum quae tradit Fr. Fab. in iurisprudentia papiniana tit. 2. prin. 2. observant Sotus in quarto distinctione 25. q. 2 arti. 5., et de iustitia et iure lib. 4. q. 5. articulo 3. et lib. 5 q. 7. articulo 2. Fortunius Garcia de ultimo fine illatione 15. nu. 245.; sed hic concurrunt duae leges una civilis generalis statuens editionem faciendam l. 1., et quasi per totum tit. ff. et C. de edendo altera naturalis dictans propulsare vim et intendens in propriam conservationem, et quietem quae nobilior, et fortior ratio est. alia generali c. si n. licet 23 q. 5. l. prosp. C. de servitutibus et aqua ergo debet haec prima ratio generali dictanti instrumentorum editionem praeferri.

Ex his et in superioribus statutis sufficienter patet ratio decidendi ad propositam questionem, et ad text. in d. c. 1. nam cum ibi Rex Riccardus esset actor qui debuerat venire instructus ad iuditium, et proprias probationes intentionis suae afferre, et n. de domo rei emendicare Imperator vel contrario reus esset qui in iuditium vocatus et ut vulgariter dicitur. obtorto collo trahitur. respondet Divus Gregorius. cui idem imperatori dicendum n. est. ut instrumenta quae apud se ipse erant debeat requirere, et immediate

proferre id e inicditiu producere, et copiā describendi Re-
gi actori facere quippe alienū ē ab equitate reū compelere
ad editionē intumentorū quę propria sunt et sibi repugnāt
n. solū iure Cesareo, sed etiā Pontificio q. hęc materia ab
equitate tota pendet l. edita infin. C. de edendo quā ius
Pontificiū semper pre oculis habet c. 6. de iureditijs c. fin.
de transactionib.

Contra prefatū placitū Vulga-
rit. solet opponi nā hęc constitutio videt. nutritiva peccatiq.
qui virtute huius oraculi instrumenta cellat veritatē ocul-
tat, et per consequens mortalit. peccat sicut is qui mendatiū
dicit c. quis quis 11 q. 3. c. 1. de crimine falsi sed precipuus
finis iuris Canonici ē. vitare peccatū c. 1. de constitutionib.
in 6. ergo n. ē. hoc iure cautū ut reus n. teneat. edere
intumenta propria actori ad fundandū eius intentionē. Auget.
difficultas duplici rone 1a. nā qui instrumenta occultat cū al-
terius iactura locupletatur contra equitatē iuris naturalis l.
nā hoc natura ff. de cond. indeb. 2o. q. in exhibitione intru-
mentorū favor publicus versat. sc. dirimendarū litiū c. fin.
de dolo, et contumatiā l. properandū C. de iudicijs l. 4. § 1.
ff. de alienatione iudicij causa. iunctis traditis a Clavul. ad Pon-
tif. 17. com. c. 1. lit. C. et statim lites finirent. Veritate com-
perta per editionē instrumenti ergo facta ipsi contra id q. pecca-
verit. Statues ius Pontificiū cavet. dispositū in c. 1 lit.

His omnib. dubitandi ratiōib. unica
solutione occurit. nā reus retinendo instrumenta quę petunt.
ab actore ad fundandā eius intentionē n. peccat peccaret tamen
si haberet consientiā lesā retinendi scient. rē alienā l. nā na-
tura ff. de condictione indebiti c. peccatū de regulis iuris
in 6. et sic n. tam ex occultatione instrumentorū quę propria
sunt rei, et quę auctoritate iuris retinere potest quā ex detentio-
ne rei alienę peccavit. Nec obstant iuri insuperabili adducta
q. solū verificant. in personis quę tenent fateri veritatē

ut sunt iudices et testes Covar. lib. 1 variarum c. 2 nu. 5 et in c. quamvis pactum de pactis in 6 parte 1 § 7 nu. 5 qui non minus peccant veritatem occultando quam mendacium vel iniustitiam proferendo sic exaudiendum iura in c. 1 de crimine falsi c. quis quis q. 3 ex contrario in illis qui veritatem aut iustitiam exibere non tenent quamvis peccant exprimentes mendacium non tamen peccant veritatem occultantes argum. text. in c. quaerit 22 q. 2 late conveniunt omnes congesti in trac. de rescriptis c. 8 nu. 13.

D° obstare videtur non reus cogitur positionibus respondere alioquin pro confesso habetur c. 2 de confessis in 6 clementina saepe § qm. de V. S. et qui negat chirographum scriptum cogitur rescribere ut ex nova scriptura antiquioris veritas demonstretur novella iust. 73 c. 2 vulgo de instr. cautela et fide § si quis igitur coluna 6 igitur ut demonstretur veritas tenebitur etiam reus proprium instrumentum edere actori. Sugeritur difficultas non ad eludendam accidentiis caluniae praevaricationem, et temporis vexationem ad coercendamque litigantium temeritatem indistincte actores et rei coguntur subire iuramentum caluniae, in quo actor iurat non caluniandi animo actionem instituere, et quod putat se bona instantia uti reus vero iurat, et declarat se illud ad contradicendum iniuditum venire quod existimat iure suo uti l. 2 C. de iureiur. propter calumniam dando quod iuramentum magis opinionis quam assertionis est d. l. 2 § observari Perchius in praelectionibus ad tit. suscitato veteri ritu quod habetur in l. inter querelas 44 § qui familiam ff. familiae herciscundae late Sironius in paratitlis ad tit. de iuramento caluniae.

de edendo in rubrica nu. 37. contendit oppositum regulae relatae placuit esse statuendum nam nu. 38 propositum argumentum indissolubile credit. Omissa igitur solutione Joannis Andreae in c. 1. de confessis in 6. nu. 6. Felini nu. 9. Butrij nu. 10. Panormitani nu. 16. Verum nu. 62 inferentium. Dicto usu, et consuetudine receptum esse ut reus positionibus actoris respondere teneatur c. 2. de confessis in 6. Clementina saepe § quia de V. S. quia in huiusmodi responsione potest sequi maximum reipublicae commodum scilicet celerem fines litium, et veritatis ostensio c. finem litibus de dolo, et contumatia l. properandum C. de iudicijs. Deinde si ut veritas appareat reus tenetur rem exhibere, et in publico videndi potestatem facere l. 1. totoque tit. ff. ad exhibendum ipsa ratione suadente tenebitur positionibus respondere quae rationes summos Pontifices moverunt ut praetermissa regula textus in c. 1. h. t. reum respondere compellerent petitionibus actoris si non prae ille causative saltim Veronis [illegible] nu. 46. convenit textus in c. quisquis 80. 11. q. 3.

Unde non infertur: reus tenetur positionibus actoris respondere ergo et propria intrumenta edere actori aut alias probationes quas apud se habet nam ratio quae militat in instrumentis non verificatur in positionibus quia actor damnis inedditio venit debet suas probationes perquirere, et afferre ut relatis iuribus quae in positionibus cessat quia similem probationem alicunde habere non potest actor nisi ex ore rei, et iudex qui praecisse tenetur iudicare secundum alegata, et probata l. 4. [illegible] dicitur vulgatus Lucas lib. 1. var. c. 1. in casu dubio et ambiguo potest ad aliquid extra ordinarium procedere arg. textus in c. afferte de praesumptionibus.

Nec obstat quod deducebat ex authentico de instrumentorum fide, et cautela nam talis scriptura fit ad fundandum actoris

replicatione, et elidendã exceptionẽ rei negantis chirografũ esse suisse subscriptũ nã actori incũbit reũ cogendũ propria instrumenta edere actori ad fundandã eius replicationẽ nã replicatio exceptiõe, et vim habet defensionis quippe per illã actor se ipsũ defendit ab exceptione rei l. 2. ff. de exceptionib. in hoc igit. spatio actor n. potuit instruatus veni re in iudiciũ nã exceptiones ex facto alieno provenientes probabilẽ illarũ concludunt ignorantiã l. fin. ff. pro suo l. qui in alterius ff. de reg. iur. hinc omnia quæ de reo dicta sunt militant in actore arg. text. in l. mariti. § post aditã ff. ad l. falc. quo iure si heres legatarijs legata relicta petentib. l. falcidię beneficiũ opponat legatarij replicatione utant. eo se colore q. bona hereditaria sufficiant heres qui reus proponit. edere tenet. legatarijs instrumenta hereditaria ut demonstret. an bona sufficiant nec ne quę editio fieri adfundandã actoris replicationẽ Tabienus de pross. lib. 1. c. 63 nu. 13. et alij adducti a Thalbon in pre. nu. 43. post magnandi pr. sol. 11. lib. 2. codicis tit. 1. diffne 1. Garcia de nobilitate glosa 2. §. 5. nu. 21. Panormitanus hic nu. 15. felinus nu. 24. ferretus ad tit. C. de edendo in rubrica nu. 28 in princ. Sosinus regula 140. fallacia 2.

Ptine scevola in l. 48. ff. de actionib. emp. docet fundo itr vendito fundus sempronianus quid quid sempronij iuris fuit erit tibi emptus et nemis vacua post. tradito fundo in ilo n. demonstratis ex ipso iudicio cogendũ venditorẽ ex instrumentis hereditarijs quod in eis desertus habuerit, et ipsa instra. ostendere in quib. fines fundi continent. expressissimus destione 159. nu. 4. tomo 2.

Ratio dubitandi quę deducebat. ex aequali obligatione actoris, et rei suscipiendi iuramenti caluniæ n. obstat quia hoc fuit propt. publicã utilitatẽ ut veritas iudicij caluniose n. occultet. c. ceterũ de iuramento caluniæ quod ratione in iudicijs presentia præstat. l. 2. § 1. C. de iure iur. propt. caluniã dando id in pre n. verificat. quia actor petit reũ sibi edi instra. ad suã privatã utilitatẽ si enim ibi versaret. publica utilitas reus compelleret. edere sicut alij de quib. postea nec obstat si dicat. quod in foleri, ma præscriptione litiũ dat. utilitas publica c. finẽ litib. de dolo, et contumatia l. properandũ 11. C. de iudicijs sed si reus compelleret. edere instra. auxiliari daret. celerinas fines litiũ ut apparet ex usu a Pontificib. approbato quo reus tenet. positionib. actoris respondere quia ell. nã in obligatione respondendi positionibus directo versat. favor publicus cũ illa prob. n. aliunde nisi ex ore rei posit exigere actor e contrario in nostra

tra spetie privata utilitas venit Principaliter favor vero publicus indirecte, et in consequentiam, et sic illius ulla habetur ratio l. 1. ff. de autoritate tutorum cum vulgatis.

Non sunt in hac re audiendi existimantes introductum positionum usum in c. 2. de confess. in 6. nostri text. responsum cum correctione ad hoc ut reus cogatur edere instrumenta actori ut tenent Curtius Junior in l. 1. nu. 3. C. de edendo Valascus de iure emphyteutico, et alij postea convincendi non quia usus verum sit positionum usum potius tribunalium moribus comparari quam a iure inventum fuisse, et quamvis certum sit tempore Gregorij C. Positiones non notas nec communi dispositione probatas quae cas Gregorius 9. aprobavit in c. 1. de litis contestatione adhuc tamen non est recedendum a proposita regula propter evidentem rationem disparitatis ubi sup. assignata inter utrumque casum.

Sed hoc videtur difficile non sit contra naturali equitatem ut reus teneatur edere pariter erit contra eandem equitatem ut reus teneatur positionibus actoris respondere quia tam in casu quam in 2. casu reus prestat arma adversario unde necessaria illatione videtur dicendum quod aut decisio Gregorij impresa non nititur equitate naturali aut quod positionum usus est sine ratione et contra equitatem comparatus. nec primum nec 2. dici valet iuribus adductis igitur ut hec rationum incompatibilitas elidatur a fortiori debet concedi correcta decisio Gregorij impressa per alios summos Pontifices in c. 2. de confess. in 6. in clementina saepe § qu. de V. S. c. 1. de litis contestatione.

Respondeo predictas rationes dum probare tam in primo quam in 2. casu proposito versari equitatem diversis tamen respectibus nam ratio introducendi positionum usum respicit publicam utilitatem directe que versatur in eo ut veritas appareat cum illam proceditur a nullo alio possit exigere actor nisi a reo ratio vero qua nititur Gregorius in c. 1. h. t. respicit directe privatam utilitatem actoris, et indirecte publicam consistentem in eo ut celerimus litibus finis imponatur c. finem litibus de dolo, et contumatia l. properandum C. de iudicijs non ff. attendit. hec ratio sic concepta in positionibus non in titulis ff. ad exibendum, et interrogatijs actionibus cogitur reus instruendi iudicij causa exhibere vel respondere l. 1. ff. de interrogatorijs actionibus l. 1. ff. ad exhibendum quia non datur arma contra se ut dictum est sed ut omnes fraus cesset cogitur ostendere vel confessione actorem a necessitate probandi relevare l. 1. et toto tit. ff. et C. de confess. nam si dominus qui rem amiserat

ut recuperaret et licebat seculo decemvirorum lictio sinctus furtum in domo aliena quaerere tamen ante oculos habens projectus matrum (?) fer..ut virginem praesentem et alter ille apud quem furtum quaerebat domum suam ei aperire, et in obsignatis, et non obsignatis locis liberam furti inquirendi potestatem facere cogebat. ut notant Rosinus lib. 8 antiquitatum c. 6. § 60. Riccardus ad l. 12 tab. c. 26. nihil mirum quod etiam hoc seculo ut fraus elidatur ut publica utilitas conservetur ~~[illegible]~~ cogatur etiam reus rem exhibere, et confessione rem obscuram demonstrare, et a necessitate probandi actorem relevare supra laudatis relatis iuribus.

Unde positionum usus non consideratur introductus contra rationem relatam in c. 1. tit. quod quaelibet verum sit reum positionibus actoris cogi respondere non tamen debet eius intentionem fundare neque in confessione arma contra se praestare nisi quando sciens, et cum mala fide rem alienam retinet quia cum in hac specie teneatur rem restituere tenebitur etiam veritatem fateri argumento tex. in c. peccatum de regulis iuris in 6. cum vulgatis ex contrario quando reus non habet conscientiam laesam non tenebitur fatendo veritatem actoris intentionem fundare sed respondendo positionibus poterit uti verbis ambiguis, et aequivocis glossa in c. 2. de confessis in 6. verbo absque rationabili causa, et in c. 2 verbo [illegible] de testibus in 6. de qua re late Covarr. lib. 1. variar. c. 2. nu. 3. Parladorius lib. 2. rerum cotidianarum c. fin. parte 1. § 4. nu. 13 ad finem.

Sed ut obscurum, et difficilimum adducitur iurisconsulti responsum in l. 1. § 1. ff. de interrogatorijs actionibus quo iure cavetur interrogationes nomina cum ratione abijsse in desuetudinem. Pro huius tex. enodatione observandum est cum adductis a Joanne Balbo in repe. nu. 53. olim consuetum ante propositam actionem actori sive negotium principale respondere an aliquid fecisset promisisset ve ex hac igitur responsione contra interrogantem dabatur actio quae dicebatur confessoria l. proinde § 1. ff. ad l. aquiliam. haec interrogandi forma est in usu abijt in desuetudinem in d. l. 1. § 1. ff. de interrogatorijs actionibus quia iniquum visum fuit praetori, et alijs ius reddentibus cum quis ab initio nullam actionem habebat reum vere non debentem ex in consultorum responso vexare, et damno afficere cuius rei extat exemplum in l. fin. ff. de interrogatorijs actionibus cum ita doctrina Antonij Fab.

de erroribus prae. de calc. 2. error 10. de hijs ipsit. interrogationib.
loquit. C.us in d. l. 1. § 1. quae nihil commune habent cum positionu
usu consuetudine comprobato, et iure Canonico approbato Bal.
bus arbitrio n. vero de illis quae hodie vigent q. n. tendunt ad
negotiu principale, sed ad qualitate l. de etate 11. § qui tacuit. l.
filius 17. § ult. ff. de interogatorijs actionib. hinc ad similitudine
haru interogationu interogat. reus, et cogit. positionibus respon
dere c. 2. de confessis in 6. clementina sepe § pr. de V. S. iuncto
c. 1. de litis contestatione.

B.o communit. adducit. ratio du
bitandi contra decisione Gregorij in d. c. 1. na ad evitandu persona
ru acceptione equale habenda ee. ratione rei, et actoris l. humat
iura in iudicijs de regulis iur. in l. n. debet 45 ff. eod. l.
fin. C. de fructib. et litiu expensis sed actor propria instra tenet.
edere reo ad fundandu eius exceptione, et defensione l. 1. § e
ditiones ff. de edendo l. n. e. novu l. iustu C. eod. l. qui tabu
las 27 ff. de furtis ipsit, et reus tenebit. instra propria actori
edere ad fundandu eius intentione.

R.o verum ee. rei, et actoris
equale habendu ee. roe relatis iurib. sed cu intra iuris limi
tes favorabiliores habeant. rei quam actores l. favorabilio
res ff. de regulis iur. hinc licet actor teneat. edere reo
reus n. tenet. actori edere, et in instrumentoru editione n. pos
sunt ee. equales actores, et rei eo q. actor trahat reus
vero in iudiciu trahit. et si actor n. teneret. edere instrume
tu q. penes se habet quo rei exceptio posset probari
calumniosa diceret. eius petitio hac roe fraudi occurritur
cogendo actore instrumentu edere reo n. vero reu quo
solu utit. defensionis iure ex contrario q. dd. rei exceptio
n. solu defensione veru, et impugnatione continet ut in ex
ceptione compensationis apparet hinc. ut in l. 2. ff. de com
pensationib. l. fin. C. eod. iunctis traditis a Trixiolo de iure

personarū extra eclesiā gremiū existentiū c. 34 nu. 1. Pur-
purato in l. fin. C. de compensationib. nu. 12.

Adhuc obstant verba d. c. 1. ibi:
nulli dicendū ē quib. videt. canon generaliter conceptū
responsū, et per consequens n. solū n. dicendū reo et ins-
tra propea edat verū nec actori nō si nulli dicendū ē ḡ.
nec actori precapiendū. Rn. illa verba solū debere ēē accipien-
da n. vero de actore qd. ex prosā demonstrat. inter eū ibi
agat. de actore petente editionē arco quasi diceret Pontif-
fex nulli reo dicendū ē. nec obstat reū dici actorē in excep-
tionib. l. 19. ff. de probat. qr. hec regula et in superiorib. dictū
ē verificat. et in exceptionib. que concernunt n. solū defen-
sionē verū impugnationē at [redacted] ē exceptio compensationis
d. l. 2. ff. de compensationib.

4º. obstat nā instra communia om-
nib. edi debent l. 4. § fin. l. 5. ff. familie herciscunde l. pro
curator C. de edendo c. 12 de fide instrū. ubi licite appella
t. a iudice qui parte petentiū facit ut edant. communia
instra sed instrumentū fidelis, de quo in d. c. 1. erat commune
ut patet inter. ḡ. illud reus debuit actori edere n. im-
potentiori occultante ut ait Divus Augustinus contra faustū
c. 34 ē nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, implacatus
et implacabilis animus, libido dominandi.

Pro solutione huius ratio-
nis dubitandi observandū ē duob. modis dici instrumenta co-
munia 1º. iure dominij aut propietatis ut sunt instra heredi-
taria inter coheredes l. 4. et 5. ff. familie herciscunde l.
fin. ff. de fide instrū. deinde pluribi legata, donata, et co-
muni pecunia empta quorū proprietas ad plures pertinet
simili instrumentū indistincte edendū ē tā ab actore quā
arco c. 1. et 2. iuxta intellectū communit. admissū de iure per-
sonatus l. 4. § fin. cū l. seq. ff. familie herciscunde l. n. ē.

novu C. de edendo c. 17. iuncta glosa de fide instru. et qui edere renuit pecat lethaliter contra justitiam, et per consequens contrahit excomunicatione monitorij tenent Divus Thomas 2a. 2æ. q. 185. et colibeto 6. q. 8. articulo 12. Garcia de nobilitate glosa 2. § 1. nu. 19. Escobar de ratiociniis c. 10. nu. 52. et alij adducti a quarresma de instrumentorum editione tit. 9. resolutione 2. nu. 25. et tit. 10. resolutione 1. nu. 47.

Ratio huius prij est quia qd mihi cum alijs comune est meu est. dicit. l. in re comuni ff de servitutibus urbanoru l. illud 46. de ritu nuptiaru et cum meu sit illud iure proprio petere, et vendicare possu. l. 1. cu textus ff. de rei vindicatione, et ad exhibendu agere l. ad exhibendu ff. ad exhibendu qd in instrumento comuni cu sileo admitit glosa in l. in fraude de exhibendi ff. de iure fisci. De his instrumentis comunibus quoad proprietate, et dominiu sunt accipienda iura pro ratione dubitandi adducta et tenent supra laudati viri.

2o. instra dicunt comunia rone materiæ et qualitatis negotij in instrumento contenti ut sunt instra emptionis, locationis, societatis, emphiteusis, transactionis, et similia quæ utriusque qd contrahentis utilitate concernunt. De his celebris questio est an reus ea edere teneatur: afirmative tenent plurimi defendunt Balsamus de iure emphiteusi q. 8. nu. 29. Garcia de nobilitate glosa 2. § 1. nu. 5. sed contraria sententia verior quæ probatur ex tex. ind. c. 1. ubi instra proponunt comunia rone utilitatis, quæ inter imperatoris sust. et pre.

praedecessores sui fuerant emissa, et tamen Pontifex res-
pondet Imperatorem non esse cogendum ad editionem. Igitur instrum.
communia ratione utilitatis, et quiditatis negotij in instrumento
contenti non tenetur reus edere nam in hac re non attenditur ma-
teria contractus, et an utilitas sit communis vel non sed solo
inspicitur an instrum. sunt propria ipsius rei. Similem argum. hu-
ius iuditij sunt fulminis Patianus de probat. lib. 1. c. 54 nu.
94. et adeunti Parrosa de universa instrum. editione tit. 1
resolutione 1. nu. 48. sed in hac re est omittenda praxis
de qua Balbus in fine nu. ult.

Stijita prelibatis responsum Sere-
norij est aspiciendum de instrumentis non communibus quoad do-
minium, et proprietatem sed ratione utilitatis, et quiditatis
negotij in instrumento contenti sc. facti celebrati et
non obscure proponit intent. quoque ut probatum est non tenetur
reus edere. Omnia alia iura statuentia editionem ins-
trumentorum sunt intelligenda de instrumentis in primo ge-
nere communibus supra laudatis iuribus, et auctoribus.

Adhuc obstat nam publica suadente
utilitate reus cogitur proprie instrum. edere actori ut patet
in argentarios l. praetor l. l. sigeis 6. l. argentarius co.
de edendo, usuariis, clementina unica § ceterum de usuris
litigante cum fisco l. 2. § divus sel. secundo et § ite divi ff. de
iure fisci l. conatus ff. de edendo sed in editione versat.
publica utilitas quod eius ostentione pax servant. c. 1. de pe
nis igitur in praesenti Imperator tenebatur edere foederis ins-
trumentum.

Dot. argentarium Lucmul arria

et alios ex necessitate officij rationes aliquas, exercen-
tes aut ipsi conficientes tenerentur de re rone publici of-
ficij quia hoc ministerium publicum habebat causam, et horum per-
sonarum principalis opera erat ut actus seu rones dili-
genter conficerent d. l. argentarius co. de edendo con-
gerunt plura Stefanus Gratianus disceptationum foren-
sium c. 130. nu. 21, 23. et 31. Narbona in l. 20. nu. 104. lib.
4. recopilationis Fajardus lib. 11 controversiarum c. 85 per
totum Azevedo in l. 1 tit. 18. lib. 5. recopilationis.

Sed pro clariori cognitione huius
rei notandum est quod argentarij, et [illegible] erant ci-
ues romani qui boni, et in prouincijs rei nummariae negotia-
tionem exercebant Unde Mensarij seu nummularij appel-
labantur. confert illud Apulei de Asino lib. 4. ibi: nec nos
denique latuit Chryserus quidam nummularius copiosae pecuniae
dominus qui metu officiorum ac munerum publicorum magnis
artibus magnam dissimulabat opulentiam. Isti nummularij seu ar-
gentarij frequenter morabantur in foro ibique tabernas, et mensas pu-
blicas habebant deponebantque apud illos fenebres pecunias
quas partim erogabant, collocabant partim ex quibus omnibus
libros rationum, et instrumenta publica conficiebant l. quaesitum [illegible]
[illegible] § nummularius l. argentarius 10. ff. de edendo l. si res
ff. de administratione tutorum l. procurator 23. ff. de liberatione lega-
ta l. a Divo Pio 15. § penult. ff. de re iudicata cum singulorum
rationes conficerent argentarij, et omnia apud illos gesta
diligenter scriberent aequissimum visum fuit praetori ut ipsi tenerentur
illas rones edere postulantibus. ut habetur in d. l. Praetor ieno-
ta l. argentarius.

Hodie nummularij ad campsores
referuntur vulgo cambios. Argentarij vero ad notarios

seu tabelliones qui in conficiendis publicis instrumentis argentarijs inseruierunt Balbus ad tex. in c. 1. h. t. nu. 65 infin. et preter sitatum vltorem plura de hac re traduunt Rota penes Farinaccium decisione 498 nu. 2. et 5. Passerinus in tesauro variarum lectionum lib. 1. c. 31. Nicolaus Genua de scriptura priuata lib. 4. folio mihi 220 ex nu. 61. vsque ad 67. Carolus Borellus de regis catolici prestantia c. 12. per totum. De distinctione argentariorum aquemulariorum et eorum conditione Petrus Gregorius lib. 12. sintagmatis c. 9. nu. 11. Orasius in vrbe Romana folio 491. Budeus in anotationibus prioribus in pandectas in l. 75 questioni ff. de positi Franciscus Poletus lib. 1. historie fori romani c. 3.

Clementine vnice § ceterum de vsuris respondetur spetialem constitutionem continere que de nouo contra vsurarium statuit cogendum edere instrumentorum librorum rationum ut ex illo suam intentionem fundare possit ut indicat verbum Decernimus ad constitutum esse inditum vsurarijs grauitatis et fauore anime glosa communiter recepta in d. § ceterum ita Balbus ad tex. in c. 1. h. t. nu. 72. et ibi laudati Pattianus de probationibus lib. 1. c. 66. Minsingerius in pre. nu. 13. Menochius de arbitrarijs casu 39 nu. 22. Nicolaus Genua de scriptura priuata lib. 4. pagina mihi 246 nu. 10. et seqq. et pagina 252 ex nu. 9 cum seqq. Paresa de vniuersa instrumentorum editione tit. 5 resolutione 3. nu. 68. sed at hoc ius singulare in praxi verificatur tria desiderantur necessario Paresa vbi proxime nu. 71. Primum debet constare cum agere petendo est instrumentorum editionem vsurarium esse nisi ab alegante probetur nullus vsurarius presumitur. leg. tex. in c. fin. de presumtionibus et vt agat de causa vsurarie non si de alio contractu questio esset que non respicit vsuras non est vsurarius cogendus edere quia tex. in clementina vnica § ceterum solum loquitur in vsuraria causa.

Secundo et vltimo desiderat ut constet vsurarium titulos rationum confessisse nam si neget cum iuramento eius fidei standum est in praxi nisi per coniecturas aut per publicam vocem, et famam talem vsurarium dolo

ẽ scribere ronẽ constiterit qd. ut aparuant usuras repetens debet judicis ele-
ciastici offitiũ implorare ad hoc ut sub generali edicto excomunicationis pe-
nã continente precipiat ut qui super hoc noverint veritatẽ compareant, et
veniant ad ferendũ testimoniũ iuxta tex. in c. ad nostrã el 1.° de iureiur.
docent in d. § ceterũ Imola nu. 22. Bonifatius nu. 85.

Qd. de usurario dicit. adverte verũ ẽ ut
procedat n.° tantũ in usurario vero, et directo qui mutuã pecuniã dat sub
usuris sed etiã in eo qui indirecte, et paliate usuras extorset ut ẽ mercator
ille qui carius merces vendit dilatione concessa ad solvendũ iuxta tex. et
glosã comuniter receptã in c. naviganti de usuris Iason in l. 1 ff de edendo nu. 9.
Purpuratus ibi nu. 19. Menochius de arbitrariis casu 499. nu. 35. Nicolaus
Garcia de scriptura privata lib. 4. pagina 253 nu. 26 et 27 omnino con-
sulendus.

Infert ex his cũ Phelino nu. 69. in pre Iro-
ne nu. 12. Purpurato nu. 20. in l. 1 ff de edendo dispositione tex. in d. clementina
unica § ceterũ de usuris procedere in feneratore qui desiit usuras ex-
ercere Fluvius Pacianus de probat. lib. 1. c. 63 nu. 71. ubi pro hac opinione
exponens tex. in l. praetor § etiã his ff de edendo quo iure docet Ulp.
etiã eũ qui desiit argentarius esse ad editionẽ compellendũ ita et fe-
nerator qui desiit usuras exercere compellendus ẽ. tenent lauda-
ti a Patiano ubi proxime Menochius de arbitrariis casu 499. nu.
27. facit etiã doctrina Bartoli in l. quis sit fugitivus ff de edilitio
edicto. Limitat qd. usurarius qui desiit fenerari adhuc dicit.
usurarius qd. adhuc penes se retinet usuras s. ~~de~~ in hoc debet
habere locũ qd. de usurario disponit. in d. clementina unica
§ ceterũ. l. re ẽ tex. in c. quanquã de usuris in 6. ubi testũ usu-
rarii n.° valet nisi prestita cautione de restituendis usuris n.° obstan-
te qd. tẽpore test. iã n.° esset usurarius docet Azzonius in c. qq.
~~incontinenti~~ in omnibus inquisitione 12 nu. 18 ~~vers.~~ vers. quid autẽ
cũ in nu. 18. de usuris castrensis in l. praetor § etiã his ff de eden-
do. E contrario si usuras restituisset qa. per restitutionẽ usura-
rii nomen delet. c. ferrũ 80 distinctione conveniunt congesti
a Patiano ubi sup. nu. 74. Nec usurario alleganti se perdidisse
libros credendũ ẽ. cũ tractet. de illius favore, et preiuditio ali-
orũ, et in hac specie n.° liberat. ab obligatione edendi nisi concludent.

probet amissionẽ librorũ factã casu s. incendio, naufragio, ruina, aut fatali corruptione Pacianus ubi proxime nu. 80.

Deducit. 2 decisionẽ clementis § ind. clementina unica § ceterũ procedere etiã in herede usurarij, glossa ind. § ceterũ ibi; et idẽ puto de ipsorũ heredib. suis vel extraneis Pacianus ubi proxime nu. 67. Menochius de praesumptionib. lib. 1. praesumptione 61 nu. 10. Barb. in collectaneis ad d. clementinã nu. 10. Parisius de universa instrumentorũ editione tit. 5. resolutione 3 nu. 67. facit text. in c. licet ex quadam 9. de usuris.

Quaestionis ẽ. an propositã exceptio a regula generali text. in c. 1. h. t. verificetur in iudeo Mercatore n. in exercente usuras in hac quaestione etiã si sint aliqui qui resistant affirmative sententiae, tenendũ ẽ. hebreũ adhuc n. exercentẽ usuras ad similitudinẽ usurariorũ teneri edere instra. ad fundandã actoris intentionẽ. Hoc placitũ praecipue duabus ronib. propugnat Pacianus de probat. lib. 1. c. 63 nu. 86. Pa. ẽ. nã usurarij n. teneantur edere instra. propria actori hoc inductũ ẽ equitate suadente l. 1. C. de edendo cũ adductis in superiorib. pro exhortatione decisionis Gregorij 1. in pre. sed equitas prodesse n. debet Iudeis ut tenent Iason in l. et si post tres nu. 4. ff. si quis cautionib. Iosinus consilio 63 in pre. nu. 17. vers. et tamen volumine 1. idẽ Iason in l. si insulã ff. de V. O. § iudei etiã n. exercentes usuras tenentur edere instra. actoriad fundandã eius intentionẽ qua rone contra hebreũ n. usurariũ concludit Sesalus consilio 163 nu. 4. volumine 2., et ante ipsũ tenuit Curtius Iunior in l. fin. nu. 4. vers. signanter in fine C. de edendo sequitur Parisius de universa instrumentorũ editione tit. 5. resolutione 3. nu. 77.

2a. ratio ẽ. qa si nautae caupones, stabularij, et alie similes personae secundũ comunẽ opinionẽ (de qua postea) tenentur edere instra. actori qa iura de illis male praesumunt multo fortius ebrei debent cogi ad editionẽ instrumentorũ suorũ propria suorũ qa illorũ peior ẽ iuris praesumptio et existimantur peiores omni alio malorũ, et a vilium personarũ genere origo text. in c. nullus cũ seq. 28 q. 1. c. non ne 1. q. 1. q. discripta(?) extat ex evangelica veritate apud Mateũ c. 11. c. ratione allegando

§ ite multi 24 q. 2. c. in nullis c. 7a. §. de iudeis c. cum 28 q. 1. appa
ret q iudeu adhuc n. expectante vsuras propter qualitate impro
be, et detestabilis conditionis teneri edere actori instra. ad fundandu
eius intentione. Ut tenent Ratianus et alleti ubi supra.

Ratione dubitandi deducta
ex tex. in l. 2. § divus ff. de iure fisci l. cenatus 3. ff. de edendo res
pondetur litigante cu fisco teneri edere instra. ob spetiale privilegiu
fisci dictis iuribus ita communiter doctores in l. 1. C. de edendo, et in c. 1.
h. t. Bonus in trac. de fisco, et eius privilegiis nu. 10. et 11. relati
a Fulvio Ratiano de probat. lib. 1. c. 63. ex nu. 46. Barbosa in re
mitationes ad tex. in l. 2. C. de edendo nu. 4. Ubi alios adducit Pa
rrhasio de universa instru. editione tit. § resolutione 3 nu. 42. Men.
lib. 27. con. c. 7. coluna 2. Faber in l. 3. ff. de edendo quod privi
legiu extendit etia ad ecclesia, uti poterit in edendu instru
a n. e minus privilegiata qua fiscus arg. tex. in l. fin. C. de sacro
sanctis ecclesiis Tiraquellus de privilegiis piae causae privilegio
155. Ratianus ubi supra nu. 47. Menochius de arbitrariis casu
49. nu. 47. Parrhasio ubi supra 27. Ad causa pupilli alimentoru,
hospitaliu, et ad alias causas quae eque favorabiles sunt
ad fiscales Baldus in c. 1. h. t. coluna 2. vers. ite, et alii con
gesti a Ratiano ubi supra nu. 49. Ex ralato privilegio fisci
deducit Gutierrez lib. 7. practicaru q. 143. nu. 5. quod si fiscus petat
gabelle reditus ab aliquo poterit petere sibi edi instrumentu.

Hoc privilegiu fisci n. habet locu
in causis capitalibus, et aliis criminalibus na in his ratioribus n.
procedit generalis regula quod n. obmore disponit in l. 2. § ite
divi fratres ff. de iure fisci notat Alias impri. nu. 18. ubi Baldus
testatur hanc esse communem senta. nu. 507. ita Laudatus a Parrhasio
ubi supra nu. 51. na ut docet Cuiacius ind. § ite divi fratres nulla
e. idonea ratio quae reu capitis postulatu compellere possit ad
exibendu instra quae habet quibus convinci valeat nec si lex com
di capitis gratia licet ipsu delatore pecuniarum imponere coru fier e

l. 1. ff. de his qui ante sententiam morte sibi consciverunt l. transigere C. de transactionibus licebit saluti proprie mende gratia vel extra- here a fisco quicunque instru. nam n. crimen quod mortis impedit impetus et observent cecint. ubi sup.

Non solum in causis capitalibus valet fisci privilegium sed etiam in causa pecuniaria proveniente ex delicto in qua agit de pena aplicanda fisco ut docet Paresa de universa instru. editione tit. 5 resolutione 3. nu. 52 Patiarus ubi proxime nu. 61. Alexander consilio 152. nu. 5. volumine 1. licet contrarium teneat Decius in c. nu. 60. vers. in causa criminali tit. contendens fisci privilegium solum limitationem accipere respectu pene capitalis n. vero condemnationis pecuniariae quem sequutus fuit Curtius junior in l. 1. C. de edendo nu. 30. vers. limitat. 3., et ante eos tenuit Jason in l. 1 nu. 8 vers. ne ante considerat § C. de edendo nam ut causa vere dicat. criminalis sufficit quod pena quae intendit veniat aplicanda fisco glosa in l. 3. ubi Bart. ff. de sepulcro violato Bertrandus consilio 399 nu. 2 et 3., et alii quos sequit. Paresa ubi sup., et constat in causis criminalibus n. esse summendum arma de domo rei l. de minore § tormenta ff. de quaestionibus l. nimis grave C. de testibus c. cum intendit 49. 3. deinde et in d. spetie semper sequit. nota quae dimanat ex crimine etiam si pena sit pecuniaria arg. text. in l. 1. l. ad lectus ff. de his quae notantur infamia l. cessat ff. de obligationibus. et actionibus omnino in his re sunt consulendi Menochius consilio 405. Valenzuela Velasquez consilio 152. per totum et nu. 68.

Hic obstare videt. Ulpiani responsum in l. decretum 25 ff. de iure fisci quo loco ostendit possessorem quidem talis esse in situ quasi possidente bona ad fiscum pertinentia n. compellendum edere tit. possessionis sue sed delatorem teneri probare quod intendit alioquin puniri, et per consequens prod. possessorem rei, et delatum n. esse fis-

sendi

petendū a possessore vel a delatore ita ut ex proprijs probet intentionē suā n.
ex adventitijs aut rejectis ab ipso possessore probet iuxta tex. in l. cogi
11. C. de petitione hered. respondet Covar. lib. 1. var. c. 6. nu. 1. Parladory
lib. 17. rerū cotidianarū c. 3. § 2. nu. 36. Respondeo ubi precise est exaudien-
dū qdo agit fiscus de lucro captando ac de pena aere exigenda in
qua specie potius priente quā fisco favendū e. arg. tex. in l. n. puto co.
ff. de iure fisci qd comprobat. nā, et si fiscus habeat ius prelationes in-
ter creditores l. aufert. § fiscus ff. de iure fisci l. 2. C. in quib. causis pign.
cumulatis traditis a doctoribus in notatis in l. privilegia ff. de privilegijs creditorū
tamen in personalib. actionib. hoc n. verificat. qa qdo fiscus agit ad pena
persecutionē ratione delicti, et ut lucrū captet privatus potior e.
quē ita agit ut dānū effugiat l. fin. § licentia C. de iure deliberandi
l. fin. C. de acquir. poss. l. apud celsū 4. § autoris 31. ff. de doli mali
et metus exceptione elegans tex. in l. fin. C. de codicilis ibi: n. enim
par eadēqz ratio videt. amittere debita, et lucra n. captare.

Id de privilegio fisci in superioribus
dictū e. principalit. limitat. ut h. procedat qdo fiscus contra aliū fis-
cū agit contra eclesiā aut alias personas ubi sup. enumeratas ha-
bentes equale privilegiū Bal. et Iatius in e. l. tit. Jason in l. neguas-
gen. nu. 5. ff. de edendo Patianus de probat. lib. 1. c. 63. nu. 62. Pe-
regrinus de iure fisci lib. 7. tit. 3. nu. 24. ubi triplicē huius limita-
tionis adducit rationē qa privilegiatus contra equalit. privilegiatū
n. utit. privilegio autentica quas actiones C. de sacrosanctis eclesijs
l. sed et militis ff. de excusationibus tutorū quippe certi iuris e.
qd par in parē nullū habet imperiū l. nā magistratus ff. de recep-
tis arbitris l. ille a quo § tempestivū ff. ad Treb. Alie huius
privilegij limitationes petende sunt ex adductis a Parra de uni-
versa instrū. editione tit. § resolutione 3. nu. 60.

Questionis e. an hoc privilegiū fisci
verificet. in succedentib. in locū fisci emptorib. &c. et conductorib.
Singularū in hac controversia affirmative sentis sunt Bal. in l. 1.
§ editiones ff. de edendo Azevedo in l. 10. nu. 3. tit. 17. lib. 9. nove
recopilationis Lasarte de decima venditionis, et alij a Parra de
universa instrū. editione tit. § resolutione 3. nu. 43. Probant

predicti autoris iuxa opinamenti 1° qt. sicut per cessionem transffert omnia iura que habet in gabellarum conductoris l. i et fin. C. de privilegio fisci. 2° qt. subrogatus eiusdem qualitatis e. cum eo cuius loco subrogat. Vulgata l. 5 ff. de lib. et post. cum sim.

In opposita persuasione stant Decius in c. 1 tit. nu. 13. Jason, et Ruina in l. 1 ff. de edendo nu. 1. Bertazzolus in tract. de gabellis 7 par. nu. 33. facit pro hac sententia tex. in l. locatio § 5 fin. ff. de publicanis ubi immunitas que competit fisco q n e. communis emptoribus fundorum fiscalium qa e. privilegium personale, et per consequens n. extenditur ad eos emptoris l. 1 ff. de constit. l. qa talis 15 ff. soluto mat. ubi late Barb.

Iste tamen opiniones possunt conciliationis federe componi ita ut prima opinio procedat in conductoribus gabellarum Principis qui eius loco gabellas exigunt Sido Papeus q. 208. Egidius Bossius in tit. de fisco nu. 29. Conveniunt tradita a Romano consilio 411 Menochio de arb. casu 95 nu. 41. Peregrino de iure fisci tit. 3 nu. 24 lib. 7. 2a vero habeat locum in emptoribus rerum fiscalium hac tamen distinctione adhibita ut aut agitur de fisci interesse et tunc fisci privilegio n. utuntur emptores qa hoc personale e. Bart. consil. 226 aut de fisci interesse n. a. emptor predia a fisco empta vendita de bonis delictorum fiscalis vel alter in credito convenit in qua spetie certi iuris e. emptorem in re fisci et eius privilegiis tueri, et uti posse ut constat in exceptione bona fide ad singularem successore l. si mater § idem Julianus l. si a te § Julianus ff. de exceptione rei iudicate, Martin. siter tit. § si quis prius ff. de aqua pluvia arcenda Alexander in l. 3 nu. 4 C. qd metus causa, et alijs congesti a Peregrino de iure fisci ubi supra. Hanc distinctionem sequuntur Menochius de arbitrarijs casu 499 nu. 70 Farinaceus fragmentorum criminalium parte 2 lit. F. nu. 163 Craveta consilio 148 nu. 1 et 2. et ad dicta reducenda sunt tradita a Giranda de Gabellis 4 par. nu. 44.

Cui iam obstat qd in superiori ibi dicebatur argentarios, et alios tenentes e. lege iustra ratione publici offitij qd exhercent fisco vero edendam propter spetiale privilegium argentariorum q. ibi spetialiter e. constitutum in eius odium, et favore assumpsit qd extendendum e. etiam ad nautas cauponas, et stabularios ut tenent Alexander in l. 1 nu. 3 vers. 3 fallit C. de edendo Fulvius Pasianus de probat. lib. 1 c. 63 nu. 89 Parre ja de unicusta instrum editione tit. 5 resolutione 3 nu. 18 quamvis oppositum sententie teneant aliqui asserentes statutum in d. clementina unica § ceterum maxime a iure communi distare, et per consequens n. extendi a nautas cauponas et stabularios qi quamvis ex aliqua parte suspecti habeantur, tamen ex negotiatione q exercent licita honesta, et in republica n. solum permissiva verum, et necessaria

ibi supra laudati, sed in concursu harum opinionum arbitror in praxi inde re-
cedendum a prima, cum tamen, et in rigore iuris dispositionem veriorem existimo opinio-
nem Jasonis, et aliorum videndi Fulvius Pacianus de probatione ubi proxime num. 90 cum
sequentibus Gailius lib. 1 obser. observatione 106.

Hijs ita praenotatis non obstat regulae
propositae quod instrumentum de quo quaerebatur in d. 1. tit. concernebat publicitatem
et per consequens edendum quia in originali huius tex. in quo agitur de edi-
tione foederis Gregorius aliquas rationes adduxit ob quas tunc erat eden-
dum Cartophilatium ubi continebatur foederis contractum et principaliter
consistebat in eo quia Cartophilatium erat flamma incensum, et sic res redu-
cta erat ad impossibile ad quod nemo obligatur; si autem aliqua praesumptio
esset aut constaret Cartophilatium apud Imperatorem stare ex cuius exhibi-
tione publica utilitas penderet per denunciationem evangelicam posset
compelli Imperator ad editionem et tenet Silichenius in l. 1. num. 172
de edendo.

Facit contra dispositionem Gregorij in prin-
cipio non reus tenetur edere actori instrumenta quibus proponit se in iudicio usurum
l. 1. § edenda ff. de edendo c. contingit de fide instrumentorum c. cum persone vers.
nos de privilegijs in 6. sed Imperator in principio erat usurus instrumento ad suam
intentionem probandam et ex litera constat quod tenebatur documentum ede-
re. Unde Menochius de arbitrarijs casu 493 num. 71. Verbum quis d. l. 1. § edenda
refert non solum ad actorem sed ad reum conventum qui ad probandam suam exceptionem
instrumenta vel rationes producit d. c. cum persone vers. nos videntes de privilegijs in 6.

Rt. statutam regulam procedere in
instrumentis proprijs quae quis retinet apud se non vero in his quibus reus
actor vel se usurum in iudicio proponit glosa in c. contingit de fide instrumentorum
observant Bart. num. 207. Jason num. 36. in l. 1. ff. de edendo Siliche-
nius in l. 1. C. de edendo num. 10. Decius in prin. num. 35. Veroius num. 64. Don.
in l. 2. in prin. et in l. fin. num. 7. C. de edendo et lib. 23 com. c. 6. Aze-
uedo in l. 3. num. 14. tit. 5. lib. 4 nove recopilationis ~~Azevedo~~ nam Pon-
tifex in hoc c. 1. ait. his verbis nulli dicendum est ea quae contra te
sunt apud te met ipsum debes instrumenta requirere in medium quod profer-
re, ubi non obscure demonstratur Romanum Pontificem loqui solum
de instrumentis quae apud se retinet reus non vero de his quibus se
usurum proponit in iudicio nam ista edenda sunt ne quis illaesus
petitionis periculum incurrat arg. tex. in l. penul. ff. ad l. Falc.

Curat. libro obser. c. 14.

Unde instra quibus reus dicit iniudit[i]o ... vel ipsus utendo eo ipso efficiunt de actis processus, et personae quas communia ar. ... tex. in l. 3 § ibi scribit ff. de peculio, et l. 4 ... a fortiori sunt edenda l. 4 § fin. l. 5 ff. fam. herciscun. ... nominatus in c. venerabilis de exceptionibus notabili § ... in ... nec ... in quea specie n. e. totu instru actori edendu sed solu illa pars instri debet edi quae facit circa articulu de quo quaerit ... contingit de fide instru. l. argentarius § edi ff. de edendo ... n. verificat ... instru petit adversa ... illud vult de falsitate redarguere sic ... tex. in c. accepimus de fide instru ... deb. foret totu instru ee edendu ratio e. qa. instra n. possunt redargui nisi inspecto illoru tenore l. de his ff. de transac. ... Cadilla in l. si ... falsus ff. de re iudicata Morla in empo ... tit. 11. q. 7. ... Mascardus de probati ... 1254. ... ad Bon. lib. 13. c. 6. lit. M. et lib. 27. c. 8. lit. X. cu seq.

Sed n. leviter obstat ad oppositu tex. in c. cu persone ... nos volentes de privilegiis in 6. ibi: ac ad legendu integraliter exhibere quibus verbis statuit Bonifatius 8. ... qui ... privilegio vel instro iniudicio n. parte sed totu privilegiu aut instru tenet exhibere qd. ex diametro pugnat cu tex. in c. ... de fide instru. ... tex. ind. c. cu persone (ut ex illo contextum deducit.) interpretandu casu in quo editio aut exhibitio facienda e. Iudici qui totu instru exhibendu e. ut inspiciat an exceptio de qua contendit sit legitima nam ibi quaestio erat circa totu privilegiu, et sic nihil miru qd. iubeat Pontifex totu legendu nam incivile e. nisi tota lege perspecta una aliqua particula eius proposita iudicare vulgata l. 24 ff. de legibus.

... in nostru placite ... tex. in l. 1 § 1. l. 3. ff. de tabulis exhibendis ubi hoc edictu habet locu indistincte in reo, et actore adhoc ut testu exhibeat sive valeat sive n. sive verum sive falsum dicat. ... illa iura ee intelligenda de instrumentis aequaliter communibus reo, et actori l. 4. § fin. ff. familiae hercisc. quippe edictu de tabulis exhibendis commune e. omnibus quibus ... aliquid in testo relinquit vel eoru interest l. 2 ff. testa... ... ad modu aperiant. l. 3. § 9. et 10. ff. tabulis exhibendis Pich.

in f. terna actē . in ß. fin. tam ℓ. in ter. p. li ij. rec. cq. comunis videntur pro consiliatione tex. in l. fin. ff. de tab. exh. l. 1. §. si in acte ff. co dē.

Sequit.ᵒ ex superioribus instra quibus reus usurus ē semel in forma scī cē edenda neqs amplius posse ite rū edere l. seruus §. hoc sermone ff. de V. S. l. si quis argenta rius l. §. neqs iterū ff. de edendo conueniunt late congesta a Parres de uniuersa instrū editione tit. 7. resolutione 8. per totā nec obstat tex. in c. accepimus de fide instrū. nā decisio huius textus procedit qd reus illius instrumenti usus fuit in iudicio et actor petit exhiberi instrū. qd. illud de falso redarguere conat.ᵒ in quo specie cogit.ᵒ reus edere iterū instra integra l. fin. C. de fide instrū. nā cessante instra interessente causa semel, et iterū edi tionē cē faciendā l. 6 §. neqs iterū ff. de edendo, et hanc cē instra causā statuit Imp. in l. 21. C. d. t. de instrū. et obseruant Prosper Cinus.

Cū actor sit qui instructus debet veni re in iuditiū, et proprias probationes afferre n. vero de domo n. vero de domo rei ~~euendi~~ emendicare sub lac datis iuribus querit.ᵒ impre. an tū reo actor qui torqueat.ᵒ iudicioū, et processus ad necess tū fabricati sit edenda copia in hac questione tenendū ē affir matiuū placitū ita comunit.ᵒ deducunt ex l. 2. C. de edendo Bal. nu. 2. vers. ex 2. notabili et alij quos sequit.ᵒ Parresa ubi proxime resolutione 8. concordant tex. in c. cū inter de exceptionibus c. qualit.ᵒ et qd. el segundo de accusationibus. Clementina pastoralis de re iudicata. l. re ē. bula Pij 4. de qua in bulario 1. par. folio 755. et ē in ordine 74. Pauli 3. 1. par. bulariy folio 71. ē in ordine 58. qx decisio fuit successi ue confirmata a Pio 4. in sua constitutione 55. sub rubrica reformatio alme urbis in vers. quo ad expeditionē cancella riorē in eodē bulario par. 1. folio 776.

Ex iure ciuili conferunt tex. in l. desertorē §. si ad diē ff. de re militari ibi: facta prius copia decernendi nam forte casibus quibusdam detentus sit propt.ᵒ quos venia dignus cē videat. l. unius §. cognitorē ff. de questionibus.

ibi cognitione de criminib. praesidem oportere dicit palam facere l. custodiam ff de publicis iuditijs quo iure docemur quod dicta testes proponant recepti in informatione summaria eorum testimonium ullam faciat fidem contra reum nisi postea reproducantur in plenario iuditio citata parte Ant. Gometius variarum lib. 3. c. 13 nu. 21. l. defensionis C. de iure fisci lib. 10. ibi defensionis facultas dande est eti quae verba tam in civilibus quam in criminalibus esse accipiendi, unde docet Parresa de Editione instrum. editione tit. 6 resolutione 8 nu. 8 non privilegium personae se fisci non potest illicitam defensionis dande denegationem licitam facere l. si assimilite 30. vers. dictum ff de re militari conveniunt tradita a Pichiing. in inam. inst. de lege aquilia nu. 3. Larrea desitione Granatensi 4. nu. 10. et desitione 25. nu. 43. tomo. 1.

Ex hijsque in supperioribus dicta sunt de non cogendo reo ad editionem instrum. ut actoris fundaret intentio facilius conveniunt Alvarus Velasquez de iure emphiteutico par. 1. q. 8. nu. 4. et 8. Burgos de Paz iuxta in quaestionibus civilibus q. 5 nu. 5. Bal. in l. fin. C. de edendo, et ibi Boloneus nu. 25. Gutierres de gabell. q. 126 nu. 20., et consilio 46. nu. 7. Peraltus communium contra communes q. 827. nu. 21 cum seqq. et alij adducti a Parresa ubi sup. tit. 11. resolutione 1. nu. 8. qui tenent regulam affirmativam de dicendo esse. ex lex. in c. 1. tit. et per consequens reum teneri edere instra propia actori non solum ex usu et stilo tribunalium verum, et iure communi atento Unde Larrea allegationum fiscalium allegatione 5 nu. 5. tenet hodie in praxi in causis civilibus non practicari titulum de edendo, et iuris communis regulas in supremis tribunalibus qui in his non curant de apicibus iuris sed veritate inspecta iudicant sequitur D. Joannes de Escobar Acorro de confessarijs solicitantibus parte 2 q. 2. § 3. nu. 14. horum tamen doctorum dictamine non obstante recte deducit regula negativa iure ex. c. 1. tit. et in superioribus propugnat. nec obstat dicere quod sunt plures limitationes huius regulae, et quod vix potest verificari in aliquo casu quia Menocchius de arbitrarijs centuria, casu 479 per totum 12 limitationes adducit Julius Paparus de probationibus lib. 1. c. 63. per totum, et ex nu. 117. ~~idem late~~ decem et novem enumeravit, et plures congessit Masirius in rubrica, et l. 1. C. de edendo non hoc est proprium cuiuscumque regulae generalis, et ideo in l. 1. de edendo, et alijs iuribus

subicit. exceptio regulae si iusta causa adsit editionis instrumenti.
Unde contra precitatos autores
infert regulam huius tex. procedere, et si contra imperatorem age-
ret. per viam denuntiationis evangelicae causa vitandi pecca-
ti c. novit de iudiciis non adhuc non tenet edere instrumentum pro-
prio actori Joannes Garcia de nobilitate gloss. 2. § 1. nu. 10 non
factum autoritate legis in omni iudicio admittendum est ut pro-
bat tex. secundum eius veram interpretationem in c. qui peccat
23. q. 4. sed reus occultat instrumentum suo actori autoritate Gre-
gorii 1. impre., et l. 4. iuncto fosino nu. 4. C. de edendo q.
qui occultat instrumentum non peccat c. 2. de constitutionibus non licet alias
occultare aliena instrumenta ne veritas appareat falsi crimen incu-
rat l. Paulus ff. ad l. Corneliam de fal. occultans tamen pro-
prium instrumentum in quo constat de debito cum illud edere non teneatur
non potest dici quod occultando committit dolum neque falsitatem qui
occultat quod suum est nisi protocollum notarii occultaverit Pattavinus
de probat. lib. 1. c. 61 nu. 53. cum ergo reus occultando instrumentum pro-
prium non peccet quia autoritate legis detinet non potest excommu-
nicationem incurrere cum haec sine peccato non incurrit. c. nullus
11. q. 3. consilium Tridentinum sessione 25. de reformatione c. 3 Gar-
cia de nobilitate gloss. 2 § 1. nu. 20. Navarrus in manuali c. 27.
nu. 9. Covar. in c. alma mater parte 1. § 9 nu. 1. Suarez de
censuris disp. 10. sectione 3, et disp. 20. sectione 3 nu. 2. Facit
etiam quod regula huius tex. verificatur etiam in iudicio summario
in quo proceditur simpliciter sine strepitu, et figura iudicii, et
secundum equitatem Menochius de arbitrariis centuria 5. casu
499 nu. 2. Pattavinus de probat. lib. 1. c. 61 nu. 51. sed causa de-
nuntiationis evangelicae iudicium summarium est c. novit de iudiciis
ergo etiam in hoc iudicio viget regula nostri tex.
Apparet ergo quod si Imperator
impre. non peccat mortaliter non potest excommunicari nec per
viam denuntiationis evangelicae conveniri ut docet Navarrus
ubi supra nu. 13. non constat propter peccatum lethale solum non propter
veniale censuram ferendam quia propter leve peccatum non est.

nombru aeorpore raseconda Consiliu aurelense secundu c. 2. lateranense secundu c. 4. deducit. etia q̃d lata ab Episcopo generali excomunicatione (quę vulgo dicit. paulina contra quos cunq̃ detinentes, et occultantes instra. et intra certu terminu n. reuelantes q̃d frequent. contingit ut observant Gutierez Canonicaru quęstionu c. 12. pertotu, et aducti Balbo in prę. nu. 41. adhuc tamen reus per instra edere n. tenet. quoniam alias id nullis notu existat nec occultando incidit in excomunicatione q̃d probat. 1°. q̃r. occultans huiusmodi instra ex hoc ut retu legi conforme instr. tex. in c. 1. h. t. q̃ nulla incurrit sorpore ergo tex. grauis c. ad l. julia de adulteriis c. 2. de consti. nu ille qui iure suo utit. nemini facit iniuria ut formalit. in hac spetie tradit Sc[lus] in l. 3. § 2. ff. de libero homine exhibendo ibi: his tamen qui in potestate habet hoc interdicto n. tenebit. q̃r. dolo malo n. videt. habere qui iure suo utit. conueniunt tex. in l. iniuriaru § 1. ff. de iniuriis, l. ~~iniuri~~ iniuriaru § his qui ff. de iure iur. iunctis traditis. Paresa de vniuersa instru editione tit. 10. resolutione 1. nu. 36. Menochio de presitionib. lib. 6. presutione 29. pertota.

Probat. 2°. excomunication. incurrit. nisi precedente pecato mortali c. nemo 41. c. nullus 12. 21. q. 3. consiliu Tridentinu sectione 25. c. 3. de reformatione: sed factu occultationis de quo querit. cu fiat autoritate c. 1. h. t. n. potest dici pecaminosu ipit. in hac spetie n. dat. subiectu censure capax 3°. q̃r. censura venit regulanda ex ferentis mente glosa inl. apostolice de clerico excomunicato Silvester in verbo excomunicatio 2. § 14. quę secundu ius interpretatione recipit c. causa q̃ 15. de rescriptis cu vulgatis q̃ n. e credendu voluisse censura ferente adversus detinentes, et occultantes instra. propria illos comprehendere cu iusti tamen autoritate tex. in d. c. 1, et aliori iuria quę in equitate fundant. nu semper presumit. rescribentes, et concedentes monitoria procedere secundu in iure cautu e in c. si quo. de rescriptis l. si ceḍ. c. de inoffitioso testo. defendunt pueras

tomo 5. de censuris disp. 26. sectione 3. et alij communiter apud Barb.
et Bonacina illo de potestate Episcopi 3. par. allegatione 66. a nu.
5. hic in summa tomo 1. tit. de obligatione denuntiandi disp. 6.
puncto 1. §. 6. nu. 8. Suarius de monitorijs sectione 5. q. 1. versiculo
Azor Inst. moralium 3. par. lib. 5. c. 8. q. 62. articulo 3. et 16.

Hinc Uxor, filius, aduocatus, pro-
curator, et similes personae ab obligatione denuntiandi excusant.
in monitionibus ~~[illegible]~~ sub excommunicatione latis Marta de iuris-
dictione 3. par. c. 7. Cordoua in quaestionario q. 43. et 149 ~~sub~~ supra
dicta ratione etiam dictante criminis auctor se exhibere non tenetur
propter excommunicationem generaliter latam contra scientes, et non re-
uelantes et ex doctrina Caietani ad Angelicum Praeceptorem Diuum
Thomam 2a. 2ae. q. 69 articulo 2., et aliorum resoluit Balbon ad
text. in c. 1. h. t. nu. 42. in fin. quibus addo tradita a D. Ferdinando
Lopez del Troio in repetitione text. in c. quidam maligni spiritus
5. q. 1. nu. 90.

Sed huic sententiae obstare uidetur dif-
ficilis text. in d. c. quidam maligni 2o. 5. q. 1. quo iure non obscure dis-
ponitur reum ad praeceptum praelati teneri reuelare peccatum occul-
tum, et quod si non fecerit excommunicatur. et notauit Caietanus 2a. 2ae.
q. 69 articulo 2. §o. et excommunicatio lata inducens auctores
et detinentes instrumenta ipsos ligauit, et compellit ad editionem instru-
mentorum ut quod occultum est editione appareat, et demonstretur.

Antequam ad ~~[illegible]~~ interpreta-
tionem huius text. deueniamus supponendum est huiusmodi canonem desump-
tum esse ex dicto Gregorio Papa lib. 5 indictione 24. epistola
30. in qua Diuus Gregorius qui pijs artibus, et summo studio
res Longobardorum conciliare procurauit sed perperam obsis-
tentibus Mauritij Imperatoris ministris cum sollicitudine Ra-
uennae anno Christi 596 contra Castorium notarium ad suspen-
sali Pontificis nocturno silentio in ciuitatis loco publico
affixa fuit contestatio uulgo libello infamatorio inconstori

Crimen loquens, et Gregorio etiā de faciendā pace calide contra
dicens huius rei occasione Pontifex ineū qui talia ausus fuit contra
Rere excommunicationis penā inflixit ut observat Baronius
anno Christi 596. folio 201. cū tamen n. prohibet Gregorius propt.
crimen omnino prętertite nedū precepit simpliciter ut reus in
publicū exigeret quippe nemo cogi potest a quocumque iudi
ce sub quacumque pena ad deferenda, et publicanda propria
delicta quę quilibet iure permittente occultare potest c. qua
sit graue de excessib. prelatorū c. n. sunt audiendi 56. 11 q. 3.
iunctis traditis a Marta de iurisdictione par. 3. c. 7. nu. 12. et 14.
solū q̄ eo precepto continebat. q̄d nisi exiret delinquens ab-
stineret a perceptione sacramenti eucaristię ut at habet. in tex.
ibi: ut sancti eius corporis ac sanguinis participatione priuatus
sit. q̄d si vero corpus ac sanguinē domini participare presu-
serit anathematis vinculo percussus existeret, et hoc n. precise
propt. occultationē, sed propt. peccatū mortale, et contumatiā
ob inobedientiā contractā iuxta tex. in c. 2. de maioritate, et
obedientia c. audi dominus 11. q. 3. c. sacro 48. de senta excomu
nicationis c. reprehensibilis 26. de appellationib. Valbona in c. 1.
de iudicijs anno 26.

Nec obstat contra Pauli relata
in c. quis aliquā de penitentia distinctione 2. ibi: n. tibi dico ut
te prodas nā in d. c. quidā maligni Pontificis intentio in eo
erat ut compelleret infamatorē ut necessario se proderet
sed ut famā restitueret, et cū restitutio fieri n. possit alioqui eo
q̄d ille se exhiberet sui ipsius manifestatio precipiebat. ad
finē restaurationis famę contestatione ablata q̄d n. improbant
Pauli verba quorū mens ea ē. q̄d q̄do iudex inquirit ad de
licti punitionē delinquens n. se prodat sed penitentiat n. q̄
vero Paulus negat necessitatē restituendi quę cū n. possit fieri
nisi intercedente infamatoris manifestatione ab ipso exigen
da ē. ita interpretat. Soto Pauli verba in quarto distinc. 22.
q. 1. articulo 24., et sequent. D. Ferdinandus Lopez del Aro
io in commentario ad tex. in c. quidā maligni 5. q. 1. nu. 43.

Adhuc obstat superioribus nam

n. videt. prscindibilis actus retentionis rei alienae ab actu occultationis instri. quippe ex n. editione videt. necessario sequi detentio rei alienae, et locupletatio cu alterius iactura contra tex. inl. nã ff. de cond. indeb. qa. detentionẽ defendit reus instrumenti occultatione qd si ederet. ultra superesset possessionis rei alienae defensio. s. in hac spetie qd. ẽ causa occultationis instri. ẽ etiã causa causatae retentionis rei alienae argo. tex. inl. domũ ff. ad l. juliã. de adulterijs cu sim. et per consequens peccatũ incurrit. c. peccatũ de regulis iuris inl. 6. ergo rite compelit. reus ad editione instri. per prosequantur monitorio lato adversus occultantes et retinentes instra.

Huic considerationi respondendũ arbitror qd. actus occultationis instri. n. ẽ directe, et necessario concludens ad detentionẽ rei alienae qa qd principaliter intendit. ẽ ut reo occurrat. qa nimis grave ẽ actorẽ sumere arma adversus reũ de domo sua et nimis grave ẽ de testibus et sic retentio rei alienae n. directe sed minus principaliter et indirecte ex occultatione sequit. cuius nulla ẽ habenda ratio l. 1. ff. de auctoritate tutoris, et qd. hoc ita procedat patet qa. actor potest instrũ. a notario petere qui rone offitij omnino tenet. illud exhibere dato sibi iure digestorũ competenti termino l. prector in fin. iuncta l. seq. ibi: spatiũ qd. ad proferendas eas tribuendũ ẽ. ff. de edendo qd. adeo verũ ẽ ut locũ habeat n. solũ in ipso tabellione vero, et in eius herede l. quidã §. nihil interest l. si quis ex argentarijs §. cogentur ff. de edendo iunctis Paulo Castrensi inl. 1. §. editiones nu. 6. et inl. quidã §. nihil interest nu. 8. ff. eodẽ Barb. in collectaneis ad tex. ire quoniã contra nu. 23. tit. Caresa de universa instri editione tit. §. resolutione 1. nu. 11. Etiã si instrumenti editio esset contra ipsũ notariũ l. argentarius ff. de edendo Caresa ubi proxime nu. 14.

Quibus ita constitutis videt. necessaria illatione sequi actũ occultationis nihil comune habere

in retentione rei alienæ, et per consequens unu ab alio canonica et civile pre cisione accipere qd sunt qualitates inter se discrete, et separate nã una versat' in occultatione rei propiæ omni iure permissa alia vero in conscientia lesa iniuste detentionis, et sic ex una ad alia n' potest semper necessaria consequentia arg. tex in l. Pass. ff. de minoribus sicut in l. 8 ff ad l. julia de adulterijs et ex illius contextura n' obscure deducit' qd misifice comprobat' nã aliud e' instru' aliud vero contractus in instro contentus arg. tex in l. n. figura ff. de obligationibus et actionibus Bringius de fide iussoribus c. 17 nu. 4 instru. cum n' contractus substantia sed scriptura respicit l. contrahit' ff de pignoribus Alexander consilio 122 nu. 3 volumine 2 Parresa de universa instru. editione tit 1 resolutione 5 § 1 nu. 35 unde instru' potest eē nullu ob defectu solenitatis, et contractus sustineri Parresa ubi proxime hac rone dicendu e' aliud e' instru' qd ius tribuit distinctu a possessione rei mobilis aut immobilis, et sic ex uno ad aliud tanquam a discretis et separatis n' potest dari concludens illatio vulgata l. Pass ff de minoribus l. fin ff de calumniatoribus iunctis traditis a Parresa ubi sup nu. 56. unde poterunt stare simul qd res sit restituenda n' tamen titulus seu instru' edendu, et tuta conscientia poterit illud reus retinere etia lato monitorio adversus detinentes, et occultantes instra. ex ronibus in superioribus adductis in de possessione iniusta, et de retentione rei in conscientia aliena inse ri n' potest ad instru et titulos quos quis possidet n' licet illa sit iniusta instra bona conscientia possideri possunt et pote contra possessorij aut interdictorij remedia docte Parresa ubi sup tit 1 resolutione 1 nu. 41.

Strius regula extensio n' sustinet' in instrumentis communibus arg tex in l. 4 § fin in l. seq ff fam. herciscunde l. n' e' novu c. de edendo c. 5. perpetuus iuncta glosa de fide instru' in qua specie reus n' edendo de talib' peccat contra iustitia, et contrahit ex communicatione monitorij Angelicus Preceptor Divus Thomas 2ª 2ª q. 185 et colibeto 6 q. 8 articulo 12

12. Joannes Garcia de nobilitate glosa 2 § 1. nu. 19. Escobar de ra-
tiocinijs c. 10 nu. 32. et ita lenit ex audiendi plures adducti
a Patiano de probat. lib. 1. c. 64 nu. 91.

Quavis reus n. teneatur edere
instr. actori ad fundandam eius intentionem cogit. tamen ad de-
clarandum seu coadiuvandum iam fundatam Parisi. in pre. nu. 15.
Menochius de arbitrarijs casu 499 nu. 83. Patianus de prob.
lib. 1. c. 63 nu. 99. A. Fab. in codice lib. 2. tit. 1. diffine 1. cuius
rei exemplum prestant Bart. in l. 1 § editiones ff. de edendo nu.
7. Angelus nu. 10. qdo. sc. actor fundum tante longitudinis petit
reus vero se debere fundum fatet. sed n. tante longitudinis in hoc
casu potest actor petere adiudicationem fundi neque instrum. in
quo fines fundi continent. expressi l. 48. ff. action. emp. Pa-
tianus ubi sup. nu. 101. aliud exemplum tradit qdo. actor instrum.
habet in quo sibi fuerunt promissa centum, et de qualitate mo-
nete n. apparet qr. reus habet instrum. monete spetialiter pro-
missa et de illius qualitate controversia e. in hoc eventu reus
tenetur edere actori qr. hoc venit ut adminiculum ad decla-
randum n. vero ad probandum factum principaliter deductum in
~~in instrum~~ instro. actoris probatum qd. patet expresse in l. penul.
§ fin. ff. ad l. falc. ubi legatarijs desiderantibus n. ee lo-
cum detractioni quarte falsidie reus edit rones ut intentio lega
tariorum consequendi integra legata in testo. fundata quoad iuvat
et declarat. intentionem supra expeditione.

Fauet. amplius hoc placi-
tum qr. in hac spetie actoris petitio n. habet originem ex instrumen-
tis eius qui convenit. sc. rei contra lex in l. fin. C. de eden-
do sed petitio in esse deducta per editionem actoris quoad
iuvat. declarat. et facilem recipit explicationem nam ingnoti

iuris ē facilius concedi aliquid ad actū iā factū quā ad nouiter faciendū l. 37 § 1 sponsus ff. de don. inter. l. 1 § siquis aedificiū ff. de noui operis nunciatione.

Recto iuris filo sequitur ne veritas occultetur teneri reū actorē certificare in eo inquo incertitudine laborat propter rei factū l. 1 § qz autē ff. quod legatorū nomine qr ex eo nihil noui inducit sed illud quod erat declarat quod ē declarationis et explicationis precipuū l. heredes 21 § 1 vers. sed si ff. qui testa. facere possunt iunctis ame traditis in tractatu de rescriptis c. 1 nu. 10 elegans tex. in l. 21 § sicut ff. de negotiis gestis conuenit doctrina Baldi in l. 1 § editiones ff. de edendo nu. 13.

Hinc legatarius cui tanta pecunia legata ē quanta ex celeritate Titij ad testatorē peruenit ad eā adiuuandā actionē potest petere editionē tabularū testatoris apud heredē existentiū l. qui concubinā 29 § 2 ff. de leg. 3. qr in hac specie ut tenet Gotofredus ibi lit. F. ñ erit heres ad probandas actiones instituendas sed adiā institutas adiuuandas docet Sa. fab. in librū 2ū Codicis tit. 1 diffine 2. Hac etiā rōne suggerente Pap. proponit in l. 91 § Titio ff. de leg. 3. eum qui emit predia Seiana et Gaiana uno pretio confusis uni cuiusque prediis confuso constituto pretio ita legasse Titio Seiana predia sicut comparata sunt do lego dubiū extitit an Gaiana etiā predia legato continerentur qd poterat tentari arg. emptionis, qd uno pretio simul empta sunt. Hoc arg. ñ sufficere respondet Pap. nisi aliud accedat sc. nisi ex rōnibus testatoris appareat eū Seianorū appellatione voluisse etiā predia Gaiana comprehendere nā arg. concludens deducitur ex rōnibus defuncti l. 1 ff. de rebus dubiis l. Seia et § Titianus ff. de instructo vel instrumento legato hoc igitur iure

heres teneat. edere rones defuncti qa n̄ petuntr. ad fundandā actionē ia texto demonstratā sed ad coadiuvandā iam inesse deductā Esteprodus ind. l. 9. § Titio lit. C. Consulendus Civiat. Cl. 7. responsorū Pap. ind. §.

Que proposita sunt de tenendo reo ad editionē eorū que tendū ad condiuvandā actoris intentionē limitationē accipit ex senta Menochi ubi sup. nu. 84. qdo ex parte actoris dat. solū semiplena probatio nā tunc n̄ potest compellere reū sibi edere nā hoc n̄ esset prōē adiuvare sed perfectā ex imperfecta reddere, et plenā prōē edere qd patit. tex. ine. i. b. t. Hanc limitationē improbat Vrutius infra recepta ab Alexandro inl. fin. C. de edendo nā si fuerit inquirendi, et prosequendi veritatē semiplena probatio iuramento iuvat. l. fin. de iur. iur. ipse posit. poterit editione suppleri sed respondet. maxime esse disse inter primū, et 2m casū qa iuramentū utriusq. utilitatē respicere potest l. 1. et 2. de confess. inb. editio vero solū favienta actoris utilitatē respicit Menochius d. nu. 84.

Dubiū utile, et frequens ē. an sicut nummularij, et Argentarij Mercatores nostri tēporis conuē[...] rationū libros actoribz edere teneantr. Affirmativā senta sequuntr. Bart. inl. 1. nu. 5. C. de edendo Salicetus, et Alexander nu. 4. Gilchenius nu. 5., et alij adducti a Balbo ... infra nu. 69. Straca de mercatura parte 2. nu. 69. Schaffus de iure n̄ scripto negativā senta defendunt Vetius infra nu. 118; et alij apud Menochiū de arbitrarijs casu 139. nu. 37. in concursu harū opinionū existimo in praxi n̄ ēē recedendū a prima senta. quoniā ex generali consuetudine Mercatores huius tēporis solent conscribere libros suarū ronū, et apotibz recte mandari convenit. et rones scribant. Albas, et Vrutius infra. ille nu. 8 ipse nu. ... II. Veroius nu. 109: unde sicut Argentarij qa singulorū rones conscribunt tenent. actoribz edere rones l. Praetor § ait ff. de edendo

sic, et mercatores eqm̃ ē ut teneant. libros ronũ actoribꝫ edere
hij, et alijs ronibꝫ in praxi obtinuit l. certa ita Balbo in sol.
nu. 69. hancq. limitationē extendit Menochius ubi sup. nu. 9 ad
casũ in quo quis semel edidit instrũ. nõ adhuc in necessitatis casu
tenetur edere l. si quis b. § praetor ff. de edendo, et ubi viget con
suetudo conscribendi libros qui colligit. ex traditis a Mascardo de
probat. concl. 976 nu. 17. duo necessario requiruntur. primũ q.
mercator sit integrae opinionis 2.º q. scriptura pertineat ad
negotiationis causã quã limitationẽ pariter extendit Menochius
ubi sup. ita ut habeat locũ et si quis semel edidit instrũ. con
sulendus Parrezza late de hac re dicturus de universis instrũ edi
tione tit. § resolutione 2. nu. 1. In rigurosa vero iuris disputatione
subscribo negativae conclusioni quae nititur argo. tex. in l. argentarius §.
1. ff. de edendo quo iure praetor argentarios solũ cogit. edere
rones n. vero hij ad similes qui isti n. cogerent. edere argo. tex.
in l. cũ praetor ait in prin. ff. de feriis ut constat ~~administrationes~~
argentarios dissimiles fuisse mercatores illius temporis primo
q. argentariorũ ministeriũ ut cunct. in d. l. argentarius
§. 1 publicã habet causã mercatorũ autẽ ē augere propriã
substantiã docet Scobar de ratiociniis c. 12. nu. 6. et facit
illud Oratij lib. 1 epigramate 2.º 2.º nã argentariorũ prin
cipalis opera erat ut actus sui rationes diligenter conscriverent
d. l. argentarius § 1. speciale tamen mercatorũ ministeriũ ē.
certius vendere l. 2. § item Pomponius ff. de minoribꝫ n. vero ra
tiones conscribere Bal. in l. tempor § negotiationũ ff. de iure im
munitatis ut omnibꝫ notũ ē administrantes ~~omnia~~ propriã sub-
stantiã n. teneri reddere ronẽ administrationis.

Retenta hac sententia in rigurosa dis-
putatione n. obstat nobis q. pro contraria dicitur. de mandato
tacito a partibꝫ exhibito ad conscribendas rationes libros nã
cũ hoc consistat in facto, etiã si consuetũ n. ē. praesumendũ
ut tenet Patianus de probat. lib. 2. c. 66. nu. 10. ipso saniorem. vero
mandatũ si praesente debitore partita sit scripta l. qui patitur. 26 ff.

mor

mandati, et tunc edende sunt rones quae proponunt. alterius
mandato scripto nõ inter[illegible] causas quibus dicit. reũ obligatũ ẽẽ.
edere pur[illegible] rones actori enumerat. mandatũ iuncta cũ inter-
esse mandantis [illegible] quod rones scripta erant mandante actore
vel procuratore illius qui editionẽ petit arcu § pertinere l.
pretor § huius edicti ff. de edendo, et hanc cũ [illegible] conue-
nĩ tradit Patianus de prob. lib. 1. c. 63 nu. 2. quod de reo dicit.

Quod de reo dicit. in superioribus
n. procedit in tertio persona quae apud quẽ extat instrũ. quod actor petit
ad fundandũ suã intentionẽ nã hoc edere tenet. tertius
tenent Bartolus in pr. nu. 22. Bolognetus in l. 2 nu. 18 C. de
edendo Puteus de finib. feudorũ c. 19 nu. 1. etiã si contrarij
judicij sit minsingerius hic nu. 26. quod probat. ex justinia-
ni greca constitutione quã refert Cuiac. lib. 10 obser. c. 8.
deinde qr aequũ. de testib. ad instra. validũ ẽ. l. in exercen-
dis C. de fide instrũ. sed testis cogit. testimoniũ dicere l. [illegible]
C. de testib. igit. tertius cogit. edere instra. Pto. amplius
qr quod tibi n. nocet, et mihi prodest teneris facere sed osten-
dere instrũ in hac specie n. potest nocere tertio, et prodest
petenti ergo editio facienda ẽ.

Quaestionis ẽ. an proposita re-
gula verificet. etiã si aliter veritas haberi n. possit qr pe-
rit facultas probationis aliqui culpa actoris de quo actor
instra. amisit, et etiã originalis in quo casu reũ cogendũ
offitio iudicis edere tenent adducti a Patiano de prob. lib. 1. c.
63. nu. 153. arg. tex. in l. siquis ex argentarijs § fin. ff. de
edendo sed in contrariũ urget dispositio tex. in c. [illegible] tit. ubi n.
obstante quod actori deficiebat facultas probandi propter
antiquitatẽ rei gestae voluit Pontifex ex offitio suo cogere reũ
ad edendũ instra. propterea confert tex. in l. qui accusare

c.

c. de edendo ubi docemur quod qui desiderant accusare probatio-
nes debent afferre, et in causa defectu equitatis ratio non per-
mittit et alienorum instrumentorum editio fiat convenit lex in l. 1.
C. de questionibus ubi in causis pecuniariis etiam deficientibus probatio-
nibus reus non cogitur producere testes de domo sua nec obstat quod
vulgariter dicitur de officio iudicis nam hoc semper debet fundari
in equitate l. fin. ff. de petitione hereditatis, et constat contra equi-
tatem esse reum cogi edere instrumentum pro parte actori ad fundandam
eius intentionem testamentum nominibus minime obstantibus tota questio
venit dirimenda ex distinctione tradita a Patiano de probationibus lib. 1.
c. 63 nu. 153. quia temporis tractationi prefixum non patitur hanc rem late pros-
equi.

Procoronide huius capituli notan-
dum est certas esse in iure personas quae ad editionem instrumenti coguntur.
1.° Tabelliones, Argentarii tenentur edere acta, processus, ratio-
nes sive instrumenta tam apud se quam apud antecessores fabricata late
de hac re Parisius de universa instrumenti editione tit. 5 resolutio-
ne 1. per totam 2.° Archivorum Custodes Fulvius Patianus de
probationibus lib. 1. c. 63 nu. 97. Dominus regula 149 in verbo edere
Parisius ubi supra nu. 14. resolutione 2 nam plurimum auctoritatis
habent legitime desumpta ex archivio publico ut in superiori-
bus casibus et constat de decretalibus aliquas desumptas esse ex ar-
chivio Gregorii et patet ex inscriptione text. in c. 1. de constitutionibus
c. 1. de consuetudine c. 2. de iure iur. c. quod de regulis iuris. 3.°
Tutor supposita obligatione conficiendi inventarium bonorum pupil-
li l. tutor qui repertorium ff. de administratione tutorum l. tutoris
C. eodem l. fin. C. arbitrium tutele Fragoso de regimine reipubli-
cae parte 1. lib. 6. disp. 15. § 2. ex nu. 68. Montanus de tutelis
c. 32. regula 9. nu. 1. et sequentibus tenetur ad instantiam pupilli aut cal-
culatorum pro dispungendis tutele rationibus totum inventarii tenorem
edere l. 1. § editiones ff. de edendo l. § si quis non negans ff. quemadmodum
ad modum testamenta aperiantur c. cum personae de privilegiis in 6. verbo
glosa verbo integraliter et non solum totum inventarium est edendum

verū, et tradendū originalit. pupillo finita tutela Alberi_
cus in l. tutoris C. de administr. tut. Barbosa de decima tutori
praestanda c. 2. nu. 63. in fin. Excipiunt. ab hac generali regu_
la aliqui casus quos late, et docte congerit Parrasa de uni_
versa instru. editione tit. 5. resolutione 4. nu. 6.

4° quāvis generalit. n. sit
compellendus possessor ad editionē tituli nec ad ostendendū posse_
ssionis causā ut ex prese disponit. in l. in speciali ff. de rei
vindicatione l. ult. C. eodē l. extat decretū alias decretū ff.
de iure fisci l. 7. C. de petit. l. cogi ff. de petitione hereditatis Bar.
lib. 19 com. c. 12. laudati a Parrasa ubi proxime tit. 5. resolutio_
ne 7. nu. 1. tamen cū beneficiū n. possit legitime obtineri sine ca_
nonica institutione c. 1. de regulis iur. in 6. quo desitus ē ex text. in
c. 3. de institutionib. c. relatū 21 de iure patronatus [?] vnde
tradd. [?] intrac. de pre [?] beneficijs, et dignitatib. c. 4. nu. 1. Clericus posses_
sor beneficij qd. in latitudine sua comprehendit dignitatis perso_
natus ecclesias curatas, et sine cura Garcia de beneficijs parte 1. c. 6.
nu. 37. Lotterius de re beneficiaria lib. 1. q. 1. 2. et 3. cogit. titulū [?]
possessionis ad requisitionē ordinarij edere c. ordinarij ubi
glosa de offitio ordinarij in 6. et hanc regulā procedere contra
clericū qui ē in quieta possessione defendunt Geminianus in d.
c. ordinarij Navarrus consilio 4. sub tit. de offitio ordinarij Quaranta [?]
regula 77. Lotterius de re beneficiaria lib. 2. q. 46. nu. 37. et seqq.
et lib. 3. q. 24. nu. [?]. adducti a Parrasa de universa instru.
editione tit. 5. resolutione 7. nu. 8.

Qd. adeo verū ē ut habeat
locū n. solū in ordinario titulū beneficij a beneficiario ex
igente verū etiā in patrono, ad cuius instantiā edere tenet.
Lotterius de re beneficiaria lib. 2. q. 46. nu. 38. Barb. in collecta_
neis in d. c. ordinarij nu. 6. deinde in quolibet parrocchiano
respectu parrocchialis eccles. it. federicus de Senis consilio 103.

incipit parrochialis nu. 2. et 3. Loterius de re beneficiaria q. 46. nu. 39. Lucar. in regula possessor 2. parte § decimo nu. 9. vers. + hinc, et illa colligitur ita beneficiarius tenetur ad instantiam ordinarij edere titulum beneficij et illius requisitionem impediat. etiam si dicat beneficium fuisse possessum pertriennium quia non obstante regula trienali quia non obstante regula trienali ad editionem poterit compelli Lucar. in regula possessor 2. parte § 10. nu. 10. 8 et 9. Mascardus de probatione conclusione 1378 nu. 13. Barb. ad tex. in c. ordinarij de officio ordinarij in 6. nu. 4. Serra fin. q. sitione 1498 nu. 14. et 15. Rixius in praxi aurea napolitana 2. parte resolutione 354.

Extenditur hoc aperte ad casum in quo non solum de edendo titulo ipsius beneficij tractatur verum, et singulariter de edendo dispensationis titulo super incompatibilitate prebendarum iuxta tex. in d. c. ordinarij quod fuit innovatum per sacrum concilium tridentinum sessione 7. c. 5. de reformatione nam in hac specie certissimum est posse episcopum vel alium superiorem ad quem prebendarum colatio aut destitutio pertinet ut titulum beneficiarius ostendat quo beneficium posidet ne sequatur absurdum obtinendi beneficia citra auctoritatem canonicam cum manifesto animarum periculo c. 3. de institutionibus c. 1. de regulis iuris in 6., et ideo nihil mirum quod in his editionibus non habeant locum dispositio in l. cogi C. de petitione hereditatis iunctis traditis in superioribus Et hec communis scribentium canonistarum sententia in c. 31. de simonia ubi Abbas nu. 22. Felinus nu. 48. Sequi dicimus in canone contra morem nu. 2. distinctione 100. Loterius de re beneficiaria lib. 3. questione 23. nu. 6. et latissime q. 24. nu. 10. ...

Hec facultas cogendi beneficiarios ad editiones titulorum, et dispensationum non solum exercetur per edictum generale consuetum promulgari per Episcopos in limine ingressus ad suas eclesias Abbas in c. 31. de simonia nu. 22. vers. item quia sed etiam particulariter contra illum de cuius tituli defectu probabi

ibi. 1o. species sine preiuditio defectus quod huiusmodi nunquam habue
rit, sit contra text. inc. 1. de regulis iur. inb. sine quod titulus semel
habitus fuit reductus ad titulum et indispositiones certa argum. eorum
quae habent laudati a Lotterio de re beneficiaria lib. 3. q. 24.
nu. 16. Pareseo de universa instrum. editione tit. 5. resolutione 7.
nu. 10. cum seqq.

Ex his infert. superiorem interro
gantem de titulo non carceri ei satisfactum vel taciturnitate quaeso
tius videtur habere vim negationis tituli alicuius vel qua tal. de etate
§ qui tacuit ff. de interrogatoriis actionibus vel identifica responsione possi
deo quia possideo §. qui interrogatus 12. cum l. ff. de petitione heredi
tatis Balmera inc. illud nume. 18. de praesumptionibus vel simplici alle
gatione non semper exigitur ostensio canone contra morem ubi glosa
verbo non ostendit distinctione 100., et praeferendus est titulus ipse
qui potuerit praecedentem vacationem confirmare inmius deductione
ex parte eius a quo desideratur. Duo sunt distinguendi casus quos
et ne immoremur videre licet apud Lotterium de re beneficiaria
lib. 3. q. 23. nu. 30, et haec de hoc capite sufficiant quae hic de
sunt petenda sunt ex late traditis a Fatiano de pub. lib. 1.
c. 13. per totum Pareseo de universa instrum. editione tit. 5. resolutio
ne 1. usque ad 15., et tit. 7. resolutione 1. per totum Philippo Massinio
in l. 1. C. de edendo nu. 54. Quid probandum, et an negativa
sit probabilis ad interpretationem text. inc. 12. tit. caput ult.

Quid probandum, et an negativa sit probabilis ad interpretationem text. inc. 12. tit. capitulo ult.

Non ignotum iuris est omne id indistincte probandum quod inter litigantes
in facto controversum est. quod i~~[illegible]~~ pluribus iuris quidem iuris
prudentiae exemplis comendari potest, ea nisi quod recensere nimis
longum, et tediosum esset repetenda tamen ex late traditis ~~[illegible]~~

a Ratiana, et Riccardo de probat. qui ex hac generali regula
determinationes deducunt ad singulares quaestiones, quae frequen-
ter in foro contingunt nostri enim muneris non est individuas spe-
cies exponere non ille estilus perfectae tempore tractationi destina-
to non potest terminari sed praecipuam generalem regulam, et illius
aliquas exceptiones proponere ut intelligi appareat an generalis
regulae an vero exceptiones vigeant in fluxus, sciendum tamen
est singulis actionibus singula requisita cohaerere atque advoca-
tus attendat et ea probet, et judex videat an probata sint
non si in uno tantum defectum fuerit etiam si cetera probata sint
probatio tota quae individuabilis deficit ut apparet in rei vindi-
catione in qua actor duo coniunctim debet probare nempe
se esse dominum rei quam vindicat gentium vel civili iure vulga-
to l. iure 25. ff. de rei vindicatione l. Hoc C. de rei vindica-
tione adversarium vero possidere non praecipuum fundamentum
ex parte rei conveniens est possessio l. officium 9. l. is qui destina-
vit 24. l. fin. ff. de rei vindicatione l. unica C. de alienatio-
ne judicii etc. ita communiter scribentes in dictis iuribus, et insti-
tutistae ius actionum instit. de actionibus quae in rei vindicatione
sunt probandae similes qualitates intrinsecae unde vulgariter
dicitur quod dominium difficilis est probationis sicuti aditio heredi-
tatis l. 3. de interrogationibus in iure faciendis filiatio quae ne-
mine discrepante deducunt omnes ex lex in l. lutius ff. de
condi. et demonst. sed quomodo probanda sint late Mas-
cardus de probat. concl. 1287. verbo filiatio cum seqq.

Iuridice duplex solet esse quaestio
una facti iuris altera quae tota posita est in eo ut intelligatur quo-
modo ius quod per se certum est ad factum accomodari valeat
et facto probato iudicis sapientiae, et prudentiae committitur ut ipse
~~id~~ iudicet quid iuris sit non ius ipse, et intelligi se per est certum
licet in hipotesi incertum reddat. argumentum textus in l. duo sunt
Titii 30. ff. testamentaria tut. unde aliquae iuris quaestiones

probandos ēē conveniunt argo. tex. inl. 9. ff. tit. sed hec distinctio n. probat iuris dubia ēē probanda quia n. ad ius probandū refert. sed ad factū qđ dicit. iuri contrariū ut docet Rotofredus ibi tit. S. unde ille qui iuris prohibitionē in iudicio deducit eā probare debet quippe iure permissū, et factū quod praesumitur quoad probet contrariū argo. tex. inl. mutus 43. §. 1. ff. de procuratoribus l. 12. ff. de iudicijs c. 1. de procuratoribus in 6.

Neque obstat consuetudines, et statuta probanda ēē. quia n. sunt facti sed iuris l. 32. ff. de legib. Bon. lib. 1. com. c. 10. ubi Oneal. lit. A. nā illa controversia n. ē. de iure ipso sed de facto an similes consuetudines vel statuta sint nec ne adhoc ut appareat factū comprehensū speciali consuetudine vel constitutione. Quibus consequens ē. apparere probationes n. in iuris sed in solis facti quaestionibus ēē occupatas solū quod facti venit probandū, et n. omnes sed controversū, et hoc secundū omnes qualitates argo. inl. 6. l. 1. §. alienatio ff si quid in fraudē patroni iuratis traditis & Bart. ad hunc. t. nā de quo inter contrahentes convenerit constat hoc ipso probatione opus n. ē. quare dicitur notoriū ab onere probandi relevare n. ab honere proponendi c. de manifesta 2. q. 1. c. evidentia de accusationibus conferunt tradita in suppositis c. 1. et 2.

Unde ē in illud in foro tritū quod ea quae probata n. relevant nec sunt pertinentia ad probandū admittenda n. ēē sed reijcienda adeo ut iudices illi gravissime peccent qui irrelevantia, et impertinentia ad probandū admittunt etiā si id faciant sub clausula salvo iure impertinentiū, et n. admittendorū nā huiusmodi clausule effectus n. operatur. in talibus certis sed tantū ēē dubitatur. an revelare possint nec ne quod iudex studioso examinare debet videndi Gailius lib. 1. observ. 81 nec 3. Mintingerius lib. 2. observ. 56.

Sequitur 3a. pars huius capitis ubi que-

ritur an negativa possit probari in hoc re certiorus e. negantis

facti probari n. posse directe probat. ex lex. in c. 12. tit. c. bone

el primero de electione ibi: qz negantis facti per rerum naturam nulla

e. directa probatio c. super hoc de renuntiatione c. 1. de confess.

in 6. facit argum. deductum ex lex. in e. fin. de etate, et qualitate

c. fin. b. q. 5. ibi: cum per rerum naturam factum negantis probatio

nulla sit conveniat etiam onori debito in c. 1. tit. in quinta recopi-

latione frosentis Sironij ubi onorius negativam probationem licitam iu-

re regni apud Hispanos contra canonum sanctiones dicat ibi: per

quem negativa probat. contra canones etc. que verba n. extant

ind. c. 12. tit. videndus Sironius ubi proxime.

Conferunt ex iure civili lex. in

l. 2. ff. de probat. l. actor l. eodem l. adnumeratio co. C. eodem de n.

numerata pecunia l. fin. C. de iure deliberandi l. fin. C. de

testib. l. gesta C. de re iudicata, Mascardus de probati-

one 290. et 1191. Covarr. lib. 2 variarum c. 6. nu. 4. 11. et 13.

Bich. in 5. item 13. institutionum de inutilibus stipulationibus Mar-

tinus de fano, et frariijus Herculanus de probanda negativa

Usual. ad Bor. lib. 25. c. 2. Bor. in l. actor C. de probat. quibus

addo Patianum de probat. lib. 1. c. 37. Sironium in parallelis ad tit.

Juarez de Varagal in summa onoris ad tit. nu. 10.

Huius prij. ratio e. nam cum testib.

vel instrumentis debeat fieri probatio c. forus de V. S. n. que

decem vel viginti testes dicant se n. vidisse mihi numerari

pecuniam ideo n. recepi cum fieri possit alijs existentibus et vi-

dentibus qd. et in instrumentis verificat. cum fieri posuit et sine

eis ~~extitisset~~ extitisset contractus celebratus Bor. in l. actor 23.

C. de probat. Usual. ubi proxime lit. A. Mascardus de probati-

one. 1902. 2a. ratio e. qz probatio debet fieri per effectus, et

difficiles Fulvius Patianus de probat. lib. 1 c. 37 nu. 2. sed illud qd.

n.

n. e. et illud q[uo]d n. e. nec subsistentiam nec differ[entia]s nec species
continere potest n[on] n[isi] entis n[on] sunt qualitates vulgata l. fin.
ff. de collatione bonoru[m] ff. negativa directo n. potest probari.
sed obstat n[on] potim in iure ca-
uet. negationes probari sc. testatore[m] n. fuisse sanae mentis l. si
codicilos C. de codicilis filiu[m] n. fuisse gratu[m] erga patre[m] l. omni
modo in prin. C. de inofficioso testo. aliquem n. habuisse ani-
mu[m] inferendi iniurias l. si convinci C. de iniurijs n. habuisse
animu[m] occidendi l. 1. C. ad l. Corneliam de sicarijs n. e[ss]e convictu[m] c. tu
literis de testib. n. e[ss]e sanu[m] l. semel C. de re militari n. e[ss]e con-
tractu[m] matrimoniu[m] c. ex tenore de testib. femina[m] n. e[ss]e pregnante[m]
l. 1. in prin. et § si omnes ff. de ventre inspiciendo n. e[ss]e filiu[m], l. 6.
ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris n. e[ss]e libertu[m] l. si duo 13 ff. de
iure iur. n. e[ss]e ius edificandi l. 6 in prin. ff. si servitus vindicet.
re[m] alicuius n. e[ss]e l. pomponius 40. § sed et his ff. de procura-
torib. n. fuisse donatu[m] l. cu[m] precib. C. de iudicijs l. filius C. de don. in-
ter v. n. fuisse relictu[m] fideicomissu[m] l. fin. C. de reb. creditis n. datu[m]
l. si duo § fin. l. donari 29 § 1. ff. de donationib. n. fuisse actu[m] ut
scriptu[m] e[st] in testo. l. generaliter C. de n. numerata pecunia, n. e[ss]e
alicuius manu[m] seu scriptura[m] l. comparationes C. de fide instru[mentorum], ali-
que[m] n. accepisse pecunia[m] l. 1. C. de condictione ob turpe[m] causa[m], n.
comisisse furtu[m] l. fin. § licentia C. de iure deliberandi l. si duo
§ idem Julianus ff. de don., n. occidisse l. inde neratius 29 §
fin. ff. ad l. aquilia[m], n. violata[m] n. oppugnata[m] vel prodita[m] patria[m]
vel comissu[m] aliud publicu[m] crimen l. fin. C. de abolitionib. emanci-
patione[m] n. e[ss]e rite facta[m] l. 5 § 1 ff. tit. n. e[ss]e aliquem ordinatu[m] l. 2. C.
de errore advocatoru[m] vel adversariu[m] tu[m] n. adfuisse l. 2. C. de
errore advocatoru[m] l. optimam C. de contrahenda stipulatio-
ne, et heres negans aliquos n. meruisse legata ex dispositio-
ne testatoris tenet. negationem probare. l. cum pater 77 § ro-
go 25 ff. de leg. 2. l. servus 20 ff. de manumissis testo.

R.o omnia ista, et similia iura

n. ee. intelligenda de negatiua pura, et indeterminata q.e

e. per suam naturam improbabilis in se ipsa et in superioribus, sed

sed de negatiuis implicite habentibus affirmationem et ex illarum con-

textura n. obscure constat. Probatur q. negationes in dictis iuribus

n. in se sed in affirmatione n. prius probat. q. affirmatiuam, et

hoc ipso negatiuam consequenter probatam q.o illud aliud probatum e. ita

ut verum sit asserere n. negationis sed affirmationis ee. propriam pro-

bationem q. affirmationis vera facta consequens intelligitur negationis

probatio e. ~~Ita~~ Unde per consequentiam probatur negatio n. in

se sed in alio sc. in affirmatione, et magis spectatur q.d fit princi-

paliter quam q.d per consequentiam fit, et causa, et origo quam id

q.d ex causa, et origine ista proficit. arg. tex. in l. 1. de autori-

tate tutorum l. ~~et~~ qui id q.d ff. de donationibus. Dich. in §. 13. instit.

de inutilibus ~~stip~~ stipulationibus.

2.o respondere potest iura asserentia

negationes probandas ee. expendenda precise in negatiua de-

terminata, et coarctata ad certum locum, et certum tempus nam hoc ipso

factum negat potest probare q.d negat si prius aliquid affirmet

et probet sic intelligenda iura in l. ob litem c. de contrahenda sti-

pulatione §. item 13. de inutilibus stipulationibus. c. 1. de confessis in l.

c. 3. loco c. fin. §. sane de iure iur. c. series 26. c. 33. de testibus c.

inter dilectos 11. §. preterea de excessibus prelatorum l. inde neratius

§. fin. ff. ad l. aquiliam.

Negatiua quadruplex frequenter assig-

natur pura, et simplex sine determinatione ad locum, vel ad tempus

ut si quis dicat se nunquam fuisse citatum n. contraxisse, et haec na-

tura ipsa e. improbabilis, et ideo onus probandi transfertur in

aduersarium c. ~~p~~ accusator 6. q. 5. Salicetus in l. actor uel 15. c.

tit. Protestatus Fronius in parattldis adhuc tit. Patianus de

probationibus lib. 1. c. 37. Si autem addatur tempus vel locus aut aliud

vert aliud consimile tunc potest negatiua probari § item 13 insti.
de inutilib. stipulationib. d. l. ultima C. de contrahenda stipulatio-
ne. Alia dicit. vulgarit. pregnans, quae in se implicite contineat
affirmativam ut ego non sponte renuntiaui id est coactus renun-
tiaui c. super hoc de renuntiatione c. cum dilectus de successionib.
ab intest. Joannes Vanagel in suum [illegible] a d. l. tit. nec in vulgari. [illegible]
mortuum non venit aliquid affirmativum quo probato necessario sequitur ne-
gationis ostensio si Titius venerit l. in [illegible] § si ff. ad l. aquiliam
Salicetus in d. autentica § c. tit. vel glo. negatiua est [illegible]
ta ut si dicit Titium non habere [illegible] in qua specie haec negatiua non pro-
bat. directe sed in alio [illegible] representat aliquid [illegible] testis
percipit id nihil esse in loco Butrius in c. bone el primero nec 5. et
[illegible] de electione. Alia dicit. negatiua iuris [illegible] negat. emancipatio
non rite facta quam debeat probare communiter [illegible] omnes [illegible]
dicto esse in l. ab ea parte § f. 1 ff. de prob. d. l. scripture C. eodem
sed hoc non est absolute intelligendum quia si iuris dubia veniunt pro-
bandis [illegible] in superioribus habet probationes non in iuris [illegible]
ti quationib. sunt occupati [illegible] negatiua iuris [illegible]
[illegible] qualitatem eo quod non sit iustus et legitimus non nemo est qui ne-
ciat aliud esse ius aliud facti [illegible] applicat [illegible] alia negatiua quae
dicit qualitatis et haec probanda [illegible] non esse [illegible] non esse
legitimum non esse idoneum c. dudum de praebendis c. vnico de confirmatione
in ordine faciendo l. cum quidam et ibi glossa in verbo quae ostenderit
et in l. cum pater 77 § rogo 25 ff. leg. 2. et donec [illegible] admitten-
negatiua [illegible] fiet [illegible] partib.
tibi fugit. l. in exceptionib. ff. tit. Joannes Vanagel [illegible] et Pa-
rianus ubi supra testes ergo qui deponunt super negatiua debet
remouere actum [illegible] Bart. in l. 1 § si quis [illegible]
vers. [illegible] ff. quemadmodum testa. aperiantur et alii [illegible] Joan-
ne de Vanagel ubi proxime nec 14.

Sequitur pro coronide alia negatiua
quae dicitur generalitatis sed haec re vera comprehenditur sub negatiua fac-
ti sicut negatiua iuris Parianus ubi proxime c. 30 nec 3. hic co-

rumpit

[illegible] praedictos [illegible] quod res non est tanti ponderis [illegible]
sive [illegible] quod directo probari potest [illegible] cadit in [illegible], et
[illegible] inspectionem testis [illegible] quod videt rem ponderari, [illegible]
[illegible] ponderis [illegible] esse l. 1 et 2. [illegible] de ponderatoribus lib. 10. [illegible]
[illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] natus [illegible] in [illegible]
[illegible] in [illegible] actor. nu. 14. [illegible] 1. [illegible] quomodo [illegible] alia [illegible]
[illegible] ad locum vel [illegible] vel ad instrumentum probanda sit
videndi Barbosa de [illegible] instrumentorum editione tit. 1 resolutio-
ne 3. § 13. nu. 72, et tit. 3 nu. 33 et 34. et tit. 5. resolutione 1. nu. [illegible]
[illegible] [illegible] omnino [illegible] in hac re lib. 1 [illegible] c. 36 [illegible]
habetis ergo victores placari [illegible] ad eius honorem [illegible]
[illegible] sine peccati originalis labe conceptae [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ecclesiae [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

Die 13. mensis Junii 1656.

TRACTATVS

Avella L

TRACTATUS

ad titulum digestorum de rebus creditis. si certum petatur; et de condictione.

Transacto otio quadrimestri ad consuetum laborem me rito nos ratio achademiq institutionis invitat, quq enim modico intersticio a publicis vacatus studijs operosi otij cessare passa e delitescere in nume pales- trum excitat ad scholasticos congressus vocat ingenio- rum exhersitatione solicitat, ne inde fertilis suas agri videat. sordescere unde tot fructum copia incidi- catur oriri. Laudabile q. institutum amplexi, et titulum de rebus creditis aperam impegit, ut ejus explanationi tres precipuas nostri tractatus fare re positiones decrevimus, quarum in prima de rebus creditis, in 2. de mutuo, in 3. tamen de condictione agamus, hic namq. hqc, et in nostro tractatu, et iuxta comunem doctorum sentum indicata sunt rubro.

P.a pars de rebus creditis.

P.a Pars DE REBUS Cre

ditis cap. p. in quo rubrica ibi de rebus creditis expli catur.

L Multiplex credendi significatio ex pro prie eiusdem verbi acceptione descendit, e enim credere dictis vel fa- ctis alterius asentiri ipsiusq. fidem sequi l. 1. t. l. 3. §. sed si is sic ff. de in rem verso l. 3. §. ad macedonianum hij aute l. 5. §. sed si dedi de tributoria actione iuncta l. procuendi 19. de contrahen- da emtione §. vendite 42. vers. sed si hic institutionum de rerum divisione l. in rem 31. inst. prij. digestij locati ea quq 57. inst. de donationibus inter nouella 76. §. sitamen neq quam. Tex. in capite nihil aliud 76. de consecratione distinctione 4. Cicero pro sexto rotio. Nemo credit inquid nisi ei quem fidelem putat, et lib. 2. phisicorum. Nec enim ait, ulla res vehementius rempublicam continet quam fides, quq nulla esse potest nisi fuerit necessaria solutio

rerum

rerū creditorē appellatū Livius lib. 2. decade [illegible] sibi quis posse credi, ei habita fides ipsa plerumque obligat fidē. Quod etiā [illegible] Virgilius eglog. 2.

O formose puer nimiū ne crede colori.

Oratius sermonū lib. 2. satira 1.

Ille velud fidis arcana sodalibus olim.
Credebat libris Ovidius pastorū 4.

Non opus ē verbis credite credite rebus ait.
Et 3. doctoribus.

Vix equidē credar, sed cū sint premia falsi.
Nulla ratā testis debet habere fidē; 2
Illustrant Franciscus Sonius demonstratione religionis christianæ lib. 2. tractatu 1. cap. 3. Brisonius de verb. sig. verbo credere Rebuffus in l. 10 ad ff. de verb. sig. quibus in locis omnes similit. scribentes Gaillius de credito lib. 1. cap. 1. nu. 6. Petrus Fab. in l. Marcellus 66. propter finē de regulis iuris in l. nihil 39. eodē tit. Belonus lib. 2. disputationū cap. ult. nu. 1. Hugo Donellus ad Donellū lib. 24. com. cap. 10. in notatis litera F. Gilquenius ad tit. C. de rebus creditis in rubrica nu. 4. Petrus Gregorius lib. 21. syntagmatū cap. [illegible] lib. 17. Richardus [illegible] principiū institutionū [illegible] obligationū 2. 4. [illegible] omnes.

Ex hac principali significatione prodiit per similitudinē quandā alia eiusdē verbi acceptio, solet namque poni pro committere rē fidei alicuius l. 5. § sed et cū fulo ff. locati l. hac consultissima § ad eā humana C. qui testamentū facere possunt. Plautus in aurularia ibi: mihi id aurū credidi. Lactantius lib. 4. divinarū institutionū Iudeis in quibus soli, arcana Dei credita fuerat. sic tamen similitudinē Virgilius georgicorū 1. ait.

Debita quē sulcis committis semina quamque
Inuitæ properes anni spē credere terrę.

Quod quidē per verbū, committere, explicuit Tibullus lib. 1. elegia 7.

Primus inexperte commisit semina terræ.

Unde, et fidē surculo constitisse ait Columella lib. 3 cap. 16.
cap. 6.

et actius in oenomago roculentusq terris ferro subisq pro cindant glebas, inquid. Exindeq. eadē metaphora terrā fallere, et quasi fidē datā non adimplere non dubitavit dicere Virgilius statim post relatum carmina.

Multi ante ocasū Maiæ cepere: sed illos.

Expectata seges varijs eluxit avenis.

Tertulianus in genesim.

Illā modo quem adeuit germanis sanguine terra

Inuisa maledictum sibi commissa negauit.

Clarius Ovidius metamorphoseos. 5.

Aruaq. iussit

Fallere depositum viciatq. semina fecit.

3° Est et aliena

iusq verbi acceptio ex eodē fonte similiter desumpta, saepe namq. legimus credere pro existimare, putare, iudicare ve l. 2. § qd. observari C. de iure iurando propt. calumniā cum pro lib. cap. quotiens 5. inst. cap. liberis 12. cū sequenti de pro prestilo cum notionibus. Cicero familiarū 9. Iam omnia credo vi disti. iuxta quam significationē procedit quaestio illa mult tū inter grammaticos frequens, quando videlicet vim habe at dictū istis aut prolatū per verbū credo? de qua lu culenter videndus D. Joseph vela disertatiōne iuris contro versi 24. anu. 16 hęc inquā acceptio non procul ē a prin cipali credendi significatione cū existimans in rē se ha bere prout ipse putat quodammodo videtur praesto asser tori, et rei fidē sequi. qd. et in alijs credendi significa tionibus facile introspiciet. de quibus supplendi Zasius et Rebufus.

4. Constat igitur credere proprie nihil aliud ēē, quam alterius factis vel dictis asenti ri, ipsiusq. fidē sequi. Unde merito inter res creditas re fertur iusiurandū in tit. ff., et C. de iure iurando. Quia ip sius obligatio ex conventione descendit, et deferens iusiurandū alterius religionē, et fidē sequitur l. sed et si 29. cū l. sequenti ff de iure iur. l. ol. C. de fidei comissis. Osual dus cū Duareno, et Eilchenio ubi supra.

5 Neque huic usq. dictis obstat illud Marci 9. vers. 23. ibi: credo domine adiuva incredu litatē

litatem meã. Quasi credere potius sit incredulitatẽ habere quã fidẽ sequi, hunc enim locũ non minus eleganter quã vere accipit Divus Gregorius de imperfecta fide, et incredulitate in cã sanctã 19. de penitentia distinctione 2. ubi Navarrus Narbona de etate ad omnes humanus actus requisita anno 14. q. 40. num. 6. incredulitate. q inquid non qd fidem non haberet cũ crederet; sed qd tantũ incredulitatis sibi videbat. habere quantũ perfectionis in credendo fatebat. deficere. Idcirco humilit. sentiebat adeo esse suã fidẽ infirmã, ut potius incredulitatis quã credulitatis nomen mereret. accipere. 6

Minus opiciter. in cap. queris ame 129 de consecratione distinctione 4 ubi invers. dificilimã parvuli dicunt. credere in bautismo non tamen per se sed per alios idẽ in fide parentũ, et ecclesiæ cap. in ecclesia 130 cap. parvuli 138. cũ sequenti eadẽ distinctione recte nam qd probabilitate celebritate sacramenti admissũ ẽ ad tolendũ peccatũ parentũ causa contractũ proficere etiã parentũ fidẽ, cũ nihil congruentius quam quid quã solvi eisdẽ modis quibus colligatũ existit l. fere 153. de regulis iuris cũ similibus. Obficit parentũ culpa? Proficiat qd parentũ fides, quæ perinde sit ac si propria parvulorum esset credulitas d. cap. parvuli cap. mater 139. ibi: quoniã fidẽ per verba gestantiũ quodammodo profitent. eadẽ distinctione 4. arg. legis in negotiis 5. de regulis iuris. Presertim cũ hoc non ad substantiã sed ad solemnitatẽ pertineat, etenim quoad substantiã parvuli non dicunt. credere fide illa qd in credentiũ voluntate consistit, sed fide ipsius sacramenti, non rẽ ipsã mente annuendo, sed ipsius rei sacramentũ percipiendo. Eleganter Divus Augustinus in cap. nihil aliud 76. d. cap. parvuli eadẽ distinctione 4. Quẽ admodũ pupilli, et furiosus fidẽ possunt amplecti re ipsa obligari dicunt. in l. furiosus 46. de obligationibus et actionibus cũ similibus. explicant ture cremiata in dictis iuribus Reginaldus cũ Divo Thoma in praxim lib 27. cap. ul. sectione 1. nu. 76. cũ se

quenti

sequenti polidorus Virgilius de rerū inventoribus lib. 4.
cap. 4. Hec ē credendi significatio

7 nostris, et grammaticis comunis ~~Ani~~ in iure tamen contrahitur
ad credulitatem qua ita quis alterius fidē sequitur ut abeo
postmodū sit aliquid recepturus l. 1. h. t. ad credulitatē in
quā civilē, et negotiosā. quoniā enim modo ad iure
consultos specialiter credulitas pertineret nisi istud civiliter
adderetur? qd. adeo verū ē ut vulo loquendi seu potius senten
tia loquendi apud iuris magistros creditū, et creditores,
non tā ex fide habita quā ex actione qua sunt recepture
ri estimentur. l. his qui 42. de obligationibus, et actionibus
l. 10. cū sequentibus de verb. sig. Hec ē fides data, quā
credens sequitur. etiā probat, ē namq. fides ex Cicero
ne in offitijs. dictorū factorūq. constantia, et veritas, ab
ea appellata qd. fiat id qd. dicit. Unde fidē sequi perse
fert aliquid, qd. fieri speret in sui favorē credens. Hoc
ē ē recepturus eo ipso qd. fidē sequatur. Unde Seneca
4. de benefitijs cap. 39. primū inquid alia conditio ē
in credito, alia in benefitio, pecunia etiā male credita
exactio ē, et appellare debitorē ad diē possū. Nec
provocabilis eodē lib. 4. cap. 12. benefitiū subtiliter
appellat creditū insolubile, qr. semper obligat, et
cū solvit adhuc debet. Ut idē interpretatur Lipsius.
Credere istud nostrū iuxta

8 proximā significationē dupliciter sumi potest, vel in
genere vel in spetie. Accipitur in genere qdo. generaliter
ad omnes contractus refertur. l. 1. h. t. cū enim credere
sit alterius fidē sequi, et in contractibus generaliter par
tes fidē alterius sequantur. l. 1. de pactis l. 1. de constituta pe
cunia l. 1. § 1. nautae caupones stabularij l. eandē ff.
de duobus reis l. mandatū ff. mandati inde necesse ē
ut credant aeque inde generalis erit credendi appel
latio ad omnes contractus l. 2. § creditū, et § ul. h. t.
l. omnē 20. de iudicijs l. in ~~ea autē~~ navē 31. locati
l. impossibilis 7. ubi Donelus nu. 6. de verb. obligationibus
l. eaque 57. in fine de donationibus inter. Bonuster. in l. 3.
de legationibus l. 10. in fi. de verb. sig.

specialiter.

Specialit. credere sumit. pro 9
mutuũ dare, et hoc q.r. mutuũ dans per quandã excellentiã, et antonomasiã credit, plus enim alienę fidei committit quã ceteri contrahentes cũ rei mutuo datę dominiũ, et possessio in accipientẽ transferantur retenta sola spe tantundẽ recipiendi. q.d. in alijs contractib. non ẽ ita ideoq. sępe sępius credere, creditũ, et creditor pro mutuũ dare, mutuo, et mutuũ dante legit. l. 2. §. mutui datio, et passim tit. et in nostro iure ut in l. 1. et 4. ad macedonianũ. Difficilis alius tex. sic intelligendus tex. in l. si ventri 24. §. in bonis ff. de rebus autoritate iudicis posidendis iuxta Glosã ibidẽ Corratium in d. §. creditũ nu. 3. Duarenũ ad hunc tit. cap. 1. l. 10. in precũ legib. sequentib. de verb. sig. Probatq. illud Martialis

Dimidiũ donare lino quã credere totũ.
Qui mavult Mavult perdere dimidiũ.

Et lib. 17.

Cũ rogo te numos sine pignore non habeo inquis
Idẽ si pro me spondet Agelus, habes
q.d. mihi non credis veteri telecine sodali
Credis colliculis arboribq. q. meis

Hinc rubrica cũ l. 1. et 2. C. si adversus creditorẽ. Ad 10
istã specialẽ crediti acceptionẽ cũ glosa Barthulo Fulgosio; et gregorio lopes, refert Molla in emporio tit. in premissis nu. 8. quib. probat. minor a quo mutuo pecunia accepta petit., restituendũ esse in integrũ, et si nullã aliã lesionẽ probet. Donec tex. in l. patri 27. §. si pecuniã ff. de minorib.. Sicq. aceptis nũ illatis iuribus non obstat in l. textũ et postea 9. §. si minor de iure iur. d. l. minorib. C. de integrũ restitutione, quę cũ similib. procedantes q.d. minor ut restituat., tenet. probare lesionẽ procedunt in alijs contractib. et creditis generalit. sumptis, ad ?? mutui crediti vel specialis, in quo minor eo ipso q.d. pecuniã accepit, presumit. lesus cũ facile pecuniã consũpat. ad adolescentiũ mores. Soto tit. ad macedonianum adde Caiatiũ tractatũ 8. ad africanũ in l. ul. de exercitoria actione Antoniũ Fab. in rationali ad l. q.d.

17.

si minor 24. §. restitutio ff. de minoribus Massilianum, Duarenum et alios quos refert Osualdus ad Donellum lib. 21. com. cap. 10. in notatis duplici litera C. et sequitur Pich. ad tit. institutionum quibus modis recontrahitur obligatio in prin. num. 23. creditor ff. probare debet pecuniam mutuo acceptam versam fuisse in utilem minoris, ad hoc ut restitutioni obviet, aliter enim absque alterius lesionis probatione restituetur minor, pluribus et doctoribus sup. adductis vide tamen Donellum, et Osualdum ubi sup. cum pluribus non improbabiliter contra sentientes, et d. legem 1. de credito generaliter accipientes.

11 Credendi significatio pro liba tamen et duplex, haec acceptio proxima scripta quasi manu nos ducit ad crediti seu rei creditae, et creditoris veram finitionem, et acceptionem, cum enim haec omnia inter se coniugata descendant a verbo credere, de cuius significatione iam constat: facile intelligitur creditum seu rem ve creditam id esse quod creditur, id est, circa quod versatur credulitas, et fides habita, hinc quoque credere de contractibus solummodo proprie referatur l. 1. tit. Credita res id erit quod ex fiduciali conventione debetur et bene explicat Vulteius [illegible] instit. num. 2. creditor verus proprie is erit qui fidem alterius secutus rem creditam recepturus est.

12 Quae quidem expositio proprietatem verborum retenta nullum potest habere contradictorem l. 1. tit. verum usu loquendi in specie creditum, et creditor etiam ad ea referuntur, in quibus nulla fides est habita ecce enim creditor is qui ex delicto debetur in l. 12. de verb. sig., et alij de quibus postea, et tamen iste nullam fidem secutus est sed tamen eo quod ex actione creditor esse videtur, ideo usu loquendi creditor est dictus iuxta communem omnium sententiam.

13 Duo ex sup. adductis requisita iuxta Ulpianum in l. 1. tit. ad hoc ut creditum, et creditor proprie dicantur. Primum est quod sit alteri habita fides 2um est quod fidem istam secutus recepturus sit aliquid quo modo is cui debetur ex contractu in quo res credita proprie dicitur, Creditor proprie appellatur tam quoad rei quam quoad verbi proprietatem. Nec tamen ideo minus valide creditores sunt hi, quibus non ex contractu sed ex alijs causis debetur, quamvis nullam fi-

de

dẽ alteri habuerint nec crediderint, qr. licet isti iuxta pro
prietatẽ verbi tales non appellent. ex sententia tamen lo
quentis, et iuxta legũ mentẽ creditores accipiunt. d. l. cre
ditores 10. cũ sequentibus de verb. sig. sic bene acceptis à Donelo
in Rubrica C. de reb. creditis. Cũ iniure effectus potius quã
verba considerent., effectusq. adimpleto tñ efficax sit ex actio
ex qualibet alia causa debitoris quã actio orta a contrac
tu: recte inde usu loquendi nomen hoc tractũ ẽ. a con
tractibus ad significandos quoslibet ex actionẽ habentes l. hij
cui 42. §. 1. de obligationibus, et actionibus. Ut communiter ibi ex
tiã Calculo receptũ ẽ parũ enim obesse potuit defectus sim
plicis credulitatis quæ non in vi crediti effectu, et efficaciam
ex actionis. Unde licet isti adhuc usu loquendi non dicant.
credere qr. hoc ad actionẽ idẽ habentis refert.; appe
llant. tamen vulgo creditores, et creditũ habere di
cunt. qr. effectus prædictus, propt. quẽ invaluit usus
loquendi; non in actione credendi necdũ, sed in re, et ac
tione rei ad quas creditũ, et creditorem referunt., consistit.
Scio Bartolũ huiusmodi usum 14
loquendi ad creditorẽ tantummodo ex credere non vero
ad creditũ, qr. existimat ad hoc ut creditũ dicat. requiri
fidẽ alicui habitã fuisse; contra vero ad hoc ut creditor di
cat., et hoc propt. usũ loquendi, quẽ in credito eundẽ esse ne
gat. Unde facile admittit dari creditorẽ iuxta usũ loquen
di ubi non dat. creditũ iuxta eundẽ usũ. Sequunt. Bartolũ.
Angelus Castrensis. Socinus, et alij quos refert. Tiraquellus
in contrariũ laudandi. 15
Immerito tamen quoad usũ loquen
di fit hæc differ. inter creditorẽ, et creditũ qr. sicut legibus ap
pellant. creditores quibus ex qualibet causa debet. d. l. 10.
cũ sequentibus l. hij cui 42. §. 1. de obligationibus et actionibus.
sic pariter id qd. ex alijs causis quã contractibus debet. cre
ditũ etiã legibus appellat. l. 1. de compensationibus. l. si his qui
44. §. Fauius de solutionibus. quæ propt. recte contra Bar
tolũ, et alios scripserunt Fulgosius Salicetus Bologne
nus Alciatus Æmilius, et alij quos referunt, et sequunt.
Federicus Schorus in l. 1. tit. Fachineus lib. 11. controversiarũ
cap. 73. ubi cũ Cagnolo de communiori testat. Gailus de credito
cap. 1

cap. 1. nu. 13. Molin. in emporio tit. q. 19. nu. 10. nec video quare ratione doctores referentes verba nostre rubrice ibi: de rebus creditis; ad universam tertiam pandectarum congregationem, ut statim videbimus, possint negare rem creditam etiam eam esse, et appellari, que ex alijs ~~causis~~ quam contractibus debetur, constat namque non omnes titulos tertie illius partis digestorum egisse de contractibus, cum sint plures de his causis agentes in quibus nulla fides alicui habetur: ut in titulo de condictione indebiti, et alijs pluribus.

16 Quod si inquiras an predicti creditores, et creditum illorum proprie sint creditores credito, vel non improbabiliter respondetur non esse tales propriam verbi contra vero rei proprietatem, exemplo codicillorum et fidei comissorum, que hodie proprie habent talia licet nomen claritatis rationem non serveant. sed quia supervacanea est huiusmodi questio, cum semper in qualibet casu usus loquendi attendatur, et preferatur verborum proprietati, ut per legem labeo 7. vers. non enim ff. de supellectili legata l. si servus 50. § ult. de legatis 1. l. librorum 52. § tamen casus de legatis. ut comuniter firmat Molin. d. q. 19. nu. 11. ideo missam facimus, ad ipsam iam ad rubrice explicationem accingimur.

17 De rebus creditis inquiunt compositores. Explicuimus supra quid sit res credita, et quot modis sumatur; videamus nunc quomodo in presentia accipiendum sit an scilicet generaliter iuxta supradictum nu. 8. an vero specialiter secundum eam que nu. 9. scripsimus, an potius iuxta comunem usum loquendi accipi oporteat de quo supra nu. 12. cum sequentibus. Molin. in emporio tit. in premissis nu. 4. hec verba specialiter pro mutuo accipit. Cuiatius vero in paratitlis ad hunc t., et lib. 7. observationum cap. 32. Sarmiento in comentarijs ad tit. C. si certum petatur. in rubrica generaliter accipi hec verba, eamque refert ad contractus omnes, ex quibus certi condictio competit; negat tamen referri ad universam 3. partem digestorum que a presenti tit. incipit. Ceteri vero interpretes comuniter affirmant hanc rubricam de rebus creditis generalem esse a tota tertia pandectarum congregatione, ac per consequens sentiunt accipienda esse hec verba iuxta comunem usum loquendi

iam

ix dicto. Inter quas sententias multa evidet. Connanus lib. 7. com. cap. 1. nu. 2. ubi iudicat difficile, et non necessarium esse de hac re proposito discrimine. Mihi tamen licet non displiceat Cuiatius; magis tamen placet communis sententia, quam in presenti probat communiter omnes Vuesenbequius in paratitlis ad hunc t. nu. 7. Donellus ad tit. C. de rebus creditis in rubrica nu. 7. Antonius Fab. de erroribus 4 tomo decade 83. errore 1., et in rationali ad l. 1. in princ. ff nautae caupones stabularii. refert quod plures alios suae laudatores Mola nu. 2.

Pro hac sententia est l. 2 § igitur vers. in 3. vero C. de veteri iure enucleando aliis l. unica § igitur vers. in 3. vero de confirmatione digestorum ad senatum, et omnes populos item ex confirmatione digestorum ad magnum senatum § item ea 4, et ex proemio digestorum de ratione, et metodo iuris docendi ad antecessores § in 2. 3. et § cui sequenti in quibus dicitur quod haec 3.a pars pandectarum vocatur, et appellatur de rebus, et similiter affirmatur in eius de partibus 8. libris agitur de rebus quod quidem necesse est dicamus respexisse ad haec prima rubri verba: de rebus creditis; ut verba haec non solum ad presentis tituli nigrum, sed etiam ad alios tertiae partis titulos refert, et hoc non tantum nomine sed etiam re procurat ex dictis iuribus infert, ne dicens Cuiatius a primis verbis appellatam fuisse de rebus istam congregationem (iuxta dicendam ad secundam partem nos pertractatus in rubrica quamvis de rebus creditis in totum ea nominatur) neget haec verba referri ad omnes 8. libros Arsiam intentionem monstrarent satis compositis in tit. C. de rebus creditis. Quam certo tertius est pertinere ad tit. de iure iurando et ceteros subsequentes. Item quod invenitur de sumentes ex Ulpiano l. 1. tit. quasi intelligi velint se etiam premisisse rubricam generalem ad tertiam istam partem pandectarum, quemadmodum fecisse pretorem in ea parte edicti cum Ulpiano monstraret. 19

Ferire tamen tentant propter Cuiatio non contemnendum iacula. Primum quod nullo alio tum digestorum partium tit. generaliter rubricato, nullo etiam

colore

colore ponit 3a. hec congregatio generalē inscriptionē sibi
vindicari. 2o qa. plures sunt tituli in hac 3a. parte cū qui
bus nihil comune videntr. habere res credite. ut sunt tituli de
condictione indebiti, de condictione furtiva, et alij; nascun
tur enim actiones iste ex bono, et equo et non ex contrac
tu, et ex credito ac per consequens ad res creditas nequeunt
pertinere iuxta legē 1. ht. que bella expendi potest pro
ceratio cū enim compositores explicent rubricā ibi de
rebus creditis. ex Ulpiano in hac l. 1. ubi ad contractus tan
tū res creditas pertinere dicunt: incongruū esse videtr. ut
ad non contractus referantr., id namqe. intelligunt in ru
brica pro rebus creditis, qd. cū Ulpiano explicant in l. 1.
Minus tamen feriant quam
20 ipse putat, quoniā in nostro iure notandū ē non solū
duri titulos ut cumqe. generaliter inscriptos ut sunt ff. de
tutelis de bonorū possessionibus. De servitutibus cū conges
tis a Donelo prima parte istius rubrice nu. 1. et 4. sed
etiā duri titulos aliquos generaliter ad certā iuris partē re
latos. ut ff. de iudicijs, et C. de rebus creditis iuxta dictā
l. 2. § ipit. vers. secundus C. de veteri iure enuclean
do. quo etiā modo intelliges rubricā ff. de receptis.
et qui arbitriū receperint cuius quidē prima pars ibi:
de receptis, generalis ē ad illā, et sequentē titulū, pro
ut ut cite animadvertit Antonius Fab. ubi sup.
Qd. autē similē generalē
21 inscriptionē cetere pandectarū partes non habeant vix
ē ut propole dubitationē sufficiat constat namqe. compo
sitores omnia que de rebus creditis nominantr. in hanc
3. partē digestorū contulisse unde non mirū si generaliter
inscribatr. de rebus creditis, sicuti, et 2a. digestorū pars ap
pellatr., et inscribitr. generaliter de iudicijs, qa. de iudicijs
in eiusdē reppertē libris agitr. ut diximus. At cetere pandec
tarū sectiones non ita poterant consignare ut ipsarū ali
qua tot adunā, et eandē tractationē pertineat sin
gularibus nāqe. libris, et rebus nullo inter se eiusdē
materie, sed quo ad varias compositi sunt, ideoqe. nul
lā etiā generalē inscriptionē potuerunt accipere, ne
sub una, et eadē designarentr. appellatione que pror

sus

ius dimissio, et nulla rei veritate servata a compositoribus
tractabantur. apparet ex eadem l. 2. §. quamvis autem cum
sequentibus C. de veteri iure enucleando. 22

Deinde falsum esse videtur quod res credita nihil habeat commune cum praesentis titulis, quamvis enim iuxta proprietatem verbi referantur ad contractus, tamen loquendi etiam refertur ad ea omnia, ex quibus aliquis competit ex actio. Ut supra diximus, et hoc habet commune rubrica de rebus creditis cum supra citatis titulis quorum unusquisque de propria actione tractat neque obstat d. l. 1. prout supra expendebamus, quoniam in ea non solum explicat Ulpianus proprietatem verbi sed etiam tanquam pro effectum rei creditae, qui iuxta mentem, et consuetudinem loquendi ad quascumque pertinet ex actiones. Constat quod id quod in rubrica continetur, et ab Ulpiano in l. 1. explicatur referri posse ad tertiam illam pandectarum congregationem, quamvis non per omnia, et inde quod solum infertur compositores in hac parte non per omnia fuisse imitatos praetorem in eo loco edicti. quod non negamus.

Ex quibus etiam apparet recte 23
inscribi nostram rubricam de rebus creditis, et non de rebus debitis. Quia praetor in hac edicti parte non debitoribus, sed creditoribus causam dum policetur dari actionem de rebus creditis, de quibus principaliter agitur in praesenti, et sequentibus titulis. Ita Donellus in rubrica C. de rebus creditis 14. Federicus Schotus in praesenti nu. 64. ubi de communi testatur. adnotat quod Donellus praetorem in edicti inscriptione dixisse de rebus creditis, et non de contractibus, quia titulum proposuit instituto suo convenientem. Porro edictum proposuit non de contractibus, id est, non ad statuendum quomodo celebrarentur contractus; sed, ad dandam actionem ex rebus iam antea contractis de his quae ex contractibus credita debentur. Quomodo intelligenda est lex 1. tit. ubi dicitur quod praetor plura ad varios contractus pertinentia iura in servit; idest, plures actiones quae iura sunt, et appellantur. Unde, et compositores idem in hac 3. parte digestorum fecere quamvis enim explicationes iure consultorum adiciant quibus docu

ment

docerem quo modo contractus perficiant; ea tamen in tentione hoc faciant ut predicto pretoris instituto in serviant, et constet clarius quibus in casibus actiones competant, quo etiā fine, et a iure consultis fuerant adiecte. Bene f. inscribunt de rebus creditis a priori pialiori pretoris, et iure consultorū intentione, quos imitari volunt quoad hec; licet procul ab edicti illa parte universā tertiā congregatione rubricā refe rant. Quibus sic constitutis illud in modū conveniat a loco Trina pandectarū edictio sic habeat: digesto rū seu pandectorū pars tertia de rebus creditis lib. 12. et postea titulos[+] si certū petatur. ut testa tur supra laudatus Schones nu. 130. Caput 2. ubi ex plicatur lex 1. h. t. +infra

Caput secundū ubi expli catur lex 1. hoc titulo.

2 Perlustrant satis hanc legē 1. huc usque analytica tradi ta; bene tamen erit eā paraphrastica interpretatione percurrere. Ere ē, inquid Ulpianus, prius quam ultra. Tri florentina plicē habet lectionē. Prima ē ere pisana florentinā ve editionē. idē ad edicti in terpretationē maxime pertinet, ex præposito f. e ut inl. itē 18. §. ex re de constituta pecunia l. 1. §. 1. de successorio edicto l. 1. si his qui testamento liber esse. Argo. a contrario ex l. si convenerint 16. ibi: non ab re erit ff. de re iudicata. Brisonius de verb. sign. verbo ere: Antonius Augustinus lib. 3. emendatio nū cap. 3. — Secunda lectura quæ vulgo cir cūfertur sic habet: bene ē, eandē q. cū prima habet significatione, idē, conveniens, et ad propositū e l. A Divo Pio 15. §. in Venditione de re iudicata l. Tutor 13. §. de administratione tutorū. Harū quamlibet re tineri posse incompertē ē; Florentina tamen melior vi detur Antonio Fabro in presenti — 3. tandē litera hec ē here ē addita aspiratione, idē, edile, et dominabi le quia ad dominū doctore pertinens ē sic Dominus Acursius, quē licet sequatur Bartolus, ceteri se pro bant.

bant interpretes, solet quod pluribus posset esse pueris
qui suum grammaticae praeceptorem vulgo, et nomine voca-
bant.

Edictum praetorum olim ante primo 2
institutionem de perpetuis, et temporalibus actionibus
post modum vero ad unum edictum perpetuum iussu Adri-
ani Imperatoris, et opera Salvii Iuliani Iureecon-
sulti Carissimi in ordinem redacta l. 2. §. sicut vol. de
veteri iure enucleando l. si quis servum 10. C. de condic-
tione indebiti. Suos habebat titulos, et rubricas l. 2.
de statu hominum, brevis quod a praetoribus ut parebat
proposita, et conceptum explicationem desiderarunt
Iure Consultorum ut constat in nostro iure ex pluribus
eorundem scriptis ad edictum. Huic igitur muneri edi-
tus Ulpianus, et eadem parte edicti cuius titulus vel ru-
brica erat de rebus creditis interpretaturus, ex re, in-
quit, est priusquam ad verborum, edicti scilicet, inter-
pretationem perveniamus, pauca de significatione ip-
sius tituli referre. Pauca inquid, quod non supervа-
cuis, et multis praefationibus sed his quae ad solidam
materiae intelligentiam pertinerent, bonus interpres uti-
tur ut docet Gaius in l. 1. de origine iuris constitu-
tione unica §. quibus C. de novo C. faciendo. 3

Petit Ulpianus, et ait: quo-
niam igitur multa ad contractus varios pertinentia
a iura sub hoc titulo Praetor inseruit, ideo rerum cre-
ditarum titulum praemisit. Iura inquit id est, actiones,
non consistunt circa contractum celebritatem, aliis an-
narrans non de rebus creditis, sed de contractibus ti-
tulos inscriberet. ut sup. diximus cap. 1. num. ul. omnes
enim (prosequitur Ulpianus) contractus quos alienam
fidem secuti instituimus complectitur. Verbo omnes potest
accipi expositive, et declarative ut in l. omnes populi
§. ubi Bartolus num. de iustitia, et iure quomodo ac-
ceptum in praesenti, est verum dicere, quod credere refertur
ad omnes contractus in genere, non vero in individuo
v.g. ad emptionem; non tamen ad omnes species quod
emptiones. Potest etiam accipi relative illud res credi-

tive

respectiue ut in l. ea adiectio de legatis 3. cap. de cete
ro in fine de clericis non residentibus. Quo multitudi
ne in edicto complectit. omnes contractus in individuo
ad eos tantum modo quos alienam fidē secuti insti
tuimus prout putat Connanus lib. 7. com. cap. 1. nu. 2.
constat enim in permutatione vel emptione actae re
vel pecuniae pro re accepta nihil alterius fidei credi
tū esse, praesertim si tales edictione eos igit. contra
ctus complexa ē edicti rubrica, in quibus alienā fidei
nos complexa ē edicti rubrica, in quibus aliena fidei
aliquid committit; vel eos qui non sunt ad impleti,
cū eos solū comprehendat, ex quibus praetor poli
cet. actionē dare! Unde necesse ē aliquid deficiat,
qd. per actionē faciat ad impleri.
Deinde Ulpianus ibi

4 nō ut lib. 1. ist. rationē comprehensionis praestare
cū Celso ex credendi generalitate deducit; quae
satis probata, et illustrata manet sup. cap. 1. Adeo
& generalis credendi significatio ut verborū accep
tione seu stipulatione contrahat. res credita l. 2 §. ul.
tit. l. ea quae 97. de donationibus. inter. qd. nec negat.
in l. 3. de legationibus. quo loci verbū, ubi, non refert.
ad verbū stipulatus, neque ad locū ubi stipulando
quis etiā credit, sed ad verbū, dari, scilicet extra
locū ubi est stipulat., et credit. Neque tractatio de
verb. obligationibus non in hac 3. parte digestorū sed
in 7. remorat. quoniā cū stipulatio inventa fuerit
firmandorū aliarū obligationē causa l. quid quid
99. de verb. obli. princ. institutionū eodē tit. Paul.
lus lib. 5. sententiarū tit. 7. §. 1. ubi Cuiatius. Donel
lib. 14. com. cap. 36. et ibi Osualdus duplici litera B.
ad firmandas potius res creditas quā ad hoc ut ex
credant. pertinet; licet saepe ex illa res credita fiat.
Idcirco segregatā habet sedē a rebus creditis, non
qr. ex stipulatione creditū non contrahat., sed ip.
propter rationē iā dictā non tā ex fide, et credul
tate stipulationē metiunt. iura, quā ex verbis cū
dicti iuris sit plene quibūd solemnitatibus, ideo
merito tractant compositores separatim a rebus cre

ditis

creditis, quae ex contractibus consensu, aut re perfectis oriuntur.

Deinde post modum infert 5
Ulpianus: ideo sub hoc titulo praetor, et de commodato, et de pignore edixit. Quasi tacite inuolueat quod licet aliqua esset ratio dubitandi ad hoc ut praetor in hac edicti parte, ediceret de pignore, et de commodato, et tamen non obstante recte edixisse videatur, ratio autem dubitandi esse poterat quia videlicet res pignorata vel commodata semper propria domini manet pignorantis vel commodantis adeo quod ita sicuti proprie non est sibi debita ita neque proprie credita potest esse l. scribi § 4. de auro, et argento legato Bonfides in l. quintus Mutius[27] de argento eodem tit. §. sic itaque disceretis ubi omnes institutionem de actionibus per certam cum debitum, et creditum sint inter se correlativa, ideo quod videtur non bene edixisse praetorem commodato vel pignore ubi de rebus proprie creditis agebatur, maxime in ea edicti parte, in qua condictionem polliceba- dare, quae non competit pro rebus proprijs d. § sic ita quod disceretis. 6

Recte tamen hac ratione non obstante edixisse Ulpianus noster probat, quia videlicet generalis est credendi appellatio ut rationabiliter argumentatur in vers. ubi ibi: nam quicunque rei asentiamur alienam fidem secuti, mox recepturi aliquid ex hoc contractu credere dicimur. Ad quem rem tamen commodans (sic tacitus argumentatur Ulpianus) vel pignori dans alterius fidem sequitur, et credit rem sibi restituendam, unde, et sperat mox finito usu vel debito soluto aliquid ressipiens recipere. Ergo in commodato, et pignore res credita, et credere recte dicitur ac proinde bene inter res creditas de eis edicit. Nam quocunque rei ait, quasi dicat: non enim requiritur ad hoc ut credere dicamur quod res nobis debitae maneremus penes dominos alienam fidem secutos, sed sufficit cuiuscunque rei adsentiri. 7

Neque enim ex quo res co

modum

comodantis proprie semper maneat non potest esse incre-
dito ratione possessionis, et detentationis. Sicuti namque
ratione dominij, quod ita habet dominus, non libere ne-
que in credito est proprie loquendo quotiens sibi proprie
vindicat, adeoque ita condici hoc respectu potest d. § sic neque
itaque dixerimus cum similibus sic intelligendis. ita ratione
possessionis, et detentationis quam receptores credit in contra-
hendo res credita, et debita proprie dicitur, et condici potest
l. nemo 82. de verb. obliga. l. indebiti 15. § 1. de condictio-
ne indebiti l. 4. § res pignori ubi Antonius Fab. in ra-
tionali lit. quod et manifestat Schotus actioni como-
dati pignoratitiae, et depositi, quae non intendunt
ratione domini, sed ratione possessionis, et detentatio-
nis l. comodati 15. comodati l. sive 9. § his quoque de
pignoraticia actione l. bona fides 31. § 1. depositi. Nec
tantum agit actione personali intendens sibi dare opor-
tere, idem in se dominium transferri; verum etiam, et his
qui intendit alterum facere oportere, ut est rem restitue-
re, simodo precedat contractus aliquis ex quo obliga-
tio nascatur. Quo modo accipiendus est dictus § sic
itaque dixerimus. Unde merito notat Cuiacius in para-
titlis ad hunc tit. in fine praetorem (edixisse de comodato,
et de pignore, idem sentit de deposito) ad hunc casum
quo inficiatur qui accepit d. § res pignori iuncta l.
si quis 13. § 1. depositi.

Tandem ~~mox~~ inquit receptori

8 de receptione ita diximus sup. cap. 1. restat solum et dictio-
ne mox, et planemus cuius quidem varia est acceptio
procut tradunt glosa in cap. quia propter de electione Ia-
son in praesentia num. 43. ubi Salicetus, et alij. Placuit
magis in praesenti sententia non statim, sed postea
accipiendum ut in l. si ad rogator ~~[illegible]~~ de adoptio-
nibus. l. de etate de interrogatorijs actionibus Mola in
emporio 7. 7. num. 1., et ab eo relati. Augustinus Bar-
bosa alios referens in dictione mox. num. 3. Ex quidem
maxima cum ratione in sola proprietate credendi
speties, hunc credere ~~dixit~~ aliud quam fidem alterius + nihil sit
sequi, quod tantum per se fert contractum, et certam re-

ceptionem

receptionē, ut explicauimus sup. cap. 1. At si circumstantiā
propter quā ut puto, Vlpianus hanc dictionē adiecit
queras, inuenies ideo eā adiecisse quia interpretabatur
partē edicti in qua prętor pollicebatur actionē dare, sane
actionē non accomodabat pretor nisi ei qui statim
erat recepturus idcirco mox pro statim dixit, et non
pro postea simpliciter dū credere explicat ad casū edic
ti ipsius quoad interpretationē; simili ratione in presenti
discrepat Vlpianus a se ipso in l. 10, et 12. de verb. sign.
ubi iuxta usū loquendi, non ex contractu sed ex alijs cau
sis creditores definit hic vero ex contractu credere pro
prie meruit, quia videlicet ibi de creditoribus simpli
citer agebat ratione effectus, quē ex qualibet ex actio
ne quacunque causa orta idē esse iudicat; in presen
ti vero cū titulū edicti relatiuē ad contractus expli
cet, proprietatē seruat. 9

Apparet hinc Vlpianū nostrū
non posse notari repetitionis seu battologię vitio in
verbis ul. istius legis primę: Hic enim non determinat ter
minos quid sit credere, quod iā antea diffinierat, sed
rationē proximē sui edicti reddit, et simul clarius
quid sit credere manifestat iuxta verbi proprieta
tē duo precipue exigens, et fidē scilicet, et receptio
nē prout sup. cap. 1. illustrauimus. 10

Ex quibus verisimiliter tanquā
ex cap. vitina iuris prata infertur 1. eos tantū modo
esse proprie creditores qui fidē alterius secuti, pos
tea aliquid sunt recepturi. Unde is qui natu
raliter tantū debet: neque usu loquendi neque
verbi proprietate creditor esse potest, quia cū obli
gatio naturalis proprie non sit obligatio neque
ex actione veniat: ex inde fit istū d non esse proprie
et certe recepturū ac proinde nec creditorē l. 1. h. t. ibi:
recepturi l. 1. §. in 3d. ad legē falcidiā l. quamuis
40. ad trebellianū l. his qui 42. §. 1. de obligatio
nibus, et actionibus. tex. in l. bona fide iusoris 6. §. na
turalis de fide iussoris l. in his 5. §. imperator de solutio
nibus l. creditores 10. ibi quod soluturus debeat. non iure

loco

loco creditorũ l. creditor 55. de verb. sig. l. debitor 108. de regulis iuris & ibi omniũ comune placitũ.

11 Non inficior creditorem esse naturaliter, eos scilicet modo quo recepturus est ex quo creditores metimeur quo etiã respectu iura tribuunt obligationi naturali veluti compensatio l. etiã 6. l. sicut 7. iuncta l. 1. de conventionibus. Itẽ, et constitutũ, a. d. q. sufficit naturale debitũ l. 1. §. ul. de constituta pecunia. Idẽ iuris ẽ in fide iussorij que naturalis accedit obligationẽ l. 5. § ul. cũ l. sequenti d. l. 1 ff. § 4 de fideiussoribus. quẽadmodũ et in soluti retentione l. sed si pater 9. §. penultimo, et ul. cũ l. sequenti l. naturaliter 13. Iu Lianus 60 de condictione indebiti l. si heredi 47. ad trebelianũ. Per hoc tamen non probatur nisi debitũ vel creditũ aut creditor naturaliter, et abusive iuxta iuris gentiũ equitatẽ, ex qua omnia hec constat emanasse; idcirco nec debitũ nec creditũ aut creditor proprie dicitur, qr hoc non ex equitate, sed ex necessitate provenit solvendi, et recipiendi que nulla ẽ in nostra iure ex naturali obligatione.

12 ~~§. hujus natura~~ . . . . Nec te turbet cũ amplius § 4. § huius natura de regulis iuris. Nã ibi verbũ oportet, vel non denotat necessitatẽ vel sine necessitatẽ, denotat non refertur ad ius civile sed ad ius gentiũ ut ex eo dẽ textu apparet. Nec improbabiliter dicitur adhuc iure gentiũ necessitatẽ non importare qd. sicuti ẽ, aliqui asserunt non omnes videlicet iuris gentiũ obligationes actiones illo eodẽ cognitũ tribuere. ut tractatur in l. iuris gentiũ 7. in principio de pactis: et nos sicuti summus in tractatu de pactis. Unde eadẽ probabilitatis ratione adhuc iure gentiũ solo inspecto absque interventu iuris civilis non erunt proprie creditores omnes hij quibus naturaliter debetur. Quid quid tamen de hoc sit constat paulũ in d. §. 1. quavis admittamus necessitatẽ verbo oportet denotare referendũ esse ad ius gentiũ quo iure sed a absolutã, et verã necessitatẽ habet obligatio naturalis

iis hominum animis naturaliter inscriptae utrum valeres (ocet Oberldeus ad Donellum lib. 12. com. cap. 2. in notis, sub litera D.) non vero ad ius civile verissimum nam et obligationes naturales iure civili non ex eo solo stimari, si actio aliqua earum nomine competat, ipso videlicet eo iure approbatae (quo casu etiam non loquitur) sed etiam ex eo si soluta pecunia repeti non possit l. naturales 10. de obligationibus, et actionibus d. l. 16. §. 4. de fide iussoribus, praetibus adde Oberl. dicto d. cap. 2. in notis, litera C. Antonium Fabrum in rationali ad legem tertiam §. sed ad finem de constituta pecunia. 13

Sciendum tamen est, nos in praesenti non loqui de obligatione naturali, quae talis dicitur, quia ex facto numerationis vel alio naturaliter sine civili figura oritur, quomodo obligatio ex mutuo orta separatur ab obligatione verborum in l. sicut ff. stipulationes 126. § superest vers. plane de verb. obli. prout ibidem interpretatur Gothofredus, Donellus, et alii, Oberldeus cum Gifanio d. cap. 2. litera C. Petrus Faber in l. 56. ad finem de regulis iuris. Quemadmodum naturaliter accipitur in l. penultima de solutionibus. Haec enim obligatio non secernitur a civili obligatione quantum ad vinculum, sed quoad modum obligationis contrahendae, proinde verum creditorem constituit. De naturali ergo sermo est, quae solo vinculo naturali vallatur, nullo iuris civilis fulcitur robore, quae creditorem facere non potest, ut diximus. 14

Ex hoc facile pendet, quod licet procurator omnium bonorum seu cum libera (quod idem est secundum aliquos) habeat facultatem solvendi creditoribus sui principalis l. sed id quod de procuratoribus l. quolibet de solutionibus. Per hoc tamen non potest solvere creditoribus naturalibus argumento legis et obligatione ff. de pignoribus. legis qui peculii ff. de peculio. non enim credit dominum talem voluisse dare facultatem solvendi quod proprie non debetur ei, qui nec creditor proprie dici

possit

potest Brisonius lib. 1. de solutionibus pagina mihi
267. Oeualdus ad Donelu lib. 16. com. cap. 10. in nota
lij litera C. quibus adde fere in terminis l. si his 64.
§. flavius ad fine de solutionibus. Qua doctrina
cu Bartholo in l. legavi de liberatione legata ex-
tendit ad testamentariu executores Brisonius sup.
ubi testatur hanc Bartoli sententia frequentasse ad-
uer. ss Baldu in l. id q.d. C. de Episcopis, et clericis ea
tamen et non admittere quoties executori e in iure
ta animae, et conscientiae ex operatio cu Carpio de
executoribus comissarijs testamentarijs lib. 3. cap. 8.
nec q. ubi plures adducit recte tamen non ibide
Brisonius non repugnari huic illationi lege quibus
40. §. dominius de conditionibus, et demonstratio-
nibus quo loci valet legatu in naturali debito qd
nullu poterit esse debitu civile quotiens testator de
naturali debito cogitasse putatur nec alegato ideo
lutione valet argumentu ubi illud tantu sit volun-
tatis hic vero necessitatis tan.

15 Minus tamen consequen-
ter videtur affirmari in l. quotiens q. §. et generalit.
de administratione tutoru Tutori teneri sibi solvere
q.d. cu illo naturalit debet. q.d. et Bartholus ibi de
et in l. in auctoritate §. debitori eode titulo tenet summo
do debitu naturale sit ex administratione contractu,
et non repugnans notat Gotofredus ibide licet men
do sit legato. q.d. et confirmari videtur ex l. atquin na-
tura 10. ueu l. fig solenti ex l. 6. §. ul. de negotijs gestis.
Ego tamen non video cur tam male agendu sit
cu tutoribus, a quibus nec pupilli ipsi maiores simul
q. diligentissimi patres familias facti debitu illud
exigere possent. Sane cu sola idonei patris fami-
lias diligentia in tutoribus sufficiat l. 33. de admi-
nistratione tutoru. Qua i. de, et in solutione etiam
requirit IC. post dictu §. et generalit. ueu sequenti-
bus in l. 10 illo eode tit. non obligabuntur tutores id ex-
igere ~~admittat~~ q.d. nemo, et diligentissimus exi-
gere potuisset, nec enim officiu suu debet esse tam

nobis

nostrũ. Deinde si ex administratione contrahunt tutores
obligationẽ naturalẽ, vel administrabunt bona fide vel
mala? si bona fide, iure cogentur solvere ex sola fide
aut [illegible] obligationis. Cui ius civile talẽ necessi-
tatẽ non dedit vel ob bonũ publicũ ademit? nemo enim
contra leges facit qui obligationẽ administrat iuxta leges
ipsius obligationis. Qd. si mala fide administraverint non
tantũ naturalit. sed etiã civilit. erunt obligati ac-
tione tutelæ. Nullus ergo poterit dari casus, in quo ex vi
naturalis obligationis teneatur tutor sibi dissolvere. 16
In quam sententiam tre compe-
tor dictũ §. et generalit. non esse referendũ ad obligatio-
nẽ naturalẽ ex quo iuxta bonã fidẽ sine actione ex actio-
nẽ supponat, sed ad illud iuris principiũ quo docemur
neminẽ contra se agere posse, qd non minus impossibile
ẽ quã sine actione cũ alio agere l. 16. de furtis. Et inter-
pretantur dictũ §. et generalit. Antonius fab. in iuris pru-
dentia tit. 12. prin. 6. illatione 10., et in rationalibus ad
dictã l. 6. §. ult. de negotijs gestis ~~minus contra se agere~~
~~poterit~~ legẽ sed in tutorio g. §. 2. de peculio. Cuiatius lib. 2.
digestorũ Iuliani in d. §. ult. et lib. 9. Pauli ad edictũ in l.
7. de negotijs gestis. Gestor cũ mandatũ non habens nec
[illegible] habeat actionẽ adversus alios l. 9. §. penultimo de
prescriptis verbis l. solvendo 39. de negotijs gestis minus
contra se agere poterit, quẽ admodũ, et tutor, qui nec
contra contutorẽ agere valet l. 12. de administratione
tutorũ idcirco in d. §. et generalit., et d. §. ult. dicantur plus
res adversũ se præstare debere quã adversus alios, non
[illegible] debitũ naturale qd [illegible] nequeunt a se ipsis
exigere vel non. Loquatur autẽ tutor, et gestor de
bitũ civile sibi ipsi solvere qr. cũ teneantur ex bona
fide administrare, debent bonã fidẽ agnoscere loco
actionis quæ in cunctis ẽ contra [illegible] Theophilo
ratiocinatur. Antonius fab. in d. §. ult. ad dictã l. 19. de nego-
tijs gestis facile respondetur ex infra statim dicendis.
Eadẽ obligationis naturalis 17
insufficientia hi qui servus debet ex gestis in servi-
tute proprie non ẽ creditor etiã post servi libertatẽ
servus

servus namq. ex gestis in servitute nequid post ma
numissione conveniri q. naturalit. et non civili
ter e obligatus l. cum 17. in prin. de quirstiliter 4 §.
1. de negotijs gestis l. Aurelius 28. §. Stico de libera
tione legata l. servi 14. de obligationibus, et actio
nibus ubi ratio inter illa quae deducit. et l. qui
res 9. § arearum de solutionibus consona 10. l. si apud
21. §. 1. depositi l. sicuere 37. vers. sed an de fidei comi
ssarijs libertatibus l. id quod 146. de regulis iuris
l. si cognati 21. C. de negotijs gestis l. 4. C. de testamenta
ria manumissione l. 1. de toto fere titulo C. an servus
pro suo facto ubi Duarenus Cuiatius Donellus hic
12. com. cap. 22. et ibi Olualdus litera B. Antonius
Faber in rationali ad dictam l. 17. Connanus lib. 2.
com. cap. 3. nu. 6. pluribus adductis Pichardus
in §. §. et 6. nu. 3. institutione de noxalibus actionibus.
Valensin illustrium 2 tractatu 4. cap. 1. nu. 8. viden
dus etiam illustrium primum tractatu 2. cap. 10. nu. 11.

18 Quae regula adeo vera
et generalis ut nunquam procedat ex negotijs ante
vel gesto in servitute actio aliqua competat. iuris
etiam aliqui casus in quibus liber factus convenit
et hoc tamen e propter actum aliquem gestum factum
et post manumissionem non precise ex gestu servi
tutis tempore, unde lucet bona interpretatio ad
dictam l. cum 17. vers. plane de negotijs gestis d. l. si
cognati ~~in servitute~~ 21. C. eadem in quibus ideo te
netur manumissus ex gestis in servitute quia nego
tium perficit liber id caeperat tempore servitutis
id quidem procedit connexitatis ratione causus qui
de virtute prior pars gestis tradit ad perfectionem
tempore libertatis peracti, quoniam sine posterio
ri prior expediri non poterat argo l. si tutor 13. de
tutele, et rationibus distrahendis l. 3 §. penultimo
de contraria tutele actione l. 5. § si tutor. de adminis
tratione tutorum l. 11. C. arbitrium tutele quasi tempore
libertatis repetitur vel renovatur sic prior gestio Ar
guments tol. iuris gentium 7. § adeo de pactis ut Do
nellus in d. l. 1. C. an servus pro suo facto Antonius hic.

intra

in rationali ad Dictã l. 17. Quibus suffragat. ex proposi
tex. in l. tutorẽ 37. §. 1. de administratione tutorũ Ceru
bius lib. Pauli ad edictũ in l. proculus 19. de nego
tijs gestis. 19

Acriter tamen contra omnia su
pra dicta insurges ex difficili textu in l. ãdit. natu
ra 19 iuncta l. præsenti de negotijs gestis quo loci Pau
lus afirmat manumissũ per se curantẽ in gestione
teneri sibi ipsi soluere qd naturalit. tantummo
do sui domino debuit ex complo veri debitoris
in uex spetie Paulus ex naturali obligatione ne
cessitatẽ infert solutionis, et simul probat ex natu
rali obligatione verũ debitorẽ constitui unde, et
proprie creditor constituendus erit. 20

Tanta ẽ difficultas d. le
gis 19 Iacobo Cujatio ut cogat. asserere Paulũ ibi
notasse sententiã proculi Pegasi, et Labei quã in l.
præcedenti tantummodo retulisse afirmat, non ta
men eã probasse, imo ab illa recessisse in d. l. 19 ver
si ibi: ad qui natura debitor fuit qr. argumentir. con
tra proculianos ex inefficatia naturalis obligationis
iuxta hunc virs. dicta in hac illatione. Verũ enim ve
rõ doctissimus vir se aucit. hic dicit compositoribus des
ceritatẽ vitiũ in legibus ferendis ab omnibus dã
natũ, nimis enim obscure exprimit. notasse illa, et in
super non satis claire de sitio percipit. Deinde
aparet in d. l. 19 Paulũ non notasse proculũ, et alios qua
si perperã sententis in casu legis præcedentis. Sed notasse
notasse quasi minus dicerent, vel plus requirerent si
enim sententiã notasset non dixisset: etiã si in peculio
nihil habuit, sed etiã si in peculio aliquid haberet pro
culi reprobaret opinionẽ. Dũ pr. ita loquit. manifesto in
telligit. amplexus eandẽ sententiã non solũ qdo. servus
aliquid habuit in peculio, sed etiã qd. nihil in peculio ha
buit, in quo Pauli nsta consistit. Requirebat pro
culus in casu d. legis 18 ut servus aliquid habuisset
in peculio ad hoc ut postea manumissus teneret.
actione negotiorum gestorum quod no factam
sibi ipsi solutionẽ. Paulus vero hoc tale non requirens

proculũ

Auella
2

proculiũ, et aliis notat. Quod clarissime in sequentibus exprimit ubi et manumissũ teneri ait, et si nihil in peculio habuerit, et simul ex complo veri debitoris probat.

21 Antonius Faber in rationalibus ad dicta iura asserit requiri in dicta l. 18. quod aliquid habuerit servus in peculio, non ad hoc ut si nihil habuerit non teneatur, sed ad hoc ut eo tẽpore posit ei imputari cur a se non exegerit. Quomodo dicenti tẽ peculiũ a peculio non agnoscit. Sed ad quid illud requirat nescio, cũ deficiente adhuc peculio imputetur manumisso cur a se non exegerit. Nisi velit Faber, quod non asserat proculiũ in dicta l. 18. locutũ fuisse de obligatione servi, que, licet liber esset naturalis tantũ fuisset, quo erit causa liberũ hominẽ a se debere exigere teneat iuxta bonã fidẽ gestionis, ac per consequens, et servũ si aliquid habuit in peculio, ex quo sibi solvere posset. Quod quidẽ si admittas elisit magistrum argumentario facta a Cuiacio ex ineficacia obligationis naturalis que nullã parit actionẽ adeo in simili gestioni ut de tutore diximus supra nu. 15. cũ sequenti.

22 Neque hoc verũ potest esse in servo, a quo in dicta l. 18. amplius non exigit. quã ab alio libero gestore exigeret, etenim ratione servitutis nihil amplius habet dominus in servo quã libertatis iura posset. Quod si si liber fuisset servus non exigeret ab eo: non ideo magis ab eo exigi poterit quod servus e argumento tex. in l. 82 § 2. de legatis 2. l. 5 de servitute legata. quibus addẽ videndũ Amaia lib. 1. observationũ cap. 14. nu. 8. Praeterea si de ita dicta naturali obligatione sermo fieret in dicta l. 18. sequeretur ex inde, cũ eandẽ speciẽ prosequat dicta lex 19. quod servus ille teneretur actione negotiorũ gestorũ ratione eo casu quo non posset ei imputari mala administratio, iuxta bonã fidẽ, facta nam quod predicta suppositione probaretur in dicta l. 19. servo nihil habenti in peculio, et brevi tempore libertatis, negotia gerenti imputari posse cur a se non exigeret, quod quidẽ ex bona fide non

magis itaque potest in futuri quae sibi non soluit tempore
servitutis quando nihil in peculio habuit, cum tam breui tem-
pore in libertate moratur. et quae non sit ex bona fide damnare cur
non adquisiuit unde sibi soluere posset. Tandem constat Pau-
lum dicentem a procuratore, et aliis ut probat adversarius ad quem
ut simul quod non requirat aliquid in peculio quemadmodum licere-
ri requirebant. Quam dicentionem Fabernor agnoscit. 23

Aliter explicandus est Paulus.

Et quidem consensione omnes indicti iuribus negotia usu ser-
tum esse a servo tempore servitutis, perfectum vero fuisse
a manumisso tempore libertatis ut probant: in dicta l.
18. ibi: qui in servitute gerere coepit. Et in dicta l. 19.
ibi: in eodem actu perseverans. Deinde ponendum est
ut Cuiacio ubi supra servum contraxisse debitum naturale
ex negotio illo, quod gesserat in servitute. Exempli gra-
tia si ex pecunia quae in servitute debebat insulae aedifi-
candae acciperet servus, et consumat eam, vel quid simile quae
domino naturaliter debebant. hoc si in eadem manu-
missus perficiat putatur proculiani posse dominum
a manumisso exigere actionem negotiorum gestorum, si
modo servus iste habuisset aliquid in peculio unde
sibi soluere potuisset, et non fecit, existimabant enim
non ex aliquo necessitatis, et vere obligationis vinculo
ad stricte manumissum, sed ex aequo, et bono iuxta tam
obligationem bonae fidei obligationis naturalis idcirco requi-
rebant aliquid habuisse in peculio, nam deficiente
vinculo civili non videbatur contra bonam fidem sibi non
soluisse qui nihil habebat unde solueret. Non enim
ut conicctarium, iudicamur proculiani obligationem
naturalem a servo contractam in servitute post manu-
missionem civilem fieri quasi repetita conexitatis ra-
tione in posterioris gestionis simul post libertatis tem-
pore, quod videbatur ipsis forsitan, a principio non ori-
tam civilem obligationem postea civilem fieri non posse
neque actionem ab initio natus non natam post
manumissionem nasci potuisse adhuc conexitatis ratio-
ne, solum nominis quasi repetita tempore libertatis
sentiebant quae tempore servitutis ex gestione pec-

cant

fuerant orta, ideoq. naturalē tantū obligationem
iuxta nudā bonā fidē repertā iudicarent, ac
proinde manumissū non teneri affirmabant nisi
in peculio aliquid habuisset unde sibi solvere
posset, id q. non fecit; ideo culpam quasi repertā
recte sensebant in posteriori parte gestionis, quæ sine
prima illa culpabili gestione expediri non poterat. Po-
rro culpa hæc iuxta simplicē bonā fidē non erat im-
putanda ei qui nihil habuit unde sibi solveret, et
si maxime solvere voluisset. Hæc forsan proculiani.
24. Paulus vero ind. d. l. 19.
cos notat, et reprehendit q. requirerent aliquid in
peculio ad hoc ut manumissus præstatus teneretur. q.
et si nihil in peculio habuerit, nihil ominus tamen
id[future] iuris esse iudicabit, et quidē recte, nā ut inquit
Paulus: natura debitor fuit. non inquit ē sed fuit.
Primo. ut agnosceremus a principio obligationē ortā
que conexitatis ratione repertā videretur in posterio-
ri gestioni. 2. ut intelligeremus conexitatis ratione
obligationē illā, quæ fuerat antea naturalis, post
manumissionē quasi repertā civilē fuisse factam,
vel quasi tunc ortā, vel quasi demta servi incapaci-
tate civiles effectus nancta, quæ quidē naturalis
antea erat non tamen ex defectu vinculi, et obli-
gationis ipsa, quā ex defectu capacitatis in servo.
Non loquit. Paulus de naturali obligatione servi, quæ si li-
ber esset, naturalis tantū fuisset, quo modo teneret ~~nam~~
nos argumentū contrarij; sed de illa naturali obligatione
loquit., quæ naturalis fuit ex eo solū q. servus incapax
erat civilis obligationis contrahendæ; ipsa tamen ex
genere erat civiliū obligationū, quæ dum manumissus
perseverat in gestione reperta censet. vel saltē ag~~nit~~-
nita tempore libertatis ab homine iā libero. Unde
quæ naturalis fuit ante manumissionē civilis ē post
quā servus liber ē factus. Quod voluit Paulus ibi:
et sibi posset solvere debet, si in eodē actu perseveravit;
nec enim debet, proprie refert ad naturalē obliga-
tionē ut supra diximus. Non ergo comparat natura

obligatum cum civiliter obligato, sed eum qui natura debitor fuit; nunc tamen ~~nat~~ ita est civiliter obligatus. Quibus facile Proculianis fit satis, cum tota obligatio in se quidem esset a principio actus in servitute gesti fuerit orta, et licet obstante servi incapacitate naturali tantum a principio fuerit; tamen cum tempore libertatis repetita vel renovata censeatur: fit inde dempto servitutis impedimento civilem ipsius efficaciam apparere, quam ante licet impeditam antea item habebat iuxta genus suum ut supra diximus. 25

Quod autem Paulus de hac obligatione naturali loquatur apparet ex dic. l. 18. in cuius responsione retenta in dic. l. 19. non exigitur a servo in negotiorum gestorum actione nisi quod ab ipso libero vel ab alio libero homine exegerit, ut diximus supra nu. 22. liber autem homo naturaliter tantum obligatus non tenetur sibi solvere, ut ex supra dictis nu. 15 cum sequentibus nec igitur et servus, quem dum Paulus proponit obligatum sibi solvere non ex sola bona fide debiti naturalis, sed ex vinculo obligationis post libertatem contracto: satis intelligimus praedicta naturalem obligationem contraxisse teneri quod sibi solvere, et si nihil in peculio habuerit, ipse namque quod defectus licet excuset a non facta solutione iuxta nu. dictum, et simpliciter bonam fidem; a vinculo tamen obligationis civilis sibi solvendi non excusat, cum civiliter sit ita astrictus. Unde Paulus, et merito aliorum sententiam non notavit, et simul nihil contra supra traditam illationem scriptum reliquit. 26

Iuxta eandem interpretandi rationem intelligitur iura in l. et eleganter. 6. § servus pactionis ff. de dolo l. 3. C. servus proprio facto. Dubium tamen est quo modo sibi licet accipienda sint, quaeritur Donellus in dic. l. 3. nu. 4. cum sequentibus, et in l. 1. nu. 8. C. item illo eodem tit. non distinguens actionem in factum de qua in dic. l. 3. ab actione de dolo, de qua in dic. § servus pactionis. respondet in dictis iuribus non convenire manumissum ex gestis in servitute, sed ex dolo non solvendi promissum pro libertate in tempore

libertatis

libertatis comisso tamen explicata relinquit, male
haec iura inter se visa contraria contrariari, nam cum
ex iuris magistri distinguamus actionem infactum ab actione
de dolo ita ut cui una competit, nequeat et alia
competere cum actio de dolo sit pretoria, et subsidiaria
l. 1. §1. § penultimo, et ult. cum legibus sequentibus de do-
lo dic. § servus pretoris. Precertim si actio infactum sit
civilis: constat inde male conpondi adoneto actionem
de dolo cum actione in factum quae civilis est, et presertim
verbis, legum si accipiendum esse dicta l. 3. probavimus,
simul apparebit non esse probandam bonellianam inter
pretationem.

Sane in conventionibus
27 innominatis, qualis est illa legum in dic. l. 3. ante alicuius
partis ad implementum non oritur nec oriri potest actio, et
civilis obligatio l. 1. de rerum permutatione l. 7. § 2. de
pactis. Mendoza lib. 3. disputationum de pactis cap. 2.
nu. 7. licet enim romano iure in istis conventioni-
bus ante ad implementum a conventis recedere
l. 3. § 2. et 3. l. 5. in principio cum paragraphis sequenti-
bus de condictione causa data l. explicito C. de rerum per
mutatione Mendoza dic. cap. 2. nu. 7. et D. Pichardus
in § actionum 2 d. q. 27. nu. 24. institutionum de actio
nibus ubi de romani iuris initium ff. quae civilis obli
gatio oriri debuit in specie dicte legis tertie non inci
pit a tempore conventionis interveniente facti, sed a tem-
tione libertatis, nam ante manumissionem nihil conven
tionis illius est adimpletum, quod quidem tempore liber in
factus civiliter potest obligari ex ratione. Neque gestum fuis
se negotium illud tempore servitutis quidquam obstat, nam
non pret. negotium dicta conventio illa, sed ex negotii tem
pore manumissionis facte in executionem conventionis ip-
sius precedentis, ideoque est conexa cum eo intelligitur ab
implemento manumissionis, quam sine conventione pre
cedenti dominus non fecisset. Idcirco reperita velut re
novata contracta conventio illa iuxta supra dicta.
quo pacto multum probabiliter accipit Antonius
faber in iurisprudentia tit. 5. principio 2 illatione

15

in fine text. in dicta l. 3 determino quod legem donandi in ipso actu manumissionis dixit. Et quo casu non dubitat Donelus perinde esse ac si contrahentes res in uno eodem temporis momento, et manumitteret Dominus servum, et simul paciscerentur se obligando ut argumento text. in l. si quis sua 6. ff. communia prediorum rationibus lib. 2 commentariorum cap. 18. Ex qui igitur superiores predicte perinde est ac si conventio illa esset facta in ipso actu manumissionis; a quo cum origo civilis obligationis sumatur, ea liber factus civiliter possit obligari: non ubique tamen in dicta l. 3. actio illa in facto non sit civilis prescriptis verbis actio, que solet etiam in facto appellari l. 1. et passim de prescriptis verbis. Ut idem explicat Donelus ad tit. de prescriptis verbis cap. 22. nu. 2. 28

Neque si receptum predicte legis 3. refragatur dictus § servus pactionis quoniam in specie illius text. non precepit sit pactio donandi aliquid pro libertate inter servum et dominum, que ad modum presuppositi constat in dic. l. 3. Non desperato, fortior, non prestat pacti; sed id. Dominus recepit servi obligationem, et pactionem cum eo non contrahens ex promisso rem accepit, est enim expromissor qui principaliter se pro alio obligat, ita ut alius ille cuius obligationem in se suscipit nullo modo maneat obligatus. Ut cum Curtio inter pretes ibidem Antonius Faber sub legem quod libertinus 37. de operis libertorum, et colligitur ex eodem text. Adde Iurisconsult. in dic. § servus pactionis. Dixit de pactione pro portione sive conventione. Ut litera probat ibi: pro libertate. quo modo solet pactum vel pactio aliquando poni ut per text. in l. 3. C. de obsequiis patrono prestandis l. 1. C. de iure emphiteutico notat Osualdus ad Donelum lib. 16. commentariorum cap. 17. litera A. Et de pactis in dic. l. 3. C. de obsequiis. Ita non obstat iam dictus § servus pactionis in cuius specie bene observat Donelus ubi supra rationem de dolo servi adversus manumissum [illegible] in libertate commisso. 29

Ab hac tamen regula non est

instituto

indicto propt. legē ete vt iuris iurandi in principio et §.
iurare ff. de operis libertorū legē vl. de liberali causa.
quibus docemur non sufficere promissionē seu ius iurandū
servi facta prestitū vt in servitute adhuc vt libertus te-
neatur operas patrono prestare, requiruntur namque prae-
dicta iura q. sine promissio vel iuramentū prestetur post
libertatē. § et sic nec sufficit conventio in servitute fa-
cta de dando aliquid pro libertate ad hoc vt competat
actio in factū prout supra diximus sufficere in specie dic-
te legis tertiae = Donellus in dic. l. 3 in fine ponit diffā.
inter promissū pro libertate, et operas promissas, quas di-
cit non promitti pro libertate, nec quasi permutatione cū
ipsa quemadmodū promissa pro libertate pecunia cū
libertate videtur permutari in dic. l. 3. Verū cū operae
non deberentur nisi fuerint libertatis causa promissae,
id. nihil ē aliud quā libertatē non competere nisi pro-
missis sint operae, vt explicat Cuiacius in solemnibus
recitationibus ad tit. C. de operis libertorū Antonius
Faber lib. 20. coniecturarū cap. 18. per legē in liberto
77. de solutionibus nihil ē cur in refutanda Donelli
solutione immoremur.

Respondet. § in propositionē

30 operariē iure civili valituram non esse nisi pretoris edi-
ctū istā confirmaret, est enim contra naturalē libertatē
l. pari 4. si quis operarentur fuerit manumissus Antonius
Faber in iurisprudentia tit. § principio 2 illatione 12. et
15. tota igitur operariē promissio sicuti ex edicto pendet
ita aliter quā iuxta edictū facta nullā firmitatē ha-
bebit. Porro edictū illud propter infirmissimū liberta-
tis beneficiū prolatū ita videtur conceptū vt rationē
polliceretur adversus libertinos libertinasve, qui que
ve operas promiserint, iuraverint, vel aliter ad eas
prestandas obligati fuerint l. 2. in fine iuncta l. qui li-
bertinus 37. ff. de operis libertorū. Quod edictū cū sic
haberet conceptū: dubitatū est inter iure consul. an aliter
servus duntaxat, an vero libertinus iurare vel promitte-
re deberet ad hoc actio vt actio ex edicto competeret, idē
an sufficeret in servitute duntaxat iurare vel promitte-
re

arueruo requireret. etiam si in servitute iurasset quod post
manumissionem id praestiturum, vel promitteret et merito
obtinuit referenda esse verba edicti ad libertinos id
praestitos proinde necessarium esse quod post manumissionem
iurarent dict. l. 7. in principio, et §. iurare dict. l. ult. alit.
enim non libertinus sed servus iurasset cum novus homo
videatur manumissus l. quaeres 98. § eum de solutionibus.
Sane edictum illud non solum confirmare voluit operarum
impositionem sed etiam per propositum coercendae perse-
verantis libertatis causa impositorum, quae adeo ex crederent
ut nimium inde onerari libertinis personis iusse praetor suo
edicto succurrere decrevisset dicta l. 2 de operis libertorum.
Unde iuxta hanc edicti intentionem fuerunt relata ipsius
verba adeos tantum, qui libertati promiserunt vel iura-
rent ne si tempore servitutis facta promissio valeret,
occasio praeberetur amplissima onerum, et operarum impositio-
ni illo videlicet tempore quo, et licentia dominantis nimis
praeveneret, et spes libertatis in servo nihil non admitte-
ret, et quaevis posset Dominus in ipso actu manumissio-
nis legem operarum dicere (ad quem casum refert. dic. l. qui
libertinus 37. ibi: obligatus ne erit de operis liberto-
rum quasi in libertatem sit facta promissio seu impositio ut
argumento l. siquis liber 6. ff. commenta praediorum
explicant Donellus, et Faber) eo tamen modo minus
potuerunt onerari libertinae personae quam si tempore
servitutis fieret impositio cum enim naturaliter eveni-
at in aliis conferendum beneficium cum rubore quodam
liberalitatis multis oneribus, et conditionibus sic
circumscriptum fuisse pudeat: difficilius esse videtur ut
quasi in publico, et in ipso actu manumissionis nimias
leges solus Dominus dicat quam quod secreto quodam ser-
vitutis cum servo pactus imponat, unde, et habeat
exceptione forsitam poterat dicere potius ex servi
voluntate, et precibus quam ex nimia dominandi cupi-
ditate impositionem fuisse factam quam propterea solum vale-
bit promissio operarum facta in libertate nec promissio-
nis facta in servitute ulla habebitur ratio adeo ut ex
ui conceptis cum ad implementum manumissionis

quoniam iure civili nulla ex nullam conexionem habens
& solo edicto sustinetur: ut diximus.

31 Eadem pariter ratione acci-
piunt iura in l. si iura 31. de fidei comissariis liberta-
tibus l. Aurelius 28. § stico de liberatione legata qui-
bus probatur servum teneri ad redendas rationes gestorum
in servitute verum hoc non est q. prius rationes tene-
tuerit sed quia tenetur restituere quid quid liber inven-
pretium quod pertinet ut sunt corpus instrumentorum
pecunia apud eum remanens ex gestione, et alia id genus
ad quae restituenda eum ex iure ordinem compellit ut petere
non quidem virtute gestionis in servitute sed ex eorum
verum ratione tempore libertatis ut recte sinus ad
tit. C. an servus pro suo facto Donellus in d. c. l. 1. nu. 8.
in fine C. illo tit. Cuiacius tractatu 7. ad africanum
in l. quaerunt 32. de conditionibus et demonstrationibus
merito ac sic rationes reddere cogit: non ut reliqua in
malo more vel alias in servitute consumpta restituat
sed ut appareat quid reliqua extet hunc eum
primum liber esse caperit l. ad quid 17. § tenula de ne-
gotiis gestis et inde quod constet quid ei restituendum
quidem iuris esse videtur quando manumissus est
rogatus est rationem reddere adhuc enim eo casu cogitur
reliqua restituere quae penes se extant l. si servus
117. de legatis primo l. 7. l. Lucius 12. l. ult. § inter
de liberatione legata expresse tit. in l. Dominus 23. §.
ult. de peculio legato convenit d. c. l. Aurelius § manumitti
liberatione legata Cuiacius tractatu 7. ad africanum in l.
quaerunt 32 de conditionibus et demonstrationibus.

32\. Quo terminis ita dis-
cilia responsa quae obligationem istam restituendi reliqua
ta, et penes se extant in reliqua negare videntur.
quando rogatus est manumissus rationes reddere in eo con-
sil. enim in d. c. l. Aurelius § stico de liberatione
legata magis in nostris terminis loquitur asserit teti-
neri posse reliqua cum peculio vel ex eo deberi si legatum
est de inde in tutore rogatio rationes reddere affirmat
pervenit ex tutela reliquum apud ipsum manentem ita

legatum

legatā concedi in obscuro l. ult. § ticia de liberatione legata quę aperto marte pugnare videtur cū dic. l. Aurelius § media eodētit.

33 Facile tamen ad primū respondet. in dic. §. Stico non fuisse dubiū de reliquis tantū bus per eius manumissū sed de reliquis quę debita ex certi actus administratione in servitute gessi consecuta fuerant a servo qd. probatur ibi tex. cū dicat consultatione, et casū propositū solummodo referri ad ius debiti residuere solū fuisse quesitū an ex eo qd. reliqua ille servus deberet et si non ęstimatia, tenet manumissus solvendo nec ne? qui ex inspectatur natu ralis obligationis iuxta supra dicta, negatiua respondet de iure consul. qd. autē in fine tex. ait retinerisi licet prędicta reliqua non prodest ea ęstare sed tantū vult. nec computari in peculio si legatū fuerit relinqui ad hoc ut teneat. manumissus ea solvere quasi peculi sint nec debuit a peculio si legatū fuerit servo sed cū peculio retineri idē in peculio non

34. solui.

Dificiliores habet explicatus dic. §. ticia, et parte pone impossibiles ā curtius negatione illa non, tolit ita fecit Cuiatius lib. 3. responsorū ex[...] in dic. § ticia et Escobar de ratiociniis cap. 5. nu. 12. ad finē dissoluit contrarietatē ex eo quod in dic. § mevia pecunia reliquata non dū fuerat a testatrice petita contra vero in dic. § ticia ubi verbū reposiit, qd. non ē in dic § mevia iterationē quandā demonstrat, et supponiiā fuisse petitā pecuniā reliquā postea qz. testatricē vetare ne reposceret. idē ne iterū peteret. unde videtur legisse ita Escobar quę gratulamur quidā in hoc qd. verbū reposiit de iterata petitione accipi, fine per tex. in l. 2. C. de conveniendis fisci debitoribus in fine cui adde meliora iura in l. reperi 16. l. unius 18. § 1. de quęstionibus ubi reperi in quęstione significat iterū in quęstionē peti quemadmodū, et [...] repetere rei ē iterata rei facere abolitione qz ex contrariis

reus

rem postulare ut per legem 12. cum alijs pluribus ad
Turpilianum inquit Brissonius de verborum sig. verbo
repetere male tamen Scobar ad pecuniam refert ver
bum reposci quod constat Ticiam testatricem retulisse ad ra
tionem quae quidem iuxta reposcendi significationem in
semel fuerat reddita, et calculata in specie illius tex.
in quo Ticia prohibuit ne iterum reposcerent rationes in
semel redditae idcirco intelligit. Tutori legasse pecuniam
quae ipsius apareret ut reliqua si rationes iterum reci
derent: cum enim in legitime disputatae rationes non
possint iterum retractari nisi ex causa alicuius erroris
ut idem Scobar tractat cap. 41. post Amaia in l. 2 nu.
§. l. de pocis publicis lib. 10 facile exinde intelligit. ea
mente iterationem fuisse vetitam ut quod errore compe
rto ex quo putabat Ticia rationes posse retractari re
liquum aparere poterat neque tale apareret sed
apud Tutorem remaneret quae quidem interpretatio illus
trari posset ex pluribus ab eisdem Scobar, et Amaia tra
ditis ubi supra quibus bene addit. tamen non posse rationes se
mel calculatas iterum recideri quando Testator hoc prudens
vetuit ex dic. § Ticia per inde enim est ac si pro ratiose, pecunia
rationes ex parte idem ac si aliqua pars aut summa fue
rit admissa ob gratiam quae cientis non debuit admitti
quo casu nullo modo illius summae pretextu possunt
rationes recideri ut tenuit cum Rebuffo Amaia in lege
2 nu. 66. C. de iure fisci per tex. sic ab eo acceptum in l. cal
celi ff. §1. de administratione rerum ad civitatem pertinen
tium quae legis. ad si legi 27. § consuluit de petitione heredita
tis quo pacto accepta dicto legi nulli § Ticia facile iudicabis
non refragari dicto l. Lucius 12. cum de liberatione legata ego
enim existimo in dic. § Ticia pecuniam illam esse legatam non
putabat testatrix reliquum penes tutorem remansisse ideoque
propterea retractari posse rationes amisit., et non aliam le
39 gare presumitur quotiens reposci rationes prohibet.

Constat igit. servum ad minis
tratorem libere restituere reliqua penes se manumissum re
manentia ex iniusta ratione tempore libertatis quo mo
do enim se apud se tempore servitutis depositum si manu

missus

manumissus teneat, restituere tenetur actione depositi ex actu ~~rationis~~ retentionis, et dolo ex libertate commisso quotiens tunc res fuerit deposita l. si apud 21. § 1. depositi ubi Anto. Fab. in rationalibus Donellus in dic. l. 1. C. ad. servus proprio facto ubi Cuiacius, et lib. 60. Pauli ad edictum in dic. l. 21. quam quidem rationem depositi tempore libertatis asserunt in specie legis primae § si apud 18. depositi quo loci manumissus non retinens rem depositam actione depositi non tenetur ex dolo comisso in servitute, quamvis ex tali dolo soleat conveniri post manumissionem: hoc tamen fieri potest per actionem ex delicto ortam non autem actionem ex contractu qualis est actio depositi

36. Sed maxime ingerit difficultatem nunquam satis explanatus tex. in l. 1. § item heres ff. quando actio de peculio annalis sit: ubi servus cui libertas cum peculio relinquitur non tenetur actione peculij ad solvendum debitum peculiaria quamvis peculium post manumissionem retineat tamen actio peculio semper sequatur peculium l. si ex duobus 31. § ultimo de peculio l. 1. § per contrarium de dote praelegata quae pugnare videtur cum dic. § item heres = iis adversus plures ut contrarietatem istam placarent nec tamen placatum vidimus ut est legere apud D. Martinum de Loria legium selectarum 1. cap. 11 nu. 7. ubi nu. 12. post aliorum responsa sententias asserit ipse peculio simul cum libertate servo relicto actionem de peculio competere contra heredem, et contra servum ita ut in electione sit creditorum quem convenire velint sed cum iure consul. in dic. § item heres aperte neget conveniri posse servum legatarium, et aut servum eo in casu quo potest heredem esse ~~nec~~ conveniendum non satis est factum difficultati nec veritati.

37. Respondere igitur pro proposito instantia, et simul tota difficultate recedit contra tex. animo tenentibus certissimum est apud omnes iureconsultos servum qui legatum erat ~~peculi~~ peculium actione de peculio teneri quotiens constaret peculium penes ipsum esse ut diximus de re deposita dubium pro dictorum iurium solum fuit circa retentionem peculij an scilicet intelligeretur peculium legatum retentum penes heredem; an vero transire ad servum manumissum? ut ex

eisdem

ex eisdem textibus apparet, et notauit Anto. Fab. in dic. §
ite e, et licet manumissus non teneatur creditoribus pecu
liaris maxime si peculium ei non est legatum ut respondetur in
l. 2. C. an seruus pro suo facto peculio tamen ei sibi legato,
dubium illud instabat, non quidem ante traditionem peculij
quoniam eo tempore sine dubium certissimum fuit actionem
de peculio non competere aduersus manumissum legatarium
peculij l. si seruo 18. de peculio legato quam sic interpretatur
Sarcedegi ubi supra nu 12. ex verbis eiusdem tex. ibi: sed non
aliter heres peculium praestare debet. ex quibus probatur non
dum fuisse traditum peculium. Quomodo componitur cum dic. §
item heres. ubi dubium extitit post traditionem peculij fac
tam. Nisi omisso Sarcedegi velit Martinus dicere in dic.
l. 18. § non sine dubio, quia maximum extabat dubium
vt profitetur Vlpianus in dic. § item heres. Sic soleo interpre
tari cum Fortunio obseruata aliorum textuum in l. 4. ff. in quibus
causis pignus vel hipotheca tacite.
30 Dubium 3° habuit locum
post traditionem peculij legatario, cui Vlpianus in dic. § item
heres respondens ait heredem quidem teneri de peculio; non
vero seruum, quia videlicet peculium penes heredem remanet
quippe tradendo heres peculium ipsum videtur consumsisse ad
suum commodum cum ex inde non onus fuerit liberatione l. si qui
pili 76. in fine de solutionibus l. species 11. de acceptilatio
ne. nec intelligitur peculium ad seruum transire, ideoque.
non mirum sive peculio non teneatur argumento legis
trigesimae tertiae ff. de peculio. heres tenens peculium post
aditam hereditatem non solum seruo legatario, sed enim
creditoribus peculiarijs obligatus est cum, et successor sit
eius ex cuius persona seruus contraxit, et adhuc penes
se peculium habeat. idcirco non debet seruo legata
rio soluere nisi quod iuxta utrumque. obligationem solue
re cum effectu tenetur. Porro testator iuxta leges dispo
nens intelligitur voluisse quod ex peculio credita peculij
soluerentur, ad quod ita heres non debet peculium tradere
nisi deductis debitis peculiarijs, praesertim homini ei
qui (vt bene Sarcedegi) ex seruitutis iugo ad libertatem
euectus solum peculium habere potest unde suis necessitati

bus

bus subveniat. Intendo igitur contentionis periculo, si heres peculium sine sufficienti cautione tradat, dolo intelligitur fecisse, et dolo non possidere peculium, proinde conveniri posse ac si peculium possideret l. 8. in herede 9. § 1. de tributoria l. qui pupillo 36. de rei vendicatione l. parva 192. de regulis iuris in fine. Commodum accedit contentio, si te peculium quod ipse tradens, ac solvens nactus est liberationem totius legati ut diximus, et ratio innuitur Antonius Faber in dicto § item heres. Idem iuris esse videtur si cum sufficienti cautione peculium tradat, non semper sua solutione consequitur praefatam liberationem in quo ~~ma~~ consistit ratio dicti § item heres. Et tunc cautionem habet pro peculio. Quod recte Ulpianus ibidem in fine asserit ibi: Perditurus decoit sine cautione erit conveniendus, solum probat tunc heredem conveniri cum effectum ex propriis solutum, non quod praestita cautione nequeat conveniri, sed quod praestita cautione cum solutus sit servus legatarius effectu secuto non videtur heres conveniri ut bene explicuit Faber. Neque valide contra istam interpretationem insurgunt Sereatisti ex l. sed si 32. § ult. de peculio. Ibi namque non extinctum peculium per ipsi accessio servi in emptorem transferto, nec ullum commodum ex peculio retinet venditor, qui partiale peculium vendito servo reliquid forsitan ut ei bene faceret.

39. Sine nostro Ulpiano sic explanato in dicto § item heres procul dubio Cesar in specie dicti § per contrarium ubi libertus ortinus erat cui fuit peculium legatum, et ideo nec heres peculium legatum solvit nec dolo aliquid fecit quo minus peculium possideret imo nec liberationem revera est nactus, quam tempore obligationis introducendae solvisse constabat est namque peculium utilium patrimonium quod tradito a domino possidet servus separatum rationibus domini cuius l. 4. cum l. sequenti § ult. l. 8. l. non solum 4. 9. de peculio ut cum Corasio fortundulo, et Ricardo Scaz valensis illustrium primo tractatu 2. cap. 8. nec 9. Larreteggi dec. lib. 1. cap. 2. nec. 8. unde absque hereditatis

ditione

traditione huius cui directo libertas cum peculio (ut sole-
bat fieri) legabatur possessionem peculij, quam vivente
Domino iam habebat post mortem continebat, et non
quam in potestate heredis constitutas hereditate semel
adita, liber, ac Dominus simul est peculij possessor
erat absque heredis interveniente ex empto eius de-
creto in d. lege 22. de legatis 2. Quare propter heredi-
im putari non poterat cum dolose sine cautione de-
sisset, nec intelligi poterat contra[illegible] peculium
in commodum liberationis propter quod peculium non tra-
didisse constabat sed tantummodo peculium penes ser-
vum reliquisse quod quidem vivente Domino eo casu vo-
lente servus iam possidebat quo decreto [illegible] in or-
cino ratio etc. et item heres ibi quod peculium penes eum sit
introducendo ibi legatario se liberasset. Quae ratio in
legatario peculij semper videtur habere locum. Idem
iuris est in eo qui libertas nomine heredis competit, con-
trarium vero in Ursino, quia requiruntur quia admodum li-
bertas item, et peculium solebat legari et eo quod iam vi-
vente Domino peculium possidebat. Quam iustam communem
solutionem videndum apud Larream ubi supra. De fer-
dendo neque [illegible]. Nec officiunt obiecta Larrea

40. legis dic. cap. 11. num. 11. Quoniam refert in l. ad cum heres 35.
de peculio. Respondit illud referendum esse ad [illegible]
tionis effectum, et ibi [illegible] quaestionem an scilicet le-
gatarius liberet cautionem heredi praestare pro integro
debito peculiari, an vero demta summa illa ex peculio
ab herede retenta? Cui respondens Labeo ait pe-
culium non esse penes heredem ad hoc ut summa illa re-
cepta teneatur proportione solvere debita peculiaria, quae
in effectu ab herede non solvuntur. sed a legatario pecu-
lij qui solutionem in eam [illegible] cum nullum apud heredem nec aliter
remansit peculium dicit quem heres etc. l. 18. de peculio lega-
to. Quemadmodum ergo heres non cautus sibi esse
conveniendus est cum effectu quod ex premissis soluturus est
dic. quem heres in fine ita pariter in specie dictae legis 35. in
effectu non retinet peculium ad hoc scilicet ut ex summa
retenta

retenta aliquid solvat, sed per toto debito peculiari exigere valet cautione cuius intercedente penes heredẽ non videtur summa praedicta peculij a honore extorre. quod autẽ ex interdicto quorũ legatorũ Loriaga adducit nihil contra hanc probat solutionẽ nã interdicto illo non uti non facit quomagis heres dolũ comittat. Ut ex eodẽ Autore probatur. in dic. cap. 11. nu. ult. iunctis supra traditis nu. praecedenti nec ẽ sufficiens ad hoc ut dicatur heres seipsũ liberasse solvendo peculium quod revera ipsũ non tradidit argumento legis alienationis nu. 8. §. qui actione de verborũ significatione.

41 Dignũ tamen interpretatione videtur. quod in dicto §. per contrariũ. affirmat, heredẽ scilicet illo in casu non teneri de peculio, quia peculiũ desijt penes se habere. Unde infertur heredẽ ibi in sua potestate habuisse peculiũ, ac per consequens debuisse tradere peculiũ servo legatario iuxta supradicta nu. 28. Falsũ quod esse videtur. quod Ocinus absque herede intercedente habuerit peculiũ, et quo enim modo heres desijsset peculiũ habere, nisi prius habuisset peculiũ? argumento legis titio 96. de conditionibus et demonstrationibus l. non potest 20 ff. de regulis iuris. Privatio namque praesupponit habitũ. — Sed respondetur praesupponendo quod ad privationẽ non requiritur necessario quod actualiter quis habeat, sed sat ẽ quod debeat aliquo modo habere. Ut cũ Aristotele docet Petrus Faber in l. non videntur 83. de regulis iuris, et nolane ex capitis 11. de nuptis et legitimis. Quomodo quoque desijt peculiũ habere heres in dic. § per contrariũ. Cũ peculium habiturus esset nisi legatũ fuisset argumento legis tertij § 1. ff. usufructuarius quemadmodũ caveat. Quod sufficienter habuit heres peculiũ in dic. § per contrariũ ad hoc ut desinat peculiũ habere, adita namque hereditate intelligitur Dominus peculij per retroactionẽ toto tempore hereditatis incertis, quemadmodũ, ex aliorũ verũ, servus enim non facit suũ peculiũ sibi legatũ nisi abadita hereditate, a quo tempore et non retro libertatẽ nanciscitur. l. heredis 7. § ult. cũ l. sequenti quando dies

Auella 3.

dig. legatorum.

Manifestum hinc visse dig. patrona-

2 tu esse in manumissum ex pacto in servitute aliquid deber-
non esse proprie creditorem, qui manumissus per factum natur-
it. tantummodo obligatus verum non facit creditorem
quem ad modum ex ... natura debent creditorem
loco non sunt ut supra diximus. Sed non improbabiliter
dicit aliquando ex sola obligatione naturali, cui lex
talem efficaciam tribuit, actionem competere ab ipso eoque
civilis fiat obligatio, ac per consequens proprie creditorem
constitui ut in casu legis ultime C. de revocandis dona-
tionibus l. 1. in fine principij si mensor falsum modum l. 3.
§ 4. de negotijs gestis l. 3. commodati ... de quibus vide-
bis ... Donellum lib. 12. commentariorum cap. 2 in
notatis litera R. Nisi magis placeat tunc fieri obliga-
tionem legitimam, et civilem argumento legis legitime 6.
ff. de pactis.

3 2 principaliter infert re-
solutio ad illam quaestionem an scilicet his cui sub con-
ditione debetur proprie sit creditor nec ne? Cui ...
ut respondeamus, animadvertimus non procedere quaes-
tionem de conditione omnino extiterit, quia conditio pro-
prie non est, nec obligationem differt, ac proinde sicut ex
tali obligatione pura, et proprie debetur, sic etiam
proprie creditum, et creditor dicuntur l. 9. si ea 10. l. In-
terdum 66. de condictione indebiti l. si quis pilus 9. § 1. de
novationibus l. 7. in fine de verborum obligationibus. Ita
cum Donello in praesenti l. 1. num. 4. Fachinetus lib. 11.
controversiarum cap. 74. neque procedit quaestio de con-
ditione in praesens vel praeteritum tempus collata nam haec
non est proprie talis sed tantum habet figuram conditionis;
propter ... conditio illa est quae dispositionem confert in
dubium futurum eventum l. ... 39. hoc... l. si ita stipulatus
120 de verborum obligationibus. Ista autem conditio hoc non
habet, vel enim statim infirmat vel firmat statim dis-
positionem iuxta ipsius veritatem vel falsitatem § conditiones
institutionum de verborum obligationibus cum ibi traditis. Un-
de creditor proprie est is qui sub hac conditione debetur

itaque

hoc tit. licet cu presen[tis] 37. in sequentibus teneant verba secunda in l. 3 ff. hoc tit. ibi debitu iri. quae videntur negare presentis obligationis & conditionalis institutionis de verborum obli-

Papiniani gationibus quoniam licet Cuiacius lib. 1. definitionum in eadem l. 2 ff. haec exponat, pro debitu iri statim, et hac in parte doctissimus Salmonius doctor in sua schola referendus ex communi expositione, pro debitu iri cum effectu, ego tamen expono debitu iri quoad nostram existimationem iuxta quam non deberi statim, sed futurum est deberi dum ignoratur veritas, quae tamen dici potest.

44 In hac quaestione ut impleri [illegible] solet, duae sunt contrariae sententiae. Prima affirmat verum et proprium creditorem esse cui sub conditione debetur. Sequuntur eam Vipr. Fulgosius, Pius, Alciatus, et multi alij ut testatur Vigilius in hac l. 1. nu. 8. Molina in compendio tit. de rebus creditis q. 7. nu. 2. in fine Fachineus lib. 11. controversiarum cap. 74. tradit et ante eum Valerius lib. 3. declarationum cap. 1 nu. 3. 2a vero sententia negat proprie esse creditorem. Sic Magister Bartolus in presenti nu. 32. communem esse asserit, et sequitur cum Iasone Curtio Viglio Bolognetto, et alijs Molina dicta q. 7. nu. 1. Antonius Gomez variarum tomo 2. nu. 28. cap. 1. Alciatus [illegible] Late defendit Cuiacius, et alij in l. creditores 10. de verborum significatione Fachineus d. cap. 74. [illegible] Donellus lib. 15. commentariorum cap. 11. litera A ubi alios refert. quam ita verissimam hac ratione consonant iudico ut necessitatis manifesto deviare videantur mihi contrarii sectores. Imo dicendum esse arbitror nec improprie adhuc esse creditorem, cum enim pendente conditione nihil sit debitum sed tantum sit spes debitum iri l. pignus 13. § sub conditione de pignoribus l. sub conditione 16. de conditione indebiti l. si ita scriptum 45. § si sub conditione de legatis 2. l. penultima § ul. verbis ex causa impositione l. si quis 9. § idem Iulianus versiculo hoc de deliberatione legatorum. Clarissime id inde probatur neque creditum neque creditorem esse l. creditor 55. de verb. sig. quam concinit lex conditionalis 54 cod. tit. unde nescio quo modo proprie aut improprie dicantur creditores, qui creditores adhuc non sunt. prius est

[illegible]

ma e esse, quam proprie vel improprie esse, et sic in non
entis nulle sunt qualitates ex vulgata philosophorum
et nostrorum sententia, ita nondum creditoris existentis
nequidem dari proprie aut improprie esse, et quamvis
soleat appellari conditionalis creditor, tamen ipsa appel
latio ipsum non esse manifestat, cum tantummodo ipsum
existendi demonstret.

49 Adeo clarum, et firmum apparet
pro adversario ut existimem contrarie sententie aucto
res noluisse quidquam contra ipsum sentire, sed alio pror
sus, et diverso sensu creditores conditionales proprios
creditores dixisse, non quidem respectu rei deducte in
obligationem, sed respectu ipsius quod actualis, et vera
res est, cuius causa proprie dicitur creditor in nostro iure
l. nec emptio ff. § ul. de contrahenda emptione l. si
iactum 12. de actionibus empti l. 7. l. 10. cum l. sequenti
de hereditate vendita l. proprie spem 23. familie
herciscunde l. quibus totum in principio, et paragrafis
sequentibus qui potiores in pignore. Id ea probatur
enim ex eo quod ipsi creditores pendente conditione
actionem habeant ad hoc ut spem debiti sibi
conservent, et ff. omnia adversarium facere com
pellant, que fieri ad spem retinendam iure oportune
erit, in quibus consistere illa videatur. Et hoc tamen
receptum. Hinc cautionem exigunt in l. in omnibus
41. de iudiciis l. quod sine die 16. in fine principij de
petitione hereditatis. Hinc ut spem conservent mittuntur
in possessionem bonorum debitoris, et separationem bonorum
habent quemadmodum ceteri creditores l. in possessionem 6
l. si filio familias 11. ibi: pro ambo spem commodi
habent. l. penultima § 1. quibus ex causis in posse ex
ssionem eatur. l. 4. de separationibus. Unde veros esse
creditores probabis, quilibet namque persecutio
proprie creditorem constituit l. his verbis 41. § 1. de obli
gationibus, et actionibus l. creditores 10. de verborum
significatione que etiam ratione ipsius ipsi fiunt creditores
eum qui sub conditione debet. et non alibi. Cuius di
stinctionis federe componendum esse predictas sententias
arbitror

arbitrio remoto Doctorū scripta pariant; sit tamen sui
46 sua improbabilitate relinquantur.

Verum quilibet partitis distinctionis maximas patitur difficultates. Et primo male videtur affirmari quod spes illa debitum iri proprium creditorem faciat ex l. quemadmodum 17. § item labeo ad l. aquiliam. ~~Cum~~ Ubi ratione spei nulla datur actio nec persecutio ex l. aquilia; cum tamen in spei emptione actio competat inde l. 12 de actionibus, quae inter se contrariari videntur. Et neque spes creditoris conditionalis facit ipsum ipsam persecutionem habere ex qua creditor proprie consistat.

47 Deinde obstat lex penultima § ult. quibus ex causis in possessionem eatur ubi iureconsultus ex defectu obligationis denegat creditoribus conditionalibus missionem in possessionem bonorum contra dictam l. 6. illo codem tit.

48 Denique repugnat lex in fine dicta 27. vers. diversa ff qui, et a quibus. Ubi si spes debitum iri faceret proprie creditorem ut diximus, deberet perdi utique libertas ex l. elia sicentia ne fraudaretur spes legatariorum sub conditione, quod tamen ibidem negatur.

49 Ad primum tamen respondet omissis et Antonio Fab. in d. l. 12. de actionibus empti. Non

cuiario competere actionem legis aquiliae in dicto § item labeo. quia videlicet piscator non habuit principaliter in intentione spem, sed eventum spei id est capturam piscium, quae cum incerta omnino sit estimari certe non potest, nec enim damnum ab adimendo dictum quod ex l. aquilia restituit potest habere locum in piscibus, qui incertum est an capiantur. At spes autem pertinet piscatori necessaria est rebus ex quibus iure naturali iure spem illam habet, et non ex voluntate contrahentis cum nondum initio rebus sit restitutus. spes enim (si aliquam habuerat) restituta censetur. Ideo circo rem aestimari non vero spes captionem dicit in d. l. 12. de actionibus empti cum similibus principaliter spei habet ratio, et non tam eventus incertus, ut in piscatore, attendito

dito

jendit quã spes ipsa quae sub incerto certa ē, cum qu
esse licet sub incerto certissimum esse constat, ideoque
ab credito stimatur cum ~~et~~ habeatur ex contractu circa ip
sum principaliter celebrando. Quod et habet locum in quo
liber obligatione conditionali in qua pendente con
ditione spes debitum ibi principaliter ē in intentione
quo usque adimpleatur conditio, qui et enim obligavit
vel obligatione conditionali: censetur voluisse consentire
quod pendente conditione non possit ab obligatione spe
randae conditionis recedi, quae quidem obligatio in his quae
ab spei concernenda pertinent cum quidem non in susp
ribit. dicit.; peritura tamen ex defectu conditionis spe
50 peremptio quasi re peremptoria.
Ad secundum ut responde
omnes notantur ē quod licet debitor non cogatur regulariter
cautionem praestare suo creditori l. inter omnes 17. in fine
qui satis dare cogantur l. 2. C. de hereditate vel actione ven
dita argumento legis, de conditione causa data Petrus Bar
bosa cum pluribus videndus tract. de exceptionibus 47. de iudiciis.
nihil ominus tamen indebitum ex ultimae voluntatis dicen
dentibus heres cautionem praestat edicto ita iubente l. 1. ~~de~~
toto tit. ff. ut legatorum seu fideicommissorum nomine l. 2 ubi
varia l. ut in possessionem legatorum dic. ... omnes quond
graviores ... parte. Quod et procedit etiam indebito sub
conditione ~~vel~~ in die dic. l. 1. § ult. 2. ff. ut legatorum seu
fidei comissorum nomine dic. l. si filio 11. quibus ex causis in
possessionem eatur. idem iuris ē ex indebitore ex contractu.
in hoc tamen desiderat. ~~creante edicto~~ deficiente autem
ro iusta et nova supervenientis causa, qualis ē suspitio
defugae, ex timor ne fiat pauperior debitor l. si creditores
de privilegiis creditorum. Aliis latius auctoritate iudi
cis possidendis l. quaestione de pignoribus late tractans Bar
bosa cum pluribus ubi supra in annot. 4. Cuiacius lib. 17 ob
servationum cap. 33. Antonius Fab. in dict. l. ix coronis tract.
de iudiciis - Nova itaque causa exigente debitor suo con
ditione ex contractu tenetur etiam cautionem praestare de
solvendo conditione adimpleta dic. l. inter omnes quond
secundum partem dic. l. si creditores dic. l. 4. de periculo ... i
bus

tionibus, d. l. in omnibus de iudicijs l. qd. si in d. 16. de here
51 ditatis petitione l. grege 13. § si sub conditione de pignoribus
Unde omissis pluribus legi
bus, ol valdus ad Donelu lib. 23. comentariorum cap. 11. litera
L. profluit vera et germana conciliatio dictae legis penul
tima § vlt. cum d. l. 6. quibus ex causis in possessionem. Nam
licet regulariter creditor conditionalis non mittatur in possessio
nem ex ratione d. § vltimi quae iuxta regulam procedit.
aliquando tamen solet mitti, quia aliquando opus est ad cau
tionem interponendam videlicet causa noua emergente vt
supra diximus nu. precedenti. Quo casu non mittitur
in possessionem bonorum hereditatis ad omnes effectus edicti, sed
tantum ad conseruandum spem debiti sui, quia ad hoc solum sa
piunt exquisiti vt custodie causa in possessionem mittatur quo
enim modo acciperunt a lege coherentem 50. de peculio in
d. l. qd. regulariter fit cum quis fructu componens lege 7. § si
quis actionem ex quibus causis in possessionem eatur. si enim ad
uertas in d. l. 50. extinctum fuisse peculium quia seruus fuit
manumissus vel aliter ideo in illa specie nil fuisse in
peculio nec sperari aliquid futurum esse, contra vero
in d. §. si quis actionem, ubi nihil fuit in peculio sed spe
rerat esse aliquid quia non dum extinctum fuerat ita cum
Donelo, et [illegible] Osualdus ad Donelu lib. 23 commentario
rum cap. 11. litera N. nec tamen obstat eiusdem legis
50. versiculus sed licet in fore dicere in d. versiculo
non dixisse Papinianum futuram actionem de peculio
quia ibi erat inefficax; presens tamen esse, et durat et
hic extincto peculio per annum tamen utilis. qd. actio de peculio
annalis sit sed fuisse argumentationem de alia futura
actione ad actionem peculij inefficacem non magis [illegible]
is qui ex actione nihil habentis in peculio timet simi
lis conditionali et futuro creditori l. creditor §. de ver
borum significatione est. scilicet que libera exceptio habet
tacitam hanc conditionem, si opportunitas, vt bene explicauit
Antonius Fab. in d. l. 50. licet contraria retin[illegible]
gat perfecta iura.
52 Dubium tamen esse potest an
creditor conditionalis ex contractu stricti iuris possit in
possessionem

poscerime mihi iuxta ita explicatum lege 6. cuius resolutio ex alia pendet q. an scilicet nova instantie causa cautione petat necne iuxta supra notatum? et cum ... minore sibi debitum iri habeat quam misceri debet sub conditione ex contractu bone fidei magis placet cautionem petere posse quam in omnibus etiam strictis iudicijs habet locum cautio supra explicata ut cum pluribus resolvit Petrus Barbosa ubi supra nu. 22. colori nu. 27. cum ... potio interpretatus dictam l. in omnibus de iudicijs ita ut velit ibi iura consulta in bone fidei iudicijs cautionem prestari iure actionis ... ut idem tex probat verbo apparet: contra vero in strictis iuris iudicijs in quibus non actionis iure propter strictam interpretationem sed immo officio iudicis prestatur cautio dic. l. si creditores de privilegijs creditorum cum adde ex presse tex. int. preg. 13. § si sub conditione de pignoribus l. qd. si iudicem 16. de hereditatis petitione, in qua ad officium iudicis reuocavit consult. propter maximam dubium qd ante Iustinianum extitit utrum scilicet petitio hereditatis bone fidei an vero stricti iuris esset? ut ibi testatur imperator ... ins. 28. institutionum de actionibus l. vult § vult C. de petitione hereditatis, et explicant Pichardus ... Ubaldus ad Donellum lib. 19. iudic. q. 20. ... vult nu. 19. Ubaldus ad Donellum lib. 19. cap. 14. litera B.

Ex his omnibus dimanat ... 13 rius intellectus ... l. 4. de separationibus l. si ... ubi creditoribus conditionalibus competit remedium separationis qd. ut in quidem tex. com... cautione ipsis consulit: cum enim separatio bonorum petatur quod creditores hereditarij inter heredem heredem non solum ... rum ex bonis hereditatis ... si ea comixta cum suis bonis habeat l. 1. § 1. de separationibus l. si ... 7. C. de bonis autoritate iudicis possidendis l. si aditam 6. C. de hereditarijs actionibus quo ... inter subest causa ... cautionem ... l. in omnibus 41. de iudicijs, et hec cautio etiam creditoribus conditionalibus prestatur ut supra diximus: ex inde fit separationem etiam ipsis esse concedendam ... exigendum

nam ...

nam q[uonia]m h[a]ec remedia pertinent ad conservandum ipsu[m] debitum, necessario respectu ipsius debere sub conditione proprie creditor esse perhibetur consimit Cuiacius lib. 4. q[uaestionum] cu[m] Papiniani in d[ict]a l. in omnibus de iudicijs ad satisdationem caut[io]nem illam de qua in d[ict]a l. 4. argumento tex. in l. filius familias 114. § ibi in principio de legatis 1. q[uonia]m quidem remedium separationis conceditur etiam creditoribus conditionalibus, et contractus stricti iuris q[uonia]m eis convenit etiam ratio de qua in d[ict]a l. 4. ut preterea nec ius ipsis etiam esse praestetur sat sup. diximus, et tenet Bartolus in d[ict]a l. in omnibus afflictis pluribus relatis decisione 108. Pax in praxi 3. tomo cap. 9. § 3. de remedio legis in omnibus num. 1. in fine Petrus Barbosa ubi dixi. et in l. 2. in principio 2. parte nu. 27. ut sequenti ff. soluto matrimonio.

94 Ad ultimum respondetur in l. Clinienti ut impedirent libertates requisitum fuisse manumittentis fraudem quae ibi stricti non est addita ut fraus concurs animus fraudandi deficeret quantum ad creditores fraudandi creditores § in fraude cu[m] ibi traditis in institutione quia, et eventus cuius itu neque fraus intelligitur facta quaestio non eventu, et re ipsa sed ipsa sola fraudandi creditores facta stricta fraudis interpretatione propter libertatem, praecertim ut pendendo cautionem salvari posset ipsis debitum ita nec pro debito incerto debent retardari libertas quae certo debetur inde creditores in l. Clia hi accipiuntur quo respectu rei debitae in obligationem talis esse constat non vero hi qui respectu ipsius tantum fuerint creditores id circa conditionales creditores ex contractu impediunt libertatem l. si cui fideicommissa § si sub conditione l. in fraude 17. l. ut hic ius ita florentina quia, et aequitas q[uonia]m videlicet pater ad implendi conditio, et tum ab initio contractus veros creditores fuisse apparet l. hi qui 42. de obligationibus, et actionibus ad differentiam legatariorum conditionalium, qui ab adimplemento conditionis, et non retro taliter creditores fiunt, et ratione statim traditas quia de causa pendente conditione non intelligitur creditor

res ad rescindendū libertatē iuxta l. Aelia dic. l. in fraudē vers. diversa qui, et a quibus lex Aelia sentia non habet locū in l. servum ii. de manumissionibus l. 3. l. gelit. 29. § creditoribus sub conditione ff. qui, et a quibus (omissis alijs) et si Aelia lex non fuisset, tamen nihil hominus tamen impediret libertas in spetie dicto rū iurium argumento tex. in l. silvius 134. de religiosis ff. videlicet legato specialiter sub conditione, neitroadest testatoris prohibitio de non alienando, que iuxta traditione ad l. cū filius fam. 114. § dici de legatis 1. alienatione impedit videndus Vala 7. illustrium tractatu 2. de legatis cap. 2. num. 12. eo modo conciliabis hec 2. de legatis cap. 2. num. 12. ... iura cū dic. l. in fraudē vers. diversa Ermogenianus non agit de servo legatario sed de legatarijs alienarū rerū.

At dices sufficere ad hoc ut lex

55 Aelia habeat locū spē debitū iri quo ut diximus prospicit creditorē quo ad istā spē hac testatori pareret, et eo qd. dicta lex gelit. § sub conditione cū similibus ea ratione procedit ne videlicet iniuria fiat legatario conditionali, que quidē ratio sine l. Aelia piade sufficicas non [?] ē ad impediendū libertatē, quonia, et ante l. Aeliā erat fiebat iniuria creditoribus; et tamen inutile erat [?] quā lex Aelia sentia argumento eodē pariter modo in dicto §. sub conditione cū similibus non sufficiente iniuria ratione locus ē locus Aeliae legi.

56 Respondeo tamen rationē legis in dic. § sub conditione. Supponere efficatē prohibitionē alienandi servū: Vt ne... fecerimus diximus, ad ipsā iniuriā, de qua ibi, referri ad ius istud eficax ad impediendū alienationē, qd. quidē nunquam habuerunt creditores, licet enim et ante legē Aeliā ipsis iniuria fieret per manumissionē; hec tamen iniuria nunquam fuit contra ius eficax ipsis creditoribus competens ad alienationē impediendā. Remanet igit. non improbabilis pendente conditione creditores conditionales proprie esse creditores respectu spei debiti iri. quia neque quoad rē debitā in obligatione nec proprie

nec

nec in proprii creditoris [illegible].

57 Hæc tamen 2. [illegible] diffi-
cilia [illegible] ex sequentibus. Primo [illegible] in § [illegible]. de obli-
gationibus, et actionibus. [illegible] enim respectu
rei debitæ in obligatione versa, [illegible] in [illegible]
[illegible] conditionalis [illegible] debere [illegible]
[illegible] con[illegible] l. [illegible] esse ita ut per [illegible] dicere [illegible] cuius
conditione [illegible] [illegible] [illegible]
habeat debitum in [illegible] stipulator conditionalis, [illegible]
[illegible] rei respectu omnes creditores esse [illegible]: [illegible]
de inferr. dictum. predictam solet posse verificari respectu rei
debitæ in obligatione. [illegible] proprie creditor cui
stipulatur conditionalis [illegible] actionem habeat, [illegible]
sit praefato dicto. [illegible] [illegible] dicit consul.
in § 1. eiusdem tex. eos esse creditores quibus actio vel [illegible]
actio aliqua competit.

58 Urget 2. [illegible] eiusdem [illegible]
[illegible] tex. in l. [illegible] 16. de hereditatis petitione ubi
[illegible] hereditatis contra conditionalem debitorem [illegible]
te conditione institutam, [illegible]
[illegible] ut condemnari [illegible] reus [illegible] tempore
[illegible] ad impleta sit conditio. [illegible] ad im-
plementum habuit aliquid hereditatis debitor [illegible]
[illegible], aliás [illegible] non posset [illegible] l. regularit. ff.
de hereditatis petitione. Sed non [illegible] aliquid habere
nisi obligationem [illegible]. [illegible] conditionem debi-
tor fuit, [illegible] ac per consequens enim creditor [illegible]
[illegible].

59 [illegible] tex. in l. pecuniæ
36. [illegible] nostro [illegible] [illegible] creditis. [illegible]
si pecuniam mihi certam debitam voluntate mea alteri
promittas, [illegible] sub conditione [illegible] debitorem meo,
perinde est ac si mihi sub conditione deberetur. Ut in prin-
cipio tex. et in fine ibi: [illegible] quoniam [illegible] incertum sit an ex
ea stipulatione deberi possit [illegible] tex. in l. legatum
14. in fine de administrandis legatis, l. aliquando 107.
in fine de conditionibus, et demonstrationibus
ac [illegible] [illegible] [illegible], illum pendente conditione

pecuniæ pecuniam [illegible] [illegible]

sub aliqui fuit promissa arg. l. si ita stipulatus fuero § in principio de doli exceptione. Igitur creditor conditionalis apparet verus creditor esse pendente conditione respectu rei deductae in obligationem. = Firmatur argumentatione deducta ex observantia l. cum qui 56. § ultima de verb. obligationibus. Ubi stipulatio quae a patre fuit conditionalis per subsequentem stipulationem conditionalem ut neque probabiliter mutari, et contra; et in eodem simplex conditionem potest novari omitti, igitur oritur aliquid ex stipulatione facta conditionali, aliter enim nova non contraheretur. l. si quis ita de verb. obligationibus.

6. l. nulla de regulis iuris.

Primum argumentum non facile solvi. Nihilominus commune respondetur Ulpianum in dic. l. si quis 42. non fecisse stipulatorem conditionalem proprie, et verum creditorem, sed tantum quoad aliquid, videlicet quoad exigendam cautionem, quoad separationem bonorum impetrandam, et quoad transmissionem spei debitum iri in suum successorem. Quoniam praeter non spei debitum iri in suum successorem (?) quae ad vere sufficiunt ad verum creditorem constituendum ex conventione consecutione iuxta tex. in l. 10. de verborum significatione. Transmissio praefata non facit creditorem iuxta (?) l. 42. § 1. ubi meminit Ulpianus creditorem ex qua actione competente; transmissio autem spei fit ante actionem, ut constat. Deinde legatarius conditionalis semper potest exigere cautionem a creditore legatorum seu fideicommissorum nomine l. 1. § ult. ut legatorum (?) ideoque ut in possessionem mittatur l. 11. quibus ex causis in possessionem, et separationem consequitur l. 4. in principio iuxta rationem traditam, et ver. l. legatarios ff. de separationibus. Sicut Ulpianus ita fecit creditorem stipulatorem conditionalem ut per hoc eum distinguat a conditionali legatario: constat manifeste neutrum verificari posse quod supra relatum, in quibus, non dico convenit legatarius cum stipulatore, sed eum excedit, cum legatarius non indigeat nova causa ad exigendam cautionem; bene vero hi qui ex contractu conditionali debent: ut supra diximus.

Donellus in l. si quis 27 nec de
61 verborum obligationibus solvit difficultatem quod licet absolute, et revera non sit creditor stipulator conditionalis; nihilominus tamen ex verba sententia legis aliqui creditoribus tribuentis loco creditoris esse ex identitate rationis. Quo modo, et alibi interpretatur dic. l. 10 de verb. sign. Verum eandem patitur replicationem, nam iuxta Donellianum sensum etiam potest dici creditor legatarius conditionalis, cui cautio, missio, et separatio competunt. id. aliquid amplius habent stipulator ut in l. in fraude 27. vers. diversa ff. qui, et a quibus. Sic ut non est sufficiens ad hoc ut generaliter in esse creditoris qualitate stipulatorem distinguendo a legatario iuxta Ulpianum dic. l. 42. solum enim potuit iuxta Donellum distingui secundum magis aut minus, non vero in esse creditoris.

Dicendum ergo est stipulatorem
62 conditionalem (idem iuris est in quolibet creditore ex conditionali contractu) pendente conditione verum, et proprium creditorem esse dumtaxat postea adimpleta conditione, quia adimpleta apparet retro ab initio contractus verus et proprius creditor, ac per consequens etiam eo tempore quo pendebat conditio. Quo in sensu accipiendus est Ulpianus in dic. l. 42. ubi inquit pendente conditione, idest tempore pendentis conditionis sed conditione adimpleta, tunc enim ex post facto apparet ab initio contracta obligatio, et ratio orta exemplo similium de quibus in l. quod te 19. de rebus dubiis. Ante conditionis adimplementum nequit certo responderi an sit creditor quoad rem debitam in obligationem pendet enim hoc ex post facto, et futuro eventu conditionis, solum potest certo respondere creditorem esse quoad spem ut diximus. verum ad impletam conditionem ex post facto ab initio creditor apparet toto tempore pendentis conditionis, et hic est verus sensus dictae legis 42. ut comprobatur ex Antonio Fab. lib. 19. coniecturarum cap. 6. et 7. In quo merito separavit Ulpianus conditionalem creditorem ex stipulatione vel alio contractu a legatario conditionali, quem creditorem esse fatetur solum modo a tempore

impletae

implete conditionis, et non retro, ē quia ratio differentiae rei contra-
rus conditionalis a principio vires capiant. Unde ad-
impleta conditione perinde a principio apparent l. si filius
familias 78 ff. de verb. obligationibus l. necessario ff. vers.
id. si ff. de periculo, et comodo rei vendite l. 1. l. potior
11. §. videamus. qui potiores in pignore l. si ita 70 §.
1. de fide iussoribus. At legata conditionalia non capiunt
vires sine ad tempore impletae conditionis a quo incipiunt,
et non retro l. quae legata 18. de verb. significatione
l. si uxorē 9. l. de conditionibus in testis. In quo con-
veniunt comuniter omnes. Hanc tamen inspiciunt
63 rationē istius differentiae ut videre ē apud Bartolum in l. si is
qui proventore nu. 46. de usucapionibus Caso nu. 111. omnibus
Lasarte de 10. venditionis cap. 9. nu. 13. Antonium Gomes
2. tomo variarum cap. 11. nu. 30. et plures relatos ab Do-
nello ad Donellum lib. 9. comentariorum cap. 6. litera D.
et sequentibus. Antonius Fab. de. cap. 6. post multos
relatos, et merito reprobatos aliā ipse adducit in sequen-
ti cap. 7. Ubi inquit ideo praecessum tempus inspici in con-
tractibus conditionalibus, quia nullum ē aliud id. inspi-
ci oporteat praeter id. tempus quo nequeunt contrahentes
a conventis recedere, quod quidem ab initio contractus ē,
et idcirco ex tunc oritur obligatio si conditio adimpleatur. At
legata valent ex l. 12. tabularum quae ipsa confirmant
comodo quod a testatore relictum fuerit l. verbis 102.
ibi, vers. de verb. sig. ideo quae sub conditione relicta
ab ea valent, et non retro, quoniam modus ille in
conditione ē, quod eleganter subtilissimus vir prose-
64 quitur. Haec tamen subtiratio illa ratio
non tollit difficultatē, quoniam id. quaeritur ē ut
non voluntas legantis sub conditione ita sit acci-
pienda ut videatur illo modo a tempore condi-
tionis disposuisse nec tamen locum testatoris inten-
tionis legantis: lego Sinneus ex Asia venerit, utro quae mo-
do recepta valeat, sive incipiat delegatum a tempo-
re mortis sive incipiat ab adimpleta conditione

ex.

Lex autē 12 tabularū confirmat voluntatē supo-
sitā testatoris. Prius igitur ē ut de voluntate constet
qd. ex confirmatione rationē voluntatis sumamus, Anto-
nius autē praepostere ex confirmatione explicat
voluntatē; cū tamen prius sit in ambigua testatoris dis-
positione voluntatē quaerere, et postea inventae iam
et certae voluntati confirmationē legis applicare quae, ali-
unde et non ex ipsa confirmatione voluntatē suppo-
nit. Deinde male infert Antonius ex impotentia re-
cedendi ~~ex~~ a conventis verā ab initio obligationē esse
in contractibus, cū eadē militet impotentia recedendi
a dispositis in herede, nec tamen exinde verū ab initio
legatū intelligatur.

65 Nec Donelus in dic. l. si filiusfam.
78. nec. ff. de verb. obligationibus auxiliari verb. tegit.
Ulpiani removet ~~obiectionē~~ obiectionē quoniā expli-
cant rationē diff. deque in dic. l. quae legatū 18 de re-
gulis iuris nec ex hoc principio dependet asserit in contracti-
bus patrē servi vel filij. versari in contrahendo eo tem-
pore quo iussione potestati contra uero in legato per
ratione ab Auxerio multumque longius explicat, et ab
impugnationibus Cuiacij, putat. qd. idē facit Osvaldus
ubi supra litera E. planeque diversimus in dic l. per qu-
iam necessariū esse videatur. ad hoc ut pater adqui-
rat ex stipulatione conditionali in dic. l. 18. qd. ab
initio orta sit obligatio pura alias namque necessi-
aut adquirat obligationē ortā post conditionis ad-
implementū eo tempore quo filius in sui iuris esset si-
cuti nec potest pendente conditione constitui creditor
adiecto. legatarii prout Ulpianus fatetur in dic l. 42. cum
patri autē filij nihil conducat. ad voluntatē obliga-
tionis ab initio idcirco longiores non sumus in reprobanda
Doneli, et aliorū solutione.

66 Alij rationē differentie ducunt ex
eo qd. contrahentes sibi, et suis successoribus provideant
contrahendo l. si pacto 9. de probationibus testator vero
legando solū de legatarij meritis cogitat. quae sunt per
~~sol~~ sonalia l. neque adiecit 9. pro socio l. testamen-

to

testamento §1. de manumissis testamento sed [illegible]:
Antonius Fab. lib. cap. 6., et Oualdi ubi sup. litera D. me
le debuerit ex inde purificatio obligationis [illegible]. con-
tractus nec enim ex quo transmittit. obligatio in heredes
emanat [illegible] [illegible] purificatio obligationis ab initio
contractus sed e contra ex quo ab initio pure intelligit.
contracta obligatio dimanat ubi defectus transmissio, ad
quod ex inde non infertur adquisitio patris in dic.
l. [illegible] cum successor non sit denique hoc non inexpli-
care ratione iuribus supra citatis ex mea sed enim [illegible]
gere, ex iuris consultorum ratione prodere licito habere.

67. [illegible] igit. difficultate existimabant veram [illegible] rationem ex sequenti
bus [illegible], qd contrahitur aut legatur sub conditione
v.g. lego vel vendo domum si navis ex Asia venerit [illegible]
plicem sensum sub [illegible] conditionis continet 1. ē qd.
domus ex nunc sit legata vel vendita si modo tamen
navis veniat, et iste sensus tribuendus ē contractibus
conditionalibus non vero legatis, 2. sensus ē qd. nunc
non sit vendita vel legata domus sed tunc cum navis
ex Asia venerit et iste sensus accommodandus ē legatis
[illegible] sub. condi-
tionalibus non vero contractibus [illegible] conditionis
[illegible] celebrant contractus [illegible] sub
conditione [illegible] sub incerto condi-
tione [illegible] contrahunt licet sub incerto conditio-
nis ut [illegible] [illegible] licet sub-
conditione nec enim [illegible] conditionem [illegible]
[illegible] voluisse qui [illegible] bene [illegible]
eventum ex [illegible] vendere vel dare sibi nunc
media stipulatione carere [illegible] con-
ditionis per [illegible] tunc temporis hoc non
[illegible] sed [illegible] vendere [illegible]
[illegible] conditionem eventui non ex [illegible] possit
[illegible] vellent condi-
tionem [illegible] sibi [illegible] consensus qui
tionem contrahere manifestat [illegible] voluisse
voluntati, et contractui tribuit. [illegible]
presentem conditionem contrahere [illegible] [illegible] 19. verl.
gatione in [illegible] contractus [illegible]

contractum de verb. ~~obligationibus~~. l. 13. porro ~~[illegible]~~
conditione incerta est obligatio, ex conditio, ideo est
conditionalis, et futura dicitur. adhuc pure contracta.
post quam tamen adimpleta, perit conditio quasi cons. ex
uerit ab initio quare conditio, neque fuerit consistit pure
68 tolitur licet sub conditione.

Diversum omnino in legatis est
et respondemus quoniam legans sub conditione non
potest expectare conditionis euentum ut leget, semper
enim fit testamentum cogitatione mortis, et de morien-
tis timet qui ultimam voluntatem disponit, semper
ergo perinde est testamentum ac si conditum esset tempore
vitae immediato ad mortem, a quo initium capere iura
dicuntur. Ideirco moriturus legans nequit euentum
conditionis expectare ut tum leget, nec alio modo sibi potest
consulere quam legando. Necessitati ergo, et non voluntati
tribuit prius legare sub conditione quam conditio exti-
terit. Unde ex hac legandi tempore mortis non
incipit legatum, id quod non ex voluntate pendet. Quare
propter in ambiguam testatoris dispositionem respondemus
legatum incipere a conditione adimpleta, et non retro
a tempore mortis, quia quod retro dispositionem
praefert necessitatis potius quam voluntatis quae iudicatur
procurat ad onerandum heredem, id quod praesumi
non oportet.

69 Haec igitur, ni fallimur, est vera
ratio differentiae traditae in dic. l. 42. de obligationibus et
actionibus. quam prout supra nos interpretati sumus
Petrus Faber videtur [illegible] in dic. l. quae legata 18. de
regulis iuris. et licet plures esse opponant difficul-
tates contra praedictam differentiam, ab proposito tamen commu-
ni traditione recedere non cogunt. Quod enim Donel-
lus in dic. l. 78. de verb. obligationibus euertere co-
natur differentiam istam inter contractus et legata prorsus
caret fundamento nec deducit. ex l. 2. C. qui potiores in
pignore [illegible] consonum textum in l. quibus [illegible]
§. si heres ff. qui potiores in pignore. Quoniam ibi non
tribuit legatario praelationem in pignore pro retro in

[illegible]

intelligatur ad quisitum legatum ad impletam conditionem
ut Donellus putat quod ad missivam videtur. Cuius
tractatur ad applicationem in d. §. si heres, sed pro illud
pignus sustinetur ad impletam conditionem legati, et retro
impositum apparet a tempore conventionis sue, preter [illegible]
[illegible], quo queritur pignus constitutum proponitur, quod qui[illegible]
[illegible] non sit ex retro tractione legati conditionalis, sed
ex ui conventionis sue preter in dictis supponimus namque
in dictis iuribus contrahi pignus propter ipsum debitum,
propter quod interim legem 11 quibus ex causis impositio
[illegible] legatarius [illegible] ad cautionem interponendam in d.
l. 2. [illegible] in d. § si heres. Unde cum [illegible]
[illegible] illius [illegible] ab illa ratio, quo [illegible]
[illegible] diximus legatarium vere creditorem esse quo ad [illegible]
sit ad impleta conditione legati intelligatur pignus
a principio legatum, quod facta est propria conditio conven-
tionis pignoraticie, quod videtur velle Balduinus de pig-
noribus cap. 11. propterea nec est necesse legatum retrotra-
[illegible] ad hoc ut tempore pendentis conditionis necessarium
pignus habere aliquid principale cui accedat illo tem-
pore, nam [illegible] obligatio heredis quoad ipsum debitum
[illegible] cuius quidem virtute heres non potest [illegible]
[illegible] positione legatarii, et huic obligationi intelli-
gitur accessisse pignus medio illo tempore intermor-
[illegible], et ad impletam conditionem.

70 Neque retrotractio que
sit in herede instituto sub conditione, qui ad im-
pleta conditione si [illegible] retro [illegible] heres [illegible]
de testatoris ut [illegible] [illegible] tractatu de
adquirenda hereditate cap. 1. quid quam [illegible]
Donello [illegible] ratio est in hereditate, et alia
in legato, in quo necessaria non est retrotractio ut
in hereditate, que nec ex tempore potest dari, nec con-
ditionem testator voluisse dare, et quidem hic in con-
tractibus ab initio [illegible] obligationem diximus
nulla [illegible] necessitas ut fingamus id revera
credimus voluisse contrahentes. Quod necesse [illegible]
[illegible] [illegible] in iuris prudentia lib. [illegible] illatione

4., et Vr. lapsiũ 3. tractatu 2. de legatis cap. 2. nu. 12. rationẽ assignantes ad text. in l. generaliter 29. § 1. qui et a quibus l. ijs cui vir 11. § 1 quemadmodũ servitutes amittantur. cũ alijs ab ipsis adductis nullam habet rationem ex sup. dictis. Ponevit ipse merito certũ Valentis legatũ fuisse servitute sub conditione per vindicationẽ in d. l. 29. § 1. cũ alijs. Si heres servũ illũ manumittat vel rẽ legatã alienet, nihil agit impleta conditione legati, non et ipsi putant quia scilicet ad impletã conditione perinde habetur ac si a morte testatoris fuisset res legata legatarij nostra nunquã facta heredis, hoc e nim tamen refelunt d. lex 11. § 1. quemadmodũ servitutes amittantur; et ex 109. de conditionibus, et demonstrationibus. In quibus finita servitus manifestat legatariũ non fuisse factũ dominũ a morte testatoris sed q. videlicet legatũ vindicationis sicut per se sufficiens ẽ absq. heredis traditione ad dominij translationẽ l. a Titio de furtis cũ alijs sic sufficiens ẽ ad impediendam alienationem rei legatæ ex tacita prohibitione testatoris que quidẽ in fidei comisso, et legato damnationis sufficiens non erit, quoniã tacita prohibitio non potest habere plus roboris quã expressa ipsa fidei comissi dispositio ex qua ipsa de ducit; constat autẽ fidei comissum vel legatũ damnationis sine traditione heredis non transferre dominiũ. Unde neque impedire translationẽ aut alienationẽ poterit. quod observationẽ videtur dignũ ad ea quæ tradit Vincentius Vr. ibidem.

71 Constat igit. ideo in d. l. ijs cui 42. creditores proprie eos esse, quibus ex conditionali contractu debetur tempore adhuc pendentis conditionis, et tamen conditione ad impletã q. videlicet ex post facto purus apparet ubi in initio tale tamen. Quã doctrinã in conditione casuali procedere tamen certissimum ẽ non habere locũ in conditione potestativa, quæ adimpleri non potest invito debitore l. sui

bid

nete ff. § 1. l. potior est 10. in princ. ubi doctores in signo
ret. l. Titius 4. quae res pignori l. qui pecuniam 30
de rebus creditis: quo enim modo obligatum intelli
gemus eum, qui in sua habet potestate posita ut obli
getur. Ita comuniter omnes in l. si filius 78. de verb.
obli. dic. l. quibus alienum § 1. ubi testatur & doctores
Covarrubias practicarum quaestionum nu. 39. nu. 3. in princ.
videndus Conanus lib. 4. comentariorum cap. 17. nu.
12. qui tamen erit quando conditio potestativa est in po
testate petitoris creditoris ut adimpleatur. Ratio du
bitandi esse potest, quia non videtur obligatum voluisse
debitorem is, qui eum in sua potestate ipsum obligare ad im
plendo conditionem; hoc tamen dispar quoque est adim
pleat. sed respondetur semper retroactionem in applicatione
fieri iure locum quoties invito debitore potest adimpleri
conditio dic. l. quibus alienum ff. § 1. etiam si potestativa fuerit. Ut
per illum tex. ponit Covarruvias d. nu. 8. Inde cum intelli
gitur quomodo debitore possit creditor potestatis sua
vero conditionem implere: quinde sit tamen cum adimpleta con
ditione ab initio obligationem ortam nisi ex conditione ex ea tra
ditione. Non enim dispat ad implementum ut obligatum
sit. Non enim dispat ad implementum ut obligatum,
debitorem, qui de obligando contractu, sed ut melius,
vel facilius ad impleat. Vel potest dici rationem pro
batam debitoris voluisse evincere noluisse proventu obli
gare debitorem, quod pendente conditione obligatus
adhuc non apparens; nihilominus tamen ad implendum plenum
voluisse obligationem ab initio oriri cum contraxe
rit non expectato conditionis eventu ut supra dixi
mus.

72 Volo tamen ut ab hac materia
tu retroactionis separari distincta prorsus quaes
tio est videlicet ius ad implendi conditionem ad he
redes transmittatur. Et quod videre poteris comuni
ter negantes quod. vetat Covarrubias d. cap. nu. 1. cap. 39.
quibus addo Donellum in l. Romae 122. § Cum Seius
de verb. obligationibus et lib. 15 comentario
rum cap. 7. 12 et aliquos affirmantes, quos refe
rens sequentes videndi Covarruvias dic. cap. 37 nu.
2.

2. in sequentibus Osualdus ad Bonetum ubi proxime in no- tavij litera B. et C. hec nusq. retrotractio rescissionem habere locum, sive affirmative sive negative huiusmodi ... pondeatur questioni, quoniam enim ad implendum con- ditionis ad heredem non transmittatur, ... contrahentis ... ad implere, et tunc retrotractioni est locus. Nec transmissio hec pendet ex retrotractione que supponit iure ad implendum conditionem.

73 Et hinc sic ex ... in contractibus conditionalibus pars ... in ... maximus ... in l. sub conditione 16. de solutionibus. Ubi liberatio ... viris ... sicuti ... obligatio ... ad impletam conditione, sic enim ab initio liberatio suas ... vires. Nec multum ... in d. l. 16. in fine ... ad impletam conditionem donationis fuerit ... sita pecunia, quod videtur contra legem ... in ... 34. in fine principij l. qui absenti ... §. 1. de adquirenda possessione ... 9. §. ... bona quibus ... ante conditionem ad impletam non ad quiri dominium pecuniae sub conditione tradite quod ... regulare ... omnes tamen pluribus, et precipue Cuiacio in d. l. qui absenti §. 1. ubi ... ... verba dicte l. 16. ... d. l. 16. ... iuris duplex causa, et qua ... dominium pecuniae, donatio ... et causa ex qua ... debere, quam ... conditione eventurae ... incertum ... ... non dubitamus ad hoc ut traditio ... non sit, ... ad ... conditionem ... leg. Iulianus 30. de conditione ... enim ... ad dominium ... ut ... si ... ad ille, quoniam ... hic vel ille, ... ex post facto ... .

74 Deinde ex ... celebri ... inter legatum et contractum, nam si ... fuerit legatum: sive ille factum ... sive ... non ... ... sed conditionale legatum esse respondetur in l. huiusmodi

modits, ut d. Bar. legatorum in fin. communem loctorum sententiam sequentur ... de conditionibus et de t. in rubrica ... nec 23 ... videlicet Comitis aliis, et sup. dixi ... testator confert voluntatem ad ... existentis ... res, a quo incipiat dispositio, cum autem incertum sit ... tempore ... legatarius, ideo huic incertitudini sit locus, ... quia legatum pendet, et conditionale est. Unde ... necesse est spectatur ut alter casus eveniat in quem legatum ... esse intelligitur, aliter enim non praecederet causa ... deberet, quae semper praecedere debet ut ibidem inquid Pomponius. Quasi velit dicere non esse legatum ... aliquis casus eveniat, quae ut diximus testato ita legatum ... non a morte sed a ... eventu legat. Non idem iuris ... in contractibus l. Julianus 70 vers. similiter ... de ... dictione indebiti l. necessario § ... de periculo et commodo rei vendite l. si pupillus § ... de novat. ... quia scilicet contrahentes intendunt ... obligationem ab initio, et non ... contractum, et obligationem ab initio, ... eventu ... contrahuntur, ... modo adiciunt ut ... contractus, ... obligationem ab initio ... certus fuerit eventus ... Cum autem in ... intelligunt. ... certum sit ... casum eventurum ... ex inde sit a principio fuisse contractum ... Paulus in d. § ... Quia ad contractus ... certitudinem sufficit ... certis eventibus ... illud sit ... 16. ... praecedenti explanatum ... non ~~...~~ ... in ... praesentes ... non ut obligationem sed ut actionem suspendunt, ... casus eveniat. Ut recte scripsit Costa lib. 1. ... cap. 17. Unde contractus ... celebratus ... non conditionalis. Ex quibus in ... conditionibus ... constat conditionem ... in contractibus. Contra vero in legatis, in quibus non ... legatarius quoad rem deductam in obligationem, ad ... debet. Quibus solvitur primum argumentum.

77

Ad secundu[m] debitu[m] ex d. l. 16. de hereditatis petitione respondet: ibi no[n] fuisse conuentu[m] debitore[m] condicionale[m] tanqua[m] debitore[m] sed tanqua[m] iuris hereditarij posesore[m], Vt interpre tat. Donelus lib. 19. commentario[rum] cap. 13 qua[m] solu tione[m] videtur probare ibide[m] Osualdus in notandis lite ra H. Antonius fab. in rationali ad dicta[m] l. 16. in princ. Confirmatur ex iura precedentia in quibus agit de conueniendo tanqua[m] posesore eo, qui aliquid heredi tatis posidet. Nec petitio hereditatis contra aliqu[em] instituit tanqua[m] obligatu[m] sed tanqua[m] posesorem qua[m] admotu[m], et alia quelibet actio realis l. regula riter. 9. de petitione hereditatis l. unica C. de alienatio ne iudicij Amaia videndus lib. 3. obseruationu[m] cap. 2. nu. 1. Diximus in superioribus ipsu[m] debitu[m] rei aliquid esse multu[m] considerabile, hunc igit. ipsu[m] heredi tatis fuisse in d. l. 16. in princ. nemo dubitabit, cuius quide[m] causa recte instituta[m] petitione[m] hereditatis cognoscunt qui uniuersale iudiciu[m] esse sciant rationesque eius cuius. iuris hereditarij vere possesi instituendu[m] d. l. 9. et iuribus antecedentibus ad dicta[m] l. 16. de peti tione hereditatis. Ex quibus facile percipitur q[uo]d ibide[m] ex Octauen[o] Vlpianus Asserit despectando tempora petendę condictionis ut si conditio nunc adimple ta fuerit, reus condemnatur, na[m] cu[m] iudiciu[m] sit vniuer sale recipit [illegible] augmentu[m] l. post rogatam tempore 41. de here ditatis petitione. Idircq ratione ipsa instituta petitio proficit, etia[m] ad condemnatione[m] respectu rei debitę in obligatione[m], que intelligitur petita etia[m], et compre hensa sub hereditate. In quo differt vniuersale iu diciu[m] a particularis, q[uo]d augmentu[m] non recipere pro bant ex non potest 23. de iudicijs Anto. fab. in ratio nali ad l. 18. § 1. de hereditatis petitione quemad modu[m], ita etia[m] differt ab eode[m] particulari iudicio in hoc q[uo]d. petitio hęc propter vniuersale[m] compre hensione[m] competit aduersus debitore[m] conditionale[m] non tanqua[m] debitore[m] sed tanqua[m] posesore[m], at par ticulare iudiciu[m] non competit ex obligatione nisi con

tra

tra debitorē vt recte Donelus. vbi sup. dic respondens
legi non quemadmodum 39. de iure dicit.
76 ~~l. iudicium petitionis~~ Instat adhuc idē vniversa-
le ~~d~~ iudiciū petitionis hereditatis, quod recte dicit insti-
tutu contra eū qui nihil omnino libet nec posidet, ita
ut si post institutā actionē aliquid hereditatis nancis-
catur condemnari possit l. itē 18. §. 1. de hereditatis
petitione §. dubite in principio instantiis creditor
contra eū, a quo nihil ~~est~~ recipiunt, de percursa quam
quamuis deficeret spes debitū iri in d. l. 16. procederet
instantia. Deinde Vlpianus in d. l. 16. asserit idē
esse dicendū in stipulatione conditionali quod antea de pe-
titione hereditatis dixerat. Igitur male recurrimus ad
universalitatē iudicij.
Primā difficultatē varie ex-
77 planarut interpretes vt videre ē apud Antoniū
Gomez in l. 45. Tauri nu. 176. Donellū lib. 19. co-
mentariorū cap. 14. Ant. Fab. in rationali ad d. l.
18. §. 1. Sed placet cū Gomesio vbi sup. recipere d.
§. 1. quando reus contendit se heredē esse, tunc enim
quamuis nihil possideat, recte convenit. hereditatis peti-
tione, cuius precipua principalior pars consistit in hoc
vt reus declaret heres; restitutio autē sit officio
iudicis in consequentiā ad talē declarationē l. licet 10.
§. 1. de hereditatis petitione iuncta ratione legis, et
ex diuerso quinta §. 1. de rei vindicatione. Covarruuias
practicarū cap. 12 nu. 1. Anto. Fab. vbi sup. Amaya
lib. 3. obseruationū cap. 2. nu. 16. Unde recte appa-
ret in d. §. 1. cum principalis intentio illius iudicij sit
ex ~~aliquo~~ actor receptiuus sit liquidatio Videli-
cet vt silent nequa cessante spe debitū iri in d. l.
16. in prio. procederet petitio nisi Reus contenderet
se heredē esse, qd. et eni requirit quando insistit
endū ē iudiciū illud ratione rei vel alterius rei
posse. Vt perspectū in l. si debitor 4 a. allegat. et plura
videndus Richardus vbi pluribus adductis in §. actio-
nū 28. et 30. nu. 31. institutionū lectionibus.
78. 2a. difficultas proce-
ant

aue nihil officit qd enim in dic. l. 16. ait ut pignus de stipulatione non induit creditorē conditionalem ex stipulatione conditionali agere posse, sed dubitationē tollit in debitore hereditatis ex stipulatione conditionali circa spectandū tempus saneq. sententiis ex eo natū ad stricti iuris sit stipulatio; qua tamen ratione non obstante spectandū illd tempus respondet quamvis debitor ille conditionalis hereditati debeat ex conditionali stipulatione non videtur instituta hereditatis petitione, omne enim debitū eū propter universalitatē iudicij comprehendat. in ea petitione ut restituat quid quid hereditatis pervenit, adeoq. etiā debitū illud ex stipulatione conditionali, praecipuè cū reus non ut debitor ex stipulatione sed ut possessor alicuius iuris hereditarij conveniatur ut diximus.

79. Ad 3m argumentū deductū ex dic. l. pecuniā 56. h. tit. respondetur negando maiorē. Neque ex illo textu probatur qd. si pecuniā mihi iure debitā alteri voluntate mea debitor meus promittat sub conditione, fiat conditionalis stipulatio una ex qua mihi debetur, nec enim pendente conditione secundae stipulationis potest prima stipulatio novari l. si stipul. ff. 9. 1. l. quoties 14. de novationibus § praeterea institutionū quibus modis tollitur obligatio. ut bene animadvertit Anto. Fab. in rationali ad dic. l. 56. totū illius textus vero ad veram responsionē non ē Iavoleni Iure consulti. Sed epistola ē compilantis Iavolenū ut coniectamur ex eiusdē tex. inscriptione quae ita se habet Iavolenus lib. 1. epistolarum Quod et confirmat idē responsū, iuxta qd. deficiente secundae stipulationis conditione non per remanet creditū pecuniae ex prima stipulatione, qd. utiq. non fieret si fuisset prima stipulatio novata, et conditionalis facta. Unde et creditor ego pendente adhuc conditione secundae stipulationis, illā obligationē, et actionē in natū habeo; licet

sis

nis, deinde propter incertam novationis, qua eve-
niente per adimplementum conditionis secundae
stipulationis, apparebit ab initio sublata prima
stipulatio. Nec novum est haec suspensio in puris
obligationibus l. interdum 73. de verb. oblig. l. si
debitor § 0. l. 85. de iure dotium. Explicat
late Ant. Fab. ubi sup.
Neque contrarium probatur

20 argo. dic. legis legata 14. de adimendis legatis legis
Sigismundo 107. de conditionibus, et de manumissio-
nibus (quamvis ponamus legata illa pura condi-
tionalia fieri) qa. in praefatis locis legata pura
adhuc non erant perfecta neque fuerat orta ex eis
obligatio vivente adhuc testatore adimente. id
circo facile conditionalia fieri potuerant. At in
dic. l. 36. prima stipulatio pura iam perfecta erat.
Quam rationem ipse comprobavit ex dic. l. pure §.
de doli exceptione. Minus officit contrarius Do-
natus in l. cum qui 56. §. ult. de verb. oblig. ubi
ad finem ~~obiter~~ ut insequi facere acceptilationis,
Deque ibi, novationem fieri probat cum iuratur
tertio cogit docere primam stipulationem puram
factam fuisse conditionalem propter secundam stipu-
lationem sub conditione interpositam, ideo quod per
lationem sub conditione non fuisse per acceptilationem sub-
eunte conditione non fuisse per acceptilationem. Aliquando
late l. qd. inde de acceptilatione. Alius
qd. si pura remaneret, utique per acceptilatio
nem toleretur, ut ipse putat, et nemini quod deberet
obligatio quae novari posset. Haec enim Dona-
ti ratiocinatio parum firma esse videtur, quoniam
licet pura remaneat prima stipulatio in dispu-
dicti §. ul. Non tamen potest per acceptilatio
nem tolli quamquam conditio secundae stipulatio-
nis deficiat, et tamen quod adimpleta, intelligitur
facta novatio ex secunda stipulatione, et hoc ante
acceptilationem. Id circo quamquam exitum conditionis videa-
mus, necimus an acceptilatio habeat obligationem vel eo
sit.

Sed dices; si creditor sum ex pura remanente stipulatione in d. l. 36. Quare aperte respondet Ulpianus liberari; ut in eodem fere casu non prohibeatur agere heres. in d. l. pure 9. de solut. ex acceptione? Imprompta tamen est ratio diff., nam in d. l. 9. sumimus, etsi impleta sit conditio legati, non tamen purificatur, nec incipit legatum a morte testatoris, sed tantum ab impleta conditione. Quo in solutione ad primum argumentum explicemus. Unde semper est certum tempore pendentis conditionis debere legatarium illum, cui ad pure ipse debebat legatum fuerat sub conditione. At vero in d. l. 36. h. t. ad impleta conditione purificatur 2. stipulatio ab initio ideo q. tempore pendentis conditionis incertum est, utrum debitor ex prima stipulatione pura liberatur nec ne, nec quia propter secunda remanet prima stipulatio, quidem quoad praesens, ut adhuc sublata non appareat, sed tamen quia potest ex secunda stipulatione novari, qd. in incerto est, suspensam esse dicimus. Secundo non novatio sit, non conditionalis facta sed nulla ratio agnoscit prima stipulatio pura; interim tamen pura manet, quia incertitudo novationis non ad ortum sed ad interitum stipulationis pertinet.

1. Ad illud qd. ult. loco opponebatur ex d. l. 56. §. ult. de verb. obl. Respondetur ibi fuisse commissam moram ante secundam stipulationem conditionalem. Neque novatione obstante lex quoniam 14. in fine principij de novationibus. Quam recte accepit Donellus de servo praesente ad diff. dicti §. ult. ubi de absente servo loquitur Jure Consultus. Quae solutio confirmatur ex distinctione facta in l. quod 72. de solutionibus. Quibus solutis argumentis secundi principalis ilatio ex nostro lex., in qua diximus creditorem conditionalem non esse verum creditorem quoad rem deducendam in obligationem; contra vero quoad ipsum debitum iri. Contra tenent enim Pickardus ins. sub conditione 4. nu. 11. institutionum de verb. obli. et alij; et dicimus tamen huic vel qd. dictis nihil officere nostram l. 1. 16. nam mox iustam supp. traditam explicationem hoc esse

cap. nu. 13.

3. principaliter infertur
82 applicatio ad illam questionem an scilicet his cui in diem
debetur, ante diem sit creditor nec ne. in qua separandum
dies certa a die incerta, quae conditionem facit. hoc
ut melius intelligatur animadvertere oportebit diem
incertam tribus modis dici. Primo appellatur incerta
an, certa vero quando, v.g. Titio cum pubes erit
do lego, quia videlicet quamvis certum sit tempus pu-
bertatis, incertum tamen est an Titius pubescat. 2. dicitur
incerta quando, certa tamen, an, v.g. Titio cum mo-
rietur do lego, quia scilicet quamvis certum sit mori-
turum, incertum tamen est quando. 3.° appellatur incerta an
et quando, v.g. Titio cum consul factus fuerit
lego, quia nempe incertum est an fiat consul, et
quando consul fiet. Ita communiter Doctores cum
l. stipulatio 38. §. inter incertum de verb. obli: Bar-
tol, et sequitur plures Leander Galganettus de
conditionibus 2 parte cap. 6. q. 8. nu 14.

Dies incerta primo et
83 3.° modo in testamento facit conditionem. Contra vero
dies incerta 2.° modo l. 1. §. dies autem l. dies incertus
79. l. heres meus 79. §. 1. de conditionibus, et demons.
l. 4. l. huiusmodi 13. l. fides 22. §. 1. cum l. sequenti ff. quan-
do dies legatorum l. tutius scripturam 30. §. 4. ex q. de le-
gatis 1. lege si pecuniam 12. §. 1. de legatis 2. l. unica
§. sin autem c. de caducis tolendis. Ex quibus constat
legatum ita relictum: Titio cum heres morietur do lego con-
ditionale esse quia incertum est an moriente herede
vivat legatarius. Idem respondetur de co legato: cum
ad pubertatem pervenerit die l. 22. quando dies lega-
torum. Non idem iuris est quando ita legatur: Titio cum ipse
morietur lego, quia scilicet certum est Titium moriturum,
quamvis incertum sit quando ut in quibus ff. et supra
lexis ~~iuli~~ iuribus. (Verbum, cum morietur, licet proprie
ad eventum referatur cum mortuus non moriatur ut ele-
ganter Divus Augustinus probat lib. 13. de civitate
Dei cap. 9. l. pater severinam 101. §. 8. de conditionibus

ea

et de mor. cu similibus. Videndus Costa lib. select. [illegible] cap. 14. Aliquando tamen, mortis, et non vite tribuit, ut dis positio tenent l. qui duos §. 1. de manumissis testamento cap. 16 quaestio 80. de verb. obli. cu similibus Rispoll. de condi. et demon. in l. 1. 3 parte nu. 16. sic, et inmorte tribuere. iuxta proprietate; admitti tamen refert dispositio valeret eo casu quo Titio cu morietur legatu e, nec enim potest valere legatu relictu mortuo. l. gite. dies incerta primo, et 3 modo conditione facit, contra vero incerta 2 modo. Illustrat Donelus lib. 8 comentariorum cap. 32. et lib. 15. cap. 11. ubi Osualdus plures refert. Peregrinus de fidei comissis articulo 31. [illegible] de conditionibus 1 parte cap. 4. n. 89. Balduinus codem [illegible] cap. 3. vers. dies incertus. Cuiacius lib. 18. observationem cap. 1. et lib. 34. quaestionem Papiniani in dic. l. dies incertus Anto. fab. lib. 18. coniecturarum cap. 15. Rispoll. ubi sup..

B f. l. de iuris esse videt. in contractibus, quamvis enim contrariu scribunt Cuiacius ubi sup. et lib. 13. observationem cap. 20. Decius in l. 1. nu. 4. de condi. et demon. verius tamen e a parte efectu nullu versari discrimen inter contractus et testamenta ut defendit Donelus lib. 8. comentariorum cap. 31. et in l. eu qui calendis nu. §. 1. nu. 13. et 23. de verb. obli. vel enim incerta e actu sortituru efectu, ut in 2. modo ex sup. dictis, et tunc actus non e conditionalis, sive legatu sit sive contractus, vel incerta e actu sortituru efectu, ut in primo, et 3º modo ex supra dictis, et tunc actus conditionalis, sive contractus sit sive legatu. Quod enim hec verba heres cu morietur, vel dum morietur heres faciunt legatu conditionale, non vero contractu, non ex eo provenit qd. dies incerta in testamento, non vero in contractibus, faciat conditione; sed ex eo qd. in testamento faciant die incerta an, non vero in contractibus in quibus non potest dies mortis facere die

incerta

incertū an, qm non ē inconsideratione an viuat vg. stipulator quando morietur promissor, vt semper transferrat continentis interesse stipulatoris §. ex con ditionali institutionum de verb. obli. Contra ē in le gato in quo maxime interest an viuat legatarius tempore quo heres moriatur, quoniam tunc temporis mortuus non transfert legatum. Quod explicabis ex ratione diffa. quam in superioribus interpretati su mus dictam l. huiusmodi 13. ita explicat Donel lus lib. 15. comentariorum cap. 11. D. Non procul ē Bartolus in l. in stipulationes 119. nu. 41. de verb. obli. Paulus castrensis in l. stipulatio 38. §. inter incertam nu. 3. de verb. obli. And. tib. lib. 4 conice turarum cap. 20, et in rationali ad l. qui promisit 48. inst. de condictione indebiti. Quos videre poteris vt respondeas Cuiacij contra sententiis argu mentationibus. Nos enim hec adnotamus vt ex ipsis constet cui cui sub die incerta debetur prima ergo modo ex supra dictis accipiendum esse credi torē conditionalē eodē modo, quo in precedenti illatione de creditore conditionali sumus philoso fati.

Restat vt deo, iuvante de incerta secunda supradictis modo debetur, videamus. Loquitur in hoc idem dicendum ē qd. in eo dicemus, cui in die certam debetur. Plane his cui in die certa debetur proprie creditor ē, qm in alio Vlpianus in qua seruit l. 1. ad hoc vt quis sit vere creditor solum requi ritur vt fidē alterius sequatur, et simul qd. sit aliquid recepturus. Vt ex superioribus constat. Apparet au tē istum fidē secutum fuisse, et certo recepturum esse. Ergo verus creditor erit vt probatur in l. credi tores 10. de verb. sig. potest qd. expendi ea. in l. ius cui 42. de verb. obli. iuxta verum illius lex. interpre tationē de qua plura in precedenti illatione. Inter ea patet vnum inter quibus credatur qd. quando debetur in die obligatio praesens ē, licet dilata sit solutio l. in die 10. de condictione indebiti l. qui mandatum 43. l.

fide

fide iussor 51. mandati lege cum qui 41. §1. lege responsis 46. cum alijs de verb. obli. l. qd. in diem 14. de novationibus l. si fide iussor 51. de fide iussoribus l. 3. in fi. de constituta pecunia l. cedere diem 213 de verb. sig. . Hoc vero fundamentum mihi sufficeret ad probandum istum quoad obligationem verum creditorem esse, qui in precedenti illatione (vnde mulla pedes) conditionalem creditorem existimaui esse proprium creditorem quoad ipsum debitum iri, nec enim ex quo ante diem agere non possit infert non esse creditorem proprie cum ex inde solum probetur non esse creditorem quoad executionem, et exactionem.

86 Sed cum videam ante diem certum non solum obligationem sed etiam actionem oriri, non dubito ipsum verum creditorem affirmare, non quod cum effectu agere possit, sed qd. agendi quidem potestatem habeat; temporali tamen exceptione repressam, qd. non tollit rationem veri creditoris. qd. vero ante diem ortam habeat actionem probatur ex l. qui mandatum 43. ff. mandati. vbi non cederent actiones ante diem, nisi ante diem morte. Tenent hanc partem Bartolus in l. sicuti stipulatus nu. 39. de verb. obli. Alexander Scotus in precedenti l. 1. nu. 27. vbi Alciatus nu. 73. Sebola in l. creditores 10. nu. 15. de verb. sig. late Anto. Gomez 2. tomo variarum cap. 11. nu. 21. vbi plura Osualdus ad Donellum lib. 15. commentariorum cap. 8. in notis litera D. vbi alios refert Richardus in §. omnis nu. 27. institutionum de verb. obli Alfasius Rispoll. de conditionibus, et demonstrationibus in l. 1. 2 parte a principio vbi similis abunde. Nec potest intelligi ante diem ortam obligatio quin dicamus etiam actionem ortam, nam obligatio ipsa in obligato est, cuius quidem virtute ei in cuius fauorem obligatus ius exigendi adquirit. Ex quibus proprium, et verum creditorem esse eum, cui debetur, seu cui debetur certissimum esse iudicamus ortam ante diem prout firmarunt Fulgosius, et recentiores communiter. vt testatur et sequitur Vigilius in hac l. 1. nu.

89.

Ba. Mart. in emporio tit. de rebus creditis q. 21. nu. 4.
Ripoll. ubi proxime nu. 7.
Contrarium tamen tenuerunt
87 alij, quibus videntur suffragari sequentia. Primo q
l. cum qui 41. §. quotiens de verb. obligationum l. si in
annis 49. de conditionibus et demons. quibus probatur
ex dispositione in diem nequaquam ante diem deberi. q.
ante diem non oritur obligatio. Confirmatur quoniam
nulla est obligatio ubi quis non adstringitur nec potest
cogi ad aliquid dandum vel faciendum l. sub hoc §. de obli.
et actio. principio institutionum de obli. Atqui ante
diem non potest quis adstringi, et cogi ad solutionem,
cum non dum sit potestas agendi d. l. cedere diem de verb.
sig. cum similibus. q. non dum erit obligatio. Idem videtur
probari et difficilis tex. in l. si ita 45. §. sub condi-
tione item, et ibi tex. in obscura l. si scrip. ille 46. §. de
legatis 2.
2°. falsum esse videtur quod an-
88 te diem actio sit orta, quoniam ante diem agi non potest
l. certi q. in prin. h. t. d. l. cedere diem cum similibus.
Igitur non dum orta est actio confirmatur ex l. unicum §. ul.
in fi. quando dies ususfructus legati cedat ubi ante
diem petens ususfructum ~~legati cedat ubi ante diem~~ non
dicitur male petere, sed nihil agere. et. scilicet ante
diem actio non est orta prout probatur ex differ. ibidem facta
inter male agere, et nihil agere.
3°. ratio ad hoc ut quis cre-
89 ditor dicatur non satis est ut actionem habeat; sed etiam re-
quiritur ut exceptione non repellatur. l. is qui 42. §. 1. de
obli. et actio. atqui ei qui in diem debetur exceptio
obstat ante tempus agentis igitur non erit verus cre-
ditor sed tantum simplex conditio nali creditori ut ex-
presse fatetur IC. in l. creditor 55. de verb. sig.
His tamen non obstan-
90 tibus verissima est supra tradita sententia. Neque
repugnant in contrarium adducta ad primum enim res-
pondetur iura illa cum similibus solum probare quod an-
te diem debitor non cogitur ad solutionem et tamen ante
diem

die vere debitor ipso iure ē. ita Donelus lib 15. com. cap. 10. Pich. ubi sup. nu. 27. Ripoll. ubi sup. nu. 9. qui recte notant IC. dixisse in hoc sensu non esse obligatos eos qui exceptionē haberet l. vel obligatus 20. vers. obligatū de liberali causa l. Marcellus 66. de regulis juris l., et de legatis 7 §. servus quaestionis ff. de dolo quomodo etiā intelligenda sunt iura in l. eo tempore 50. zenelio l. Falcinus 7 §. si in diē quibus ex causis in possessionē ubi in vers. nam et si probat nostrā senten tiā = ad confirmationē respondetur ante diē adscribitū esse debitorē ut quamdiu q. solvat non quidē presenti tempore sed futuro, qr. certū ē ante diē itā futurū esse, qd sufficit ad hoc ut obligatus appareat Done. in d. §. maioris nu. 44., et lib. 15. com. cap. 10. Morla di q. 21. nu. 6. unde, et l. debitor 108. de verb. sig. satis accepit verū sensū.

91 Difficiliores haber expli catus d. lex si ita 49. §. si sub conditione de legatis 2. Verū omissis pluribus solutionibus de quibus Pich. et Ripoll. ubi sup. respondet. Si proponitur locutū fuisse de legato ex certa die relicto iuxta proprietatē dictionis, ex, quae originē denotat istē de legato qd. ex certa die initiū haberet illa die cedit. et. si constat testatorē ingresse ut ex tunc voluisse incipere. qd. incipiat legatū, et non antea vs. in legato ex certo tē pore qd. adicit. substantiā dispositionis ut supra dictū in l. 22. de Mastrutio refert Merlinus ad Donelū lib. 8. comen. cap. 30 litera A.

92 Ad textū vero ind. l. et scripsit lit 46. de legatis 2. respondetur illa verba. dare facere oportet non obligationē spectare sed actionē ideoq. non comprehendere debita quae licet ita vere sint debita; non tamē tamen oportet debitorē dare tradere ve iuxta conditionē formulā quae talis erat: siccē mihi dare facere ve oportere. Unde ante diē vere quidem potest deberi: non tamen comprehenditur tale debitū sub legato de quo in d. l. 96. qr. videlicet

ante

Aiella 238

ante diem nequit actio exerceri ita Osualdus ad Do-
nellum lib. 15 com. cap. 9. innovatis litera D.

Ad secundum argumentum respon-

93 dere ante diem oriri quidem esse cum obligatione ac-
tionem sine viribus tamen ad hoc ut in foro procedat
Osualdus d. litera D. ante diem verum est posse agi non
tamen statim sed post diem. Sed sufficit ad actionem
habendam secundum mentem Donello circa obligationem
diximus in praecedentibus ad solutionem confirma-
tionis primi argumenti. Ante diem habere quis actionem
sed non exercitium actionis, quod diversum est ab
actione, sicuti pupillus, et alij diminuti sine
exercitium habent. = A confirmationem respondet.
dictam l. unicam § ult. Non tantum negare actionem, sed
etiam usionem, et acquisitionem legati ante diem, quo
casu nos non dicimus oriri esse actionem. Speciale au-
tem est in hoc facto legato in diem id. ante diem non
ubi neque adquiratur legatum ex ratione legis re-
cordis, et tertij quando dies legatorum. Ita dicat An-
to. Fab. in rationali ad dictam § ult. Ripoll. ubi sup.
nu. 4.

Ad 3um respondet exceptio-

94 nem temporalem non facere quo minus creditor aeque
proprie dicatur. d. l. creditor ff. de verb. sig. Ubi ex
similitudine probabis. Item, et in l. conditionales § 1.
de verb. sig. Nec enim aufertur actio neque dispensatur. Haec
si ope exceptionis excludendus erat ab agendo an-
te diem his qui in diem debet, movet [illegible] plures
Accursius in l. certum § [illegible] Ripoll ubi sup. num. [illegible]
et alio relati. Alegat alios Osualdus ad Donellum lib.
15 com. cap. 9. litera D. qui omnes fatentur non oppo-
sita exceptione condemnandum esse reum conventum
ante diem. Verum cum dies sit pars dispositionis, quo, et
stipulationis l. 1. § editiones [illegible] in-
de probatur ipso iure impeditum esse quemquam age-
re ante diem; tamen si actio sit nulla tamquam eius
ius obligationis causa cohaerens. Ut recte censet Os-
ualdus d. litera D. Probatur hanc partem l. 2. § qui
ita

ll eo id. certo loco l. 9. ht. l. 21. quando dies legatorum
l. qui hoc anno 42. de verb. obli. l. nihil. 186. de
regulis iuris. Facit lex eo tempore 50. de peculio Do
nellus in dic l. cum qui calendis § 1. nu. 41. de verb. obli.
Antō. Gomes 2. tomo variarum cap. 12. nu. 24. vbi plura.
95 l. exigit. qui pro creditore
concedi est certum, quamuis concedi est actionem adhuc
re non posse. Vt diximus, et insuper probatur. d. l.
in illa § de verb. obli. Qui non contrariatur lex hoc
iure 10. illo cod. tit. Alius secundus est quando
conditioni adicitur certus dies: vel conditio est in potes-
tate promitoris, vel est casualis aut mixta. Primo
casu censetur dies appositus in fauorem promitoris, eo præ
ter conditionem dies spectatur ut cogatur soluere d. l. 8.
vbi quamuis palam dies non apponatur ut decem dedit;
tacite tamen hoc intelligitur aditum ex quo positus est pa-
lam dies ut stiuum duret, et indefectum decem. Ideo quia
in fauorem ipsius dies adiectus debitum protrahit so
lutionem. 2. vero casu quando scilicet conditio est casu-
alis vel mixta, dies adiectus inest conditioni non in
fauorem promitoris, sed ut pars conditionis simpliciter.
Idcirco ad impletam conditionem dies non differt ex actio
nem d. l. decima nisi in casu legis quarta § 1. de con
ditioni. et demons. hac ratione ibidem traditur. Vnde
et pendet d. lex 8. § 1. quo loci dies non apponitur
in fauorem promitoris, neque expresse ut patet, ne
que tacite simon adicitur adhoc ut interdicatur aliquis
quis tangat. Ita consilij vid Donellum post [illegible] iura
incomentarijs ad illud l. sed lib. 5. com. cap. 8. litera
B. Menchaca controuersiarum illustrium lib. 3. cap. 95.
Cuiatius lib. 8. observationum cap. 9. et in d. l. 8. [illegible]
Antō. Gomes 2. tomo variarum cap. 11. nu. 32. quo
modo procedit etiam lex liber homo 118. § decem de
verb. obli. Vbi non ponitur dies hodiernus in fauo
rem promisoris sed in fauorem stipulatoris ut magis
promitor adstringatur ad solutionem. Vnde ex consue
tudine sermonis, hodie, proprie accipitur. Sic consu
lit Richardus vbi sup. nu. 26. dictum paragraphum

dece

deõ uē l. [41], et sequenti de verb. obli. uē simi-
lib;.

96 Hęc, quę dico uē in diē certū debetr. diximus, procedunt etiā in eo, qui in diē incertū & ex supra dictis modo debetr. Vt in eo cui legat. vel promittit. cū ipse morietr. hic enim dies certus ē an, licet incertus sit quando, ideoq. non facit conditionē sed purā obligationē; in diē sed tamen quoad solutionē dilatā. Qd probatr ex l. nā et si 17. l. Iulianus 60 de condictione indebiti l. necessario 8. §. vlt. de periculo, et comodo rei venditę l. 4. quando dies legatorū l. heres meus 79. in pri° de cond. et demonst. l. si pupillus 9. §. 1. de novationib;. Ex quibus apparet ex dispositione aut actu celebrato sub conditione omnino extitura aut in diē incertū quando, certū vero, an, statim oriri obligationē et per consequens actionē, quę obligationi cohere videtr. sic tenuere Baldus, et Castrensis in d. l. nam et si, Imola, et Socinus in l. 1. de cond. et demonst. Ludovicus romanus in l. si constante num. 11. soluto matrimonio. Ubi Crotus 2a lectura nu. 6. Caminus in l. stipulatio 37. §. inter incertū de verbo. obli ubi Castrensis nu. 2. Alciatus in l. cedere diem nu. 19. de verb. sig..

97 Sunt qui opinentr. ante diē istū incertū neque actionē neque obligationē oriri. Costa lib. 1. selectorū cap. 18. nu. 3. Rich. in d. §. omnes 2. nu. 29. institutionū de verb. obli. Ripoll. ubi supra nu. 34.. Alij media tenuere sententiā existimantes ante istū diē statī quidē esse obligationē, non tamen actionē. Duarn in l. ita stipulatus nu. 90. de verb. obli.. Ipsi tamen videant quomodo possit adquiri obligatio sine actione illa viribus destituta quoad executionē, videant etiā qualitr respondeant præsitatis iurib;, nec enim immoramur in refellendis solutionib; quę facile subuertunt.. o minimus tamen

tamen ipsorum argumentationibus deducitur ex l. 1. § 2. ff. de conditionibus et demonstr. l. ult. C. de contrahenda, et committenda stipulatione l. penult. § 2. vers. etenim. ad Falcidiam. Nam in d. l. 1. iuxta Florentinam editionem sermo habetur de die incerto primo; aut 3.° modo ex sup. dictis non vero de die incerto quando. Ut constat ex iuribus sup. allatis. in d. l. ult. obligatio dicitur incipere a morientibus, hoc tamen intelligendum est de obligatione cum effectu, et ex exercitio actionis, prout ipse text. probare videtur. ibi: donec ad eum pervenerit. et ibi: extolerare. Et ibi: completionem. Denique in d. l. § 2. vers. etenim. Vel ita expresse fuit actum ut cum quis moreretur, inciperet obligatio, quam expositionem non reiiciunt verba Maciani, quod non pertinet ad praesentem quaestionem: vel verius verbum, debere, accipit cum effectu et executione, ut probatur ex diminutione et augmento de quibus ibi. Quia ut adstruant iurisconsulti de obligatione loquitur quae postquam ex aequo, illa namque obligatio quae sine executione est neque auget neque diminuit. Quod si contra ibi videatur; in ea tamen non aeque elucescit argumentationis pro adversario iure consulto, ideo est de obligatione, quae ex aequiparatione loquitur cum ait incipere cum moreretur. Quibus absolvitur 3, et principalis illatio.

4. principaliter infertur ex huiusque dictis absque dubio verum creditorem esse eum cui quis debet. d. l. creditores 10. de verb. sig. Quod procedit et quaecumque causa debeatur, dummodo cum effectu certum sit ex ipsis posse, in quo tota substantia creditoris consistit. Hinc licet debitor proprie non sit. qui actione repellitur. l. scribit § 4. de auro, et argento legato tamen tamen omnis ad. omnium institutionem de actionibus cum tamen efficerit tenetur restituere: superest hoc ad cognitionem necessarium relative creditoris, qualis esse pro-

bus. enim qui actionem realem habet d. l. 10. l. Fulcinius 7. §. item videamus quibus ex causis in possessionem. Vide Alciatum, Duarenum de Senolis in d. l. 10., et supra traditum hoc eodem capite num. 32. ubi, quae dici jam explicuimus ab hac quaestione pertinentia.

Hinc is evidebat ex causa legati aut fidei commissi verius appareat creditor d. l. creditores 10. junct. l. pecuniae 178. §. actionis vers. persecutionis de verb. sig. l. 3. §. ut quibus ex causis in possessionem, l. imprudens 27. in princ. vers. 1, et 2. qui et quibus l. is cui 42. in princ. et §. 1. de obligationibus et actionibus l. sitius cui 94. §. flavius de solutionibus l. 1. C. de bonis auctoritate judicis possidendis l. 1. C. qui mancipare non possunt q. d. licet juxta verbi proprietatem non procedat, cum hi alterius non sint fide secuti; ex usu tamen loquendi certissimum est proprie creditores esse. Vide sup. traditum cap. 1. num. 12. Communis sententia tenet istos non esse proprie creditores. Ut cum pluribus refert, et sequitur Fachineus lib. 11. controversiarum cap. 71. Molin. in tempori ob. lit. 8. q. 19. nec. 7. aliquid tamen tenent contrarium. Ut ibidem refert Fachineus, et Molin. Ego vero utramque explico sententiam, ita ut juxta verbi proprietatem non sint proprie creditores; et communi tamen usu loquendi et juxta rei proprietatem proprie creditores dicantur. Vide sup. traditum cap. 1. num. 16.

Eiusdem distinctionis sedere conponendus arbitramur contrarias interpretum sententias circa quaestionem illam, an scilicet is cui ex delicto debetur sit proprie creditor, nec ne? de qua videndi sup. traditi Molin. et Fachineus cum relatis. Et nam (?) verius est proprietate verbi creditorem non esse. Quamvis enim dominus delinquentem ex proprio consensu ad poenam obligari juxta legem imperatoris 3. 4.

de

de iure fisci, et Ottualdum in relatis ad Donellum
lib. 15. com. cap. 23. litera B. iste tamen consen-
sus non videtur sufficiens ad hoc ut dicamus quem-
quam adversus se delinquentis credere, ipsiusque
fidem sequi, refert namque Vlpianus noster in
presenti l. 1. fidem, et credulitatem ad contractus
et quibus debuerit fidem, quam sequentis credere dicimur.
Non simpliciter debuerit credulitatem, et fidem ex con-
sensu, sed ex consensu quo contractus perficitur
et non delictum. In contractibus enim quis credibiliter
receptarius est; in delictis vero non recipit enim, credidit
sed enim ita puniens lex iubet, et quamvis demus id
delinquentes vere concurrant pene; iste tamen consen-
sus principaliter reipublicae praestatur; non autem ei contra
quem comitit eius delictum, qui receptarius est ex dispo-
sitione legis, non vero ex quo fidem ~~[illegible]~~ delinquentis; quem
cuius nec fidem videt nec sperare potest. Stultum
enim esset illius fidem sequi cuius nullam videmus
esse fidem, et eo precertim facto in quo, et reipublicae,
naturae datam fidem non servat. Non est credit delin-
quenti; quamvis delinquens ipse facto videatur con-
sentire. Nec sufficit consensus alterius nobis praestitus
ut credere dicamur, sed necesse est ut sequamur
et amplectamur consensum, constat autem ~~[illegible]~~
dum comitit delictum, adhuc autem, et deinde per-
sequimur nos solummodo amplecti legis dispo-
sitionem punientis; non vero consensum illius delinquen-
tis. Idcirco credere non dicimur iuxta verbi proprie-
tatem atque consequenter nec creditores sumus. Sic lica-
heres adeundo idem sciens praestet a legatum solvendum,
et omnia in testamento disposita adimplendum
l. si quis absentis §. §. heres de obligationibus et
actionibus. l. si sponsus §. §. si quis rogatus de dona-
tionibus inter l. apud Iulianum §. §. vlt. quibus ex
causis in possessionem non tamen ideo legatarius pro-
prie dicitur credere sed quasi, sicuti nec heres dicitur
contrahere sed quasi vera namque et propria credu-
litas ex fide praestita in contractu debuerit. [illegible]

no

piano in hac l. 1.

Qd. si ad rei proprietatē respicias, non ∫ improprie dicit. creditor is cui ex delicto debet. quem ad modū de legatario diximus. Nec enim IC. qui effectū rei inspexit. l. 1. §. hoc autē. qd. quisq. iuris l. 5. §. 2. neq. is cū qui in ius vocabit. creditoris appellatione aliunde quam ex effectu credendi metiuntur, qui certo certius ē in exactione consistere. Fatebor libentissime creditoris nomen originē traxisse ex credulitate, et fide habita pro contrahentibus indeq. fluxisse nomen clararū; sed cū substantia rei non in credulitate sed in exactione consistat: et inde proprietas verbi quoad significatū ad alios post modū usu, et sententia loquendi potuit pertinere, qui licet fidē alterius non sequerent, exactionē tamen haberent adversus ipsū. Fidei comissorū nomen olim credita, et simplici heredū fide initiatū traxisse non ignoramus; et tamen ~~et~~ post quā fidei comissa in necessitatē precum redacta, nemo negabit proprie esse fidei comissa, nec in nuda fide heredū non consistebant. Sic. mutata substantia fidei comissorū nomen retentū ē ad designanda quæ proprie erant fidei comissa, quamuis iā in fide heredū non consisterent: licet substantia creditoris retenta, proprie non erit creditor, et creditoris nomine designabitur qui effectū, et substantiā habet creditoris licet nullā fidē sequutus ? ex credulitate creditore deduxit in presenti l. 1. Idē ipse iure consultus creditores definit per exactionē in d. l. 42. §. 1. de obligationibus et actionibus videndus Pich. in §. quibus actiones 20. articulo 5. nu. 4 institutionē de actionibus. Dicamus igit. Vlpianū hic originē cū substantia [illegible] ibi vero ex substantia proprie deffinire inde sq. et creditorē fecere eū, cui ex delicto debet. in l. 12. vers. sed et si de verb. sig. Ubi noluit improprietatis ~~[illegible]~~ videre, ad proprietatē verbi referes volo, vel modestiq

Vlpianus

iure consulti tribuit., praeterquam quod illa locutio
creditoris loco habiti; ostendit ad designandum proprie
omnino creditorem ut probatur ex d. l. 10. de verb. sig.

Neque implicant iura in l. 4.
§. quamquam ff. quod cum eo l. si vero 52. de re iudicata
in quibus privilegium concessum filio, et marito, quod sci-
licet solum conveniantur quatenus facere possunt de
quo in l. 2. quod cum eo l. patronus 17. vers. item maritus
de re iudicata non comprehendit casus, in quibus
conveniuntur ex delicto. Quia respondetur illud privi-
legium non fuisse eis concessum pro tempore debitoribus sim-
pliciter, sed expresse tamquam debitoribus ex contractu
ut probatur in d. l. 2. l. non tantum 20. de re iudicata
unde istis non suffragatur quatenus ex delicto conveni-
untur. Imola in consilio 47 d. q. 1. nec. 8. quod
privilegium simpliciter debitoribus adversus suos cre-
ditores concedatur: tunc verius est etiam creditorem ex
delicto in dubio comprehendi. Unde rescriptum
principale, moratorium creditoribus debitoribus concedit,
iuxta legem unicam 4. C. de precibus imperatori offe-
rendis etiam prodest debitoribus ex delicto adver-
sus suos creditores. Mala cum aliis d. q. 1. nec. 7.
Quam videns similiter ad praxim praetorie cum Co-
varrubia lib. 2. variarum cap. 9. Fachineo lib. 11. con-
troversiarum cap. 72.

Ex his constat etiam non
tantummodo eum, cui debetur ex delicto perpetrato
ab homine libero verum creditorem esse ut diximus,
sed etiam eum cui ex delicto in servitute commisso ser-
vus debet, ita verum esse creditorem ut non solum du-
rante servitute; verum etiam post manumissionem
verus creditor appareat, quia scilicet ante manu-
missionem dominum potest convenire ratione servi
obligati toto titulo ff. et institutionum de noxalibus
actionibus, et post manumissionem in servum ipsum age-
re potest l. licet 4. C. an servus pro suo facto l.
servi 13. ubi Cuiacius de obligationibus et actionibus
§. omnis cum seqq. et institutionum de noxalibus ac-
tionibus.

ritubus Dondey in d. l. 4. Cuintius Duarenus et alij
ad d. l. t. cum servus proprio pretio Rich. in d. § om
nis nu. 3. Connanus lib. 2. com. cap. 3 nu. 6. ubi
ratione elegante adicit, qr. non debet, inquid, ser
vis esse peculiare beneficium manumissio, et sicuti servilis
conditio non e iusta causa quod [illegible] ut videbatur Do
nerius in l. 1. § 17. nu. 7. ad falcidiam. sic nec iustam
excusationem tribuat ne puniatur actionibus ex delicto
descendentibus. cum publica intersit delicta non ma
nere impunita l. ita vulneratus 51. in fi. ad legem aquiliam. Nec
enim legislator requirit capacitatem civilis rationis ad
hoc ut puniatur, et civili obligatione ad poenam ads
tringatur, solum naturali pretium punit, cuius quidem si
cuti capax e servus, ita, et punitionis capax esse
debet, ne inde melioris conditionis videre vide
atur, unde deterioris apud nostros constat extitisse si
cuti servus qui malefitio adversus dominum commissum
non potest post manumissionem a domino conveniri;
qr. frustra hoc diceret. cum dominus iure dominij
in servum statuere possit l. servi 17. de furtis l. ult. cum
servus pro suo pretio. Videatur Cuintius ubi sup.
Ad quod non requirit. civilis capacitas in servo: ita
lex ubi domina servum punit actionibus in eum or
tis ex delicto, quamvis capacitatem non habeat, vel
qr. lex ipsa publicis utilitatis excepit delicta,
vel qr. tantum capacitas relicta e in servo quantum
haec civili obligationi iudicatur sufficere, et hoc propter
ius publicum.

Denique infertur exemplo di
tis qd. licet creditores sint proprie, quibus ex quan
cunque actione debet. d. l. 10. de verb. sig. d. l. 42.
§ 1. de obligationibus et actionibus. Id tamen intelliger
dum e si modo perpetua, et peremptoria nequeunt — toria exceptione
removeri, alias naturales creditores non sunt, qr. esse
ne perinde habent. ac si nullam omnino haberent
ex actione l. nihil interest cum ibidem adductis a Gothofredo 112.
de depositis iuris comprobant d. l. 10. lex credi
tor 55. de verb. sig. d. lex 42. § 1. lex 1. § haec verba

Gr

faciet ius fiat ex lege pelcinius 7. q. si inde ē in fine quib. ex causis impositionē explicans et illustrans Cuiatius in d. l. 10. Robertus, et Alciatus in d. l. 55. Donellus lib. 16. com. cap. 22. Ferrus sub. in l. Marcellus 66. de regulis iuris ubi Riccardus. idē Riccardus lib. 2. variorē cap. 5. in fin. Nec quicquā huic veritati detrahit q. d. non opposita exceptione condemnari posset debitor ut tradit ex alijs Osualdus ad Donellū d. lib. 16. cap. 1. litera A. hoc enim non constituit proprie creditorē, cuius substantiā in ex actione ad incito consistere diximus. Postquā tamen ex damnus erit omnino debitor ad [..] ab exceptione omissa opponenda tione non inficiabor creditorē dici; hoc tamen deficiente creditor [...] ipso iure erit nomine tenus quoad presentē pertinet institutū, licet quoad alios effectus videatur prodesse ipso iure remanens creditorum ut dicit ex Osualdo d. litera A. insi. riccardo in l. 13. de regulis iuris.

Verū contra hunc nostri scripti refragari videtur q. d. filio debetur legitima portio ex bonis paternis l. siquis a liberis §. parens ff. de agnoscendis liberis l. reij scriptor 7. unde liberi l. nā et si de inofficioso novela 18. in pri. ubi simpliciter dicitur debitū, appellatur enī debitū naturale in l. 36. §. ult. C. de inofficioso. ex quib. constat non solū naturaliter, sed etiā civiliter legitimā deberi. et tamen filius respectu legitime non ē verus creditor. observat ext. in l. Papinianus d. §. 4. de inofficioso. Ubi non valerent libertates in fraudē legitime sicut hīis filius quoad legitimā verus creditor esset prio. restitutionē qui, et ex quib. causis cū stomilibus. igitur non ē generaliter verū proprie creditorē eū esse cui ex quacunque causa, et actione debetur.

Sed respondetur filio dū pater vivit non vere legitimā deberi, neque patre vivente obligationē, et actionē esse ortam ut cū pluribus ex comuni resolvit Osualdus ad

Do

Donellu lib. 19. cap. 4. litera I. dicit. qd. non proprie comman-
debitu legitimu sed quasi debitu l. cu ratio 7. de bonis
damnatoru l. vlt. §. 1. C. de curatore furiosi. Unde
Vo. illustriu tertio trattatu de adquirenda heredi-
tate cap. vlt. nu. 9. et inde infert filiu non esse cre-
ditore. Qd. licet non admitta respectu aliorum
ut et sup. dictis probavi; respectu tamen patris ve-
rissimu esse iudico. Quia propter non impediunt
libertates ex d. §. quarta quonia quo ad l. Eliu sen-
tiu creditores solu accipiuntur quibus et convenienter
causa actio cu fraudulatore competit l. cu sine
fidei comissa 11. §. nepos ff. qui, et a quibus. ita Ant.
Faber in rationalib. ad d. §. quarta cuius tex. fa-
brianu liquidatione mederi conatu Josephus San-
tolanus in interpretatione lib. 1. interpretatione
4. per totu ubi §. 2 nu. 10. solvens sup. dictu di-
fficultatu asserit ideo in d. §. 4. non impediri
libertates qt. scilicet filius non iure querelæ in
officiosi ut Falcidia habeat sed iure quartæ fal-
cidiæ quæ non minuit libertates deductione habet.
Quia praelata solutione reprobat solutione sup.
traditu et eo qd. possit filius habere actione
ad legitima post morte patris quamvis conven-
te a ferre non possit qd. sufficere puto ad impedien-
das libertates ex l. Ælia argu. conditionalis
creditoris iuxta lege in fraude 27. qui, et a quibus.
refelit. tamen ex d. l. 27. vers. dicendu nec te-
net argumentatio praedicta nec creditori conditiona-
li qui adimpleta conditione actio apparet credi-
tor ut explicuimus in 2a principali illatione ad.
differentia filii qui nunquam vivente patre
apparet legitima debitu per ille.

Efficatius argumen-
tum quid contra sup. tradita solutione ex l. eade
d. §. si ij qui impuberes se arrogandos alie-
no loco esse quarta fatetur Papinianus secundo
ex sequenti. 9. §. vlt. de liberali causa ubi libertates
datæ in fraude portionis patroni debite non te-

nentur

tinent.

Sed ad primum respondetur dicendum
quod si quis impubes non tenetur de legitima sed de qua-
rta ex constitutione Divi Pii debita filio adro-
gato, cuius respectu proprius creditor est quia quoniam
vivo adrogatore nequeat peti; debetur tamen vivo
adrogatore transmittitur in heredem filii l. 2 § si impu-
bere de collatione. quod non dicitur de legitima l. 6 § ul.
de inofficioso Cuiatius ad tit. C. si in fraudem patroni
Antonius Faber in rationali ad d. §. si quis impubes ver. ubi
sup. dicitur 9.

Ad secundum respondetur
neque patronum vivente liberto verum esse creditorem
respectu portionis quae ipsi relinqui debet ut pluribus
probat Cuiatius ubi proxime bonorum possessione in
l. 6 §. ul. ad legem Corneliam de falsis. Neque enim
vivente liberto legitima portio patrono debetur
ut latius probat ex l. quaeres quod in princ. iuncto
§. 1. de revolutionibus. Unde creditores intelliges
titulos ff. qui in fraudem creditorum et qui in fraudem
patroni. Item libertatem in fraudem patroni datam
sustinuerunt. quidem nisi tempore legis Aeliae Sentiae
illa manumitteret in fraudem non solum creditorum
sed etiam patroni ut ex Caio lib. 1. institutionum
titulo 1. §. 6. Ulpiano in fragmentis tit. 1. § eodem
docent Cuiatius in solemnibus restitutionibus
ad d. § quaestio quod non fuisse Aeliam legem in manu-
missis in fraudem filiorum affirmat quia videlicet
liberior debuit esse alienatio in ingenuis quam
in libertis hominibus. adde quod ex affectu paterno
in filios minus timetur fraus quam ex libertorum
affectu in dominos.

Procuratoris de inferetur
principaliter ex supradictis eum qui ex pupillari causa
debetur non esse proprie creditorem ante litis
contestationem l. 12. vers. quod si de verb. signif. pena-
les 32. in princ. ad fabricium l. penultima §. 1. de
popularibus actionibus. ratio est quia cum pupillaris

actio-

atio omnibus, et populo patent l. 3 de sepulcro violato l. 3. de termino moto nemo dicit actione habere quousque. o neque actione periculis contestatione ante, namque posset ~~ab [illegible]~~ ~~[illegible]~~ ab alio praeveniri. Idcirco non videtur actione habere l. habere ff. l. 164 de verb. sig. unde secundo hac ratione post litē contestatā verius creditor erit sive ipse sibi recuperatores sit petā ut patrem aliquis sive non ut defendit statim tradendus dicendus quolibet enim casu actione ad ipsē contracta, et translata recuperatores ē solutori ut reus puniatur vel condemnet, et solū populus recuperatores ē cuius quidē tanquam pars, et ipse recepisse videbitur explicant Cuiacius in d. l. [illegible] observatione 12 Quidlibet omnino videndus ad Donelū lib. 19. com. cap. 1. litera L. facit Gabrielius in d. l. generalis 32. ad Trebellianū. Quibus hac nostri tractatus prima pars finit. 2a pars de mutuo. Caput primū ibi sicuti petitur ad rubricā ibi sicuti petitur.

Secunda pars de mutuo.

CAPUT PRIMUM AD
rubricā ibi sicutū petitur

1 Exposita nostri tractatus prima parte de rebus creditis Consequens ē ut secundā eiusdē partē declaremus. Igitur post generalē de rebus creditis inscriptionem subiciunt compositores specialē de mutuo rubricam etenim post genus crediti designatū in rubro, celebrior crediti species statim meruit indicari. Sane mutuū ideo crediti nomen sibi vindicare videtur

ut

ut per excellentiā quandā lege (ponitq. creditū
credere ve pro mutuo immutatū reddere ut cons
tat ex dictis supp. in prima parte cap. 1. enū. 9.
Hinc prius agit. in hac tertia sectione congrega-
tione de mutuo, quā de alijs contractibus, tradi
mus ostendit. mutuū significari per hęc rubri
cę verba si certū petatur ut recte admittunt omnes
fere doctores. Aliqs enim preterea rubrica non in
dicaret totū tituli argū, in quo maxima ex par
te de mutuo agit; quamvis quidē verba de rebus
creditis, ad universā istā pandectarū partem
generalit. referuntr. ut diximus in prima parte.
Cetera vero verba, et de condictione, nihil spe
tiale habeat, qd. ad mutuū demonstrandū per
tineat. Preterea hoc idē mirū in modū compro
bat rubrica C. si certū petatr. Quā quidē mutuū
solummodo denotare certissimū ē, quoniā ipsi
us nisi tantū de mutuo tractat, rubricaque
tē eorū quę in ipso tractantr. index ē.
2. Verū multiplex
ē istorū verborū expositio ad hoc ut mutuū
indicare probentr. Ut ex Alciato, et comunit.
doctoribus in presenti paragrafo. Idē ex Donelo
in rubrica C. si certū petatr. nu. 21. Antonio
Fabro de erroribus pragmaticorū tomo 4. decade
83. erore 4. Morla in emporio tit. 8. in proœmi
tis anu. 6. Quarū omnes expositiones vix ē
ut sustineantr, nec tamen in re parui momen
ti operā volumus perdere in supra dictorū ex
planationibus improbandis, sed tantū ultra om
nes nostrū breuit. interponimus iudiciū.
3 Qd. ut melius prę-
stemus notare oportet adeo edictū perpetuum
pretoris imitatos fuisse nostri iuris composito
res iuxta legē 2. de statu hominū. Ut non tantū
rubricas ipsius edicti in pandectis transcriberent
sed etiā ex tempore materia edicti, in rebus in
eo tractatis titulos congrua dispositione deducent

ita

ita ex antiquorum iure consultorum laboribus digesta
nostra componentes, ut maxima ex parte praeto-
rii edicti inservirent explorationi. Hoc probant
tot iure consultorum libri, correspondentes eorundem
libris ad edictum compositis de hoc(?) in pande-
ctarum libris inserta. Ut ergo rubricae digestorum
huic corresponderent intentioni, saepe compositores
eas desumunt, et consarcinant ex materia illius
partis edicti quam explicare intendunt. Ut patet
in rubrica de Solomnalo(?). De tabulis exhibendis
cum pluribus sequentibus et prius initio. Aliquando
exprimentibus edicti verbis rubricas consarcinare
dubitarunt. Ut ff. quod metus causa. Quorum
bonorum. Quod vi aut clam. Utrubi. Ita et l. 1.
uniuscuiusque tituli. Quandoque vero praeter-
missis quibusdam primis verbis edicti, ab aliis eius-
dem edicti verbis rubricas consarcinant. Ut ff. quod
legatorum. Uti possidetis. Et alibi. ~~Deinde nota-~~
~~dum~~ Deinde notandum du-
4. plici intentione ita fecisse compositores, plerumque
ut rem de qua agebatur in dicto proprio appellarent,
quod regulariter observavit praetor in titulis ad in-
terdicta pertinentibus; solebant enim veteres
quoties interdicta vel actiones nominare vo-
lebant, eas ea re a primis verbis edicti, quo prae-
tor ea policebatur dare, appellare. Ut non obs-
cure deduces ex l. 1. de conditione triticaria l. me-
rito q. in ff. principiis ff. quod metus causa l. 1. quod
legatorum §. adipiscendae 3. §. retinendae 4. §. re-
cuperandae 6. institutione de interdictis ff.
ff. utrubi l. 1. §. 1. ubi glo. et Gotofredus ff. quo-
rum bonorum. Federicus Schotus in praesenti ru-
brica num. 107. Viglius num. 23. Donellus in ru-
brica num. 3. C. si certum petatur. ubi Cuiacius, et
Augustinus Barbosa Axiom. tab. dicta de eodem
33. errore 4. Hic pendet etiam mos citandi ca-
na(?) a primis legum vel capitulorum verbis iuxta
Clementinam constitutionem de electione cap.

Ut

vers. unde in expositione 43. distinctione capite poenitentiam 6. in epigraphe ubi glossa de poenitentia distinctione 3. unde ex Virgilius sibi persuasisse exemplum probabiliter affirmat in eglogam 5. ad finem secundo loco eglogas ad se pertinentes memorans, prout ibidem annotavit Sanctus eglogam 2. a primoribus suis verbis citari.

Hoc nos formosum Coridon ardebat Alexim et progressus ibidem omissis primis verbis, ab extrema parte primi carminis citat etiam eglogam 3.

Hoc eundem docuit, cuium pecus an Melibei? Sunt enim similes citationes, cum quae citant, quae dicuntur appellationes a primis verbis, ut diximus, de nomine, ex quibus [illegible] obiter non reprobabis Bartolum affirmantem tertium tomum digestorum appellatum fuisse digestum novum a primis fere verbis primi tituli de operis novi nuntiatione ut scribit Laudensis Scholius ubi supra num. 107. Notavit etiam Gothofredus in rubrica ff. soluto matrimonio. quod et extendi posse videtur ad digestum vetus ita appellatum a verbis illis primae suae inscriptionis, ibi: de omni veteri iure.

Aliquando tamen non in lex dicunt compositores huiusmodi imponere nomen voluerunt, sed alia inventione rubricas ex primis edicti verbis compositas praeponunt, ut invenit se ex iure consultorum scriptis interpretationes, vel explicationes in nigro subiicere, quae pertinent ad illam partem edicti, quae sic incipit prout in rubrica. quod ita factum fuisse in rubrica ff. quod metus causa gestum erit. probat mihi lex prima in principio. lex. 9. in fine principii illo titulo. Neque enim repetierit orationem integram ad appellationem solent uti, qualis est haec. quod metus causa gestum erit, sed tantum unico verbo aut duobus utuntur. ut deducas ex sup. dictis. Quare propterea in ea sunt sententia praeter omnes ut existiment haec verba nostrae rubricae: si certum petatur, ita

esse necessariam ut indicant compositores explican-
tes in hoc ipso edicto praetoris quod incipit si certum
petetur, quasi dicant ad edictum ibi: si certum petetur
etc. Quomodo neque orationem in volumine edic-
ti cum ut videbat Donellus neque designatur mu-
tuum per verbum certum, ut communiter existimant,
neque actionem aliquam significant ut alii pu-
tarunt contra florentinam, et vulgatam editio-
nem, quae post haec verba addit particulam et
ita et de condictione sed titulum indicant com-
positores subiecisse ex aliis iure consultis plura
iura pertinentia ad explicationem edicti quod
incipit si certum petatur.

VI. Porro in eo edicto agebat
praetor de condictione certi ex variis causis, et con-
tractibus competente primoque loco hanc eandem
condictionem pollicebatur dante si certum petatur ex
mutui datione, ut ex rigore ipsius tituli facile est
colligere, eamque comprobant Ant. Fab. dicto con-
4. Gulielmus Marquinus in edicto perpetuo
a se restituto, quod opera Alexandri [illegible] quod
habetur primo tomo Cuiacii fere ad principium.
ubi tenet ita fortasse fuisse edicti conceptum:
si certum petetur, ex mutui datione condictionem da-
bo. Quod probat tum de mutui datione in ea
parte edicti generaliter [illegible] ex inde constat in di-
cto titulo mutuum fuisse per verba praesentis rubricae
iuxta morem a compositoribus observatum in rubrica-
rum compositione saepissime. Caput 2um de
mutui origine, appellatione, definitione atque
divisione.

De mutui origine appellatione definitione et divisione caput 2um.

1 Inter contractus, quos iure gentium publica co-
mmoditas et utilitas commendat, non inferiorem
locum obtinet mutuum, non quidem ita frequens
sed non minus ceteris necessarium. Hominum civi-
lis communio indiget commodatis, quo alter alte-
rum gratia officiose prosequatur: res suas ad usum
tribuens iuxta naturalem inter homines cognatio-
nem, qua hominem beneficio adfici hominis inte-
rest l. 3. de iustitia, et iure iuncta l. 6. in fine
de servis exportandis. Unde aiebat Cicero primo
officiorum. Quidquid sine detrimento possit co-
modari, id tribuatur vel ignoto. Sed cum commoda-
tum in his quae ipso usu consumuntur nequeat
habere locum toto titulo ff. commodati. Exinde ne-
cessarius fuit alius contractus quo res usu con-
consumptibiles ad usum darentur cum obligatione
eiusdem ~~mutui~~ restituendi; plerumque enim fit ut
suis necessitatibus subvenire homines dum
rem quaerunt sibi dari cum praestatione eiusdem restituen-
dae obligatione, quam si in totum rem sibi dari quaerunt
dicebat ~~non~~ ea res difficultas, quia res usu consum-
ptibiles adeo ita post usum non extantes ad usum
commodari non poterant, ita ut eandem restituendam
sponderet cui ea adstipulabatur, aliud impossibile
est: videlicet consumptibilia quae nequibant dari
ad usum praeter ipsorum dominium simul, a quo ire-
nt iis cui traderentur l. hoc 9. §. ult. iuncta l. civile
7. de usufructu earum rerum quae consumuntur. Institu-
tionum de usufructu ... ad conditionem
... §. quod neutrum ... 6. sig. . . . . .

2 His tamen difficultatibus,
ut obviam potius quam implicata humana necessitas
medium quoddam adinvenit, quo sibi ipsa succurrere
vita et distinxit rerum limitationibus, non iuxta rerum
corpora, et species, sed iuxta rerum quantitates.
Admissum igitur fuit ad praefatum effectum obtinendum
ut res praedictae numeratae ponderatae aut mensu-
ratae traderentur, hoc enim modo magis quam
rate

re quae ex corpore, et specie rebus stimatis l. ~~m~~
nt 13. § vlt. h. t. l. 1. in pr. principij de contrahenda
emptione l. 1. §. non solum 6. ad legem falcidiam l. si his
94. §. 1. de solutionibus. licet corpora adquisita sunt
ad consumptionem; eadem tamen res potest esse restitui
licet non quoad speciem, et corpus; bene tamen quoad
quantitatem. Haec omnia colliguntur. ex l. 2. §. mutui
datio l. 3. h. t. pr. o. institutionum quibus modis re
contrahitur obligatio Cuiacio lib. 11. observationum
cap. 37. Duareno ad hunc tit. cap. 7. num. 3. ad
oppositum propter finem Francisco Balduino in §. item is cui
r institutionum quibus modis re contrahitur obligatio
Wachonio lib. 3. declarationum cap. 46. num. 3. et seq.
Donello in rubrica num. 9. C. h. t. ~~per~~ pulchre Conanus
lib. 7. com. cap. 1. num. 6. eundem ~~[illegible]~~
Wesenbecio in paratitlis ad hunc tit. num. 8. idem Duare
nus lib. 1. disputationum cap. 14.

3 Ex hac similitudinaria re
quasi vera rerum datione appellatus fuit contractus iste
mutuum, quasi de meo tuum, et ideo mutuum ~~[illegible]~~ de
de meo fit tuum juxta dictam legem 2. §. appellata prin
cipium institutionum sup. Caium lib. 2 institutionum tit. 9.
Non quod simpliciter ex nostro quod de meo tuum fiat, nam et
in alijs contractibus etiam fit; sed quod vicissim de meo tu
um, et rursus de tuo meum fiat. Ut reprehendit post ille
alios Hotomanus in institutionum 3a parte lib. 7. capit.
quaestione 1. in pr. Wesenbecius, et Conanus ubi
sup. Donellus dict. num. 9. in medio ibidem num. 14. et lib.
14. com. cap. 1. Cuiacius ubi sup. Cuius melius fuisset
hoc pacto appellationem iure consulti, et impera
toris interpretari quam potius quam in aspectis Stoico
rum tribuere. Unde obiter defendes contra communem
valere argumentationem ab appellatione, et etymo
logia mutui affirmative, et negative, solum nam
quod in mutuo ex qui contractus eadem res quoad quan
titatem de mea fit tua, et rursus de tua fit mea.

4 Ex fine et intentione
qua mutuum est inventum iuxta supra dic. num. 1.

dependit, etiã id sicuti comodatũ quodammodo ē
mutuũ adversũ, ita, et mutuũ videtur esse comoda-
tũ ad abusũ ut subtiliter perstringit Cuiacius d.
lib. 11. observationũ cap. 37., et imprimis illi ad
hunc tit. quẽ diximus. Ottualdus ad Donellũ lib. 14.
cap. 2. litera A. per leg. inh. itẽ 49. §. 2 de legatis
3. l. quaesitũ 12. §. si quis 14. de instrumento lega-
to quibus colligitur commodatũ appellari mutuũ
adversũ, sicuti et econtra in l. 2. C. de his qui ex publi-
cis rationibus mutuam pecuniam acceperunt lib. 10
comodaverit dixisse Imperatores, pro mutuaverit,
contra Dotiũ, ut Accursio Bartolo, et aliis notavit
probat Federicus Scotus in l. 2. nu. 62. h. t. Unde
et lex forte Gratiano in cap. scriptũ 11. §. contra
14. q. 7. ubi mutuũ pro comodato ponit. Iuxta quae
solet comodatũ, et mutuũ confundi apud ~~[illegible]~~
humaniorij literaturq autores Cornelio Frontone Plauto et Varrone
et aliis probat laudatus Scotus ubi sup. Broeus
ad §. itẽ his nu. 1. institutionũ quibus modis re con-
trahitur obligatio Cuiacius lib. 28. Pauli ad edictũ
in l. 2. in princ. h. t. Et inde aliquando comodatum
ponitur comuniter ad mutuũ, et comodatũ. Ut in illo
psalmi 111. benignus homo qui miseretur, et comodat
verũ rigurose loquendo multũ a comodato distat
mutuũ ut ex ijs distione videremus. ~~Unde nomen~~
~~accepit~~

9 Unde nomen accepit indicat substantiũ
cap. mutuũ solent enim ex eodẽ emanare fonte
essentiae ciere ad eandẽ appellationes. Aliis
omissis, quae inde fore recibuntur, diffinitionibus
hoc iuxta sup. dicta recta ē mutui descriptio.
mutuũ ē contractus celebratus datione, vera vel
ficta, rei consistentis in pondere numero vel men-
sura lege ipse accipiendi restituendi in genere suo.
Ita Bartolus in l. 2. §. ul. h. t. quẽ comuniter om-
nes sequuntur. Brevius sic: mutuũ ē contractus cele-
bratus quantitate data ea lege ut eadẽ reddatur
in genere. Prout quibus dam detractis traditur

Cuiatius d. lib. 11. observationum cap. 37. Broeus in d. §. ite ij nu. 3. explicant, et illustrant communiter omnes in d. l. 2. ubi Corasius, Donellus, Federicus Scotus, et Antonius Fab. Cuiatius d. lib. 28. pauli ad edictum eadem l. 2. Connanus lib. 7. com. cap. 1. per totum Donellus in rubrica nu. 4 C. si certum petatur, et lib. 14. com. cap. 1. Duarenus ad hunc titulum cap. 2. Vasconius lib. 3. declarationum cap. 46. Mola in compendio tit. D. in premissis nu. 12. Petrus Gregorius lib. 22 sintagmatum cap. 2. nu. 1. Gilchenius ad tit. C. si certum petatur in rubrica nu. 14. Wesenbecius in paratitlis ad hunc tit. nu. 9. Pich. ad tit. institutionum quibus modis re contrahitur obligatio in princ. nu. 13. Azor moralium institutionum tertia parte lib. 7. cap. 1. q. 2. Molina de iustitia, et iure tractatu 2. disputatione 299. Lessius, et Lugo eodem tractatu ille lib. 2. cap. 20. dubio 1. iste vero disputatione 29. sectione 1. nu. 1. Trullenc in expositione decalogi lib. 7. cap. 19. lib. 1. nu. 1. et 2. Quae definitio pluribus iuribus probatur prout ex sequenti eiusdem per suas partes explanatione constabit.

6 Prius tamen aliquas obiiciamus generaliter contra totam descriptionem, ex postea singulas ipsius partes percurremus. Nam tritum argumentum deducitur contra eam ex l. nomen 34. §. ult. de legatis 3. ibi cum testator damnasset unum ex heredibus fratribus ut solus solueret quidquid debuerit eis alieni, si quid interim promutuo acceperat debuerit, respondetur heredem illum teneri absolvendum quidquid ex quacunque causa constiterit testatorem debuisse. Si mutuum ita generaliter causas debendi includit ut sit impossibile per predicta recte describi, quemadmodum, et impossibile est per unam definitionem omnes praestatas causas explicari.

7 Deinde non minus urget tex. in l. 2. C. de frumento urbis Constantinopolitani lib. 11. ubi mutuum dicitur dari; et tamen nullus ibi

l. ibi nullus apparet contractus per quem ad consti- pecunia
tutionē transferatr. ut ex eodē textu probatr. cū inibi
expresse prohibeatr. pecunia perpetuo dedicata ad
conditionē frumentariā in alios usus converti, ac
per consequens in mutuū dari: qd. mutuū non iusta-
te definivimus.

8 Aliud argumentum
deducit. ex toto titulo de usufructu earum rerum
§. constituit. institutione de usufructu. Ubi con-
stituto quasi usufructu rerū usu consumptibiliū
per mediū cautionē intervenit contractus cum
datione rei in quantitate consistentis, et cū obli-
gatione tantundē restituendi. Et tamen non videtr.
intervenisse mutuū, cū intentio constituentium
usufructū a celebratione mutui prorsus differt, usu-
fructus enim, et consistit in corpore, et non quem
de meo tuū facit princ. institutionū de usufructu mu-
tuū vero consistit in quantitate, et de meo tuū facit,
neque esset necessaria cautio de qua in d. §. constituit.
si formaliter mutui celebrationē contineret ipsa constitu-
tionē praedicti quasi usufructus, cū aeque, et bene posset
per simplex mutuū effici quid quid per cautionē effici-
tur. sed praefata cautio necessaria apparet ex l. si pe-
cunia §. ut in positionē legatorū l. 1. C. de usufructu.
Quibus adde qd. si talis usufructus constitutio mu-
tuū contineret, non esset necessaria auctoritas con-
tus ad constitutionē quasi usufructus cū possent
constituentes quē admodū, et mutuū celebrare
ita, et quasi usufructū constituere qui nihil vi-
detur distare a mutuo. Igitr. convenit diffinitio
non mutuo.

9 Denique. obstant nostrae de-
finitioni obscura iura in l. lecticas 24 in l. 25. §. 1. l.
26. §. 1. l. quintus 28. cū l. sequenti §. 1. ff. deposi-
ti quibus probatr. qd. si conveniat inter deponentē
et depositariū ut iste pecunia deposita utatr., ita
tamen ut tantundē in genere restituat. non mu-
tuū, sed depositū intelligitr. contractū hoc enim

enim

prefata iura fatentur. ex quo sancte inspectio-
ne, et etiam qr. actione citra stipulationem
ad usuras tribuerunt, quae citra stipulationem
non competit ex mutuo l. titius 24. vers. re-
spondit de prescriptis verbis. sicuti neque ex alio
contractu stricti iuris l. 3. c. de usuris ad dist.
contractum bonae fidei, quale depositum esse pe-
ribet. ins. actionum institutionum de actionibus/
exspectat. citra stipulationem debentur usurae l.
mora 32. §. in bonae fidei de usuris l. 1. de bonae
fidei 13. c. eodem quae convenire videtur nostra diffi-
nitio deposito nec convenerit. ut vero definito.
Haec tamen facile di-
10 solventur. ad primum namque respondetur in d. l.
34. §. ul. de legatis 3. ideo filium ad omnia ex-
pendenda causa debiti teneri qr. ibi mutui
meminerit testator declarandi, et non restrin-
gendi causa, ex eo qd. meminerit filium ut filia
integram partem retineret ut constat ex text. ubi
adnotavit Gotofredus, et ex pretius Cuiacius
in solemnibus recitationibus ad tit. de legatis 1.
in l. 69. §. si testator vero loci recte animadver-
tit Scaevola in d. §. ul. non posse loqui de mu-
tuo, sed de promutuo, qd. nihil est aliud quam
ante tempus repraesentata sive presoluta pe-
cunia vulgo, vorrecht, ut idem Cuiacius lib. 3.
observationum cap. 1. et alibi cum Petro Pitheo
ex Lucano 3. de bello civili probat. praeterea vide
l. ex conducto 15. §. item cum quidam ff. locati l. sti-
chus 40. §. item quaero ff. de statuliberis, in quibus
et Gotofredus notat exempli gratia si officia-
li solvatur salarium sequentis anni, promutuum
dicit, qr. potest sequenti anno non fungi offi-
cio suo, adque ita fieri ut ipsi non debeatur prae-
soluta pecunia, ideoque tunc repraesentat. illud
in causa crediti erit, et quasi mutuum, ideo cum
aliquid prorogat. tum quodammodo
contrahit. qd. promutuum dicit.

Hinc pendet solutio ad
11 secundũ argũ. nã in d. l. 2. C. de frumento urbis Constantinopolitani lib. 11. mutuũ accipimus pro opere mutuo cũ eodẽ Cuiacius ibidẽ et lib. 20 Pauli ad edictũ in l. 2. in princ. h. t. solita enim fuit prorogari pecunia mancipibus pistoribus. non ut in suos usus converterent sed ad coemptionẽ frumentariã ut frumentum, et panes redderent qd. si hoc non facerent cadebat pecunia in creditũ ipsique. restituere tenebant. quasi mutuũ accipiebant in eadẽ l. 2. scribit doctissimus vir id pro mutuũ appellat. qd. instante usu dabat. id ẽ promutuũ quasi mutuũ quemadmodũ solent iure consulti quasi contractus, et quasi possessa simplicit. absque. nota quasi contractus, et possessa dicere l. 16. de negotiis gestis l. 49. de obligationibus. et actionibus. l. nec utũ 13. alias incipit etiã §. ul. de hereditatis petitione l. 2. communia prediorum l. 2. §. ul. de precario, quibus. adde Gotofredũ 2. communia prediorũ. Paccarduũ ad legẽ scriboniã cap. 2. Donelũ lib. 15. com. cap. 14.
Ad tertiũ respondere animadvertendo autoritatẽ senatus, de quo in d. §. constituit
12 fuisse necessariã ad constitutionẽ illius quasi usus fructus. qd. licet quidã non admittant qdo. inter vivos constituit, qa videlicet existimant tunc per mutuũ posse fieri quidquid per illã constitutionẽ intendit ut scripsit Connanus lib. 4. com. cap. 4. verius tamen ẽ necessariã semper fuisse senatus autoritatẽ sive testamento constituat ille quasi usus fructus sive inter vivos, dũmodo ponamus expressis verbis fuisse usũ fructũ relictũ aut promissũ vel constitutũ in rebus quae ipso usu consumuntur, hoc enim casu non potuerunt iure consulti interpretari usũ fructũ pro mutuo, multũ enim distant inter se mutuũ et usus fructus, mutuũ consistit in quantitate, usus

fructus consistit in corpore, pro institutionem de usufructu-
re. in mutuo de meo fit tuum; per usumfructum nun-
quam adquiritur rei dominium. Nec potest eo casu uni-
ci constitutio illa dominii, quam si abusive appellato
usufructu, quoniam aliud est ambigue loqui, aliud re-
rum vel unam rem dominare proprio rei et substantiae
vocabulo cum aliud intelligas, primo casu indicen-
das partes potest tenui sententia ut actus potius
teneat quam pereat. in 2° vero casu quia aliud dicit
quam vult, neque id dicit quod vox significat, quia id
non vult, neque id quod vult, quia id non loquitur l. 3.
de rebus dubiis l. 4. de legatis 1. ita Donellus lib. 10.
com. cap. 4. Unde ante consultus auctoritatem
13 huiusmodi usumfructum expresse constituere volentes nullo
casu mutuum contrahebant, quia contra regulas iuris in-
versas prestitus non proficit ad contractum l. contra 28
de pactis cum similibus. Postquam tamen interposita fuit
senatus auctoritas, licet regulariter non intervenire
mutuum, aliquando tamen intervenire videtur. si
testamento constituitur quasi usus fructus non inesse
mutuum, quia nullus intervenit contractus, tota
enim constitutio pendet ex unica testatoris volun-
tate, et heredis consensus, qui potest considerari,
solum pertinet ad executionem illius nec ingreditur
causam efficientem constitutionis, et dationis, quae so-
lent mutuum celebrari. ideoque heredis consen-
sus ad executionem pertinens non mutuum sed aliud
contractum facit qui re non perficitur. quod si inter
vivos constituatur quasi usus fructus tunc re-
gulariter non celebratur mutuum, quia cautio non
praestatur ad tantundem restituendum in eodem gene-
re, sed ad pecuniam persolvendam quae rei traditae
aestimatae pretium est constituitur. Mutuum autem
non contrahitur inter res diversi generis ut suo
loco videbimus. quod si pecuniae usus fructus con-
stituatur, vel cautio praestatur de restituendo tantun-
dem in eodem genere rerum: tunc mutuum videtur
in

intervenisse, quoniam postquam per certam liquidam taliter usumfructum constituere, duorum consensus adest ad contractum, et omnia mutui requisita concurrunt. Nec enim cautio necessaria quid quidem obstat ad mutuum, ut per se patet, ut possit in mutuo obligationi tantundem restituendi accedere fide iussio et quaelibet alia cautio. Quo modo Conani mutuum agnoscentis explicata sententia non obstat nostrae dispositioni. Vel quia non convenit quasi usus fructui, qui praefata in causa effectus est mutui non ipsum mutuum, vel quia revera in praedicta specie interveniente creditoris auctoritate nihil aliud efficit quam mutuum, cui inconveniret potius non competere propriam dispositionem.

Ad quaestionem respondeam quam-
14 vis varie multiplicem esse doctorum expositionem ad dictam l. Lucius cum similibus. Frequentius affirmatur in dictis iuribus remanere depositum, et non transire in mutuum; verumtamen depositum illud irregulare esse, prout testatur Rich. in d. tractatu institutionum quibus modis re contrahitur obligatio num. 69. Merla in compendio tit. de pignoribus num. 25 ad finem. qui plures referunt, et inde varia ad praxim deducentes licet aliter ipsi interpretentur. Alii existimant in dictis iuribus depositum non durare sed in mutuum transire. Ita Baldus, Angelus, et alii prout referunt Rich. ubi sup. num. 60, et Merla num. 25. Et quamvis non improbabiliter affirmari possit utrumque mutuum scilicet, et depositum intervenisse in specie dictorum iurium; magis tamen placet cum secundo, et sup. relatis sententia oppugnari mutuum contrahi, et non remanere depositum sed in mutuum transire. Quod et tenuerunt Cuiacius lib. quaestionum Papiniani in d. l. Lucius. Velones lib. 1 disputationum cap. 7. probat. quod et l. certi § quod vel cum l. sequenti h.t. l. 1. § si pecunia 34. depositi. Cum enim per usum pecuniae depositae transferatur dominium inutente depositario, quod est contra rationem depositi l. licet 17. § 1. depositi, et iuxta

substantiã mutui l. 2. h. t. . ex inde fit non manere depositũ sed mutuũ introduci argo. legis cũ manu satisque octavae §. ul. de contrahenda emptione legis ubi ita donat. 27. de donationibus. causa mortis legis 3. fin §. ult. cũ l. sequenti ff. comodati.

Manifestatur aliã hocidẽ

15 ex eo qd. contrahei illi, de quo infraefatis iuribus omnino conuenire supra tradita mutui diffo. Idẽ satis exprimere videtur. IC. in d. l. lucius ibi: egredit ea res depositi notissimos terminos quibus verbis non durare depositum significat argo l. Titius 24. in fine de praescriptis verbis, et iuxta illud Lucretij

16 Nã quodcum qz. suis mutatũ finibus exit continuo hoc mors ẽ illius qd. fuit ante.

Nec cũ sup. relatis Moles, et Rich. distingui potest an depositu[redacted] ũ prius fuerit contractũ, et postea permissus usus pecuniae; an vero abinitio depositi actũ sit cũ depositarius utatur. pecunia, et tandẽ restituat, quorũ prima in specie asserunt mutuũ contrahi, contra vero in 2. . Satis namque refelunt hanc distinctionẽ nuper adducta argumenta, praesertim qd. deprimit. ex diffone. mutui, et ex dicta l. qd si abinitio 10. h. t. d. l. 1. §. sin ceuonia 24. depositi. In quibus abinitio depositi constat conuentũ fuisse de usu pecuniae. Tandẽ cũ depositum non sit sufficiens causa ad translationẽ dominij: necesse ẽ dicamus aliã nouã causã interuenire, ex qua transferatur. dominiũ illius pecuniae. qd si hoc ita ẽ, quenã alia causa interuenire melius potest nisi quã ea ueitam mutui conuenit diffo. pro ut mihi probatur ex lex. in terminis in l. si ceuntori 24. §. in bonis de reb. autoritate iudicis possidendis ubi pecunia deposita fit mutua quotiens tacite permittitur depositario usus pecuniae, qd. ẽ contra Ceuiario d. in d. lib. 9. quaestionũ Papiniani in d. l. lucius distinguente inter pactũ standi tacitũ vel expressũ. qz. multo magis fiet credita pecunia

pecunia si expresse eiusdem usus fuerit permissus.

Π Restat nunc ut contrarijs obiectionibus depositis in argumentatione factis mus satis. Quod ut praestemus animaduertendum est quod subrogatum sapit naturam eius in cuius locum subrogatur: ipsius quod qualitates, et circumstantias retinet l. si cum dotem 22. §. vlt. ff. soluto matrimonio l. si sponse 36. §. sponsus de donationibus inter l. imperator 70. §. vlt. cum duobus legibus sequentibus de legatis 2. Vnde si pecuniam deposuero data facultate utendi, et absumendi, licet mutuum contrahatur, tamen mutuum illud subrogatur in locum depositi, cum enim depositum sit contractum prius, vel stabilitio praedicta facultas concedatur, ex praesumptione velimus et dicimus deponere: ea merito fit interpretatio ut quamuis depositum nequeat esse, perinde tamen habeatur ac si depositum esset in his saltem, quae mutui praecedentis substantiae, et essentiae non repugnant. Id sic intelligimus mutuum reuera contractum, adque in locum depositi subrogatum eiusdem qualitates retinere. Vnde non mirum si usurae petantur ut in bonae fidei iudicijs ex mora, et ex pacto sine stipulatione d. l. quintus 24. cum l. sequenti §. 1. depositi. Item et actione depositi iuxta dictam legem dicis sponsalionem §. 1. cum l. sequenti §. lucius depositi. Quamuis enim reuera depositum non sit, mutuum tamen est loco depositi subrogatum, perinde quod habere ad hunc effectum ac si depositum remaneret arg. dictae legis 22. §. vlt. ibi: quasi extantes dotales sint. soluto matrimonio. Vbi et competit actio de dote in rebus subrogatis.

B Similis haec interpretatio ex d. l. Publia 26. §. 1. ibi: Paulus respondit eum contractum de quo quaeritur, depositae pecuniae modum excedere, et ideo secundum conuentionem usuras quoque actione depositi peti posse. ff. depositi. Vbi illatio illa; et ideo usurae legitimari necesse

quam

nullaqua posset nisi dicamus ita intellexisse lī-
ce usū illū ut retenta propt. predictā subro-
gationē natura depositi (licet non substantia-
er essentia) mutuata fiat. Unde ex subroga-
tione fiat illatio ad actionē depositi, vel qa.
re vera actio depositi competat quasi retento
deposito. Unde in l. 7. §. 2. depositi quasi remanserit deposito
inquid ut pignus qa. non ita totū
a deposito recessit. cū ipsius naturalia retinean-
tur, vel qa. sit quasi actio depositi quoad
modū, et quasi privilegiū in d. l. 22 § sol. solu-
to matrimonio. Nec deturbet dictio, quoqz. in
d. l. de sponsaliorū §. 1. cū l. sequenti § 1. quan-
si pecunia facta credita actione etiā depositi pe-
tatur, quoniā dictio quoqz. non refert. ad actio-
nē depositi sed ad petitionē. Vel. dic eādē ac-
tione ex mutuo peti pecuniā, et usuras, sed
quantū ad usuras esse quasi depositi, appella-
riqz. depositi non quoad esse sed quoad effectū.
Plura tamen refraga-
19 ri videntur huiusqz. dictis. Primū ē qd. si inde
sequitur propt. prefatā subrogationē in recu-
peranda pecunia competere etiā privilegiū
depositi; qd. tamen negat. in d. l. 7. §. 2. depo-
siti d. l. si ventri 24. §. in bonis de rebus autori-
tate iudicis possidendis. quo quidē tex. respondino
ne potest contra supra dicta, ex mutui dispone, cū
in vers. si tamen. Vindicationē adqz. ita domini-
um tribuat depositario, qui in vers. antecedenti
non depositū sed mutuū contraxisse pronunciavit
consultus.
20 2ū. ē. qd. in casu dicto
cū iuriū potius permutatio quam mutuū
contrahitur. ut in simili specie respondetur in l. ina-
uē 31. vers. qd. si ibi: non potuisse nos permu-
tationē facere. ff. locati. denique obs-
tare videtur lex 1. §. idē Pomponius 31. depositi.
Ubi in concursu duorū contractuū primus contrac-
tus

remanet.

21 Ad primum tamen respondetur cum subrogationem mutui in locum depositi non potuisse fieri, ut substantia, et essentia depositi retineretur: cum per contrariam substantiam, et essentiam mutui fuerit immutata ~~[illegible]~~ essentia depositi solum consistit in hoc ut res custodiendas, et reddendas tamquam deposita fides l. 1. in princ. depositi Anto. Fab. in rationali in d. l. lucius 24. eo igitur ipso quod concedatur ad consumptionem pecunia, repugnat quod sit deposita quemadmodum pugnant inter se custodiri, et consumi. Hinc quidquid in deposito custodiae iure conceditur cessat etiam cessante custodia cum autem privilegium praelationis in deposito ex eo descendat quod publice intersit custodia rerum depositarum l. 7. depositi iuncta l. praecedenti §. 2. ex inde fit praefato in casu privilegium praelationis cessare, quia cessat custodiae ratio d. l. 24. §. in bonis d. l. 7. §. 2. Quemadmodum ex eadem ratione non improbabiliter dicitur in praesenti casu non esse locum depositioni tex. in cap. vl. de deposito ubi statuitur in deposito non esse locum compensationi.

22 At naturalia depositi quae non sunt de substantia, et essentia depositi, neque ex ratione custodiae descendere videntur: veluti quod debeantur usurae ex pacto citra stipulationem item et ex tempore morae, quae omnia possunt pacto tolli deposito manente, non tolluntur ad introductionem mutui, cuius quidem substantiae, et essentiae non repugnant, quamvis naturae mutui repugnent. Idcirco in casu dictorum iurium durant per subrogationem in dictorum quemadmodum, et potestas revocandi, et exigendi pecuniam quando cumque, etiam si nondum fuerit usus beneficio pecuniae recipiens. Item quod non possit opponi exceptio non numeratae pecuniae. ut ad prax. in Latius cum communi (licet aliter) ex

explicant supra laudati Molin., et Rich. Haec enim naturalia in deposito, et mutui substantia non repugnantia durant per praefatam subrogationem, quia praeter dictam non repugnantiam non descendunt in depositi ex natione custodiae, in qua essentia depositi consistit. Neque iis contraria in mutuo ex substantia mutui descendunt, aliter namque non idem iuris esset. Unde in casu dictorum iurium pecuniam fortuito amissa non liberatur debitor iuxta supra laudatos Molin., et Rich. cum communi, quia propter mutui essentiam quae partim consistit in dominii translatione, factus est debitor generis quod nunquam perire potest. Quibus solvitur paritas facta de privilegio praelationis adversariorum petitionem.

23 Quod autem posteriori loco expendebamus nullius esse roboris si animadvertas in d. l. 24. §. 2. vers. si tamen nummi. non referri ad praelationem dictam in vers. sed enim. Quod probatur ex eodem vers. si tamen ubi depositarios non appellare consultus, quos tales esse in d. vers. praecedenti negaverat, si utique de illis ibi loqueretur. Propterea ex ipsa adiectione illius §. in bonis. prout colligitur ex eo quod dictionem in principio rex. positam limitat Ic. in d. vers. si tamen. De conciliatione dicti §. 2. cum d. l. 7. §. 2. cum l. sequenti depositi vide praeceptorem meum Salmanticensem doctissimum Paulum de Mangueda in l. privilegia 16. nu. 26. de privilegiis creditorum.

24 Ad secundum respondetur in d. l. in navem 31. locati. Non procedit locationem solam transferre dominium frumenti in susceptorem navis, nunquam enim dominium acquirit ex causa locationis l. non solet 39. locati. Nec proprie locatio intervenit in casu dictae legis 31., quia quoties dominii intervenit translatio, locatio remanere non potest, sed alius introducitur contractus l. Sabinus 20. de contrahenda emptione l. 3 locati. Quod procedit etiam quae si alicuius facti, et operarum

prae

prestandarum fiat locatio, nam tunc non remanen-
te in eodem statu, et eiusdem re circa quam pretium vel
opere prestandis: alius contractus, et non locatio
intercenerit dicta l. sabineus. l. conuenit 65. de contra-
enda emptione §. item quaerit. institutionum de lo-
catione ubi videndus Pich.

25 Quibus positis quaeritur
de contractu, ex quo fuit translatum dominium in d.
l. 31. et respondet: frumentum traditum Sau-
feio ut in simili redderet, ipsius fuisse factum
ex causa mutui, uti ex presenti dispositione probatur,
et tenent Donelus lib. 13. com. cap. 9. vers. interdum
Cujatius lib. 7. observationum cap. 39. licio
aliquos salmantinos assessores existimasse
permutationem contrahi; sed cum verior sententia
teneat permutationem proprie contrahi quando certa
species pro certa specie commutatur, ut testatur
Pichardus in § actionum autem 28. q. 29. num. 10.
institutionum de actionibus. Et quamuis demus per-
mutationem fieri non solum quando genus pro gene-
re vel specie, sed etiam quando quantitates eiusdem
generis pro quantitatibus dantur; hoc tamen est
intelligendum quotiens quantitates per modum corpo-
ris, et speciei; non vero si simpliciter commutantur:
ex inde in prefata l. 31. frumenti permensurarum
simpliciter traditi dominium non ex permutatione
sed ex mutuo fuisse translatum.

26 Neque obstat argumentum
supra adductum; nam preterquam quod permutationem
generaliter dixisse Alfenum quatenus permutatio
refertur ad omnes contractus in quibus hinc inde oritur
obligatio iuxta Pichardum cum Azurio d. q. 29. num. 12
non inconuenit: Alfenus loquitur in d. vers. quod
si. De frumento per modum speciei tradito certis
tabulis quo ... phoris, et henonibus clauso. Ut ibidem
explicat Gotofredus, et Cujatius d. cap. 39. tunc
quod affirmat non posse permutationem contrahi;
non ut innuat contrariam permutationem ipsi cum

librari

Avella;

celebrari asserat quod ita tradito frumento ut in si-
mili reddat Saufeius quod intendit argumenta-
tio, sed ut explicet illo in casu frumentum clausum
non fuisse factum proprium Saufei, cuius quidem si
fieret, non aliter quam permutationis causa fie-
ret, (iuxta legem scribit 34. in principio vers. quod si ae-
ni de auro, et argento legato Unde, et explica-
tur eadem lex 31. ibi velut si etc.) ideirco de permu-
tatione loquitur, quam negans satis negasse dominij
translationem videtur. hac igitur Iure consulti intentio-
ne retenta, solum exinde infertur contrario in casu
frumentum fuisse factum Saufei, quod autem ex causa?
Nec Alfenus inquirit neque ex suo responso mani-
feste colligitur, sed ex regulis iuris relinquuntur
decernendum, iuxta quas mutuum praevalere videtur.

27. Neque obstat idem lex. in
principio. Ubi commune frumentum dicitur, appellatur nam
quasi commune abusive, quia omnium frumentum
fuerat commixtum, quod et inquit Cuiatius d. cap. 39.
Non etiam refragatur eadem lex 31. in fine. Ubi pericu-
lum fortuito amissi frumenti ad Saufeium non
pertinet; ut tamen iuxta regulas mutui ad
ipsum pertinere debuisset ut respondetur in d. l.
certi 9. §. vel. h. t. Quoniam pecunias utendi pe-
cunia deposita semper adiicitur gratia tantum re-
cipientis pecuniam, et non gratia utriusque de-
ponentis ~~simul~~ scilicet, et depositarij simul, nihil
enim interest deponentis quod depositarius pecu-
nia utatur, imo interest ne utatur ut melius
custoditam habeat. Quare propterea subrogatio mutui
in d. §. vel. bonam fidem depositi non sapit in re quae
solum depositarij gratia contrahitur argumento legis 4
legis rogasti 11. in fine h. t. at vero in casu dictae
l. 31. gratia utriusque fit adquisitio frumenti, ut
scilicet adimpleatur locatio taliter contracta, cui sub-
stituitur, et subrogatur mutuum quasi quaedam locatio-
nis ipsius comprehensio, ideoque bonam fidem loca-
tionis redolet, iuxta quam iniquum esset aliud prae-

ter

teneatur praestari iure quia utriusque gratia contra-
hitur. Ut loquitur Alfenus. Unde facultate da-
ta utendi pecunia deposita sub usuris, non in-
probabiliter dicitur peremptae fortuito pecuniae pe-
riculum ad depositarium non pertinere argumento dicti
l. 4., et d. l. rogasti in fine.

28 Ad tertium respondetur: dic-
tum § idem Pomponius tractare de duobus contracti-
bus inter se non contrarijs, qui ad invicem se non
expellunt, in quorum concursu secundus contractus
pars quaedam prioris contractus videtur esse l. fundi
79. de contrahenda emptione l. si sterilis 21. § si tibi
de actionibus empti. At nos agimus de mutui
et depositi contractibus contrarias substantias ha-
bentibus ut diximus. Ideirco praevalet mutuum
argumento d. l. Sabinus 20. dicta l. convenit 69. de
contrahenda emptione cum similibus.

29. Constat igitur ex hucusque
disputatis pecuniam depositam fieri mutuam prop-
ter facultatem utendi tacite aut expresse deposi-
tario datam. Quod intelligendum est quotiens utriusque
scilicet deponentis scilicet et depositarij consen-
sus ad utendi intervenerit veluti cum depositari-
us rogavit ut permitteret ei usus, deponens
permisit. Ut inspectis d. l. certi 9. § ult. h. t.
legis plae publicia 26. § lucius legis quintus 28.
depositi. Quod si non dum absit utriusque consensus
pecunia non fit credita quousque deficiens consen-
sus intervenerit. Unde facto deposito cum faculta-
te utendi pecunia si voluerit depositarius, antequam
moveat, utatur vel alio modo explicet voluntatem uten-
di, non fit pecunia credita sed tantum deposita ma-
net l. 1. § si pecunia 34. depositi d. l. quod si Labinitio
10. h. t. idem iuris esse videtur, et si non fuerit expres-
sum, si volueris, sed tacite hoc inest. Ut inspectis
dictae legis Dic sponsaliorum 25. § 1. d. l. si sacculum 29.
§ 1. depositi etenim quousque moveat et deposita-
rius pecuniam ad utendum, vel aliquid aequipollens

faciat, non intelligit. nisi depositum voluisse pecuniam, depositum enim simpliciter contrahitur, et datur facultas vtendi semper intelligitur si depositarius voluerit. Igitur quousque suam explicat voluntatem non erit mutuum.

30 Sed iam diffinitionis partes percurramus. Diximus, contractus, loco generis. Consonant iura in l. si ego 17. in princ. et §. 1. l. certi 9. §. quoniam l. civiles 27. l. si et me 32 ht. l. i in princ. de obligationibus, et actionibus. lege si ita stipulatus 126. §. Chrisogonus vers. superest de verb. obli. §. ius autem gentium inst. institutionum de iure naturali princ. institutionum quibus modis re contrahitur obligatio l. 1. §. si pecunia depositi arg. legis non solum 31. de obligationibus, et actionibus. l. 12 q. certissimum apud omnes. Unde necessarium est ad mutuum vt duorum concurrat concursus, et dantis scilicet, et accipientis quemadmodum in alijs contractibus l. 1. §. conventionis de pactis l. in omnibus 55., et 57. de obligationibus et actionibus l. 3. de pollicitationibus. Nec enim sola rei traditio mutuum perficit, cum nec proficiat ad transfationem dominij l. numquam 31. de adquirendo rerum dominio. Requiritur enim vt precedat causa consensusque voluntate dantis, et accipientis iuxta §. per traditionem institutionum de rerum divisione. In quo consistit contractus.

31\. Verum huic certissimi assertioni, vt magis clareat, quaedam non contemnenda obstacula oponuntur. Et primo arguitur. Nam contractus est vltro citroque obligatio l. Labeo 19. vers. §. contractum de verb. sig. At mutuum non continet nisi obligationem tantundem restituendi in eodem genere, qua accipientem solummodo tenet, cum dans mutuum non videatur obligari ex quo rem iam tradat. Ergo mutuum non est contractus, quod et vlpianus in d. l. 19. satis clare patet.

distinguere actu contractum, et interea ad referens numerationem quae ad mutuum pertinet.

32. 2°. Civitas non potest consentire cum nec consentire valeat nullam habens veram personam. Unde nec municipes uni possunt consentire l. 1. §. municipes 22. de adquirenda possessione. Et tamen potest civitas, ex mutui causa adstringi, et obligari l. civitas 27. h. t. Ergo mutuum illud non est decorum consensus nec contractus.

33 3. Contractus non potest conferri in voluntatem contrahentium, et postulat minimum obligationem ex parte utriusque vel alterius contrahentium l. iuris gentium 7. de pactis l. 1. de obligationibus et actionibus iuxta glossam et doctores in d. l. labeo 19. vers. contractum de verb. sig. Obligatio autem non est non est posita in voluntate l. sub hoc §. de obligationibus et actionibus. §. 10. institutionum de oblig. Atqui mutuum potest conferri in voluntatem contrahentis qui obligandus est l. quod si ab initio 10. h. t. Ergo non est ratione contractus.

34. 4. furiosus nullum potest celebrare contractum quia nullum habet consensum l. 1. §. furiosum de obligationibus et actionibus. l. in negotijs 5. de regulis iuris. Atqui numeratione facta a furioso, consumpta pecunia mutuum contrahi videtur. l. si a furioso 12. h. t. l. si a furioso 24. de obligationibus et actionibus. Igitur mutuum non est contractus. Simile argumentum deducitur ex l. naturaliter 31. §. ult. de conditione indebiti l. cum illud 25. §. 1. quod si. de legatorie l. ult. de iure iurando l. si pupillus 21. ad falcidiam l. in numerationibus 44. §. item si pupillo ff. de solutionibus quibus probatur pupillum sine tutore ex mutuo obligari saltem naturaliter, cum tamen nullum aut infirmum consensum habeat, quod ad contractum non proficit l. 1. §. C. de falsa moneta cum similibus. Unde nec naturaliter erat obligandus prout affirmat. in l. 41.

41. de condictione indebiti l. pupillus 59. de obliga-
tionib. et actionib. Item si pupillus absque tutoris
auctoritate pecuniam credat consequitur condictionem
pecunia consumpta l. non omnis 19. §. 1. h. t. et tamen
consumptio nequid praeter consensum adesse in pupillo
ut contrahat.

35. § denique respondetur vul-
gata, et difficilis lex cum in corpus 36. vers. nam et si
de adquirendo rerum dominio quo loci accipi-
ens pecuniam quasi creditam ab eo qui non vere cre-
ditum tradidit pecuniae dominium adquirit, non obs-
tante dissensu illo ex quo contractus ulterius non
proficit. Lex vers. nam et si obstare videtur lex
si ego 18. h. t. quia constare videtur mutuum non esse
contractum.

36. Nec tamen haec tandiu locum
adhuc omnium certissimam infirmant rationem, bre-
vitatis gratia pluribus omissis respondetur ad primam in d.
l. 19. vers. contractum, describi contractum propriissime
sumptum quatenus distinguitur a pacto; non vero
definiri contractum proprie generaliter sumptum, est
enim proprie contractus generaliter quatenus obli-
gatio oritur ex conventione quomodocumque tantummodo ex
parte unius contrahentis oriatur; sed specialiter
magis proprie prout distinguitur a pacto contractus
ultroneam obligationem producit. Late scripsimus
in tractatu de pactis cum Osualdo ad Donellum lib. 12.
com. cap. 6. litera A. Donellus d. li. 12. cap. 8. et
in l. 1. nec 11. h. t. instrumentum tamen eiusdem propriis datur
magis, et minus, sicuti inter proprietatem creditoris
proprie creditorem secundum aliquos is cui ex lega-
to vel ex delicto debetur, sed magis proprie creditor
ille dicitur cui ex contractu debetur, quod etiam excedit
proprietate credendi is qui mutuum dat pecuniam.
Ut ex supra dictis in prima parte satis constat,
praeterea in mutuo non tantum ex parte accipien-
tis, sed etiam ex parte dantis oritur obligatio, ad hoc
ut mutuum dans nequeat statim revocare, et

expecunia petere antequam beneficio + [sibi] frui dictae vecti praestatur. Uti prout argo. tex in l. in commodato 17. § sicuti ficommodati docet Bartolus. quem refert, et comuniter admittit. Testatur Mascha in compendio tit. 3. in praeamisis num. 26.

37. Ad secundum respondetur quod licet iuxta iuris regulas civitas vel universitas contrahere non possit neque alia gerere, quia persona est iuris; utilitatis tamen causa singulari iure plura recepta sunt universitatum favore l. 2. de adquirenda possessione l. sive 9. § ult. de publicanis l. municipibus 97. de conditionibus et demonstr. et plures pluribus alleg. videndus Dominus illustrissimus 2. tractatu 2. cap. 15. per totum. Inter quae receptum est ut universitas mutuum pecuniam possit dare aut accipere l. nihil 15. ad macedonianum d. l. civitas 27. h.t. l. tutis 11. de pignoribus. sicuti enim ficta persona quandoque personam veram repraesentat in his quae iuri sunt l. hereditas 34. de adquirendo rerum dominio l. heres 22. de usucapionibus cum similibus. ita persona administratoris vera repraesentat personam fictam universitatis, cui administratorum consensus proficit ad contractus perinde ut si propriis ipsius universitatis esset. Losaeus de iure universitatis tertia parte cap. 4. per totum Antonius Fab. in rationali ad d. l. 27. ubi comuniter doctores.

38 Et quidem si universitas legitime convocata sive consilium ipsius, aut ordo decurionum accipiat mutuum tunc indistincte tenetur licet creditor non probet versum in universitatis utilitatem per textum in autentica hoc ius ad finem c. de sacro sanctis ecclesiis iuncta ibidem Glossa. Quidem iuris est si sindicus vel administrator speciale mandatum habeat ad mutuum accipiendum, sive speciale mandatum sit ad certam causam sive in genere Bolocninus in rubrica si certum petatur num. 32 Butrigela in d. l. civitas ubi comuniter doctores Antonius Fab. et Losaeus ubi supra ex quibus omnia in hoc numero dicta, et alia plura deprehendere poteris. Quod si administra

tor

tor non habeat tale mandatū: tunc creditor tenetr. probare pecuniā versā fuisse in utilitatē universitatis, alias namq. non civitas sed accipiens ad ministrator tenetr. d. l. 27. Quoniā non convertens pecuniā in utilitatē universitatis non intelligitr. ad ministrator vigore legis si fundū §. sitator ff. pro emptore, nec qd. favore universitatis introductū ē debet in odiū ipsius retorqueri l. 6. c. de legibus. quapropter non intelligitr. mutuū acceptū nomine universitatis. prosecunte. Lattius sup. laudati.

Ad tertiū respondetr. in
39 d. l. 10 non conferri mutuū in voluntatē accipientis, sed solummodo quasi invitari ad mutuū accipiendū, qd. tunc fieri intelligitr cū ipse pecuniā pecuniā voluerit; postqā tamen expliuerit suā voluntatē, mutuū est contractū nec tunc confertr. in voluntatē ipsius. Ut bene Morla in emporio tit. 9. 7. 9. nu. 11.

Ad quartū respondetr. periodū in specie d. l. 12., et d. l. 24. condictionē ad
40 quirere; non tamen exinde infertr. mutuū contraxisse, quamvis enim communis glossatores in eo textu cū similibus consentione pecuniæ reconciliari mutuū, qd. et aliquando defendit Antonius Faber et quasi mutuū aut mutui simulacrū esse explicat Connanus lib. 7. com. cap. 1. nu. 14. Verius tamen ē tam in d. l. 12. quam in aliis similibus condictionē illā non ex mutuo oriri sed ex equitate iusta rationē de quā si ad me 23. tit. quæ conditio generalis ē, et dicitr. sine iusta causa, competit qs. ex bono, et equo nec cū in aeterna tradentis periculi locupletetr. accipiens, et consumens pecuniā. Ut cū pluribus tenet Morla in emporio tit. 7. in pœmitis. nu. 19. Pichard. ad tit. institutionū quibus modis re contrahitur obligatio in in pio. nu. 132. qd. enim ea condictio dicatr. ex numeratione orta, in l. si quis 56. §. sive mos de fide iussoribus non ē intelligendū causaliter sed ocasione numerationis quo etiā modo accipienda ē ratio d. legis non omnis 19. §. si pupillus

ibi:

ibi: non alia ratione quam qd. fructu eius intelligit. adeam qui accepit pervenisse h.t. sicuti intelligenda iura in l. 13. l. 18 in fine principij et §. 1. cu similibus h.t. unde, et pendet lex pater filio 81. de iure dotiu. Ubi ad hoc ut dos censeat. profectitia sufficit patrem prefata conditione teneri l. 5. de iure dotiu. sicuti et furiosus obligat. quotiens citra consensu ex re et fructu ipso orit. obligatio l. furiosus 46. de obligationibus et actionibus ita parit. obligationem adquirit quo citra consensu ex re, et fructu ipso iuxta equitate orit. in d. l. 12 d. l. 24.

41. Ad illud qd. de pupillo inuoluit quarta hec argumentatio breuiter respondet. pupillum in tradenda etate constitutum ut constet nullum habere consensum. nec dando nec accipiendo mutuum sine tutore obligare obligarive ex contractu propter defectum consensus; quamuis consumpta pecunia vel fructus locupletior ex equitate teneat. vel teneat accipientem d. l. 19. §. 1. h.t. d. l. 13. §. vult cu l. sequenti de condictione indebiti qd. quidem numquam cueniet cu nemo quid quam gerat cu impuberibus ipsis sine tutoris auctoritate. qd si pupillus consensum aliquem in habeat. tunc dando mutuum bene poterit obligare accipientem quantum est ex parte contractus qui in fauore pupilli valere poterat. l. contractus 28. vers. ex diuerso de pactis sed qs. sine tutore quid quam alienare non potest, ideo mutuum non tenet d. l. 19. §. 1. h.t. qd. si pupillus ipse absque tutore mutuum accipiat. non obligat. nisi fructus fuerit locupletior, et tunc non ex contractu sed ex re, et equitate ipsius d. l. 14. de condictione indebiti unde nec mutuum tenere dicendum est quo etiam pro tali casu non fructus locupletior nec naturaliter obligat. in his que damno pupilli fuerint, quomodo procedunt iura in l. 41. de condictione indebiti cu similibus in alijs vero que damno ipsum non afficiunt tamen naturaliter obligatus censet. in d. l. 25. ac dies legatorum cu similibus est enim hoc in casu orta media

quedā obligatio naturalis ex medio quo dē modo pu-
pilli conservetur ut cū Gilio post et Narciona expli-
cuimus in l. tractatu de pactis. Non qd. dici dictā vin-
culū sit, sed qd. partim obligatus remaneat; partim
vero contrahens in quibus dē teneri iudicare qō conve-
nire videatur; in alijs vero propter infirmitatē conse-
sus nec consensisse nec naturaliter obligatū esse
perhibeatur. cū enim possit suā conditionē meliorē
facere, et non deteriorē ex inde procedit media ista
obligatio non insubsistit. potest confirmari in his
quib. vel meliorē, aut saltē non deteriorē faciunt pu-
pilli conditionē, prout ex dimidiato illo tractatu
de quo in d. l. 27. vers. ex diverso de pactis non in-
solentē similē mediū qō. istā obligationē non sub-
sidere doceberis.

42 Adquirendē respondet. in d. l. cū
in corpus non probari contractū fuisse mutuū, sed
tantū probari valuisse donationē. Multi insudarunt
ut conciliarent hanc l. cū si ego 18. ut videre
ē apud genuā legē con pagina mihi 689. + siliarum
Valensiā epistola 5. ad Antoniū Fabrū exhereditatio-
ne 10. per totā. qui meliores sint omnes, doctorū
sententias referunt. et licet pauci probabile
aliquid, et plausibile adducant; nemo
tamen quē videriant difficultatē soluit. ego vero
sic conciliabo. Cū in corpus, inquit Iulianus, qui-
dē qd. tradit. consentiamus, in causis vero dissentia-
mus, non animadverto cur inefficax sit traditio.
Supponit causā adquisitionis, qd. sine ea nec da
traditio in efficax esset ad dominij translationē l. nun-
quā 31. de adquirendo rerū dominio. Non qd. loqui-
tur absolute ex quacunqs. causa fiat traditio, si
enim causa illa accipientis desideret consensū ut
subsistat, veluti mutuū, et alij contractū conven-
tiones, necessequē dissentiente accipiente efficax ē tra-
ditio ex illa causa facta, quā probavimus nullā esse
constat. Ideirco inquid non animadverto cur in-
efficax sit traditio quasi dicat: ex qd. dissentiamus

in causis tradendi, et accipiendi non statim sequitur
inefficacem esse traditionem, quia potest esse efficax
traditio. Sed licet casus non explicet in quibus effi-
cax esse potest; eos tamen demonstrare videtur ex
exemplis quae statim subiicit. Ex quibus facile dedu-
cimus illos esse in quibus traditio fit ex causis quae le-
ge ad sui executionem acceptantis consensum requi-
runt; ad essentiam tamen substantiam eius iam tantum
modo consensu, et voluntate nituntur. veluti
pollicitatio, donatio, legatum, et alia eiusdem generis.

43 Hanc mentem explicavit
Iulianus exemplis legati, et donationis; ibi: velu-
ti si ego credam me ex testamento tibi obligatum esse
ut fundum tradam, tu existimes ex stipulatu tibi eum
deberi. Istius traditionis causam non ingreditur consen-
sus accipientis, legatum enim totum pendet a volun-
tate testantis, et legatum re vera intervenisse in hoc
casu recte sentiet quis cum supra laudato Valentia.
Verbum namque, credam nominavit ubi re vera fuisse
legatum tantum ex estimatione tradentis demonstrat. Idem
adstruit Iulianus exemplo donationis in versic. nam
et si pecuniam etc. Ubi per particulam illam, nam, quae ra-
tionem rationem involvit, facile argumentatur a difficil-
liori ad minus difficile, et a maiori ad minus, si enim
donatio, quae donantis consensu nititur transfert domi-
nium in dissentiente: melius transfert legatum, quod
in tradentis solventisque voluntate non consistit.
Constare autem scribit Iulianus donationem efficacem
esse, quod videlicet donationis substantiam
non ingreditur consensus donatarii, qui solum ad
executionem pertinet donationis alias namque facile
perficeretur donatio et esset contractus si quidem
duorum consensu subsisteret. quod est contra legem in
ter dictum 14. de precario legem l. si quis argentum 35. §. 1 ff.
de donationibus inter l. si non 15. C. eodem. Gratiba de
Pichardum in rubrica institutionum de donationibus num. 17. cum
sequentibus. Duarenum ad pandectas tit. de donationibus
cap. 5. Cuiacium in novela 58. Antonium Fabrum 2. tomo

De
Regio 18 de donationibus

de erroribus decade 45. errore 8. Unde cum consensus donatarij solum pertineat ad executionem, et non ad substantiam donationis: satis est ad dominij translationem voluntas donantis non obstante errore donatarij, qui non impedit causam efficientem donationis, dummodo in adquirendo donatario adsit voluntas, et consensus adquirendi, quod pertinet ad executionem donationis. Certissimum autem est habere voluntatem adesse in eo, qui, etsi erret in causa traditionis; adquirere tamen voluit. Quomodo intelligendus est text. in l. absenti 10. de donationibus cum similibus. Quibus non probatur necessariam esse scientiam donationis in donatario ad hoc ut ex donatione adquirat; sed solum probatur necessariam esse voluntatem adquirendi, et quamvis regulariter necessaria sit scientia donationis; hoc tamen est quia regulariter non habet animum adquirendi rem donatam nisi qui scientiam habet donationis sibi factae. Quod si absque tali scientia constet de voluntate adquirendi, hoc quidem sufficiet ut donatio suum effectum sortiatur. Prout in d. vers. non et sic sponte.

44 Nec disturbet quod saepe contractus appellatur donatio l. contractus 17. C. de fide instrumentorum l. 7. C. de his quae vi metus ve causa l. si quis 8. C. de praescriptionibus 30. vel 40. annorum l. donationis penultima C. de donationibus, l. 3. C. de Curiales vl. C. de litigiosis l. cum qui 22. de donationibus. Quibus motus Ferdinandus Mendoca lib. 5. disputationum de pactis cap. 4. num. 28. donationem tenet esse contractum. Quoniam hoc iure vel accipienda sunt de donatione, et negotiali donatione ex Pich. in d. rubrica de donationibus num. 19 ut in exemplis legis 2. legis 8. C. de conditione ob causam. Iuxta Antonium Fabrum dicto errore 8. num. 12 ubi recte animadvertit secus non esse donationem esse quam contractum do ut des, aut do ut facias. Vel ita sunt intelligenda ut solum probent donationem similem esse contractibus, id est, quasi contractum, ideo quod contractum in dictis iuribus improprie

accipi quoad donationē, Nec novū ē quasi contrac-
tū appellarī simpliciter contractū l. sed et 16 de
negotijs gestis l. ex contractibus 49. de oblig. et ac-
tionibus l. eandē ff. de duobus reis. similiter ulterius
solens ē in una eadē q̄. oratione unū, et idē verbū
proprie, et improprie ad diversa referri l. 2. de offitio
proconsulis l. 10. secundū plures. Diversos [illegible]

45 Restat ut respondeamus
d. legis si ego 18. h.t. quae huic nostrae q̄. scriptura dele-
re videtur. Verū ibi accipiens pecuniā quasi mu-
tuā ~~[illegible]~~ sciebat pecuniā sibi donari, et expresse
dissentiebat nollens ex donatione pecuniā quaerere
ideo q̄. donatio non sortitur effectū l. hoc iure 19.
§. 2. de donationibus. At in d. l. cū incorpus 36. nos
nam et si accipiens pecuniā ignorabat donationē
sibi fieri putabat q̄. pecuniā sibi creditā esse, ad
q̄. ita non contradicebat donationi, constabat autē
de ipsius voluntate ad pecuniā adquirendā, nec creden-
dū ē noluisse adquirere ex donatione qui credita vole-
bat adquirere. Qua propter nulla facta donationi re-
pugnantia dominiū quaerit. ut sup. explicuimus. ita
Petrus de belusio doctor mediolanensis relatus a [illegible]
in d. l. si ego nec q. Duarenus ad tit. de rebus creditis
cap. 2.

46 Antequā solutionē istā exist-
dē iuribus confirmemus operae pretiū erit casū d. legis
18. figurare. Titius cū indigeret pecunia, mutuā dari
ab amico Sempronio rogavit. Qui amicitia potius
ductus quā credito pecuniā donabat, nec aliter trade-
re volebat, Titius vero (ut quandoq. solet) donatā
respuebat, creditā tantummodo volens sibi pecuniā
tradi. Horta inter eos hinc inde amicavit quadā al-
tercatione, tandē Sempronius ne forte Titius caroret ne-
cessarijs ita loquitur: accipe nunc ad usū nummos et
postmodū quid oporteat videbimus accepit Titius
mutui retenta opinione, verū Sempronius simula-
tione predicta interposita tradidit sperans tempore
elapso donationē, quae ipsi in animo erat, acceptā

forte Titiũ magis constituturũ esse. Hactenus de d. l.
18. Nunc autẽ et simul, et solutionẽ datam pro-
bemus, nec deducã ex verbo opinione qd. prae se fert
altercationẽ, et contradictionẽ, sed ex verbo donaturus,
qd ẽ in d. l. 18. Cuius quidẽ vocabuli proprietatẽ
supponit Ulpianus qd tradens in actu traditionis non
fuit donans sed donaturus; ut tamen voluntatẽ
donandi haberet. Q necessario referendus ẽ ad
casũ praedictũ, alias namq. nullus daret casus in
quo tradens se cogitet donaturũ, et non actu dona-
rẽ. At in d. l. 36. vers. nam et si non proponit Julia-
nus tradentẽ donaturũ esse, sed actu donantẽ ibi-
tradit donandi gratia.

47 Deinde ante pecuniæ con-
sumptionẽ quaerit Ulpianus in d. l. 18. an mutuũ
fuerit contractũ nec ne? Ibi sed an mutua sit vi-
dendũ? qd. dubiũ si ponas simplicẽ dissensũ acci-
pientis, et tradentis pecuniã indignũ quidẽ fuisset Ul-
piano jurisconsulto, ut nec leguleius adhuc de mutuo
dubitare posset quandoquidẽ certo certius ẽ nullã
intervenisse conventionẽ ac per consequens nec mu-
tuũ. Casũ igit. tractat Ulpianus aliquali dubi-
tatione dignũ ut et ipse indicare videt. sic respon-
dens: Et puto nec mutuã esse qd. respondendi ge-
nus per verbũ puto ipsũ aliquã denotat dubita-
tionẽ. Cũ q. solũ praedictus casus dubitabilis esse po-
sit, ex eo qd. videbat. Sempronius mutuo consen-
sisse et. pecuniã tradidit non alit. quam ~~mut~~ mu-
tuã volendi: apparet exinde propositũ fuisse con-
tingentiã aut similẽ, et non aliã tractari in d. l. 18.

48 Denique Ulpianus in d. l.
18. asserit in ea specie quam tractat Julianũ scripsisse
donationẽ non esse; et tamen in specie d. legis 36. vers.
nam et si constat qd. Julianus tenebat donationẽ valuisse
Igit. non eadẽ ẽ species utriusq. legis sed
diversa, et quidẽ ut ẽ in d. l. 36. probat. Julianũ non
fuisse locutũ de dissensu tradentis positivo. Qui in ea
specie contradictione consistit sed de dissensu negativo

id est non consensu, prout colligitur ex eodem textu ibi: sue exceptiones et ipsa stipulatio etc. ubi non in contradictione sed in errore ponitur discursus: facile exinde soluta relinquitur locus depositione d. legis 18. quo dicentis fuit positivus, et manifesta contradictione; aut utique pariter mentiri aut Iulianum secum pugnare cogemur dicere argumento legis in ambiguis 19. de legibus.

50 Apparent igitur inter se conciliate prefate leges, et simul constat mutuum esse contractum. Unde quemadmodum ceteri contractus cum conditione possunt celebrari, ita et mutuum admittit conditionem, et omnia que inseri stipulationibus possunt l. omnia 7. cum l. sequenti hic. Non quod numeratio, que facti est, conditionem admittat; sed quod numeratione facta non aliter mutuum contrahitur quam voluerint contrahentes. l. non omnis 19. in principio hic.

51 Denique sciendum est mutuum contractum esse stricti iuris l. aut mutua 6. iuncta l. sequenti ff. de eo quod certo loco §. actionum 28. institutionum de actionibus. l. Titius 24. de prescriptis verbis iunctis l. 3. c. de usuris l. Lucius 24. depositi l. in bone fidei c. de pactis. Vuesenbequius in paratitlis ad hunc tit. num. 9. Connanus lib. 7. com. cap. 1. num. 8. Pich. in d. §. actionum questione 2. num. 10. et 13. Ratio autem propter quam scripti iuris dicitur esse mutuum, vel est quia stricta regula, et arithmetica proportione ad quam equalitatem omnimodo exigantur res creditum ut tenenuerunt Vuesenbequius, et Connanus ubi supra. Vel quia ex mutuo non oritur ultro citroque obligatio, quia quem mutuum dans tenetur aliquid prestari debitori; contractus autem bone fidei ideo tales esse dicuntur quia ex eis mutua aliquid prestandi obligatio inter contrahentes vicissim oritur, ideo quod communi voto in eiusmodi negotiis omnia ex bona fide prestantur. Ut scripsit cum Otumano, et Balduino Pich. d. §. 2. num. 12. cum sequentibus ubi num. 10. aliam adducit rationem firmans propter periculum usurarum in ductum fuisse ut mutuum stricti iuris esset

ne illas extorquendi improbis hominibus ultimo sui iure sciuili preberetur ocasio, quoniam ut plurimum gratia usurarium inisere, ut et Aristotele in problematis scribit. Federicus Scotus quod tione dit. in rubrica nu. 100.

52 Neque refragatur ut sup. diximus in solutione ad primum, mutuantem scilicet obligatum esse quoad non petendum statim, etiam neque beneficio putat aucupiens. Quoniam hec non est obligatio nata ex mutuo, sed potius defectus iuris ad agendum, vel ex mutuo dilatio quodam tacite data ad soluendum, non inquam est obligatio ex qua teneatur mutuans aliquid ex prestare, prout in contractibus bone fidei mutue prestationes interueniunt, certo pro certius est post illam dilationem non habere mutuatarium actionem aliquam neque directam neque contrariam ex mutuo ad uersus mutuantem. Quod quidem in bone fidei iudicijs alite se habet, ex quibus, et directe, et contrarie competunt actiones, et mutue possunt fieri prestationes. ut explicat videndus Rich. d. q. 2. nu. 12.

53 Minus obstat lex 3. h. t. ubi licet non fuerit expressum, reddendum tamen est eque bonum ex mutuo, et tamen in contractibus stricti iuris omissum pro omisso habetur. nihil pro venit preter id quod actum est l. 1. § 1. l. triticum 94. de verb. obli. cum alijs suspicitur in contractibus stricti iuris rem deterioratam soluisse l. et eleganter 7. § non solum ff. de dolo. Nam respondetur naturam mutui exigere ut eque bonum reddatur, est enim mutuum introductum in locum comodati in ijs que functionem in suo genere recipiunt id est tantum valent. quare propterea eo ipso quod contrahatur mutuum actum esse intelligitur ut eadem quodammodo res reddatur per consequens eque bona, alias namque non eadem res videretur reddita. ut explicant Duarenus ad hunc tit. cap. 7. vers. 3. ad officium prope finem Connanus [illegible] cap. 1. nu. 6. cum sequentibus Vuesenbecius in paratitlis eod.

ad hunc tit. nu. 8. in contractibus autem stricti iuris etiam veniunt ea quae acta sunt l. semper in stipulationibus 34. de regulis iuris l. interdum 73. l. inter stipulantem 83. §. 1. de verb. obl. Ita Pich. in d. §. actionum quaestione 6. nu. 4. et q. 10 nu. 4. Andreas Fab. in rationalibus ad dictam l. 3. tit.

54 Diximus in dictione dationem vera vel ficta duo involui verbum dationis mutuum necessaria. Primum est quod res tradatur, secundum vero quod transferatur rei dominium in accipientem, hoc enim est dare, idest, dominium tradendo transferre §. sic itaque discretis institutionum de actionibus. Consonant iura in l. 2. in princ. et §. creditum cum sequenti. passim ff. hoc tit. l. qui negotia 34. mandati l. 1 in princ. de obligationibus et actionibus l. si tibi 17. de pactis l. 2. §. circa vers. proinde de doli exceptione l. cum ultra q. C. de non numerata pecunia princ. institutionum quibus modis re contrahitur obligatio. Explicant communiter omnes in d. l. 2. Donellus ad d. rubricam C. si certum petatur anno 11. Duarenus ad hunc tit. cap. 2. Connanus lib. 7. com. cap. 1. passim. Petrus Gregorius lib. 22. syntagmatum cap. 1. nu. 1. 6. et ul. Pich. in d. princ. institutionum quibus modis re contrahitur obligatio nu. 14 et passim. Mola in emporio tit. 8. in premissis anno 13.

55 Hinc dicitur mutuum re contrahi idest rei interveniente traditione, cuius quidem initium non incipit a conventione sed a numeratione l. qui pecuniam 30. h. t. l. Titius 4. quae res pignori l. in fine l. potior 11. l. Lucius 18. qui potiores in pignore. Hinc ultra rem datam mutuum non extenditur. d. l. 17. de pactis l. rogasti 11. §. 1. h. t. in quibus consequenter respondetur quod si tibi mutuum decem dedero ut unde sit debeas, et restituas: amplius quam decem condici non possunt, praesertim actione ex mutuo. Quod et extenditur ita ut nulla alia actione ?indecim peti possim propter adiunctas usuras cum quamuis enim pacti incontinenti appositum in contractibus stricti iuris actionem saltem praescriptis verbis pariant l. si gratuitam 17. §. 1. l. ul. et passim ff. prae

scriptis

praescriptis verbis. Hoc tamen cessat in praefata conuentione propter usuras quae in iure ciuili numquam ex mutuo citra stipulationem peti potuerunt l. Titius 24. mandati, ut latius explicat videndus Antonius Fab. in rationali ad dictam l. rogasti §. 1. vide Valentiam lib. unico epistolicarum exhercitationum epistola 3. exhercitatione 4. nu. 16. cum sequenti.

56 Ex hoc principio infertur 1. intelligentia adlectum in l. singularia 15. h. t. l. qui negotia 34. vers. item qd. ff. mandati. Ubi contra regulas mutui, in quo de meo tuum fieri debet, receptum testatur Ulpianus qd. si debitorem meum iussero pecuniam tibi mutuam dare, obligaris mihi ex mutuo, quamuis meos numos non acceperis. Hoc enim refertur ad rei veritatem, quia numi non quam fuerunt mei sed tantum mihi debiti erant; attamen si adfictionem, et iuris intellectum respiciamus perinde est ac si mihi dati, et adquisiti fuerint, et postea a me adte profecti. Ut idem Ulpianus in fine lex animaduertit. Propter usum comertij, et negotiorum facilitatem celeritate coniungendarum inter se actionum una ocdeltate actio, quid enim impedit perinde haberi ac si breui manu mihi fuissent numi traditi, cum nihil repugnet, imo inpeccili omnino sit ad hoc ut debitor numos mihi tradat, nisi mera iuris subtilitas? Quid autem prodest propter meram subtilitatem comertium retardari? Quando super uacuum circuitum vitare docemur ex l. dominus 53 de condictione indebiti. Ne igitur ipso iure quo expediri deberet impliceretur comertium: singulari iure receptum est ut fictione quadam breuis manus intelligatur pecunia mihi tradita ad quam mea facta ad te profiscisatur. Argumentum legis 3. §. sed si debitorem de donationibus inter l. qui id qd. 33 §. vl. de donationibus l. licet 43. §. 1. de iure dotium. Explicant comuniter doctores in d. l. singularia Morla in emporio tit. 8. questione 6. Rich. in principio institutionum quibus modis re contrahitur obligatio anu. 95. Videndus Vlo illustrium 1. tractatu 2. cap. 14. a principio.

B. Mart.

57 Pergit Vlpianus in d. l. singularia, et concipere explanationem dispositione infert: qd. ss pit. duobus personis recipitur, hoc, et in eadem persona recipiendum e. Vt ~~cum~~ cum ex causa mandati pecuniam mihi debeas, et conuenerit ut credito nomine eam retineas, videatur mihi data pecunia, et a me ad te profecta. Non intendit producere ad consequentias id qd. singulari iure receptum e. circa pecuniam creditam, hoc enim esset contra legem qd vero 14 de legib. Sed tantummodo singulari illo iure recepto comprehensum esse hunc secundum casum demonstrat, etenim singularitas istius iuris solum consistit in omissione actionis propter publicam commertionem utilitatem qd necesse in una, aut personis hoc admittatur nihil addit singulare.

58 Sed obstat obscurus textus in l. qui negotia 34 in prin. ff mandati. Tamen e contrarietas ut Cuiacius, et Antonius Fab. expresse ad qu. implacabilem dissentionem inter Vlpianum, et Africanum agnoscant. Pluribus tamen omissis solutionibus de quibus Viglius in d. l. singularia nu. 46. Morla d. q. 6. per totam Dich. ubi sup nu. 101. ubi plura, et plures referunt. Ego Vt iuris magistros componam animaduerto in d. l. qui negotia. conuentionem illam fuisse factam inter absentes. Vt probatur ibi: Epistolam ad eum emisit. Est enim epistola nuntius tacens ad absentes sectiones faciendas ut constat ex Cicerone in quadam epistola ad curionem. Lipsio in sua epistolica exhortitatione Antonio Fab. cum Cuiacio, et epicteto in rationali ad legem 4. pro Iosio. Nec recte faciet qui dicat in d. l. 34. epistolam ~~mo~~ accipi pro cautione seu probatione rei inter praesentes gestae Vt in l. Titius 34. de pignoraticia actione l. Titius 24. l. vlt. de constituta pecunia l. vlt. de institoria actione, iuncta Dalentia illustrium 2. tractatu 3. cap. 3. nu. 4. ubi alios refert quibus adde Duarenum lib. 1. disputationum cap. 43. Panzirola in thesauro variarum lib. 2. cap 29. qd. et nos explicuimus in tractatu de pactis cap. articu-

Co

lo nu. 16. quoniã manifeste reiiciunt huiusmodi acceptione eiusdẽ lex. verba ibi: epistolã ad eũ emisit, quae significaret &c. q. non cavit, sed significavit, idẽ, consensũ, et voluntatẽ explicuit admutuũ accipiendã pecuniã.

Deinde animadverto pe-
59 cuniã de qua in d. l. 34. procuratori adquisitã fuisse et non domino principali. Ut bene scripsit Morlá d. q. 6. nu. 8. Quo loci recte notat id evenisse, quia scilicet procurator exegit à debitoribus pecuniam non domini nomine, quo casu domino adquisita fuisset l. 1. C. per quas personas §. ex his institutionũ eodẽ tit. l. 1. C. de adquirenda possessione. Sed suo proprio nomine exegit, quo casu sibi, et non domino principali adquisivit. quovisque domino tradat. argo. legis 1. §. hae quae desertus. de adquirenda possessione l. penultima C. si quis alteri vel sibi l. res 49. de adquirendo rerũ dominio. Qd. evenisse in d. l. 34. Adque ita nummos proprios fuisse procuratoris, et non domini factos probatur ex eodẽ lex. inverb. nec huic. Ubi aspicimus redens rationẽ diff. inter primũ, et secundũ casũ, asserit in secundo casu ideo pecuniã fieri creditã, qa., ut inquid nummi qui mei erant tui fiunt. Satis abunde qz declarans in primo casu nummos non fuisse factos domini principalis, alias nummique ex regulis iuris credita fierent pecunia exacta a procuratore, nec esset nec de contentio illa, quã aspicimus nedũ appellare non dubitat, etenim iuxta iuris regulas si nummi proprij fuissent domini principalij, accedente voluntate absque ulteriori traditione potuissent in mutuũ dari ~~d. l. 34.~~ eadẽ l. 34. vers. nec huic iuncto d. vers. sequenti l. certi q. §. vel. de rebus ore dictis argo. lex. inq. inter duũ institutionũ de rerũ adiuitione l. sive q. §. 1. de publiciana l. absenti 10. de donationibus. Unde cordate notat Pich. ubi sup. nu. 11. pecuniã in 2. casu d. legis singularis non fuisse propriã domini principalis, sed tantũ ipsi debitam.

qd. probat idē tex verbo debeas, iuxta §. sic itaq. ff. dis orditis institutionū de actionib. Probat insuper spich. ex eo qd. si in d. l. singularia pecunia propria domini fuisset, neutiquā necesse esset recurrere ad singulare ius prout ibi facit ut pianus, quoniā iuxta regulas iuris pecunia fieret credita ut diximus.

60 Quib. praelibatis iā non contraria, sed diversa apparet decisio d. legis qui negotia. Cuius quidē primus casus non continet mutuū, qa conventio illa fuit inter absentes facta, inter quos non potest habere locū fictio brevis manus: Ut in terminis d. legis singularia contra Bartolū tenuit Gr. illustriū l. tractatu 2. cap. 14. nu. 2. per textū in l. 1. §. si iusserim 27. de adquirenda possessione l. falsus 43. §. si is qui de furtis argo tex. in l. eius rei 46. cū l. sequenti de rei vindicatione l. qui decem 72. §. idē respondit ibi: non enim obtulisse eū propter absentiā intelligi potest ff. de solutionib. debet namq. esse fictio de re posibili, nec alit. inducit quā si per naturā, et ius id fieri posit, qd. per fictionē fieri intelligit. l. confectionibus 13. in princ. iuncta l. q sequenti §. ult. de interrogatorijs in iure faciendis l. filio 23. de liberis, et posthumis l. ult. C. de sententiā passis §. minorē institutionū de adoptionib. Late idē Vr. d. cap. 14. nu. 1., et eodē lib. 1. illustriū tractatu 3. cap. 1. nu. 2. inter absentes autē naturalit. ē impossibile fieri traditionē. idcirco non habet inter eos locū fictio brevis manus neq. facilitatē expediende actiones occultate suponit, sicuti longa manu facta traditio l. qd. meo 18. §. 2. de adquirenda possessione l. pecuniam 79. de solutionib. iuncto Donelo lib. 5. com. cap. 9. Cū igit. in d. l. singularia. Non dicat ut pianus absentes fuisse contrahentes, quo casu africanū constat fuisse locutū in d. l. 34. in princ. relinquit. ex inde ita accipiendū esse ut pianū facto tenius legis ex alia lege interpretatione

ut et inter presentes locutum fuisse appareat; quemodo diximus posse fixione brevis manus intervenire.

61 Nec huiusmodi interpretatio desiderat presentiam pecuniae in casu d. legis singularia ad hoc ut mutuum contrahatur, quam quidem presentiam multum probabiliter requirit communis opinio di. Richardo credimus in d. ... nu. 103. quoniam potest dici presentiam pecuniae non esse necessariam; sed tamen oportere ut partes sint presentes. in mutuo speciale esse videtur ut pecunia non requiratur presens ad hoc ut intelligatur tradita, quia videlicet mutuum consistit in his rebus que functionem recipiunt in suo genere, ac proinde non minus absentes quam presentes ut subsistit rationabiliter. Antonius Fab. in rationali ad dictam legem singularia ubi non corpora ad quae refertur presentia sed quantitas attenditur. Cui idem hoc idem non improbabiliter deduci ex d. l. singularia d. l. 34. vers. item quod. ubi singulare ius non dicitur ut cunque receptum, sed circa pecuniam creditam. Quod autem singulariter receptum est, ut scilicet presens res intelligatur tradita in casu legis 1. § si tutorem legis 18. § 2. de adquirenda possessione et similibus. Non circa pecuniam creditam, sed generaliter est receptum. Unde ut aliquid circa pecuniam creditam singulare receptum esse dicatur, necesse visum est dicere in mutuo presentiam pecuniae non esse necessariam ad hoc ut intelligatur tradita pecunia: quod et probat etiam Viglius in d. l. singularia nu. 16. ubi contrarium perplexum in praxi asserit. Sed quamvis hoc ita esse dicamus; nihilominus iuxta regulas cogimur presentiam contrahentium requirere. Cum enim ubi presentes sint partes pecunia uni tradita facile potest alteri tradi idcirco celeritatis predictione ulterius una actio, per et singulari iure recipitur perinde esse ac si alteri tradita fuisset pecunia, que ut traderetur. nihil impedit

impedimento erat. At quotiens inter absentes hoc agitur cessat prorsus hæc facilitas, et multa accidere possunt propter quæ pecunia non tradatur. Et non est extendendum singulare illud ius ad absentes, prout recte respondet Africanus in d. l. 34.

62 Inexplicabiliter tamen pugnare videtur Ulpianus in l. certi 9. §. si nummos 8. ubi si quis suos nummos mutuos alteri dederit absenti, et ignoranti nomine condictio ex mutuo adquirit absenti, quod certe absque fictione brevis manus non videtur posse fieri; et tamen non inter præsentes sed inter absentes proponit negotium contractum, prout etiam in l. 4. C. si certum petatur.

63 Respondetur tamen quod quando iubeo debitorem meum mutuam pecuniam tibi dare, vel quando quis meo nomine suam pecuniam tibi mutuam dat, persona dantis supplet meam absentiam, quia facile intelligitur iuris interpretatione se constituisse meo nomine possidere pecuniam, quod si revera fieret, procul dubio mihi pecunia adquireretur. l. quod mulier 77. de rei vindicatione l. quod meo 17. de adquirenda possessione quibus adde omnino videndum Osualdum ad Donellum lib. 5. com. cap. 10. in notatis litera A. prope finem. Quamvis igitur regulariter nequeat fingi mihi absenti pecunia tradita fictione brevis manus, hoc tamen in casu intelligitur mihi quodammodo tradita adque iuris interpretatione prius mihi postmodum vero tibi ex mutuo adquisita, supplet enim dantis præsentia absentiam meam et perinde est acsi præsens essem quia meus intelligitur procurator quodammodo factus. Non quod fingatur pecuniam fuisse traditam absenti, quod est impossibile, sed quod intelligatur tradentem meo nomine se constituisse possidere pro me, quod licet revera ita non fuerit, impossibile tamen non est.

64 Atque quando me absente per epistolam rogas ut dem tibi mutuam pecuniam quam ipse mihi debes: tua persona non potest supplere

ptere absentiā meā ad huiusmodi effectū, qui non facile intelligit se constituisse meo nomine possidere pecuniā accipientis tradens, est ergo ratio diffe. inter istos casus, qui in duobus supra positis pecuniā tradens ipsā sibi retinere non cogitat sed nomine meo alteri tradit, quam propter facile intelligi potest se constituisse meo nomine possidere pecuniā tempore immediato ad traditionem. Unde locus fiet fictione brevis manus, ac perinde erit ac si mihi fuisset pecunia tradita, et acquisita, postea ipsi a me addita profecta, fuit ut diximus iuris interpretatione quasi tradens se constituisse possidere nomine meo, quod facilimo ne potio in eo intelligit. qui pecuniā alteri tradit ut mihi actio adquiratur.

65 Ceterū in ultimo casu, quē tractat Africanus in d. l. 34. in prio. procurator vel debitor cogitabat sibi pecuniā retinere, nec poterit facile intelligi se constituere nomine sui principalis vel creditoris possidere pecuniā quā sibi retinere possidere volebat argo. tex. in d. § id meo 17 ibi: sed desino possidere cons. de adquirenda possessione. Unde cessare debuit fictio brevis manus cū res inter absentes sit gesta, nec suppleat. absentia per presentiā ipsius debitoris, qui non intelligit se constituisse meo nomine possidere pecuniā ut diximus. Cū ergo Africanus in d. l. 34. in prio. difficilius vidisset, propter hanc nuper traditā rationē diffe. in suo casu mutuū contrahi, quā in capitibus d. legis q. § si nummos d. legis singularia. Noluit ius singulare in illis receptū ad casū quē tractabat extendere nec enim potuit nec debuit iuris religiosissimus IC. singulare ius producere ad consequentias l. quod vero. 14. ff. de legibus.

66 Ex hac d. legis 14. regula intelligendus etiā venit Africanus in eadē quinta 34. vers. his argumentū. Quod loci cū quis mutuā pecuniā alteri dederat, argentū vendendū dedit. § quaerit. an pecunia ex argento redacta

redacta fiat credita nec ne? Cui dubitationi nega
tive respondet Africanus; cui tamen contrarius Ulpia
nus videatur tenere in l. rogasti 11. ht. Plures tra
dunt doctores solutiones. Ut Donelus in d. l. 11. et
in l. si promittens ff. C. si certu petatur ubi Gilque
nius anu. 2. Duarenus ad hunc t. cap. 2. §. 6.
secto admittat Morla in emporio tit. 8. q. 6. nu.
10. Geneo legum conciliatoru pagina mihi 179. in
dictis iuribus qui alios refert. Sed placet qd
in d. l. rogasti accipiens argentu quasi nullu offi
tiu proxenetae praestans d. ut. de proxeneti argen
tu vendidit nomine domini tradentis. Unde pecu
nia redacta domino argenti fuit prius adquisi
ta quam ipsi ut credita adquireretur, quod recte
fieri potuit iuxta regulas quia proprij facti fue
runt nummi argentu dantis. Supra dictu l. quinque
quatuor vers. nec huic. Non idem iurise in exemplo le
gis vers. his argumentu, quia ibi accipiens ar
gentu suo nomine vendidit, ac per consequens
sibi, et non domino argenti pecunia redacta
quaesivit. Ita Morla ubi sup. Placuit quoque antea
Ioanni roberto lib. 2. sententiaru cap. 9. vers. qua
ratione. Nec omnino displicuit Geneo ubi sup.
nu. 18. et confirmat. ex l. rogasti 20. de praescrip
tis verbis ubi eandem speciem declarans Ulpianus
auctor d. legis rogasti 11. ht. affirmat actionem praescrip
tis verbis in eo casu dandam esse si vendito argen
to pecuniam non accepisti mutuam idem non accepis
ti meo nomine sed tuo ut interpretatur sup. lauda
tus Morla nec tamen haec solutio sufficiens erit, nisi
admittas singulare ius, de quo in casibus d. legis
singularia. iuxta supra dicta re captu fuisse
videtur conventio versari circa pecuniam credita
quae accipit ut credita, ideo quod non esse atten
dendum ad casu suo argentu vel speciei datae ad
vendendum; quamvis fortasse eadem videatur ratio
militare, propter d. legem 14. de legib. quod qui
suo nomine vendit argentu, pecuniam quidem

accipit; adeo ut debitũ sibi ex credito accipit,
non vero ut creditũ, singulare accepta in sp̃tione
ẽ receptũ cũ accipit pecunia ut credita d. l.
singularia ibi: in capecunijs creditũ.

67 2. ex eodẽ prio. infertr.
q d. licet regulariter in mutuo debeat interue
nire traditio; aliquando tamen intelligitur
facta traditio, quoties possibiliter res quę mutuo
dare., id ẽ in potestate, et sub custodia accipien
tis ut in l. certi q. § vlt. cũ l. sequenti hoc tit. l. qui
negotia 34. vers. nec huic ff. mandati arg.
legis 10. de donationibus. legis 6. c. eodẽ legis 62.
de euictionibus. cũ enim finis traditionis, quę in
impositione, et custodia consistit, id obtineatur
d. l. q. § vlt. perinde ẽ ac si facta fuerit exterior
traditio. Conueniunt tradita communiter ad §. inter
dũ de rerũ diuisione.

68 3. ex eodẽ prio. deducit.
intelectus ad textũ in l. Gravius Antoninus 71.
in prio. de fide iussoribus l. si non singuli q. c. si cer
tũ petatur: quibus probatur ex mutuo posse consti
tui duos reos debendi; et tamen quandoquidem mu
tuo data non potest insolidũ singulis eorũ dari
et adquiri. Nã respondetur. tunc ex mutuo fieri
duos reos, qdo. actũ ẽ singulos in solidũ obliga
ri reos ipsos effici debendi d. l. q. l. 4. c. de duobus reis.
qd. quidẽ textus lib. loquentes non ẽ ipse dixit ter
minos dationes, q̃ quamuis uni vel singulis
per partes tradita sit pecunia, isti tamen suo,
et aliorũ nomine recipiunt pecuniã, perinde
q. ẽ ac si quantitas in solidũ ad quemlibet per
uenisset, non q d. plures eodẽ tempore eius dẽ
rei domini sint in solidũ contra legẽ in l. si ut cer
tũ quiredẽ q. vlt. commodati, sed q d. diuersis tẽ
poribus singuli intelligantur facti domini, ex e
nim fictione breuis manus (de quo sup.) intel
ligit. tota pecunia prius numerata iis qui non
receperunt, et hoc suo ordine in solidum.

postea vero ab his in accipientem pervenisse, ut ex Ulpiano Donellus, ex Lucretias ind. 15. c. incertum fratres. Valentia illustrium 1. tractatu 4. cap. 1. num. 4. cum sequentibus.

69 4. ex eodem principio infertur, quod cum quis pecuniam mutuam tradens non potest dominium pecuniae transferre in accipientem, vel quia aliena sit, vel quia ipse alienandi potestatem non habeat: certo certius est mutuum non contrahi l. si furioso 12. cum lege sequenti l. si sorius 16. cum sequenti l. non omnis 19. §. 1. hoc tit. dubium tamen est an aliquando mutuum in his casibus reconsiliari, nec ne? Et quidem communiter sentiunt doctores in praefatis casibus mutuum convalescere per consumptionem pecuniae, quod probant ex proxime laudatis iuribus, praecertim ex d. l. 19. §. 1. hoc tit. ibi: consumpta pecunia condictionem habet vel liberatur: non alia ratione quam quod facto eius intelligitur ad eum, qui acceperit pervenisse. quibus probari videtur condictionem istam oriri ex numeratione, suffragatur. ex lex si quis 96. §. 2. vers. quid si. de fide iussoribus. Nec potest dici condictionem istam oriri ex bono, et aequo, nam expresse videntur affirmare praefata iura quod ex numeratione oriatur, numeratio autem mutuum redolet l. labeo 19. de verb. sig. Neque esset necesse ad numerationem recurrere si aequitate oriretur condictio.

70 Deinde probatur communis haec sententia ex l. quod 19. in fi. ff. de rebus dubiis. quo loci Marcianus asserit consumta pecunia ex post facto apparere mutuum ab initio. Huius argumentum esse potest usucapio, quae sine dote, et donationem rei alienae convalescere facit lege proculus 67. de iure dotium iuncto tit. pro dote l. si alienam 13. de donationibus causa mortis. Ita mutuum rei alienae confirmatur. Ut sentiunt communiter doctores. quod idem erit dicendum de consumptione, quae etiam videtur modus ad

adquirendi l. si alieni 8. de solutionibus. cum
uis enim aliquis possit considerari differ. inter
consumptionem et usucapionem, in quam requisitus
titulus influit, ea tamen non obstante idem
iuris esse videtur quoniam numeratio causam praebet
consumptioni, supponimus namque consumptionem bo-
na fide factam, alias enim dominus pecuniae credi-
te ipsam vindicaret, et si consumptam l. rogasti 11. §.
ult. l. 13. tit. idcirco dicimus numerationem causam
dedisse consumptioni, quam forte accipiens non fecisset
nisi bona fide existimaret sibi creditam fuisse pecu-
niam. quod et videntur velle d. lex 19. §. 1. tit. d. lex
56. ff. de fide iussoribus. His fundamentis defendi
potest communis sententia quam etiam tenent Du-
arenus ad hunc tit. cap. 2. Cuiacius lib. 19. quae-
stionum Pauli in d. l. 56. § 2. de fide iussoribus, et
lib. 8. quaestionum papiniani in l. pater filio 31. de
iure dotium Vuesenbecius in paratitlis ad hunc
tit. nu. 12. Antonius fab. in rationalibus ad
dictam l. 12. cum sequentibus tit. Conanus lib. 7.
com. cap. 1 nu. 15. Petrus Gregorius lib. 22. sin-
tagmatum cap. 1 nu. 12. Boisonius lib. 1. de solu-
tionibus pagina mihi 187.

71 Contrariam tamen senten-
tiam tenuerunt Pich. in d. prin. institutionum quibus
modis re contrahitur obligatio nu. 133 ~~[illegible]~~
Moria in comporio tit. ff. in propositis nu. 19. cum se-
quentibus. Nam actus consumptionis nequit facere
ut pecunia aliena per sine facto domini alteri
adquiratur l. id quod nostrum 11. de regulis iuris
praesertim cum consumptio, quae res proditur esse de-
finit, potius sit modus amittendi quam adqui-
rendi dominium, nec enim introducta ad dimi-
nutionem poterit augmentum operari argumento legis
legata inutiliter 14. de adimendis legatis. De-
inde pecuniae consumptioni talem effectum conceda-
mus, numquam tamen efficiet consumptio ut tra-
dens pecuniam alienam ipsius fiat dominus, ideoque

semper deficiet alterum extremum ad mutuum contrahendum quod requirit dominium transferentis l. 2. § appellata ff. ..

72 His adstipulatur tex. in l. si quis 56 § 2 de fideiussoribus ibi: in omnem enim causam acceptum videtur, quae ex enumeratione nasci potuit, quibus probat JC. quod licet mutuum non fuerit contractum; alia tamen causa contracta est ex qua condictio competit: quae non ex mutuo at subtilit. expendit Morla. Denique pro hac parte vehe inducit. lex quod te 15. de rebus dubijs. ibi: quid ergo si consumpta fuerit pecunia? utique idem erit ex eventu dicendum. Ubi Martianus noluit ex consumptione revalidari mutuum cum ex eventu pendere dicat, et consumptionem supponat. Igitur non ex consumptione quae certa supponitur, sed aliunde ex incerto scilicet eventu, de quo antea consultus, valor mutui sperandus est, videlicet ex repudiatione legatarij. Neque poterit Martianus dicere ~~consumptionem~~ consumptionem efficere quod ab initio dationis pecunia legata intelligeretur heredis, neque nisi casu quo legatarius repudiet, quod evenire posse supponit tractat autem de his in quibus res dubia ex post facto retro ducitur, et certa ab initio apparet. Id circo non consumptioni sed eventui tribuit jure dispositionem adhuc adeo pecunia consumpta est, quo in casu idem iuris esse constituit quod antea in versu tantundem constituerat, ubi non erat pecunia consumpta. Atqui non consumptam pecuniam solutam facit creditum repudiante legatario. Igitur idem erit dicendum si fuerit consumpta, adeo ut proinde consumptio creditum non faciat pecuniam, alioquin frustra eventum expectaret Martianus ut creditum faceret, si utique ex sola consumptione fieri credita voluisset.

73 Insuper adde quod licet consumptio supplere videatur translationem pecuniae,

ne quid tamen supplere consensu furiosi in d. l. 12.
h. t. argo. legis qui ab certu 14. locati. Igit. in
eo textu consumptio non e sufficiens ad reuali-
dandu mutuu, quonia enim modo intelligetur
mutuu a furioso contractu absq. eo, qd. intelli-
gat. consensisse; qd. e impossibile. At non minus
necessariu e in mutuo dominiu in dante quam
consensus ad contrahendu. Igit. sicuti ex defectu
consensus per consumptione nequid reualidari:
ita neque ex defectu dominij in dante, cu nequeat
facere consumptio alienam pecunia retro fuisse
mutuo ipsius dantis, sicuti nec facere potest ut fu-
riosus intelligat. consensisse.

74 In hac quaestione nega-
ri non potest comune sententia tot patru aucto-
ritate suffulta validissima in iure nostro ha-
bere fundamentu, facile qq. si opportuerit posse
defendi, quamuis enim contineant contraria ar-
gumenta mutuu directe non ~~ea~~ ~~[illegible]~~ reconsi-
liari per consumptione; vtilit. tamen confirma-
ri, et actione vtilem ex mutuo competere
iuxta Vuesenbecium dicto nu. 12 Lucinia lib. 5. ob-
seruationu cap. 29. argo legis 4. c. si certu peta-
tur. Multu probabilit. dicit. qd. et explicuit
eleganter Anto. Fab. in rationali ad dict. l.
12. infi. h. t. vbi recte ratiocinat. qd. licet con-
sumptio potius sit amissio quam dominij adqui-
sitio, neque ~~ne~~ retro domino faciat dante; effe-
ctu tamen inspecto perinde e ac si omnia ista con-
currerent. Ecce enim omne vtilitate pecuniae
habet qui ea consumpsit, quid autem amplius habe-
ret si ab initio pecunia in ipsu translata fuisset?
Dicamus igit. consumptione mediante perinde esse
ac si quis pecunia sua numerasset, ad qd. ita eode
in iure certi ~~ut~~ cu nemo dicere valeat pecunia
sua esse, quae iam consumpta e.

75 Sed quamuis comuni
sententiae hanc probabilitate concedamus, proba-
liore

babiliorē tamen iudicamus sententiā Picharoi, et
Morla ex sup. adductis. Nec pro contrariū faciunt
supra allata argumenta, q. priorē primū respon
det. qd. condictio in casu presentis quæstionis
solū orit. ex consumptione iuxta equitatē quæ
fons ē totius obligationis iuris gentiū l. sicut
95. §. naturalis de solutionibus numeratio aut
ē non ē causa condictionis sed ocasio, ideoq.
in d. l. 19. §. 1. et d. l. 56. §. 2. recurrit ad numera
tionē tanquā ad ocasionē sine qua non esset locus
equitati ex qua condictio competit. Unde non in
fert ad mutuū; imo pro alia causa præter mutuū
supponit in d. § 2. ex qua obligatio nascatur. Ut
cū Morla supra expendimus. nec enim omnis
numeratio mutuū facit sed ea tantū qd. iuxta
regulas mutui fuit facta, quod certo certius ē
defuisse in casu presentis quæstionis. Ad tex. in
d. l. quæ dē de rebus dubijs satis respondē et
inter fundamenta nostræ sententiæ ubi text.
illū contra comunē declaratū in allegauimus.

76 Ad argumentū qd. fit
de usucapione ad consumptionē respondet. negandō qd.
per usucapionē confirmet mutuū; quamuis enim
accipiens mutuus alienos + adquirat per usu + num
capionē quos per mutuū adquirere non potuit,
semper tamen deficit aliud extremū requisi
tū in mutuo, videlicet ut de meo tuū fiat qd.
nunquā supplet usucapio. Unde idē iuris esse
in usucapione ac in consumptione ab identitate
rationis probat contra Petrū Gregoriū Decrenū
et alios comunit. doctores. Nec quidquā obstat
qd. usucapio confirmet donationē vel dotē rei
alienæ, nā licet hoc posse merito dubitari ex
traditis a Menchaca lib. 2. controversiarū cap.
89. nu. 61. maxima inter hæc et mutuū videtur
ex parte differentia, nā donans rē alienā (idē in
dote) quamuis rei donationē non faciat, pos
sessionis tamen quæ sua ē, et usucapiendi condi

tionis

ris, quā transfert, donatione, et liberalitatem
facit Ovaltius ad Donellū lib. 14. com. cap. 31.
litera C. arg. legis indebiti 15. vers. sed et si de
condictioni indebiti unde pariter dicta lex similis
ut 13. de mortis causa donationibus. Valida igi-
tur in ipsis donatio non mirū si usucapione postea
secuta perficiatur et confirmetur quoad rē ipsā, quia
usucapio tamquā necessaria consequentia subsequi-
tur ad donationē praecedentē, ex qua usucapiendi
transfert conditio. At mutuū nequid consistere in
hac specie ratione aut usucapiendi conditione, in quibus
donationē diximus constitisse, solū nummorum donat-
ionē circa res in quantitate consistentes, id circo nun-
quā initiatur mutuū numquā perficitur nec confirma-
tur per usucapionē, quae non sequitur ad mutuū quod
nullū ē, sed ad titulū pro suo arg. legis pro solu-
29. de iure dotiū.

76 Eadē ratione non obstat quod consumptio confirmet
solutionē alieni nummi per eum solutā l. Cassius 17. l. si
alieni 78. l. si is qui 94. §. 2. de solutionibus. Nā
respondetur quod liberatio non desiderat pro effectu
dominiū rei solutae in debitore, sed solū expostulat pos-
sessionē rei debitae ita ut auocari nequeat a creditore
l. sive 20. l. si hominē 69. l. qui res 97. de solu-
tionibus. Unde quando re aliena soluta non contin-
git liberatio, hoc non fit quia aliena res sit, sed
quia auocari potest a domino. Unde, et si aliena
erat, et non debitoris fuerit, valida tamen erit
solutio quotiens creditori auocari non potest l.
solutione 23. l. soluere 98. de solutionibus. Qui-
bus probatur posse aliū soluere nomine alterius
inuiti, et ignorantis. Hinc consumptio ibi operatur
in solutione, quasi soluat ipse pro debitore, ad effec-
tū mutui quod necessario requirit dominiū in dante.

77 Praeterea si consumptio contra-
ctio liberationē pariat: non infertur quod mutuū
confirmet, sed solū quod consumentē obliget,
quod autē haec obligatio ex mutuo sit, in danon

probat., cum nequeat efficere consumptio alienos
nummos proprios fuisse tradentis, quod necessarium erat
ad hoc ut mutuum confirmaret, ut diximus. Quem-
admodum in solutione, quam si verum amamus consump-
tio non confirmat, quia numquam facit alienos nummos
solventis ne creditoris accipientis fuisse; bene ta-
men liberationem causat ex aequo, et bono, non
tam confirmans solutionis quam vice solutionis
liberans, quia nihil amplius consequeretur credi-
tor si nummi non fuissent alieni, quam consequitur
consumptione omnem nummorum utilitatem sibi percipi-
endo. Sicuti quod in solutione non oritur obligatio
ex solutione confirmata sed ex aequi-
tatis ratione d. legis 17 de solutionibus. Ita pa-
rit. et in mutuo non nascitur obligatio, et actio
ex mutuo confirmato, sed ex bono, et aequo.
Quod non impugnat etiam
79 lex pater 31. de iure dotium. Quo loci ad hoc ut
dos fiat profecticia sufficit quidem patrem condictionem
quam diximus, ex bono, et aequo teneri l. 5. de iure
dotium Pich. et Morla ubi supra qui iuxta haec omnia
recte tenent in d. l. 12. §1. cum similibus condictio-
nem ex consumptione dari; illam tamen non esse con-
dictionem ex mutuo sed condictionem sine causa ex
aequo, et bono ortam, de qua in l. 1. et toto tit. de
condictione sine causa et hoc tantum evincit sup-
tradita fabri interpositio pro communi sententia.
80 Nec movet argumentum
Vaesenbequi, et Cuiacij ex d. l. 4. tit. quia ibi mu-
tuum vere contrahitur, quamvis enim dominus pecu-
niae reprobaverit nomen debitoris, hoc tamen
non fuit ratum non habere mutuum suo nomine
datum, sed mutuum quidem ratum habendo dicere
debitorem illum idoneum sibi non videri, et se talem
debitorem sequi nolle. Ut interpretatur ibidem Done-
lus nu. 14. quod si dominus mutuum reprobasset in
specie d. legis 4. actio quidem utilis ei qui pecuniam
tradidit competeret; non tamen ex mutuo, quod

nullū contraheretur, sed negotiorū gestorū ut explicat Donelus ibidē nu. 16. in fine.

81 Verū contra equitatē videtur esse ut potius mutuū danti detur condictio in specie cum hic ubi sit tractata, quā memorie domino, cui ex quius esse videtur dandā esse condictionē ex consumptione, si enim actio adquiritur ei cuius interest l. 3. §. 1 de verb. obli. cuius magis interesse videtur quā domini? qui nummos amisit consumptione. igit. ei danda erit condictio praesertim in casu d. legis nā et si furtū lit. cui furti condictio ex consumptione competit, cū tenenneno ex sua improbitate consequente actionē l. itaque 12. §. 1. de furtis.

82 Respondetur tamen qd regulariter domino pecunie consumpte non datur actio contra consumentē bona fide. Quotiens mala fide pecunia consumpta ē, dominus pecunie ad exhibendū agit, et vindicat a consumente d. l. si rogasti §. ult. h. t. qa. perinde ē ac si extaret pecunia ex quo dolose desijt possideri l. qui dolo 174. de regulis iuris cū similibus. idē iuris ē adversus mutuantē, si dolo desijt possidere pecuniā cū mutuā daret. qd si bona fide cui inscius fuerit data, et consumpta pecunia, regulariter dominus nullā habet actionē contra consumentē, non realē qa res non extat, non personalē qa nullū negotiū cum eo contraxit, omnis igit. via ad actionē praecluditur iuri civili §. omniū in institutionū de actionibus. Neque supradicta condictio quae in subsidiū iure gentiū ex equo, et bono competit iuxta sup. adducta, et lege si a me 32. h. t. l. perpetuo 6. de condictione ob turpē causam l. verū quidē 23. ff. verū ante tamē prius domino quā mutuanti danda ē, quoniā utriusque iactura possit fieri locupletior consumptor pecunie, non tamen utriusq. facto sed tantū facto mutuantis pecunia intelligitur pervenisse ad consumentē. Unde interesse domini praeferri non debet, vel

enim mutuans mutuus fuit pecuniam ex causa ne-
cessaria vel ex causa lucrativa, primo casu iniquum
esse videtur propter tertii domino mutuanti, cuius periculo
iactura interveniret cum facto proprio quo pecuniam
pecuniae fecit ad consumentem, cui si non tradidisset
pecuniam, ipse forte in propriam utilitatem consumpsisset
et quidem cum pecuniam occasione, et causa ipsius id
sit consumpta, perinde esse debet ac si ipse consum-
psisset, quia in specie dominus pecuniae nullam habe-
ret actionem adversus ipsum neutiquam locupletiorem
factum per consumptionem cum ex titulo oneroso pecuniam
haberet ut supponimus. 83

Quod si ex causa lucrativa
mutuans pecuniam fuerit mutuus, ratione eiusdem
equitatis ratio suadere videtur ne sine actione
dominus relinquatur. arg. tex. in l. in rem 23. §.
item quecumque ff. de rei vindicatione bonus tex. in l.
si et 23. h.t. e contra non erit domino condictio
adversus consumentem nisi quando mutuans solven-
do non fuerit. arg. eorum quae tradit Cretatius
in l. 2. C. si certum petatur. ubi asserit quod domino
pecuniae ab altero alteri mutuo datae, non compe-
tit actio utilis nisi quando mutuans solvendo non est
per textum in l. uxor §§. de donationibus inter vir. ex
ceptis pupillo. mente captis, et militibus, quibus
actio utilis datur sive solvendo sit mutuans, sive
non sit solvendo per legem 2. quando ex facto tuto-
ris ff. lege si pecuniam 26. h.t. ut habebit
ipse mutuans condictionem adversus consumen-
tem ut respondetur in d. l. 13. h.t. cum similibus tenebitur
tamen mutuans domino pecuniae, ne cum ipsius iac-
tura locupletetur. quibus fiet salvo semper equi-
tatis praedicte ratione quod regulariter mutuanti,
et non domino pecuniae adversus consumentem
datur condictio. 84

Idem iuris est, et si mala fide me-
nus vel furatus fuerit pecuniam mutuans d. l. 13. h.t.
nec enim ex eius improbitate, sed ex equitate

actionē mereri habere contra consumentē his qui
propter dolū quo desijt possidere vel furtū commissū
tenetur domino pecuniae satisfacere in simplū vel
quadruplū, alias namque cū ipsius iactura locu-
pletaretur consumtor, quod nec cohonestare potest
improbitas iuris. Nec requiritur ut satisfecisse iā
domino constet ad hoc ut ipse agat, quod forte
alicui videbitur probari in d. l. si his cui 94. §. 2.
in fine de solutionibus. habet enim illatio ibidē
a Papiniano facta subtiliorē sententiā, quam
infert consultus ex casu consumtionis ad casū
quo licet nummi non consumti sint, satisfactū ē
tamen domino nummorū, quē casū perinde
considerat esse ac si nummi fuissent consumti,
quia nullā iā habet dominus actionē ad re-
cuperandos nummos, et hoc pro consumtione
ē, ut ibidē explicat Cuiacius lib. 8. quaestio-
nū Papiniani. Unde interpretabaris dictā l.
12. §. 1. de furtis, quē non negant fieri posse
actionē furtivae rei sibi iterā subreptae, quę
ex equitate predicta competit etiā fieri d. l.
94. §. 2. sed actionē furti negat, quę alias
de ordine et ex improbitate competitura erat.
Apparet igitur alienā
25 pecuniā mutuo datā, et consumtā condici qui-
dē posse, non tamen condictione ex mutuo,
sed condictione sine causa ut diximus. Unde in-
telligendus ē observare specialis tex. in l. si [illegible]
us [illegible] de solutionibus quo loci supponitur consu-
mta pecunia, sic facta interpretatione ex l. ro-
gasti 11. §. ult. h. t. ubi Antonius Fab. in ratio-
nali invitus est. Donellus lib. 16. com. cap. 10. hinc
si nummi fuerint per furtū consumti, furis furtū
consumta condicat. d. l. 13. §. unde h. t. Cuius
duplex ē litera. Accursius, et alij ita legerunt.
et ait condictionē si admonitus alienos nummos
feceris, vel ideo per partē condico quia non dū eram.
Florentinae tamen legitur: si admonitus alienos

numos fuisse ideo per partē condico. Hoc quē refert
Anto. Fab. in rationali ad dictā illā leg: ubi non
merito reprobat primā lecturā gl. iuxta eā dis-
tinguendū sit, ut inquid, an non admonitus
fuerit his, qui mutuā pecuniā accepit ne eā
consumeret, an consumserit non admonitus,
qd ridiculū esse putat. Et quidē ita esset, nisi
ridiculū fuisset intelligere quod praefata gl.
ij lectio talit. distinguere nos cogat. Non requi-
rit admonitionē, sed solū notat duos casus in
quibus condictio per partes competit. Primus ē
qdo admonitus ē accipiens antequā totū fuisset
numi consumtū, et tunc quemadmodum mutuos
numos ignoret esse alienos; si tamen consum-
ta parte perigat accipiens post admonitionē
consumtori factā ob omnes numos condicere: ex-
ceptione repelit. qr. consumta pars numorū
condicit. quae ante praefatā admonitionē consū-
ta erat; reliqua vero pars, et si consumta post
admonitionē vindicat. a domino numorū ut ex-
plicat cornenus d. lib. 7. Cap. 1. nu. 15. et ē ratio
qr. hoc ultima pars dolo desijt possideri. 86
Alter casus ē qdo acci-
piens non admonitus parte tantū consumsit, tunc
vero cū apparent numi alieni condicit partem
ea. hanc solummodo consequiatur consumtā. Ita
qd. non tantū parte consumta, sed etiā totis nu-
mis consumtis, potest ~~fieri~~ competere condictio per
partes. Quod voluit advertere praefata lectura
quae ita salvari potest; licet florentina magis
placeat cū Fabro eminenter vertente, ideo de admo-
nitione locutū fuisse papinianū qr. numquā
in facto quierit. de consumtione nisi prius compe-
rtū fuerit numos alienos fuisse, qd per admo-
nitionē, et denuntiationē alicuius solet evenî-
re. Ad factū igit., et non ad ius pertinet admo-
nitio in utraq. lectione. 87
§. et eodē prio. intelli-
git.

intelliaturr lex si socio 66. lex nam et si 13. §. ult. insti. de. Ubi socius communē pecuniā crediderit non contrahit. mutuū nisi quoad partē suā, q. traditione propriū eo modo partē transfert in accipientē l. nemo 6. ff. pro socio. c. §. 9. et vol. de legatis 1. lex 3. c. de communiū rerū alienatione leec. communi dividundo. consonat lex si vnus §. 7. §. 1. pro socio lex si his 94. §. 1. de solutione huc. explicant. Duarenus ad hunc tit. cap. 2. Cuiacius lib. 22. observationū cap. 27. Antonius Fab. in rationali ad dictā l. 16. ubi idē Cuiacius lib. 33. pauli ad edictū.

48 Sed maximā ingerit difficultatē eadē lex. 16. in princ. quo loci nulla prorsus erit ratio dubitandi si non loquitur Paulus de socio omniū bonorū, de quo accipiunt illū textū Cuiacius, et Antonius Fab. ibidē Duarenus d. cap. 2. At in societate omniū bonorū omnia iubent esse communia l. 1. §. 1. l. 3. §. 1. pro socio l. si societatē 73. eodē. idē §. erit dicendū in princ. dictae legis 16. quamuis IC. propriā pecuniā dicat sociū credidisse, nec enim vere proprie dicitur quae communis esse perhibetur. Deinde in re communi potior ē conditio prohibentis l. Sabinus 28. communi dividundo. Unde nec in communē locū potest socius mortuū inferre invito socio §. a diuisione institutionū de rerū diuisio. nec servitus potest a socio constitui in re communi etiam pro sua parte l. 2. de servitutibus l. vnus 34. rusticorū praediorū et similibus. l. qui. si socius communes nummos invito socio credat neutiquā faciet creditos adhuc pro sua parte.

50 Facile tamen cessat prima difficultas si animaduertas sociū omniū bonorū sibi propriū adquisiverit quidquid post quam tractatus societatē adquirit. Adquisita tempore contractae societatis omniū bonorū omnia fiunt communia d. l. 1. §. 1. pro socio et similibus, ne quidem

iure

vero possit contrahi societatem. Siquidem jure co-
munia non fiunt, sed tantummodo ratione pro-
portio communicantur. l. si quis 74. pro socio
ad diff. socij non videri bonorum d. l. si unus
67. §. 1. pro socio Duarenus, et Antonius Fab. ubi
sup. quod licet aliquando negaverit Cujacius
d. lib. 23. observationum cap. 27. agnovit tamen
postea lib. 6. qq. Pauli ad d. l. 16. tit.
D.a difficultas procul dubio evanescit si in-
telligatur diff. quae extat inter alias res, et pecu-
niam, in qua non tam corpora spectantur quam quanti-
tas l. 1. §. non solum ad fabricidium l. 1. de contrahen-
da emptione d. l. si his 94. §. 1. de solutionibus. Unde
nummi non dividuntur per corpora, sed per numerum
qui unicus modus est dividendae quantitatis, ut ex de
l. cum stipul. 29. vers. sed in nummis de solutionibus. earum
namque rerum quae corrumpuntur per divisionem corpo-
ralem, numquam fit divisio per singula corpora, sed
per numerum l. usufructuarium 67. §. 1. de usufructu.
Qua propter d. lex sabinus cum alijs non habet locum
in nummis communibus, et hoc obtinet facilem modum
divisionis. Anto. Fab. in rationalibus ad dictam l. 13. §.
ult. et d. l. 16. Cujacius lib. 8. quaestionum Papinia-
ni in d. l. 94. §. 1. de solutionibus Connanus lib. 7.
com. cap. 1. nu. 6. 90

6. Ex eodem princ. intelligit.
lex in contractibus 14. C. de non numerata pecunia
§. unico institutionum de literarum obligationibus.
Quibus profatur conditionem ex mutuo competere,
etsi pecunia non sit tradita, si tamen literis in-
tercedant quibus fateatur quis mutuam pecuniam
accepisse, est namque hoc in casu contractum mutuum
civile (de quo postea in divisione) sive praesumptum
Unde licet re vera traditio non interveniat, civi-
liter tamen praesumitur intervenisse quia necessaria
est ad mutuum ut diximus. Ita Pich. in d. princ. institutio-
num quibus modis re contrahitur obligatio nu. 91. et in
d. §. unico nu. 11. Morla in emporio tit. 8. in praemissis

nu. 16. Couarruuias lib. 1. var. cap. 6. nu. 11. Diximus in tractatu de pactis cap. 1. articulo 7. nu. 6.

91 7. Ex eodem principio fit in l. quamuis 2. C. si certum petatur. actionem, quam nactus est Asclepiades ex numeratione pecuniae alienae, non posse ortam ex mutuo, sed ex stipulatione, quam interuenisse constat ex eadem lege. ita Molina vbi sup. nu. 18. Cuiacius, et Donellus in d. l. 2. Obstare tamen videtur lex si pecuniam 26. h. t. lex 2. quando ex facto tutoris lex 2. C. eodem tit. in quibus pupillo, adulto, et militi datur actio casu quo tutor, curator, vel procurator militis eorundem pecuniam suo nomine crediderint, et non pupilli aut aliorum nomine. et tamen non videtur ex stipulatione orta actio illa alias namque etiam competeret domino pecuniae, et adque ita non esset necessaria cessio in d. l. 2.

92 Sed respondetur in dictis iuribus actionem pupillo, et aliis competentem vtilem actionem esse ex stipulatu non ex mutuo, non quia tamen nequeat fieri mutua pecunia a tutore suo nomine credita, cum loco domini sit l. qui fundum 7. §. si tutor ff. pro emptore iuncta gl. cum querit. 16. l. lucius 46. §. tutore de administratione tutorum vbi Cuiacius lib. 9. responsorum pauli. Anto. Fab. in rationali ad dictam l. 16. h. t. et in iurisprudentia tit. 12. principio. 6. illatione 17. videndus etiam ibidem illatione 33. sed quia stipulatio sola, et non mutuum intelligitur contracta l. 6. §. 1. cum l. sequenti de nouationibus. Nec tamen ex inde infertur idem iuris esse inspectis dictis l. 2. C. si certum petatur. nam speciale ius est in pupillo, et aliis supra dictis quod vtilis actio competat ipsis in casu dictorum iurium siue soluendo sint siue non sint soluendo qui eorundem pecuniam crediderunt. Cuiacius in d. l. 2. C. si certum petatur. Ratio autem singularis istius iuris est, quia alias in potestate esset administratorum eorum ius ledere, qui inuitum quodammodo compelluntur alterius administrationem pati. Idcirco dignissime ipsis fuit succurrit. vt elegantissime Fab.

in d. l. 26. 93

Duo adhuc contra istā inter
pretationē obici possunt. Primū ē, nā si mutuū non
consistit in d. l. 2. 6. si certū petat. remanere videt.
stipulatio, de qua ibi, sine causa cū causā mutui, fue
rit inter posita, et d. mutuū esse diximus, qt. non aget
Asclepiades cū effectu, nec poterit cedere actionē ex
stipulatu domino pecuniæ ut efficerit. argt. l. 2. §. cir-
ca. de doli mali exceptione. qd. ē contra lex. ===
2ª deducit. ex l. non omne §. c. si certū petat. Ubi
ad hoc ut mutua fiat pecunia non inspicit. unde
oriat. pecunia, sed solū requirit. an at propriā nu-
merauerit is qui mutuā dedit. l. gt. licet non fue
rit propria Asclepiadis inspectio d. legis 2. contrahe
ret. mutuū nisi stipulatio interposita fuisset iuxta
d. l. 7. de nouationibus. 94

Ad primū tamen respondet
cū Donelo in eadē l. 2. nu. 2. nullitatē mutui non
inducere nullitatē causæ ita ut stipulatio illa sine
causa sit interposita, quoniā eo ipso qd. accepta
sit pecunia ab Asclepiade adest causa sufficiens
ad hoc ut restituat. ratione salutē possessionis quæ
translata ē in accipientē argo lex. int. indebiti 25.
§. sed et si. de condictione indebiti === Ad secundū
respondet in d. l. 7. solū probari ad hoc ut condictio
ex mutuo alicui competat non sufficere ad ipso fuisse
profectā pecuniā, sed requiri necessario qd. ipse con
trahat, et det pecuniā ut propriā non inspecto a
quo ipse ad quē sit venit pecuniā. Ita Cuiatius Done
lus, et Gilchenius in d. l. 7. 95

Et ex eodē pric. intelli-
git. lex si tibi 20. hat. Ubi si donauero tibi pecuniā ut
ipsā mihi credas: respondet Iulianus neque do-
nationē esse, qt. non ea mente pecunia tradit.
ut omnino penes accipientē remaneat iuxta l. 1.
de donationibus, neque pecuniā fieri creditā, si tu
mihi eandē credideris, qt. magis soluendi quā
obligandi causa tradidisti. qd. licet asperat idē

IC. de rigore iuris procedere; affirmat tamen be-
nignius, et de equitate, que praeferenda e l. placuit
8. C. de iudicijs l. in omnibus 90. de regulis iuris
et donationē valere, et pecuniā fieri creditam.
Cuius distinctionis federe componunt comuniter inter-
pretes cū Accursio d. l. sibi 20. tit. cū l. qui id quod 33.
§. 1. de donationibus. l. si quis 67. de solutionibus. ubi con-
trariū scripserunt Papinianus, et Marcellus. Anto.
Fab. in rationali ad dictā l. 20. contendit comunē
istā conciliationē substineri non posse, quia; ut ipse in-
quid, Papiniani, et Marceli sententia non solū
equior, sed et iuris rationi, et rigori conuenientior
ē. Licet enim non alienent. nummi qui ita dant.
ut statim recipiant. l. qui sic soluit 55. de solutio-
nibus hoc tamen non habet locū qdo. ex noua causa
recipiant; praesertim si ex prima causa aliquid com-
modi actionis remaneat penes primū recipientē, ut
cū Bartulo probat ex l. seruus dotalis 58. solu-
to matrimonio. Constat autē qd. in specie d. legis
20. remaneret penes donatariū simul, et creditorē
actio ad petendā pecuniā creditā donatori, que quidē
actio ex donatione sibi proueniret. Unde, et vale-
re donationē rigoroso iure, et non tantū de equi-
tate subtillissimus vir probat adito exemplo
stipulationis per quā potest quis obligari ad cre-
dendā pecuniā, ita ut si postea non credat teneatur
ad interesse l. si penā ~~…~~ 78. de verb. obli. qui-
bus suscenit inplacabile pugnā inter iuris magis-
tros fatet. ~~Faber~~ Faber.

96 Ego tamen ex nostro prio. sa-
tisfieri fabriane argumentationi contendo, agnosco
nam qd. donationē in d. l. 20. subtilissimo iure valere,
non tamen in omnibus sed tantū in eo, qd. ex dona-
tione penes donatariū remanere constiterit, neutiquā
vero in eo, qd. ad donatorē eiusdē donatio-
nis l. reuertitur. arg. d. legis 1. de donationibus.
Valebit igit. donatio quoad actionē remanentē
penes donatariū ad tantū pecuniā petendā

pecunia tamen illa in specie taliter donata rigu-
roso iure non transfertur in donatarium, quia non fuit
ita tradita ut penes ipsum remaneret. Unde per-
inde esse iudicatur ac si solum actio, et non pecunia
fuisset donata, quod inter contrahentes actum esse
videtur. Idcirco licet valeat donatio de rigore, non
tamen valet quoad pecuniam praedictam nisi de equita-
te iuxta quam accipiendus est textus in d. l. 33. § 1. de
donationibus. 97

Ex quibus infertur mutuum
subtilissimo iure non contrahi in d. l. 20. quia cum
requirat translationem dominij rei in specie traditae,
ut ex ipso constat principio, pecunia quae praedicta sub-
tiliter non intelligatur facta accipientis sed propria
remanere videatur donantis: apparet utique cre-
ditum fieri non posse, quemcumque iure sustineatur. subtili
donatio in eo quod penes donatarium remanet, quo-
niam non hoc, sed pecunia mutuo datur, quae de
rigore non intelligitur translata in donatarium cum
eius de donationis lege restituenda sit donatori. quod
si non coactus, sed spontaneo restitueret dona-
tarius: subtili quidem iure creditam pecuniam trade-
ret per argumentum legis 67. de solutionibus. Ubi regre-
sus pecuniae ad solventem spontaneus est, et non
coactus, ut recte notat Bartolus licet reprobatus
a Fabro, cuius ex complexu ex stipulatione desumptum
non videtur congruere donationi de qua in d. l. 20.
Nec enim tractat H. in d. l. 6 §. de verb. obli. casum
in quo donans pecuniam stipulatur eandem sibi credi;
nec valida eo in casu stipulatio subtilissimo iure
probat validam eodem iure donationem, quippe
stipulatio non requirit rei translationem quemad-
modum et postulat donatio iuxta d. l. 1. de do-
nationibus. Hec utique de illis verbis nostrae diffi-
nitionis datione vera vel ficta pergamus ad
aliud. 98

Rei consistentis in pondere
numero vel mensura. In quid diffinitio compo-
nata

consonant lex 2. §. mutui datio ht. si certū petetur
& §. mutui q. ad macedonianū l. 1. §. 2. de obliga-
tionibus et actionibus prin. institutionū quibus mo-
dis re contrahit. obligatio. Explicant, et illus-
trant Merula in emporio ~~[illegible]~~ tit. 8. in pre uniss anu.
22. ubi plures refert. quibus Donelū in rubrica
anu. 7. c. si certū petatur. Pictordū in d. institu-
tionū prin. anu. 19. ubi plura, et plures. Ante
quā ylius partis rationē tradamus, sciendū ē
ea res dici in pondere, numero, mensura consis-
tere, quae quatenus attinet ad promiscū usū co-
mertiorū magis ex quantitate quā ex corpore, et
spetie estimant., et spectant., ita ut sine quan-
titate ad nihilū redigant. quando q̃. ut per-
feptū in l. triticū 94. explicat Gouveanus in l. 1. §. non
solū ad falsidiā. Adeoq. quantitate potius quā in
corpore valent ut corporalibus rebus opponantur
l. 5. de impensis in rebus dotalibus l. qui heredis 46.
de condictione indebiti l. nam et si 13. §. ul. h. t. Non
q. corporalia non sint l. 51. de legatis 1. sed q. ma-
gis ex quantitate esse videant. quā ex corpore l. 15.
non solū ad falsidiā l. si his cui 94. §. 2. de solutio-
nibus. Unde in his rebus identitas non ex corpore
et spetie, sed ex quantitate qualificata resultat, ita
ut dū eadē si fuerit quantitas, et qualitas, eadē
etiā res esse videat.; licet re vera prorsus alia
spetie, et diversa corpora appareant. Diximus sup.
hoc eodē cap. in prin.

39 Hinc intelliges quid sit pre-
dictas res in suo genere functionē recipere. Genus
accipit. pro natura, substantia qualitate, sive ma-
teriea sub una eademq. appellatione, et nomencla-
tura contenta l. res ff. de iure dotiū l. triticū 49.
de verb. obli. l. oleo C. de usuris prin. institutio-
nū quibus modis re contrahit. obligatio Cuiatius
lib. 28. Pauli ad edictū in d. l. 2. §. mutui da-
tio h. t. ubi etiam advertit his quatuor nomini-
bus promiscue uti nostros iure consultos per l. 9. et

14. de contrahenda emptione l. si sterilis § quia vis de actionibus empti. Itē functionē recipere istas res nihil ē aliud quā alterā alterius locū subire, et ipsius multa vice fungi, ita ut quodammodo propter omnimodā similitudinē eādē esse videant. cū illa. Explicant cū aliis supra laudati Morla, et Rich. part. 2. in l. certi § et l. liber homo l. aequum ad l. aquiliam l. pretia rerū ad falsidiā facit illud Lucretii

Quippe etenim mortale, aeterno iungere, et una
Consentire, putare, et fungi mutua posse.
Desipere ē. 100

Unde res istas quantitate dixere tā distantes functionē recipere in suo genere nihil ē aliud quā sub eodē genere, id ē si eiusdē generis fuerit, id ē qualitatis, et substantiae ita alterā vicē alterius genere, et locū subire ut addita eādē quantitate numeri ponderis, aut mensurae omnino videat. eadē cū altera quatenus saltē ad comertiū spectat. In quo maximopere differunt a ceteris rebus quae numero pondere aut mensura non constant, quarū licet plures similis inter se sint, numquā tamen tantā similitudinē, et tam omnimodā qualitatē contrahunt identitate quadā similiq. solū quantitate videant. inter se distingui quatenus ad comertiū spectat, semper enim unū aut alīud dissimilis facit, et alias. 101

Ex his elucet iā Paulus in d. l. 2. § mutui datio h. t. cuius litera varie circū fert. ut ibidē late scripsit Federicus Schotus. Omnibus pensatis florentinā praefero, quae sic habet: mutui datio consistit in his rebus quae pondere numero mensura consistunt: quoniā eorū datione possumus in creditū ire: quia in genere suo functionē recipiant per solutionē quā spetie. idest. eorū in quid, qū non referi. ad res sed ad mensurā pondus, et numerū

quorũ datione in creditũ ire nos posse affirmat Paulus, eorũ dicens, et non earũ, ut innuat potius per quantitates rerũ quã per res ipsas, et earũ spetiẽ mutuũ celebrari.

102 Quã spetie inquid. sensus ẽ: magis aut potius quam spetie, per compendiũ loquendi non addit magis. qđ locutionis genus nõ insolens nostris l. si hominẽ 7. in prin. depositi l. 2. §. sed unũ de iudicijs l. pro herede 20. §. ul. de adquirenda hereditate l. si cui 49. §. si titio de legatis 1. l. quere 5. §. ul. de doli exceptione l. placuit 5. C. de iudicijs l. principaliter. C. de liberali causa l. ul. C. de usufructu. nec sacris et profanis auctoribus. psalmo 117. ibi. bonũ ẽ confidere in domino quã confidere in homine bonũ ẽ sperare in domino quã sperare in principibus. Plautus in Rudente: tacitas bona est mulier semper, quã loquens.

103 Quibus proclariori litere intelligentia premissis, explicemus in paulũ. mutui datio, inquid, consistit in his rebus, que pondere numero, mensura consistunt, . i. ẽ que stimant. potius ex quantitate ista discreta quã ex corpore et spetie, ut sup. explicuimus. huius dicti rationẽ affert Paulus ibi: quoniã eorũ datione possumus in creditũ ire. eadẽ videt. ratio cũ dicto, ad qđ. ita idẽ per idẽ explicari videt. qđ. non sine vitio fuerit tam tersus IC. Hoc ut effugiant doctores varias expositiones ne quidẽ sententia infeliciter tendunt tamen. ego vero non moror ita Pauli ratiocinationẽ explanare. ~~ita~~ ire in creditũ nihil ẽ aliud quã fidẽ sequi aliquid recepturos l. 1. in fine ht. cũ ante ire in creditũ ex mutui datione intelligat Paulus: hinc idẽ esse videbit. ac si longius ratiocinatus dixisset ideo mutui dationẽ consistere in his rebus que numero, pondere, et mensura consistunt, qa videlicet ad mutui dationẽ

necesse ē qd. in credito eamus ex causa mutui:
id ē, qd. aliquid simus ex mutuo recepturi:
sed non possumus ex mutuo esse aliquid recep
turos nisi res dentr. praefatis quantitatibus
consistentes, q. mutui dantr, et in his reliqa non
in aliis consistit. 104

Tota ratiocinationis Paulia mediis consistit in probatione tacitae minoris propositionis, quā ut probet ad qd. ita primā rationē confirmet, alterā statim rationē subiicit; qa. Inquiens, in genere suo functionē recipiant per solutionē quā in specie. Consequentia quidē ad praecedentia, ut enim in principio. ex reside legis 2. docuisset ex mutuo non posse recipi eundē speciē sed idē genus: apparet inde ex mutuo in credito non quā in nos posse nisi quando recepturi simus idē genus, non autē possumus recipere idē genus nisi res functionē recipiant in suo genere, nec res possunt in suo genere functionē recipere nisi consistant in numero pondere aut mensura, ut sup. diximus in notabili. Igit. recte infert mutuū ex credito, creditū vero ex functione in suo genere. idcirco duo in 2a ratione ponit. Primū ē qd. per solutionē res ipse functionē recipiant, idē; mutua vice inter se fungantr, tantundē praestent, et quodammodo eadē esse videantr., ad qd. ita qd. una possit pro altera solui, hoc enim ē recipere functionē per solutionē argo legis, et dsi certo §i. de legatis 1. ubi recipere per mutationē ē alterā pro altera permutari posse. 2um ē qd. huiusmodi functionē per solutionē magis in genere suo quā in specie recipiant, poterant namq. videri non obstante tali functione aliud pro alio solui, ut solueret una species, et corpus pro alio corpore, et specie lata, qd. ut remoueat addit Paulus functionē praefatā magis recipi in genere rerū, qd. ē unū ut eo qd. recipiendū ē ex mutuo, quā in earun

dē

dē corpore, et spetie, quae sunt alia a genere respiciendo. Unde quamvis pro uno frumento aliud frumentū solvatur si spetiē datā, et spetiē recipiendā consideres; aliud tamen non solvit. q. non sunt considerande spetiēs sed genus spetie date, et recipiende q. qd. debet. ex mutuo non ē spetiēs data, sed genus spetiei date ita l. 2. in princ. Ideo q. qd. solvit. non ē aliud ab eo qd. debet., de iure genus, solvit. genus, et quamvis corpus, et spetiēs solvatur sine quo nulla fieret solutio; functio tamen illa cuius virtute solvit. magis pertinet ad genus quā ad spetiē. Qua propter utilitate, et formalitate pugnante idē solvi qd. debet., non vero aliud pro alio. Non idē iuris ē qdo res non consistunt in numero, pondere, aut mensura, ipse enim res functionē in suo genere non recipiunt. Ideirco proinde deficit unitas generis, cuius virtute non videtur aliud pro alio solvi.

Nec obicit si inferas qd. volentibus contrahentibus poterit mutuū celebrari in rebus quae quantitate non consistunt, siquidē iniuriā tantummodo solutionis obstat. Nā facile respondet. voluntatē contrahentiū non posse immutare essentiale mutui requisitū. Unde nequeunt partes efficere qd. mutuū contrahat. per dationē rei quae numero, pondere aut mensura, non consistit, ē enim mutuū q. de meo tuū fit, et vicissim de tuo meum, qd. ē intelligendū de una, et eadē re ut probat. sup. hoc codē cap. in princ. Non autē potest effici qd. una, et eadē res data ad consumptionē, ut fit in mutuo, de mea fiat tua, et e contra de tua fiat mea, nisi earū ex genere sit quae numero, pondere, et mensura consistunt, quae quidē una mediante quantitate in suo genere eaedē inter se esse videntur. ut diximus. caeterae autē res nec tantā similitudinē inter se habent,

nec tantundē præstant, nequantitate media
ad unū qdammodo unitatē ~~conditionē~~ iure redu- conversio-nē
cunt. Id circo mutuo dari non possunt, quia se
dans illas mutuo necessario velle debet in ore
dictū ire ex mutuo, ac per consequens velle debet
non eandē speciē sed similē eiusdē generis
recipere, et qdammodo unā, et eandē, qd. nun-
quā fieri potest propt. verā illarū dissimilitu-
dinē, et parū aptā naturā ad recipiendū functio-
tionē in eodē genere qd. debet ex mutuo. Quo
in sensu procul dubio invito creditori aliud sol-
veretur pro alio debito iuxta essentiā mutui, si
atqz. istis rebus posset mutuū concipere. qd.
si huic iuri renuntiet rē tradens, et hoc facto
mutuū nihil omninus velit contrahere, bene qui-
dē efficiet ut pro re data aliā rē recipiat; non
tamen mutuū contrahe qa. implicat ex sup. di-
ctis, sed aliū celebrabit contractū aut permuta-
tionis, aut emptionis, aut do ut des. Recte igit.
ait Paulus: nā in ceteris rebus ideo in credite
ire non possumus (ut intellige ex causa mutui)
qa. aliud pro alio invito creditori solvi non po-
test. Non qd. velle nequeat creditor aliud pro
alio sibi solvi, sed qd. si velit, iā non mutuū
contrahet, et si maxime velit mutuū contrahere
qa. dū mutuū re vera contrahit, invitus ē cre-
ditor ad recipiendū aliud pro alio, quoniā iuxta
essentiā mutui vele debet idē genus recipere
in præstatis autē rebus nequit idē genus solvi
sed aliud. Quare propt. non potest mutuū contra-
hi qa. aliud pro alio invito creditori solveretur
qd. nemo quē viderim sic explicatū reliquit.

Obstare tamen videt. huic
nostri dictionis parti qd. omnes res possunt numerari
appendi aut mensurari, ut per se patet. Ergo omnes
mutuo dari poterunt, frustraqz. addit. fuerunt hæc
illud in difinitione. Præterea nō ea quæ appenduntur
aut mensurantur numerari valent, imo pondera

et

et mensurae solent numerari. Ergo frustra distinguun-
tur res ex pondere, et mensura cum numerus vide-
atur sufficere ad eas stimandas. ═ facile tamen
respondetur, quod mutuum non consistit in iis quae nume-
rari aperiri aut mensurari possunt, sed in iis
quae numero pondere aut mensura consistunt, aliud
est numerari, vel; aliud numero consistere. Primum
potest adesse absque eo quod aliquam ex numera-
tione tribuat rebus stimationem, in qua earundem sub-
stantia consistat quatenus pertinent ad commercium,
cuius quidem respectu accidentale quid omnino erit.
2um vero denotat rei consistentiam, et substantiam
ex numero constare. Res naturaliter non consistunt
in numero pondere aut mensura; civiliter tamen
quoad hominum stimationem quatenus ad commercium
spectant, numero pondere aut mensura dicuntur
consistere ita ut sola quantitate distinguantur in eodem
genere. Licet frumentum naturaliter non consistit in
mensura, nec secundum philosophos sola men-
sura distinguitur, nam ut ait Lucretius.

Quoduis frumentum non tamen omne
83 Quodque suo genere inter se simile esse videmus
Quin intercurrat quaedam distantia formis.

At civiliter quatenus ad commercium frumentum pertinet,
adeo simile est inter se ut si eiusdem generis fuerit ni-
hil intersit an hoc vel illud sit frumentum, ut eun-
dem afferat utilitatem, sicque sola quantitate commer-
tiorum usus distinguit frumentum. ‡

Hinc ex hac commertiorum
84 ratione factum est quasdam res stimari in numero, ponde-
re aut mensura; non tamen omnes, sed eas tantum
modo quas iuxta ipsarum aptitudinem aliter non stima-
vit commertiorum utilitas, et facilior expeditio, quia aliter
eas stimare non esset nisi implicare commertium,
cuius respectu non erant aptae aliter stimari quam
per pondus numerum aut mensuram. Unde licet
omnes res numerari possint; non tamen omnes
consistunt in numero. Item licet pondere, et mensurae

numerentur; non ideo tamen ea quae pondere aut
et mensura consistunt juxta comunem consuetudi-
nem, dicuntur in numero consistere, quia non sunt
apta ad hoc ut numero, sed tantum ad hoc ut pon-
dere, et mensura estimentur, ex quibus praevalent
juxta comunem, et promiscuum comertiorum usum ut
diximus. Itaque licet non ita Molina ubi sup. d. nu. 22.
Voluerant q. doctores comuniter prout testatur
Pich. ubi sup. nu. 16. Hinc facile intelliges ideo
pecuniam in numero consistere frumentum, et simi-
lia in mensura, liquida in pondere aut mensura
juxta priorum institutionum quibus modis re contrahitur
obligatio, quia videlicet non sunt apta aliter esti-
mari. Vide dicenda in sequenti dissertatione fructuendo.
Huc usque tamen dictis 79
adversariorum videtur lex 2. in d. lex. §. creditum h2. ubi mu-
tuum non contrahitur nisi interveniat pecunia. Igitur
non sufficit res pondere aut mensura consistens.
Deinde semper difficile negari mutuum contra-
hi in alijs rebus quae numero pondere aut mensu-
ra non consistunt, quotiens partes voluerint. Nam
licet ante Iustinianum in l. ant. penultima c. de constitu-
ta pecunia. Constitutum non posset celebrari nisi in re-
bus quae numero, pondere, et mensura consistunt,
ut probat d. lex. penultima; digestorum tamen tem-
pore poterat constitui aliud pro alio debito, quia pla-
cuit eo tempore volenti rem pro re solvi posse. Unde
tunc temporis valide constituebatur solvenda res unius
generis pro re alterius generis l. 1. §. an potest ff. de
constituta pecunia, similiter licet mutuum alijs
in rebus non contrahatur; partibus tamen volen-
tibus contrahi non inconveniet, cum semel placuerit
rem pro re dari posse. 80
Prima difficultas facile habet
solutionem, nam in d. § creditum accipitur pecunia pro
rebus numero pondere aut mensura consisten-
tibus, licet enim pecunia generaliter quamlibet rem
significat l. pecunia 172. de verb. sig. ex tab.
iesta

subiecta tamen materia significationē contrahitur ad res numero pondere aut mensura consistentes l. talis 30. in princ. de legatis 1. d. l. penultima §. 1. C. de constituta pecunia. Praeterea licet Paulus in d. §. creditū loquatur de pecunia numerata iuxta l. 1. ad macedonianum. Non tamen magis obstat etenim quod intendit principaliter in d. §. creditū ad finē non ē docere diff. inter creditū, et mutuū licet eorundē materia desumtā, quod in princ. lex. iā fecerat; sed docere discrimen inter praedicta desumptū ab effectu, et translatione dominij, ac proinde pecunia dixit pro exemplo. Ut ibi bene tenuit Accursius quē sequitur Antonius Fab. in rationalibus. igitur non docet Paulus pecuniā esse necessariā ad mutuū tū necessario requirit ut proficiscatur, id ē tradat. et adquirat, pecunia vel res mutua data.

Difficilior est habet explicatus
81 2. difficultas, sed breviter. dic constitutū olim non potuisse fieri nisi in rebus quae numero pondere et mensura consistunt d. l. penultima. Explicant Pich. in §. in personā 7. nu. 14. institutionū de actionibus. Vuesenbechius in paratitlis ad tit. 4. de constituta pecunia nu. 6. Qui licet istius iuris rationē tradere sentiunt; insufficienter tamen vel non satis clare eā deducere videntur. ex similitudine inter actionē de constituta pecunia et condictionē ex mutuo. Aliunde iuris aliis obstrusi petenda ē ratio. Stricto iure eadē erat observanda forma in solvenda obligatione, quae observata fuerat in obligatione introducenda argu. legis nihil tam naturale l. 35. de regulis iuris. qua propter eodē stricto iure adhuc volenti aliud pro alio solvi non poterat, et inde quoque nemo poterat se constituere soluturū nisi id quod debebat; in rebus autē quae in suo genere functionē non recipiunt numquā videbatur id ipsū ex secunda obligatione solvi ne constituente quod ex prima obligatione debebat. sed aliud

ipsorum ad dictam rerum numero pondere aut men-
sura consistentium ut sup. explicuimus. Hinc stric-
to iure non potuit olim celebrari constitutum nisi
in rebus quae numero, pondere aut mensura consi-
sterent. Hoc tamen ius solummodo duravit quo
usque placitum fuit pro volentibus aliud pro alio solvi
posse, quod aegre obtinuisse insinuant lex si cui
de iure dotium d. lex 1 § consonat de constituta
pecunia l. 26 § si centum de condictione indebiti. Ita
Cuiatius lib. 27 [illegible] ad edictum in d. l. 2 § mu-
tui datio h. t. deducit [illegible] haec ratio non in subtili-
tate ex eadem l. penultima ubi: in aliis autem rebus nullam
habere commendationem quasi functionem non habentibus
nec communicationem quandam inferre. 48

Ex quibus illud tempus
quo idem iuris erat in constituto ac in mutuo circa
res iuxta dictam l. penultimam non fuit tempus illud
in quo iam obtinuerat volentibus aliud pro alio sol-
vi posse d. § cum potest. sed tempus fuit antece-
dens quo adhuc tale ius non obtinuerat. Hoc ne-
cessario admittendum est ne inplacabilem pugnam relin-
quamus inter dictum § cum potest, et dictam l. penulti-
mam in principio. Nec nos movet quod Iustinianus in d. l.
penultima nova constitutione extendat constitutum
ad res non consistentes numero pondere aut men-
sura. Quoniam quod attinet ad hanc partem facile credo
novam illam constitutionem solummodo declarare, et quod
ammodo aperire ius quod ante ipsam erat post quam ob-
tinuerat volentibus aliud pro alio solvi posse. Et qui-
dem licet ita esset; omnibus tamen civibus contrarium
assuefactis observare non ita clarum erat, cum nec fa-
cile ex eo quod obtinuisset aliud pro alio solvi posse
intelligerent omnes posse iam constitutum celebrari ci-
tra res numero pondere aut mensura consistentes,
idcirco ut ius istud ad aperiat, apertissime, ut ipse
Iustinianus in quid. l. declaravit, quasi ius antea
esset, sed non ita apertum.

Nec tamen ex quo constitu-
tum

tũ in alijs rebus digestorũ tempore potuit celebrari, ex eo videlicet qd. prævaluit tũ ne aliud pro alio volentibus solui posse: infert legitime idẽ iuris esse debere in mutui datione, quoniã maxima extat diffa. inter constitutũ, et mutuum constitutũ consensu celebrato. Mutuũ re perficit: Constitutũ vicẽ solutionis habet l. ijtẽ 10. de constituta pecunia. Mutuũ non ita, sed obligationẽ iuxta rẽ datã parit. Vnde ex eo qd. aliud pro alio volentibus solui potuit legitime infert. in d. lig. an potest constitui posse rẽ pro re solui, cũ nec rei traditio quæ constitutũ non perficit obstet, et solutio cuius vicẽ habet constitutũ admittat. Contra respondet. in mutuo, cuius obligatio potius ex re ipsa quã ex conventione ad idẽ gẽnus respiciendũ perfecta, et contracta idẽ omnino in genere redendũ expostulat id ẽ eiusdẽ qualitatis, et bonitatis omnino; ideoque contra volueris, non + qui mutuũ, sed aliud contrahere negotiũ videbitur, qd. magis ex consensu quã re ipsa perficitur. Quapropter in licet digestorũ iure admissũ fuerit aliud pro alio volentibus recte solui; ex inde tamen non recte infert. ad mutuũ contrahendũ in alijs rebus quæ numero, pondere, aut mensura non constant, qa. iuxta essentiã, et naturã mutui creditor semper ẽ intentus ad aliud respiciendũ, qd. non adest in constituto. Consinit Amaia in l. unica nu. 21. C. de colatione ęris lib. 10. vide dicenda in sequenti disputationis fracmento.

Ex his responderi potest ad illã quæstionẽ, an scilicet in ovibus, panibus, libris, et similibus possit mutuũ contrahi necne? in qua pro utraque parte sunt non contemnendi authores. Ego vero breuiter respondeo in similibus rebus, qdo. ad numerũ pondusque aut mensurã traduntur, non contrahi mutuũ vel quo non datur, et comodatur ad abusũ, qd. respicit in mutuo introducto in locũ comodati in his quæ usu consumuntur. At dixisses hoc eodẽ cap. in princ. quapropter in libris, et similibus quæ usu non consumuntur.

mutuū contrahi non potest, et si aliis in numero consistere dubitet. Itē vulga. et si ad numerū pondus vel mensurā redantur, utpote ipso consumantur; in numero tamen pondere aut mensura non consistunt, quippe non fuisse ex earū rerū natura ut ponderent. numerent. aut appendant. iuxta supra dicta, sed per accidens, et ex contrahentiū arbitrio, et voluntate. Ut in grege, et panibus. l. qd. sepe 85. §. in his. lumelo §. re quaerit de contrahenda emptione. Ubi grex separat. ab his que numero consistunt. Ita cū Accursio Antonius Fab. in rationalib. ad d. l. 2. §. mutui datio h.t. qd. quidē ex mera iuris ratione admittere cogimur; equitate tamen, et benignitate suadente mutuū contrahi non inficiamur, si modo ad numerū pondus vel mensurā ista dentur cū obligatione reddendi similis eius dē rei bonitatis. Quomodo accipit. illud Luce 11. amice accomoda mihi tres panes. Et conciliant. contrarie sententie. Similit. dicimus subtili iure non contrahi mutuū si aurei numi dent. ea lege ut tantundē reddat. in numis argenteis aut ereis qui eius dē generis non sunt ex generali tamen consuetudine benigna interpretatione mutuū contrahit. Antonius Fab. ubi supra ubi sup. 9o

Facit etiā ad dictis in hoc diffinis fragmento subtilis intellectus ad tex. in l. si petam 68. de verb. obli. quo loci Paulus asserit stipulationē, qua sibi quis pecuniā mutuā dari stipulat., incertā quidē esse proinde non in dando sed in faciendo consistere, qa. que in dando consistunt stipulationes certe sunt l. ubi autē 75. §. ul. de verb. obli. et tamen mutuū ex postulat dationē, idē, traditionē, et dominii translationē. Unde et in dando consistere videt. l. 2. §. appellata h.t. prout sup. explicuimus. ______ Cuiatius lib. 2. Pauli ad edictū in d. l. 68. facile difficultatē solvit, existimat enim tunc prefatā stipulationē in incerto esse qdo. generalit. pecuniā, non certā sed incertā stipulat. quis

creditā sibi dari iuxta verba eiusdē legis 6 ff. ex argu. d. legis 79. in prio. Contra esse putat, qdo certa pecunia vg. centū aureos credi sibi stipulat. argo. d. legis 79. §. vol. hac interpretatione videntur cessare priores difficultates proposita; sed vereor ne doctissimus vir parvis assecutus genuinā ratione d. legis 6 ff. verius namque videtur Paulū esse intelligendū etiā si certā pecuniā credendā contineat stipulatio, nā solū videtur ponere diffā. inter eos, quos tractat ex adiectione pecunię. Deinde Paulus perspectā accipit de stipulatione qua nullo designatu usu ad quē pecuniā destinaret, simplicit. et infinite stipulat. quis pecuniā sibi ~~[illegible]~~ credi, qa. tunc nihil ex stipulatio ne posset consequi. Vti argo legis si sterilis §. cū per venditorē. De actionibus empti tenet Donelus in eadē l. 6 ff. nec. ig. si ff. hoc supponat. non semper erit in incerto ~~quanta~~ pecunia sit necessaria ad illū usū designatū, ex quo saepe possit certificari ita ut non in incerto consistat quantitas; et tamen absolute affirmat Paulus stipulationē predictā in incerto esse. Igit. idē erit dicendū quotiens certa pecunia credenda pecunia in stipulatione deducta.

Omisso Cuiatio qui etiā

91 qui etiā ex tradenda interpretatione refellit, dicendū ē ideo stipulationē predictā in incerto esse, qa mutuū principalit. non consistit in dando sed in faciendo. Principalit. solū consistit mutuū in usu pecunię transferendo, non qd. pecunia non det., et transferat., sed qd. hoc non attendamus qa. in consequentiā, et minus principalit. intendit. argo legis 1. de auctoritate tutorū cū similibus. In mutuo non dat. pecunia ut dominiū transferat, sed dominiū transfert. ut accipiens utat. pecunia cuius quidē solius usus causa comparatū ē mutuum qd. consistit potius in quantitate, et genere rerū quā in certis speciebus et corporibus, ita ut idē qd. mutuo datū quodammodo sit reddendū; ut

ut in superioribus diximus. idcirco licet spetie silen-
ti ea transferantur; hoc tamen non attenditur
sed perinde ē. ac si res non haberet, cū eadē sit
restituenda in quantitate argenti, quæ etiā
respectu solummodo intelligit. mutuo data, non
quatenus spetie consistit sed quatenus quantita-
te stimatur. quæ propter eo respectu non intelligit.
translata cū sit restituenda arg. legis non dubiu
de regulis iuris legis ipsis sic qq. de solutionibus
cū similibus. Insufficiendo igit. et non in fundo
consistit prædicta stipulatio. Ita subtilit. Duare-
nus in d. l. 63. ubi latius Donelus nu. 13. 32
Ex secūdo Principijs infer-
t. insuper interpretatio ad tex. in l. c. si certū peta-
t. ubi spetiebus stimatis et ꝗ. in mutuū datis, ut
earū stimatio redderet., nequaquā potest mutuū
contrahi, q̄a. non fuerunt datæ res numero pon-
dere aut mensura consistentes, et quamuis argen-
tū fuerit datū, q̄d solitū ē appendi, non tamen
tamen fuit datū ad pondus, sed uti spetiæ, et
corpus stimatū, cū obligatione reddendi pecuniā,
quæ res ē alterius generis. Hæc sententia confirma-
tur ex l. plerumq. 10. §. 11 ante l. quotiens ff. de
iure dotiū. quibus cauet. emptionē, et venditio-
nē contrahi quotiens stimatæ res dantur. Dein-
de in d. l. 8. non proponit. pecunia ab aliquo tra-
dita accipienti, sed tantū dicit. spetiæs stimatas
fuisse datas. Igit. re non potuit contrahi obligatio
extra rē datā, quæ materia non potest esse mu-
tui ex sup. dictis iuncta l. si tibi ff. 17. de pactis l.
rogasti 11. §. si tibi ff. 7. Quibus merito motus lon-
gius Donelus in d. l. 8. contrahi mutuū negat ad-
versus comunē doctorū sententiā quā amplec-
tuntur. ibidē Cuiatius, et Gothofredus in pr. io. ins
titutionū quibus modis re contrahit. obligatio
nu. 56. et contra Donelū defendit Gilchenius
in d. l. 8. nu. 4 et seq. Pro Donelo conuenit Morla
in emporio tit. 7. in præmissis nu. 34. videndus

in spre.

Neque obstat d. lex rogasti in princ.
93 h. t.. qa. ibi pecunia fuit numerata licet non a me ab alio tamen qui lanceã emit, et lanceã vendens nomine meo accepit pecuniã, ut diximus sup. hoc eodẽ cap. ex roberto cũ Morla in emporio tit. 7. q. 6. nu. 10. sic conciliantes dictã l. rogasti cũ l. qui negotia 34. in princ. vers. his argumentũ ff. mandati, quo loci pecuniã redactã ex venditione non meo sed suo nomine accepit qui lanceã vendiderat. At in d. l. 7. pecunia a me nomine proponit. profecta, quod necessariũ erat ad mutuũ l. 2. §. creditũ h. t.. Nec officit si accipiens species stimatas vendat, et pretio utatur cũ hoc non proponatur in d. l. 7.. tũ etiã qa. adhuc eo dato non contrahitur mutuũ primo qa. pretiũ postea acceptũ ~~non~~ fuit datũ, sed tantũ fuerant datę species ęstimatę, quarũ ęstimatio multũ potest distare a pretio, fieri enim potest ut species stimatę fuerint venditę, et postea sexaginta veniant 2. qa. licet eadẽ sit stimatio cũ pretio postea accepto; constat tamen in specie d. l. 7. accipientẽ vendidisse species suo nomine cũ stimatas acceperit et per hoc eas adquisierit d. l. 10. §. si ante d. l. 16. de iure dotiũ ac proinde mutuũ non potuisse contrahi d. l. qui negotia vers. his argumentũ iuxta sup. tradita hoc eodẽ cap. ubi agimus de conciliatione d. vers. his argumentũ cũ d. l. rogasti, quo loci explicuimus iã l. singularia 15. h. t. ita ut huic d. l. 7. intellectui nequeat refragari. Tandẽ ponit. d. l. 7. ponit. sub tit. codice si certũ petat. non qa. mutuũ fuerit ibi contractũ d. propt. animũ, et voluntatẽ accipientis simul, et tradentis, qui stimatis speciebus datis voluerunt mutuũ contrahere exeventu tamen aliter res se habuit nec enim ex sensu solo perficitur mutuũ d. rẽ etiã data quę quantitate constet ut diximus.

94 Denique habet differ. cũ specie accipiendi tantundẽ in genere quo consonant iura in l. 2. in princ., et ff. de credito l. 3. l. rogasti 11. §. 1. l. nã

et si 13. §. 2. ht. l. 1. §. re contrahit. de obligationib. et actionib. l. res in dote 42. de iure dotiu l. si ita 42. de fideiussoribus l. si tibi 17. de pactis l. cu quo 16. c. de solutionib. l. si ultra 22. c. de fideiussorib. l. cu ultra 9. c. de non numerata pecunia prio. institutionu quib. modis recontrahitur obligatio Caius lib. 2. institutionu tit 9. § 2. explicant et illustrant Mosta in compendio tit. de. in prooemiis anu. 24. usq. ad nu. 39. exclusive Connanus lib. 7. com cap. 1. nu. 6. et 7. ubi placuere. Petrus Gregorius lib. 22 sintagmatu cap. 1. nu. 1. Cuiacius lib. 28. pauli ad edictu l. 2. in prio. ht. Parsirola in thesauro variaru lectionu lib. 2. cap. 282. Gilchenius in rubrica nu. 14 cu sequenti, et in l. incendiu 11. anu. 27. c. si certu petatur Vuesenbechius in paratitlis ad hunc tit. nu. 12. et medius Duarenus ad hunc tit. cap. 7. in prio. et §. 3. ad officiu Dich. in 2 prio. institutionu anu. 23. et anu. 60. Donellus in rubrica c. h. t. nu. 18., et in d. l. 2. in prio. et in d. l. 3. ht. ubi conueniunt omnes Amaia in l. unica nu. 21. c. de colatione aeris lib. 10.

Hec diffinitionis pars duo requisita ad mutuu comprehendit, et quod tantundem sit restituendum, + mutui perficitur. idemq. tantu debetur, et recipiendu e quantu fuerit datu. Deinde cu in mutuo species dentur ad consumptione: et inde fit non tantundem in specie sed in genere esse recipiendu aut reddendu ex natura, et essentia mutui aliter enim non daretur neque adquireretur species si utiq. cu obligatione eandem restituendi traderetur arg. l. 55. de solutionib. legis l. de donationibus cu similib. nonq. consistit ratio ipsius itoris in eo quod aliud pro alio inuito creditori solui non possit quia quidem cessaret prorsus questionis mutuu dans aliud pro alio in ~~uito creditori solui non possit~~ sibi solui pactus fuisset. Et tamen quamuis ita ualeat quis mutuu contrahere, utiqua nunquam posset proprie mutui, quod potius ex re quam ex consensu perficiendu nunquam proprie dicitur mutuu nisi quando idem quoad modu quod datu e reddatur ubitudinaria quolibet prestatione, et

+ et quod eius de genere res sit soluenda ratio e aliis omissis quia obligatio.

75

ut diximus cum pluribus h. eodem cap. in princ. hoc autem fieri non potest nisi tantundem reddatur in suo genere.

Ex quibus infero interpre-
76 tationem ad tex. in d. princ. institutionum quibus modis re contrahitur obli. ibi, et quandoque nobis non eadem res sed aliae eiusdem naturae, et qualitatis redduntur. Ubi dictio, quandoque, non est accipienda pro aliquando ita ut sit sensus aliquando evenire ut nobis non eadem res sed aliae eiusdem generis reddantur, quomodo in nostro iure solet haec dictio sumi lege d. auth. 7. §. vol. de donationibus inter l. si adrogator 22 §. 1. de adoptionibus. Ista enim acceptio aperte contraria est sup. traditis. quia propterea omisso Dich. in d. princ. institutionum nu. 50 quandoque idem erit in eo tex. quod nunquam, quoties enim negativa subsequitur eam naturam habet dictio quandoque, ut generaliter neget, et pro nunquam accipiatur l. verbis civilibus 7. de vulgari, et pupillari l. Titius 54 cum l. sequenti §. quidquid ad Trebelianum cap. quoniam de probationibus. Ita Barpirola in d. cap. 282.

Verum sitota iustinianus
77 in d. princ. taliter explanatum necessarium esse referendum ad merum factum, et meram facultatem solvendi easdem species post mutuum legitime contractum, solent namque referendus est ad meram obligationis necessitate, ita ut exui, et essentia mutui nequeat a princ. taliter contrahi ut necessario eaedem species reddantur; licet debitor easdem solvere possit si voluerit, dummodo eandem p bonitatem, et qualitatem retineant adhuc, et conservent, tunc namque non redduntur uti eaedem sed quasi aliae. Ita comuniter omnes cum Acurrio contra aliquos ut tenet, et testatur spike Dich. ubi sup. nu. 44. Ant. Fab. in rationali ad l. 2. in princ. ubi Cuiatius lib. 28. ... ad edictum. Neque tunc deficiet mutuum tanquam perveniens ad casum, a quo incipere non poterat argum. ex legis princ. partis 11. de servitutibus. quoniam perfectus, et absolutus fuit ante solutionem

contractus mutui, cuius quidem initium attendi l. 8. mandati l. 1. §. quod si rem cum sequenti ff. depositi l. 1. §. unde quaeritur l. Lucius 7. de exhereditoria actione. quo casu perfacta regulae non est locus l. pupillo periculo. de his qui sunt sui. cum adductis a Richardo ubi sup. nu. 97. Tum etiam quia non vere dicitur pervenisse tunc mutuum ad casum a quo incipere non potest, numquam enim compellitur quis eandem res solvere, nec tamen solvit coactus, et sui obligationis solvit sed quia volens, quo etiam modo ab initio potuit mutuum contrahi. Unde nec desinet esse mutuum si volenti creditori, post mutuum legitime contractum, aliud diversi generis fuerit solutum l. si ei 25. de iure dotium l. 1. §. an posset de constituta pecunia l. 16. l. 17. C. de solutionibus. l. si non sortem 26. §. si centum cum sequenti de condictione indebiti bonus tex. in l. praetij 9. C. de rescindenda venditione. Quamvis enim subtili iure hoc fieri non posse videretur; placuit tandem prudentibus propter utilitatem commerciorum aliud pro alio volentibus solvi posse ita ut liberatio contingat, et obligatio perempta sit. prout ex supra adductis iuribus probatur. iuncto Antonio Fabro in rationali ad dictam l. 1. § an posset. Cuiatio d. lib. 27. pauli ad edictum in d. l. 2. §. 1. h. t.

2° infert interpretatio ad tex. in l. 3. h. t. Ubi non sufficit in mutuo quod reddatur tantundem in genere, sed necesse est quod reddatur eiusdem bonitatis, et qualitatis, aliter enim non videretur idem reddi iuxta naturam mutui, ac per consequens nec tantundem eiusdem generis id est substantiae, materiae, et qualitatis, quo modo in superioribus genus cum Cuiacio explicuimus. licet mutuum contractus sit stricti iuris, in quo nihil venit praeter verbis comprehensum l. quidquid 99. de verb. obli. adhuc tamen in stricti iuris contractibus, id intelligitur comprehensum quod tacite constat egisse contrahentes l. inter bdi 73. l. inter stipulantem 83. § 1. de verb. obligat.

Quibus addita natura mutui iuxta sup. tradita rationē desilendi, facile intelligitur. actū inmu tuo ut eiusdē bonitatisq, et quantitatisq reddatur. tantundē istud quod. redendū esse diximus in diffone. Unde vinū nouū proueteris non potest solui in mutuo; bene tamen vetus pro nouo quo niā plurisq ē, et bonitatē noui continet ut ratio sinans. Gilchenius ind. l. 11. nu. 29. cū sequenti per legē ubi autē 75. §. visq. adeo de verb. obli legē cū pertī de iulitē iurando. Anto. fab. in rationali ad dictā l. 3. Ubi recte adnotat quod licet ab initio requirat mutuo dari vinū nouū l. ut tantundē veterisq reddatur, quia istud non esset tantundē sed plus reddere; post quā tamen iure mutuū fuerit contractū, audiendus quidē ē qui pro nouo soluerit vetus ex sup. adducta ratione, quis licet ex mero iure mutui non de cendat cū qui liber posset fauori suo renun tiare praesertim in mutuo quod. re ipsa perficit. aequi tate tamen sustinetur. quoties sine creditoris de trimento talis solutio fiat, ne malitijs indulgeamus l. in fundo 38. de rei vindicatione iuncta l. credito rū 99 de solutionibus.

Eadē fere ratione dicimus quod. 99 licet ex mera mutui natura requirant. mile numi argentei aut aerei, v.g., mutuo ea l. dari ut tan tundē in numis aureis aut argenteis reddatur, aequi tate tamen sustinebitur. mutuū. Idē iuris esse videtur. si e contra aurei numi dentur ut argentei aut aerei reddantur, generali enim consuetudine receptū ē ut pecuniae in suo genere generalissimo pure ratione resipiant licet sit diuersae speciei pecunia rū ut cū Bartolo admittit Anto. fab. in rationali ad dictā l. 2. in principio h. t.

100. 3.° ex eiusdē iuris princi piis infertur. resolutio ad q. illā, an scilicet pro rebus mutuo acceptis inuito creditori possit pecu niā solui? cui recte negatiue respondit Rich.

cu pluribꝫ. d. prio. institutionũ anu. 30. Vbi contrarijs sententijs fundamentis post propria tractat respondet, ideo nisi faciemus istã controuersiam ipsũ consulite quę ex infra tractanda q. etiã illustrat. Questio ẽ an in mutuo debeat fieri solutio in eadẽ moneta in qua sit creditũ? Contrariũ sunt doctorũ sententię. Prima negat ex l. 1. §. vl. de auro, et argento legato ibi: satis esse si in ea pecunia eadẽ stimatio fuerit. 2°. ex l. 1. de contrahen. emptione l. sitis qui 94. §. 1 de solutionibꝫ l. nemis 3. de in litẽ iurando in quibus pecunia non in materijs sed in quantitate dicit. consistere neque usũ prestat pecunia tam ex bonitate intrinseca quã ex ualore suo, et stimatione, et sunt qui dicant bonitatẽ intrinsecã monetę non esse materiã sed ualorẽ ipsius ut testat. Anto. fab. in rationali ad dictã l. 3. h. t. Vnde dummodo equalis quantitas et stimatio reddat. eadẽ pecunia redita censet. quãtius pro aureis acceptis soluant. argentei aut ęrei nummi — 3°. ex l. que strinceus 65. de verb. obli. ubi propt. monetã aureã argenteã ęreã ve functionẽ inter se recipere adhuc in stipulatione quę stricti iuris ẽ. Hanc sententiã tenent pluribꝫ. adductis Gilchenius in d. l. 11. anu. 35. Carranca Morla Dich, et alij quos refert Amaia in d. l. unica nu. 11. Brocus in d. prio. institutionũ nu. 7. 101

2a. sententia negat ex l. 3. h. t. iuncto § d. licet metala reducta ad pecuniã in genere pecunię functionẽ recipiant hoc tamen non sufficit ad hoc ut creditori ex mutuo fiat satis in quo requirit. ut res eisdẽ generis reddant. idẽ, eisdẽ qualitatis ac bonitatis, quo deficiente iã non recipiunt functionẽ in suo genere nec enim sufficit ad mutuũ soluendũ ut in genere generalissimo res functionẽ recipiant, sed necesse ẽ quod in genere infimo recipiant functionẽ alit. alit. nummus. non idẽ quod datũ ẽ reddi uidebit. ac pro inde mutuũ non erit ut ex superioribꝫ constat, pecunia igit. ęrea, pro argentea aut aurea mutuo accepta reddi non poterit, qa licet generalit. in res dijs, quę

sive

redata non proficiente locus esse possit functioni pecunia-
rũ in genere generalissimo pecuniæ; in negotijs tamen
quæ re perficiuntur, quale mutuũ esse scribentur, rei cir-
cumstantias considerare oportet ad q̃d functio debet
esse de pecunia ad pecuniã in eadẽ specie aut gene-
re pecuniæ alit. namq. functio non erit. Quis negabit
græcã pecuniã deteriorẽ esse argentea, et aurea
ex communi totius orbis acceptione, et æstimatione? imo
mollior deinde ẽ ad transportationẽ, ad computationẽ,
ad custodiã, et alia. Hoc igit. omnia licet non ingrediat.
tur rationẽ pecuniæ; ingrediuntur tamen qualitatẽ
rei additæ quæ eadẽ quodammodo reddenda ẽ, ac per
consequens cũ eisdẽ qualitatibus, ita tenent Amaia ubi
sup. nu. 21. cũ pluribus. ad eadẽ nu. 14.

Huic sententiæ subscribe-

R 102 re non dubito tã iuris subtilitatẽ nous quã ipsa æqui-
tate ductus, cũ enim apud omnes certissimũ sit pecu-
niã ex mutuo vel alia causa debitã soluendã esse
in ea specie pecuniæ quæ inter contrahentes fuerit
conuenta ex eo q̃d debeat fides seruari ut pluribus
tenet Gil che. ubi sup. nu. 33. non video cur in mutuo
non sit cũ Amaia sentiendũ quandoquidẽ tacite in-
telligitur actũ, et conuentũ ut eadẽ res reddat. in suo
genere eiusdẽ qualitatis, et bonitatis, ut explicant
omnes ad d. l. 3. ht., et nos sup. iã diximus. nec enim
minus seruanda ẽ fides tacite quã expresse data,
nec audiendus ẽ debitor dicens nihil interesse
creditoris, cũ eadẽ valorẽ pecuniæ recipiat, et eam-
dẽ quantitatẽ, ac proinde malitijs non esse in-
dulgendũ c̃zl. in fundo de rei vindicatione nã et-
si aliquod incommodũ ex superioribus creditor non
patiatur. affectionis; tamen habenda ẽ ratio in ea
re quæ gratiose fuit data, non ẽ delicatus credi-
tor recusans predictã solutionẽ, cũ delicatior imo
delicatissimus sit debitor, qui nullũ etiã ipse dñ-
nũ sentiens gratiã refert ingratã ei a quo maxi-
mũ fortasse beneficiũ accepit. q̃d non ẽ ferendũ
in eo negotio q̃d gratiose ex affectione etiã processit

et rei datae qualitate ac circumstantijs perfectum est. Si enim in servitutibus persolvendis comoditas voluntatis et amenitatis in consideratione est l. 3. in prin. de aqua cotidiana, et stiva Donellus lib. 9. com. cap. 21. in fine et quod amplius est, ex affectione, et opinione domini non improbabiliter utilitatem metiuntur aliqui ut Connanus lib. 4. com. cap. 7. nu. 3. Merlin in emporio tit. 6. in primitijs nu. 67. cum sequentibus sic intelligentes legem alias difficilem in l. ei fundo 19. de servitutibus. cur, et affectionis aut voluptatis non habetur ratio in persolvenda re mutuo data? cum ex re adquiratur obligatio in mutuo sicuti ex praedio aut per praedio servitus adquiritur. Solius igitur mutuantis est stimare utilitatem pecuniae, sicuti solius fuit mutuum ipsam dare quod commodo eandem reddendum. Unde quemadmodum, et si pecunia transferatur in mutuo; hoc tamen non attenditur quod minus principaliter fit. cum diximus sup. in decreto, et Donelo circa interpretationem legis 67. de verb. obli. sic paritur quod eadem non reddatur minus principaliter fit, proinde neque erit attendendum, sed perinde esse debebit ac si eadem redenda esset, sicuti perinde est ac si translata non fuisset ex d. l. 67. Sane si eadem esset reddenda nunquam locus fieret praesenti questioni. Dicimus ergo non eandem pecuniam reddi necesse esse; verum praeter hoc in alijs perinde esse debere ac si eadem omnino solvenda esset, non autem eadem omnino videbitur si supra factas monetae utilitates aut domini affectionem tollas, et pro aurea aeream persolvas. 103

Neque obstant supra adducta contrariae sententiae argumenta. Ad primum enim respondetur non valere argumentationem deductam ex d. l. 1. § ult. de auro, et argento legato. Ibi enim legatum solum voluntate perspicitur testantis, qui dum speciem non designata, in genere legat tot auri vel argenti pondo, quantitatem credit voluisse legare l. cum certum 9. l. Titia 35. iuncta

l.

l. cū aureū 19. de auro, et argento legato. Non idē iuris ē in mutuo, quoniā cū redata perficiat. coarctat obligationē ad rē, et materiā tantam ut diximus. Ita Anto. Fab. in rationali ad l. 2. in prio. h.t. Amaia ubi sup. nu. 22. et 26. consiliis nu. 23. dictā l. cū certū. cū d. l. Titia et similibo. Hinc etiā soluit. tertiū argū. ex tractū d. l. quę extirecuy de verb. obli. simulys. respondet. ad l. Titia 36. de legatis 2. ut latius ibidē Amaia nu. 27. cū sequenti qui etiā eo codē stilo explicat d. l. unicā c. de colatione ęris lib. 10.

Ad secundū argū. respon-
10.t
det. pecuniā ęreā pro argentea vel aurea per solutā non videri eandē illa cū aurea vel argentea mutuo accepta, quamuis enim pecunię species in genere generalissimo, et in his quę circa talegenus versantur functionē recipiant inter se; eā tamen non recipiunt ingenere infimo propter rationes sup. adductas. In mutuo autē non spectamus genus generalissimū pecunię sed infimū quo ex re data mutuū perficit. quod autē intrinseca bonitas monetę non in materia sed in valore consistat: falsissimūq. idē esse aparet, ut tenet Anto. Fab. in rationali ad d. l. 3. in fi. h.t. ubi se latius de hoc scripsisse testatur in peculiari tractatu de numarijs solutionibus, quē propter istū errorē maxime se edidisse profitetur. ex quibus. etiā non oberit lex creditorē 99. de solutionibus. ut semper intelligat. creditoris interesse pecuniā auream aut argenteā, non vero ęreā accipere propter sup. tactas utilitates affectionē qz. mutuantis, et insuper, quo potest monetā in alios usus conuertere conflando vel saltē vendendo ei, qui potestatē cudendi nouos nouos nummos habuerit. ut considerat Anto. Fab. in d. tractatu cap. 4. licet displiceat Gilchanio ubi sup. nu. 4. qui in sequentibus alias similes quęstiones pertractat. Late ipsū consulite, et Vaesenbechiū in paratitlis ad hunc tit. nu. 12. ad medium.

Hæc pro definitionis explanatione dixisse 109
sufficiat: Videamus nunc de mutui divisione. Summa mutui divisio hæc ē q. omne mutuū aut naturale ē aut civile. Naturale ē q. vera rei datione interveniente perficit. civile ē q. perficit. datione quæ civili præsumptione aut intellecta est in l. in contractibus 14. C. de non numerata pecunia l. singularia 15. ff. Collegit. et Morla in emporio tit. ff. in prœmiis nu. 16. Richo. in prio. institutionē quibus modis re contrahit. obli. nu. 41. Antonio Fab. in rationalibus ad l. 2. §. appellata eo §. vel. l. 9. §. numeravi ff. de. Petro Gregorio lib. 22. sintagmatū cap. 1. nu. 3. ubi quatuor species mutui et alijs refert, sed reducuntur ad istas duas. Desperatū mutuū civile appellat. q. stipulatione perficit, quia tunc non mutuū sed stipulatio contrahit. cuius causa mutuū intercedit d. §. numeravi l. si stipulatus 126. §. Chrisogonus vers. superest de verb. obli. et l. si ita 6. §. 1. cum l. sequenti de novationibus. Quarta civiū argumentatione explicandū ē etiam q. communit. dicunt doctores lite in literarū obligatione, de qua Iustinianus in tit. institutionē de literarū obli. Mutuū civile, ex præsumptione intervenisse asserunt. Hoc itaque non ē sic intelligendū ut obligatio literarū et mutuo decendat, et re ipsa perficiatur, eo contrahatur hoc nunq. esset contra Iustinianū distinguente quatuor genera obligationū in §. vel. in fine institutionū de oblig. Ut recte notat Osualdus ad Donellū lib. 15. com. cap. vl. litera C. Solummodo igit. verū istud erit si dicamus obligationē quidē literis ipsis perfici non contrahi sed ex causa mutui. Quo pacto intelligendus erit l. ... §. 7. et 9. C. de non numerata pecunia. Quē admodū in sup. laudatis iuribus obligatio verborū ē, sed ex causa mutui. Ita cū Baldo Imola Alexandro, et Decio. tenet Castro ad l. si ex cautione, declaratione 3. §. 2. nu. 5. C. de non numerata pecunia ubi nu. 6. idē iuris esse defendit cū Ioanne Fabro contra communē doctorū sententiā

tiā quotiens reuera pecuniā accepit qui literas et chirographū conscripsit, quo casu putat obligationē ex literis, et non ex mutuo oriri argo. dictorū iuriū. quę in stipulatione locnatr. facientq. ł. v. vl. c. de filio familias minore cap. vl. c. si aduersus creditorem vbi minor ex cautione, et non ex numeratione obligatr., cū aduersus cautionē restitui dicitur. Hoc idē tenet Rich. ad tt. institutionū de literarū obli. nu. 27.

106 Obstat huic diuisioni qd. in iure nostro nulibi mutui ciuile dicatr. ═ 2. obstat sup. tradita doctorū expositione qd. ex obligatione literarū non competit condictio ex l. sed certi condictio competit l. unica C. teodosiano si certū petatur de chirographis. ergo mutuio contrahitur obligatio. ═ 3. obstat prio institutionū de literarū obli. vers. plane. vbi probari videtr. qd. reuera accepta pecunia mutua, non orit. obli. ex literis.

Vl. Sed ad primū respondetr. in iure nostro tantū unicū mutuū esse qd. re perficitr. doctores tamen docendi gratia distinxisse mutuū naturale, et ciuile. Vt sup. laudati explicant ═ ad secundū respondetr. aliqdo. etiā ex stipulatione condictionē certi competere; et tamen stipulatio non ē mutuū; ita Baldus d. l. unica C. ═ ad vl. respondetr. Iustinianū in d. prio institutionū dixisse: qd. sibi numeratū non ē, ut magis vim, et efficatiā illius obligationis manifestaret, non ut eā excluderet casu quo reuera pecunia fuisset numerata. colligitr. ex eodē tt. ibi: sed ne ex ffat. Costa et Rich. vbi sup.. caput 3. qui mutuū dari possint.

Caput 3. qui mutuum dari possint.

Qui possunt mutuũ dare, 1
qui possunt alienare, nisi qibus mutuũ dare prohibeantur, cũ enim mutuũ perficiatur datione rei ut explicuimus ad dispone casus præcedenti. facile ex inde intelligitur eo solummodo mutuũ perficere posse qui potestatẽ transferendi rei habuerint. Unde non sufficit dominos esse, ut pater, infurioso, et pupillo sine tutoris auctoritate cũ similibus l. 5 furioso 12. l. non omnis 19 §1. h.t. Nec requirimus dominos esse dantes, sed potestatẽ alienandi eos habere desideramus, tunc enim loco domini sunt, vel dominus intelligitur per eos mutuũ dare. Hinc filius familias, et servus possunt mutuũ dare quatenus peculiũ habentes ipsius etiã liberã habent administrationẽ l. rogasti 11 § si fugitivus l. nam etsi 13. §. si servus h.t. l. fugitivus 19. de solutionibus l. contra 28. §. si filius infine de pactis l. cũ filius familias 17. h. t. l. si longius 17. § 1. vers. unde ff. de iudiciis Antonius Fab. in rationalibus ad præcitata iura Duarenus ad hunc tit. cas. 3. Idẽ iuris ẽ si alit. alienandi potestatẽ a patre aut domino habuerint. Ut eis iisdẽ iuribus probat.

Sed obstat difficilis tex. in d. l. fugitivus 19. de solutionibus. quo loci servus non habuit liberã administrationẽ peculii, quæ cessat ipsa fuga l. libera 48. de peculio d. l. 11 §. si fugitivus. et tamen mutuũ a servo datũ obligat accipientẽ. 2

2° omnium concessa ẽ libera administratio peculii, non conceditur posse dare l. filius familias 7. de donationibus. At qui mutuum datione rei celebratur, et perficitur, ut diximus in dispone. cas. præcedenti. ergo ex libera administratione non tenet mutuũ datũ. 3

3. ex d. l. nã etsi 13. §. si servus h. t. Ubi sive administratio concessa sit sive non sit concessa, competit condictio si nummi consumpti sint. igitur si non fuerint consumpti non fient crediti quamvis liberã habeat servus

administratione peculij.

4°. ex d. l. cu filius familias
5 17. h. t. ubi si filius studiorum causa romæ agens viaticum suum mutuo dederit, non faciet mutuam pecuniam cum actio extra ordinaria ipsi competat ut inquid lex. Et tamen facultatem videtur habere alienandi, quippe ea mente dat pater pecuniam filio studiorum causa proficiscenti ut eam alienet, eiusmodo non perdat prout considerat ibidem Anto. Fab. Unde et mutuum dare viaticum poterit, et ex mutuo actio utilis ordinaria filio competet ut responde. in d. l. 17. §. 1. vers. unde ff. de iudicijs. Id videtur negari in d. l. 17. ubi iudicium extra ordinarium ordinarium removere videtur. arg. tex. int. in causis 16. de minoribus. cu similibus.

6 Sed respondet. ad primum in d. l. 19. de solutionibus. nummos per fugitivum mutuo datos consumptos fuisse ab accipiente, ideoque accipientem obligari non ex mutuo sed ex causa ut supra legem 12. l. 13. l. 19. §. 1. h. t. ut diximus in eius proxime sequenti. Ita Anto. Fab. in rationali ad dictum §. si fugitivus. Donelus lib. 16. com. cap. 10. Cuiatius lib. 64. digestorum Iuliani in l. qui hominem 34. §. etiam fugitivus de solutionibus. nec novum est ac insolens generis inter proportiones ut ex d. §. si fugitivus intelligatur. d. lex 19. argo. legis non est novum 29. cum sequentibus. ff. de legibus quo pacto conciliat Cuiatius d. l. 19. cum d. §. etiam fugitivus. Ubi emptor non consumpsit rem a fugitivo emptam ad id enim solemus emere ut patrimonium augeamus, non ut consumamus; contra vero pecuniam creditam solemus accipere ut consumamus prout factum supponitur in d. l. 19. quæ propter. inspectio dicti §. et cum fugitivus. rei extantis dominium habuit dominus fugitivi, nec emptor potuit obligari, idcirco nec solvendo fugitivo liberari potuit ut putat Cuiatius.

7 Sed non satis aperit Cuiatius quare in d. l. 19. fugitivo facta solutio solventem liberet? cum diximus fugitivum liberam administrationem

peculij non habere? Nec Donellus satis aperuit in d. cap. 10. Dum ergo legis 4. §. 10. de usucapionibus. perinde esse ait post solutionē in d. l. 19. ac si pecunia soluta nunquā fuisset credita. Ego vero solutionē curatius magis expli_ cans animadverto in prio. d. legis 19. fugitivum non cre didisse pecuniā ex peculio sed pecuniā domino subrep tā credidisse. Deinde existimo ideo inibi solutionē efficacē fuisse qa. scilicet in ea spetie cui pecuniā credita pecuniā non ex mutuo sed equitate obligat propter con sumptionē proinde qs. non abstringit. ex cui libere admi nistrationis quā fugitivus non habet: ita pariter sol vendo fugitivo non liberat. ex cui libere administratio nis, sed ex eo qd. eidē solvendo adquisiti sunt ipsi domino numi, cui quidē per fugitivū adquiri possunt d. l. ~~quod~~ § per servum 14. l. rē que 15. de adquiren da possessione. Hanc rationē idē exprimit lex. ibi: qa. priori casu mei numi facti essent tua. posito enim qd. numi domino adquirant, ratio equitatis quae per con sumptionē obligat accipiens, non amplius ideo exigit quā qd. bona etiā fide eidē fugitivo solvat. Unde idē iuris esse in servo peculiato fugitivo infert iurisconsul tus in eadē l. 19. vers. at ideo. Ubi servus peculiatus cū libera administratione credidit; exegit tamen post fu gā quo scilicet iā non habebat liberā administrationē peculij. Quo quidē casu idē iuris esse ait quoniā licet ipsa fuga liberā administrationē amittat fugitivus d. l. libera ~~[illegible]~~ 48. de peculio adhuc tamen retinet peculiū. Anto. Fab. in d. l. 48. ideo qs. peculiarij crediti fugitivo facta solutio solventē liberat qa. cū domino adquirant numi perinde ē ac si domino fuisset facta solutio. Hinc intelliges quare in eadē l. 19. alij facta solutio iussu eiusdē fugitivi vel ipsius resedente ratihabitione, delegatione aut novatione debitorē non liberet? Tunc enim nec domino nec pecu lio adquirit fugitivus sed ex peculio aut extra pecu liū alienat §. praeterea institutionē quib. modis tollit. obligatio. Alienare autē sine libera adminis tratione non potest l. si convenerit 18. § vl. cū l. de

quanti

quoniam depignorationem tir actione quemadmodum nec delegare potest d. l. libera 48 § 1. de peculio.

8 Manet igitur dissoluta difficultas d. legis 19. in principio. quia ibi consumpta supponitur pecunia credita iuxta d. l. cogi posse 11. § si pupillus tit. quod ibi erit supponendum in eadem l. 19. vers. et ideo. Si ponas servum illum non fuisse fugitivum quod ex eius pecunia credita, quoniam sine consumptione non poterit aliquis recipiens pecuniam creditam a servo peculiato cui non esset concessa libera peculij administratio, quam quidem durante non posita fuga servi, posset dici fieri delegatio d. l. 48. § 1. de peculio quod negatur in d. vers. et ideo. Igitur aut supponit consumptam fuisse pecuniam in principio text., aut fugitivum etiam fuisse tempore ex actionis ut diximus.

9 Verum consumptionem non sufficere ad hoc ut obligetur accipiens, videtur obstare [illegible] interdum 29. inst. de condictione indebiti. Cui contrarium videtur lex non omnis 19. § 1. de rebus creditis. Cum argumentum. Sicuti requiritur ad mutuum ut pecunia transferatur: ita pariter ad liberationem requiritur ~~translatio~~ pecuniae solutae l. quod sic §§. de solutionibus cum similibus. Sed si pupillus si absque tutoris auctoritate solverit pecuniam debitam non liberatur pecunia consumpta, cum condictio ei competat d. l. interdum. Ergo nec ab ipso pecunia sine tutore credita per consumptionem intelligitur credita ad hoc ut condictionem habeat. Respondetur tamen in d. l. interdum non dari pupillo condictionem indebiti, sed generaliter certi condictionem ut Sab. ibidem tenet. Ubi enim advertit inspice consumpta pecunia soluta electionem pupillo dari ad hoc ut condicat, vel simaliter liberatur quo pacto consiliat dictam l. interdum cum d. l. 19. § 1. tit. quorum unum tantummodo beneficium, non utrumque ex solutione consequi poterit pupillus. Cui electioni cum in pecunia credita post consumptionem non sit locus: id circo condictio necessario competit, et post consumptionem obligatur accipiens.

10 Ad secundum respondetur.

mutuu perfici datione, idē, traditione rei eius dñj. translatione; non tamen donationē, nec enim donat qui credit d. l. 28. §. si filius insi. de pactis nisi perditurio credat l. qd. si minor 24 §. restitutio de minoribus. Duarenus d. cap. 3. Anto. Fab. in rationali ad dictā l. 17. h. t. 11

Ad 3.m respondet. in d. l. 13. §. si servus h. t. Vlpianū non requirere consumptionē ad hoc vt fiant numi crediti eo casu quo administratio libera concessa fuit; sed dixisse consumptis numis non esse distinguendū an administratio concessa sit nec ne ad hoc vt condictio competat. Quibus satis declarat numis non consumptis esse talitē distinguendū, quoniā tunc solummodo crediti fiunt numi si libera administratio peculij fuerit concessa vt diximus. 12

Ad 4. respondet. in d. l. 13. §. 1. de iudicijs dixisse IC. vtile iuditiū pro eodē qd. extra ordinariū appellat. in d. l. 17. h. t. Petrus Barbosa in d. §. 1. nu. 25. Duarenus d. cap. 3. et in l. iuris gentiū 7. §. et ideo. Verbo actionē a pretore dandā. Vbi extra ordinariū istud iuditiū esse ait actionē vtilē, et in factū compositā, qua ciuili deficiente, extra ordinē, et ex pretorijs iurisdictione datr. vt in l. qui religiosis 43. de rei vindicatione l. creditor 52. §. inter de actionibus empti ē enim iuditiū vtile, qd. iure deficiente dicitr. a pretore ex sola equitate, legislator nāq. ciuilis vtilitatē pro equitate habet d. l. 13. §. 1. in fine quoniā equitatē ciuilē ex sola publica estimat vtilitate. Vt ibidē ratiocinatr. Fab.. Ita qs. conformius erit iuris ciuilis regulis in d. §. 1. iuditiū vtile exponere pro actione in factū extraordinaria iuxta sentētiā in d. l. 17. h. t. non vero pro actione vtili que ordinaria sit. Vt eodē Fabro in d. l. 17. deprehendit, et ex sup. facta argumentatione comprobat. quibus soluunt. argumenta proposita contra supra tradita etc. 13

Ex qua infero (quatenus ad nostrū pertinet institutū) interpretationē ad tex. in l. eius qui in prouincia 41. h. t. Vbi probat. seruū calendario prepositum

posse pecuniā credere, qa. videlicet dominus præponendo voluisse videt. ut credat, ē enim calendario præponere nominibus faciendis, et fenerandis pecunijs institorē præponere. Ut docent Anto. Fab. Cuiac. et Duarenus statim laudandi per l. uxorē 41. §. legauerat 6. l. qui pluū 64. de leg. 3. Deinde recte affirmat Africanus in eadē l. 41. mortuo domino pecunias a servo creditas non fieri mutuas nisi proparte hereditatis ad servū pertinente qa. videlicet tantū pro hac parte alienandi potestatē habuit, mortuo namq. domino in specie quā tractat Africanus, cessavit voluntas domini ad exemplū mandati qd. morte mandatoris finit. Unde sine voluntate quo co heredū nequaquā potuit servus totā pecuniā credere sed tantummodo pro sua parte. Ex. plicant Cornanus lib. 7. com. cap. 1. nu. vl. Duarenus d. cap. 3. Anto. Fab. in rationali ad dictā l. 41. ubi Cuiac. tractatu 7. ad africanū Iosephus Sandolaria lib. 1. inter pretationū interpolatione 5.

14 Sublato tamen cortice plures difficultates pugnant, et primo esse nobis offerunt iura in l. 2. §. subtilius ff. de condictione causa data l. si procurator 35. de adquirendo rerū dominio l. Eros 19. §. vl. de contrahenda emptione quibus cavet. errantē non transferre dominiū. Igit. servus iste liber, et heres factus existimans pecuniā non suā sed domini esse propter errorē non potuit pecuniā mutuā facere ad hue pro sua parte.

15 2° obstare videt. lex fundi 33. vers. itē si amicus de adquirenda possessione. Quo loci venditore fundi mortuo qui mandaverat amico ut possessionē fundi venditi traderet emptori, si fiat ab amico traditio, possessio quidē transfert. si modo ignoraverit amicus morte venditoris aut ab heredibus non fuerit prohibitus. Et. Uiā in d. l. 41. propter ignorantiam servi transfuit pecunia translata ac per consequens credita.

16 3° ex l. hoc iure 19. §. si quis dederit ff. de condictionibus. Ubi post extinctū mandatū transfert rei dominiū.

17 4. ex l. si quis 17. §. si impubes

de institoria actione ubi contractus post mortē domini ab institore, et servo celebratus cū eo qui sciebat domini mortē tenet et obligat heredē. ipso. etiā debuit valere mutuū ad ips. heredes obligare in specie d. legis 41. 18

Denique post mortē domini servo facta pecuniae creditae solutio liberationē parit integ. tū dummodo a debitoribus ignorantibus mortē dominī fiat. H. et parit integrū mutuū valebit. 19

Respondeo. tamen ad primū longius erratū fuisse in iuribus argumentationis, quā in d.l. 41. ubi non multū erravit servus qui pecuniā suā putabat esse antecessoris sui cui quidē nec servat, eo quo nec ~~plus~~ iuris intellectu destabat nec voluntatē mutuū sustinendi licet enim si scivisset forsitan non credidisset; post quā tamen pecuniā credidit voluisse intelligitur. quatenus fieri posset sustinere quod gessit eius nomine cuius jā ipse personā repraesentat. Qd. non invenies in iuribus contrariis, in quibus hanc personarū identitatē considerare nequibis. Cuiatius, et Anto Fab. ubi sup. licet non ita adde in iuribus argumentationis negavit omnimodā alienationē quae fit sine spe tantumdē recuperandi. At in d.l. 41. agit. de alienatione per mutuū facienda, et quea cū spes sit tantundē recipiendi: non mirū si propter. identitatē personarū in dictā credamus servi liberū factū, et heredē durare adhuc in eadē credendi voluntate, praesertim cū alienatio rei in mutuo minus principalis sit. Cū diximus cū Cuiacio, et Donello cap. praecedenti ubi egimus de interpretatione legis si pecun. 78. de verb. obl. 20

Ad secundū respondet. in d.l. fundi 33. traditionē fundi potius solutionis vicē quā alienationis habere, et quē ad modū mandatario ignoranti mortē mandatoris recte solvit. ad statim diximus. sic mandatarius ignorans mortē mandatoris recte etiā solvit ubi mandatū erat absolvendi. Cuiac. et Fab. ubi sup. quorū ultimus cū Bartolo ad illā lex. recte notat mandatū factū super eo ad.

quod mandator tenetur, non finiri morte mandantis, quia
necessitas etiam post mortem durat, quam heredes revoca-
re possint mandatum. Sane in d. l. 41. de voluntaria
alienatione agitur, nec tenebatur Dominus pecuniam cre-
dere. Dich. in §. recte nu. 16. institutionum de man-
dato.

Ad 3. respondetur in d. l. 19. §. si quis
21 dederit de donationibus. pecuniam fuisse propriam tradentis,
non vero mandatoris, adeo ideo translatam fuisse in donata-
rium et ipse tex. ratiocinatur ibi: quia pecunia fuit dantis non
igitur transfertur ~~ex~~ executio mandati morte tam extincti, sed ex
vi traditionis facte a domino volente pecuniam transferre.
Cuiatius, et Fab. in d. l. 41. Blasius Santolaria de interpre-
tatione c. §. 2. nu. 3. nec enim error ~~tradendo~~ traden-
tis, et istimantis videre adhuc mandatorem impedit trans-
lationem, quia si tradens ignoraverit mortem, actionem haberet
mandati ne damno ~~adficia~~ afficiatur. licet namque quod man-
datum per mortem cesset; equitate tamen contrahitur actio
mandati post mortem ut cum Oticaldo scripsit Santolaria
ubi supra §. 1. nu. 1. per legem si precedente §. 8. ff. mandati
princ. institutionum eodem tit. cum ante ignorans nullum damnum
sentire possit ex translatione: nihil enim verum sit inconsideratio-
ne quod si scivisset forsitan non dedisset. quod si servus morte
mandatoris tradat donasse videtur. et ideo actio mandati
cessat. At in d. l. 41. servus nunquam fuit Dominus totius
pecunie.

Ad 4. respondetur. in d. l. 17. §. si im-
22 puberes cum sequenti de institoria actione servum illum institorem
separandum esse a dispensatore preposito calendario de quo
in d. l. 41. h. t. Proprie institor, vulgo factor est qui uni-
versaliter negotiationi questuarie preponitur. Vuesembechius
in paratitlis ad tit. de institoria actione Dich. in §. eodem ra-
tione 2. nu. 17. institutionum quod cum eo qui de communi traditio-
ne testante. et prepositum ad certum ~~tempus~~ negotiationis ~~non~~ non esse + genus
proprie institorem scribunt. ego vero intelligo non esse ita
proprie institorem, quamquam proprie talis esse dicatur. in l. 1. in prin-
~~q~~ cum §§. sequentibus de institoria actione contendo tamen
quod licet Calendario, id est, generandis pecuniis, prepositus

in d. l. 4. 1. recte institor appellet. ut Cuiac. agnouit ex d. l. § 2. cu alijs; separandus tamen e a magis proprio institore qui mercaturis faciendis praeponit. Quē ad modū magister nauis licet institor etiā sit; ab institore tamen separat. propt. utilitatē idē aequitatē in l. 1. § magistrū g. de exercitoria actione. sicut etiā separat. negotiatio a feneratione in §. caeterū g. vers. et potest quisq. institutionū gd. cu eo ubi cu Alciato adnotat Pacius. Cuiacius in d. l. 41. Duarenus adtit. de institoria actione cap. 2. 23

Deinde praepositio institoris merce exercentis non finit. morte praeponentis d. l. cuiumq. §§. 1. ab illo 17. l. sed si 11. in prīo de institoria actione Cuiac. ubi sup. Duarenus ubi proxime Vuesenbegius ubi sup. nu. 4. et Pich. nu. 21. Gd. quidē procedere tradunt propt. publicā utilitatē comertiorū, quae ingentia comoda rei publicae, et praecipue adferunt, inde interpretati d. l. 17. §. si impubes cu sequenti ubi institor mercaturis faciendis erat praepositus iuxta magis propriā institoris acceptionē ut constat ex eodē tex. ibi: cu institore exercente mercē. Idcirco morte domini non fuit finitu illius institoris officiū. Non idē iuris ē in d. l. 41. ut ubi licet dispensator ille fuerit institor, non tamen erat praepositus mercaturae faciendae. qua propt. cessante sup. tradita comertiorū ratione potius mandatarius propriissime institori comparat., ut africanus probat. ideoq. morte domini cessauit prorsus dispensatoris officiū. Qua de causa nec haeredes obligant. ex mutuo, nec solutio facta a debitoribus morte domini scientibus efficax esse potest. 24

Haec solutio multū probabilis mihi videt. in re tā difficili componenda, praecertim cu constet in d. l. 41. finitū fuisse officiū dispensatoris serui non tantū propt. mortē domini, sed etiā propt. libertatē serui. gd. non militat in d. §. si impubes cu sequenti. in quo solummodo posuit solutionē Bartholus, et licet placeat Pichardo in d. §. recte nu. 12. institutionū de mandato. Merito tamen displicuit Cuiacio in d. l. 41. sed tamen iuncta supra tradita solutione maximā extare propallat differ. inter praedicta Iurisconsultorū responsa, quae

adeo inter se pugnare visa sunt subtilissimo Fabro in d. l. 41. et lib. 2. coniecturarũ cap. 11. ut ferro, et igne interpretatus, locos verbi, sciens, reponat, nesciens, in d. l. 17. §. eius contractus quo loci eandẽ repetit emendationẽ; cũ tamen scire posset subtilissimus vir praefatã compositionẽ confirmari quidẽ ex iisdẽ textibus ibi: propter utilitatẽ promiscui usus quae semper una ẽ sive scientiã sive ignorantiã mortis habeã debitores contrahentesque. Et ibi: cũ institore exercente mercẽ contrahat ubi separat institor mercaturae per positus a dispensatore propter publicã conversionẽ utilitatẽ, ex qua diximus morte non finisse finitũ offitiũ institoris. Proinde non esse impu. tandũ ei qui cũ institore contraxit sciens dominũ decessisse, quoniã sciebat non esse finitũ institoris offitiũ ut diximus. Nec suffragatur Fabro d. lex §. si ab alio de institoria actione quoniã ibi non requirit ignorantia mortis in contrahente, sed tantũ casus minus dubitabilis decidit; facto tamen loco difficiliori casui, sed eiusdẽ dispositionis in d. §. eius contractus.

25 Ad §. respondet in d. l. 41. non idẽ iuris esse in credito qd. in solutione et ẽ ratio diff. nã cũ iniquũ sit ignorantes debitores solventes affici damno propterea iure singulari, et utilitatis causa receptũ ẽ liberari; ut ex primit idẽ Africanus in d. l. 41., et clarius Iustinianus in §. itẽ si eo vers. et huic simile institutionũ de mandato hoc autẽ ius singulare non potest trahi ad mutuũ nec itẽ debuit in mutuo recipi, sicut in deditione cũ favorabilior sit solutio pronioresque sumus ad tolendã, quã ad inducendã obligationẽ §. Adrianus de obligationibus et actionibus. Tũ etiã qa. si mutuũ non contrahat: nullius damnũ intervenire constat, non domi norũ, quorũ quidẽ nummi semper propsii manent, non accipientis, qa. nihil ipsi adimit: sed tantũ ocasio adquirendi ipsi non praestat, qui si hoc damnũ aliqd. reputet habet etiã cũ quo conpiet, quandoquidẽ desinit etiã obligari. idcirco diversũ ius militat in mutuo ac in solutione, ut implicat supra laudandus utriusque Duarenus, et Fab.

26 Sed animadvertendũ ẽ quod

non

non semper liberabuntur ipso iure solventes debitores in opinione d. l. 41. sed tantummodo ubi dispensator ille liberiam factus ignorans etiam mortem domini bona fide, et non animo sibi lucrandi solutos nummos acceperit, quo modo cuncta apparet in d. l. 41. alioquin si animo sibi lucrandi nummos acciperet: ipso quidem iure debitores non liberantur; bene tamen opinione exceptionis liberari poterant si parati fuerint condictionem furtivam cedere l. cum quis 38. § 1. debitorem de solutionibus. ubi cuiacius tractatu 7. ad Africanum et in d. l. 41. santolaria d. interpretatione 5. § 1. num. 4. si quis etiam accipienda iura in l. si quis 18. l. si servus 32. l. dispensatori 51. de solutionibus. d. § item si 10. institutionum de mandato vide Pich. in d. § recte ubi plures explicant ad propositam difficultates. 27

Ex eodem filo pendet verus intellectus, quatenus ad nostrum pertinet institutum, tex. in l. frater a fratre 38. de condictione indebiti. Ubi pluribus omissis affirmandum est filium creditorem ex pecunia paterna vel ex peculio cuius liberam administrationem habebat valide credidisse pecuniam iuxta sup. dicta. ita Morla in emporio tit. 8. q. 2. num. 5. et ex Iasone Osvaldus ad Donellum lib. 14. com. cap. 19. litera B. ratione 12. Antonius Fab. lib. 20. coniecturarum cap. 11. num. 9. cuiacius tractatu 9. ad Africanum in d. l. 38. latius Pich. in princ. institutionum quibus modis re contrahitur obligatio num. 125. licet enim a principalis africani quaestio in d. l. 38. non sit circa potestatem credendi in fratre sed circa repetitionem soluti a fratre: supponendi sunt termini habiles ad hoc ut mutuum ita iure contrahatur ut oriri possit effectus de quo ibi, hoc autem non aliunde nisi ex regulis iuris petendum est, quasi iam diximus filio peculiato liberam administrationem habenti mutui dationem permittere. Deinde hoc idem suppositum non improbabiliter deducitur ex eadem l. 38. ibi: peculio suo. quo loci africanus loquitur de peculio fratris debitoris, supponit etiam creditorem fratrem peculium habuisse, alias namque non adiDisset, suo, satis enim designaret suum esse peculium dicens peculio. tantum, non addito suo, si peculium

tantummodo debitoris fratris supponeret. Hic ergo quo adit, necesse est distinguat peculium a peculio suum videlicet peculium debitoris fratris a peculio non suo sed quidem alterius fratris esse supponat. ut subtiliter solus ratiocinatur Dich. ubi sup. nu. 128.

28 Huic tamen interpretationi refragari videtur lex si quis 3. §. si filius fam. Alias lex 4. ff. ad macedonianum. Ubi si filius fam. alteri filio credat nihil agere respondetur, quamvis liberam habeat administrationem peculij. Igitur in d. l. 38. nequaquam potuit credere filius peculiaris alteri fratri, qui etiam filius fam. erat. Sed respondetur ideo in d. §. si filius fam. non tenuisse mutuum, quia alter filius cui creditum fuerat non erat in eiusdem patris potestate in cuius creditor filius erat. quo quidem casu si mutuum teneret: filius credendo perderet pecuniam propter certam contultum macedonianum, libera autem administratio proculdubio non dat filio potestatem perdendi l. 28. §. 1. in fine de pactis l. 7. de donationibus. Idcirco defecisse mutuum respondet in d. §. si filius fam. ex defectu voluntatis paternae. Non idem iure esse videtur in d. l. 38. ubi idem pater fam. duos illos filios simul in potestate habuit, et quamvis mutuum inibi civiliter contrahi non potuerit propter vinculum, et unitatem patriae potestatis, unde et frustra macedoniano fieret; locus naturaliter. tamen tenuit mutuum inter fratres quia videlicet pater perdere non potuit pecuniam a filio creditam alteri filio, quam in eiusdem patris semper remaneret dominio quod inconcertum est.

29 At dices: pecunia in d. l. 38. non alienatur, nam quod filius creditor ea tradit, et etiam quod alter filius pecuniam recipit semper remanet propria patris. Ergo defficiunt duo extrema necessaria ad mutuum cum non fiat de meo tuum. Nec satis facies dicens mutuum illud non esse civile sed naturale, quoniam quodlibet mutuum translationem dominij expostulat neque potest fieri ut obligetur filius debitor ex mutuo naturali absque aliqua acquisitione, quae prorsus deficere

videtur in d. l. 38. ubi pecunia nunquam recessit a patris dominio.

Huic difficultati respondet Gomez de Pich. et Molina ubi sup. quod licet peculium filij fam. proprium sit patris l. 3. § ultimum de minoribus. Deinde tamen habetur ac si proprium filij patrimonium esset l. si ex duobus §§. in fine l. quaesitum 47. § vol. de peculio. Unde quamvis re vera in specie d. legis 38. nummi non alienentur nunquam a patris dominio recedentes; respectu tamen peculiorum alienari videantur, et de uno peculio in aliud transferuntur, quod sufficere existimo ad hoc ut mutuum contrahatur. Diximus cum Doleno, et Duareno cap. praecedenti ubi interpretati sumus legem 68. de verb. obli. Mutuum non requirere dominij translationem principaliter sed tantum minus principaliter quatenus usus rei quem principaliter intendit in mutuo nequit transferri absque eiusdem rei consumendae adquisitione. Hinc quatenus usus praedictus absque dominij translatione potest per mutuum praestari: necessaria non erit adquisitio praefata. Constat autem ex sup. dictis in d. l. 38. posse filium creditorem concedere usum pecuniae creditae alteri filio eique potestatem consumendi facere absque eo quod debitor filius adquirat dominium pecuniae, quae in eiusdem patris dominio permanente et eiusdem patris voluntate, et placito potest filius ex suo peculio alteri fratri dare dummodo non perdat, non quidem ad hoc ut sibi adquirat aut de novo pater nanciscatur dominium, sed ad hoc ut sine adquisitione consumere valeat, quod sufficit ad mutuum quamvis necessario deficiat adquisitio, et nunquam recedat pecunia a dominio patris. Haec solutio magis placet quam cum Ubaldo dicere ubi sup. de one 11. mutuum / civili potius quam naturali ratione dominium exigere in creditore, et inde sequi naturali ratione contrahi inter patrem, et filium fratresque eiusdem familiae, cum tamen dominium in mutuo a patre non recedat nec in filium transeat. Semper namque ut diximus cap. praecedenti naturali adhuc

adhuc ratione requirit. in mutuo qd. transferat. potestas consumendi, ratioq. absq. dominij translatione non transfert. g. constitutus de usufructu.

31 Omnes igit. qui potestatē alienandi habent vel potestatē habent transferendi usū rei ad consūtionē, mutuū dare possunt, nisi tamen legibus prohibeantr. Prohibentr. autē credere presides de rectores prouintiarū itē et ij qui circa eos sunt quibq. non solū genus exhercere, et negotiari cū subditis, sed etiā mutuū qd. ē gratuitū dare principalibq. consilibq. reditū esse prohibit Modestinus in l. principalibq. 33. de rebq. creditis l. cos 3. C. si certū petatr. Concinit lex non licet 4 & de contrahenda emptione l. qui in prouintia de ritu nuptiarū l. Vnica g. prouintias C. de contractibq. iudicū cetr. Explicant Ducarenus ad hunc tit. cap. 4. Donelus lib 12. com. cap. 23. Vbi Osualdus in notatis litera E. idē Donelus in dl. 33; et d. l. 3. ff. et C. ht. vbi etiā cuiat. et Gilchenius, Petrus Gregorius lib. 22. sintagmatū cap. 1 nu. 7. Augustinus Barbosa in colectanea ad. d. l. 3. vbi plures refert

32 Magistratus sola dignitate terribiles sunt l. vnica C. si rector prouintiarū vel ad eū pertinet cetra. Vnde propt. metū coacte, et non ita libere voluntatis in subditis negotiari cū ipsis prohibet. preterquā qd. ipsos prouintie rectores nulatenus deceat negotiatio turpitudinē nāqz. per se ferens in his qui rei publice totos sese traditos profitentr. idcirco fenus exhercere non possunt. Hinc profluit etiā ratio ob quā mutuū qd. gratuitū ē dare merito vetantr. tū per sub specie mutui nulla fiat fraus legi fenus prohibenti ut contra alios scripserunt post laudati Ducarenus Cuiatr. et Donelus sicuti emptio omnino interdicitr. prouintialibq. magistratibus nisi ad necessaria vel quasi l. nei ofitij l. non licet de contrahenda emptione d. l. vnica C. de contractibq. iudicū ne videlicet sub spetie emptionis negotiationē faciant neue conductionē ac vim quibq. res prouintialiū ad se trahant tegere valeant, quēadmodū et edificatio, et nuptie pariter ipsis prohibetr. ita similitr. ne fenus prohibitū tegere possint, merito credere vetantr. ut rationatr.

Donelus

Donelus in d. l. 3. nu. 12. 83

Nec tantu(m) presides qui in provincijs offitia administrant ista prohibitione continentur, sed etiã etij qui circa eos sunt, id est, ipsorũ consiliarij, et domestici d. l. 33. d. l. unica § 3. iuncta rubrica C. de contractibus iudicũ vel eorũ qui sunt circa eos. ex ratione tradita in d. § 3. Deinde hec prohibitio habet etiã locũ in administratoribus provincia(rum) qui oriundi sunt a provincia quã regunt, siquidem nec solũ viget respectus iudicorũ qui ex provincia illa sunt, sed etiã respectu eorũ qui in ea provincia versantur licet ex alia provincia sint ut contra comunẽ tenuit An. Io. Fab. in rationali ad d. l. 33. candẽ nãque video prohibitionis rationẽ preter adductas ibidẽ ab Antonio. 34

Cessat tamen hec prohibitio in offitialibus presidis qui perpetui sunt l. presidis 34. ht. d. l. 3. ibi: tempore offitij sui C. si certu(m) petatur. Unde, et in magistratibus perpetuis debere etiã cessare propter identitatis rationẽ colligunt communiter omnes, esset enim iniquũ commertium inter dici perpetuũ ijs, qui omniũ civiũ etiã iure letarime rentur preter istos de quibus sup. non videntur esse alij qui mutuũ dare nequeant, nisi pupilli furiosi, et similes quibus rerũ suarũ administratio concessa non ẽ ceterisque omnes credere iure possunt. 35

Qd. adeo verũ ẽ ut non tantu(m) per se sed etiã per procuratorẽ qui eorũ nomine credat, mutuũ dare valeant Habentes 4. C. si certu(m) petatur. l. 2. C. per quas personas acquiritur. in l. certi 9. § si nummos h. t. Quo in casu absque dubio ex tione per liberã personã nobis adquiritur obligatio, et actio ex mutuo ut supra alata iura probant. Inreddendo ea tamen istius iuris ratione, maximopere laborant interpretes ut videre ẽ apud Donelũ d. § si nummos in d. l. 2, et d. l. 3. Duarenũ ad hunc tit. cap. 3. Antoniũ Fab. in rationali ad d. § si nummos Picha in princ. institutionũ quibus modis re contrahitur obligatio nu. 97. Pluribus tamen omissis placet magis in mutuo ideo fieri predictã adquisitionem quia obligatio ex mutuo adquiritur naturaliter l. si stipulatus 126. § Chrisogonus vers. superest de verb. obli. id ẽ, ex naturali actu videlicet numeratione. Quod i(n) cas

autē hoc modo naturaliter adquiritur, per liberā personā potest fieri adquisitio l. ea que 53. de adquirendo rerū dominio. Ita pluribus adductis Zilchenius in d. l. 3. nu. 4. C. h. t., et testatur de communi Rich. ubi supra d. nu. 97. que solutio probatur argumento tex. in l. 1. § si te rogavero ff. depositi ubi Ant. Fab. in rationali.

36 Deinde quemadmodū per procuratorē adquiritur possessio, et per possessionē in consequentiā adquiritur dominiū l. traditio § ult. de adquirendo rerū dominio cū alijs: ita quoque per procuratorē numerationē facimus, et per eā tamquā in consequentiā obligationē ex mutuo simul, et ~~cogor~~ condictionē adquirimus, non enim valet assignari sufficiens ratio diffē, etenim ratio prioris adquisitionis ē quia in his que non iuri sed facti sunt, ut ē possessio, possumus alterius uti ministerio l. 39. de adquirenda possessione ita cū Zilgenio Osvaldus ad Donelū lib. 9. com. cap. 7. in notatis litera A. Donelus ad l. 1. nu. 10. C. per quas personas. Que ratio ~~probatur~~ quā concluderis videlicet erit si addas quod quando persona interveniens nudū tantūmodo nobis prestat ministeriū, possumus per eā ~~nobis~~ adquirere l. 14. § ult. cū l. sequenti de constituta pecunia Osvaldus ad Done. lib. 12. com. cap. 17. in notatis litera X. Tunc enim potius per nosmetipsos quā per aliū adquirimus, quoniā medio illo ministerio nobis tribuitur factū ex quo provenit adquisitio. Hec ratio etiā militat in numeratione, quā factā nostro nomine nos intelligimur fecisse, ad proinde potius ex nostro quā ex alieno contractu adquirimus condictionē. Dicendum licet non ita voluit Done. in d. l. 3.

37 Obstare tamen videtur 1. lex 1. C. per quas personas § ex his institutionē eodē tit. ubi solū excipitur causa possessionis ad hoc ut per alterū nobis adquiratur. —— 2. obstat d. lex 2. C. per quas personas tunc ubi d. certe affirmatur quod condictio ex mutuo nobis adquiritur per liberā personā, hoc autē ~~quā~~ falsū esset quod tantūmodo ex nudo ministerio ī dicto procederet adquisitio, quia tunc potius per nosmetipsos quā per liberā personā adquireremus.

Sed ad primū respondere verū 38
quidē esse qd. precitata iura excipiant possessionē;
non tamen aiunt solā possessionē excipi, imo ab
identitate rationis, et ex d. l. 53 intelliguntr. etiā ex-
ceptae aliae naturales adquisitiones. Unde salva veritas
legis, cū alia interpretatione non obstat argumentū, pre-
certim cū in d. l. 53. non concipiat Modestinus dispositionē
in possessione, sed generalis dispositionis exemplū in posse-
ssione ponat. Nequ. in d. l. 1. excipitr. possessio, sed causa
possessionis, sub qua satis videtr. comprehensa numeratio, 39
nā causa possessionis tradite ex numeratione fit adquisitio.
Ad secundū respondetr. d. l. 2.
potius nostrā confirmare quā destruere solutionē, fatetr.
nā qs. ibidē Iustinianus cū esse Dominū contractus, cuius
nomine pecunia numerata fuerit, quibus satis declarat
ipsū potius per se quā per liberā personā condictionē ad-
quirere. Deinde differentia illa quā sustulit d. lex. 2. inter con-
dictionē, et actionē hipotecariā non aliunde proveniebat
ante Iustinianū quā ex eo qd. obligatio ex numeratione na-
turalitr. adquiritr., contra vero pignoris obligatio. Unde
qd. ibi dicitr. per liberā scilicet personā adquiri, non ē
accipiendū toto locutionis rigore sed inspectis quae extrin-
secus apparet. Vel dic per liberā personā fieri adquisitio-
nē; sicut de possessione dicitr.; hoc tamen iure fieri quaso-
lū ministeriū prestat libera persona l. et licet 15. de con-
stituta pecunia. ubi per liberā personā dicitr. facta adqui-
sitio quamvis tantūmodo nudū ministeriū prestet. qd.
non habet locū in his qui civilitr. adquirunt., in quibus
non sufficit prestare nudū ministeriū circa factū ex quo
procedit adquisitio. Idcirco in his quae naturalitr. adqui-
runtr. dicimus per liberā personā adquisitionē fieri; sed
tamen modo, et sensu explanato. 40

Quae non solū procedunt in pro-
curatore mutuū dante absente domino, sed etiā in eo
qui pecuniā suā nomine absentis, et ignorantis credit.
Tunc enim per ratihabitionē absentis ipsi adquiritr.
condictio, qr. ratihabitio mandato comparatr. l. ult.
ad macedonianū. Quo modo accipienda ē alias

difficilis lex certi q. §. si nemo l.2. explicanda q. e l. lex 3. C. si certu petat. Cuius in prin. reprobare nomen non i mutuu non aprobare, sed mutui aprobata datione, debitore esti non idoneu repellere cuigt. sequi nolle ait interpretat. cu Baldo. Sicardo, et Donelo Gilchenius ibide nu. 7. Qd aute supponat. ratihabitio in d.§. si nemo. recte probat Don. in d.l.3 nu. 11. eo q alias vitiosa procul dubio esset argumentatio ibide, facta ad actione pecuniq nomine, et ex voluntate alicuius ad datione nomine absentis, et ignorantis facta.

Tande per procuratore non
41 solu adquirit. condictio a mutuo iuxta sup. dicta, verum etia et actio hipothecaria vel pignoris eorum quq pro mutuo supponunt. d.l.2. C. per quas personas. Qd licet subtili iure fieri non posset sine cessione q ratione sup. aducta; q equitate tamen noua iustiniani constitutione defendit. non sine ratione propt. accessione pignoris ad principale obligatione q sine cessione adquirit. Vt in d.l.2. ad fine tenet Donelus.
Caput Vl. de his quib. mutuu dari non potest.

Caput ultimu de his quibus mutuu dari non potest

1 Quida prohibent. mutuu accipere natura q defectu consensus ut Pupilli furiosi, et similes, de quib. satis in superioribus. quida vero l. prohibent. de quib. in presenti cap. agendu e. primo loco prohibent. litigatores mutua pecunia suo Iudici dare ne Iudex pecunia in causas iudiciu corrupat. qd. probat q l. quis qui 16. C. si certu petat. Vbi licet sermo habeat. de fenore, ratio tamen constitutionis sup. tradita constitutione etia extendit ad mutuu, qd. quide cu gratuitu sit solet magis adstringere accipiente que fenus, eo enim maioris beneficii vehementior solet esse afectus retribuendi. Vt bene tenuerant in d.l. 16. Don. et Gilchenius.

2 Neqs. obstat lex presidis 34

§. 1. h. t. ubi praesidibus licere foenebrem pecuniam accipere
scripsit Paulus, quoniam licet Azor Moralium institutionum
3 parte lib. 7. cap. 3. q. 7. accipiat dictum §. 1. in his qui
subditi non sunt praesidibus, forte male intellectis verbis
d. legis 16. ibi: si in provincia fuerit versatus respondet
praesidem, et iudicem non posse accipere foenebrem aut mu-
tuam pecuniam ab his qui litigant aut negotium aliquod
habent. Quomodo procedit d. leg. 16. prout inter-
pretantur Don. et Gilchenius ibidem Duarenus ad hunc
tit. cap. 4. Connanus lib. 7. com. cap. 2. num. 3. qui duo
ultimi confirmant hanc solutionem ex verbis d. legis 16. ibi: si in
provincia fuerit versatus, alicuius scilicet negotii causa
ut conatur ostendere Connanus d. num. 3. ab illis tamen qui li-
tigatores non sunt quique nullum negotium habent bene po-
ssunt mutuam pecuniam sumere d. l. 34. §. 1. ubi Anto. Fab.
in rationali recte animadvertit Paulum iure consultum dum
d. foenebri tantummodo pecunia loquitur voluisse praesidem mu-
tuam pecuniam nequaquam accipere posse etiam ab his qui nul-
lum negotium habent, et ponit rationem dicit in eo quod gra-
tuitum mutuum accipiens magno se beneficio adstringi credito-
ri cuius quodammodo servus esse videtur; contra vero his
qui foenus rependit pro beneficio accepto quod et amplia-
vit. Connanus d. cap. 2. num. 1. nec enim sicuti ex prohibitio-
ne foenoris dandi in praeside intulimus etiam prohibitionem
credendi ne sub specie mutui foenus tegeret ut diximus in
cap. praecedenti quamvis reluctante Connano d. cap. 2. num. 1.
ita pariter ex permissione foenoris accipiendi inferri debet
permissio mutuum gratuitum accipiendi, vel econtra ex pro-
hibitione mutuum accipiendi inferri debet foenoris prohibitio
quamvis etiam adsit periculum ut sub foenore mutuum tegatur, non
inquam potest fieri illatio praedicta quoniam durior
est prohibitio accipiendi quam dandi. Solemus dare foenus
et mutuum absque urgente necessitate, solemus mutuum acci-
pere cum necessitas instat. Satis hoc cautum erit si gra-
tuitum mutuum accipere prohibeantur non vero foenus quod
et insuper cogantur recipere ab his qui nullum negotium
habent, alioquin propriis necessitatibus remedium quaerere
non possent quod durissimum mihi videtur esse, et ratione dic-

nū

3 2° prohibet. colectarius mutuā pecuniā dari ambienti honorē d.l. quis quis 16. c. sicertū petat. Colectarius sive Coactor, a cogendo seu colligendo pecunias vnde cumque. ut postea mutuas daret dictus, idē ē ac argentarius seu numerarius a pecunijs, et numis ita appellatus quēadmodū, et mensarius ē dictus a mensa quis in foro ~~quā foro~~ exercebat suū ofitiū, ut cū Aliciato, et alijs explicant Eichenius, et Donelus in d.l. 16. cuius constitutio adhoc ut habeat locū quod pena ex illis tinere quisit primū ē qd. dederit quis pecuniā aut aliquid aliud quod pretiū +honoris ~~honorij~~ videri possit. 2. ē qd. dederit pecuniā ambienti adhoc ut honos emeret. 3ū denique ē ut accipiens suo efectu emat honorē ut sup. ut sup. laudat. explicat Donelus qui idē iuris esse fatetur in quolibet alio dante ad prædictū efectū; sed in colectario conceptā fuisse desitionē, ut intelligeremus nec prætexte ofitij excusatione dari.

4 3°. prohibent. omnes exactoris largitionibus aut erario Principis mutuā pecuniam absque principali autoritate accipere ab exactoribus. Tabularijs, archarijs, ofitiarijs ve alijs l.1. et 2. c. de his qui ex publicis rationibus lib. 10 Azor moraliū institutionū 3. parte lib. 7. cap 3. q. 7. explicat laudati ab Armaia in d. l. 1. et 2.

4. prohibet. quis ludenti mutuā pecuniā dare, ita ut pecuniæ credite non habeat condictionē ergo legis vl. §. 1. ff. quarū rerū actio non dat. legis qd. si minor 24. §. restitutio de minoribus legis sequipeē sciret ff. pro emptore. Azor moraliū institutionū 3. parte lib. 7. cap 3. q. 7. in fine Parladorius rerū cottidianarū lib 2. cap 7. anu. 13. Anto. fab. cū Acursio in rationali ad l. 1. §. quod autē 4. de aleatoribus. Cuiac. lib. 71. pauli ad edictū in d.l. vl. §1. quarū rerū actio non dat. Consonant de iure nostro forus primus, et 2us. de aleatoribus.

Que prohibitio indubie habet locū qdo collusor collusori ad ludendū pecuniā credidit. Ut cū Eloja, et alijs tenet sup. laudatus Parladorius nu. 14. vbi etiā idē iuris esse fatetur quamvis collusor

colluysor per mediā aliā personā colusori crediderit
vel qdo inceptor aleatorū crediderit ut etiā tener-
Iul. cū Acursio ubi sup. idē etiā ē qdo pecunia minori
mutuo dat. qui perdidit quē ad modū, et in prodigo
ad mitit ibidē Parladorius. sed dubiū ē an in alijs lo-
cū habeat prohibitio? et quamvis sint qui afirment
ut faciunt Eido de suza, panormitanus, silvester, To-
mas Gramaticus referente Parladorio d. nu. 12. ipse
tamen Parladorius negatiue respondet cū Glosa Al-
cerico inde, et alijs comunē, et veriorē dicit senten-
tiā ex l. vl. §2. de aleatoribus. l. 3. §. nec non de in rē
verso. Verū hæc iura non satis probant negatiuā sen-
tentiā, nā in d. §2. non datr actio de peculio aduersus
dominū propter pecuniā seruo ad ludendū credi-
tā, sed propter pecuniā quā ex ludo seruus victor
[illegible] lucratus ut ē ut antecedentia, et subsequen-
tia probant, ibidēq. acto tub. in rationali. Neq. in d.
§. nec non agit de eo qui ad luxuriā pecuniā seruo
crediderit, sed de seruo qui mutuā simpliciter accipi-
ens pecuniā consumpsit ad luxuriā domini.

Ex quibus veriorē esse afirma-
tiuā sententiā iudicamus, vel ita esse illas opiniones
consiliandas ut negatiue procedat qdo extra ludū pe-
cunia fuerit credita ad ludendū; afirmatiua vero habe-
at locū qdo in ipsius ludi calore pecunia mutuoda-
ta ē qd videt colligi ex verbis d. l. vl. §1. ibi: si in alea.
[illegible] quarū rerū actio non datr. quo loci ideo competit ven-
ditori exceptio qd in alea gestū sit qa sibi imputare
debet qui in alea, lusu prohibito, emit rē a lusore qui
pecuniā mox alea promittus erat. Vtilissima sunt
verba Cuiatij sup laudati, quis ratio non tantū in co-
lusore sed etiā in alio non ludente militat. Nec minus
ipse quā collusor ipse prohibitā aleā fouet. Qua propter
maxima cū ratione iure regio nostro hæc stabilita sen-
tentia in d. tit. 1. ex. de aleatoribus. ibi: a Joche, et ibi: En
hoc quibus indistincte denegat actio credendi, et in
super nullū esse pignus nullaq. fideiussionē esse quis
ue pro tali mutuo intercesserit, includis declarat laco

bus

Iacobus retentionē tantū accepit pignoris tribuens

Tandē prohibet senatus consultus Macedonianus mutuā pecuniā filijs fam. dare toto tit. ff. et C. ad Macedo. per tot. de condictione indebiti facit textus 2. sicuti petat. explicans Duarenus ad eundē tit. vbi Vuesenbequis in paratit. Petrus Gregorius lib. 22. sintagmatū cap. 2. nu. 8. covarruvias lib. 7. var. cap. 2. nu. 4. Don. lib. 12. com cap. 24. cū sequen-tibus. vbi Osualdus plura, et plures Dicti. et alij institutistae in § penultimo institutionē jd. cū eo. Nomen huic senatus con-sulto dedit improbus fenerator Macedo l. 1. ad macedonianū Credebat iste filijs fam. in cassis nominibus, idē, cautionibus sine certo tempore adiecto, ut cū ipse velet debitorē fliū vexaret, quo facto solebant filij ante tempus patrios inquirere in años oppressi ss. hore alieno parentū vitę incidiabant. Unde, et ocasio senatus consulti: ut ex-plicuit forcatulus dialogo 98. nu. 2. iuncta etiā luxuria filiorū, quę maximopere pecunijs crevit, et iuveniles ardores cosp. ad concupitetā excitat. Unde senatus de pe-cunia numerata tantūmodo loquitur; non vero de alijs rebus quę mutuo dari possunt l. 7. § 3. ad macedonianū. Nisi fraus prohibitionē fiat. Ex quibus aparet prohibitio-nē istā non in filiorū favorē sed in odiū feneratorū pro-bitisse ad diffr. senatus consulti Velleani; qd. favore mu-lierū factū esse perhibent. Unde hinc lux orta legisqui exceptionē 40. de condictione indebiti legi sed 119. § ex his ad macedonianū. Prosequente lectioni sup. laudati. trac-tatus nostri pars 3. caput vnicū ad rubricā ibi de certi condictione.

Tractatus nostri pars. 3.

Caput vnicū ad ru-bricā ibi de certi condictione.

Egimus iam in duabus praecedentibus partibus de rebus cre- 1
ditis, et de mutuo, restat nunc ut 3. partem nostrae rubricae
et ad tractatus explanemus. Condicere prisca lingua
idem est quod denuntiare § appellamus institutionum de
actionibus. Olim qui personalem actionem cum alio contende-
re volebat ei denunciabat ut hoc aut illo die ad iudi-
cium adesset. Explicant omnes in d. § appellamus ubi rese-
rente Dictum pluribus. item hoc idem explicante in principio institu-
tionum quibus modis re contrahitur obligatio ante 141. ait hoc
Festus lib. 3. quod condictio est in diem certum eius rei quae agit
denuntiatio. Quibus adstipulatur Plautus in Stico. homi-
nes lenculos potare, amare, ad quos ad cenam condicere
inquiens. Itaque actiones omnes personales appellantur
condictiones d. § appellamus l. certi 9. l. si quis certum 21.
h.t. l. in duobus 28. § exceptio de iure iurando l. actionum
25. de obligationibus et actionibus. l. rerum 26. ff rerum amo-
tarum. 2

Certum est, cuius species vel quanti-
tas quae in obligatione versatur, aut nomine suo aut ea
demonstratione quae nominis vice fungitur, qualis quan-
ta vesit ostenditur l. certum 6. h.t. coniunguntur iura in l.
ubi autem 75. § 1. de verb. oblig. l. si rem 6. in pr. de
rei vindicatione l. nominatim 34. de conditionibus et de-
mon. l. ait praetor 9. § 1. de re iudicata. Ex quibus cer-
ti condictio erit nihil aliud quam personalis actio qua cer-
tum quid petitur. Et qua nonnisi causa ut apud omnes est
certissimum est per dictam l. certi 9. in princ. h.t.

Neque refragatur d. lex cer- 3
ti 9. in princ. ubi ex contractu incerto competit certi con-
dictio, quoniam ut animadvertit Anto. Fab. in rationali ad
eundem textum ubi contractus incertus dicitur innominatus contrac-
tus, ex quo cum certum quid deberi aut peti possit: non mirum
si condictio certi ex eo valeat competere, quemadmodum, et
e contra ex contractu certo id est nominato totiens incerti condic-
tio competit quotiens ex eo incertum quid debetur. Acre tamen
argumentum lex nobis offert ex difficilitate in l. si dominus 8.
de praescriptis verbis ubi licet pecunia certa petatur; incer-
ti tamen actione agitur ex contractu innominato, nisi ita

Spectri

specie peteret. pecunia tam quam pars eius quod interest, quod semper incertum esse constat. Ita quod in eo lex quod dominus servi pecuniam eligit quo modo dominium servi amittit, tenetur praescriptis verbis actione subrogata in locum noxalis actionis, cuius quidem effectus non fit satis si retineat dominus aestimationem servi cum servum adhuc retinere videbatur quam aestimationem ipsius retinet. Porro noxalis actio in id quod interest competeret vel in servi deditionem l. cum miles 6. §. 1. de re iudicata. Unde etiam actio praescriptis verbis quae noxalis vicem sustinet ad pecuniam competit vel incerta ratione eius quod interest vel ad ipsius pecuniae traditionem quasi deditionem. Ut cum Cuiacio non tam clare locuto clarius explicat Anto. Fab. Cius non ita 4. tomo de erroribus decade 73. errore 7.

4. Ex his apparet iam vulgatam editionem nostrae rubricae sic legentem: *et de certi condictione*, praeferendam quidem ceteris esse quae sic habent: *et de condictione*. vel sic: *condictione*. neque enim in h. t. generaliter agitur de condictione prout refertur ad certi, et incerti condictionem, sed tantum tractatur de condictione certi. Ut per inspectionem legum in quibus de condictione agitur propalarant satis compositores. Tales sunt lex 4. §. 1. lex 2. cum duabus sequentibus lex 9. l. 19. §. 1. l. 22. lex 23 cum sequenti lex 29. lex 31 per totam, et si quae sunt aliae h. t. in quibus aut expresse de certi condictione agitur, aut ex circumstantiis facile colligitur. vel supponendum est de praefata condictione sermonem institui cum etiam compositores intenderent explicare in h. t. illam edicti praetorii partem cuius initium erat: si certum petetur. vel petatur. ut ea. ut in rubricae sequendae partis diximus, incongruens esset de alia condictione agere in qua certum non peteretur. Et ea idem probat nullum verbum de incerti condictione factum in praesenti nostro omnia enim iura vel certum quid sit explicant d. l. 6. h. t. vel de certi condictione regulas formant ut praecipue fit in d. l. 9. tam quam principaliori istius tractationis sede, ex qua ceterae leges de eadem condictione certi explicari debeant.

5 Verum repugnare videtur non solum

istis

istis vel etiã ex superioribus dictis qd. ut planius afirmat in d. l. 4. §. 1. h. t. Quo loci non solũ domino dat. condictio, qd. ẽ contra superiora, cui dominus actionẽ personalẽ non habeat §. sic itaq. dis crctis institutionẽ de actionibus. sed etiã tribuit condictio furtiva adversus colonũ qui post finitã locationẽ fructus contra domini voluntatẽ percepit quo casu fructus in causã furtivã incidunt l. infitiando 67. §. ult. de furtis. Unde non solũ de condictione certi sed et de condictione furtiva agit. in h. t. Sed respondet. condictionẽ furtivã etiã esse certi condictionẽ qd. certũ ex causa furtiva petit. l. certi condictio 9. §. 1. h. t.

Alteri argumentationi respondet. ex dictis in prima parte nostri tractatus cap. 1. animadvertimus tamen condictionẽ illã, quã domino tribuit JC.tus ratione possessionis in d. l. 4. §. 1. non esse ad factũ simpliciter sed ad dandũ ratione possessionis cuius dominiũ aliquod esse videt., ne si ad factũ simpliciter intendat. incerti potius quã certi sit quẽ admodũ condictiones quae ex obligationi faciendi competunt incerti sunt. Ut contra alios disputat Anto. fab. videndus d. 4. tomo de erroribus decade 84. errore 1.

Sed pro intelligentia certi condictionis praecipuis, videamus nunc multiplex sit haec condictio, an vero una tantũ? haec quaestio nimiũ vexavit interpretũ ingenia. Tres sunt sententiae. 1a. distinguit multiplicẽ condictionẽ certi, unã generalẽ, plures vero speciales, inter quas primũ sibi vindicat locũ condictio ex mutuo, et haec comunior. 2a. afirmat unicã esse certi condictionẽ generalẽ, quae ex pluribus causis competat. et haec ẽ pluriũ doctorũ. 3a. sententia tenet unicã esse condictionẽ et hanc specialẽ, quae aliquorũ ẽ opinio se praetendunt. haec omnia ex Anto. fab. d. 4. tomo de erroribus decade 83. errore 3. cũ sequentibus. Gilchonio in rubrica C. si certũ petat. anu. 2. Vide in suo institutionũ quibus modis re contrahit. obli. anu. 146. Sed ut certa ab incertis separemus animadvertendũ ducimus multi fuisse qui generalẽ condictionẽ admittunt intelligentes

tes

Des pro generali ea condictione, qua certū quid genera-
liter condicitur nulla ex spetiali causa, etenim necesse ē
causā esse exprimi ad hoc ut condictio intendatur. d. l. 9.
in prin. h. t. cap. ul. de libeli oblatione. Ut bene contra
Bartolū, et alios Anto. Fab. d. errore 7. Unde cū 3.
sententia velit omnē condictionē spetialī ex causa de-
duci in iudiciū, quia in libelo oportet concludere ve-
ex causa mutui vel alia spetiali deberi aliquid certū.
Ut refert Eilchenius ubi sup. nu. 5. Vera quidē esse
videtur in hoc sensu, quē admodū, et falsa apparet.
2a. sententia. dū contrario sensu generalē condictionē
admittit. iuxta quē istius quæstionis intellectū qui vni-
cā condictionē certi faciunt, et hanc generalē esse
volunt, etiā requirunt spetialē causā ad hoc ut
intendatur. ; non tamen condictionē distinguunt ex causis
ita ut ex diversis causarū spetiebus diversæ constituant
spetiés condictionū, sed unicā spetiē condictionē ex
quacunque causa competere affirmant referentes di-
versitatē causarū ad diversos contractus, et non ad di-
versas condictiones.

Sed cū diximus actiones
personales appellari condictiones, constet autē diver-
sas actionū spetiés esse iuxta diversitatē contractuum:
non video cur nequeant diversæ etiā spetiés condictionū
constitui, sive rigurose loquendo spetiē distinguant;
sive non distinguant. nisi ab effectu iuxta varias contione-
nū efficatias. Unde verissimū semper iudicavi unū
~~esse~~ genus esse certi condictionis continens sub se plu-
res spetiés prout tenet et explicat cū Vaconio vide-
dus Pich. ubi sup. quo modo intelligenda ē d. lex.
9. in prin. h. t. veriorque cæteris esse videtur. prima sen-
tentia ex sup. relatis; si tamen intelligatur. iuxta dic-
ta nu. præcedenti.

Hæc condictio certi competit ex
mutuo, quia certū semper ex mutuo petitur. cū per rela-
tionē factā ad quantitatē mutuo datā certificatur sem-
per qualitas, et bonitas rei credite iuxta l. 3. iuncta
l. 6. ~~Ant~~ et 9. h. t. ut ratiocinatur cū Acurtio Anto

Fab

Fab. in rationali ad d. l. 6. quae actio competens ex mutuo
in alio nomine, quam certi condictionis appellatur. Licet enim ceterae
actiones personales condictiones etiam sint certi, quotiens certum aliquid
per eas petitur; omnes tamen fere in nomen proprium transierunt
Unde factum est quod nomen generis actioni ex mutuo relictum
fuerit. Ubezombergius ad ~~hanc~~ in paratitlis ad hunc titu
lum num. 14.

Nec officit l. 1. de condictionibus triticiis
ubi actio si certum petetur (quo modo appellatur certi condictio jux
ta dicta ad rubricam principii nostri tractatus.) videtur restrin
gi ad petendam certam pecuniam numeratam, et pro ceteris rebus cer
tis, quae ex mutuo peti possunt competit triticaria condictio
igitur non competit condictio certi quoniam respondetur non
negari in d. l. 1. quod condictio certi competat pro omnibus rebus quae
ex numero pondere aut mensura mutuo sunt datae imo hoc
supposito affirmari etiam dari praefatam certi condictionem ad certam pe
cuniam numeratam petendam per hoc tradatur l. Cs. differentia inter
istam condictionem et triticariam quae licet ad omnes res competat
aestimatas petendas non tamen pertinet ad pecuniam numera
tam petendam quia videtur per triticariam non absolute repetantur
sed repetuntur aestimandae, pecuniae autem aestimatio semper, et
ubique perpetua adque una l. 3. de in litem iurando. Non quia
admodum aliarum rerum aestimatio, quae pro tempore, et loco
rerum diversitate variari solet ut scite animadvertit d. Fab.
d. decade 23. errore 1. Quod si quaeras ad quid opus fuit triti
caria condictione cum iam certae res possint peti certi condictio
ne? respondetur cum eodem Fab. ubi proxime errore 2. suffice
re quidem certi condictionem si quis rem certam tantummodo inten
dat petere, quae per condictionem certi, et non triticariam peti
libet sed quia res debet solvi qualis est tempore tempore litis
contestatae l. 2. de usuris potest ~~[illegible]~~ variari autem varia
ri ipsius aestimatio in singula momenta ita ut videatur res alia
facta, unde solvendo quis suo creditori rem minoris valoris quam
fuit tempore litis contestatae satisfacere non videtur: id circo
adhuc cum res certa petitur necessaria fuit triticaria ~~actio~~ con
dictio ad hoc ut quis non solum rem certam petere valeat ipsam
quae eiusdem bonitatis, et qualitatis consequatur, quod per certi con
dictionem efficitur sed etiam ad hoc ut aestimationem recipiat, et

con

consequente., si forte stimatio quae litis contestatae tempore erat
decrescat quod per condictionem certi consequi non potest integri
sufficienter rei eiusdem bonitatis, et qualitatis restitue-
re licet minoris precij, et valoris ideoque necessa-
ria fuit triticaria condictio ad stimationem
petendam quae triticaria est appellata a pri-
moribus edicti verbis, forcitan sic conceptis:
sic triticum, vinum, oleum, vel alias res
praeter pecuniam numeratam
quis petat certam rerum
nomine condictionem ei
dabo si Gilermo
Barchino ut
dicimus in edi
to restituto
t. de condic
tione triti.
sat tamen
erit ad is
tum appe
llorem
quadri
tico in
itineri
addictum
iuxta
supra
na.
in ru
brica
21 prij.
nostri
tracta
tus.

Haec clarissimi auditores circa tit. de rebus creditis sufficiant
dicta Celebrata in laudem Dei optimi Maximi Patris, Filij, et Spi-
ritus sancti nec non matris, et Virginis Mariae del Rosario itemque
liberae sanctae romanae ecclesiae correctioni submissa die 17. mensis Ju-
nij.

1652.